

Національна академія наук України
Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
Науково-дослідний інститут пресознавства

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА

в Україні та світі

XIX–XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 2

1891–1905 рр.

Львів-2009

*Друкується за ухвалою вченої ради
Львівської національної наукової
бібліотеки України ім. В. Стефаника*

ББК Ч617.3(0)5/6+Ч617.3(4Ук)5/6
УДК 070(=161,2)(477+100)“1891/1905”
У-45

*Робота виконана у Відділенні
«Науково-дослідний центр періодики»
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

Укладачі:

член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук,
професор *М. М. Романюк* (керівник проекту),
старший науковий співробітник *М. В. Галушко*,
кандидат філологічних наук, доцент *Л. В. Сніцарчук*

Відповідальний редактор

Л. В. Сніцарчук

Рецензенти:

доктор наук із соціальних комунікацій, професор *О. В. Богуславський*,
доктор філологічних наук, професор *В. Д. Демченко*
доктор філологічних наук, професор *В. А. Качкан*

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.: Історико-бібліографічне дослідження. — Т. 2: 1891—1905 рр. / НАН України. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділення «Науково-дослідний центр періодики»; Уклад.: *М. В. Галушко, М. М. Романюк* (керівник проекту), *Л. В. Сніцарчук*. — Львів, 2009. — 480 с.

У другому томі викладено історико-бібліографічні відомості про українську пресу, місцем виходу якої були українські терени під Російською та Австро-Угорською державами та інші країни світу протягом 1891—1905 рр.

У виданні докладно досліджено умови функціонування і поступу української преси на порубіжжі XIX—XX ст. Основна частина бібліографії української преси цього періоду охоплює бібліографічні описи газет і журналів, що виходили українською мовою в усіх її історичних, територіальних, діалектних різновидах на українських землях і на різних континентах, і двомовних (українською та іншими мовами), а також українських іншомовних часописів.

Алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик редакторів і видавців, іменний покажчик, покажчик місць видання часописів, а також додаток «Порічний реєстр часописів» як найважливіші елементи апарату видання підвищують наукову цінність дослідження.

Для пресознавців, істориків, джерелознавців, бібліографів, книгознавців, краєзнавців, працівників ЗМІ та бібліотек, педагогів, архівістів, державних і громадсько-політичних діячів.

***Том видано за сприяння філії Магістральні нафтопроводи «Дружба»
БАТ Укртранснафта***

ISBN 978-966-02-3162-8
ISBN 978-966-02-4671-3 (Т. 2)

© ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2009
© Відділення «Науково-дослідний центр періодики», 2009

**УКРАЇНСЬКА ПРЕСА 1891—1905 рр.:
«ЗБУДИТИ І З'ЄДНАТИ НАШУ НАДПАРТІЮ,
ЯКІЙ НА ІМ'Я НАЦІЯ!»**

Останнє десятиліття XIX ст. та перші роки XX ст. позначені в житті української спільноти вагомими політичними, соціальними, національно-культурними зрушеннями. Нерівномірний розвиток українських регіонів, що перебували у складі Австро-Угорської та Російської монархій, суттєво впливав і на специфіку функціонування преси, яка потребувала нових типів видань, їх модифікації, валюативності журналістського, зокрема й публіцистичного, тексту. 1890 р., що розпочинає третій період історії української журналістики (1890—1914 рр.), інформаційне забезпечення української аудиторії відбувалося завдяки періодичним виданням, чимало з яких сповідували ідеології контрорверсійних політичних напрямів.

Від 1812 р. до 1890 р. ініціатори українського пресовидання зуміли організувати випуск 176 газет і журналів, переважна частина яких — майже 130 часописів — продукувалася у Галичині, зокрема у Львові.

За наступне п'ятнадцятиліття (1891—1905 рр.) корпус української преси збільшився на 150 новостворених часописів. Зусиллями українського активу в Російській імперії було організовано видавання 13 пресодруків (Полтава — 4, Київ — 3, Кам'янець-Подільський — 2, Житомир — 1, Лубни — 1, Сімферополь — 1, Санкт-Петербург — 1), в Австро-Угорській імперії — 123 часописів (Буковина — 21, Галичина — 89, Закарпаття — 7, Будапешт — 1, Відень — 5), в еміграції — 14 видань (США — 9, Канада — 3, Бразилія — 1, Італія — 1).

Незначна кількість видаваної у другій половині XIX ст. української преси у підросійській Україні, історія якої розпочалася функціонуванням низки харківських часописів («Харьковской Ежендельникъ», «Украинскій Вѣстникъ», «Харьковский Демокритъ»), була спричинена дією Валуєвського циркуляра (1863 р.) та Емського указу (lex josephoviana) (1876 р.). Український творчий актив, не полишаючи надії, неодноразово звертався до владних структур за дозволом про видавання українськомовного видання. Однак через основний імператив Емського указу за ці роки у підросійській Україні «окончательно были парализованы всякія попытки украинскихъ литераторовъ создать свой органъ печати» [1], «не можна було видавати не тільки політичні газети, а навіть хліборобські чи лікарські, навіть журнали, складені з самих повістей, віршів та драм» [2].

Єдиним компромісом влади у тривалому спілкуванні з українськими громадськими й культурними діячами щодо використання рідної мови у пресі став дозвіл 1897 р. на вміщення у російськомовному журналі «Кіевская Старина» (1886—1906) української белетристики. Цей журнал, очолюваний у різні роки (1882—1906) Федором Лебединцевим, Олександром Лашкевичем, Євгеном Кивлицьким, Володимиром Науменком, став реальним виявом української самосвідомості, редакція якого, «відавши великі послуги ізученню української літератури, історії та етнографії» [3], створила справжню

енциклопедію української науки й культури, ретельно відновлюючи й популяризуючи українську історію, духовну культуру, літературу тощо.

Характеризуючи ці роки, Дмитро Дорошенко відзначав, що «українська справа довгий час була мало кому відома. Своїх часописів ми не мали, чужі нами не цікавились і рідко та неохоче давали місце для статей про українські потреби. Як завжди і скрізь, — вони звикли рахуватися з силою, а ми були дуже незначною силою; про що часом могли ми писати, коли однята була можливість *робити*, коли трохи не весь український рух виявлявся у письменстві, пригніченому й обрізаному» [4].

Українську проблематику частково заторкували російськомовні часописи — фаховий «Хуторянин» (Полтава, 1896—1917), що змістом орієнтувався винятково на працівників сільського господарства, та газета універсального типу «Полтавщина» (1904—1906), у якій неодноразово обговорювалися складнощі українського життя в умовах Російської імперії. Поза межами українських теренів було організовано за редакцією В. Драгомирецького «Галицко-Русскій Вѣстникъ» (Санкт-Петербург, 1894), автори якого — О. Будилович, І. Філевич, Ю. Яворський та ін., натхнені ідеологією галицького русофільства, у виданих тільки двох числах журналу намагалися ознайомити російський світ з історією Галицького краю, його політичним і культурним тогоденням, трактуючи українство як складову російського народу.

Таким чином, окрім виразно проукраїнської «Кіевской Старини», жодного періодичного видання, інформаційно-публіцистично спрямованого на потреби української спільноти, в підросійській Україні не виходило. «Русское правительство держалось по отношению къ украинцамъ системы полнѣйшаго подавленія всякихъ проявленій національныхъ особенностей украинскаго народа, въ то же время офіціально совершенно игнорируя ихъ, вплоть до упраздненія самага имени народа» [5].

Саме тому актуальною і доречною виявилася на цей час традиція видавання рукописної преси, яка зародилася на східноукраїнських землях ще у 1860-ті рр. виходом «Самостайного слова» та «Громадниці». Над творенням «малої» преси працювала здебільшого учнівська й студентська молодь, що намагалася організовувати свій — потрібний для презентації індивідуального світогляду й апробації власних думок, ідей, творчості — медіасвіт. Таким чином демонстрували літературно-публіцистичний дар юних часописи «Плахта» (Полтава, 1895) і «Мисль» (Житомир, 1904). Журналики «Бонза» і «Проба сил» (Кам'янець-Подільський, 1901—1902), що виходили водночас, розвивали дух творчого суперництва серед автури, яка навчалася у Подільській духовній семінарії.

Важливо, що молодіжна рукописна журналістика не оминала громадсько-політичних проблем, що підтверджує вихід нелегального видання соціалістичного напрямку — «Вістника Української Київської Студентської Громади» (Київ, 1903).

Політичні заворушення, що охопили Російську імперію на початку XX ст., вилилися у перший масовий робітничий страйк 1903 р. Інформацію про його перебіг у Києві від 21 липня до 6 серпня детально зафіксувала одноднівка, організована членами Революційної української партії, під назвою «Дневник Київського загального страйку», що була тиражована, як і інша партійна друкована продукція 1903 р., у місті першого видавничого пристановища партії — Чернівцях.

Упродовж 1904 р. до російського уряду було подано значну кількість прохань, відоzw, петицій від українських об'єднань, товариств, спілок про скасування заборони на використання української мови. «Стараня Українців о зрівнанє прав української мови не устають, — писав кореспондент львівського «Руслана». — «Кіевск[ие] Откл[ики]» доносять, що «головна управа землі» в Петербурзі одержала меморіал від полтавского товариства сільского господарства в справі зрівнання української мови з великорусскою. Меморіал жадає: 1) зміни обмежень з 18. мая 1876 р. і 8. жовтня 1881 р. 2) повного зрівнання української мови з великорусскою в слові, письмі і при викладі в низшій школі, 3) заведеня науки малорусского языка, яко окремого, в середних і висших школах» [6].

Під час святкування у Києві 35-ліття літературної діяльності І. С. Нечуя-Левицького українська громада прийняла резолюцію-протест щодо заборони українського слова в Російській імперії, яка була надіслана до Кабінету міністрів. «...комітет міністрів, що розглядав цю справу ще 28 та 31 грудня (декабря) 1904 р., хоч і признав, що заборона вкраїнської мови «препятствует повышению нынѣшняго низкаго уровня крестьянь малорусскихъ губерній», та заборони не скасував» [7].

Підросійське українство й надалі продовжувало виборювати право на пресо- й книговидавничу діяльність рідною мовою. «Яких наслідків треба нам сподівати ся, коли буде українська преса і література? — Від української преси і літератури годувати меть ся український інтелігент, український літерат, український репортер, підприємець і робітник-друкар; українська інтелігенція одразу стане на твердий економічний ґрунт; вона годувати меть ся від свого народу, служачи йому, відповідаючи на його духовні, культурні і економічні запити» [8]. Саме такого результату, артикульованого у брошурі «Справа української інтелігенції в програмі Української Народньої Партії» (Чернівці: З друкарні товариства «Руської Ради», 1905. — 112 с.), очікували члени Української народної партії, заснованої М. Міхновським 1902 р., що сповідували самостійницький напрям і гасло «Україна для українців». (Без коментарів наведемо ще один фрагмент із партійних «очікувань»: «Після здобуття української преси, літератури і школи, московські великі друковані підприємства і видавництва, їх численні часописи, газети і книги, а надто ті, що їх головню підтримували читачі з України, певне зменшать друковану продукцію, або зачинять ся. Цей факт тяжко відібеть ся на економічному стані тих, що живуть з друкової продукції на Україні і поведе до зруйнованя цілих видавничих підприємств: періодичних і неперіодичних видань, всіляких часописів і газет» [9].)

Проте лише восени 1905 р., з метою нейтралізації потужних політичних виступів робітництва, що охопили значну територію Російської імперії, урядовим конституційним Маніфестом (17 жовтня) проголошувалися основні громадянські свободи — слова, зборів, друку. Саме в цей час «українство з тісних закутків виходить на широкий світ; з'являється українська преса і серед тисяч тернів та скорпіонів пробиває шлях до народніх мас...» [10].

Першими суто українськими газетами, що вийшли у світ відразу ж після оголошення Маніфесту, стали «Хлібороб», «Рідний Край», «Громадська Думка». Цього ж таки року газета універсального напрямку «Тавричанин» (Сімферополь, 1905—1914), заснована у вересні, уже до грудня перейшла на двомовність.

12 листопада 1905 р. накладом 5000 примірників у м. Лубни, що на Полтавщині, збентежив український світ перший номер тижневого селянського часопису «Хлібороб», організований зусиллями Володимира і Сергія Шеметів, який наважилася тиражувати місцева друкарня.

Перший у Східній Україні українськомовний часопис (нагадаємо — перша українськомовна газета «Зоря Галицька» вийшла у світ 15 травня 1848 р. у Львові) був одразу належним чином пошанований. Незважаючи на різко-негативну реакцію низки російськомовних часописів, зокрема «Киевлянина» та «Киевских Откликов», газета була доволі високо відзначена українською спільнотою. «Не будемо ховати щирого, глибокого почуття, яке було викликане першим числом «Хлібороба». Воно натуральне... Сповідуючи «іншу віру», керуючись у соціальному життю «іншими заповідями» ніж «Хлібороб», ми щиро привітали на далекій чужині (у Петербурзі.— Л. С.) першу

Володимир Шемет
(1873—1933)

Сергій Шемет
(1875—1957)

прояву духовного відродження рідного краю і народу, перший реальний виступ на ниві українського письменства часописі «Хлібороб» без ніякої цензури... І почуття се не лише особисте, се почуття 25 мільйонів українського народу, що протягом 250 літ ховалось задушене пригнічене у серцях та покалічених душах свідомих синів його», — так окрилено озвалася редакція «Вільної України», однак при цьому доволі критично проаналізувала зміст перших трьох чисел газети, бажаючи «широкого демократизму, більше терпимости і правди, більше аналізу» [11].

Після виходу лубенського «Хлібороба», прогнозував журналіст львівського «Руслана», українська преса почне активно розвиватися: «В найближшій році можна надіятися отже кількадесятьох українських часописів на Україні і в Росії, з чого можна лише радіти». Однак автора хвилював інший аспект поступу преси — наявність потрібної для успішно-стабільного функціонування видання кількості читачів, оскільки неграмотність населення була надзвичайно високою. «Українські робітники на народній області мусять працювати ще довгі літа, заки настануть приязні відносини для української преси. Безліч газет в нинішню пору і конкуренція між ними викличе лише спори о дрібниці навіть між тими часописами, що нині стояли б на тих самих політичних програмах. Київські українці повинні би подумати передовсім про один великий деньник, котрий заступає би інтереси всієї російської України і з котрого голосом числили би ся в міродатних кругах» [12]. Думка про створення такого щоденного часопису постійно обговорювалася в українських колах.

Однак навіть після заманіфестованих свобод отримати дозвіл на видавання української газети та її тиражування виявилось зовсім нелегкою справою. Жодної чітко артикульованої інформації про відміну основних приписів Емського указу щодо українського друкованого слова не подавалося, тож це дозволяло вороже-реакційно налаштованому щодо українства чиновницькому апарату віднаходити різноманітні причини для заборон. Хоча, відзначимо, запроваджені до виконання від 24 листопада 1905 р. «Временныя Правила о печати» «касували попередню цензуру на газети, а тим самим і заборону на українську періодичну пресу» [13].

Олена Пчілка
(1849—1930)

За нормами цього припису й розпочалася легальна українська преса, першим посланцем якої став тижневик «Рідний Край», що побачив світ 24 грудня 1905р., — «спокійний популярний орган у чудовій чистій полтавській мові» [14]. Редактори видання — М. Дмитрієв, Олена Пчілка, Петро Новиков — доволі довгий час з огляду на нетривкий вік більшості представників української преси зберігали «фізіономію солидного еженедельника, отвічающего и запросамъ минуты и болѣе широкимъ, общимъ интересамъ» [15]. Унаслідок суспільно-політичної круговерті 1918 р. після перебазування редакції до Гадяча «Рідний Край» отримав назву «Родной Край», нова редакція, шляхом інтриг та інсинуацій змістивши з посади Петра Новикова, змінила обличчя часопису до невпізнанності.

На перший погляд, «здавалося, що цього разу ми досягли свого: губернатор не міг заборонити, в законі виразно було сказано, що він повинен дати свідоцтво на видання...» [16]. Однак немало пресових проєктів, що планувалося випускати у цей час, через виконавську заповзятливість київських чиновників до читачів так і не потрапили.

Незважаючи на зусилля українського суспільного авангарду, зокрема Євгена Чикаленка та Сергія Єфремова, не отримали права на існування часописи «Вільне Слово», «Громадське Слово», «Нове Життя», «Праця». Ще в листопаді 1905 р. С. Єфремов був сповнений надій на здійснення пресовидавничих планів, повідомляючи у листі Ярославу Весоловському: «...матимемо пресу і то, сподіваюсь, незабаром. Коли не можна буде в Києві розпочати, розпочнемо в Петербурзі, де друкарні

бойкотують цензуру. Вийшло ж сими днями в Лубнах перше число селянського часопису «Хлібороб» без дозволу, — так доведеться й усім робити, щоб фактично захопити право говорити вільно рідною мовою. З організацією часопису все у нас готово: і кошти на видання, і люде єсть, — лишається тільки почати, — і се буде незабаром, скоро слухний час настане... Часопис, про який отсе пишу, зватиметься «Громадське Слово»... Напрямок часопису — демократично-радикальний у справах політичних, соціалістичний — у економічних» [17].

У програмі «Громадського Слова», редакція якого, підготувавши редакційний портфель, лише очікувала на дозвіл, київська влада вбачала «посягательство на существующий государственный строй, выраженный въ стремленіи къ областной автономіи» [18]. Замість задуманої газети читачі отримали в останній день 1905 р. «Громадську Думку», якою опікувалися Володимир Леонтович, Федір Матушевський, Євген Чикаленко. (З приводу заборони «Громадського Слова» й натомість дозволеної «Громадської Думки», програми яких загалом майже не різнилися одна від одної, іронічно висловилися журналісти сатирично-гумористичного «Шершня», що нагодився у світ на початку 1906 р.: «Думка, звичайно, далеко безпечніша, бо чи багато знайдеться таких мудреців, що вміли-б щось прочитати не в людському слові, а лише в думці?» [19].)

«Громадська Думка» «выработалась въ живую и бойкую газету», перевиці якої, а також оперативні відомості, столична кореспонденція, хроніка засідань Державної думи та діяльності парламентської української групи подавали «обильный и хорошо обработанный материалъ по текущимъ общественнымъ вопросамъ» [20]. Проте зміст газети відразу видався підозрілим відповідальному цензору, тож перше число, видане в останній день 1905 р., було негайно конфісковано. Надалі її організатори уважніше формували текстуальний комплекс, наскільки це було можливо для «щоденної політичної, економічної і літературної газети», однак залишатися неушкодженою в умовах наступного року їй не зовсім вдавалося, і нарешті 18 серпня 1906 р її функціонування було припинено.

Упродовж цього п'ятнадцятиліття продовжувалася активна співпраця східно- й західноукраїнського авангарду, а «украинская общественная мысль находила себе выражение частью на страницах общей русской прессы, частью въ галицкихъ періодическихъ изданияхъ» [21]. Справді, у підросійській Україні виходила немала кількість російських видань, зокрема 1903 р. у Києві — 22, в Одесі — 19, у Харкові — 10 часописів. Проте «аж боляче стає як придивишся, що вони так незграбно обслуговують потреби нашого краю, що зовсім не пильнують людського життя, не хочуть і слухати про якісь там особні українські жалі та потреби» [22].

Саме тому погляди східноукраїнських творчих особистостей з активною громадянською позицією були спрямовані на захід, туди, де «за австрійською державною межею починалася Галичина, а в їй зо три милійони вкраїнського народу» [23], що поступово рік у рік, від 1848 р., продумано і дбайливо облаштовувала свій світ друкованого слова. Підросійські українці не тільки передплачували західноукраїнську пресу, а й активно впливали на її функціонування і формування змісту.

Однак через надто жорсткі цензурні умови галицька преса вельми проблематично діставалася до читачів з-за кордону, значна кількість видань не мала права розповсюдження у Російській імперії. «Доказом сего заборона пересилки в Росію, яку приніс минулий (1894. — Л. С.) рік на «Зорю», «Учителя», «Буковину» — а навіть на дитячий журналець «Дзвінок»! Заборона ся не знесена і на рік 1895, бо Україна має бути забита досками перед сьвітлом науки і просьвіти в рідній мові» [24].

Федір Матушевський
(1869—1919)

Володимир Леонтович
(1866—1933)

Діаметрально протилежна атмосфера в царині пресовидання (порівняно з Російською імперією) панувала на зламі століть у Австро-Угорській імперії. Потужний розвиток преси народів, що населяли імперію Габсбургів, розпочався 1863 р., коли почав діяти прийнятий 17 грудня 1862 р. Закон про пресу. До цього часу немала кількість юридичних перепон не давала змоги багатьом народам, що ставали на ноги, зосередити увагу на створенні громадсько-політичного часопису, оскільки його відкриття потребувало попередніх сплат до державної скарбниці. Згодом було відмінено низку обмежень на організацію і видавання преси, прийнятих ще до 1860-х рр., зокрема концесійну систему (отримання спеціального дозволу на видання газети), пресовидавничі справи виведено з компетенції «політичних» органів і визнано підвідомчими лише судовим органам. 1868 р. відмінено право призупинення газет після триразової конфіскації «шкідливих» публікацій, 1874 р. скасовано закон про податок на оголошення (10—15 крейцерів за оголошення), 1884 р. — зобов'язання подавати завдаток на новостворюваний пресодрук, 1900 р. — закон про газетний штемпель (за його вимогою, із кожного примірника часопису до державної казни відраховувався один крейцер. Завдяки цьому, наприклад, 1899 р. державна скарбниця була поповнена на два з половиною мільйона гульденів, що були зібрані з 225 мільйонів примірників газет).

З відміною цих заборон видавання преси в останнє десятиліття XIX ст. суттєво збільшилося. Загалом у державі виходило: 1890 р. — 1801 періодичне видання (з них українських — 35 часописів), 1895 р. — 2255 (українських — 45), 1899 р. — 2849 видань (українських — 50 газет і журналів). Відзначимо ще й таке: у цей час видавані в державі 22 газети виходили двічі на день, 66 — щоденно. До цієї кількості належало й п'ять українських щоденних газет (чернівецька «Буковина», львівські «Діло», «Галичанин», «Народня Часопись», «Руслан»).

За даними, зібраними наприкінці XIX ст. дослідником австрійської преси Е. Ценкером, 1897 р., незважаючи на щорічне зростання преси, одна газета в Нижній Австрії припадала на майже 18 тис. осіб, у Богемії — на 40 тис. осіб, у Буковині — на 65 тис. осіб, у Галичині — на 118 тис. осіб. Невідрадными для українських регіонів були і такі розрахунки: одну німецьку газету мало б прочитувати 6 тис. осіб, італійську — 9 тис., чеську — 13 тис., словенську — 30 тис., польську — 32 тис., сербохорватську — 34 тис., українську газету — 135 тис. осіб [25].

Однак і надалі продовжувалася чинність права на конфіскацію тих чисел періодичних видань, які містили «шкідливу» для держави інформацію, а також низки інших суттєвих обмежень, які залишалися «гамівною сорочкою» для розвитку преси.

У червні 1902 р. австрійський уряд під керівництвом Ернста фон Кербера виніс на розгляд Державної ради проект нового закону про пресу, оскільки «дотепер праса в Австрії находила ся в дуже прикрім положеню, бо двигала на собі окови, які наложив на неї дух поліційної системи та ворожа для зросту свободного публічного житя практика властей адміністраційних» [26]. За поданим проектом: 1) преса повинна бути цілком вільна, «не вязана ані цензурою ані системою концесий»; 2) єдині обмеження для вільного висловлювання думок — кримінальний закон і особиста відповідальність журналіста.

Значна увага до свободи друкованого слова підсилювалася ще й тим, що, незважаючи на її підтвердження урядовим законом ще в 70-х рр. XIX ст., а також на право вільного поширення преси в державі, відповідні органи керувалися цілком протилежними нормативними актами. Зокрема, редакції періодичних видань не могли уникнути так званої «об'єктивки», за якої повна влада над друками («з виключенєм якого-небудь права до інгеренції з боку суспільности») належала «урядникам, суддям, урядничим, поліції, прокураторії». За «керберівським» проектом, суттєво змінювалися умови кольпортажу — дозволялося абсолютно необмежене розповсюдження періодичних видань (однак книжка та інші різновиди друкованої продукції, щоб потрапити до читача, мали дотримуватися конкретно

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

визначених правил. Таке обмеження було критиковане у пресі, однак у проекті закону виразно аргументувалася позиція влади: враховувався інтерес видавців та «улекшувалася» конкуренція) [27].

Згідно із пропонованим проектом, преса хоч і була визначена як «найцінніший орган виховання публичного, призначений лише для суспільности», однак усе ж залежала від «примусової opinio одна», будь-що-будь урядових і стоячих збоку, подальше від головної струї суспільного і політичного життя». Насамперед обмежувалася особиста відповідальність репортерів і публіцистів, які, щоби підтвердити право на існування журналістського тексту, повинні були доводити законність своїх дій тільки у звичайних судах.

Загалом же, райдужність сприйняття проекту журналістськими колами була очевидною: «Сегож жде наша преса вже від давна а публичне жите піде скоршою і ширшою струєю, коли упадуть вже раз загати, які поклав ему бюрократизм і поліційна система, а які удержали доси на сором собі і самій державі невдалі представителі «країв репрезентованих в раді державній» [28]. Відзначимо, що, незважаючи на урядові проекти змін пресового закону з мотивацією: «конфіскація причиняєт ся радше до роздражнення ніж успокоєня публичної opinio», практика заборон публікацій продовжувалася і надалі. Небезпека втратити читача, який, прагнучи отримати інформацію про суспільні справи, «дістає порожнє місце», зростала. На особливе прочитання «заслужували», зрозуміло, часописи громадсько-політичного напрямку, яких на зламі століть виходило в Австро-Угорщині понад 2000 назв.

Українська преса й надалі продовжувала функціонувати у столичному Відні. До продовжуваних тут із 1890-х рр. часописів (урядового «Вѣстника законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной Думѣ заступленныхъ» (1870—1918), просвітницької для селян московфільської «Русскої Правди» (1888—1893) Григорія Купчанка, перенесеної із Коломиї «Науки» (1871—1899, 1901—1903) Івана Наумовича) долучилося ще п'ять видань.

Майже десять років виходив у світ часопис «Просвѣщеніє» (1893—1902). Видаваний (Г. Купчанко) і редагований (Йосип Буховицький, Костянтин Козаркевич) одними й тими ж особами, орієнтований на тих ж читачів («русскі мужики», «русский народ»), зосереджений на виконанні одного кола просвітницьких завдань, часопис був, по суті, продовженням медіаконцепції Г. Купчанка, втіленої у «Рускій Правді». Змінити назву видання змусила редакцію рекомендація галицького митрополита С. Сембратовича вірянам не підтримувати це та низку інших видань, що пропагували московфільські ідеї, погляди, доктрини тощо.

Ентузіаст пресовидавничої справи, Г. Купчанко не оминув увагою й наймолодші покоління українців, заснувавши журнал для дітей — «Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ» (1897). Обравши віденське «горожанство», редактор розраховував таким чином на потрібну кількість читачів не лише у державній столиці, а й у трьох українських регіонах. Проте, незважаючи на вкрай потрібну «дитячу лектуру», у світ вийшло лише 12 «віночків», що з огляду на політичну пристрасть Г. Купчанка були «сплетені» переважно із творів російських письменників. Таким чином, «Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ» спіткала така ж доля, як і видаваних 1888 р. у Лондоні («Приятель Дітей») і в словенському Альтенмаркті («Городъ Небесный») часописів, що зникли з видавничого обрію, не маючи навіть такого потужного конкурента, як львівський часопис «Дзвінок» (1890—1914), творчий колектив якого, складаючись із найкращих літературних сил (Олександр Барвінський, Володимир Шухевич, Катря Гриневичева та ін.), надзвичайно продумано формувал коло дитячого читання.

Нетривалим виявився і пресовий проект для селянства під назвою «Місячний Календар» (1904), що, крім потрібних для раціонального провадження сільського господарства матеріалів, містив значну

Григорій Купчанко
(1849—1902)

кількість подієвої — «з цілого світа» — інформації. Незважаючи на те, що редакція, очолювана Мирославом Мереною, прагнула реалізувати далекосяжні плани — перетворення фахово-інформаційного часопису в рекламне видання, що мало б зацікавити приватного виробника, належної читачької підтримки часопис не здобув.

Роман Сембратович
(1875—1906)

На початку XX ст. у Відні завдяки зусиллям Р. Сембратовича та українського активу побачили світ видання, які частково продовжували традицію журналів «Sioło» (Львів, 1866—1867) і «Галицко-Русский Вѣстникъ» (Санкт-Петербург, 1894), що на свій розсуд намагалися ознайомлювати відповідно польську й російську суспільність із соціальним і культурним життям українства. Завдання німецькомовних «X-Strahlen» (1901) і «Ruthenische Revue» (1903—1905) були суттєво розширені — інформувати європейську спільноту про українців — їх суспільне, економічне, культурне минуле, сьогодення, майбутнє.

Організований за поданою редактором «Frankfurter Zeitung» Шмідтом журналісту Роману Сембратовичу ідеєю*, часопис «X-Strahlen» («X-Промені») розпочав публіцистичну презентацію українства, однак його видання було зупинене через фінансову скруту та надзвичайну зайнятість редактора, що працював водночас у декількох німецьких виданнях.

Надалі в українській пресі Галичини публікувалися звернення активістів «Кружка земляків» з Відня до «усіх свідомих Русинів» з проханням про надсилання їм матеріалів про специфіку українського життя у краї — «всякі надужиття, переслідування, визиск і все те, що ілюструє нашу мартирологію під польським правлінням», незалежно від того, чи були вони опубліковані, чи не потрапили до друку через заборону. «Материяли ті, не лише політичного але й приватного характеру, постараєсь «кружок земляків» зужиткувати відповідно у віденській та заграничній пресі або й вивести в парламенті, до чого жертвували свою поміч кількох визначних руских публіцистів і парламентарних послів» [30]. Однак така методика розголосу українських проблем загалом не задовольняла ініціаторів її обговорення на широкому рівні, оскільки лише спорадично потрапляла на сторінки преси інших народів, що передовсім прагнули висвітлювати свою різноаспектну проблематику, пов'язану із специфікою проживання у межах Австро-Угорської імперії.

Згодом до замислу, втіленого в «X-Strahlen», повернулися громадсько-політичні діячі А. Кос, Є. Левицький, Є. Олесницький, Ю. Романчук Р. Сембратович, В. Яворський, створивши 1903 р., за висловом Д. Дорошенка, «українську трибуну в Європі», що отримала назву «Ruthenische Revue» (з лат. Rutheni — русини) («Русинський огляд»). Необхідність такого видання була очевидною, адже «вселюдська культура на усіх полях духового життя — а перш усього журналістика спричинила се, що сьогодні керманичі світової політики числять ся тільки з сим, що загально звісне, чим займає ся європейська публіцистика. Чого-ж світ не знає, о чім не говорять культурні люди та не пишуть в газетах, се для державних керманичів не існує, сим вони не потребують журити ся. Оттим то до недавна народ наш вважали неіснуючим. Вороги кричали «не было, нет и быть не может никакого малорусскаго языка» — бо знали, не стрінуть досадної відповіді в цивілізованім світі» [31]. Саме так пояснював у передмові до «збірки статей европейских ученых і політиків про русько-українське

* Редактор «Frankfurter Zeitung» п. Шмідт радив: «Але організуйте Вашу пропаганду, влаштуйте постійну трибуну, з якої вільно могли би заговорити представники Вашого народа, — розпочніть видавання хоча б невеликого щоденного журналу однією з європейських мов; журналу, в якому б вміщувалися політичні, історичні та літературні дослідження і переклади кращих ваших белетристів, словом, видавайте журнал, який би став дзеркалом політичного і культурного життя і постійно нагадував би світу про Ваш забутий народ, і побачите, що це найвірніший шлях для досягнення мети» [29].

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

питання», що вийшла 1905 р. у Відні під назвою «Українська справа в європейським освітленню», один з ініціаторів широкого, на європейський загал, обговорення української проблематики.

«Ruthenische Revue» відіграло надзвичайно важливу роль у розгерметизації української проблематики на рівні не тільки внутрішньодержавному, а й на європейському.

Відзначимо, зокрема, зусилля редакції в інформуванні європейських читачів про небезпечні для національно-культурного розвитку населення підросійської України наслідки Емського указу про заборону українського друкованого слова. Серед учасників опитування редакції (редакція «Руслана» назвала цю анкету «історичним документом», охарактеризувавши його як «суд культурного світа над некультурністю і варварством» [32]), що негативно оцінили суть заборонного указу, — шведський географ і публіцист А. Гедін, британський вчений О. Браунінг, німецький поет Й. Шляф, французький публіцист і громадсько-політичний діяч І. Гійо, німецький соціолог Ф. Опенгаймер, норвезький письменник Б. Бйорнсон.

Українська преса, що виходила в окресах Австро-Угорщини, неодноразово нагадувала своїм читачам: «Світовий, знаменито редагований орган зі всіх мір заслуговує на поперте зі сторони рускої суспільності» [33]. Популярності ж часопису серед читачів — представників інших народів — не бракувало, його наклад доходив до 3000 примірників. Завершивши 1905 р., часопис перестав виходити — 8 січня 1906 р. помер його головний організатор і редактор Роман Сембратович. На цю сумну подію відгукнулося багато українських та іншомовних видань, віддаючи належне талановитому журналістові та його популярному пресовому дітищу. Зокрема, з повагою озвався про нього видаваний після «дарованих свобод» 1906 р. київський журнал «Шершень»: «Він відхилив перед Європою ту густу заслону, якою російський уряд пильно закривав нашу націю. Весь учений світ аж здивувався, що виявилась раптом ціла народність, з окремою історією, особливими етнічними прикметами» [34].

Видавці відзначених нами українських часописів, які функціонували в столиці Австро-Угорщини, мали на меті інформаційно забезпечувати, виховувати й просвіщати не лише українців, що проживали у Відні. Столична преса розповсюджувалася також і в суто українських регіонах — Буковині, Галичині, Закарпатті, які й надалі перебували у складі Австро-Угорської імперії. Однак умови розвитку українського суспільства на цих теренах суттєво різнилися через низку об'єктивних факторів, пов'язаних насамперед із перетином інтересів народів, що проживали поряд.

У Буковині українське життя розвивалося доволі повільно. Першу регіональну газету буковинські українці отримали лише у лютому 1870 р. («Буковинская Зоря»), до 1890-х рр. їх було створено небагато — 11 часописів, «бідних за змістом та невибагливих за формою подачі матеріалів», більшість з яких сповідували виразно москвофільський напрям [35].

Інтенсифікація українського життя розпочалася щойно від 1884 р., як «українські організації «Руська Бесіда», «Руська Рада», «Руський Народний Дім» очолили національно свідомі представники народу». Коли у Чернівцях почала виходити «Буковина» (1885—1910, 1915—1918), що згодом переросла в потужну щоденну газету, орієнтовану змістом не лише на місцевого читача, «українські часописи почали відігравати важливу роль у формуванні національної свідомості жителів краю». «Буковина» ж багато років «сприяла пробудженню української національної думки і стала тим дороговказом, за яким пішов розвиток української суспільно-політичної преси не тільки у північній Буковині, а на всіх західноукраїнських землях» [36].

Упродовж 1891—1905 рр. у Буковині було організовано вихід 21 періодичного видання. Серед них — вісім громадсько-політичних, п'ять просвітницьких, чотири фахових, два універсальних, один урядовий часопис, що виходили у Чернівцях і невеличких буковинських містечках.

Громадсько-політична павіть буковинської преси для українства формувалася із газет: «Анцихрист» (1902), «Буковинскі Вѣдомости» (1895—1899), «Гасло» (1902—1903), «Народна Рада»

(1904—1909), «Православная Буковина» (1893—1906), «Праця» (1897), «Руска Рада» (1898—1908), «Селянин» (1903—1905) (від 1904 р. редакція була переведена до Львова).

Часописом для «православного народа» під назвою «Православная Буковина», яка розпочалася у Відні та після виданих восьми чисел перебралася до Чернівців, продовжилася пресовидавнича діяльність москвофілів. Редакція газети зосередила свої публіцистичні зусилля на проблемах політичного, соціального, культурницького спрямування, до її базового тематичного блоку входило висвітлення діяльності москвофільських громадсько-політичних інституцій, товариств, спілок («Народна Рада», «Общество русских женщин в Буковине», «Общество буковинского православного духовенства», «Общество имени М. Качковского» та ін.). Цю ж тематику, компоновану задля пропагування москвофільської політичної доктрини, підхопив тижневик «Буковинскі Вѣдомости», започаткований і видаваний членами політичного товариства виразно русофільського спрямування «Народна Рада», головні В. Козарищук та А. Кострижем.

В'ячеслав Будзинський
(1868—1935)

Не залишилось осторонь пресовидавничого процесу товариство національного спрямування «Руська Рада». Самостійним виданням, а згодом — додатком до «Буковини» виходила у світ газета «Руська Рада», керівництво якої (Іван Созанський, Володислав Секерський, Іван Захарко, Віктор Строїч) спрямовувало творчі зусилля свого колективу здебільшого на соціальну, політичну, економічну просвіту «мужиків» — сільського населення Буковини.

З орієнтацією на цю ж частину українського читачтва у квітні 1897 р. в Чернівцях побачила світ «народна» газета «Праця», яку видавав і редагував В. Будзинський. Зміст цієї восьмисторінкової газети був наповнений матеріалами, що майже не відрізнялися від обговорюваних публікацій, вміщуваних на сторінках провідного радикального видання «Громадський Голос», який виходив у Львові: висвітлення складнощів життя селян, тлумачення їхніх прав і обов'язків, організація допомоги «мужикам», культивування почуття національної самоповаги. Сімнадцятим числом редакція попрощалася із читачами, мотивуючи тим, що буковинська «народня» тематика від 1898 р. уведена в текстовий комплекс радикального «Громадського Голосу», який дедалі більше орієнтувався на західноукраїнську аудиторію. Завдяки «Праці» відбувся процес прищеплення радикального світогляду буковинському читачеві та залучення його до читання головної медіапідпори Русько-української радикальної партії, що на той час уже доволі успішно провадила свою діяльність на галицьких теренах.

«Дак ото як заборонили російським українцям писати по своєму дома, то подалися вони з однієї своєї хати в другу — в Галичину та на Буковину», — відзначав Борис Грінченко, маючи на увазі політичну й культурну співпрацю роз'єданого імперськими кордонами українства [37]. Саме у Чернівцях розпочалася пресо- й книговидавнича діяльність РУП — Революційної української партії, заснованої у Харкові 1900 р. за участю Дмитра Антоновича, Боніфата Камінського, Левка Мацієвича, Михайла Русова та ін. На західноукраїнських теренах рупівці ініціювали видання низки часописів, у яких пропагували свої політичні погляди, визначали важливе для їхньої ідеології коло моральних цінностей, інформували, «наполітизовуючи», читача. Важливими для партії газетами стали «Гасло» (Чернівці, 1902—1903) і «Селянин» (Чернівці, 1903; Львів, 1903—1905), що відіграли неабияку роль у висвітленні тогочасних суспільно-політичних процесів, поясненні та пропагуванні програмних положень організації у середовищі читачтва під відомими революційними покликами, а також у реалізації низки інших журналістських завдань.

Першим теоретичним опертям РУП була газета «Гасло», яка розповсюджувалася у «найдальших закутках України» (наклад 750—1000 примірників). Цей пресодрук видавався на кошти Д. Антоновича,

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

«який віддав на його свою спадщину по матері» [38]. У перших числах «Гасла» було повідомлено основну мету партії: «вільна, самостійна Україна з широко розвиненим соціалістичним державним устроєм» [39]. Згодом РУП «еволюціонувала» у поглядах, тож оголошене прагнення самостійності було замінено на мету досягнення автономії із «окремим представницьким Зібранєм (Сеймом), котрому належить право законодавства в тих внутрішніх справах, що торкаються тільки люду, який мешкає на території України» [40].

Солідарність наглядово-репресивних органів імперій-сусідів була очевидною: Чернівецька державна прокуратура також спостережливо оглядала зміст «Гасла», конфісковуючи «неблагонадійні» з огляду на державні інтереси тексти. Зокрема, у першому ж числі газети за 1902 р. було вилучено фрагменти статті «Шлях боротьби», у яких цензор угледів «пропаганду насильних замахів на існування російської держави і її устрою» [41]. Інкримінація злочину за статтею 66 кримінального кодексу призвела до майже річної судової тяганини редакції із повітовим судом у Чернівцях. Ув'язнення відповідального редактора на три тижні було оскаржено і прокуратурою (надто незначне покарання), і редактором Левом Когут (не визнавав своєї провини), завершившись, зрештою, виправданням редактора.

Редакція «Гасла» мала на меті «познайомити суспільність з програмою партії, як теоретичною, так і головним чином «практичною». Однак спроба створити теоретичний орган партії не зовсім вдалася, оскільки «соціал-демократизм «Гасла» з точки погляду ортодоксального марксизму був доволі слабким» [42]. Отримавши річний досвід функціонування, редакція газети стверджувала, що завдання її порівняно з попереднім роком набагато полегшилися: «Тепер за нами є певний і гадаємо досить яскраво обговорений в протязі року напрям, що ми назвали-би революційним соціаль-демократичним (не в значінні російсько-фракційному) і маємо собі завданням його лиш проводити далі, розвивати у всіх деталях» [43].

З наступного року для «полегшення важкої справи ширення соціалістичної думки між українським пролетаріатом» до «Гасла» було долучено ще один часопис цієї ж партії — «Селянин» (Чернівці, 1903; Львів, 1903—1905), на видання якого «дав 1000 рублів Є. Х. Чикаленко» [44], до його творення приєдналися й інші партійні очільники та рядові партійці. Видавнича діяльність РУП 1904 р. була перенесена до Львова, надалі редакція «Селянина» продовжувала роботу у цьому місті.

Лише два місяці працював для «українсько-руського народу» творчий колектив «сатирично-політичного» «Анчихриста», який очолював Станіслав Терлецький. Однак зміст газети — критична інтерпретація української громадсько-політичної події в регіоні — не зумів захопити потрібної для нормального функціонування кількості читачів. Не вплинули на стан справ і блискучі тексти Гриця Щипавки — талановитого публіциста-сатирика Осипа Шпитка, відомого своєю творчістю не лише в Буковині, а й у сусідній Галичині.

До просвітницьких часописів, які виконували основні завдання — навчати, заохочувати до знань, плекати усвідомленого читача, належали чернівецькі «Ластівка» (1894) — часопис товариства «Руська Бесіда», «Неділя» — літературний додаток до «Буковини» (1895), «Наука і Розвага» (1903), «Народна Бібліотека» (1905), «Народный Вѣстникъ» (1899—1900), що виходив у Нових Мамаївцях.

Забезпечувати читачів різнобічною інформацією «загального змісту» намагалися редакції ще одного часопису, що виходив у с. Нові Мамаївці, — «Селянина» (1895—1902, 1905, 1907—1908), видаваного завдяки ентузіазму журналіста і редактора Миколи Савчука та «господаря» із с. Чунків й активного

Дмитро Антонович
(1877—1945)

Лев Когут
(1878—1947)

громадського діяча, журналіста Івана Білецького, а також чернівецького «Приятеля» (1903), редактор якого — уже відомий нам Станіслав Терлецький, на відміну від видавців «Селянина», не зумів, як і у попередній своїй редакторській спробі (газеті «Анцихрист») подолати організаційні труднощі у процесі творення часопису.

Як видання урядовий офіціоз не був новим типом преси, видаваної українською мовою у краї. Упродовж 1858—1860 рр. у Чернівцях заходами уряду виходив «Вѣстникъ Краєвого Правительства для Воєводства Буковини», що відновився 1887 р. під назвою «Дневникъ Законѣвъ и Розпоряженій для Герцогства Буковини». Від 1896 р. цей часопис було замінено новим виданням — «Вістником Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини» (1896—1910 [1911—1914]). Завдяки спеціальному текстовому комплексу цього часопису, що охоплював значний масив правової нормативістики, а також низки подібних пресодруків, видаваних у Галичині, формувалася українська термінологічна база юриспруденції, що, призабута внаслідок відомих історичних причин, надійно депонована в очікуванні вдумливого дослідника.

Корпус фахових періодичних видань формували у Буковині часописи для учительства («Промінь», Вашківці, 1904—1907; «Bukowiner Schule», Чернівці, 1904—1907) і працівників сільського господарства («Вістник Союза Руских Хліборобских Спілок на Буковині «Селяньска Каса», Чернівці, 1903—1907; «Хлібороб», Чернівці, 1904—1912).

Організатори видання педагогічних часописів наголошували, що фахову — для шкільництва — пресу варто розрізняти за типами: «орган товариства» і «орган учительства». Різниця полягала у тому, що орган товариства «всесіло залежить від заряду, що диктує тематичну спрямованість». Мова йшла про орган Руського педагогічного товариства «Учитель», який функціонував у Галичині, обговорюючи спільну для буковинських і галицьких педагогів тематику, і «громадський» орган учительства «Промінь». Будучи матеріально залежним від керівництва Товариства, «Учитель» «мовчав там, де конче треба було говорити, хоч би коштом утрати нужденної субвенції». Педагоги не вельми активно передплачували ці видання, нарікаючи на відсутність коштів. Однак «сотки наших грошей ідуть на передплачувань «Szkol-и», «Gazet-и Szkol-ної», всіляких Дзенників, Курерів, Слова польського, Векуф нових і иньших подібних часописий, адже сотки наших людей належать до не наших товариств, вспомагають чужі редакції своїми працями, а не могли б ми двох своїх часописий підтримати?» [45]. Творення офіційного (орган товариства) і незалежного (громадського) педагогічних видань, які б функціонували паралельно, не заперечувалася фахівцями, оскільки змістово вони б взаємодоповнювалися, з тією різницею, що «один з них був би редактований відважніше, не числячись з різними бічними впливами».

Іван Герасимович
(1876—1942)

Автор «Променя» виробив і запропонував до втілення оптимальну змістову модель учительського фахового видання, що мала б складатися із шести частин: 1) наукова («розвідки педагогічні, дидактичні, методичні, так оригінальні, як і толковані; характеристики визначних людей, критика творів наукових і підручників шкільних, рецензії і т. п.»); 2) «шкільництво» (нормативно-регулятивна база, її обговорення); 3) відносини «правні стану учительського»; 4) інформаційний блок; 5) звіти про діяльність «руху організаційного руського учительства»; 6) повідомлення. Відзначимо, що саме за таким «шматом» намагалися творити «суспільно-науковий орган русько-українського учительства» «Промінь» редактори Іван Адам, Антін Гринцишин, Іван Герасимович та колектив авторів, серед яких відзначимо С. Канюка, І. Карбулицького, О. Маковея, К. Малицьку, О. Поповича.

Більше сотні фахівців, що входили до товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок», з'їзд якого відбувся у серпні 1905 р., обмірковували, крім назрілих важливих проблем, ще й можливості видавання безкоштовного для членів Товариства «інформаційного листка»,

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

що поширював би «ідеї Товариства і приєднування членів». Однак така пропозиція була відхилена через фінансові причини, «натомість порішено послугувати ся існуючими часописями «Учитель» і «Промінь» та дневниками «Руслан», «Діло» і «Буковина» [46].

Важливими для оптимальної організації праці трудівників сільського господарства стали ініційовані й редаговані С. Смаль-Стоцьким часописи «Вістник Союза Руских Хліборобских Спілок на Буковині «Селяньска Каса» (офіційний орган «центрального союзу «Селяньска Каса») та «Хлібороб» (офіційний орган «ради культури краю для воєводства Буковини»). Основним завданням цього відгалуження преси, крім звітної інформації про діяльність фахових об'єднань, було пропагування професійних знань для успішного розвитку сільського господарства.

Таким чином, у Буковині поступово розвивалася українська преса — громадсько-політична, просвітницька, фахова, універсальна, що орієнтувалася здебільшого на сільського читача. Представлена незначною кількістю назв, ця преса намагалася формувати національну самосвідомість, навчати, переконувати, виховувати українську спільноту краю.

Свідченням національного єднання, до якого поривалося українство незалежно від місця його проживання, залишається нині галицька преса, що функціонувала у значно сприятливіших умовах, ніж інші павіті західноукраїнської преси — буковинська і закарпатська. На перший погляд, у Галичині склалася доволі непогана ситуація із забезпеченням українського населення необхідною інформацією — новинкарською, подієвою, просвітницькою, науково-пізнавальною, рекламно-довідковою тощо. Упродовж останнього десятиліття XIX ст. тут продовжували функціонувати газети і журнали, започатковані у попередні роки. 1890 р. у регіоні виходило 25 часописів, серед яких відзначимо, зокрема, ідеологічно різновекторні громадсько-політичні щоденники «Діло», «Червона Русь», «Народна Часопись», а також просвітницькі, релігійні, фахові газети і журнали із синкретичним окресленням завдань — «Зоря», «Дзвінок», «Учитель», «Часопись Правнича» тощо.

Значна кількість часописів, розрахованих на все населення краю, незалежно від мовного чинника, видавалася польською мовою, зокрема 1890 р. — 128 часописів (українською — 25), з них 105 — у Львові (проти українських 20 видань). Через десятиліття кількість польських газет і журналів у краї майже подвоїлася — 234 часописи (українською — 41), однак кількісно львівська преса, видавана польською мовою, не зросла: 106 часописів проти 26 українських.

Таку ж різницю спостерігаємо і в накладах української і польської преси, що виходила у Львові [47]:

Наклади українських часописів

Народня Часопись	4050*
Діло	1200
Галичанин	950
Громадський Голос	600
Батьківщина	500
Радикал	400
Страхопуд	300
Правда	200

Наклади польських часописів

Przegląd	5540
Kurjer Lwowski	4516
Dziennik Polski	2690
Gazeta Lwowska	2000
Naród	1500
Gazeta Narodowa	1440
Słowo Polskie	670
Szczutek	500

Аналізуючи розвиток української преси у Галичині, поважні польські дослідники М. Мислінський та В. Мацежинський стверджують, що тільки «з 60-х рр. XIX ст. у Галичині почали виходити

* При цьому звернемо увагу на те, що материнське видання «Gazeta Lwowska» виходило накладом значно меншим, аніж українськомовний додаток, — 2000 примірників, що дозволяє зробити певні висновки про медіаприручення української аудиторії.

перші українські періодичні видання. Вони концентрувалися у Львові і в деяких провінціях: Коломиї, Перемишлі, Тернополі і Золочеві. До 1890 р. кількість усіх українських газет не перевищувала 20, у 1905 р. було уже 40 українських видань» [48]. Докладне вивчення української преси дозволяє стверджувати, що 1890 р. у краї виходило 25 часописів, 1905 р. — 55 газет і журналів, а також три спільних польсько-українських медіапроекти.

Незважаючи на кількісну відмінність між українською і польською пресою, Галичина утримувала першість серед інших українських регіонів за кількістю видаваних пресодруків та їх типологічним розгалуженням. Інтенсифікація громадсько-політичного життя українців краю суттєво вплинула й на розвиток преси.

Від початку 1890-х рр. пресовидавничий процес у Галичині із року в рік поступово набирав обертів. «На арену політичної боротьби наприкінці XIX ст. дедалі впевненіше виходила світська інтелігенція. Вона все більше починала впливати на стан політичного думання українських мас (а відтак і на їхнє суспільне становище) та перебирати на себе керівництво національним рухом» [49]. Упродовж 1891—1905 рр. у Галичині було засновано 89 різнотипних часописів. Найбільша частка у пресовидавничій продукції належала Львову (55 видань) — цьому сприяла розвинута інфраструктура (інформаційна, поліграфічна, кадрова). У Бережанах було започатковано вісім видань, Перемишлі — шість, Коломиї — п'ять, Тернополі — чотири, Станіславі (нині — м. Івано-Франківськ) — три, у Бучачі, Жовкві та Ярославі — по два, у Стрию та Бібрці — по одному виданню.

Суттєво спричинилися до формування національно-політичної свідомості українства основні політичні сили — радикальні, соціал-демократичні, національні, москвофільські, що активно розвивали свою діяльність на галицьких теренах. Корпус громадсько-політичної преси збагатився у досліджувані роки на 28 часописів, більшість яких позиціонувалася у суспільстві як друковане опертя українських політичних партій та рухів.

Публіцистичний пласт цих видань містить значну кількість матеріалів, спрямованих на з'ясування важливих для тогочасної громадськості питань, що були пов'язані з проблемами функціонування преси загалом і прагненням працівників редакційних колективів удосконалювати «вельми важний чинник суспільний». Усвідомлюючи, «що для ширших верств народу має більшу вартість триста чисел добре редагованої часописи, чим триста глибоко наукових книжок», журналісти ідеологічно протилежних видань розмірковували про необхідність видавання партійної преси («ніяка партія політична не в силі завести у себе сильної організації, коли не має гарного партійного органу»), про дієвість її ідеологічних концепцій («партійна праса заповнює прогалини між поодинокими групами сеї самої партії, так сказати б нівелює переконання — єсть тим кітом (китом. — *Л. С.*), що держить в гурті поодинокі, нераз противні (протилежні. — *Л. С.*) собі, індивідуальности. При сім грає важну ролю у дисципліні партії та єсть політичною школою»), про важливість завдань творчих працівників газет («вправний публіцист зуміє надати напрям гадкам читачів, сугерувати їх думки, опанувати спосіб думання взагалі») [50].

Кінець 1890-го року позначений створенням Русько-Української радикальної партії, що першою задекларувала чітку програму своїх дій і прагнень, ставши «каталізатором громадського життя галицького селянства» [51]. До першого партійного часопису «Народ» (Львів, 1890—1895) упродовж аналізованого п'ятнадцятиріччя було долучено ще низку видань радикалів, що мали виконувати низку важливих функцій — переконувати, агітувати й пропагувати, спрямовувати.

Наприкінці 1890 р. чільники РУРП подбали про ще одну свою пресову трибуну для широкого кола читачів, мотивуючи необхідність її створення консолідаційними завданнями. Адже саме в цей час серед українців Галичини спостерігаються значні розбіжності у поглядах на національну проблематику, шляхи здобуття свободи і, головню, методи її досягнення. 1891 р. у Львові було відкрито

газету «Хлібороб» — «письмо політичне, літературне і наукове для руських селян і міщан», редакція якого внаслідок важливих для партії аргументів (зокрема необхідність «ширити дух боротьби за кращий добробут і просвіщати народ до тої боротьби» по селах і містах Галичини) уже з восьмого числа була перенесена до покутського містечка Коломиї (тепер — Івано-Франківської обл.). Зауважимо, що коломиїський пресовидавничий феномен й донині дивує дослідників історії української журналістики, адже в цьому невеликому повітовому місті, скажімо, з 1865 р. до 1890 р. було засновано й виходило 13 різнотипних часописів, зокрема просвітницькі «Наука» І. Наумовича та «Русская Рада» М. Білоуса, видавничий вік яких — 32 і 41 роки — з огляду на не вельми сприятливі умови (владний чинник, обмежене фінансування, читацька пасивність) засвідчує завзяту працю українського активу на інформаційно-просвітницькій ниві.

У Львові «Хліборобом» опікувався І. Франко, у Коломиї — І. Герасимович, С. Данилович, М. Павлик. Оголосивши зі сторінок видання першочерговим завданням радикальних пресодруків висвітлювати соціально-економічну проблематику, редакція вміщувала значну кількість матеріалів цього напрямку авторитетних публіцистів, зокрема В. Будзиновського, В. Охримовича, І. Франка, а також дописи селян, які, власне, й становили більшість споживацької аудиторії газети. Радикальна активність галицьких читачів давала змогу формувати блок рубрик їхніх кореспонденцій, споряджених коментарями редакції, завданням яких було привернення уваги представників влади до проблем галицького селянства.

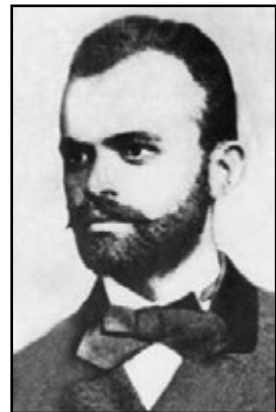
«На бідному полі української публіцистики» [52] у березні 1895 р. розпочався успішний пресовий проект радикалів — «Громадський Голос». Саме авторитет його творців-організаторів, серед яких відзначимо насамперед М. Павлика, вплинув на аудиторний вибір, давши змогу, перш за все — фінансову (позаяк моральної снаги, судячи з інтенсивних започаткувань галицькими радикалами його попередників, вистачало), розвивати газету, а разом із нею — і політично впливати на читача. Успішним називаємо це видання тому, що, незважаючи на існування складнощів різнопланового походження (традиційні партійні конфлікти, надмірна опіка цензури, виснажувальні конфіскації, фінансова нестабільність тощо), видавці зуміли «протримати» його аж до вересня 1939 р.

Відзначаючи важливість цього видання для партії і для читачів, редакція ще одного часопису цього ж політичного напрямку — «Радикала» — відзначала: «В публичних виступах так радикалів, як і тих, котрі до нашої партії ще не приступили, але з часом певне приступлять, видно виразний вплив програмових статей «Гр[омадського] Голосу», а численні письма так мужиків, як і інтелігентних діячів доказують, що ціль не була схиблена, що сотворено новий осередок, скупляючий думки і сили радикальної партії, що повстало нове средство до ширення радикальних думок в дальші круг народні» [53].

Незважаючи на популярність часопису серед читачів, через виснажливу конфіскаційну політику наглядових органів, інші адміністративно-організаційні негаразди 1903 р. видання газети було призупинено. Відновившись 1906 р., «Громадський Голос» зазнав немало змін у текстовому комплексі, пов'язаних насамперед із партійно-програмним переосмисленням пріоритетів й артикуляцією орієнтаційних видозмін. У цій часовій лакуні функціонування «Громадського Голосу» партійне керівництво зініціювало ще декілька проектів — «Хлопську Правду» (Коломия, 1903, 1909) за редакторства Кирила Трильовського та «Новий Громадський Голос», який насправді був «старим» «Громадським

Северин Данилович
(1860—1931)

Михайло Павлик
(1853—1915)

Голосом», без жодних змін в інформаційній політиці, без відступів від «радикальних цілей», без кадрових ротацій.

Майже водночас із виданням «Громадського Голосу» розпочався ще один пресовий проект партії. «Радикал» — «політична часопись», видавана і редагована В'ячеславом Будзиновським, активним партійцем і талановитим публіцистом, — виходив у Львові з жовтня 1895 р. до березня 1896 р. Цей двотижневик було створено з однією метою: залучити до лав РУРП не лише селянство і робітників, а й українську інтелігенцію. Однак, за висловом І. Франка, «радикальна партія це головно мужики», тому особливою прикметою загалом усіх текстів радикальних часописів була їхня декодованість, зумовлена необхідністю збільшення як накладу видання, так і партійних лав. Сприяли зростанню популярності видань переконлива розмова, що провадилася з урахуванням читацького тезауруса, врівноважена тональність, адекватне відтворення селянського щодення, занепокоєність «хлопським» майбутнім. Заохочували читачів журналісти до газети ще й амбітною можливістю побачити читацьке прізвище під своєю кореспонденцією: «Щоби написати допись і то добру — не треба бути таким дуже ученим. Видиш, що діє ся кривда, що треба поправи, що треба завести якийсь новий лад — от і напиши про се, в чім лежить та кривда, подай спосіб, як би з нею боротись». Особливо цінними тематично вважали працівники «радикальних» редакцій такі аспекти: 1) «серед яких обставин» жив у тому чи іншому населеному пункті селянин; 2) якими були його заробітки; 3) «хто і як його визискував»; 4) «який степень его просвіти»; 5) чи функціонували в селі «обеднання і товариства»; 6) наскільки активно провадилося громадське життя [54]. Таку позицію щодо залучення широкого загалу до творення газети підтримували редакції і «Громадського Голосу», і «Хлопської Правди», і «Нового Громадського Голосу».

Натомість очолювана В. Будзиновським редакція «Радикала» визначала своєю основною метою створити «часопись о висшійм стилі, котра би глубше трактувала справи, порушувані в агітації, орган, котрий би організував і вироблював практичних діячів і зискував між інтелігентною частею суспільности, нових приклонників, нових ширителів радикалізму» [55]. Прикметно, що в цій же статті редактор окреслював тематику «публіцистичної роботи» не тільки «границями Галичини», а й усією «національною територією»: «Галицькі Русини суть лиш дрібною частию великого руско-українского народу, котрий в головній своїй масі живе в Росії. Українці в Росії не мають навіть елементів національної і політичної волі, живуть в повнім безправю». Доволі цікаво, що водночас планувалося надавати текстову площу для публікацій представникам питомих російських партій, що підтримували б прагнення національної самостійності українців, однак при цьому наголошувалося, що матеріали тих політичних об'єднань, які мають на меті створення такої державної системи, «котра несучи за собою обрусінне, довела б Україну до остаточної денационалізації», не друкуватимуться.

Партійна преса радикалів «подавала також способи боротьби з щоденним визиском та малювала ідеал нового справедливого ладу — спілчанського гуманного соціалізму» [56]. Незважаючи на те, що прогресивні чільники австро-угорської влади скасували закон, який підтримував «творчий запал» цензурних комітетів, робота газети постійно супроводжувалася конфіскаціями окремих матеріалів, сторінок, чисел.

Однією з позитивних ознак інформаційної політики редакцій цих видань було їхнє намагання відкрито і якнайповніше відтворювати внутрішньопартійну подієвість. Доступність тексту яскраво проявлялася у редакційних передових статтях, що охоплювали різнопланове громадсько-політичне життя: від широкодіапазонної виборчої тематики до полемічного спілкування з пресовими ідеологічними опонентами, яких радикалам з огляду на політичний синкретизм українства в Галичині не бракувало.

1899 р. у передовій статті «На новий шлях!» анонімного автора «суспільно-політичної часописі» «Будучність» було проаналізовано політичну дієвість радикалів і народовців, їхні здобутки і прорахунки

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

в досягненні мети. Ця аналітика готувалася для обговорення на очікуваному у грудні того ж року з'їзді українського політикуму, що був зініційований активом політичного товариства «Народна Рада» і «виднійших людей з-поміж львівських народовців і радикалів». Основними завданнями запланованого форуму були консолідація зусиль, мотиви та «злука наших народних сил» в нове партійне об'єднання [57].

Перегрупкування сил на українському політичному овиді, створення національно-демократичної партії, інтенсифікація політичного процесу загалом у всій Україні внесли суттєві корективи у розвиток не лише партійної, а й загальнополітичної преси, що проявилися згодом у виникненні нових пресових друків, переосмисленні політичного позиціонування чинних видань, визначенні пріоритетних журналістських завдань, реформатуванні змістового комплексу.

Восени 1899 р. було оголошено про створення Української соціал-демократичної партії, організатори й активісти якої (Ю. Бачинський, М. Ганкевич, С. Вітик, Р. Ярославич) «виступали за самостійний український соціалістичний рух відокремлений від польського і організацію українського національного робітництва, стоячи на засадах принципу «культурно-національної автономії» [58]. Партійним пресовим фундаментом слугували часописи «Воля» (1900—1907) та видаваний ще до офіційного проголошення програмних завдань партії «Robitnyk» (Львів, 1897), які намагалися вводити читачів у «світогляд соціалістичний», подавати «соціалістичну критику теперішніх відносин суспільно-економічних та політичних», тлумачити «ідейну сторону новочасного руху робітничого», пояснювати суть соціалістичних доктрин. «Хто справді Українець свідомий, сей на кождім кроці своєї політичної діяльності нехай памятає про остаточну ціль свою: незалежну, самостійну Україну» — скеровувала до основної мети партії редакція «Волі» [59].

Важливість партійної преси та її значення для розвитку політичної сили, рупором якої вона виступає, неодноразово обговорювалася на шпальтах газет і журналів, які завдячували своїм виходом саме політично активному українству. Автор відомої книги «Україна ingredienta», що не залишила публіцистично байдужою жодної політичної сили, Юліан Бачинський, виступаючи на конференції Української соціал-демократичної партії з аналізом «преси, видавництв, фондів», відзначив, що від якісно провадженої партійної преси залежать: 1) «успішність агітації»; 2) організаційні справи; 3) солідаризація «між клясою робітничою». Саме тому варто було, вказував доповідач, збільшити робочий ритм опорного друкованого органу партії — газети «Воля» (розпочалася як двотижневик), оскільки «дістаємо предплатників таких, котрі предплачували перед тим часописи інших партій, а тепер признають, що «Воля» се одинока часопись, котра правдиво боронить прав робучого народу» [60].

Незважаючи на чималий наклад — 8000 примірників, редакція газети, як і її пресових супутників в українському інформаційному просторі, постійно закликала потенційне читачтво «відзначувати нас своєю симпатією» і, як підтвердження добросовісного виконання зобов'язань перед читачами, наводила прокурорські рішення про конфіскації, що «йшли слідом за кождим номером «Волі» [61].

У грудні 1899 р. на арену політичних змагань успішно вийшла Українська національно-демократична партія (І. Белей, О. Борковський, М. Грушевський, К. Левицький, В. Нагірний, Є. Озаркевич, Ю. Романчук, Д. Савчак, І. Франко). У цей час продовжує виходити головна партійна медіатрибуна — газета «Діло», засновуються нові органи, що виразно артикулюють основні засади політики цієї партії.

Ще 1897 р. Дирекція львівської поліції повідомила адвоката Костя Левицького про прийняття до «урядової відомости» видавання ним та Василем Королем часопису «Свобода», який мав «містити статі політичні, як також розвідки просвітні і господарські, вісти політичні, новинки і анонси» [62].

Юліан Бачинський
(1870—1940)

Розпочинаючи komponування змісту перших чисел газети, К. Левицький звернувся з «патріотичною проською» до Миколи Бачинського, Антона Глодзінського, Йосипа Гурика, Михайла Зубрицького, Ієроніма Калитовського, Михайла Коцюби, Софрона Левицького, Данила Лепкого та інших правників,

Євген Левицький
(1870—1925)

священиків, учителів, «господарів» «о ласкаве підмаганє отсего видавництва своїми цінними дописями й розвідками» [63]. З редакцією тижневика, що офіційно пропагував ідеї партії упродовж багатьох років, співпрацювали відомі політики, громадські й культурні діячі, для яких ідея національного самоствердження українства стала суттю діяльності.

У цій політичній площині працювали «для народа» й інші часописи, зокрема редактована Є. Левицьким, В. Охримовичем та І. Трушем газета «Будучність» (1899).

За версією щоденника «Діло», офіційного пресового представника національного сторонництва, читачтво такого типу періодичних видань складалося із двох категорій: масової аудиторії і вмотивованих читачів — «політичних учителів народа», які, щоби грамотно «подавати політичну науку широким масам», повинні були постійно черпати агітаційне натхнення із журналістських матеріалів відповідних партійних органів. Пропонуючи для виконання

таких завдань, зокрема національно-політичного освідмлення читача, тексти часописів «Свобода» і «Діло», анонімний автор щоденника все ж зізнавався: для цього «обі наші часописі суть недостаточні», що пов'язано головним чином із короткотривалістю життя газетного номера: «Часопись, хоч би ішла з до рук, читає ся так довго, як довго не прийде нове її число. Всі важніші статі, котрих

актуальність не вигасає з хвилиною, коли з почти приходить нове число часописи, котрі можуть бути актуальними, можуть бути «на часі» за рік, два і за десять літ — ділали б ліпше і загальніше, коли би були приступні» [64]. Для здійснення «широкого» впливу на читача організаційним відділом політичних товариств, об'єднань, рухів пропонувалося друкувати вдалі матеріали публіцистів окремими виданнями.

Михайло Петрицький
(1865—1921)

Серед корпусу громадсько-політичної періодики варто відзначити газету «Гайдамаки», видавану на «ґрунті українсько-національно-демократичнім» за редакцією Михайла Петрицького, що «відав весь свій масток» на її розвиток. Намагаючись переконати суспільність надавати перевагу саме його виданню, редактор категорично заявляв: «Коли уважаєте потрібним у нас тижневик, який би не зв'язаний нічим, давав ворогам гідну відсіч і високо тримав прапор самостійної Руси-України, прапор не звинений після обставин на державу, а в кожній хвилі розвинений в цілій своїй величч — коли уважаєте потрібним такий тижневик, який вливав би кров в жили нашої анемічної суспільности і кликав до руху, до безвпинних змагань умучену вже до краю і костеніючу від

морозу вікової неволі суспільність і громовим голосом пригадував її, які наслідки могла би принести в таку пору хвиля солодкого відпочинку — то прошу підпирати і то не гаючись сей тижневик» [65].

Газета суттєво вирізнялася з-поміж громадсько-політичної преси радикальним висвітленням українсько-польських відносин у краї, категоричним тоном, безапеляційністю, раз у раз потерпаючи від конфіскацій: «Ц. к. прокуратория так основно сконфіскувала статтю, що ВП Читателі навіть не знають, чи ми віднесли се, яко наш клич, чи навпаки, єго перечили» [66] — повідомлення такого типу досить часто публікувалися в газеті, оскільки її зміст постійно деформувався цензурою.

У грудні 1903 р. на судовому засіданні у Львівському крайовому суді з'ясовувалися такі питання: «Чи винен Михайло Петрицький, що яко редактор і видавець «Гайдамаків» через уміщенє в тій

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

часописи статей взивав, підбурював і заохочував других до ворожого виступлення против ляхської народності поодиноких кляс і станів суспільности, і против ляхького духовенства, а мешканців держави до поділу на ворожі собі партії» та чи винен він у передруку конфіскованого у сатиричному часописі «Комар» вірша «Месияньський похід» [67]. М. Петрицький намагався цією публікацією «побудити і склонити до ворожого виступлення і ненависти против народности польської, її поодиноких кляс або станів і против духовенства польского в Галичині» [68]. На цей раз вирок суду про ув'язнення на три місяці був відмінений у зв'язку із «жалобою неважности» адвоката Могильницького. Безпрецедентним випадком у пресовидавничому процесі стала газета, яку видавала редакція «Гайдамаків» на час призупинення їх виходу владою і відбування в'язничного покарання М. Петрицьким, якого йому все-таки не вдалося уникнути через інші «пресові» провини. «Вольне Слово» (1904—1905), очолюване Володимиром Кубицьким, продовжувало, однак дещо обережніше, тематико-публіцистичні традиції «Гайдамаків», що невдовзі відновилися, й надалі працюючи в незмінній політичній тональності до 18 грудня 1907 р.

Доволі яскравою подією на пресовому овиді став вихід 1900 р. «Молодої України» — часопису, який викликав значну кількість як позитивних відгуків, так і критичних зауваг колег по професійному цеху. Зміст «Молодої України» (означення «молода» використовували на той час політичні рухи багатьох народів, що населяли Австро-Угорщину) підтвердив активну громадянську позицію молоді, а її редакція заявила, що буде «устами української молодіжи», символом якої стане «свобідна і незалежна Україна». Творчий колектив часопису (Степан Баран, Мирон Залітач, Іван Кобилецький, Антін Крушельницький та ін.) визначав своїм основним завданням «стати органом не якоїсь там провінції, не частини малої Галичини, а органом молодіжи всієї України», мотивуючи, що «доси органу молодіжи не було, не було зносин між молодіжню розділеною кордоном. Лють царського абсолютизму заморозила первісночки молодечих поривів на російській Україні; одна частина української молодіжи з російської України не стала доси під стягом нашої ідеї, у другій зродився вузкоглядний партикуляризм» [69].

Спадкоємно розвивала публіцистичні традиції організаторів «Молодої України» громадсько-політична газета для шкільної молоді під редакцією Павла Волосенки «Іскра» (1903). «З вступної наполовину сконфіскованої статі «Від редакції» довідуємось, що часопис видають старші академіки для учеників і учениць середніх шкіл, котрі — по думці редакції мусять «вчитись, як на світі жити» т.є. придбати собі те знання, якого не дають шкільні підручники, отже слідити усякі прояви життя і духа людського і виробити собі одноцілий світогляд, який дав би спромогу орієнтуватись серед різних проявів публичного життя» [70]. Редакція «Діла», яка вмістила інформаційну замітку про ще одну пресову новинку, підкреслювала, що ці часописи повинні взаємодоповнювати один одного, орієнтуючись на різні вікові групи молоді, а також «затіснити ідейну зв'язь між молодшими а старшими членами української молодіжи, щоби підготовляти їх відповідно до корисної праці для свого народу».

Саме на західноукраїнських землях започаткувалася партійна журналістика, яка не мала жодної можливості функціонувати у Російській імперії. «Предшествовавший полувѣковой періодъ ожесточенныхъ гоненій на всякое проявленіе украинской національной и общественной самостоятельности сосредоточилъ было ее на нѣскольکو десятилѣтій внѣ сферы всероссийскаго сыска, въ сосѣдней украинской Галиціи» [71].

Степан Баран
(1879—1953)

Антін Крушельницький
(1878—1937)

Лише місцем виходу належить до корпусу західноукраїнської преси часопис «Селянин», видаваний для «селянського робучого люду», — «практичний орган» Револуційної української партії. Розпочавшись у Чернівцях, унаслідок переведення видавничої діяльності РУП змушений був перенестися до Львова, розповсюджуючись (наклад 1000—2500 примірників), однак, насамперед у Полтаві. Орієнтуючись на суто селянську аудиторію Великої України, часопис намагався «вибити з рук селянина «Хуторянина» — газету, що виходила російською мовою у Полтаві і змістово орієнтувалася на українське читацтво. «Хуторянин», хоч як солодко співає, а й гроша не варт тепер. Бо які-б там люде прихильні до селян не були (самі-ж селяне, як бачим, пишуть там), над ними як і над кожним з нас нагайка пана справника висить, що зветься цензурою, й нашої, щирої робітничої правди, правди соціалістичної там ніколи не пропустять...» [72].

У середині 1903 р. видання у Чернівцях рупівського «Гасла» було припинене через переконання керівництва партії про виконану ним місію — обговорення читацтвом, апробацію й удосконалення програми партії. Натомість для пропагування партійних ідей та ідеалів серед робітництва було обрано іншу газету — «Добру Новину», «бувший (до ч. 3. — Л. С.) орган Української соціалістичної партії» [73], редакцію якої очолив Роман Курбас.

Асоціативне мислення українських партійців-соціалістів вплинуло на вибір назви чергового заснованого ними часопису. «Добра Новина», редакція якої розташувалася у Львові, була інспірована видавцями для пропагування сповідуваних ними політичних поглядів, основним завданням вони визначали створення «Самостійної Демократичної Української Республіки».

Змістове наповнення видання — тлумачення програми партії, політичних цілей і прагнень, огляди громадсько-політичного життя у Галичині та Великій Україні, висвітлення перебігу організованих і стихійних протестів «робучого люду» і селянства проти визискувачів, обговорювання проблем національного шкільництва, зокрема функціонування української мови. Судячи з мовностилістичних засобів, використовуваних для досягнення доступності тексту, творцем статей анонімного авторства був Семен Вітик, галицький політичний діяч, активний журналіст і публіцист, що значною мірою спричинився до популяризації соціалістичних ідей та ідеалів.

Розпочавшись у січні 1903 р. із задекларованим місячним виходом, видання після третього числа призупинилося — забракло фінансів. Відзначимо, що й до того часу «Добра Новина» виходила незначним (600 примірників) накладом, — редакція навіть закликала не «розкидати без пуття» газету, а дбайливо передавати із рук у руки. Через півроку газета знову потрапила до читача — з оновленим логотипом, форматом, змістом, а також підзаголовком, який визначав орієнтацію редакції на «промислових українських робітників». У зверненні до читачів, яке підписали чільники двох партій — Револуційної української та Української соціалістичної, повідомлялося про співпрацю і майбутнє об'єднання, яке могло стати реальністю після обговорення на з'їзді РУП саме тому, що «теоретичні засади і практика поіменованих партій однакові в своїх головних точках». (Забігаючи наперед, відзначимо, що очікуваного єднання так і не відбулося унаслідок певних ідеологічних розбіжностей.)

«Добра Новина» мала стати услід за «Селянином» ще одним практичним органом партії, розрахованим на читача-робітника. Комплекс обговорюваних проблем розширився: «Боротьба німецької соціальної демократії», завдання «городського пролетарияту», висвітлення страйкового руху в підросійській Україні, революційний рух у середовищі залізничників, телеграфістів, інших фахових груп робітників. Рубрика «Дописи», традиційна не лише для партійних часописів лівого спрямування, а й для органів інших політичних сил, вербально ілюструвала те становище українського народу, яке вважали за необхідне до виправлення партійні чільники. Незважаючи на популярність заторкуваної проблематики, видання усе ж було припинене через матеріальні негаразди.

«Тим часом дальший тяг життя показав, що закритє «Гасла» було передчасним, бо в де-яких точках програми партия ще не прийшла до потрібної єдности. В деяких із програмових точок різниця

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

в поглядах заходила так далеко, що навіть появилися симптоми, що могли-би загрожувати єдності партії. Для того стало konieczним в партійному органі вияснити ті програмові точки, в яких повстала між товаришами незгода» [74]. Надалі розв'язувати національне, організаційне і почасти аграрне питання повинні були новостворена газета «Праця» (Львів, 1904—1905) (наклад 1470 примірників), що, по суті, стала продовженням «Доброї Новини», та «Селянин», до праці в яких центральний комітет партії повернув редакційних працівників, що формували ці видання у 1902—1903 рр.

1902 р. частина рупівців, відійшовши від партійного ядра через відмову партії від ідеалів самостійності, створили під орудою М. Міхновського Українську народну партію, політичне «вірую» якої було втілене у «10-ти заповідях націоналіста». 1905 р. у Львові вийшло єдине число партійної трибуни — газети «Самостійна Україна». Її вихід не залишив байдужим журналістське середовище Галичини. Зокрема, молодоукраїнці відзначали, що нарешті «певна частина закордонної української інтелігенції» зуміла реалізувати своє перше, нелегальне, видання, у той час коли «український пролетаріят, робітники і безземельні мужики отямилися куди скорше і їх партія (Р.У.П.) вже п'ять років видає — зразу в Чернівцях, і тепер же у Львові — свої часописи та брошуркові і книжкові видання». Автор «Молодої України», яка загалом уважно аналізувала пресу українського політичного світу, відзначав: незважаючи на те, що у часописі «аж кишить від суперечностей» («анархістична предилекція до організації у вповні самостійних, не підлягаючих «ніякому центральному комітетові» спілках; поклики до боротьби зі сцентралізованою російською імперією за українську державу з президентом, армією й фльотою, соціалізація землі, без соціалізації інших знарядів продукції (фабрик), — боротьба за вселюдські права, та недопущення чужинців до рівних прав з Українцями — соціалізм, а разом із тим гасло єднання всіх станів укр. нації в боротьбі за здійснене сих ідеалів»), «Самостійна Україна» симпатично вражає читача, що звик тільки до смиренного тону петицій, якими не надто часто прохала укр. інтелігенція російський уряд о скасоване указу з 1876 року, одно: ясне і недвозначне та зі свіжістю й силою виставлене гасло оружного повстання за самостійну Україну» [75].

Микола Міхновський
(1873—1924)

В окреслений період у регіоні продовжувала функціонувати й розвиватися московфільська щоденна преса, яка розпочалася 1889 р. часописом «Червоная Русь», що була припинена її редактором О. Марковим у квітні 1891 р. через прискіпливе око цензури. Натомість одразу вийшла у світ «Галицкая Русь» — редагована О. Авдіковським, а згодом І. Пелехом щоденна газета, формально-змістові структури якої зовсім не відрізнялися від попередниці.

Діаметрально протилежну національно свідомому українству політичну думку продовжувала пропагувати ще одна щоденна газета московфілів — «Галичанин», яка вийшла у світ 1893 р., після закриття «Галицкой Руси», і, на відміну від попередників-однотумців, проіснувала до 1913 р. Редакція «Галичанина», очолювана в різний час М. Клемертовичем, В. Луциком, а також уже згадуваними нами О. Марковим та І. Пелехом, намагалася задекларувати для широкого читачького загалу свою позицію, поглядово спрямовану на Росію. Громадсько-політична газета московфілів мала чітко визначені завдання — допомогти «руському» народу здобути політичну й економічну незалежність. Хоча, нагадаємо, саме в ці роки ця політична сила відчутно втратила популярність і вплив на й до цього не широко відкриту до сприйняття її ідей частину галицького українства.

Осип Марков
(1849—1909)

«Мало напоминающая типъ современной газеты своимъ содержаніемъ и болѣе похожая на мелкую провинціальную газету» — таку характеристику «Галичанину» дав 1904 р. російський дослідник П. Звездич [76]. Не менш категоричними в оцінках були й галицькі партійні органи, що називали «Галичанина» «служителем місії обрусительної». «Станувши на становищі повної негачії українсько-руської мови, літератури й національності, пропагує «Галичанинъ» і його трабанти («Русское Слово», «Страхопудъ», «Бесѣда і т. и.) з всею консиквенцією сей політичний нігілізм, нехтує всякі успіхи нашої мови в школі і уряді, щоби розбудити, розповсюдити і піддержати невдоволення між руською суспільністю з сучасного положення в Австрії, а не обмине нагоди, щоб малювати золоті грушки на вербі...» [77]. Журналісти «Правди» відзначали, що «Галичанинъ» — «орган московської агенції уміє з великим спритом користувати ся споконвічною пасивною вдачею Русина, навиклого сидіти і плакати та нарікати на щербату долю і вижидати, щоби хто прийшов его поратувати, або за него все зробив» [78].

Багато претензій до часопису пред'являли і його прихильники. Зокрема, Микола Дольницький, звертаючись із Чернівців до редакції «Галичанина», відзначав: «...наш главный печатный органъ все еще не может вырваться изъ потомственного нашего порока — то есть из рутенства. Это заметно сразу, когда станешь читать его статьи... Просто смехотворное язычіе! Есть чему смеяться и намъ, подъяремнымъ русскимъ, и мазепинцамъ, а особенно зарубежным русскимъ». Читач рекомендував редакції змінити практику мовної недолугості, «начать чистку этого язычія, заменяя его чистымъ, простымъ, красивымъ русскимъ языкомъ... Тогда каждый грамотный мужикъ сможет читать и понимать газету Вашу» [79].

Відзначимо, що громадсько-політична преса змушена була долати чимало перешкод, перш ніж потрапляла до читача. Ще 1890 р. кореспондент польської газети «Dziennik Poznański» дорікнув галицьким періодичним виданням, що важливі події залишаються за лаштунками їхнього змісту. Журналісти щоденної «Червоної Русі», виправдовуючись, пояснювали: «Державная прокуратура, вчитавши въ одной или другой газѣтъ фактъ, що тотъ или другій органъ правительства поступилъ несогласно съ закономъ, не считаетъ соотвѣтнымъ фактъ провѣрять и въ данномъ случаѣ зло устранить, а просто конфискуетъ газету за напечатаніе факта, мотивуя конфиску тѣм, що наведенный в газетѣ фактъ ложный или перекрученный и яко такий що можетъ вызвати ненависть и презрѣніе противъ относительного органа ц. к. правительственной власти» [80]. Таким чином, у Галичині жодна газета будь-якого політичного спрямування «не можетъ печатати вѣстей, которыи закидали бы якому бы то ни было органу власти незаконность поведенія». В іншому випадку українській «газетярській планеті» загрожували «прокураторські» санкції: конфіскації не лише окремих статей, а й цілих чисел, що, зрозуміло, суттєво впливало на матеріальне становище видань. Особливою «прихильністю» цензорів користувалися партійні та «біляпартійні» українські видання: «Свобода», «Народне Слово», «Громадський Голос», «Воля», «Діло» тощо.

Таким чином, на порубіжжі XIX—XX ст. активно функціонувала громадсько-політична преса, яку видавали представники різних політичних партій, рухів, об'єднань. Утримуючи першість серед інших тематичних типів видань, вона не лише задовільняла бажання аудиторії орієнтуватися у соціально і політично важливих подіях, явищах, проблемах, а й уміло скеровувала їхні погляди, думки, формувала переконання. Для сучасного читача — дослідника багатогранності української минувшини — ці часописи містять значну кількість історичної інформації і слугують важливим джерелом для вивчення суспільно-політичного, економічного й національно-культурного життя українства Галичини у цей період у реаліях Австро-Угорської імперії.

Надто складно нині провести демаркаційну лінію між часописами громадсько-політичного й універсального типу, адже редакції більшості видань, якими опікувалися політичні партії і рухи, по-

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

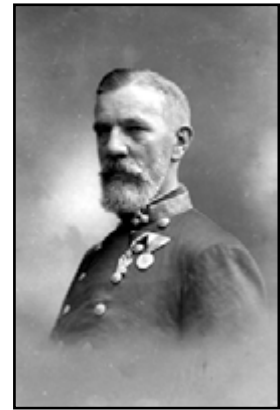
винні були, вміло розставляючи ідеологічні тенета, виховувати свого читача — послідовного адепта пропонованих напрямів, поглядів, переконань. Порівняно з часописами чітко задекларованого громадсько-політичного напрямку змістову універсальність обрали редакції лише чотирьох видань — «Громадского Слова» (Нагірянкa, 1897), «Руслана» (Львів, 1897—1914), з особливим кутом висвітлення загальної подієвості «Комара» (Львів, 1900—1905), «політичного, просвітнього і господарського» «Руского Селянина» (Львів, 1903—1914).

Редактор «Громадского Слова» Теодор Косарчин здійснив спробу створення локального часопису для жителів невеликої місцевості, що на Тернопільщині, який мав на меті ознайомлювати селянство з різноаспектними проблемами життя. До читачів потрапило лише одне число, в якому було вміщено незначну кількість подієвої інформації, а також просвітні матеріали. Таку ж програму — виховання інформованого читача — намагалися виконувати ентузіаста видання «Руского Селянина», повідомляючи про діяльність політичних партій з поясненням різниці в програмах, виборчі процеси, суспільну подієвість, актуальності культурного життя, роз'яснюючи специфіку міжнародного життя.

Ця ж різнопланова тематика, втілена у сатирично-гумористичні форми, заповнювала сторінки зініційованої Іваном Кунцевичем газети «Комар», яка не проминала жодної події різнопланового й різноформатного життя українства. Намагаючись вдосконалювати його, редакція наголошувала на надзвичайній важливості функціонування часопису «критичного напрямку»: «Пишемо поважно, сентиментально, плачучи впадаємо в ліризм і декадентизм, падькаємо над нашою недолию, від часу до часу навіть крикнемо: «кривда нам!», — але по-за се не важив ся ніхто гумором і та сатирою закрити з недолі і ворогів і оживити нашу повільну вдачу» [81]. Творчий колектив «Комара» керувався передовсім «етикою і приличністю» у викритті «противників нашого народного розвою» [82], уникаючи послуговування «коршменною лайкою і грубими висловами», особливо популярними в журналістських текстах тих видань, що представляли контраверсивні політичні сили.

Започаткована завдяки зусиллям незначного кола національно свідомих осіб під орудою Олександра Барвінського, газета «Руслан» упродовж 1897—1914 рр. забезпечувала аудиторію інформацією, орієнтуючи в основній різноплановій подієвості того дня. Розпочавшись як базове видання Католицького русько-народного союзу, політичної організації, що до початку ХХ ст. підтримувала політику українсько-польського примирення — так звану «нову еру», газета, однак, не була наповнена прескрипціями стосовно вирішення цієї доволі гострої для народів — співмешканців Галичини — проблеми. Хоча необхідність розв'язання контроверсійних вузлів, налагодження добросусідських відносин, досягнення паритетності в усіх сферах життєдіяльності Галичини неодноразово акцентувалася її авторами.

Проблемно-тематичні лінії «Руслана» визначалися, безумовно, згідно з соціально-політичними позиціями редакційного колективу. Відзначимо, що в різний час інформаційний простір газети творили особи, значення яких для національного розвитку українців важко переоцінити. Маємо на увазі О. Барвінського, Ф. Коковського, І. Левицького, Л. Лопатинського, О. Маковея, І. Стешенка, К. Студинського. Масив публіцистичних текстів формували матеріали чіткої прагматичної спрямованості, аналітико-концептуальні статті, що охоплювали всі грані національного багатопробле-

Олександр Барвінський
(1847—1926)

Кирило Студинський
(1868—1941)

м'я, зокрема, постійно перебувала під журналістським спостереженням політична діяльність партій, товариств, рухів, а також ґрунтовні огляди крайових і столичних суспільно-політичних новин та тлумачення їхнього значення для розвитку народів Австро-Угорщини загалом і українців Галичини зокрема. 1911 р. газета «Руслан» отримала підзаголовок — «християнсько-суспільний дневник», що було зумовлено виникненням нової партії на політичному горизонті Галичини. Намагаючись оптимізувати діяльність Католицького русько-народного союзу, що суттєво підупав в активності наприкінці першого десятиліття XX ст., його чільники, зокрема О. Барвінський, ініціювали 1911 р. створення Християнсько-суспільної партії, яка за статутом отримала назву «Християнсько-суспільний Союз». На сторінках «Руслана», зокрема в рік заснування партії, міститься чимало матеріалів, у яких відтворено думки редакцій і авторів багатьох пресових друків-опонентів, що не поділяли політичних поглядів учасників цього об'єднання. Проте суттєвої переорієнтації у формуванні змістового комплексу не відбулося, позаяк основним натхненником і видавцем часопису й надалі залишалися О. Барвінський та його соратники-однодумці.

Організація формальних структур часопису не вирізнялася особливою вигадливістю: традиційно для часописів-щоденників тогочасся на першій шпальті вміщувалося найважливіше з погляду організаторів змісту статті-передовиці та аналітико-концептуальні матеріали, що продовжувалися переважно і на другій сторінці. Подієва інформація заповнювала третю й частково останню сторінки видання. Рекламно-довідкова інформація, необхідна для задоволення утилітарних потреб аудиторії, формувала текстовий простір останньої сторінки «Руслана». Таке верстання матеріалів, типове для більшості європейських газет кінця XIX — початку XX ст., спостерігається і в інших українських великоформатних газетах того часу.

Намагання працівників «Руслана» інформувати, пояснювати, витлумачити, підготувати, скерувати загалом можна окреслити поетичними словами В. Пачовського, що слугував епіграфом до полум'яної редакційної статті-заклику «Да будетъ свѣтъ!» про необхідність здобуття освіти: «Очи

Ольга (1864—1941) та
Іван (1856—1916) Франко

вмийте, очи вмийте, бо сліпе дитя / виросло на великана, / а цілує шлем тирана, / що его осліпив / тай січе різками!». Потенційна аудиторія газети, до якої апелював журналістський колектив, була доволі неоднорідна, адже складалася з різних верств, що різнилися конфесійною належністю, культурно-освітнім рівнем, професійною підготовкою, зрештою, була різною за віком. «Із 3 мільйонів українців Галичини 300 тис. уже розуміє діло і має хоч троха більшу свідомість по запотребованню часописий та книжок, та треба сказати, що она ще дуже невелика, бо ледви чи не всі наші часописи, вся наша література находять разом 25 000 предплатників і купців». Тому, формуючи текстовий комплекс газети, редакція реалізовувала свої основні завдання з урахуванням потреб різнотипного читача, що проявилось у змісті переплетенням політичних, економічних, правових, етичних, філософських, естетичних та інших світоглядних поглядів журналістського креативу.

Культурологічна преса цього періоду представлена 12 виданнями, над якими трудився досвідчений літературно-публіцистичний авангард, а також 23 рукописними часописами шкільної та студентської молоді.

Не можемо назвати партійним львівський часопис «Жите і Слово», що був покликаний до життя 1894 р. під оголошеним редагуванням Ольги Франко. «Вістник літератури, історії і фольклору» не

мав задекларованого політичного напрямку, однак у корпусі його текстів чітко простежуються радикальні (на той час) переконання Івана Франка, який і був фактично основним організатором змістових структур видання. Українська минушина, літературознавство, фольклористика, етнографія, історія театру, белетристика (українська й перекладна) поряд із політичною проблематикою були змістовими домінантами часопису, над формуванням яких працювали, крім І. Франка, яскраві особистості, що залишили непроминальний слід в історії української політичної думки й культури, — М. Драгоманов, М. Коцюбинський, А. Кримський, О. Маковей, В. Охримович, О. Терлецький, Леся Українка та ін.

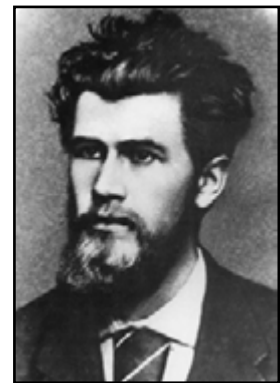
Одним із найбільш потужних культурологічних медіапроектів, заснованих на зламі століть, став «Літературно-Науковий Вістник», що розпочався на базі фахово зміцнених за роки виходу часопису «Зоря» (1880—1897) та журналу «Житє і Слово».

Первісно новий журнал, виходом якого організатори відзначили 100-ліття «Енеїди» І. Котляревського та 50-ліття функціонування української преси в Галичині, мав називатися «Рідне Слово». Необхідність створення часопису редакційний комітет (Олександр Борковський, Михайло Грушевський, Осип Маковей, Іван Франко) обґрунтовував так: «Відносини наші зложилися так, що політичних часописей маємо досить, а може і забагато, як на наші потреби. Ті часописи є у нас головною лектурою, а то вони вже задля свого завдання приневолені менше звертати увагу на літературу, науку, штуку, а більш на політику, то з того у нашої публіки вийшла односторонність, дуже шкідлива для розвою рідної культури. Причин безнастанних нарікань на лихі відносини видавничі, на... байдужність публіки, на недостачу інформації, цікавої до письменства і штуки, треба шукати не так у бідності нашої читаючої публіки, як в більш одностороннім вихованню публіки, в перевазі політичних часописей над літературними. Були в нас правда вже здавна і літературно-наукові видавництва, ліпші і гірші, але ми знаємо, як вони одні по других упали або коли й були довший час то лише завдяки підпорі поодиноких людей і товариств. Широка публіка не мала до них розуміння і давала їм упадати. Але то потреба таких видавництв для розширення умового кола народу для ознайомлення з сучасними письменствами, для розвою талантів, що мають стати славою народу, ніяк не дасться заперечити то все находилися люди і товариства, що по змозі старалися виховувати публіку і для розуміння науки штуки і письменства» [83]. Нелегка видавнича доля судилася цьому часопису, що, як відзначав дослідник історії його функціонування і змістових структур Ю. Шаповал, зумів «вийти на світоглядно-змістові параметри європейських revue» [84].

Упродовж перших років вихід «ЛНВ» супроводжував «галицько-руський альманах» «Левада» (Львів, 1898—1902), видаваний під орудою Володимира Гнатюка. Часопис формувався як медіапідтримка основного видання для більш ймовірної можливості потрапити до підросійської аудиторії. Адже лише незначна кількість часописів, що функціонували в Галичині, доходила до читачів з Великої України. Розповсюдження «ЛНВ» раз у раз призупинялося владними структурами. Через це, зокрема, О. Науменко змушений був просити редакцію відправляти «обмінний екземпляр» журналу на його домашню адресу, а не до редакції «Кіевской Старини», пошта якої ретельно контролювалася [85], а його редактор М. Грушевський змушений був звертатися до міністерства внутрішніх справ Росії, протестуючи проти заборони розповсюдження «ЛНВ» у Російській імперії [86].

Агатангел Кримський
(1871—1942)

Остап Терлецький
(1850—1902)

Після вимушеної перерви, викликані Першою світовою війною, українсько-польським протистоянням, громадянською війною, та через пов'язані з цим складні політичні проблеми «ЛНВ» досить нелегко відновлювався на галицьких теренах. Корелюючи задекларований маркуванням напрям із політичною проблематикою краю, Д. Донцов і В. Гнатюк мали на увазі зробити це поважне видання «не лиш органом літератури й науки, але й вільної громадської думки, не стисненої партійними програмами та не звязаної класовим світоглядом» [87]. Визначені цілі відновленого «ЛНВ» — «вирвати національну ідею з хаосу, в якому вона грозить загинути, дати їй яскравий виразний зміст, зробити з неї стяг, коло якого гуртувалася б ціла нація», а ще — «крайне антирусофільство, повний сепаратизм від Росії і самостійництво редактора (Д. Донцова. — Л. С.), його невгмонний політичний активізм і безупинна гравітація до західної Європи» [88] здійснили принципову медіаметаморфозу: політичний концепт домінував над усіма іншими контент-складовими видання. (Така редакторська позиція вплинула на специфіку сприйняття змісту журналу читачами, що згодом привело до зміни його назви («Вістник») та поглиблення політичного дискурсу.)

Володимир Гнатюк
(1871—1926)

Поряд із визнанням від перших років функціонування лідером української журналістики, значна частина змісту якого спрямовувалася на висвітлення літературознавчої проблематики, у краї продовжувала засновуватися і розвиватися «літературно-наукова» преса, потребу в якій відчували молоді таланти, що потребували виходу творчої енергії у самостійно твореному пресовому просторі. Наприкінці березня 1903 р., звертаючись до «наших молодих письменників», Володимир Темницький і Мелетій Кічура (відповідно голова і секретар товариства «Січ», що функціонувало у Відні) відзначали: «Одною з діймаючих недочет в нашій літературній руху і одною з великих перепон у належнім його розвитку є брак періодичного видавництва, посвяченого красній літературі, в котрім наші молоді т. з. початкуючі письменники пробували-би лету своїх крил, ставляли би перші кроки на шляху, що стелить ся перед ними може далеко і високо, в кожному разі незвісно, таємно. Одинока наша літературна часопись (ЛНВ. — Л. С.) не може заспокоїти тої конечної потреби з огляду на рівень, на яким мусить стояти і з огляду на об'єм, якого не може переступити» [89].

Михайло Грушевський
(1866—1934)

Пресовим пристанищем молодих літераторів — В. Бірчака, П. Карманського, Б. Лепкого, О. Луцького, В. Пачовського, М. Рудницького — стала «ілюстрована часопись» «Руска Хата» (Львів, 1905—1906), видавана Д. Сембратовичем як альтернатива орієнтованому на рафінованого читача «ЛНВ», — для ознайомлення широкого загалу з новинами культурного життя українства, оригінальною і перекладною белетристикою, науково-пізнавальними матеріалами, бібліографією української літератури, однак у більш доступній формі. Відсутність потрібних коштів призвела до раптового закриття часопису, не давши змоги талановитим авторам повністю реалізувати свої творчі плани.

Осип Шпитко
(1869—1942)

Наступником літературного журналу «Бесѣда», що виходив у Львові від 1887 р. під орудою Осипа Мончаловського, стало «Живое Слово» (1899). Започатковане «групою освічених і енергійних людей», що пропагували «объединительные» ідеї, це видання планувалося як «зв'язкове» між «разрознен-

ними частями прикарпатської Русі» та «державної Русью» і «остальнымъ славянскимъ міромъ». Окрім редактора колишньої «Бесѣди», в часописі працювали Ю. Яворський — ідейний поводар і відповідальний редактор, Б. Глушкевич, І. Савчак, І. Свенціцький та ін. На відміну від попереднього видання, «Живое Слово» припинилося доволі швидко, оскільки «окружающая атмосфера» — несприйняття русофільських ідей українською спільнотою — негативно позначилася на його популярності, а отже, не зміцнила фінансово його діяльність [90].

Через декілька років продовжити традиції «Живого Слова» завзялися ті ж учасники попереднього проекту, однак уже збагачені пресовидавничим досвідом, — І. Савчак, І. Свенціцький, Ю. Яворський. У виданні літературно-суспільної «Живой Мысли» (Львів, 1902—1905) були враховані помилки попередниці — організаційні, творчі, правові. Збагативши зміст часопису публікаціями різноаспектної тематики, що цікавила молодіжне середовище на початку ХХ ст., редакція запровадила «наряду съ общерусскимъ литературнымъ языкомъ», «галицько-русское нарѣчіе съ его говорами, бойковскимъ и лемковскимъ» з метою заохочення до читання молоді, яка «по условіямъ своего воспитанія, не могла усвоить себѣ русскаго языка» [91]. Своєю появою часопис засвідчив вихід на політичну арену молодшого покоління москвофілів, що продемонструвало насамперед високий інтелектуальний рівень публіцистики, а ще, за словами Р. Луцика, поклало «начало дифференціації политическихъ и социальныхъ воззрѣній среди нашего студенчества и нашей интеллигенціи», вплинувши таким чином на розвиток нової — прогресивної — течії у москвофільському русі.

Упродовж 1905—1906 рр. намагався прищепити селянській та міській читацькій аудиторії любов до читання Осип Шпитко, редагуючи у Львові «літературно-науковий» журнал «Дзвін». Публікуючи переважно статті науково-популярного характеру, художні твори авторства відомих українських письменників та тих творчих особистостей, що прагнули утвердитися в літературі, редакція, симпатизуючи Українській національно-демократичній партії, запевняла, що ігноруватиме політичну проблематику, однак на сторінках видання розгорнулися справжні «пресові» баталії, які жодним чином не приваблювали читачів. Зміна редактора (до праці у другій половині 1906 р. приступив Андрій Веретельник) не принесла очікуваного результату успішності видання.

Відсутність культурологічного часопису, присвяченого розвитку мистецтва, зокрема образотворчого й музичного, намагалися компенсувати Олександр Бережницький, Станіслав Людкевич, Іван Труш, започаткувавши у Львові часопис «Артистичний Вістник» (1905), що став важливою медіатрибуною озвучення мистецьких проблем. Однак редакція і цього часопису, що заповнив багаторічну лакуну в типологічному розмаїтті українських пресодруків Галичини, не змогла уникнути фінансових проблем, організувавши лише десять зошитів-випусків, наповнених, зокрема, потрібною для митців рецепцією їхньої творчості.

Ініціатива створення дитячого «Вѣночка» (1904—1908) належала редакції «Галичанина», який передав опіку виданням «Обществу русскихъ женщинъ во Львовѣ». Головний компонент змісту

Зліва направо:
Юліан Яворський (1873—1937),
Іван Савчак (?—?),
Іларіон Свенціцький (1876—1956),
Мар'ян Глушкевич (1878—1935)

Іван Труш
(1869—1941)

«В'ночка» — літературні твори, публікації на тему героїчної минувшини, що ненав'язливо впливали на формування світогляду доросту, на якому б вдалося вкорінюватися москвофільська ідеологія.

Станіслав Людкевич
(1879—1979)

Кирило Трильовський
(1864—1941)

Сильвестр Яричевський
(1871—1918)

Серед часописів культурологічного напрямку виокремлюється корпус просвітницьких часописів, організатори текстового комплексу яких визначали своїм першочерговим завданням давати широкій аудиторії різноаспектні знання культурницького змісту, суттєво спрощуючи виклад матеріалу для доступності його сприйняття. Щоправда, підлаштовування під читацький тезаурус викликало заперечення у багатьох представників галицької інтелігенції, які вважали основним медіазавданням піднімати освітній рівень читача: «Наше новочасне образоване має в собі багато переситу і нервовості і для того проявляє ся змагане всі наукові предмети популяризувати, а з відси походить ціла повінь плитких і поверховних творів, особливо з обсягу наук природних та історії» [92].

Просвітницьких цілей прагнули досягти організатори «часописів для народа» «Читальня» (Львів, 1893—1896), яку видавав у перший рік її існування Йосип Ярембецький та редагував Іван Бачинський. Наступного року видання отримало опікуна — товариство «Просвіта» й відповідального редактора Костя Паньківського. Тематичний спектр опублікованих текстів доволі широкий: фрагменти з Євангелія, коментовані О. Торонським, художні твори (М. Гоголь, Г. Квітка-Основ'яненко, С. Руданський, І. Франко, М. Шашкевич та ін.), історико-культурні матеріали, господарські поради, новинкарський блок, що висвітлював актуальну галицьку, внутрішньодержавну, міжнародну подієвість. Наприкінці 1897 р. редакція, оголосивши читачам про припинення виходу «Читальні» та часопису «Батьківщина» (1879—1896), переорієнтувала читачів на новостворюваний на їхній базі часопис «Свобода», що став виразником широкого комплексу ідей національно свідомого українства.

Просвітницька тематика також домінувала у змісті часописів галицької провінції — коломийських «Поступу» (1903—1905), що дбав «о загальне піднесення просвітнього уровня нашого народу», і «Зорі» (1902—1904, 1910), до розвитку якого суттєво спричинився Кирило Трильовський.

Незважаючи на віддаленість від пресової столиці Галичини, ці видання зуміли тематично подолати локальні межі: уміщені в них матеріали перекладалися львівською, чернівецькою, віденською пресою, активно обговорювалися, дискутувалися тощо. Так, ілюстрація до конфіскованого твору І. Франка «Свинська конституція» (Зоря. — 1902. — Ч. 10) обійшла чимало видань і, врешті, незважаючи на заборону, була тиражована у вигляді поштівки, з успіхом розпродувалася у Відні [93].

Дуже коротким був видавничий вік «Просвіти Бобрецької» (1901), яку завзявся творити у повітовому містечку Бібрка без жодного досвіду місцевий осередок товариства «Просвіта». Леву Левицькому та Йосипу Зацерковному вдалося видати тільки п'ять чисел місячника, тематично спрямованих на інформаційні запити бібрецького населення.

Навчаючись на філософському факультеті Львівського університету, Сильвестр Яричевський здійснив спробу видавання часопису «одного автора».

Безумовно, в «літературно-науковій» «Стрілі» (Львів, 1895) під незначною кількістю текстів зафіксовано декілька прізвищ інших авторів, однак лівова частка інформаційних і, головне, поетичних

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

публікацій, в яких поєднувалося уміння заримувати артикульовані проблеми того дня, належали перу редактора часопису — С. Яричевському, що таким чином намагався утверджуватися в українській літературі та публіцистиці.

Рукописна культурологічна журналістика творилася винятково зусиллями молоді — учнями та студентами навчальних закладів, що не лише прагнули отримувати знання за учнівською лавою, а й намагалися застосовувати їх у житті. Зрештою, «сама школа не дасть молодіжці всего, що їй потрібно, бо дає лиш підвалини, вказує дорогу до справдешнього образования, котре можна досягнути дальшою працею, розширюванем і поглиблюванем сего, що досягнуло ся в школі» [94].

Рукописні видання, якими заявляли про свої таланти молоді сили, допомагали творити «характеристичний начерк того, що думає, що відчуває, чого бажає, чого прагне, чим боліє, чим радується, чим хоче жити наше наймолодше покоління літератів» [95]. Серед зафіксованих на сьогодні видань відзначимо студентський (Інститут св. Миколи) часопис «Основа» (Львів, 1892) та його додаток — гумористичну газетку «Кропива» (1892), школярський літературний журнал «Бурсак» (Станіслав, 1893), сатиричну газету «Сикавка» (Львів, 1893). У 1899 р. діяльність молоді на пресовій ниві увінчалася виходом часопису «Праця і Згода», у формуванні змісту якого брали участь Володимир Бірчак, Степан Ганущак, Василь Пачовський, Павло Штокало та інші особи, які плекали свій літературний світ із власних текстів та рецензій на них. Творчість юні завершилася, за спогадами В. Бірчака, заборорою вчителів, що, випадково довідавшись про журнал, вирішили таким чином припинити небезпечні з їх погляду літературні вправи.

Можливість творчої самореалізації недосвідченого автора надихала «видавців» учнівських літературно-просвітницьких часописів «Перші Проби» (Перемишль, 1897), «Поступ» (Бережани, 1900—1902), «Іскра» (Львів, 1900), «Новий Вістник» (Львів, 1902) «Український Листок» (Бережани, 1902), «Ідея» (Тернопіль, 1905—1906), «Перший Промінь» (Тернопіль, 1905) учасники яких апробували свою літературну вправність серед однолітків.

Під різними назвами змушений був виходити у світ сатиричний часопис «Муха» (Бережани, 1900) — через надто чутливий до учнівської творчості викладацький колектив, що після кожного нового — іменного («Мітла», «Баба», «Циган», «Бджола», «Оса», «Комар») — числа забороняв його категорично. Кампанія переслідування завершилася поразкою редакційного колективу (Остап Гайдукевич, Володимир і Антін Лотоцькі, Яків Струхманчук), який змушений був припинити свою сатиричну обсервацію шкільної проблематики.

Не віднайшло можливостей створити «поважний» друкований орган перемишльське товариство «Підкарпатська Родина», задовольнивши свої інформаційні, зорієнтовані на активну патріотичну діяльність цього об'єднання, потреби рукописною газетою «Домашній Вістник» (Перемишль, 1903). Захоплені театральним мистецтвом, провінційні аматори здійснили спробу створення гумористичної газетки «Маска» (Ярослав, 1894), намагаючись не лише критикувати свої «творчі зусилля», а й впливати на «поводження» глядачів.

Українські вчені й надалі продовжували працювати в царині формування суто наукової періодики, яка розпочалася ще 1865 р. виходом у світ «Наукового Сборника» (Львів, 1865—1873, 1885—1890,

Володимир Бірчак
(1881—1946)

Антін Лотоцький
(1881—1949)

1896, 1897, 1901, 1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934), що упродовж функціонування змінював назву («Литературный Сборник», «Научно-литературный Сборник», «Научно-литературный Сборник Галицко-Русской Матицы»), однак залишався постійним пресовим полем апробації гуманітарних наукових досягнень.

«Стремление сдѣлать малорускій языкъ языкомъ науки особенно оживилось со времени основанія общества, извѣстнаго под именемъ «Науковаго Товариства імени Шевченка» [96]. Під егідою цього наукового (від 1892 р.) об'єднання українства виходили у світ «Записки Товариства імени Шевченка» (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) — «перший український загальнонауковий часопис, що став репрезентативним органом усієї національної науки, виданням високого європейського рівня» [97]. «Самотність» цього наукового видання пояснюється традиційно проблематичним фінансовим становищем українства, що не дозволяло засновувати й утримувати часописи, орієнтовані на вмотивованого читача. Творчої ж снаги та наукового потенціалу було більш ніж достатньо, що підтверджує надзвичайно велика кількість наукових статей, розпорошених у культурологічних, релігійно-виховних, фахових часописах.

Платонід Філяс (зліва)
(1864—1930)

Медіасупутником наукового життя українства від 1900 р. стала «Хроніка Науковаго Товариства імени Шевченка» (Львів, 1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939), яка впродовж багатьох років пропонувала читачам докладну й вартісну інформацію про діяльність Товариства.

Перш аніж розпочнемо мову про розвиток релігійно-виховної періодики в Галичині, відзначимо присутню участь духовництва у формуванні української преси загалом. Адже серед імен зачинателів і творців періодичних видань українства трапляються переважно імена духовних отців, які виконували свою наставницьку функцію «і словом, і ділом». Однак найбільше спричинилися духовні наставники до творення видань, функціонування яких замовчувалося упродовж багатьох десятиліть. Важливість

Йосиф Застирець
(1873—1943)

видавання релігійно-виховних пресодруків (а на порубіжжі століть було започатковано три часописи) — річ зрозуміла й очевидна. Адже цей тип періодики повинен бути для читача «підручникомъ для побожного чтенія въ хвиляхъ вольныхъ отъ працѣ, подати... пораду въ житію громадскѣмъ, и, поясняячи головні правды вѣры и моральности, бути єму неначе провідникомъ въ поодинокихъ хвиляхъ житія» [98].

Наприкінці XIX ст. галицькі читачі отримали «оздоровляючий народний організм» часопис «Місіонарь» (1897—1918, 1920—1944), що початково виходив у Львові, відтак продовжував функціонувати у Жовкві, лише двічі змінюючи прописку — у 1914—1915 рр. (Загреб) і 1940 р. (Перемишль). Зініційований Андреем Шептицьким, редагований (Л. Березовський, Я. Федак, П. Філяс, М. Марисюк, Є. Тимчук та ін.) і творений (І. Назарко, Р. Криницький, Р. Лукань, П. Борис, Й. Застирець та ін.) зусиллями отців Чину св. Василя Великого, журнал став найбільш популярним виданням серед читачів. Відчутна на сторінках «Місіонаря» «любов до нашого простолюдина», а «також знання його хиб і християнська готовність помочи єму» [99] позитивно позначалися і на його затребуваності: незважаючи на соціально-економічне напруження першої третини XX ст., його наклад постійно зростав, сягнувши у міжвоєнні роки понад 30 тис. примірників. Програма видання, поетично викладена у редакційній «Молитві», містила низку завдань, серед яких найважливішими були «умножувальні» побожність і просвітницькі. «Наша газетка «Місіонарь» ... вціплює в наш нарід правдиву католицьку

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

науку та народну свідомість й поборює всякі схизматичські радикальні та атеїстичні струї серед нашої суспільності», — підтверджував о. Я. Федак релевантність журналу [100].

Важливим свідченням медіаактивності молоді з огляду на виконувані завдання був заснований 1904 р. журнал «Католицький Вхід», який видавали до 1907 р. студенти Львівської духовної семінарії за підтримки товариства «Власна Поміч». Обговорювана молоддю тематика, що охоплювала значне коло питань, стиль і стилістика друкованих текстів демонстрували глибокі знання, високу духовну культуру працівників журналу.

Упродовж 1903—1914 рр. зусилля видавців «Місіонаря» були спрямовані на читачів-дітей. Видаваний у ці роки «Малий Місіонарчик» пропонував доросту важливий для формування духовності дитини текстуальний комплекс, що містив пізнавальну «лектуру», художні тексти відомих письменників, які працювали для дітей, та літераторів-початківців.

Лише одній конкретній тематиці були присвячені спеціалізовані часописи — «Stenograf polsko-guski» (Львів, 1892), завданням якого було навчити зацікавлену українсько-польську аудиторію основам стенографії, та «Цѣнникъ... Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли» (1903—1911), що з року в рік подавав економічну інформацію, важливу для успішного провадження справ членами Спілки, які й оплачували його організацію та тиражування.

Найбільш чисельною (після громадсько-політичної та культурологічної) у розглядуваний період була фахова преса, представлена у ці роки 13 часописами для духівництва, педагогів, юристів, працівників сільського господарства.

Прагнучи допомогти своєму читачеві — служителю Церкви, працівники часописів «Прапорець» (Перемишль, 1897—1900), «Богословській Вѣстникъ» (Львів, 1900—1903), «Нива» (видавці — Львівська греко-католицька єпархія, згодом — Богословське наукове товариство) (Львів, 1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) формували їх зміст статтями, проповідями, інформацією про богослужбні дні, відповідями на запитання священнослужителів. Редакції релігійних пресодруків орієнтувалися на вмотивованого читача й з огляду на це відповідно окреслювали завдання. Духівництво, яке одержало обізнаних у його щоденній діяльності компетентних інформаторів, порадників, ба навіть політичних коментаторів, підтримувало ці часописи належною для функціонування передплатною увагою.

Відповідальний редактор станового «Дяківського Гласу» (Станіслав, 1895—1900; Ярослав, 1901—1905) Ігнатій Полотнюк, звертаючись до найвищої духовної влади у Станіславі за допомогою для покращання «сумної дяківської долі», пояснював суть завдань видання: «моральний і фізичний обов'язок, вложений галицькими гр.-кат. церковними п'євцями на заступованє ихъ станового интересу и справъ, котри мають цѣль конечно піднести дяківській станъ зъ его нинѣшного крайно-нужденного упадку матеріального и просвѣтного а при томъ забезпечена правно-морального» [101].

Наступником першого юридичного журналу «Часопись Правнича» (Львів, 1889—1891, 1894—1900), організації і видаванню якого суттєво сприяв громадсько-політичний діяч Кость Левицький, стала «Часопись Правнича і Економічна» (Львів, 1900—1902, 1904—1906, 1912), проваджена Станіславом Дністрянським. Продовжуючи традиції попередника, це видання створювало надійне наукове забезпечення фахової діяльності правників. Прикметно, що в роботі над змістом брали участь

Микола Василько (1868—1924) і
Кость Левицький (1859—1941)

представники різних політичних сил (Г. Каменський, І. Макух, В. Старосольський), що жодним чином не позначалося на визначеному напрямі часопису. Через фінансові проблеми, з якими раз у раз стикалося Наукове товариство ім. Шевченка (при його сприянні випускався журнал), а також через активну громадсько-політичну діяльність редактора «Часопись Правничі і Економічні» призупинилася 1906 р. і, відновившись лише одним томом 1912 р., перестала виходити зовсім.

Іван Макух
(1872—1946)

Працівники різних галузей сільського господарства мали змогу підвищувати професійний рівень завдяки низці часописів, серед яких відзначимо видавані для хліборобів «Господарь» (Перемишль, 1898—1913) та його «прилогу» під назвою «Економіст» (Перемишль, 1902), які редагував Теофіл Кормош, «Провідник «Рільничих Кругів» (Львів, 1900—1914), «Газету Господарську» (Львів, 1901—1902), «Економіст» (Львів, 1904—1914).

На початку XX ст. було реалізовано два фахових медіапроекти, видавані паралельно польською і українською мовами для сільськогосподарських працівників: орган «Краєвого бюро патронату для спілок ощадності» і «Краєвої центральної каси для спілок рільничих у Львові» — «Часопись для Спілок рільничих» (1904—1924) та орган «Галицького молочарського товариства» — «Молочарська Часопись» (1904—1914). Завдяки такій же діяльній співпраці виходив у світ часопис «Двірска Служба» (Бучач, Тернопільщина, 1905), що був чи не єдиним в історії журналістики виданням, спрямованим на підтримку наймитів—«форналів».

Теофіл Кормош
(1861—1927)

Загалом, медіакарта Галичини мала доволі привабливий вигляд: окрім продовжуваних із попереднього періоду 25 видань (громадсько-політичних, універсальних, культурологічних), було засновано 89 газет і журналів: 28 громадсько-політичних, 35 культурологічних, з яких значну частину становили рукописні молодіжні видання, 4 універсальних, 3 релігійно-виховних, 13 фахових. Серед прикметних особливостей пресовидання цього періоду — спільні для українсько-польського читача фахові часописи, змістове наповнення яких чітко засвідчує: демаркаційна лінія між цими народами проходила насамперед у політичній площині.

Майже третина створених у цьому періоді видань не змогли й року протриматися на пресовому ринку. (Відзначимо, що використане нами дієслово повністю характеризує тогочасний процес функціонування української газети чи журналу — протриматися. Зрештою, «у нас, де часописи скрайного напрям політичного живуть так коротенька, минаються так скоро, — і один рік існування значить б о г а т о (розбивка редакції. — Л. С.)» [102].) До цього призводила важка фінансова ситуація, а також участь у роботі редакцій недосвідчених кадрів, що намагалися творити журналістику, не володіючи навіть елементарними знаннями щодо організації видавничого і розуміння творчого процесу: «Деякі з наших редакторів що захопили пресу в свої руки не мають до того кваліфікацій. В теперішніх часах редактором мусить бути чоловік образований в суспільних і політичних науках. Політика се не штука, але глибока наука. Другим сумним правом в нашій пресі є те, що в послідних роках намножило ся досить безбарвних, безпартійних газеток. Се об'яв мусить бути нездоровий, бо редактор такої газетки має з одної сторони досить острій меч в руках, який в мірах обставин може стати навіть на службу одиниць, а з другої сторони такі газетки ширять тільки безідейність і ходжене поміж дощ... читаюча публіка, що оплачує газети має повне право домагатися, щоб за її гроші не годовано її дурницями, щоби не сушено її голову особистими сварками, щоби подавано її здоровий, не затроєний шовінізмом і глупотою редакторів, душевний корм. Читаюча публіка в інтересі народнім має, повинна і мусить

вже раз загадати від редакторів, щоби не гангренували і не деморалізували суспільности, а особливо селянських мас, щоби ширили не безідейність або ненависть, але ідеї правди, любови і правдивого поступу!...» [103]. Таким чином, на якість журналістики, тривалість виходу того чи іншого видання, його затребуваність читачами суттєво впливали такі чинники: 1) висока кваліфікація працівників преси; 2) їх організаційні здібності; 3) компетентне формування змісту видань.

Окрім того, робота над створенням інформаційно-публіцистичного видання вимагала значних моральних зусиль і фізичних затрат редакційних працівників. Адже їм часто доводилося трудитися безоплатно (нагадаємо, наприклад, на початках функціонування газети «Діло» редакторський колектив працював лише на ентузіазмі, і тільки збільшення кількості передплатників дало змогу отримувати винагороду за працю) чи за зовсім символічну платню: «В Галичині в той час ледви чи легко було устроїтись молодим людям без протекції й імені «порядних» (благонадежних) особливо у свободних професіях літературно журналістичних, — ба в ній не було ще сталого читача, себ-то попиту на книжку, а співробітникам газет платили по 10—20 гультенів» [104].

Ще однією з важко доланих традиційних проблем газетярів було формування «своєї» стабільної читачкої аудиторії: «Між передплатниками не бачимо многих-многох висших, високопоставлених і в життю публичнім зв'язних людей, для котрих передплата не робить ніякої рубрики, а котрих годі посудити о те, щоб їх не обходило, що діє ся на поли найживіших наших відносин, щоб не інтересував їх духовий і літературний дух український» [105]. Намагаючись знайти логічне пояснення такій читачкій інертності українського населення, Обсерватор зазначав, що дивною є ситуація, коли серед 20 000 «інтелігентних» родин Галичини і Буковини (малися на увазі священики, народні вчителі, «урядники», «підурядники», студенти, особи «вільних професій») заледве знайшлося майже 700 передплатників часопису «Літературно-Науковий Вістник» — «одинокого всеукраїнського органу» [106]. Однак пасивність публіки була лише однією з причин (хоча й вагомою) незначних накладів періодичних видань.

Проблеми функціонування преси народів, що входили до складу Австро-Угорської імперії, були постійним предметом обговорення учасників з'їздів журналістів. Зокрема, 1902 р. відбувся четвертий З'їзд «славянських дневникарів» у Любляні (столиці Словенії), на якому українська галицька преса була представлена лише шістьма москвофільськими активістами, як-от: О. Марков (відповідальний редактор «Галичанина»), О. Мончаловський (видавець і редактор низки «чисто русских» галицьких видань), Д. Вергун (політичний діяч вказаного ідеологічного «віросповідання»), Щавінський (віденський кореспондент «Галичанина»), Сьокало (принагідний його дописувач), Пальмов (як висловився журналіст «Діла», «незвісна нам птиця»). Редакція газети «Руслан» докоряла українським «дневникарям» за ігнорування важливого журналістського форуму [107]. «Діло» ж пояснювало, що таке рішення далось «українсько-руским публіцистам» доволі складно, адже «корисно і мило» було б поспілкуватися з чехами, словаками, хорватами, сербами, словенцями, однак для них був принципово неприйнятним панславізм [108].

Випереджаючи дещо декларовану хронологію, відзначимо, що в липні 1911 р. у столиці Сербії відбувся ще один журналістський форум — «Конгрес славянських дневникарів», метою якого було обговорення низки наболілих професійних проблем, зокрема «еманципації славянської преси з під чужих неславянських мутних впливів». Галицьке представництво становило цього разу 15 працівників москвофільської преси, які, однак, уже позиціонували себе «русинами», тобто українцями. Українські газетярі, знову ж таки, участі у форумі не брали, не сприймаючи, зрозуміло, неославістських гасел і мотивуючи цю позицію головно небажанням «брататися» з «тими, що відмовляють нам права на національне істноване і хотіли би нашим національним організмом збільшити свою національну силу». Щоправда, не було серед присутніх у Белграді й польських працівників пера, що пояснювалося ідеологічними та іншими розбіжностями у взаєминах «росийських і польських грабіжників українського

народу». Під гаслом «Преса як запорука миру» на форумі обговорювалися «об'єднувальні» завдання журналістики, зокрема, визначалася її функція «мирового судді» у випадках, коли «два братерські славянські народи спорять між собою» [109].

Українське Закарпаття упродовж другої половини XIX ст. розвивалося надзвичайно повільно в громадсько-політичному, зокрема національному, економічному, культурному аспектах. Нелегкі природні умови для вдосконалення сільського господарства, зубожіння селянства, недовіра урядових заходів (насамперед так званої Верховинської акції — надання економічної допомоги населенню і реорганізація аграрного сектора) зумовили посилення еміграційних процесів. Національно «невизначене русинство» О. Духновича, тяжіння до москвофільства І. Раковського та А. Добрянського, москвофільський світогляд «Общества св. Василя Великого» — як протиположності угорській асиміляції регіону, вимушена зміна «Общества св. Василя Великого» на акціонерне торговельне підприємство «Унію» (1900 р.), — такими були складні реалії життя цього українського краю.

Українська преса для читачів із Закарпатського регіону, історія якої розпочалася заснуванням у Будині (тепер — м. Будапешт, Угорщина) урядового офіційного («Земській правительственный вѣстникъ для королевства Оугорщины», 1850—1859), редагованого Іваном Раковським, що згодом організував «Церковную Газету, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патриаршескимъ престоломъ» (1856—1858), налічує у своєму активі до 1890-х рр. 13 видань, які виходили «народною» мовою у Будапешті та Ужгороді. Русофільські тенденції, що впродовж багатьох років були визначальними в суспільно-культурному розвитку закарпатських українців, позначилися суттєво й на текстуальному комплексі частини цих видань.

Василь Гаджега
(1864—1938)

Поряд з українськими виданнями у регіоні закарпатські українці зініціювали й провадили чотири угорськомовних часописи: «Угорсько-українська інтелігенція, індиферентна до власного народу, брала майже до 1898—99 року участь у всіх ідейних, революційних і ліберальних рухах мадярської народности, полишаючи непочатою справу власного народу» [110].

1890 р. із усіх цих пресодруків продовжували розвиватися лише релігійно-виховний «Листокъ» (1885—1903), «Ungvári Közlöni» («Ужгородські Вісті») (1867—1921), «Kelet» («Схід») (1888—1891). У наступні п'ятнадцять років медіакарта регіону збільшилася на вісім новостворених часописів.

Видавці вже згаданого нами «Листка» визначали просвітницькі завдання основними для додатка до цієї газети, що виходив під назвою «Полезныя знанія для угро-русскаго народа» (1891—1903). Цим часописом, назва якого промовисто характеризує змістове наповнення, опікувався Є. Фенцик, редактор материнського видання.

1897 р. в Ужгороді було започатковано газету, що стала яскравою подією в житті закарпатського українства. «Наука» (1897—1914, 1919—1921), що згуртувала навколо себе таких неординарних особистостей, як Юлій Фірцак, Іван Якович, Юлій Чучка, «означила й поворотний момент на шляху закарпатських українців до власної ідентичності» [111]. Газета виразно культурологічного спрямування, що також виконувала передовсім просвітницькі завдання, стала «першим часописом, який почав послідовно орієнтуватися на простий народ і його мову» [112]. Змістовим комплексом «Науки», що формував різноаспектні знання читачів переважно культурницької тематики, клопоталися у різний час Юлій Чучка, Августин Волошин, Василь Гаджега, Віктор Желтвай.

Просвітницьку місію було визначено А. Волошином для ще одного свого пресового дітища — часопису «Поучительное Чтеніє» (1904—1905), завдяки якому редактор намагався залучати селян до чи-

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

тання, пропонуючи їм, окрім белетристики, важливі здобутки сільськогосподарських знань, зокрема у галузях городництва, садівництва, бджільництва тощо. Редактори Коломан Демко та Михайло Врабель намагалися наповнювати такою ж різноплановою «повчально-господарською» інформацією тижневик «Недѣля» (Будапешт, 1898—1918), зорієнтований на інформаційні запити сільського населення Закарпаття.

У цей період в Ужгороді було засновано два фахових часописи — українськомовне «Слово Божіє» (1904—1907), який виходив під редакцією Петра Гебея, й угорськомовний «Felvidéki Sion» («Верховинський Сіон») (1899—1901), редагований Олександром Микитою, що були призначені для підвищення професійно-освітнього рівня греко-католицького духовництва.

У корпусі угорськомовних часописів, видаваних українством Закарпаття, що, крім інформаційних завдань, мали на меті релігійно виховувати читача, впливати на його духовний розвиток, — «Kárpát Lapok» («Карпатський Листок») (1895—1903), що виходив за редакторства Володимира Романця, «Görög Katholikus Szemle» («Греко-Католицька Земля») (1899—1918), яку видавали спершу Віктор Каменський, згодом — Юлій Гаджега. На вибір мови часописів визначальною мірою вплинуло те, що внаслідок перетворення австрійської держави на дуалістичну монархію Угорщина отримала високі владні повноваження і почала активно провадити політику мадяризації. «Греко-католицька церква під тиском угорського уряду стала інструментом» політики асиміляції [113].

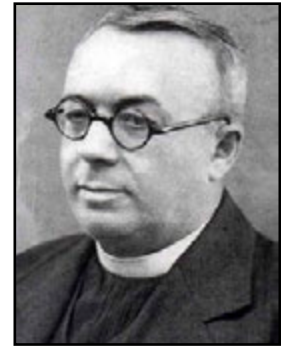
Таким чином, за ініціативою творчих працівників, що трудилися для української аудиторії Закарпаття, було засновано 4 просвітницьких, 2 релігійно-виховних, 2 фахових (для духовництва) часописи, локалізованих, окрім «Недѣлі», в Ужгороді. Найбільшим пресовим віком вирізнялися з них «Недѣля» та «Görög Katholikus Szemle», що мали надійних фінансових опікунів, найпопулярнішим серед видань цього періоду стала «Наука».

Отже, узагальнимо: не вельми чисельна преса регіону старанно виконувала визначені видавцями й засновниками медіазавдання, хоча загалом «внесок закарпатських діячів у розвиток всеукраїнської «високої» культури був мінімальним» [114]. Однак функціонування названих часописів, незважаючи на те, що частина із них покликана була виконувати асиміляторську працю, стала, за визначенням їх дослідника В. Габора, «важливою віхою в історії краю і духовного розвитку закарпатських українців» [115].

В останнє десятиліття XIX ст. розпочалася масова еміграція західноукраїнського населення до США, Канади, Бразилії. До цього відчутно спричинилася важка соціально-економічна ситуація у краї, внаслідок якої значна частина українського населення змушено вирушала з українських земель на чужину в надії віднайти засоби до існування. «З одного боку, еміграційні процеси завдавали шкоди розвитку нації, адже відбувався відтік найактивніших селян; українську еліту всерйоз турбувало витончення селянської верстви як опори національного руху. З іншого ж — еміграція дещо знімала гостроту проблеми аграрного перенаселення краю» [116].

Декілька років експедиції галицьких періодичних видань, надсилаючи «свіже» число видання «пренумеранту», отримували їх назад із поміткою «виїхав» «nach Brasilien» або «nach Kanada». Від 1895 р. до 1910 р. львівська газета «Свобода» втратила через еміграцію, яка набула загрозливих масштабів, майже 80 відсотків читачів. Справді, за цей період лише з Галичини емігрувало понад 70 000 осіб, що, зокрема, відчутно позначилося на накладовій успішності й інших галицьких і буковинських пресодруків.

Відзначимо, як мінорно оцінював життя за океаном Ю. Бачинський у виданій 1914 р. у Львові книзі «Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки»: «Українські іммігранти живуть «своїм життям». Що переживали в старім краю, те переживають даліше — в новім. І внутрішнє політичне

Августин Волошин
(1874—1946)

житє іммігрантів нічим майже не різнить ся від внутрішнього політичного житя українського загалу в старім краю. Відміни, що суть, викликані, зістали тим, що там зійшли ся цілком відмінні під оглядом національно-політичного виховання українські відлони — Галичани і Угорщани. І що в загал імміграції — греко-католицький вдерла ся пропаганда російського православ'я. Поза те, партійне житє укладає ся дальше між іммігрантами як в старім краю, і загал імміграції переходить в своїм політичнім розвитку навіть ті самі стадії, через які переходив політичний розвиток в старім краю» [117].

Основними завданнями періодичних видань, створюваних українським авангардом у надто несприятливих еміграційних умовах, було об'єднання заробітчан, забезпечення «постійного широкого контакту між українцями в діаспорі», а ще — «уможливлення публічної дискусії над поточними проблемами українського політичного, культурного, господарського і наукового життя» [118].

«Америку» — першу газету, що почала виходити у США 1886 р. під орудою Івана Волянського, — було припинено 1890 р. з тих же фінансових причин, через які «гинули» газети й журнали на рідних землях. Одразу ж наступного року завдяки зусиллям священників Костя Андруховича та Григорія Грушки український пресовидавничий процес у закордонні продовжили «Руске Слово» (Шенандоа, 1891) і «Новий Свѣтъ». (Джерсі-Сіті, 1891), які, однак, не зуміли зацікавити своїми пресодруками широку читацьку аудиторію. Розгублене в незвичних умовах існування заробітчанське українство намагалося інтегруватися у «чуже» суспільство, облаштувати свій побут, подолати мовні бар'єри.

о. Григорій Грушка
(1859—1913)

Наступний пресовий проект мав також усі шанси бути приреченим на нетривалий вік. Однак, врахувавши попередній досвід організації газети, Г. Грушка заходився працювати над створенням принципово іншого типу видання. Газета універсального змісту «Свобода», що вийшла у світ 15 вересня 1893 р., виплекавши не одне покоління читачів, переживши усі лихоліття — політичні, економічні, фінансові негаразди, депресивні стани суспільства, пов'язані із світовими війнами, не полишає його й донині. Видання отримало значну низку завдань, серед яких головними ж усе-таки були: «просвѣщати рускій народъ, боронити его честь отъ вражихъ нападѣвъ, всказати дорогу до поступу, до цивілізації, до добробыту» [119]. «Свобода» «не тільки виконувала завдання, накреслені її засновниками, але також поширювала ці завдання з кожним десятиліттям свого існування. Найперше «Свобода»

рятувала українську людину від чужого оточення та безнадійности, бо стала світлим промінчиком у темряві», завдяки колективу газети «організовано Український Народний Союз» — братську допомогово-забезпеченєву організацію, що стала фінансово-матеріальним притулком для наших піонерів» [120]. Головна ж заслуга представників багатьох поколінь, що працювали над створенням «Свободи» понад сотню років, — тягле збереження «нитки зв'язку з Україною» й прищеплення тим поколінням українців, що народжувалися й зростали в новій батьківщині, любові до рідної історії, культури, духовності.

Одним із перших допомогово-позичкових об'єднань української еміграції у США стало «Соєдиненіє греко-католицкихъ русскихъ Братствъ» (1892 р.), яку організували емігранти із Закарпаття. Редагований Павлом Жатковичем, «Американскій Русскій Вѣстникъ» (1892—1914), що «мандрував» містечками штату Пенсильванія, став друкованим опертям цієї мадярофільської структури.

«Общество русскихъ Братствъ», що об'єднувало переважно вихідців із Галичини — сповідників москвофільської ідеології, започаткувало 1900 р. часопис «Правду». Над його створенням працювали Віктор Гладик і Василь Фекула, які набули досвіду формування газетного тексту, працюючи складачами у друкарні «Свободи», священники Адам Филиповський і Феофан Обушкевич, письменник Ієронім Луцик, учитель Михайло Баландюк.

Газета «Свѣтъ» (1897—1986) завдячує своєю появою «Руському православному обществу взаимопомощи» — заснованій 1895 р. «клерикальній організації православних іммігрантів; національна ідеологія — русофільська, політичний напрям — консервативний» [121]. Характерно, що і цей часопис був запроваджений до функціонування Григорієм Грушкою — засновником «Свободи», який, зневірівшись у можливості «унормованя в зносний спосіб відносин між гр. кат. Церквою а римо-кат. Єпископатом в З'єдинених Державах, перейшов в грудні 1896 р. на православіє».

«Кусати ворогів сьвятої Руси» 1902 р. прагнув з далекого континенту Микола Струтинський у введеному ним сатирично-гумористичному двотижневику «Оса», що виявився тимчасовим — шестимісячним — проектом. Серед нетривалих часописів української еміграції цього періоду — «Церковная Наука» (Джонстаун, 1903), редактор — Юлій Чучка, відомий за редакторством закарпатської «Науки», і «Листочок» (1904), єдине число якого відредагував колишній співробітник «Свободи» Зигмунт Бичинський.

Першим українським часописом Канади, обґрунтування створення якого не відрізнялося від мотивів заснування інших еміграційних пресодруків, став «Канадійський Фармер». Перше число видання побачило світ у Вінніпезі 1903 р. завдяки «групі людей [Іван Негрич — редактор, Йосип Косовий — друкар, Олекса Антонюк — помічник друкаря], які боляче відчували потребу духового зв'язку українців — фермерів, розсіяних у великих просторах, без знання англійської мови» [122]. Видавано його було за фінансової підтримки Ліберальної партії Канади. Часопис висвітлював різноаспектну проблематику, щільно пов'язану із еміграційним життям, намагаючись творити внутрішній консолідований світ українства на теренах ще чужої тоді для нього країни.

Найповажніший за віком універсальний часопис українства в Канаді — «перший опрач нашої культурної ниви в цій країні» [123] — полишив інформаційний простір 1981 р., коли його редакція об'єдналася з редакцією паралельно видаваного (від 1910 р.) «Українського Голосу» під логотипом останнього.

До кінця 1904 р. у Вінніпезі було засновано ще одне видання — громадсько-політичну газету «Слово» (1904—1905), що отримала певну фінансову підтримку Консервативної партії Канади. Творена стараннями редактора Йосипа Косового, який працював до цього друкарем «Канадійського Фармера», газета все ж не здобула належної популярності, поповнивши мартиролог українських пресодруків, що не змогли досягти річного віку.

Більш вдалою була творча біографія часопису універсального змісту «Ранок» (Вінніпег, 1905—1920) — органу «Незалежної Грецької церкви в Канаді». Це був, за висловом М. Марунчака, доволі «войовничий» часопис, що «вів боротьбу передусім з католиками. Пресвітеріанська Церква піддержувала релігійно й матеріально «Ранок», політично він орієнтувався на лібералів» [124]. Із виданням цього пресодрука пов'язані імена Івана Бодруга, що тривалий час був його видавцем, уже відомого нам із попереднього виходу часописів Йосипа Косового, редактора І. Глови, Павла Крата, Олександра Сушка та інших діяльних співробітників. Обговорення нагальних проблем українства — політичних, соціальних, освітніх, фахових — сприяло вибору українського читача, фінансова ж підтримка видавців також продовжила творчий вік часопису. Від 1920 р. «Ранок» був реорганізований у новий проект, що розвивався надалі під назвою «Канадійський Ранок».

Українська еміграція в Бразилії розпочалася 1897 р. «Були це важкі і безнадійні часи. Українські селяни без жадного знання місцевої мови та кліматичних обставин, здавалося, були призначені на загибелю. Однак ж вітальність української людини та її духовна наснага вийшли переможно із цієї здавалось би безнадійної ситуації» [125]. У цій країні українство доволі складно облаштовувало свою пресову територію. На початку 1904 р. у м. Прудентополісі була здійснена спроба видавання часопису «Бразилійська Русь», однак цей «листок для руского народа в Бразилії» виявився не підготовленим до тривалого виходу.

Саме тому активісти курітібського Товариства імені Шевченка, що з 1898 р. намагалося підтримувати українську еміграцію в Бразилії рідним словом, просили досвідчених галицьких і буковинських працівників пера допомогти в організації та виданні газети. Проте до 1907 р. створити український часопис у цій країні не вдалося, а потреба в «друкованому спілкуванні» з рідним краєм реалізовувалася передплатою «Діла», «Руслана», «Гайдамаків», «Дзвінка», «Комара», «Ruthenische Rundschau» та низки інших галицьких і буковинських газет і журналів.

Не оминуло увагою українське закордоння і такої популярної на українських землях форми творення преси, як рукописна, що не вимагала значних фінансових затрат. Видаване в Римі рукописне видання «Записки питомців Руської Колегії в Римі» (1905), що формувалося стараннями студентів-богословів, призначалося передовсім для оприлюднення результатів їхньої дослідницько-навчальної діяльності.

Наступний, 1906, рік заповідався як рік «пробудження України». Саме так висловився кореспондент краківського «*Swiata Słowiańskiego*»: «Як би ви хотіли знати що про народний стан Українців, то я не міг би вам його представити. Діють ся надзвичайні річи. Нарід, до недавна без мови, без культури... не нарід тільки фікція, відзискав нараз мову, збираєть ся, радить, видає газети, жадає автономії, заразом перетворення Росії в федеративну державу і то жадає публично, одверто, без заклопотаня» [126]. Підтвердження цьому — впевнено-поступовий розвиток української преси, що продовжувала формувати інформаційний простір українства й надалі. Підготовлене майже столітнім впливом пресодруків до цивілізованого сприйняття медіаінформації, читацтво вимагало журналістських новацій у формі, стилі, тематико-проблематичних пропозиціях. «Народ, що перетривав доси при всяких злиднях зберіг прикмети своєї індивідуальності, і виявив стільки життєвої сили і культурної спосібності, не пропаде, і чи раньше чи пізніше виступить поруч иньших народів культурних, щоб сповнити своє посланництво» [127].

Аналізоване п'ятнадцятиліття позначене в історії української преси помітним розширенням географії її виходу, продуманою типологічною диференціацією і передовсім політизацією медіапроцесу. Тематична конструкція української преси цього періоду, що виходила в Україні та світі, складалася із семи основних блоків: громадсько-політичних, універсальних (політематичних), культурологічних (переважно — просвітницькі й літературно-наукові), наукових, релігійно-виховних, фахових, спеціалізованих (монотематичних) видань. У наступний період продовжилося поступове, за висловом М. Грушевського, розкріпачення українського друкованого слова [128], зумовивши суттєве розгалуження преси на типи і за цільовим призначенням, і за тематичною домінантою, і за характером інформації, що значною мірою сприяло комплексному формуванню знань широкого кола читацтва про суспільство, політику, економіку, науку, культуру.

1. *Смук П.* Украинская пресса / П. Смук [Стебницький П.] // Украинская жизнь. — 1912. — С. 48.
2. *Грінченко Б.* Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — 2-ге вид. — К., 1912. — С. 4.
3. *Д. Д.* З українських журналів / Д. Д. [Д. Дорошенко] // Рада. — 1906. — № 25.
4. *Д. Д.* З українських журналів / Д. Д. [Д. Дорошенко] // Рада. — 1906. — № 20.
5. *Дорошенко Д.* Украинская трибуна въ Европе / Д. Дорошенко // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 4.
6. *Стараня Українців* // Руслан. — 1905. — Ч. 180.
7. *Грінченко Б.* Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — С. 7.
8. *Справа української інтелігенції в програмі Української Народньої Партії.* — Чернівці: З друкарні товариства «Руської Ради», 1905. — С. 96.
9. Там само. — С. 97.
10. *Д. Д.* З українських журналів / Д. Д. [Д. Дорошенко] // Рада. — 1906. — № 20.
11. *Товаришам з «Хлібороба»* // Вільна Україна. — 1906. — Ч. 1/2.
12. *Українська преса в Росії* // Руслан. — 1905. — Ч. 280.

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

13. Грінченко Б. Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — С. 9.
14. В. А. «Рідний Край» і «Родний Край» / В. А. [В. Андрієвський] // Краківські Вісти. — 1941. — Ч. 75.
15. П. С. Украинская пресса / П. С. [Стебницький П.] // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 9.
16. Грінченко Б. Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — С. 9.
17. Лист С. Єфремова до Я. Весоловського (Київ, 15.11.1905): ЦДІАУ. — Ф. 381, оп. 1, спр. 33. — Арк. 1.
18. Смуток П. Украинская пресса / П. Смуток [Стебницький П.] // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — Ч. 1.
19. Чміль. Українська преса / Чміль [В. Шемет] // Шершень. — 1906. — Ч. 3.
20. П. С. Украинская пресса / П. С. [Стебницький П.] // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 9.
21. Смуток П. Украинская пресса / П. Смуток [Стебницький П.] // Украинская жизнь. — 1912. — С. 49.
22. Яворський В. Криве дзеркало // Маяк. — 1913. — № 36.
23. Грінченко Б. Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — С. 4.
24. З новим роком // Правда. — 1895 — Т. 24, вип. 71.
25. Звѣздичъ П. Развитие печати въ Австріи / П. Звѣздичъ // Периодическая печать на Западѣ : сб. ст. — С.Пб : Издание редакции журнала «Образование», 1904. — С. 149.
26. Прасова реформа // Діло — 1902. — Ч. 123.
27. Обговорення віденських дневників // Діло. — 1902. — Ч. 127.
28. Новий прасовий закон // Руслан. — 1902. — Ч. 123.
29. Цит. за: Дорошенко Д. Украинская трибуна въ Европе // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 4.
30. Усіх свідомих Русинів... // Діло. — 1903. — Ч. 43.
31. Цит. за: Українська справа в європейським освітленню // Руслан. — 1905. — Ч. 184.
32. Там само.
33. Від редакції // Промінь — 1904. — Ч. 24.
34. Памяті Романа Сембратовича // Шершень. — 1906. — Ч. 2.
35. Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Мирослав Романюк. — Львів : Фенікс, 2000. — С. 32.
36. Там само.
37. Грінченко Б. Тяжким шляхом. (Про українську пресу) / Б. Грінченко. — С. 5.
38. Дорошенко Д. З історії української політичної думки часів світової війни / Д. Дорошенко. — Прага, 1936. — С. 4.
39. [Від редакції] // Гасло. — 1902. — Ч. 2.
40. Проект програми Револуційної Української Партії, утворений Центральним Комітетом // Праця. — 1905. — Ч. 13—14.
41. Видавець «Гасла» перед судом // Гасло. — 1902. — Ч. 9/10.
42. А. А-ка. Короткий нарис партійної історії / А. А-ка [А. Жук] // Наш Голос. — 1911. — Ч. 6—8.
43. Від редакції // Гасло. — 1903. — Ч. 1.
44. Дорошенко Д. З історії української політичної думки часів світової війни / Д. Дорошенко. — Прага, 1936. — С. 4.
45. З сучасної хвилі // Промінь. — 1904. — Ч. 12.
46. Перший звичайний загальний збір Товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок» // Руслан. — 1905. — Ч. 186.
47. Донесення староств, дирекцій поліції і переписка з міністерствами про видання розповсюдження і конфіскацію брошур журналів номерів газет відозв та ін. з додатком конфіскованих екземплярів (14 січня 1895—13 жовтня 1896): ЦДІАУ. — Ф. 146, оп. 7, спр. 4641. — Арк. 147.
48. Мацежинський В.-Л. Розвиток преси у Галичині у другій половині XIX — на початку XX ст. / В'єслав-Лукш Мацежинський // Галичина. — 2004. — № 10. — С. 99; *Myśliński J.* Prasa polska w dobie autonomicznej (1867—1918) / *Jerzy Myśliński* // Prasa polska w latach 1864—1918. — Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1976. — S. 136—138.
49. Україна: політична історія. XX — початок XXI ст. / за ред. В. М. Литвина. — К. : Парламентське вид-во, 2007. — С. 129.
50. Сембратович Р. Польська праса і польські публіцисти / Р. Сембратович // Діло. — 1902. — Ч. 31.
51. Сухий О. М. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець XIX — початок XX ст.). / О. М. Сухий. — Львів : Каменяр, 1998. — С. 28.

52. Драгоманов М. Нові слова в «Правді» / М. Драгоманов // Народ. — 1895. — № 11.
53. [Від редакції] // Радикал. — 1895. — Ч. 1.
54. Трильовський К. Добре слово до добрих людей! / К. Трильовський // Хлопска Правда. — 1903. — Ч. 2.
55. [Інавгураційна стаття] // Радикал. — 1895. — № 1.
56. Стахів М. Українська Радикальна Партія перед початком політичної діяльності д-ра Івана Макуха : вступ до його спогадів / М. Стахів // Макух І. На народній службі. — Дітройт, 1958. — С. 36.
57. На новий шлях! // Будучність. — 1899. — Ч. 11.
58. Сухий О. М. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець XIX — початок XX ст.) / О. М. Сухий. — Львів : Каменяр, 1998. — С. 22.
59. [Від редакції] // Воля. — 1902. — Ч. 1/2.
60. Праса, видавництва, фонди. Референт тов. Юліян Бачинський // Воля. — 1903. — Ч. 7.
61. Третій рік... // Воля. — 1902. — Ч. 24.
62. Повідомлення редакції про початок видавництва журналу «Свобода» і його керівний склад. 1897—1898: ЦДІАУ. — Ф. 497, оп.1, спр.1 — Арк. 5.
63. Там само. — Арк. 6.
64. Агітаційна література // Діло. — 1902. — Ч. 154
65. Лист М. Петрицького до Т. Реваковича (Львів, 25.01. 1907): ЦДІАУ. — Ф. 664, оп. 1, спр. 28. — Арк. 1.
66. Новинки // Гайдамаки. — 1902. — Ч. 16.
67. Редактор «Гайдамаків» перед судом // Гайдамаки. — 1903. — Ч. 61/62.
68. Акт обжаловання // Гайдамаки. — 1903. — Ч. 61/62.
69. Редакция. Товариші і товаришки / Редакция // Молода Україна. — 1900. — Ч. 1.
70. «Іскра» // Діло. — 1903. — Ч. 41.
71. Грушевській М. Украинській Пьемонтъ / М. Грушевській // Украинській Вестникъ. — 1906. — № 2.
72. Що мені пан справник показати може? // Селянин. — 1904. — Ч. 14—15.
74. Від редакції // Праця. — 1905. — Ч. 11.
73. Оповіденє // Добра Новина. — 1903. — Ч. 4/5.
75. л. о. «Самостійна Україна» / л. о. // Молода Україна. — 1905. — Ч. 2.
76. Звѣздичъ П. Развитие печати въ Австрiи / П. Звѣздичъ // Периодическая печать на Западѣ : сб. ст. — С.Пб : Изданіе редакціи журнала «Образованіе», 1904. — С. 159.
77. Політика пп. Барвінського і Романчука в радикальній світлі // Правда. — 1895. — Вип. 78. — С. 261.
78. Там само.
79. Лист М. Дольницького до редакції «Галичанина» (Чернівці, 25.01.1907): ЛННБ України. ВР. — Ф.168, спр.103. — Арк. 1.
80. Отъ редакціи // Червоня Русь. — 1890. — № 2.
81. Поклик від редакції // Комар. — 1900. — Ч. 1.
82. До Впов. Передплатників і до всего руского народа! // Комар. — 1903. — Ч. 12.
83. Проспект плану видання журналу «ЛНВ»: ЦДІАУ. — Ф. 401, оп. 1, спр. 1. — Арк. 5.
84. Шаповал Ю. Г. «Літературно-Науковий Вістник» (1898—1932 рр.): творення державницької ідеології українства / Ю. Г. Шаповал. — Львів, 2000. — С. 3.
85. Лист В. Науменка до редакції «ЛНВ»: ЦДІАУ. — Ф. 401, оп. 1, спр. 2. — Арк. 20.
86. Лист М. Грушевського міністру внутрішніх справ Росії з протестом заборони пересилки журналу «ЛНВ» в Росію: ЦДІАУ. — Ф. 309, оп. 1, спр. 153. — 2 арк.
87. До давних і нових передплатників «Літературно-Наукового Вістника» // Український Голос. — 1922. — Ч. 17.
88. «Літературно-Науковий Вістник»: [рецензія] // Книжка. — 1922. — Ч. 4/7. — С. 79—80.
89. Для наших молодих письменників // Діло. — 1903. — Ч. 73.
90. Луцик Р. Я. Журнали галицко-русского студенчества (Историко-библиографический очеркъ) / Р. Я. Луцик // Вешнія воды: Сборникъ статей, посвященныхъ шестидесятилѣтію общества русскихъ студентовъ «Другъ» (Академическій кружокъ), 1871—1931. — Львовъ, 1932. — С. 86.
91. Там само. — С. 95.
92. + Теперішня праса і дух часу / + [О. Барвінський] // Руслан. — 1897. — Ч.79.
93. Купуйте Хрунів // Хлопска Правда. — 1903. — Ч. 2.

Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я нація!»

94. Задачі рускої шкільної молодіжи // Руслан. — 1905. — Ч. 185.
95. Для наших молодих письменників // Діло. — 1903. — Ч. 73.
96. Доклад київського окремого цензора закордонної цензури про українській чеські видання 1899 р. // Наше минуле. — 1918. — Ч. 3.
97. Зелінська Н. Поетика приголомшеного слова (Українська наукова література XIX — початку XX ст.) / Надія Зелінська. — Львів : Світ, 2003. — С. 232.
98. Л. Л. Библиография: «Місіонарь» /Л. Л. // Богословскій Вѣстникъ.—1901. — Т. 2, вип. 3.
99. Там само.
100. Лист Я. Федака до А. Шептицького (Львів, 20.02.1912): ЦДІАУ. — Ф. 408, оп.1, спр. 549. — Арк. 1.
101. Лист І. Полотнюка до Митрополичого Ординаріату (Станіслав, 15.02. 1897): ЦДІАУ. — Ф. 408, оп. 1, спр. 551. — Арк. 1.
102. [Від редакції] // Воля. — 1900. — Ч. 24.
103. М. Лев... Для санації нашої преси / М. Лев... // Руслан. — 1911. — Ч. 124.
104. Свенціцький І. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом / І. Свенціцький // Діло. — 1911. — Ч. 215.
105. Олесницький Є. Статистика національної свідомості нашої національності / Є. Олесницький // Діло. — 1908. — Ч. 6.
106. Обсерватор. Журнал і публіка / Обсерватор // Діло. — 1910. — Ч. 282.
107. Товариство дневників // Руслан. — 1902. — Ч. 186.
108. IV. З'їзд славянських дневників в Любляні // Діло. — 1902. — Ч. 102.
109. Конгрес славянських дневників // Діло. — 1911. — Ч. 15.
110. Справа української інтелігенції в програмі Української Народньої Партії.— Чернівці: 3 друкарні товариства «Руської Ради», 1905. — С. 63.
111. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 38.
112. Там само.
113. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX—XX століття / Я. Грицак. — К., 2000. — С. 83.
114. Там само.
115. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 41.
116. Україна: політична історія. XX — початок XXI ст. / за ред. В. М. Литвина. — К. : Парламентське вид-во, 2007. — С. 143.
117. Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліан Бачинський. — Львів: 3 друкарні Наукового товариства імені Шевченка, 1914. — С. 412.
118. Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / Михайло Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 78.
119. Братя Русини! [Від редакції] // Свобода. — Джерсі-Сіті, 1893. — Ч. 1.
120. Волицька-Ференцевич Х. На многая літа, «Свободо» / Христина Волицька-Ференцевич // Свобода. — 1993. — Ч. 1.
121. Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліан Бачинський. — Львів, 1914. — С. 330.
122. Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / Михайло Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 90.
123. Там само. — С. 93.
124. Марунчак М. Г. Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, Канада, 1991. — Т. 1. — С. 248.
125. Рубінець М. 90-ліття українського поселення у Бразилії / Михайло Рубінець // Свобода. — 1986. — Ч. 128.
126. Цит. за: Пробуджене України // Руслан. — 1906. — Ч. 2.
127. З новим роком // Правда. — 1895. — Вип. 71.
128. Грушевскій М. Украинскій Пьемонтъ / М. Грушевскій // Украинскій Вѣстникъ. — 1906. — № 2. — С. 104.

Лідія Снісарчук

ВІД УКЛАДАЧІВ

Другий том історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.», який охоплює 1891—1905 рр., містить анотовані описи українських часописів (газет, журналів, бюлетенів, вісників та ін.), що виходили на етнічних українських територіях, які перебували у складі Російської й Австро-Угорської імперій, та преси українською мовою, видаваної на різних континентах. У цьому томі вміщено вступну статтю «Українська преса 1891—1905 рр.: «Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я Нація!». Бібліографічна частина праці структурно поділяється на два розділи: «Бібліографія української преси» і «Бібліографія української іншомовної преси». Перший розділ подає бібліографічну інформацію про пресу, видану українською мовою у її історичних варіантах правопису; а також двомовну пресу, що виходила українською та іншими (польською, російською) мовами паралельно. Другий розділ охоплює пресодруки, які видавалися іншими (у цьому часовому відтинку — німецькою, російською, угорською) мовами, однак були українськими за змістом.

При відборі для бібліографування української преси кінця XIX — початку XX ст., включеної до бібліографічної частини видання, укладачі керувалися науковими принципами, викладеними В. Ігнатіємком у праці «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930). Використано також опублікований Львівською національною науковою бібліотекою України ім. В. Стефаника 1991 р. архівний «Протокол наради «На шляху до створення репертуару української книжки». Ця нарада, присвячена укладанню «Бібліографії української книги 1798—1914 рр.» відбулася у Бібліотеці АН УРСР 21—22 грудня 1945 р.

Кожний часопис опрацьовано згідно зі «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання»^{*}, розробленою у Відділенні «Науково-дослідний центр періодики» Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Бібліографічний опис складається із таких обов'язкових елементів:

— **назва**, різновиди її правописного подання, паралельна назва іншою мовою. Інформацію про перейменування часопису подано у примітках;

— **підзаголовок** (підзаголовки — із зазначенням року і числа (номера), коли відбулися зміни);

— **періодичність** виходу часопису;

— **дата** виходу першого числа часопису;

— **редактори** чи **редактори-видавці**, прізвища яких подано за правописом оригіналу;

— **місце видання**, його зміни. Топоніми відтворено за вихідними даними видання, а при їх відсутності — встановлено за бібліографічними джерелами (подано у квадратних дужках);

^{*} Романюк М. М., Галушко М. В. Схеми повного бібліографічного опису періодичного видання / М. М. Романюк, М. В. Галушко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 271—290.

- **роки виходу** видання;
- **видавець** або **видавництво**; **назви друкарень** та їх **адреси**;
- **адреса редакції, адміністрації, контори**;
- **кількісна характеристика** (випуски, річники, числа);
- **формат** (при частій зміні подано тільки мінімальний і максимальний); **тираж**; **обсяг**;
- **передплата** річна (при її відсутності — піврічна, квартальна чи місячна); **ціна** окремого числа. При зміні ціни подано тільки мінімальну і максимальну;
- **наявність чисел** (за роками виходу) у фондах книгозбірень в Україні та за її межами.

У кожному із вказаних елементів опису в круглих дужках зазначено хронологічні межі поданої інформації.

«**Примітки**» містять відомості про тимчасове припинення виходу, суттєву зміну назви часопису, різночитання підзаголовка на титульній сторінці чи обкладинці річника й окремих числах, наявність додатків тощо.

У розширеній **анотації** подано історію створення і функціонування досліджуваного часопису, проаналізовано особливості його структури і змісту. У цитатах, назвах статей, тематичних розділів і рубрик періодичного видання збережено правопис оригіналу.

Справжні прізвища авторів часописів, опублікованих під криптонімом чи псевдонімом, які були з'ясовані на основі «Словника українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.)» О. І. Дея та інших джерел, подано в дужках (це не стосується псевдонімів, які стали літературними іменами, — Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, Олена Пчілка, Леся Українка та ін.).

Завершальні елементи бібліографічного опису — «**Бібліографія**», «**Література**», «**Архівні джерела**» — містять відповідні відомості про досліджуваний часопис.

Однак не всі бібліографічні описи претендують на інформативну вичерпність, оскільки окремі часописи бібліографовано на підставі неповних комплектів або й одного числа, що пов'язано з їх відсутністю у фондах головних книгосховищ України. Періодичні видання, які не вдалося розшукати і переглянути *de visu* (позначені астериском), описано на основі опублікованих бібліографічних або літературних джерел та архівних матеріалів. Пошукова робота триває. Новознайдена інформація буде вміщена у додаткових томах історико-бібліографічного дослідження.

Усі бібліографічні описи подано за хронологією (за першим роком видання). У межах року матеріали розташовано за алфавітом назв часописів. Тривалість виходу кожного періодичного видання за роками зафіксовано у додатку «Порічний реєстр часописів». Прізвища авторів зазначено після бібліографічного опису кожного пресодруку.

Для виявлення українських періодичних видань 1891—1905 рр. використовувалися бібліографічні праці В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930), І. О. Левицького «Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900» (Львів, 1909—1911. — Т. 1—3), «Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР» (Вінниця, 1927—28), Ф. А. Свиріпи «Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970» (Едмонтон, 1985), «Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976)» (Міннеаполіс, Міннесота, 2005), матеріали архівів українських видавництв і редакцій

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

періодичних видань XIX — початку XX ст., що зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, фондах центральних і обласних державних архівів України, а також наукові праці та пресознавчі публікації.

Видання споряджено низкою допоміжних показчиків: алфавітний показчик часописів, іменний показчик редакторів і видавців (після кожного зазначено номер позиції, під яким описано часопис, що його редагувала чи видавала названа особа), іменний показчик, показчик місць видання часописів. Подано також список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3582—97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі».

Бібліографування преси здійснювалося за фондами Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Державної наукової архівної бібліотеки у м. Києві, Науково-довідкової бібліотеки Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Окремі елементи бібліографічного опису, особливо відомості про наявність періодичних видань у фондах книгозбірень України та інших країн, подавалися за опублікованими каталогами і бібліографічними показчиками Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького, бібліографії Є. Яровецького «Prasa Lwowska w latach 1864—1918».

Укладачі й автори видання висловлюють сердечну подяку колегам із ЛННБ України ім. В. Стефаника — працівникам Відділення «Палац мистецтв ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів», відділу україніки, відділу рукописів, відділу рідкісної книги, наукового відділу періодичних видань ім. Мар'яна та Іванни Коців, відділу картографії — за допомогу у процесі підготовки другого тому до виходу у світ.

У видавничій перспективі Відділення «Науково-дослідний центр періодики» ЛННБУ ім. В. Стефаника — не один том національної бібліографії, тож розраховуємо на компетентні зауваги і творчу підтримку усіх фахівців, хто причетний до вивчення вагової складової інтелектуальної спадщини народу — української преси.

**БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ**

ГАЛИЦКАЯ РУСЬ. — Выходит ежедневно, за исключением послѣпраздничныхъ дней. Г. I (XI). № 1. 1891, 4(16) апр.

Изд. и отвѣтственный ред. О. А. Авдыковскій (1891 № 1—124), Иванъ Н. Пелехъ (1891 № 125 — 1892). — **Львовъ, 1891—1892:** *Тип.* Ставропигійская подъ управленіемъ И. Ф. Пухира. *Адр. ред., адм. і експ.:* Львовъ, ул. Русская, н-ръ 3.

Вийшло: 1891 — Г. I (XI) № 1—36/37, 38—105, 105/106—140, 140/141—153, 154/155—174, 175/176—215, 1892 — Г. XII № 1—19/20, 21—41/42, 43—69/70, 71—116, 116/117, 118—122/123, 124, 125/126—170, 171/172—206/207, 208—216, 217/218—240/241, 242—247/248, 249—269, 269/270—295; *Ф.* 51×35 см (1891), 53×37,8 см (1892); *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* съ почтовою пересылкою на годъ 15 зр., безъ почтовой пересылки 12 зр., съ пересылкою въ Россію 16 руб., въ Германію и другіи иностранныя государства 21 зр. (1891—1892 № 14), 18 зр. (1892 № 15—292). *Ц.* окремого номера 10 кр., съ почтовою пересылкою 12 кр.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1891 — Г. I (XI) № 1—23, 25—215, 1892 — Г. XII № 1—114, 116/117—292; **НБУВ:** 1891 — Г. I (XI) № 1—15, 17—72, 74, 79—83, 85—89, 91, 93—97, 101—105, 107—143, 145—215, 1892 — Г. XII № 1—167, 169, 170, 173, 174, 177, 179, 183—231, 264—276, 278—291; **НБ ЛНУ:** 1891 — Г. I (XI) № 1—215, 1892 — Г. XII № 1—295.

Примітки: До квітня 1891 р. газета виходила під назвою «Червона Русь» (*див.* т. 1, № 155), від 1893 р. продовжилася під назвою «Галичанинъ» (*див.* № 188). «Приложеніе къ «Галицкой Руси» н-ры...»: 36/37, 105/106, 140/141, 175/176 — 1891 р., 41/42, 69/70, 116/117, 122/123, 125/126, 206/207, 217/218, 240/241, 247/248 — 1892 р.

Ведучи мову про спрямування часопису, редакція у зверненні до читачів «Съ Богомъ за Русь!» зазначила: «Стоя на почвѣ народной и вполнѣ независимой отъ

якихъ бы то ни было посторонныхъ вліяній «Галицкая Русь» будетъ служить всей русской патріотической публицѣ безъ различія партійныхъ оттѣнковъ», а також висловлюватиме думки тих, хто щиро хоче прислужитися «русскому» народові (1891. — № 1).

Наслідуючи прагнення «Червоной Руси» «домагатись равноправности русского народа во всѣхъ направленіяхъ публичной жизни» (Червоная Русь. — 1891. — № 1), «Галицкая Русь» широко висвітлювала суспільно-політичне, економічне та громадсько-просвітнє життя Галичини і через призму москвофільської ідеології — найважливіші потреби «русского» народу в Австрійській державі, спонукала до боротьби за розширення прав і свобод та підвищення його життєвого рівня. Цьому були присвячені матеріали, вміщені на перших шпальтах кожного номера на зразок: «Доборолись!», «Польская политика и украинофильство», «Кара за русское письмо», «Наша автономія», «Наши партіи и ихъ примиреніе», «Народная организация и наши Общества», «У кого есть право называть себе «народовцемъ», «Новоэрскіи прелести», «Положеніе Гал. Руси въ новой Эрѣ», «Политика «новой эры» та ін.; ґрунтовні матеріали про «русько-народний» віча; статті і кореспонденції про вибори до Львівської міської думи, сейму та Державної ради; повідомлення «Изъ державной думы», «Изъ парламентскихъ кружковъ», про «Державныи дѣла», «Соймъ», «Соймовыи дѣла»; промови «русскихъ» послів у сеймі про голод у селах, побут народних учителів, стан народного шкільництва в Галичині та інші питання. Редакція постійно друкувала критичні матеріали про діяльність народовців і особливо «новоєрівців», заторкувала проблеми польської політики щодо українців та еміграції селян, при цьому звертаючи увагу на причини переселення, зокрема важке економічне становище селян у Галичині (О емиграции. — 1892. — № 234, 235; Средства противъ эмиграции. — 1892. — № 243; Эмиграция и политика; Эмиграция и мѣры противъ ней. — 1892. — № 274;

Положеніє селянь въ Галичинѣ. — 1892. — № 246; Азъ.-Азъ. [Козаришук В.]. Еще о положеніи нашихъ селянь. — 1892. — № 269, 270). Ці проблеми та проблеми народного шкільництва висвітлювалися у публікаціях С. Будзиновського «Культурная нищета австрийской Руси» (1891. — № 50, 53, 56—61, 68—70, 73—77), И. Гр. «Якъ живется русскимъ селянамъ въ Галичинѣ» (1892. — № 235, 236), а також «Недорозумѣнія сепаратистовъ» (1891. — № 57), «Экономическое положеніе гал. Руси» (1892. — № 26—29), «Положеніе нашего селянства» (1892. — № 247/248), «Народны школы» (1892. — № 2, 3), «Нынѣшняя воспитательная система въ Галичинѣ» (1892. — № 13), «Народный учитель о народныхъ школахъ» (1892. — № 13, 14), «Наши нар. школы и учителя» (1892. — № 227), у численних статтях, в яких редакція вела полеміку з часописами народовського спрямування («Діло», «Народна Часопись», «Правда») та галицько-польською пресою («Gazeta Narodowa», «Czas» й ін.). Здебільшого полемічні статті друкувалися на перших сторінках номерів: «Любопытныя документы», «Гасители духа», «Въ отвѣтъ розъединителямъ», «Крути — верти...», «Фарисейство польской печати», «Напасти безъ конца и мѣры» тощо.

У часописі постійно висвітлювалася робота москвофільських інституцій, як-от: «Народный Домъ», «Русская Рада», «Академический Кружокъ», «Общество им. Качковского». Час від часу вміщувалися кореспонденції про діяльність «Народної Ради» та товариства «Просвіта».

Відомості про актуальні новини та події суспільно-політичного, економічного, культурного життя краю і світу друкувалися під рубриками «Политическое обозрѣніе», «Хроника», «Экономическія вѣсти», «Кореспонденція», «Литература и искусство», «Телеграммы», «Некрологія». Матеріали рубрики «Краевыя дѣла» інформували читачів про регуляцію рік Дністра і Бугу, нові залізниці, функціонування виправно-трудових установ, фінансування промислово-ремісничих шкіл, лікарень у провінції тощо.

Захист етимологічного правопису і протистояння запровадженню фонетичного — одна з провідних тем часопису, якій присвячено низку полемічних передових статей: «Кто есть за фонетикою?» (1892. — № 29), «Защитники фонетики» (1892. — № 49), «Епископскія ординаріаты а фонетика», «Въ защитѣ нашей азбуки и правописи», публікації Г. И. Тр. (крипт. Григорія Третьяка) «Языковой вопросъ въ Галичинѣ» (1892. — № 41/42—44, 51, 52, 57, 58, 74—76), А. П. Ш. (крипт. Амвросія Шанковського) «Фонетика и этимологія»

(1892. — № 65, 66), кореспонденції під назвою «Протесты противъ введенія фонетики».

Велика увага приділялася релігійно-церковним проблемам, зокрема поширенню православної віри: «Церковный вопросъ на гал. Руси», «Наша церковъ прежде а теперь», «Положеніе нашей церкви» та ін. Низка публікацій пов'язана із підготовкою і проведенням Львівського церковного синоду 1891 р.: «Чего требуемъ отъ синода?» Ортолога (1891. — № 97—116), «Для употребленія синода» (1891. — № 119—138), «Синодальныя рѣшенія» (1891. — № 151) тощо. Церковна проблематика висвітлювалася також у статтях Д. Я...к (крипт. Василя Давидяка) «Не даваймось латинщити!» (1891. — № 128), А. В. «Безбрачіє духовенства» (1891. — № 143—147), В. Б. «Свѣтская мисія церкви» (1892. — № 291) та ін.

Через обстоювання газетою інтересів православної Церкви 22 грудня 1892 р. проти неї була прийнята куренда за підписами митрополита Львівського Сильвестра та єпископів Перемиського і Станіславського, яка, звинувативши «Галицкую Русь» у пропагуванні «схизму взагалѣ, а російского въ особенности», а також у тому, що «частить неоправданнымъ выступованьемъ супротивъ іерархіи церковной католической», забороняла духівництву і вірним її читати і поширювати. На думку авторів куренди, «прегрешенія «Галицкой Руси» можуть «въ народѣ нашомъ охолодити привязанность до св. католицкой церкви, захитати соединеніе съ Римомъ, засѣяти равнодушность религію, а навѣтъ ослабити патріотичны чувства Русиновъ» (Куренда противъ «Гал. Руси». — 1892. — № 288).

У часописі систематично друкувалися матеріали, які мали виховне і пізнавальне значення, — це праці О. Маркова про Федора Білоуса, М. Костомарова про гетьмана І. Мазепу, І. Йорданського про М. Гоголя, стаття Д. Вінцковського «Григорій Яхимовичъ и современное русское движеніе», лекція І. Тарханова «Вліяніе музыки и пѣнія на человѣческой организмъ», ювілейні матеріали про М. Лермонтова і О. Кольцова, статті Л. Толстого «Трудолюбіе, или Торжество земледѣльца», «Ручной трудъ и умственная дѣятельность», «Любовь», науково-популярна бесіда П. Т. «Будущность земли» та ін.

Постійно публікувалися на шпальтах газети поезії І. Озаркевича, оповідання О. Авдіковського (під крипт. О. А. А.), В. Залозецького, В. Луцика (під псевд. Бодак Музика), а також художні твори А. Доде, Л. Захер-Мазоха, Е. Золя, М. Конопницької, В. Маррене, Гі де Мопассана, Е. Ожешко та ін.

На останній сторінці містилися інформація під рубрикою «Надосланное» та різні оголошення.

Автори публікацій здебільшого не вказувалися.

Після конфіскації з поміткою «второе издание» вийшли: 1891 р. — № 36/37, 105/106, 140/141, 154/155, 175/176, 1892 р. — № 19/20, 41/42, 69/70, 116/117, 122/123, 125/126, 142, 240/241, 247/248, 269/270.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 144—155; 1911. — Т. 3. — С. 20—43; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 93; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЛНБ АН УРСР. — К., 1971. — С. 28—29; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1873—1876.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 341; 1996. — Т. 6. — С. 2356—2357; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань ХІХ — поч. ХХ ст. / П. Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 551—555.

М. Галушко

178*

НОВЫЙ СВѢТЪ. — Выходить 2 р. на мѣс. Ч. 1. 1891, 10 лип.

Ред. і вид. Григорій Грушка. — **Джерсі-Сіті, 1891:** Друк. Нью-Йорк. *Адр. ред.:* Новый Йорк, Джерсі-Сіті.

Вийшло: 1891 — Ч. 1, [?].

Група «угро-руских» священників у США, з якими налагодив контакти отець Г. Грушка, прийняла ухвалу про заснування «американсько-руської часописі» «Новый Светъ».

У редакційній статті задекларовано програмні завдання газети: «§ 1. Будити національну свѣдомость Русиновъ-Украинцѣвъ на тлѣ суспѣльно-економічному. § 2. Слѣдити за розвоємъ руско-американского работничого житя. § 3. Слѣдити загального руху работничого въ Америцѣ и Европѣ. § 4. Дбати о просвѣту нашего руско-украинского народа въ Америцѣ, пропагуючи заснованье читалень и иншихъ народныхъ институцій, не забуваючи и про наши славянски народности въ

Америцѣ, о сколько иде о добро и самосвѣдомость Славянства».

Окрім статей, у першому числі вміщено вірші Г. Грушки та К. Кирчіва.

Оскільки коштів з передплат не надходило, церковні діячі фінансово підтримували часопис. Чимало читачів одержували його безоплатно.

Ймовірно, що на першому числі видання припинило своє існування.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 221; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 94; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1319.

Література: Андрухович К. З життя Русинів в Америці: Спомин з років 1889—1892 / К. Андрухович. — Коломия, 1904. — С. 63—64; *Бачинський Ю.* Українська імміграція в З'єдинених державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 445; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 185.

Я. Сенік

179

ПОЛЕЗНЫѢ ЗНАНІѢ ДЛЯ УГРО-РУССКАГО НАРОДА: Додатокъ къ «Листку». — Выходить каждого мѣсяца разъ. № 1. 1891, январь.

Ред. [С. Фенцик]. — **Унгварь, 1891—1903:** Книгопечатня Варфоломея Іегера, Унгварь (1893).

Вийшло: 1891 — № 1—12, 1892 — № 1—12, 1893 — № 1—12, 1894 — № 1—12, 1895 — № 1—12, 1896 — № 1—12, 1897 — № 1—12, 1898 — № 1—3, [?], 1899—1900 — № [?], 1901 — № 1—6, [?], 1902—1903 — № [?]; Ф. 19,5×13,5 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* на годъ 1 гулд. (1891), 2 гулд. (1893).

Наявність у фондї: ЛННБ: 1891 — № 1—12, 1892 — № 1—12, 1893 — № 1—4, 6, 7, 9, 11, 12, 1894 — № 1—12, 1895 — № 1—12, 1896 — № 1—12, 1897 — № 1—12, 1898 — № 1—3, 1901 — № 5, 6.

Примітки: У надзаголовку: «Додатокъ къ ...-му Нумеру «Листка»... г.». Виходив до кожного другого номера «Листка», починаючи з 1891 р. — з № 1, а в наступних роках — з № 2. Вихідні дані додатка і «Листка» адекватні (див. т. 1, № 135).

Необхідність видання додатка редактор «Листка» Є. Фенцик вмотивовував так: «Чтобы представить для чтенія кое-что и простому народу, къ каждому Нумеру «Листка» будетъ прибавлятися «додатокъ», — по возможности, — на просто-народномъ нарѣчїи. Въ этомъ додаткѣ будутъ предлагатися народу интересующіе

его, повседневные вопросы и важнѣйшія новости. Мы охотно беремъ на себя этотъ трудъ, особенно для того, чтобы въ воскресные дни и въ праздники заняты симъ чтеніемъ нашихъ мужиковъ и отвлечи отъ корчмы» (Листокъ. — 1890. — № 22).

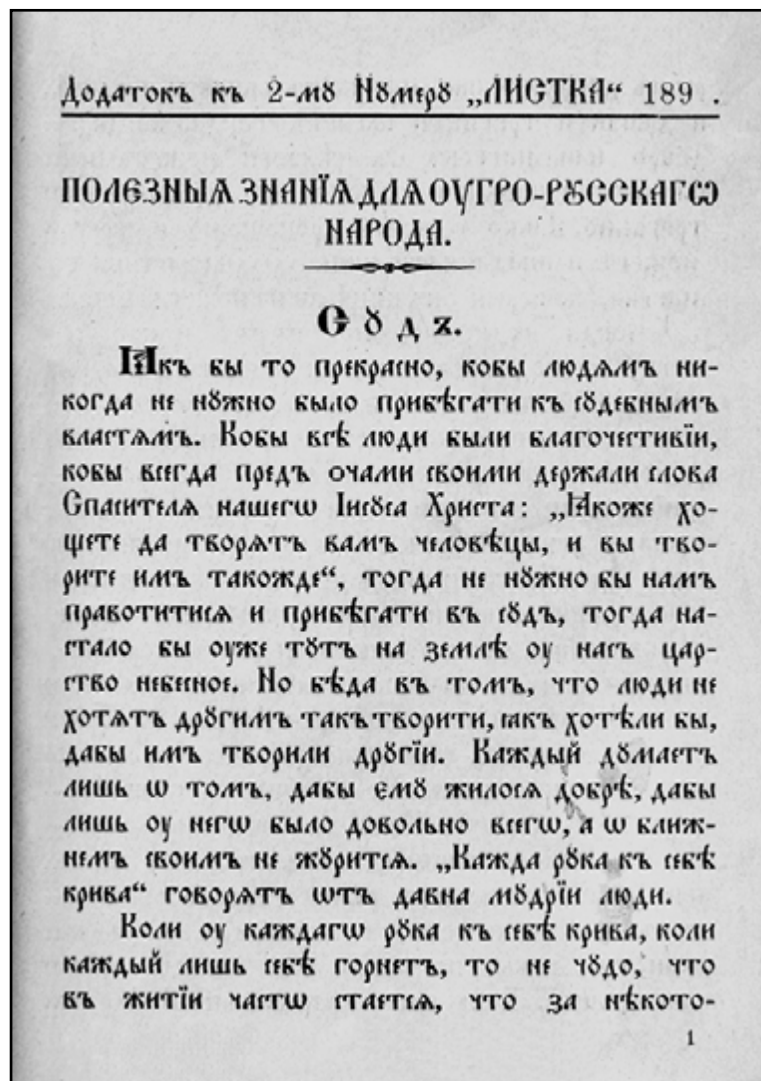
У слові до читача редакція додатка «Полезныя Знанія для Угро-русскаго Народу» зазначила, що вона випускає його у світ, щоб громадськість мала змогу «нѣчто полезное вычитати и на свою пользу обернути...». Відповідно до поставлених завдань редакція пропонувала читачам «такое чтение, изъ котораго бы вы научилися: 1) какъ служить Богу, чтобы сіе служеніе было душеполезно для васъ, 2) какъ быть достойными гражданами своего отечества и 3) какъ жити, какъ трудиться и работать, чтобы изъ того вышла чѣмъ большая польза для васъ» (1891. — № 1).

Додаток часто розпочинався передовими статтями релігійної тематики, а іноді актуальними суспільно-політичними публікаціями, у яких редакція вела мову про важливість обстоювання своєї народності (Не похвально презирати свое. — 1891. — № 10), порушувала питання мови (Наша дорогая Азбука. — 1894. — № 5), освітні проблеми (Школа, читальни. — 1892. — № 4; Пропадаетъ народъ безъ науки. — 1896. — № 9), публікувала різні повчання, наприклад: «Якъ лучше провести праздничный день?» (1895. — № 4; 1896. — № 5), і заклики не емігрувати до Бразилії (1897. — № 1).

Подавалися також матеріали про законодавчу владу (1891. — № 7), міністерства та вармеді (1891. — № 12), цивільні шлюби («О принужденномъ гражданскомъ бракѣ въ Угорщинѣ» (1892. — № 12), «Гражданский бракъ или гражданское супружество» (1893. — № 1) та ін.

Актуальні проблеми розглядалися у публікаціях під рубрикою «Что чувати оу насъ?», де йшлося про важке становище закарпатського населення і намагання влади й церковного кліру, зокрема єпископа Мукачівського Юлія Фірцака, «оугро-русскаго народъ вывести изъ его бѣдственнаго положенія». З цією метою був створений комітет, який порушував перед урядом економічні та освітні питання (1897. — № 5). На сторінках часопису подавалася інформація про

діяльність священників у справі поліпшення становища «угро-русского» народу: проведення зборів

у Нижніх Верецьких (1897. — № 7), Севлюші (тепер — м. Виноградів), «Долгомъ въ Мараморыши» (тепер — с. Довге), освячення храмів, організацію «Общества трезвости» (1897. — № 6), а також про заходи влади щодо оренди земель графа Шенборна і передання їх у тимчасове користування сільським громадам, щоб ті змогли поліпшити своє матеріальне становище (1897. — № 6, 10).

Помітну увагу редакція приділяла виборам кандидатів на «автономическій конгрессъ», вважаючи це важливою справою, «ибо оу насъ, кромѣ церковной, почти нѣтъ нѣякой другой общественной жизни» (1897. — № 7).

У релігійних статтях та повчаннях дохідливо тлумачилися церковні символи, канони, заторкувалися різні релігійні питання. Редакція роз'яснювала й особливості Богослужіння, наприклад у день Преображення Господнього (1893. — № 7), свято Покрови (1893. — № 9), Введення у храм Пресвятої Богородиці (1893. — № 11), Різдва Христового (1894. — № 12; 1896. — № 11), хрещення Господнього в «церковных пѣснопѣніяхъ» (1896. — № 12) та ін.

У виданні іноді вміщувалися статті медичної тематики із конкретними порадами для читачів.

На сторінках додатка особливо активно виступали Є. Фенцик, А. Кралицький та О. Павлович, широко представлена й творчість О. Духновича. Тут були надруковані «Добродѣтель превышаетъ богатство» — «игра въ трехъ дѣйствіяхъ по простонародному изреченію въ пользу Народа Карпато-Русского отъ Александра Духновича» (1892. — № 5—10) та його поезії, зокрема: «Пѣснь» («Концемъ мясницъ») (1892. — № 2), «Роза» (1892. — № 4), «Пѣснь» («Сивенькое очко твое») (1892. — № 7).

Є. Фенцик опублікував низку оповідань під спільним заголовком «Разсказы и совѣты дѣда Данила» (згодом — «Совѣты и разсказы дѣда Данила» та «Разсказы дѣда Данила») (1891. — № 1, 3—9, 12; 1892. — № 2; 1893. — № 4; 1894. — № 7, 9; 1895. — № 6), а також «Разговоръ дѣда Данила съ Мошкомъ» (1893. — № 6). Ці оповідання були розраховані на масового читача і мали повчальний характер. Перу Є. Фенцика належить і підписана криптонімом Є. Ф. повість «Василь Кобылякъ ковачъ» (1896. — № 1).

Активно виступав із поезіями О. Павлович, публікуючи їх як під власним прізвиськом, так і під криптонімом А. П. та псевдонімом Біловежан. Серед них — «О Боже нашъ, Боже!», «Бѣдна вдова мати, мусить нарѣкати», «Вечеръ», «Отечество», «Сиротамъ», «Единъ бѣдный газда...», «Русскій бѣдный народъ не престанно постить...», «Гласъ къ Русинамъ».

Із поетичних творів на сторінках видання також опубліковано вірші Михайла Чабиняка (1892. — № 4), без зазначення автора «Ой играли легѣники» (1893. — № 5) та «Чого Русинъ зажурился?» (1893. — № 8), поема О. Пушкіна «Полтава» (1901).

Окрім того, надруковано твори Льва Толстого, зокрема «Зерно или Курячье яйцо (Изъ разсказовъ графа Льва Толстаго, приспособленно къ Угро-русскому нарѣчію)» (1893. — № 1), повчальні оповідання закарпатських авторів: Георгія Боднаря «Разговоръ между двумя братьями или Паленка человѣку непріятель» (1893. — № 3), «Изъ Ивана панъ» (1894. — № 11, 12), «Иногда

и невинный терпиль» (1895. — № 5, 6) й ін., Івана Ляха «Разговоръ Ивана съ Юркомъ» (1894. — № 6) та «Февраль» (1897. — № 1), В. П. «Оу свѣтлой заутрени (Пасхальный разсказъ)» (1892. — № 4) і без зазначення авторства: «Старуха вѣдьма» (1893. — № 2), «Дающій нищему — Христу даєть» (1895. — № 2), «Отъ нищеты къ разуму» (1895. — № 4), «Будущая свадьба» (1895. — № 7), «Якъ Иванъ Чабулякъ отпраздноваль святой вечеръ и Рождество Христово?» (1895. — № 12), «На ярмаркѣ» (1896. — № 4), «На парадѣ» (1896. — № 5), «Базьо Василь колесаръ» (1896. — № 6), «На празднику» (1896. — № 7), «Олексова загорода» (1897. — № 3), «Максимъ купецъ» (1897. — № 4), «Якъ Игнатъ Зозуля женился» (1897. — № 5), «Повсюду жидъ» (1897. — № 9), «Не можешь самъ, помогутъ добрые люди» (1897. — № 10), «Якъ оу насъ жиды газдуютъ?» (1897. — № 11). Ймовірно, що автором багатьох анонімних оповідань, уміщених у виданні, був Є. Фенцик.

А. Кралицький опублікував 1891 р. на сторінках додатка (під псевд. і крипт. Ів. Васильевич, І. Васильевич, Ів. Вас., І. Вас.) серію статей про садівництво і бджоларство (№ 3—5, 7—9), а 1892 р. — краєзнавчий нарис «Село Выдренувка» (№ 1).

Зі статтею про шовківництво виступив М. Вrabель (1892. — № 3), а з подорожніми нотатками «Изъ моего путешествія» — автор під криптонімом днрь (1893. — № 7).

Увагу привертають й етнографічні статті, зокрема Василя Петрецького «Якъ колядуютъ въ Росущѣ» (1892. — № 1), а також публікації зразків усної народної творчості: «Колядка» (1892. — № 12), «Коляды Гуцуловъ около Коломыи» (1896. — № 1), «Стародавняя Колядки» (1896. — № 11), колядка «изъ Мараморыша» «О кто кто Іисусъ Христа любитъ» (1897. — № 11), «Русскія колядки» (1897. — № 12), «Угро-русская народная спѣванка» (1893. — № 1), «Пословицы» (1895. — № 12; 1896. — № 2, 3, 6), які далі друкувалися під назвою «Духовныя сокровища народной мудрости» і були згруповані у розділи: «Божіе всемогущество и мудрость», «Промышленіе Божіе о людяхъ», «Милосердіе Божіе», «Душа человѣка», «Вѣра. Молитва. Милостыня».

У додатку було небагато рубрик, зокрема: «Что чувати въ свѣтѣ?», «Что чувати оу насъ?» («Что чувати оу насъ дома?», «Что оу насъ за новина дома?») та «Всячина». Чимало актуальних матеріалів редакція друкувала під рубрикою «Что чувати оу насъ?», яка відкривала часопис, наприклад інформацію «Новыя новинки» (1897. — № 5) — про вихід часописів

«Въночокъ для Русскихъ Дѣточокъ» у Відні та «Нарука» в Ужгороді.

Під рубрикою «Что чувати въ свѣтъ?» стисло висвітлювалися «важнѣйшія произшествія и новости» за кордоном. Тільки один раз вміщено рубрику «Что чувати въ Будапештѣ?» (1891. — № 2).

У додатку друкувалися також короткі відомості про «Молитовникъ» Є. Фенцика (1892. — № 9), «Малый Катихизисъ» (1893. — № 4; 1894. — № 9; 1895. — № 6, 7), «Мѣсяцословъ на 1896 годъ» (1895. — № 10).

1895 р. у статті «По поводу десятилѣтія изданія «Листка» (№ 18) Є. Фенцик згадав і про додаток: «Чтобы и простому народу дати въ руки соотвѣтствующее легкое чтеніе, къ «Листку» прилагался еджемѣсячно «Додатокъ» съ полезными свѣдѣніями, помѣщаемыми то въ видѣ разговоровъ, то въ видѣ рассказовъ и описаній. «Додатокъ» жадно читается нашимъ простымъ народомъ».

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 225; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 94; Загальна бібліографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 46; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 553—557.

Література: Бірчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси / В. Бірчак. — Ужгород, 1937. — С. 117—118; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 1; Бабота Л. Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття / Л. Бабота. — Братислава ; Пряшів, 1994. — С. 144, 188—189; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 142—144.

В. Габор

180*

РУСКЕ СЛОВО. — Виходить кожного четверга. Р. І. Ч. І. 1891, 22 січ.

Ред. і вид. Констянтинъ Андруховичъ. — **Шенандоа, Пенсильванія, 1891:** Друк. «Руске Слово». Адр. ред.: L. Vox Sheanandoah, PA.

Вийшло: 1891 — Р. І ч. 1—48; Ф. 35×27 см (1891 ч. 1—20), 45×33 см (1891 ч. 21—48); *Передпл.:* въ Америцѣ на рѣкъ дол. 2. Въ старѣмъ краю на рѣкъ — 5 зр.

Примітки: Мотто: «Мова рѣдна, слово рѣдне / Хто васъ забуває / Той у грудяхъ не серденько / А лишъ камѣнь має» (ч. 40—48).

«Американсько-руську часопись» почала видавати парафія греко-католицької Церкви у Шенандоа, призначивши редактором та видавцем останнього редактора першої української газети у США «Америка».

Основна увага у виданні приділялася найважливішим проблемам української громади у США: «Де правда» (ч. 2, 3), «Бѣда наша» (ч. 6), «Шкандаль Джерзі-сітскій» (ч. 8), «Справа руска въ Америцѣ» (ч. 10), «Обходъ 3 мая» (ч. 13), «Новины изъ парохіѣ Джерзі Сіті» (ч. 23), «Записки изъ житя гр. кат. въ Америцѣ» (ч. 46).

Доволі гостро в той час стояла релігійна проблема, тому боротьба за греко-католицькі парафії постійно обговорювалася на сторінках тижневика: «Листъ вѣдкрытый до Всеч. о. Обушкевича» (ч. 5), «Католики гр. на православіе» (ч. 14), Д. Салей «Кумъ не кумъ — черешнѣ на долину» (ч. 21), «Одна православна громада бѣльше» (ч. 22), «Ословаченѣ русинѣвъ» (ч. 28), «Праса амер. англійска о гр. кат. священникахъ» (ч. 32), «Розказъ наочныхъ свѣдковъ якъ о. Товтъ и громада Міннеаполісъ перейшла на православіе» (ч. 41), «Вѣйна гр. кат. священникѣвъ съ Римомъ» (ч. 45).

Про суспільно-політичне життя у США переселенці дізнавалися з публікацій: «Торгѣвля людьми въ свободной Америцѣ» (ч. 5), «Цивілізація американьска» (ч. 10), «Сварка демократѣвъ и республиканѣвъ» (ч. 16), «Рудольфъ американьскій» (ч. 21), «Свято четвертого липця «Фортъ джулай» (ч. 24), «Результатъ выборѣвъ» (ч. 40), «Край щасливий» (ч. 43); про життя у Бразилії — зі статті «Яке щастя въ Бразиліѣ» (ч. 23) та ін.

У газеті подано інформацію під заголовком «Русское знамя» про вихід у світ ще одного видання — часопису «Новый Свѣтъ» під редакцією Г. Грушки (ч. 28).

Вміщувалися також публікації іншої тематики, зокрема: «Привитанѣ «Руского слова» (ч. 3), «Жінки пасторами» (ч. 37), «Чехи про «Руске слово», «Австрія в числах» (ч. 40), «Рѣздво Христове» (ч. 48).

Останнє (48-ме) число тижневика вийшло 31 грудня 1891 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 234; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 94—95; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 202.

Література: Андрухович К. З житя Русинів в Америці: Спомин з років 1889—1892 / К. Андрухович. — Коломия, 1904. — С. 62—64; Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 445; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 185.

Я. Сенік

ХЛІБОРОБ: Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. — [Двотижневик]. Р. І. Ч. 1. 1891, 25 квіт.

Відповідає за ред. Іван Франко (1891 ч. 1—6/7), Іляріон Герасимович (1891 ч. 8/9/10 — 1892 ч. 17). *Видає і відповідає за ред.* Северин Данилович (1892 ч. 18/19 — 1893 № 10, 1894 № 14/15/16 — 1895), Михайло Павлик (1893 № 11/12 — 1894 № 12/13). — **Львів** (1891 ч. 1—6/7); **Коломия** (1891 ч. 8/9/10 — 1895), **1891—1895:** *Видають:* С. Данилович та Іл. Герасимович (1891 ч. 1—6/7), Северин Данилович (1891 ч. 8/9/10 — 1892 ч. 17). «Друкарня Народна» Войтіха Манецького під проводом В. Годака (1891 ч. 1—6/7); *Друк.* Михайла Білоуса в Коломиї (1891 ч. 8/9/10 — 1893); *Друк.* Яна Брука і Сп. в Коломиї (1894—1895). *Адр. ред. і адм.* для краєвих: Коломия, ул. Собєского, ч. 58; для заграниці: Іван Франко, Львів, ул. Зиблікевича, 10 (1891 ч. 1—6/7). *Адр. експ.:* Львів, ул. Академічна, 22 (1891 ч. 1—6/7). *Адр. ред., адм. і експ.:* Коломия, ул. Собєского, ч. 58 (1891 ч. 8/9/10, 11/12). *Адр. ред.:* Коломия, ул. Собєского, ч. 58 (1892 ч. 1—3), ч. 70 (1892 ч. 4—18/19), ул. Гетманська, ч. 607 (1892 ч. 20 — 1893 № 10), Замкова ул. (1893 № 11/12 — 1894 № 12/13), Ринок, 58 (1894 ч. 14/15/16 — 1895).

Вийшло: 1891 — Р. І ч. 1—4/5, 6/7, 8/9/10, 11/12, 1892 — Р. ІІ ч. 1—13/14, 15—17, 18/19—23/24, 1893 — Р. ІІІ № 1, 2/3—7, 8/9—11/12, 13—17/18, 19—21/22/23, 24, 1894 — Р. ІV № 1/2, 3/4—7, 8/9, 10/11, 12/13, 14/15/16, 17/18, 19/20/21, 22/23, 1895 — Р. V № 1/2/3, 4/9—13/17, [?]; *Ф.* 29×22 см (1891—1894), 37×27 см (1895); *Обс. від* 4 с. до 7 с.; *Передпл.:* на рік в Австро-Угорщині 2 гульд. (1891—1894), 1 гульд. (1895), для заграниці 2,5 руб. (1891), 6 франків (1892—1894), 2 франки (1895), 5 марок або 1,5 дол. (1891—1894), 2,5 марок або 1 дол. (1895), для Росії 6 руб. (1892—1894), 4 руб. (1895). *Ц.* окремого пр. 10 кр. (1891—1894), 5 кр. (1895).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1891 — Р. І ч. 1—11/12, 1892 — Р. ІІ ч. 1—23/24, 1893 — Р. ІІІ № 1—24, 1894 — Р. ІV № 1/2—19/20/21, 1895 — Р. V № 1/2/3—13/17; **НБ ЛНУ:** 1891 — Р. І ч. 1—11/12, 1892 — Р. ІІ ч. 1—23/24, 1893 — Р. ІІІ № 1—24, 1894 — Р. ІV № 1/2—22/23, 1895 — Р. V № 1/2/3—13/17; **ОДНБ:** 1893 — Р. ІІІ № 4, 5.

Примітки: Додатки: 1893 р. — до № 15, 1894 р. — до № 8/9. У 1895 р. газета виходила нерегулярно. Нумерація сторінок у р. 5 для кожного номера окрема, в усіх інших річниках — валова.

Часопис почав виходити як виразник програми радикальної партії, ставлячи на меті «сміло і явно боронити наших бідних хліборобів по селах і містах, подавати їм усю правду з огляду на справедливість і добро простого народу... ширити дух боротьби за кращий добробут і просвіщати народ до тої боротьби».

Стоячи на захисті соціально-політичних, економічних і просвітніх інтересів селян та міщан, редакція часопису широко висвітлювала важке становище і нагальні потреби простого українського народу, роз'яснювала його конституційні права в Австрійській державі, закликала до боротьби за краще життя. Цьому прислужилися публіцистичні статті І. Герасимовича, С. Даниловича, Яна Марціна (псевд. А. Марцинюка), ґрунтовні матеріали про громадські і політичні віча, кореспонденції і настановні публікації про вибори вїта, вибори до сейму та Державної ради, виборчу реформу та повідомлення під рубриками «З Ради державної», «Вісті з Сейму краєвого», «Сейм краєвий», промови «руських» послів у сеймі про селянську нужду в Галичині та з приводу інших важливих питань, дописи і вісті з краю. Редакція активно порушувала на сторінках двотижневика проблему еміграції жителів прикордонних повітів до Росії, звертаючи при цьому увагу австрійської влади на причини переселення — важке становище селян на Буковині та в Галичині, заторкувала громадські справи, зокрема інтереси громади і шкільної ради, розповідала про важку долю жінки-селянки тощо.

На шпальтах видання і у додатках до нього аналізувалася також організаційна робота радикального політичного товариства «Народна Воля» та новоствореного товариства «Народні спілки», яке «має старатися о піднесення добробуту і просвіти народа руского на Покутю».

У часописі постійно друкувалися матеріали, що мали виховне і пізнавальне значення, — праці І. Франка про І. Наумовича та І. Вишенського, стаття М. Павлика про М. Драгоманова, праця М. Драгоманова «Про брацтво Христителів або баптистів на Україні», редакційна стаття «Книжка за мужицький харч» — про книгу професора медицини Н. Цибульського. Опубліковано тут також «Оповідання про заздрих богів» М. Драгоманова, присвячене М. Павлику, образки з народного життя Павла Думки, оповідання І. Франка, В. Короленка, «Шотландська легенда» Лесі Українки, вірш «До рускої молодіжи» Анатолія Стебелицького та ін.

Про злободенні факти, події з життя краю та світу постійно повідомлялося під рубриками «Дрібні вісті», «Вісті з краю і світа». Чимало інформації містив

Виходить 8. і 21. л.
кожного місяця і ко-
штує за рік
в Австро-Угорщині
2 гулях а для загра-
ниці 2 $\frac{1}{2}$ рубл. 6
•ранків, 5 марок або
1 $\frac{1}{2}$ долара.
Одно чесо 10 кр.

ХЛІБОРОБ

Адрес редакції й ад-
міністрації для кра-
євих:
Коломия, ул. Собес-
кого ч. 58.
для заграниці:
Іван Франко, Львів,
ул. Зибалевича 10.
Експедиція: Львів,
ул. Академічна 22.

Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан.

ПАНОВЕ ГРОМАДА!

Беручись до видавання нової рускої часописи „Хлібороб“, мусимо сказати па-ру слів, на яких основах будемо стояти і що в ній будемо писати.

Ото стаємо по стороні наших руских хліборобів, то значить наших селян, міщан та ремісників, в загальї по стороні всіх тих Русинів, що чорною працею на свій шма-ток хліба заробляють. Будемо лиш їх до-лею займатися і їх справі, по нашій най-ліпшій волі і змозі, служити. Будемо по-казувати, які їм права вже тепер при-слугують та яким способом можуть з них користати; будемо показувати їм правні-конституційні способи, якими би можна тоті права розширити.

Наше селянство і міщанство стано-вить в нашім краю три четвертини всеї людности, однак їх голосу, їх бажань ніхто не питає. Вони причиняються своєю гіркою працею, своїми податками в гро-шах і в крові найбільше до удержання держави, краю, повітів і громад, а однак не можуть вони доси своїх потреб по своїй думці заспокоїти, не можуть прий-ти до того, щоби їх законні і конститу-ційні бажали були сповнені, щоби їх го-лос був вислуханий, щоби поліпшенням їх прикрої нинішньої долі занялися сойма та ради в такій мірі, як і інших станів.

По нашій думці, селяне і міщане мо-жуть до всего сего лиш тогди прийти, як зедняться в одну велику силу, як будуть всі однодушно за своєю справою кріпко стояти. Будемо отже допомагати у тім на-шому селянству і міщанству, показуючи на способи, як би до того найскорше дійти.

Нашою цілею отже буде старатися, щоби той руский хлібороб, що своєю кervавою працею, своїм в поті чола за-працьованим хлібом всіх годує, мав біль-ший пошановок, більше прав і свободи, щоби не використовували его праці і захо-дів другі люди, щоби ему придбати біль-ше полекнів. Будемо Вам, Панове громада, подавати вірно всі вісти, хто робить у Вашу користь, а хто на вашу шкоду; не будемо перед Вами нічого таяти, щоби Ви самі розібрали, кудиби Вам найліпше йти та що робити і перед ким маєте стере-чися.

Що до справ просвітних, то уважаємо наше селянство і міщанство за надзвичайно спосібне до поступу, що рве ся і жакде за наукою, тож будемо їм подавати по можности всі такі відомости, котрі на-ука ствердила яко певні. Ми не будемо тої гадки, що народ руский іще не зрілий, тож не потрібно ему всего знати. Проти-вно, думаємо, що було би великим гріхом укривати перед народом які небудь здо-бутки науки; ний природні великі талан-ти серед нашого народа як найскорше роз-виваються, ний правдива наука здойме цілий наш нарід в гору і поставить его поровень з другими народами та принесе ему такі хосенні плоди, як і іншим наро-дам. Будемо отже містити в нашій часо-писи статі наукові, оповідання, поезії та всякі вісти, котрі би розширювали знане нашого народа про поступ цілого світа.

Так само поступати будемо і в спра-вах економічних, в справах піднесеня на-робиту серед робучого народу. Стану-ши раз по его стороні, будемо мусіти не-раз показати противенства до кого іншо-го. Кажемо Вам наперед, що власне за-

відділ дописів, часто після надрукованого листа подавалися своєрідні «коментарі» редакції, щоб звернути увагу урядових осіб, Державної ради на ті чи інші події, факти, проблеми.

Публікації «Хлібороба» мали позитивний відгук у читачів, але проти нього виступило вище духовництво. 22 грудня 1892 р. митрополит Львівський разом з єпископами Перемишльським і Станіславським видав «спільник-окружник», який забороняв читати «Хлібороб» (також «Народ», «Галицкую Русь») як таке видання, що ставиться вороже до святої віри і священства.

Окрім співробітників редакції, активними авторами часопису були Ілько Гуцуляк, Іван Дорундяк, М. Драгоманов, Андрій Марцинюк, Г. Римар, Щасний Творовський (під псевд. Іванів), К. Трильовський, Іван Якимець; у відділі дописів — Павло Думка, Іван Міхас, Яків Невестюк, Микола Турин та ін.

Починаючи з 1892 р. окремі номери часопису нерідко конфісковувалися. Так, 1892 р. другим накладом після конфіскації вийшли ч. 6 і 15, 1893 р. — № 2/3, 10 і 15, третім накладом після подвійної конфіскації — № 14, 1894 р. — № 7 і 12/13.

«Хлібороб» як один із популярних тоді часописів радикального напрямку значною мірою спричинився до формування світогляду селян та міщан, орієнтованого на національно-визвольну боротьбу.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 253; 1911. — Т. 3. — С. 135—137, 283—285; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 95; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 30; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1541.

Література: *Енциклопедія Українознавства* : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3590; *П. Г. Несамовита газета* / П. Г. // Батьківщина. — 1891. — Ч. 18; Діло. — 1891. — Ч. 88; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. / В. Т. Дмитрук. — Львів, 1969. — С. 132—134; «Хлібороб» 1891—1895 : систем. покажч. змісту / склали П. Г. Баб'як і В. І. Хома. — Львів, 1971. — 54 с.; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечиталюк та ін. — Львів, 1983. — С. 347—358; *Курдидик А.* Друковане слово в Коломиї / А. Курдидик // Коломия й Коломийщина : зб. споми́нів і ст. про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 314; *Б. р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. / Б. р. // Там само. — С. 334; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 138; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 79; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 60—63; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 556—559; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття : підручник / І. Л. Михайлин. — К., 2003. — С. 585—586.

М. Галушко

1892 р.

182

АМЕРИКАНСКІЙ РУССКІЙ ВѢСТНИКЪ (1892—1899); АМЕРИКАНСКІЙ РУССКІЙ ВѢСТНИКЪ (1900—1914) = AMERIKANSKY RUSSKY VIESTNIK (1911—1914): Органъ Соединенія Греко Кат. (Гр.-кат. Рус.) Братствъ (1892 — 1894 ч. 34); Органъ Соединенія Греко Каѡ. Русскихъ Братствъ и органъ греко каѡ. церковныхъ дѣлъ (1894 ч. 35 — 1901); Органъ Соединенія Греко Кат. Русскихъ Братствъ и органъ греко кат. церковныхъ дѣлъ (1911 — 1914). — Г. І. Ч. 1. 1892, 17 (5) марта.

Второй ред. Д. Пырць (1892). *Отвѣтственный ред. и изд.* (1892—1895), *отвѣтственный ред.* (1896—1900 ч. 20), *изд. и ред.* (1900 ч. 43 — 1901) Павелъ Юріевичъ Жатковичъ. *Editor* Paul Zsatskovich (1908 — 1912 ч. 24). *Editor-in-Chief* Paul J[urievich] Zsatskovich (1912 ч. 25 — 1914 ч. 22), Michael J. Hanchin (1914 ч. 23). *Assistant Editors* Theophil A. Zsatskovich, Michael J. Hanchin (1912 ч. 25 — 1914 ч. 20), P. J. Maczkov (1914 ч. 22), N. Pačuta (1914 ч. 23). — **Маганой Сити, Па** (1892—1893); **Скрентонъ, Па** (1894—1895); **Нью-Йоркъ** (1896—1901); **Гомстедъ, Па** (1908—1914 ч. 19), **Піттсбург, Па** (1914 ч. 20—23); **1892 — 1914, продовж.:** *Издается* подъ управленіемъ «Соединенія Гр. Кат. Братствъ» (1892), Соед. Гр. Каѡ. Русск. Братствъ (1897 ч. 21 — 1900); *Изд.* Іоаннъ Смитъ (1896 ч. 11 — 1897 ч. 12); *Властитель* «Соед.[иненіе] Греко Каѡ.[толическихъ] Русскихъ Братствъ» (1896 ч. 11, 1899—1900). *Published* by The Greek Catholic Union (1908—1914); *Proprietor & Publisher* The Greek Cath.[olic] Union of U.S.A. (1908—1914). *Адп. ред.:* cor. 2d &, Water Str., Mahanoy City, Pa (1892 ч. 1 — 31), P. O. Box 31 (1892 ч. 32); 417 S. Wyoming Ave., Scranton, Pa (1894 ч. 6 — 47), 111, Hickory Str. (1895); 11-th Street, Avenue A, New York City (1896 ч. 8), 76 Ave. B., Corner 5th Street (1899 — 1900 ч. 20), 522 5th Street (1900 ч. 43—1901 ч. 29); Cor. 8th

Avenue and Dickson Street, Homestead, Pa. / P.O. Box 57, Homestead, Pa (1908—1914).

Вийшло: 1892 — Г. I ч. 1—39, [?], 1893 — Г. II ч. 1—36[?], 1894 — Г. III ч. 1—47, 1895 — Г. IV ч. 1—48, [?], 1896 — Г. V ч. 1—16, 17/18—50, [?], 1897 — Г. VI ч. 1—29, [?], 1898 — Г. VII ч. 1—30, [?], 1899 — Г. VI-II ч. 1—49, 1900 — Г. IX ч. 1—46, [?], 1901 — Г. X ч. 1—29, [?], 1902—1904 — Г. XI—XIII ч. [?], 1905 — Г. XIV ч. 1—45 [?], 1906—1907 — Г. XV—XVI ч. [?], 1908 — Г. XVII ч. 1—49, [?], 1909 — Г. XVIII ч. [?], 1910 — Г. XIX ч. [?], 1911 — Г. XX ч. 1—48, [?], 1912 — Г. XXI ч. 1—49, [?], 1913 — Г. XXII ч. [?], 1914 — Г. XXIII ч. 1—23, [?]; *Ф.* від 46,7×31,3 см до 57×44,5 см; *Обс.* від 4 с. до 12 с.; *Передпл.*: вѣ Америцѣ на рокъ \$ 2.50 (1892 — 1895 ч. 3), \$ 2.00 (1895 ч. 4 — 1914), вѣ Австрію и Угорщину 5 зр. (1892 ч. 1—30), 3 дол. (1892 ч. 31 — 1895 ч. 3), \$ 2.50 (1895 ч. 4 — 1900 ч. 20).

Наявність у фондї: ЛННБ: 1892 — Г. I ч. 1, 3—12, 14—16, 21, 23—27, 29—39, 1894 — Г. III ч. 6, 35—40, 45—47, 1895 — Г. IV ч. 2, 4—10, 12, 14—20, 23—27, 29, 30, 45, 48, 1896 — Г. V ч. 11, 17/18, 22, 36—45, 47, 50, 1897 — Г. VI ч. 1—4, 6—12, 21—23, 25—27, 1898 — Г. VII ч. 30, 1899 — Г. VIII ч. 2, 6, 9—16, 19, 20, 22—25, 28—38, 40—44, 47—49, 1900 — Г. IX ч. 15—17, 19—20, 43, 44, 46, 1901 — Г. X ч. 29, 1908 — Г. XVII ч. 11—13, 15—17, 41—47, 1911 — Г. XX ч. 3, 8, 9, 11—13, 15, 16, 18—21, 23, 24, 26—30, 32—34, 36—43, 45—48, 1912 — Г. XXI ч. 1—6, 8—12, 14—30, 32—38, 40—49, 1914 — Г. XXIII ч. 20.

Примітки: Періодичність виходу — один раз на тиждень. У 1892—1897 рр. — епіграф: «Съ нами Богъ. Да будетъ Свѣтъ». У 1892—1893 рр. — «Priloha ku Č. ... «Amerikanskomu Russkomu Viestniku» словацькою мовою.

У зверненні до читачів редакція вказувала, що згідно з постановою установчих зборів «Соединенія Греко Кат. Братствъ» у лютому 1891 р. «узнано за дуже важну рѣчь издавати для народу Газету вѣ церковно-народномъ дусѣ». Видання — «собственность и органъ Соединенія» — декларувалося як «церковна, народна, образовательна» газета. Щодо мови, то редакція зазначала: «...писати будемо Вамъ языкомъ приступнымъ, вѣ нарѣчїи исправленномъ галицїйскомъ и угро-рускомъ» (1892. — Ч. 1).

Як офіційний орган «Соединенія...», часопис був комунікаційною ланкою, що об'єднувала численні братства, важливим і ефективним інструментом поширення серед української громади політики «Соединенія...» стосовно церковних справ і національного

питання. Автором більшості статей та коментарів, в яких часто викладалася позиція керівництва «Соединенія...», греко-католицьких священників із проугорською орієнтацією та їх прихильників, був П. Жаткович — головний редактор видання у 1892—1914 рр.

Часопис містив відомості, призначені безпосередньо для членів організації. На його шпальтах в першу чергу друкувалися офіційні матеріали «Соединенія...» під рубрикою «Чиновственная часть»: циркуляри, фінансові та статистичні звіти, списки делегатів, проекти, постанови конвенцій. Матеріали конвенцій «Соединенія...» становили окремий блок, деякі статті публікувалися паралельно англійською і українською мовами.

1894 р. (ч. 25—30) вміщено велику публікацію «Что-то о Газетѣ», де йшлося про значення газет для іммігрантів, підкреслювалася роль часопису як важливого інформаційного джерела для американських українців, вказувалися цілі, функції та напрями діяльності тижневика. Стаття подібного змісту «О чемъ мы завше пишемъ» вийшла і наступного року (ч. 3).

Майже в кожному числі часопису — полемічні редакторські статті, спрямовані проти політичних супротивників із галицького табору, згуртованих навколо «Свободи».

Політичні питання на сторінках вісника прийняли дві форми: турбота про долю своєї батьківщини в Європі і дискусія про національну ідентичність своєї спільноти. Часопис відстоював твердження, що «карпато-русини» є складовою слов'янської нації.

Редакція активно виступала на захист «угро-русинського народу». Так, у статті «Дѣло сьорганизованія нашего народа» порушувалося питання походження українців у Галичині й Угорщині, які творили в Америці одну «русскую народность» (1899. — Ч. 38, 41, 43—47). Окремі статті були спрямовані проти «галицьких радикалів» та греко-католицького єпископа С. Ортинського (1899. — Ч. 6, 23; 1908. — Ч. 10—12, 42, 43) й ін.

У кожному номері під рубрикою «Душеполезное чтение» друкувалися тексти релігійно-виховної тематики («Человѣколюбїе» тощо). Рідко функціонувала рубрика «Забавное чтение», в якій вміщувалися літературні твори релігійного спрямування: «Вознагражденная чеснота» (1899. — Ч. 15), «Покаяніе» (1899. — Ч. 20) і т. п. Із художніх творів представлено лише поезії О. Пушкіна, М. Ломоносова, невідомих авторів, здебільшого релігійного чи патріотичного змісту, а також новелу Гі де Мопассана «Убійца» (1899. — Ч. 41).

RUSSIAN EDITION.

АМЕРИКАНСКІЙ РУССКІЙ ВѢСТНИКЪ

ОРГАНЪ СОЕДИНЕНІЯ ГРЕКО КАО. РУССКИХЪ БРАТСТВЪ И ОРГАНЪ ГРЕКО КАО. ЦЕРКОВНЫХЪ ДѢЛЪ.

ENTERED AS SECOND-CLASS MATTER AUGUST 24, 1904 AT THE POST OFFICE AT H. H. MESTAD, PA. ENTER THE ACT OF CONGRESS OF MARCH 8, 1879.

Число 46.

ГОМСТЕДЪ, ПА. (Homestead, Pa., December 17, 1908) 4-го ДЕКАБРЯ 1908

ГОДЪ XVII.

ПРАЗДНИКЪ СВЯТОГО ОТЦА НИКОЛАЯ, МУРЪ ЛИНІЙСКИХЪ ЧУДОТВОРЦА, ПАТРОНА — ПОКРОВИТЕЛЯ „СОЕДИНЕНІЯ“

Въ субботу, дня 6. (19.) декабря наша св. Церковь восточно-греко-каатолическая празднуетъ память св. Отца Николая, Архиепископа Муръ Линійскихъ Чудотворца; а еще въ наибольшую пообщность и торжественно.

Хотятъ вса восточна Церковь, какъ наибольшае торжество празднуетъ день св. Отца Николая и уважаетъ его за наибольшій праздникъ, однако то великое почитаніе къ тому великому празднику въезде не проявляется такъ, какъ должно, съ такою ревностью и пылкостью, какъ у подкарпатскихъ Русины, а особенно угорские.

На угорской Руси майко жаква трета гр. као, русина церковъ есть: мучена покровительству-патронству св. О. Николая; майко такыхъ домовъ, у богатыхъ или бѣдныхъ, аби на стѣнѣ не висѣлъ образъ св. Отца Николая Чудотворца, сего пророка-пастыря св. Отца Николая на Угорской Руси обождаютъ, особенно величавши торжественно, что майко въ каждомъ третомъ селѣ есть церковный праздникъ или такъ званый „храмъ церкви“ или „кормишъ“.

Если теперь подумаемъ, что на праздникъ св. О. Николая больша часть гр. као, русскихъ церквей на Угорщинѣ, празднуетъ память своего великаго Покровителя-патрона; — можемъ собі представить, что въ тотъ день съ яко всеобщее пообщность, одушевленіемъ и радостію празднуютъ и величаютъ память св. О. Николая и просить его помощи.

Сказавши такій уводъ, возникаетъ вопросъ, протю Подкарпатскій Русины съ такими глубокими почтительскіи, пообщностью и торжественно обходятъ праздникъ св. О. Николая, и вообще такъ ревно празднуютъ, величаютъ его св. память и звать его о помощи и покровительствѣ?

Отвѣдая сейчасъ готова, треба лишь знати, кто былъ и кто есть св. О. Николай?

Кто съ ревностію и съ глубокимъ вниманіемъ отомилъ наприкѣрѣ „Акавонте“ св. О. Николаю, тотъ дознается, кто былъ св. О. Николай на землѣ и якая милость и награда досталась ему въ царствѣ небесномъ у престола Всевышняго.

Теперь спрашиваемъ, гдѣ есть еще другого такого народа на свѣтѣ, который бы столько терпѣлъ за свою вѣру, за свой обрядъ, который бы принужденъ былъ бы столько претерпѣть въ бѣдахъ, мучалъ, напастяхъ, который бы былъ такъ странно кривляемый и пересѣданный, — какъ суетъ Подкарпатскій Русины; который народъ на свѣтѣ имѣетъ больше враговъ, непріятелей, ревнителей-отшельцевъ и вражескихъ, какъ нѣмалъ и нѣмало Подкарпатскій русский народъ?

Если такъ, — то тогда ли Подкарпатскій русский народъ найти для себе лѣтнюю помощника и покровителя, какъ св. О. Николай, которого сама наша Церковь уважаетъ за наибольшаго помощника и покровителя бѣдныхъ, нуждающихся, мученикъ, пресѣдованныхъ и хранила греч. као, вѣры и обрядъ?!

Востану нѣтъ! И въ томъ повелевана причина, протю Подкарпатскіи, а особенно Угорскіи Русины, такъ ревно празднуютъ и величаютъ св. О. Николая, просить и прибѣгаютъ къ его помощи!

Съ тѣмъ вѣстѣ есть повелевана причина и того-же: Протю „Соединеніе Греч. Као. Русскихъ Братствъ въ Соед. Штатахъ Сѣверной Америки“, которое основали до Америки примигровавшіи Подкарпатскіи Русины, особенно Угорскіи, выбрало собі за своего Покровителя-Патрона св. Отца Николая, Муръ Линійскихъ Чудотворца?

Кои наше „Соединеніе“, та едино правдива и лѣтство русско-регентивно-народна Организация, основана, тогда обстоятельства, были дуже плохи, найди на будущность весьма слабы; враги и непріятель колѣсъ сторонъ острили зубы на нашъ народъ; складывалось та наша Организация, если тогда между такими плохими обстоятельствами и средѣ тѣхъ всякихъ враговъ и непріятелей, существовать и развиваться,

ПѢСНЬ СЯТИТЕЛЮ ХРИСТОВУ

НИКОЛАЮ

АРХІЕПИСКОПУ МУРЪ-ЛІНІЙСКИХЪ ЧУДОТВОРЦУ,
ПОКРОВИТЕЛЮ „СОЕДИНЕНІЯ“

О кто кто Николая любить,
О кто кто Николаю служить,
2. Тому святой Николай
На всякій часъ помагати

Николае.

О кто кто живеть въ его дворѣ,
Помощникъ на земли и морѣ,
2. Имать его отъ напасти,
Не дасть ему въ грѣхъ впасти,

Николае.

О кто кто къ нему прибѣгаетъ,
На помощь его призываетъ,
2. Той не будетъ омуляемъ,
И грѣховной уйдетъ рабъ,

Николае.

Николае: колѣси за нами,
Просимъ та вой со слезами,
2. Мы ти будемъ восхваляти,
Имя твое величати, на зѣни,
На вѣни.

Пастырю словеснаго стада,
Наши насъ варварскаго ада,
2. Сохрани насъ отъ лѣвой,
Настати насъ на правой,

Николае.

Николае имя знаменито,
Побѣдѣй тебѣмъ нѣмито,
2. Побѣдѣй Агаряны,
Угнѣвѣи христіани,

Николае.

Побѣдѣй враговъ нашихъ воеди,
Помощникъ во скорбѣхъ нашихъ буди,
2. Хотѣицъ насъ разорити,
Хоти ихъ уста заградити,

Николае.

мусла нѣтъ особену Богу помощь и силнаго ходатая передъ престоломъ Всевышняго, силную защиту, помощника и покровителя.

Выбрало оно такое того, кто по Вост. и Богородицѣ есть наибольшае наше упованіе, напой вѣры и обрлада ея и утѣшеніе, кривляемыхъ и пресѣдованныхъ предстатель-заступникъ:

Св. Отца Николая, Муръ Линійскихъ Чудотворца.

Наше „Соединеніе“ отпорицало себе быти стадомъ вѣрнымъ св. О. Николая, предпринимало его славу и исплнати, уповаючи твердо и непоколебимо на его помощь и покровительствѣ.

И востану наше „Соединеніе“ не обманулся въ своей вѣрѣ и твердомъ упованіи.

Св. О. Николай принялъ наше „Соединеніе“ подъ свое сильное покровительствѣ — защиту и уже 18-ый годъ есть ему къ помощи, защищать его противъ всякихъ непріятелей и вражескихъ напастей. Хранитъ членовъ „Соединенія“ отъ всякихъ несчастій. То дѣйствию доказалось уже много разъ, по вѣрному мученическому году, коли на семъ праздникъ св. О. Николая до 100 членовъ захранялъ отъ страшной смерти въ Джейкобъ Крикъ, Па.

Наше „Соединеніе“ подъ покровительствомъ — патронствомъ св. О. Николая, сталося его вѣрности и поугранивало себя, возмещаясь всемогущей въ немъ степени ровной такъ духовно, какъ и материально, исполняетъ свои задачи и повинности на нивѣ реалитива и народнаго пообщенія амер. греч. као, русскаго народа, и на нивѣ добродѣтели, въ подорожаніи аудюющихъ братьевъ и сестеръ.

Вотъ адезъ празднуемъ семидесяти, отъ основанія „Соединенія“ праздникъ Покровителя — Патрона „Соединенія“ св. О. Николая; само протю Братства, а сами же всѣ члены и членовъ „Соединенія“, имѣютъ прокувати свою наибольшу благодарность, признательность св. О. Николаю, за его богатыя благодеянія, прокуваны уже черезъ такъ много лѣтъ, да напой Организация и черезъ сию и для всего американскаго греч. као, русскаго народа; а еще іакъ наибольшаго и какъ наибольшаго пообщенія, его памяти, въ день праздника, а его величавіемъ въ пѣсняхъ и молитвахъ въ нашихъ церквяхъ и красными живописными торжественно передъ святымъ.

Дороги братья и сестры!

Для насъ, для нашего „Соединенія“, а черезъ него и для всего амер. гр. као, русскаго народа, праздникъ св. О. Николая есть двояка благодареніе: въ тотъ день имѣмо мы въ толпахъ молитвахъ, дяковати Богу небесному за Его пресвѣтлу милость, что мы бѣднии Подкарпатскіи Русины не пропали тутъ на чужбинѣ, но противно поднеслись такъ духовно, какъ и материально; поднеслись еще такъ великимъ вѣрой, народности, какъ и вѣрному подорожанію; такъ тоже въ пѣсняхъ и молитвахъ дяковати нашему великому Покровителю—Патрону, св. О. Николаю, за его сильное колѣтство передъ престоломъ Всевышняго, за его силную помощь и защиту; отпорицали же себе, наше „Соединеніе“ и весь вѣрный гр. као, русский народъ подъ дальнюю его помощь и охорону, въ полной душѣ и сердца просимъ его, аби какъ дотеперь, такъ и въ будущемъ помогать, охранять насъ, наше „Соединеніе“ и весь амер. гр. као, русский народъ, отъ всякихъ враговъ и непріятелей, отъ всякой бѣды, напастей и несчастій на каждомъ кроцѣ, въ працѣ за каждодневный нашъ лѣтъ, и въ каждомъ честномъ нашомъ предпріятіи.

А кромѣ того, особенно просимъ св. Отца Николая, аби отстранялъ отъ насъ, отъ нашей св. Церкви, и отъ нашего угорско-русскаго народа тое небезпечество, якое грозятъ теперь нашей св. Церкви, которой Онь былъ наибольшимъ Пастыремъ и Учительмъ и есть наибольшимъ Угдѣникомъ; такъ также нашему восточному обряду, которого Онь былъ и есть красотою и горлостію; аби недопустилъ сократити и переначити св. Обрядъ отцовъ нашихъ, нарушити права нашей св. Церкви уничтожити нашу красную церковную лѣвѣ и мѣру угорско-русскаго народа, а такъ абыме въ той св. Вѣрѣ, котору неповѣдалъ Онь, св. О. Николай, могли жити и на томъ обрядѣ, на которомъ Онь св. О. Николай служилъ Богу, и на томъ церковномъ языкѣ, на которомъ, наша благочестивая прадѣла, могли мы славити Бога нашего и величати имя св. О. Николая — во вѣки!

Під рубрикою «Очерки» за 1899 р. містились популярні статті, присвячені, зокрема, опису штату Пенсильванія та Філадельфії (ч. 21, 22), святкуванню Дня незалежності 4 липня (ч. 22), 500-літтю «англомовців» (ч. 24, 25), державно-політичному устрою США та Швейцарії (ч. 35), винахіднику локомотива Дж. Стівенсону (ч. 36), президенту Дж. Вашингтону (ч. 47) та ін.

Під постійною рубрикою «Открытое письмо» друкувалися листи священників, чиновників «Соединенія...» та його прихильників, в яких йшлося переважно про церковні та братські справи, економічне життя, зв'язки зі Старим краєм, розвиток Церкви в Америці, моральне виховання, організацію шкіл та ін.

«Американській Русській Вѣстникъ» був важливим джерелом інформації для іммігрантських громад, подаючи міжнародні та місцеві новини, відомості про діяльність братств «Соединенія...», греко-католицьких парафій. Також містилися оголошення про церковні зібрання, збори товариств, культурні заходи, продаж книжок, пошуки рідних та ін.

У виданні існували рубрики: «Американскія новости» («Короткія вѣсти», «Короткія амер. вѣсти»), «Американская политическая жизнь» (1899), «Вѣсти церковныя» («Вѣсти ізъ круговъ церковныхъ»), «Изъ свѣта робочого» («Вѣсти робочія», «Роботничіи вѣсти») (1908), «Американская Русь», «Новости изъ свѣта» (з Європи), «Новости изъ старого краю» («Изъ Угорщины вообще, Угорская Русь, Галиція и Буковина»), «Дописы», «Всячина» й ін.

У міжвоєнний період часопис мав найбільшу за весь час існування читачку аудиторію, яка налічувала понад 90 тис. членів об'єднання. Такий наклад дозволяв редакції суттєво впливати на громадську думку американських українців, особливо у питаннях Церкви, політики стосовно Старого краю і проблеми національної ідентичності. В основному тижневик виконував проголошену «Соединенієм...» мету захищати і зберігати в США релігійні і національні традиції карпатських українців.

Особливістю вісника було його видання у двох варіантах: кирилична версія на основі карпато-русинського діалекту, вживаного до 1918 р., та версія латинського скрипту цього ж діалекту із значним впливом східнослов'янських діалектів. У 1892—1895, 1904—1906 рр. дві версії газети виходили як одне видання. У 1904—1906 рр. статті кириличним і латинським письмом друкувалися паралельними колонками, а крім того, у кожному числі подавалася таблиця відповідності кириличних і латинських літер («русской

азбуки и словенській»). У 1920-ті рр. виходило тільки «карпато-русинське» видання на основі латинського алфавіту з публікаціями англійською мовою. Після 1926 р. кириличне видання перестало виходити.

Від 30 вересня 1926 р. (ч. 36) до 27 грудня 1928 р. (ч. 52) часопис мав окремий англомовний щомісячний 16-сторінковий додаток із окремою нумерацією під заголовком «Our Monthly Messenger» (1926. — Ч. 1—4; 1927. — Ч. 1—12; 1928. — Ч. 1—12).

Орган «Греко-Католического Соединенія в США» виходив до 1952 р. під назвою «Американский Русский Вестникъ». Від 1953 р. почав друкуватися під англомовною назвою («Greek Catholic Union Messenger») («Вѣстникъ Греко-Католического Соединенія») в м. Мунгалл. Виходив щотижня, пізніше — двічі на місяць. Відтоді англійська мова почала поступово витіснити карпато-русинський діалект, яким згодом друкувалися матеріали лише однієї колонки.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1911. — Т. 3. — С. 1—3, 142—145; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 95; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 443, 1779.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 41; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 1. — Р. 63; Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 446, 460, 462; Warzeski W. C. Byzantine Rite Rusins in Carpatho-Ruthenia and America / W. C. Warzeski. — Pittsburgh, Pa, 1971. — Р. 103, 118—122, 234; Wynar L. R. Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States / L. R. Wynar, A. T. Wynar. — Littleton, Colorado, 1976. — Second ed. — Р. 53; Evans J. M. Guide to the Amerikansky Rusky Viestnik / J. M. Evans. — Fairview, N. J., 1979. — Vol. 1: 1894—1914. — Р. 1—9; Edited and Revised by Karlowich, Robert A., with a preface by Edward Kasinec. — Boulder, Colo.; New York, 2000. — Vol. 2: 1915—1929. — Р. VII—XVIII; Wynar L. R. Guide to the American Ethnic Press: Slavic and East European Newspapers and Periodicals / L. R. Wynar. — Kent, Ohio, 1986. — Р. 28; Magocsi P. R. Carpatho-Rusyn Press / P. R. Magocsi // The Ethnic Press in the United States: A Historical Analysis and Handbook / edited by Sally M. Miller. — New York ; Westport, Con. ; London, 1987. — Р. 16—18, 21; Magocsi P. R. Our people: Carpatho-Rusyns and Their Descendants in North America / P. R. Magocsi. — Multicultural History Society of Ontario — North York, 1994. — 3rd ed. — Р. 49, 51, 76; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської періодики та календарів-альманахів на мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк, О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 5, 6.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 167, оп. 1, спр. 5. — Арк. 391; Спр. 6. — Арк. 3426—3432; Спр. 6а. — Арк. 487; Спр. 8. — Арк. 1; Спр. 9. — Арк. 1—18.

Я. Сенік

183

ЗАПИСКИ ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА (1892); **ЗАПИСКИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА** (1893—1937): Видавництво, присвячене науці і письменству українсько-руського народу (1892—1895); Наукова часопись присвячена передовсім українській історії, фільольогії й етнографії (1906—1909); Наукова часопись, присвячена перед усім українській історії, фільольогії й етнографії (1910—1913); Праці Історично-філософичної секції (1924, 1925 т. 138/140, 1926 т. 144/145, 1927 т. 147, 1928 т. 149); Праці Фільольогічної секції (1925 т. 136/137, 141/143 — 1927 т. 146); Праці Історично-філологічної секції (1928 т. 148); Праці Філологічної та Історично-філософичної секції (1929, 1931); Ювілейний збірник на пошану Акад. Кирила Студинського (1930); Праці Історично-філософичної секції (1933, 1937 т. 154); Праці Філологічної секції (1935, 1937 т. 155). — Виходить що два місяці (1898—1913). Част. 1. 1892, [жовт.].

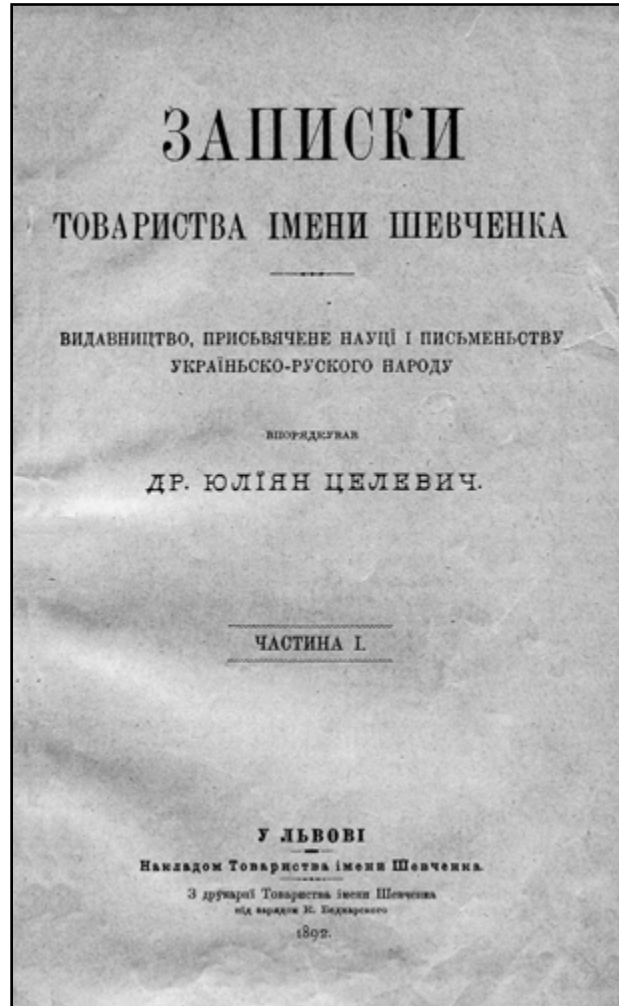
Впорядкував Юліян Целевич (1892), Олександр Барвіньський (1893—1894), Михайло Грушевський (1895). Під ред. Михайла Грушевського (1896—1913), Івана Крип'якевича (1924, 1925 т. 138/140, 1926, 1927 т. 147, 1928 т. 149, 1931, 1933), Кирила Студинського (1925 т. 136/137, 141/143, 1927 т. 146, 1928 т. 148), Кирила Студинського й Івана Крип'якевича (1929). За ред. відповідає Володимир Гнатюк (1914—1915, 1917—1922). За ред. Ярослава Гординського (1935), Івана Крип'якевича (1937 т. 154), Василя Сімовича (1937 т. 155). — **Львів, 1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937**: Накладом Товариства імени Шевченка (1892), Наукового Товариства імени Шевченка (1893—1913, 1925 т. 138/140, 141/143, 1929, 1931), Товариства (1914—1922, 1924—1925 т. 136/137, 1926—1928, 1933, 1935, 1937). Друк. Товариства імени Шевченка під зарядом К. Беднарського (1892); Друк. Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського (1893—1913); Друк. Наукового Товариства ім. Шевченка (1914—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937). Адр. Тов-ва: Львів, ул. Академічна, ч. 8 (1892—1898 т. 25), ул. Чарneckого, 26 (1898 т. 26 — 1907 т. 79, 1914—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937), ул. Супінського, 17 (1907 т. 80 — 1913).

Вийшло: 1892 — Част. 1, 1893 — Т. 1, 1894 — Т. 2—4, 1895 — Т. 5—8 кн. 1—4, 1896 — Р. 5 т. 9—14 кн. 1—6, 1897 — Р. 6 т. 15—20 кн. 1—6, 1898 — Р. 7 т. 21—23/24, 25, 26 кн. 1—3/4, 5, 6, 1899 — Р. 8 т. 27—32 кн. 1—5/6, 1900 — Р. 9 т. 33—35/36, 37, 38 кн. 1—3/4, 5, 6, 1901 — Р. 10 т. 39—44 кн. 1—6, 1902 — Р. 11 т. 45—50 кн. 1—6, 1903 — Р. 12 т. 51—56 кн. 1—6, 1904 — Р. 13 т. 57—62 кн. 1—6, 1905 — Р. 14 т. 63—68 кн. 1—6, 1906 — Р. 15 т. 69—74 кн. 1—6, 1907 — Р. 16 т. 75—80 кн. 1—6, 1908 — Р. 17 т. 81—86 кн. 1—6, 1909 — Р. 18 т. 87—92 кн. 1—6, 1910 — Р. 19 т. 93—98 кн. 1—6, 1911 — Р. 20 т. 101—106 кн. 1—6, 1912 — Р. 21 т. 107—112 кн. 1—6, 1913 — Р. 22 т. 113—116 кн. 1—4, 1914 — Т. 117/118, 121, 1915 — Т. 122, 1917 — Т. 119/120, 123/124, 1918 — Т. 125, 126/127, 1919 — Т. 128, 1920 — Т. 129, 130, 1921 — Т. 131, 1922 — Т. 132, 133, 1924 — Т. 134/135, 1925 — Т. 136/137, 138/140, 141/143, 1926 — Т. 144/145, 1927 — Т. 146, 147, 1928 — Т. 148, 149, 1929 — Т. 150, 1930 — Т. 99, 100 ч. 1, 2, 1931 — Т. 151, 1933 — Т. 152 вип. 2, 1935 — Т. 153, 1937 — Т. 154, 155; Ф. 22,7×14,5 см — 25×17,5 см; Обс. 200 с. — 218 с. (част. 1, т. 4, 5, 14, 29, 30, 38, 39, 44, 45, 47, 49, 54, 56, 57, 122, 125, 129, 132, 146), 180 с. — 199 с. (т. 1, 6, 7, 9—13, 15—21, 26—28, 33, 34, 37, 40—43, 46, 48, 50—53, 55, 58—64, 67, 68), 163 с. — 176 с. (т. 130, 152), 224 с. — 248 с. (т. 2, 3, 8, 69, 70—91, 95—98, 100—109, 111—115, 121, 128, 131, 133, 134/135, 149, 151, 153), 252 с. — 282 с. (т. 25, 92—94, 131, 116, 126/127, 144/145, 154), 320 с. — 335 с., 352 с. (т. 123/124, 138/140, 148, 23/24), 365 с. — 398 с. (т. 119/120, 141/143, 155, 117/118, 31/32, 100), 402 с. (т. 35/36), 466 с. (т. 150), 514 с. (т. 99), 130 с. (т. 152 вип. 2); Передпл.: члени товариства, що оплачують річно 3 злр. вкладки, 2 злр. вписового, одержують «Записки» безплатно (1892—1900). В Австрії річно 12 кор. (1906—1910). В Росії 6 руб. на рік (1908—1910). Ц. т. 1 злр. а. в. (1892), 1 злр. а. в. або 2 кор. (1893—1897), 3 кор. (1898—1910), здвоєні т. 5 кор. (1898 т. 23/24), 3 зл. або 6 кор. (1899 т. 31/32, 1900 т. 35/36). В Росії 1 руб. 50 коп. (1908—1910).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1892 — Част. 1, 1893 — Т. 1, 1894 — Т. 2—4, 1895 — Т. 5—8 кн. 1—4, 1896 — Р. 5 т. 9—14 кн. 1—6, 1897 — Р. 6 т. 15—20 кн. 1—6, 1898 — Р. 7 т. 21—26 кн. 1—6, 1899 — Р. 8 т. 27—32 кн. 1—5/6, 1900 — Р. 9 т. 33—38 кн. 1—6, 1901 — Р. 10 т. 39—44 кн. 1—6, 1902 — Р. 11 т. 45—50 кн. 1—6, 1903 — Р. 12 т. 51—56 кн. 1—6, 1904 — Р. 13 т. 57—62 кн. 1—6, 1905 — Р. 14

т. 63—68 кн. 1—6, 1906 — Р. 15 т. 69—74 кн. 1—6, 1907 — Р. 16 т. 75—80 кн. 1—6, 1908 — Р. 17 т. 81—86 кн. 1—6, 1909 — Р. 18 т. 87—92 кн. 1—6, 1910 — Р. 19 т. 93—98 кн. 1—6, 1911 — Р. 20 т. 101—106 кн. 1—6, 1912 — Р. 21 т. 107—112 кн. 1—6, 1913 — Р. 22 т. 113—116 кн. 1—4, 1914 — Т. 117/118, 121, 1915 — Т. 122, 1917 — Т. 119/120, 123/124, 1918 — Т. 125, 126/127, 1919 — Т. 128, 1920 — Т. 129, 130, 1921 — Т. 131, 1922 — Т. 132, 133, 1924 — Т. 134/135, 1925 — Т. 136/137, 138/140, 141/143, 1926 — Т. 144/145, 1927 — Т. 146, 147, 1928 — Т. 148, 149, 1929 — Т. 150, 1930 — Т. 99, 100 ч. 1, 2, 1931 — Т. 151, 1933 — Т. 152 вип. 2, 1935 — Т. 153, 1937 — Т. 154, 155; **НБУВ**: 1892 — Част. 1, 1893 — Т. 1, 1894 — Т. 3, 4, 1895 — Т. 5—8 кн. 1—4, 1896 — Р. 5 т. 9—14 кн. 1—6, 1897 — Р. 6 т. 15—20 кн. 1—6, 1898 — Р. 7 т. 21—26 кн. 1—6, 1899 — Р. 8 т. 27—32 кн. 1—5/6, 1900 — Р. 9 т. 33—38 кн. 1—6, 1901 — Р. 10 т. 39—44 кн. 1—6, 1902 — Р. 11 т. 45—50 кн. 1—6, 1903 — Р. 12 т. 51—56 кн. 1—6, 1904 — Р. 13 т. 57—62 кн. 1—6, 1905 — Р. 14 т. 63—68 кн. 1—6, 1906 — Р. 15 т. 69—74 кн. 1—6, 1907 — Р. 16 т. 75—80 кн. 1—6, 1908 — Р. 17 т. 81—86 кн. 1—6, 1909 — Р. 18 т. 87—92 кн. 1—6, 1910 — Р. 19 т. 93—98 кн. 1—6, 1911 — Р. 20 т. 101—106 кн. 1—6, 1912 — Р. 21 т. 107—112 кн. 1—6, 1913 — Р. 22 т. 113—116 кн. 1—4, 1914 — Т. 117/118, 121, 1915 — Т. 122, 1917 — Т. 119/120, 123/124, 1918 — Т. 125, 126/127, 1919 — Т. 128, 1920 — Т. 129, 130, 1921 — Т. 131, 1922 — Т. 132, 133, 1924 — Т. 134/135, 1925 — Т. 136/137, 138/140, 141/143, 1926 — Т. 144/145, 1927 — Т. 146, 147, 1928 — Т. 148, 149, 1929 — Т. 150, 1930 — Т. 99, 100 ч. 1, 2, 1931 — Т. 151, 1933 — Т. 152 вип. 2, 1935 — Т. 153, 1937 — Т. 154, 155; **НБ ЛНУ**: 1892 — Част. 1, 1893 — Т. 1, 1894 — Т. 2—4, 1895 — Т. 5—8 кн. 1—4, 1896 — Р. 5 т. 9—14 кн. 1—6, 1897 — Р. 6 т. 15—20 кн. 1—6, 1898 — Р. 7 т. 21—26 кн. 1—6, 1899 — Р. 8 т. 27—32 кн. 1—5/6, 1900 — Р. 9 т. 33—38 кн. 1—6, 1901 — Р. 10 т. 39—44 кн. 1—6, 1902 — Р. 11 т. 45—50 кн. 1—6, 1903 — Р. 12 т. 51—56 кн. 1—6, 1904 — Р. 13 т. 57—62 кн. 1—6, 1905 — Р. 14 т. 63—68 кн. 1—6, 1906 — Р. 15 т. 69—74 кн. 1—6, 1907 — Р. 16 т. 75—80 кн. 1—6, 1908 — Р. 17 т. 81—86 кн. 1—6, 1909 — Р. 18 т. 87—92 кн. 1—6, 1910 — Р. 19 т. 93—98 кн. 1—6, 1911 — Р. 20 т. 101—106 кн. 1—6, 1912 — Р. 21 т. 107—112 кн. 1—6, 1913 — Р. 22 т. 113—116 кн. 1—4, 1914 — Т. 117/118, 121, 1915 — Т. 122, 1917 — Т. 119/120, 123/124, 1918 — Т. 125, 126/127, 1919 — Т. 128, 1920 — Т. 129, 130, 1921 — Т. 131, 1922 — Т. 132, 133, 1924 — Т. 134/135, 1925 —

Т. 136/137—141/143, 1926 — Т. 144/145, 1927 — Т. 146, 147, 1928 — Т. 148, 149, 1929 — Т. 150, 1930 — Т. 99, 100 ч. 1, 2, 1931 — Т. 151, 1933 — Т. 152 вип. 2, 1935 — Т. 153, 1937 — Т. 154, 155; **ДНАБ**: 1914 — Т. 121, 1915 — Т. 122, 1917 — Т. 119/120, 123/124; **ОДНБ**: 1892 — Част. 1, 1893 — Т. 1, 1894 — Т. 3, 4, 1895 — Т. 5—8 кн. 1—4, 1896 — Р. 5 т. 9—14 кн.

1—6, 1897 — Р. 6 т. 15—20 кн. 1—3, 5, 6, 1898 — Р. 7 т. 23/24—26 кн. 3/4—6, 1899 — Р. 8 т. 27—32 кн. 1—5/6, 1900 — Р. 9 т. 33, 34, 37, 38 кн. 1, 2, 5, 6, 1901 — Р. 10 т. 39, 40 кн. 1, 2, 1902 — Р. 11 т. 45—48 кн. 1—4, 1903 — Р. 12 т. 51—56 кн. 1—6, 1904 — Р. 13 т. 57—62 кн. 1—6, 1905 — Р. 14 т. 63—68 кн. 1—6, 1906 — Р. 15 т. 69—74 кн. 1—6, 1907 — Р. 16 т. 75—80 кн. 1—6, 1908 — Р. 17 т. 81—86 кн. 1—6, 1909 — Р. 18 т. 87—92 кн. 1—6, 1910 — Р. 19 т. 93—98 кн. 1—6, 1911 — Р. 20 т. 101—106 кн. 1—6, 1912 — Р. 21 т. 107—112 кн. 1—6,

1913 — Р. 22 т. 113—116 кн. 1—4, 1914 — Т. 121, 1925 — Т. 141/143.

Примітки: На титульній сторінці — назва і підзаголовок німецькою мовою: «Mittheilungen des Szevczenko-Vereines aus dem Gebiete der Wissenschaften und der ruthenischen Literatur» (1893—1895); «Mittheilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg» (1896—1924, 1926, 1931, 1933). Показчики змісту до кожного тому та інформаційне повідомлення про видання НТШ наводяться також німецькою мовою. Подаються показчики змісту кожних шести томів українською мовою і зміст т. 1—56, 1—62, 1—68, 1—80, 1—98, 1—106, 1—121 — німецькою. У 1895—1897 рр. виходив як кварталник, від 1914 р. — один або два рази на рік.

Друк першого тому видання мав початися у жовтні 1890 р. Посередником між Товариством ім. Шевченка у Львові і науковою громадськістю Східної України виступав О. Кониський, який за працями до першого тому звернувся до В. Антоновича, І. Лучицького, В. Мови, І. Нечуя-Левицького. Оскільки вони не були надіслані у визначений термін, лише 1892 р., коли 1(13) березня шості загальні збори Товариства ім. Шевченка, за висловом О. Барвінського, «заснажили почин нової доби в розвитку і поступі товариства, позаяк постановили... переімену товариства на «наукове товариство імени Шевченка», був надрукований перший том «Записок Товариства імени Шевченка» (з 1893 р. — «Записки Наукового Товариства імени Шевченка»; далі — «ЗНТШ»).

З цього приводу О. Барвінський зазначив: «Пускаючи в світ 1 том «Записок наукового товариства ім. Шевченка» маємо повну надію, що всі щирі прихильники розвитку українсько-руської мови, літератури, науки і штуки громадно приступати муть до нашого товариства і помагати муть в его науковій роботі...» (Про заснованне і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові. — 1892. — Част. 1).

У часописі висвітлювалися найважливіші питання української історії, філології й етнографії. Насичений розділ наукової хроніки містив важливі замітки про наукове життя, огляди часописів, що з'являлися на всіх українських землях різними мовами, та бібліографію з рецензіями і рефератами наукових праць.

«ЗНТШ» як науковий журнал, окрім праць, розвідок, заміток й інших наукових матеріалів з українознавства — історії староруської, литовсько-польської й новішої доби, історії літератури, етнографії, мови, природничих та інших галузей наук, подавав огляди

наукової літератури, дотичної до цих дисциплін, — окремих публікацій і періодичних видань (майже 200 наукових часописів у перегляді) — у вигляді критичних відгуків або рефератів.

Із «ЗНТШ», присвяченими різноаспектним ділянкам українознавства, співпрацювали всі визначні українські вчені, насамперед українознавці. Своїм змістом журнал сприяв не лише формуванню й організації української наукової думки, а й піднесенню її до європейського рівня.

Після останнього (155-го) тому, що вийшов у 1937 р., видання «ЗНТШ» продовжилося на еміграції.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 70, 206—207; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 97—98; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 44—45; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 10; Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 89.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 743; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1986. — Т. 1. — С. 646; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 238—239; В. Д. [Доманицький В.]. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / В. Д. // Рада. — 1908. — № 168, 235; Доманицький В. Записки Наукового Т-ва ім. Шевченка. Том LXXXVI / В. Доманицький // Рада. — 1909. — № 42; В. Д-й [Доманицький В.]. «Записки Наукового Товариства імени Шевченка» у Львові. Том LXXVII (р. 1909. кн. I) / В. Д-й // Рада. — 1909. — № 98; Василько Ан. [Ніковський А.]. «Записки Наукового Т-ва імени Шевченка» у Львові, Р. 1912, кн. I (том CVII) / Ан. Василько // Рада. — 1912. — № 136; Василько Ан. «Записки Наукового Т-ва імени Шевченка у Львові», Р. 1912, Т. LVII (кн. IV, V і VI) // Ан. Василько / Рада. — 1912. — № 178; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 122—123; Кулеша Н. М. Видавнича та редакторська діяльність М. Грушевського (1885—1905 рр.) / Н. М. Кулеша // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 246—247; Ільницька Л. І. М. Грушевський і становлення українознавчої бібліографії в Науковому Товаристві ім. Шевченка у Львові / Л. І. Ільницька // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Львів, 1998. — Вип. 6. — С. 47—53; Гарасим В. Відображення еволюції політологічної думки М. Грушевського на сторін-

ках української преси / Василь Гарасим // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 416—420; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів : Світ, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 561—565.

М. Галушко

184

КРОПИВА: Додаток до «Основи». Часопись гумористично-сатирична. — Виходить десь колись. [Ч. 1]. 1892, 1 лют.

Під ред. М. Б. К. Т. Е. — Львів, 1892: Видає М. Б. К. Т. Перекінчик де Боньча.

Вийшло: 1892 — [Ч. 1, 2]; Ф. 31×21 см; Обс. 1 с.; Передпл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1892 — [Ч. 1, 2].

Примітки: Рукописний додаток займає останні сторінки ч. 3 і 5 часопису «Основа» (див. № 185) і не має самостійної нумерації чисел.

«Кропива» містить гумористичне звернення у віршованій формі Перекінчика «Пізнався!?» (Стара правда,

в новій формі) та сатиричний відгук «Поступ в Інституті» — на атмосферу, яка панувала в «Інституті під покровою св. Николая». Автор цього матеріалу (під крипт. Е. Т. Б.) іронізував: «Тамтого курсу сварились ученики, а того вже и директори; се поступ великий... Цілий Інститут свариться. Де трох господарів (а між ними мудрі) то хата не метена».

Сторінка другого числа (вийшло 1 квітня) закінчується зверненням: «Редактор: Тримайте «Основу» бо впаде».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 98; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 920.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 6; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 561.

М. Галушко

185

ОСНОВА: Часопись для науки і забави. — Виходить 1 і 15 кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1892, 17(30) січ.

Видає і за ред. одвічає Володимир Куницький (1892 ч. 1—3). Під ред. Максима Бонча (1892 ч. 4, 5). — Львів, 1892: Вид. кружок товаришів «Праця» в Інституті під покровою св. Николая.

Вийшло: 1892 — Р. І ч. 1—5; Ф. 30,5×21 см, 34×21 см; Обс. 7—8 с.; Передпл.: 10 кр. місячно.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1892 — Р. І ч. 1—5.

Примітки: Рукописне видання відбито на гектографії. Додаток: «Кропива» (див. № 184).

Про мету і змістове наповнення видання йшлося у замітці «Від Редакції», зокрема, у ній зазначалося, що часопис буде містити твори як членів гуртка, так і інших вихованців Інституту. Окрім зібраних і записаних ними народних пісень і казок, планувалося подавати описи народних звичаїв і традицій Галичини. Побіч того, мали вмішуватися деякі «кращі відчити товаришів кружка і критики тих же. Наконєць і кроніка Інституту під покровом св. Николая, від его заснованя до тепер» (ч. 1).

В «Основі» подано «Пісні народні», які записали М. Бонч, В. Кліщ, Юліан, «Казку про пастуха і літаючу панну», занотовану М. Бончем у Скалатському повіті, а також його вірш «Воскресни наяві!» і новелу «Сила молитви», поезії Мазурика («Зазив», «Ріжне бажан-

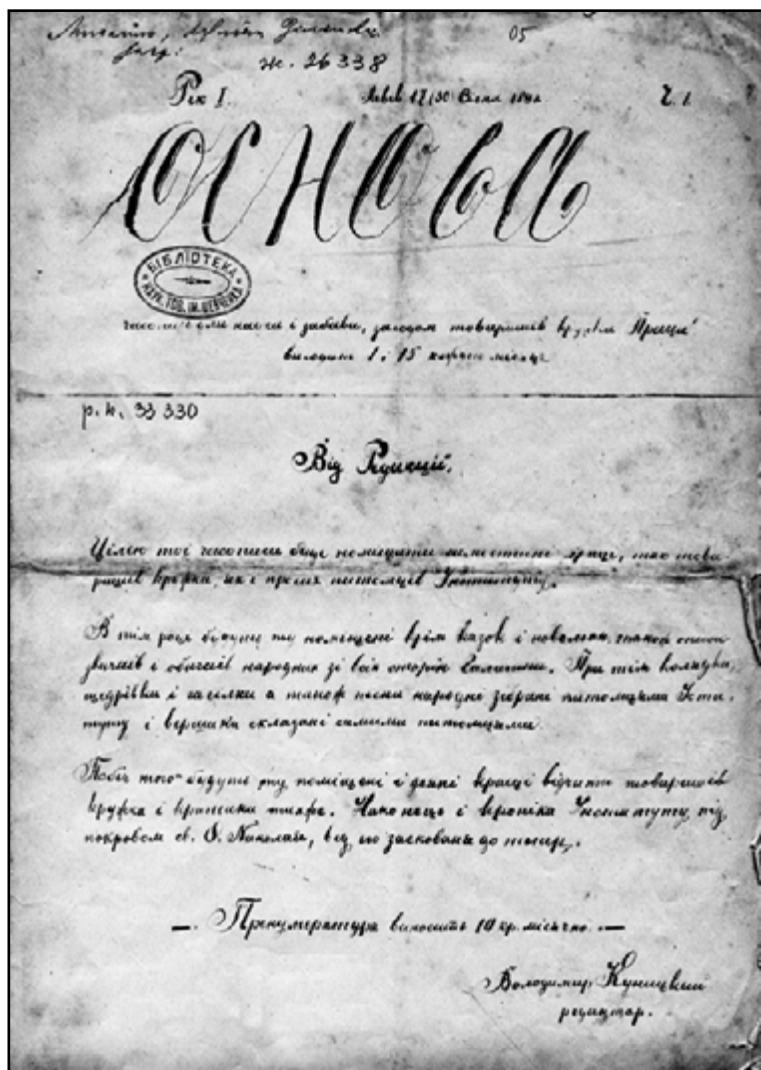
ня»), Соколика («Чи довго ще?»), «Байку про несуче сідло» Тараса Сухого та інші твори.

Четверте число часопису, яке вийшло з портретом Т. Шевченка, присвячено 31-м роковинам смерті поета.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 98; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1901, 2216, 2217.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 5—6; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 559; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25.

М. Галушко

Окрім віршів М. Бонча і О. В-о на пошану Т. Шевченка, у ньому подано поезію «Думка» та статтю «В XXXI роковини смерті Тараса Шевченка».

У часописі вміщено також невелику історичну статтю Романа з Волині «Початок Січі», обширну інформацію М. Бонча «Кроніка Інституту товариства педагогічного під покровом св. Николая у Львові» та повідомлення про організаційні справи літературно-наукового гуртка «Праця» під рубрикою «З салі виборчої».

Останнє (5-те) число вийшло 1 квітня 1892 р.

186

STENOGRAPH POLSKO-RUSKI: Czasopismo zawierające: ćwiczenia do pisania i czytania stenograficznego pisma skróconego. — Wyjdzie z końcem każdego kwartału. R. I. Nr. 1. 1892, w Marcu.

Odpowiedzialny red. J. Poliški. *Zarządca* W. Hodak. — **Lwów, 1892:** Nakładem Autora. *Druk.* nar. W. Manieckiego. *Adp. red. i adm.:* J. Poliški, Lwów, ul. Karola Ludwika, 1.

Вийшло: 1892 — R. I nr. 1—4; Ф. 22,5×15 см; *Обс.* 28 с.; *Передпл.:* rocznie za cztery zeszyty 1 złr., z przesyłką pocztową 1 złr. 20 ct. *Cena* po skończonym roku, za cały rocznik podwyższoną zostanie na 2 złr.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1892 — R. I nr. 1—4.

Примітки: До кожного номера виходив додаток, який містив практичні матеріали до стенографування.

«Stenograf polsko-ruski» — фахове видання, у якому вмішувалися, окрім польськомовних статей і заміток зі стенографічних питань, зразки текстів польською й українською мовами для вивчення стенографування.

Своє завдання редакція часопису вбачала у тому, щоб подавати охочим опанувати стенографію відповідні зразки для читання і писання. У матеріалах, позначених цифрою I, редакція вмішувала двома колонками польські й українські тексти та їхні скорочені варіанти для вивчення незначних (середніх) скорочень («mierne skrócenia t. j. tylko stałe oznaczenia (znaczniki) i opuszczanie końcówek na podstawie składni»). Цифрою II

позначувалися зразки парламентської стенографії для опанування найбільших скорочень («skrócenia najwyższe (tak zwane skrócenia zdań)») (nr. 1).

Кожен номер часопису відкривався «словом» від видавництва або передовою статтею, у яких порушувалися питання допуску до викладання стенографії тільки кваліфікованих учителів та розповідалося про користь від ознайомлення із нею: «Nauka stenografii polskiej w gimn. Franciszka Józefa we Lwowie» (nr. 2) і «Potrzeba znajomości stenografii» (nr. 3).

Редакція систематично вміщувала повідомлення про розвиток стенографії у краю та світі, зокрема про з'їзд чеських стенографів у Празі і визнання на ньому здобутків польського науковця-стенографа Йосифа Полінського (nr. 1), Товариство стенографів у Львові та три його наукові секції — польську, українську та німецьку, а також про конгрес слов'янських стенографів у Празі і прийняті на ньому рішення (nr. 2), курси стенографії для широкого загалу та кількість учнів, які записалися на них у гімназіях (nr. 4), тощо.

У nr. 1 опубліковано списки членів екзаменаційної комісії для вчителів стенографії, практикуючих стенографів та стенографічного бюро Галицького сейму 1890 р., у nr. 3 — результати стенографічного навчання у гімназіях та вищих школах Львова, Кракова, Перемишля та Жешува за 1892 р., у nr. 4 — міністерське розпорядження щодо вимог до кандидатів на вчителів стенографії і належного її вивчення.

Під рубрикою «Kronika» редакція вміщувала повідомлення про заходи, у яких брали участь стенографи краю, зокрема у роботі стенографічного бюро крайового сейму, судових процесах, у проведенні безоплатних курсів (nr. 2), про дискусії німецьких стенографістів різних шкіл, а також стенографічні протоколи тощо (nr. 3).

У всіх номерах видання надруковано словничок скорочень під назвою «Nowe abrewiacye w stenografii polskiej» (до літери «L») та нові стенографічні способи письма.

Із скорописних текстів були опубліковані такі: «Король Фрідмань», «Ile warta uczciwość?», «Roz-

prawa w Sejmie galicyjskim» (nr. 1), «Факірь индійскій», «Крещене Володимира Великого и Кієвлянь», «Dziecięce lata Sobieskich», «Upadek Konstantynopola»,

«Z rozprawy sejmowej» (nr. 2), «Spotkanie z królem» (nr. 2, 3), «Rozprawa sejmowa o stanie szkół ludowych i seminaryjw nauczycielskich» (nr. 3), «Mowa p. Teliszewskiego (Po rusku)» (nr. 3, 4), «Zamek w Żółkwi», «Mowa Amicisa» (nr. 4) та ін.

В останньому номері (жовтень 1892 р.) вміщено «слово» від видавництва, у якому зазначалося, що низька передплата спричинила вимушену доплату, тому подальше видання часопису є неможливим.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. —

Львів, 1911. — Т. 3. — С. 128; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 277.

В. Габор

1893 р.

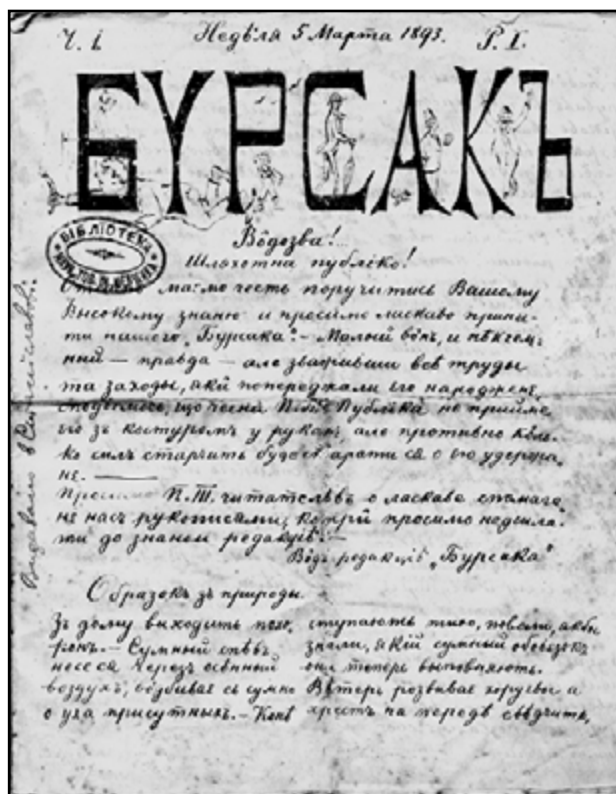
187

БУРСАКЪ. — [Тижневик]. Р. І. Ч. 1. 1893, 5 марта.

Ред. З. В., К. Т. С. — Т. — Станіславів, 1893.

Вийшло: 1893 — Р. І ч. 1, 2, [?]; Ф. 21×17 см; Обс. 10 с.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1893 — Р. І ч. 1, 2.

Рукописне видання шкільної молоді починається короткою гумористичною відозвою до «шляхетної публіки», в якій редакція просила позитивно сприйняти «Бурсака»: «Малый вѣнь, и нѣкчемный — правда — але зваживши всѣ труды та заходы, які попереджали его народженє, сподѣмось, що чесна П. Т. Публіка не прийме его зъ костуромъ у рукахъ, але противно кѣлько силъ старчить буде старати ся о его удержанє». Також вона звернулася до читачів із проханням дописувати до часопису.

У газеті вміщено новелу К. Тура «Образокъ зъ природы», сонет Зиновія В. «Весняне болото!..» (ч. 1), поезію «Чи вы ще люде?», вірш Іосифа П. Грабовика «Гефайстость и Телиця», присвячений м. Станіславу (ч. 2).

Автори поданих анекдотів — З. В. та Ів. Кабань: «При матурѣ», «Вояцка інтелігенція» і «Нынѣшні фільзофы» (ч. 1).

На сторінках видання вміщено повідомлення про відзначення учнями Львівської академічної гімназії 32-х роковин смерті Т. Шевченка й про підготовлений до друку «Кобзар» із передмовою І. Огоновського.

Друге число вийшло 12 березня 1893 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 99; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 131, 245, 1783.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 6; Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 80—81.

М. Галушко

188

ГАЛИЧАНИНЪ. — Выходитъ каждого дня за исключениемъ праздничныхъ и недѣльныхъ дней (1893—1899), каждого дня съ исключениемъ послѣпраздничныхъ дней (1900—1913). Г. 1. Ч. 1. 1893, 4(16) сѣч.

Изд. и отвѣтственный ред. Михаилъ М. Клементовичъ (1893 ч. 1), Владимір Ф. Луцыкъ (1893 ч. 2 — 1901 ч. 88/89), Осипъ А. Марковъ (1901 ч. 90—144). Ред.-изд. Осипъ А. Марковъ (1901 ч. 145 — 1909 № 241). Отвѣтственный ред. Ив. Н. Пелехъ (1901 ч. 145 — 1913). — **Львовъ, 1893—1913:** Изд. Издательский Комитетъ (1909 № 242 — 1913). Тип. Ставропигійская подъ управленіемъ И. Ф. Пухира (1893—1895); Тип. Ставропигійского Института (1896—1897 ч. 63, 1898 ч. 119—190, 217—220); Тип. Ставропигійского Института. Управитель Іосифъ Гузаръ (1897 ч. 64—88), управитель Іоакимъ Гренякъ (1897 ч. 89 — 1898 ч. 118), подъ провиз. управленіемъ Михаила Рефця (1898 ч. 191—216), подъ управленіемъ Осипа Данилюка (1898 ч. 221 — 1904 ч. 19); Ставропигійская тип. подъ управленіемъ Михаила Рефця, ул. Бляхарская, 9 (1904 ч. 20—120, 188 — 1913); Ставропигійская тип., Русская ул., ч. 3 (1904 ч. 121—187). Адр. ред.: Львовъ, при Армянской ул., № 27 (1893

ч. 1—29), ул. Бляхарская, ч. 13 (1893 ч. 30 — 1896). *Адр. адм. і експ.*: Львовъ, Армянская ул., № 3 («Народный Домъ») (1893—1896). *Адр. ред., адм. і експ.*: Львовъ, ул. Бляхарская, ч. 13 (Русская, № 3) (1897—1899), ул. Армянская, № 3 («Народный Домъ») (1911 № 136 — 1913). *Адр. ред. і експ.*: Львовъ, ул. Бляхарская, № 13 (Русская, № 3) (1900—1908 ч. 4), ул. Русская, № 3 (1908 ч. 5 — 1911 № 135).

Вийшло: 1893 — Г. 1 ч. 1—45/46, 47—123, 123/124, 125—187, 187/188—192, 192/193—291, 1894 — Г. 2 ч. 1—10, 10/11—56/57, 58—66, 66/67—107, 107/108—131, 131/132—196, 196/197—273, 273/274—291, 1895 — Г. 3 ч. 1—8, 9/10—42, 42/43—60, 60/61—64, 64/65—106/107, 108—207/208, 209—220/221, 221/222, 223, 223/224—290, 1896 — Г. 4 ч. 1—227/228, 229—270, 271/272—289, 1897 — Г. 5 ч. 1—23/24, 25—41/42, 43—61/62, 63—149/150, 151—222/223, 224—228/229, 230—263/264, 265—293, 1898 — Г. 6 ч. 1—13/14, 15—27/28, 29—53/54, 55—102/103, 104—177/178, 179—185/186, 187—253/254, 255, 255/256—259, 259/260—270/271, 272—292, 1899 — Г. 7 ч. 1—113/114, 115—119/120, 121—152/153, 154—260/261, 262—273/274, 275—292, 1900 — Г. 8(20) ч. 1—123, 123/124—221/222, 223—244, 244/245—268/269, 270—276, 276/277, 278, 278/279—291, 1901 — Г. 21 ч. 1—2/3, 4—88, 88/89, 90—169/170, 171—201, 201/202—204, 204/205—220, 221/222—227, 227/228, 229/230—290, 1902 — Г. 22 ч. 1—2/3, 4—13/14, 15—31, 31/32—44/45, 46—114/115, 116—124/125, 126—166/167, 168—190/191, 192—213/214, 215—243/244, 245—249/250, 251—264/265, 266—290, 1903 — Г. 23 ч. 1—13/14, 15—20, 20/21—204/205, 206—229/230, 231—253/254, 255—272/273, 274—287/288, 289—292, 1904 — Г. 24 ч. 1—27, 27/28—152, 152/153, 154—293, 1905 — Г. 25 ч. 1—290, 1906 — Г. 26 ч. 1—284, 1907 — Г. 27 ч. 1—290, 1908 — Г. 28 ч. 1—244, 244/245—293, 1909 — Г. 29 № 1—292, 1910 — Г. 30 № 1—292, 1911 — Г. 31 № 1—42, 42/43—268, 268/269—277, 277/278—290, 1912 — Г. 32 № 1—80, 80/81—97, 97/98—118, 118/119—173, 173/174—181, 181/182—185, 185/186—247, 247/248—251, 251/252—258, 258/259—273, 273/274—292, 1913 — Г. 33 № 1—37, 37/38—55, 55/56—60, 60/61—93, 93/94—109, 109/110—113, 113/114—142; *Ф.* від 47,5×33,5 см до 52×37 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: съ почтовою пересылкою на годъ 14 зр. (1893—1896), 15 зр. (1897—1899), 24 кор. (1900), 28 кор. (1901—1913). Біднійші селяне, міщане, священники и учителя можуть получати газету по ц. 10 зр. (1897—1899), 20 кор. (1900) за годъ. Безъ почтовой пересылки на годъ 12 зр. (1893—1899),

20 кор. (1900), 24 кор. (1901—1913). Съ пересылкою въ Россію 16 руб. (1893—1899), 12 руб. (1900), 14 руб. (1901—1913); въ Германію и другіи государства 18 зр. (1893—1899), 30 кор. (1900); въ Германію, Америку и другіи государства 30 кор. (1901—1913). *Ц.* окремого числа 10 кр. (1893—1899), 20 гел. (1900—1901 ч. 110), 12 гел. (1901 ч. 111 — 1913), съ почтовою пересылкою 12 кр. (1893—1899), 24 гел. (1900—1901 ч. 110), 15 гел. (1901 ч. 111 — 1913).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1893 — Г. 1 ч. 1—291, 1894 — Г. 2 ч. 1—291, 1895 — Г. 3 ч. 1—290, 1896 — Г. 4 ч. 1—271/272, 274—289, 1897 — Г. 5 ч. 1—293, 1898 — Г. 6 ч. 1—292, 1899 — Г. 7 ч. 1—292, 1900 — Г. 8(20) ч. 1—291, 1901 — Г. 21 ч. 1—23, 25—285, 1902 — Г. 22 ч. 1—290, 1903 — Г. 23 ч. 1—292, 1904 — Г. 24 ч. 1—293, 1905 — Г. 25 ч. 1—290, 1906 — Г. 26 ч. 1—284, 1907 — Г. 27 ч. 1—290, 1908 — Г. 28 ч. 1—293, 1909 — Г. 29 № 1—292, 1910 — Г. 30 № 1—292, 1911 — Г. 31 № 1—290, 1912 — Г. 32 № 1—292, 1913 — Г. 33 № 1—142; **НБУВ**: 1893 — Г. 1 ч. 1—79, 82—101, 103—141, 143—170, 205—218, 236, 241, 1895 — Г. 3 ч. 1—81, 95—97, 99—106/107, 109—113, 116—135, 140—142, 145—170, 290, 1896 — Г. 4 ч. 1—289, 1897 — Г. 5 ч. 1—293, 1898 — Г. 6 ч. 1—188, 191—292, 1899 Г. 7 ч. 1—292, 1900 — Г. 8(20) ч. 1—166, 168—291, 1901 — Г. 21 ч. 1—115, 117—290, 1902 — Г. 22 ч. 1, 2/3, 5—290, 1903 — Г. 23 ч. 1—17, 19—117, 119—292, 1904 — Г. 24 ч. 1—72, 74, 76—78, 80—227, 230—293, 1905 — Г. 25 ч. 1—102, 104—124, 126—149, 151—290, 1906 — Г. 26 ч. 1—284, 1909 — Г. 29 № 1—292, 1911 Г. 31 № 1—290, 1912 — Г. 32 № 1—292, 1913 — Г. 33 № 1—142; **ДНАБ**: 1899 — Г. 7 ч. 208—213, 216—223, 1909 — Г. 29 № 158, 1912 — Г. 32 № 142, 275—277, 288, 1913 — Г. 33 № 42.

Примітки: У 1888—1891 рр. газета виходила під назвою «Червоная Русь» (*див.* т. 1, № 155), у 1891—1892 рр. — під назвою «Галицкая Русь» (*див.* № 177). «Приложеніе къ «Галичанину» къ ч. ч. ... отъ ... г.» — ч. 45/46, 123/124, 187/188, 192/193 за 1893 р.; ч. 10/11, 56/57, 66/67, 107/108, 131/132, 196/197, 273/274 за 1894 р.; ч. 9/10, 42/43, 60/61, 64/65, 74, 106/107, 207/208, 223/224 за 1895 р.; ч. 227/228, 271/272, 287, 289 за 1896 р.; ч. 23/24, 41/42, 61/62, 149/150, 222/223, 228/229, 263/264 за 1897 р.; ч. 13/14, 27/28, 53/54, 185/186, 253/254, 259/260, 270/271 за 1898 р.; ч. 113/114, 119/120, 152/153, 260/261, 273/274 за 1899 р.; ч. 123/124, 221/222, 244/245, 268/269, 276/277, 278/279 за 1900 р.;

ч. 2/3, 88/89, 169/170, 201/202, 204/205, 221/222, 227/228, 229/230 за 1901 р.; ч. 2/3, 13/14, 31/32, 44/45, 114/115, 124/125, 166/167, 190/191, 213/214, 243/244, 249/250, 264/265 за 1902 р.; ч. 13/14, 20/21, 204/205, 229/230, 253/254, 272/273, 287/288 за 1903 р.; ч. 27/28, 152/153 за 1904 р.; ч. 244/245 за 1908 р.; № 268/269, 277/278 за 1911 р.; № 97/98, 118/119, 173/174, 181/182, 185/186, 247/248, 251/252, 258/259, 273/274 за 1912 р.; № 37/38, 55/56, 60/61, 93/94, 109/110, 113/114 за 1913 р. У 1899 р. — «Приложение къ «Галичанину» (2 с.); 1910 р. — «Рождественское приложение къ «Галичанину» (2 с.); 1911 р. — «прибавление къ «Галичанину» «Лемко: Газета для народа».

Про завдання щоденної газети москвофільського спрямування редакція у замітці «Галичанинъ въ 1894 году» зазначала: «Задачею нашею есть и будетъ: репрезентувати и выразити независимое отъ никого и отъ ничего мнѣніе всего австро-русского народа и быти въ полномъ того слова значеніи органомъ австрійской Руси» (1894. — Ч. 1). У зверненнях «Къ нашимъ Читателямъ», вміщених наприкінці цього ж року (ч. 290) і на початку наступного (ч. 3), вона підкреслювала, що «Галичанинъ» захищатиме «все русское, т. е. рускій языкъ, русскую церковь съ ея обрядомъ и русскую народность... будетъ служить цѣлому русскому народу, а не какой-то поодинокой партіи или фракціи», а тому пропагуватиме й надалі «мысль единенія и солидарности всѣхъ русскихъ элементовъ».

Втіленню окреслених завдань часопису сприяв добір матеріалів. Кожний номер газети розпочинався здебільшого редакційною передовою статтею суспільно-політичного, соціально-економічного, освітньо-виховного чи церковно-релігійного характеру, які акцентували увагу читачів на протистоянні русофілів та українофілів, національно-політичній ідеології і діяльності українських партій народовецького, національно-демократичного і радикального напрямів, «русско-народной» партії, на розвінчуванні «зрадливої» політики новоєрівців і проблемах «национальной автономии австрійской Руси», політики Австрії щодо «русского населенія» Галичини, його «ополячіванія», на питаннях запровадження фонетичного та захисту етимологічного правопису, необхідності «признанія правъ гражданства русскому литературному языку», причинах еміграції селян і робітників з Галичини до Росії, Бразилії, США та Канади, проблемах народного шкільництва Галичини, майбутньому православ'я та становищі «русской» Церкви і духовництва.

Провідною темою численних публікацій було протистояння українству і всьому українському, особливо ідеї самостійності України, окремішності української мови і літератури: А. Петрушевич «Значеніе древнего названія У-краина и нинішняго Русь Украина» (1897. — Ч. 196), «Литературное и политическое украинофильство» (1898. — Ч. 181—225), Т. Флоринський «О самостоятельности малорусской литературы» (1899. — Ч. 19, 21, 24), «Изь русско-народной исторіи» (1899. — Ч. 187—198, 203—246), «О усвоеніи малорусскому языку роли органа науки и высшей образованности» (1900. — Ч. 15—42, 44—57). У статті «Мазепинцы», надрукованій під рубрикою «Пестрыя письма» (1900. — Ч. 163, 166—173), О. Мончаловський паплюжив саму ідею самостійності України, а запровадження фонетичного правопису у народних школах розцінював як «полячене русскихъ дѣтей». Публіцистична гострота у цьому аспекті характерна для лекцій О. Будиловича «О литературномъ языке въ юго-западной Руси» (1900. — Ч. 253—261), «О единстве русского народа» (1907. — Ч. 115—132), дещо некоректних літературно-критичних публікацій О. Мончаловського «Альманахъ руско-українськихъ богословівъ» или «Дрянъ стихомъ и прозою» (1902. — Ч. 60—67), Мільковича «Две украинскія головы» (1907. — Ч. 23—29), низки статей про діяльність українських послів та інших матеріалів.

Незважаючи на задекларовану безпартійність, щоденник чітко сповідував і пропагував ідеологію «русско-народной» партії, висвітлював її лояльне ставлення до поляків, українців і влади, засуджував «терор» українофілів щодо партії та водночас саркастично відгукувався про утворення і діяльність українських національно-політичних об'єднань («Всеукраинская партія», «Национально-политическое объединение всехъ мазепинцевъ», «Национальные или социальные радикалы»).

Окрім того, редакція газети систематично друкувала матеріали про організацію та діяльність політичних і громадських товариств москвофільського спрямування: «Русская Рада», «Общество им. М. Качковского», «Народный Домъ», «Свято-Владимирское общество» та «Общество русскихъ женщинъ «Жизнь» у Львові й ін.

Для утвердження своїх поглядів редакція постійно полемізувала з польськими («Przegląd», «Czas», «Słowo Polskie») та українськими («Діло», «Руслан», «Правда», «Нива», «Народна Часопись») періодичними виданнями з питань національно-політичного, суспільно-економічного і культурного життя краю.

[illegible]

От Сухума до западной оконечности до моря. Дорога — асфальт, довольно частая почва; на улицах очень много пыли, так, что во время движения приходится защищать глаза и нос. Вечером температура воздуха колеблется от 18 до 20°С. Вечером температура воздуха колеблется от 18 до 20°С. Вечером температура воздуха колеблется от 18 до 20°С.

Особливо гострою і не завжди коректною була полеміка з українськими часописами: «Українські скандалисти», «Самодурство українцевъ», «Мазепинская злоба», «Чего «Діло» алчеть?», «Разбойники пера», «Украинская гидра», «Мазепинскій наклепъ на галицко-русское населеніе» та ін.

Чимало місця в газеті належить публікаціям, що порушували громадсько-політичні проблеми населення Галичини, зокрема, інформували про проведення виборчої реформи та її «шкоду» для «русского народа», про вибори («Предвыборное движеніе», «Выборовое движеніе», «О выборах»), а також про мовам послів, повідомленням і кореспонденціям про урядові законопроекти, податки тощо. Автори щоденника приділяли значну увагу проблемам економічного стану Галичини, селянських господарств, еміграції галицьких робітників і селян (Пилать Ф. Еміграція галицьких селянъ и ея причины. — 1893. — Ч. 26—29; Калішеръ Г. Производительные силы Галичины и Буковины. — 1897. — Ч. 11—21; Статистика крестьянской «нужды». — 1900. — Ч. 13; Новая приманка для эмигрантовъ. — 1900. — Ч. 132; Рабочая эмиграция въ Германию. — 1905. — Ч. 75), шкільництва (Школьное дѣло въ Галичинѣ. — 1906. — Ч. 83; Наши школы. — 1906. — Ч. 178, 280—284; Украинафилы о своихъ школахъ. — 1911. — № 89—96). Для висвітлення крайових і світових суспільно-політичних, економічних і культурних подій із перших чисел видання було запроваджено постійні рубрики: «Политика» (згодом — «Политическія дѣла»), «Краевыи дѣла», «Соймовыи дѣла», «Парламентскіи дѣла», «Изъ державной думы», «Львовскій соймъ», матеріали яких інформували читачів про роботу державних інституцій; «Телеграмы» (від 1903 р. — «Телеграмы «Галичанина»), під якою вміщувалися короткі повідомлення про найважливіші суспільно-політичні події у різних містах світу (Афіни, Берлін, Будапешт, Вашингтон, Відень, Париж, Пекін, Рим); «Новинки» — хроніка громадських і культурно-освітніх подій краю; «Экономическіи вѣсти», матеріали якої висвітлювали стан посівів, інформували про ціни на сільгосппродукти, роботу таких економічно-торговельних товариств і установ, як «Райфазеновскіи касы», «Краевый банкъ», «Народня торговля», «Русское сельско-хозяйственное общество»; «Литература и искусство» — повідомлення про нові видання, відзначення ювілеїв літературної творчості письменників, критичні замітки, рецензії на літературні твори і театральні вистави тощо. Під рубрикою «Дописи» публікувалися кореспонденції здебільшого з різних місцевостей Галичини про

національно-політичні протистояння, запровадження фонетичного і захист етимологічного правопису, народні віча, селянські кривди тощо.

У газеті вміщено багато науково-популярних та просвітніх матеріалів, в яких розглядалися питання історичного, філософського, літературного, етнографічного характеру: розвідки і статті В. Хиляка «Русская литература у словенцевъ» (1893. — Ч. 11), «Исторія словенцевъ» (1893. — Ч. 63—67); О. Онишкевича «Западный социализмъ и его влияние на славянъ» (1894. — Ч. 103—115); П. Свистуна «Прикарпатская Русь подъ владеніемъ Австріи» (1895. — Ч. 172—269; 1896. — Ч. 58—253), «Духовная жизнь Прикарпатской Руси» (1897. — Ч. 32—61/62); О. Бачинського «Къ исторіи польского мятежа отъ 1794 г.» (1897. — Ч. 108—121); О. Будиловича «Составляет ли славянство отдѣльный культурный миръ» (1903. — Ч. 159—167); Ф. Булгакова «Литературныя заметки» (1903. — Ч. 175—177); М. Костомарова «Переяславская Рада» (1904. — Ч. 10—16); І. Кобилянського «Отношеніе Т. Шевченка до христіанской вѣры въ послѣднихъ літахъ его жизни» (1910. — № 66—68) та ін.

Загалом, публікації «Галичанина» відзначаються тематичним різноманіттям, виразно пронизаним духом русофільства. Газета систематично інформувала про стан справ у Росії, запровадивши постійну рубрику «Изъ Россіи» та друкуючи такі матеріали, як: «Внутренняя политика въ Россіи», «Преобразования въ Россіи», «Правда о Россіи», статті В. Міхневича «Кто выдумалъ Россію» (1899. — Ч. 95—100), М. Енгельгардта «Двухсотлетіе русской периодической печати (1703—1903)» (1903. — Ч. 6, 7), нарис І. Філевича «О польскихъ ділахъ и русско-польскихъ отношеніяхъ» (1905. — Ч. 104—108), низку дописів «Русско-японская война», цикл листів до редакції Л. Курчинського під заголовком «Къ характеристикѣ настоящаго положенія дѣлъ въ Россіи» тощо. Редакція ознайомлювала читачів із визначними діячами російської культури, вміщуючи матеріали про Л. Андрєєва, В. Жуковського, М. Ломоносова, М. Некрасова, О. Писемського, О. Пушкіна, Л. Толстого, Ф. Тютчева, А. Чехова, художника В. Верещагіна, композитора М. Глінку та ін.

Побіч згаданих, у газеті друкувалися статті про визначних людей України (М. Гоголь, Є. Гребінка, Л. Гумецький, А. Добрянський, М. Лисенко, О. Марков, О. Мончаловський, І. Наумович, С. Сембратович, М. Шашкевич, Т. Шевченко, Г. Яхимович) та зарубіжних митців (Жорж Занд, Е. Золя, М. Конопніцька, Ф. Шопен та ін.).

Літературна частина щоденника представлена здебільшого прозовими творами Д. Вінцковського, В. Залозецького, Є. Згарського, А. Полянського (під псевд. А. Недолев), П. Свистуна, В. Хиляка (під псевд. Ієронім Анонім), а також творами Л. Андрєєва, М. Гейнце, Е. Золя, М. Конопницької, Ф. Массона, Г. Сенкевича, Л. Толстого, А. Чехова та ін. У газеті опубліковано поетичні твори Л. Афанасьєва, І. Буніна, Д. Вергуна, М. Глібовицького, М. Глушкевича, Є. Дмитрієва, Т. Шевченка та ін.

14 (27) липня 1913 р. (№ 142) видавничий комітет повідомив про припинення видання газети, називаючи основною причиною фінансові труднощі.

Активними авторами щоденника, крім редакторів і видавців, були І. Браник, О. Будилович, Я. Головацький, Ф. Заклинський, В. Залозецький, Г. Купчанко, І. Ливчак, А. Петрушевич, П. Свистун, Т. Флоринський, В. Хиляк та ін.

Другим накладом після конфіскації вийшли ч. 24, 45/46, 123/124, 187/188, 192/193 за 1893 р.; ч. 10/11, 66/67, 107/108, 196/197, 273/274 за 1894 р.; ч. 9/10, 42/43, 60/61, 64/65, 106/107, 207/208, 220/221, 221/222, 223/224 за 1895 р.; ч. 227/228, 271/272 за 1896 р.; ч. 23/24, 41/42, 61/62, 149/150, 222/223, 228/229, 263/264 і 291 за 1897 р.; ч. 13/14, 27/28, 53/54, 177/178, 185/186, 253/254, 255/256, 259/260, 270/271 за 1898 р.; ч. 113/114, 119/120, 152/153, 164, 260/261, 273/274 за 1899 р.; ч. 60, 123/124, 221/222, 244/245, 268/269, 276/277, 278/279 за 1900 р.; ч. 2/3, 88/89, 169/170, 201/202, 204/205, 227/228, 229/230 за 1901 р.; ч. 2/3, 13/14, 31/32, 44/45, 114/115, 124/125, 166/167, 190/191, 213/214, 243/244, 249/250, 264/265 за 1902 р.; ч. 13/14, 20/21, 204/205, 229/230, 253/254, 272/273, 287/288 за 1903 р.; ч. 27/28, 152/153 1904 р.; № 42/43, 268/269, 277/278 за 1911 р.; № 80/81, 97/98, 118/119, 173/174, 181/182, 184, 185/186, 247/248, 251/252, 258/259, 273/274 за 1912 р.; № 37/38, 55/56, 60/61, 93/94, 109/110, 113/114 за 1913 р. Окрім того, частково конфіскувалися матеріали ч. 76 за 1896 р., ч. 8 і 190 за 1897 р. та ч. 117 за 1900 р.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1911. — Т. 3. — С. 160—174; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 100; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 29—30.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 343; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у

3 т. — К., 1986. — Т. 1. — С. 363; «Галичанин» має воскреснути // Рада. — 1913. — № 286; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; *Трофимович В. В.* «Галичанин» про еміграцію галицьких селян у 90-х рр. XIX ст. / В. В. Трофимович, Ю. Р. Тітко // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 38—41; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX—поч. XX ст. / П. Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; *Ревєра Б.* Відображення руху за український університет у Львові на сторінках галицької преси (кінець XIX — початок XX ст.) / Богдана Ревєра // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 58—74; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 567—577.

М. Галушко

189

ПРАВОСЛАВНАЯ БУКОВИНА: Газета для православного народа (1893); Газета для православного буковинского народа (1894—1906). — Выходит два раза в мѣсяц (1893—1900 № 7, 1905 № 342 — 1906), три раза в мѣсяц (1900 № 8 — 1905 № 340), каждой пятницы (1905 № 341). Г. І. № 1. 1893, 1 марта.

Ред. Вас. Феод. Поклітарь (1893 № 1—8), Юл. Яковл. Кобылянский (1893 № 9—24). *Отв. ред.* Юл. Яковл. Кобылянский (1894—1895 № 8). *Ред.-изд.* (1894 № 9 — 1895 № 8), *ред.-изд. и отв. ред.* (1895 № 9 — 1906) Конст. Ив. Козаркевичъ. — **Вена** (1893 № 1—8); **Черновцы** (1893 № 9 — 1906), **1893—1906:** *Изд.* Конст. Ив. Козаркевичъ (1893 № 1—20). *Тип.* Ив. Н. Верная вѣ Венѣ (1893 № 1—8); *Тип.* Г. Чоппа вѣ Черновцахъ (1893 № 9 — 1899 № 22/23, 1905 № 341 — 1906); Буковинская общественная *тип.* вѣ Черновцахъ (1899 № 24 — 1905 № 340). *Адр. ред., адм. и эксп.*: Черновцы, при ул. Альбертины, д. № 9 (1894 № 1—7), при ул. Рошовской, д. № 10 (1894 № 8 — 1895 № 19), при ул. Св. Троицы, д. № 51 (1895 № 20 — 1896 № 7), при ул. Семинарской, д. № 11 (1896 № 8 — 1903 № 10), по ул. Ремера, д. № 9 (1903 № 11/12 — 1905 № 341), по ул. Звѣздной, д. № 6 (1905 № 342 — 1906).

Вийшло: 1893 — Г. І № 1—24, 1894 — Г. ІІ № 1—15/16, 17—24, 1895 — Г. ІІІ № 1—24, 1896 — Г. ІV № 1—13/14, 15/16—23, 1897 — Г. V № 1—16/17, 18—24, 1898 — Г. VI № 1—15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24,

Православная Буковина

ГАЗЕТА ДЛЯ ПРАВОСЛАВНАГО БУКОВИНСКАГО НАРОДА

Газета издаётся въ Черновцахъ два раза въ недѣлю, каждыя 1-го и 15-го ч. — Редакція, администрація и экспедиція въ Черновцахъ, при ул. Либуретинъ д. № 9 (Benderstrasse, Bukowinastrasse № 9). — Подписка съ почтовыми пересылками: въ годъ 4 рубля, въ половину года 2 рубля, въ четверть года 1 рубль. — Съ вывозомъ изъ России: въ годъ 5 руб., въ 6 м. 2 1/2 руб., въ 3 м. 1 руб. и 25 коп.; въ Австрію въ годъ 3 доллара; въ Галицію и другія губернии 5 рублей, и 50 коп. въ годъ. — Отдѣльные номера безъ пересылки продаются по 10 коп. На объявленія платится по соглашению съ редакціей.

№ 2.

Черновцы 15 (27) Студня (января) 1894.

Годъ изд. II.

Итъ повода пожеланій нами численныкъ благочестивыхъ въ новому году отъ нашихъ друзей, добродетелей и абсолютовъ, считаемъ мы нашимъ святыишымъ долгомъ поблагодарити ихъ искренно симъ путемъ, такъ за благожеланія заключающае насъ, какъ и нашего святого и правого дѣла. Дай Богъ, чтобы всѣ тѣ ширин желаній новымъ году 1894 исполнить!

При той случайности должны мы опровергнуть широко распространенное ложное мнѣніе, будто-бы издавъ нашей газеты нѣмало съ новымъ годомъ 1894 прекратится, и на мѣсто нашей газеты другая появится. Мы не только не прекратимъ издаванія нашей газеты, но даже постараемся, если обстоятельства позволятъ, ее еженедѣльно издавать.

Искандъ Мосцицій — Неслыханное поруганіе св. православія.

I.

Въ н-рѣ 2 „Gazeta Bescovine“ отъ 6 (18) января с. г. читалъ дуже интересную корреспонденцію изъ Кирлибабы, которую редакция упомянутой газеты препоручаетъ особому вниманію Консультора.

Считая справу въ той корреспонденціи затронутую чрезвычайно важною, привожу въ слѣдующеемъ головную часть ея: „[Польскій религіозный и національный фанатизмъ]“. Въ недѣлю 28 ноября

(10 декабря) 1893 г. высказалъ завѣдующій приходомъ Якобъ И. Мосцицій въ рим. кат. церкви въ Кирлибабѣ на проповѣди, что православное крещеніе не имѣетъ никакой стоимости (вѣрности), нѣмкого значенія и что всѣ крещенными по православному образу суть дѣтские діаволы и ровны животнымъ. Дальше проповѣдывалъ онъ въ грозномъ тонѣ и возвышеннымъ голосомъ, что романы съ тѣмъ, что они хотѣли дѣлать на Буковинѣ, нѣтъ пойдутъ до Румыніи, ибо тамъ ихъ отечество! Выше приведеннаго дня присутствовали на богослуженіи въ кирлибабской церкви Василій Кандрыкъ и Карлъ Секелій, оба жѣнщины изъ сосѣдняго села Лудикодоръ въ Седмиградѣ и услышавши, что своею проповѣдью И. Мосцицій обидѣлъ православное вѣроисповѣданіе, признанное державною и подстрекаетъ прочихъ народностей Кирлибабы противъ романскаго племена — пошли въ мѣстную команду п. к. жандармеріи, подали до протоколу все изъ проповѣди Мосциція выше наведенное, обязавшее православную вѣру и романскій народъ, просити команданта г-на Бурака, чтобы онъ послалъ тотъ протоколъ въ отѣтныя мѣстоимѣ. Сей послѣдній заявилъ, что на другой день вышлетъ упомянутый протоколъ въ п. к. полевой судъ въ Натръ-Доръ и т. д. То головнишная часть названной дописки изъ Кирлибабы.

Вотъ какъ у насъ понимаются основными законы державы! Видѣ наша св. православная церковь, наше православное вѣроисповѣданіе признано державными законами, а кто обидѣтъ ихъ, совершаетъ преступленіе (Verbrechen) по §.

122 III в. закона карнаго отъ 27 мая 1852 г., который въ русскому переводѣ такъ гласитъ: Преступленіе нарушенія вѣры (Religionsbruch) совершаетъ тотъ, кто III в. державною признанное вѣроисповѣданіе хулитъ или снискавляежъ осужденію къ богослуженію опредѣленнымъ, или иными дѣйствіями, рѣчь и (и о а ж и), печатью и распространяемыми письмами преслѣбѣ къ религіи обнаруживаежъ, — такое поведеніе сотъ по крайній мѣрѣ преступокъ (Verbrechen) по §. 303 тогоже закона, который предусматриваетъ слѣдующее: Кто явно или передъ нѣсколькими людьми, будь печатью, будь распространяемыми изображеніями поругиваетъ ученіе, обычай и учрежденія церкви державною признанной или религіозного товарищества или ихъ уничтожитъ старается... совершаетъ преступокъ и заслужитъ кары отъ 1—6 мѣсяцевъ ареста. Упомянутый консультантъ И. Мосцицій заслужитъ отъ въ каждомъ случаѣ за все поведеніе противъ нашей св. православной вѣры строгую кару. Мы любознанны на ходъ той справы и поговоримъ о ней еще при случайности.

Того рода прописки нѣкоторыхъ новинчистичныхъ польскихъ кружковъ наъ русскія дуже хорошо вѣдомы. Наши галицкіи братья писали на тотъ томъ, что теперь уже много, но мы должны надѣтѣхъ дѣлать немощно заставить.

Мы понимаемъ, что названными благодѣтели „thisko Nebo“, иже въ Галиціи такую великую власть, такъ-же всѣмъ сидами стараются русскому народу все, но только для него свято, отобрать — его вѣру его народности; но для насъ совсѣмъ не понятно, какъ могутъ они подобное дѣ-

ИВАНЪ ГУСЬ.

Историческій рассказъ А. Фридебейна.

изъ „Мелкіе Писки“ г-а А. Н. Ткачкова. (Продолженіе).

III.

Когда въ Чехіи узнали, что Гусъ заключенъ въ темницу, 270 рыцарей подали императору жалобу и просили, чтобы его освободили и дозволили на соборѣ оправдаться. — „Послѣ Бога мы больше всего надѣемся на тебя и на твою императорскую обидѣ“, писали они. Императоръ отвѣтилъ имъ, что противъ насъ и кардиналовъ перья не властны не вѣбѣ. А кардиналы сказали, что Гусъ не просто еретикъ, а еретики, потому что нѣтъ дѣлъ находились подлѣ отлученныхъ и не женился по воу намъ въ Равъ на судѣ.

Въ темницу къ Гусу никто не являлся, а только дозволенъ изъ урочной часъ приходѣть рыцарю Хлуму и переговариваться съ нимъ чрезъ рѣшетку. Когда и это прекратилось, то онъ сталъ переписываться съ Хлумомъ и чрезъ него переписывать свои письма друзьямъ на родину. Онъ мало

жался въ немалъ, что его арестовали, что его морятъ голодомъ, что императоръ слова своего не исполняетъ, что его держатъ въ неволи, начальство, арестовывая о томъ, что онъ жалется на нѣтъ, стало перекартывать и задерживать его письма. Терпѣние сторожа такъ возмѣли Гуса, что пожелалъ ему, чѣмъ могла. Она переписала его письма и иногда пропуская къ нему его знакомыхъ. Чешскія дѣла два казиста его въ темницѣ. Онъ былъ очень радъ имъ. Она общалась ему прислать изъ Чехіи Вебала. Онъ долго ожидалъ общающей Вебала и тогда только успокоился, когда ее получилъ. — „Она также сдѣлала для меня доброе дѣло: бѣбѣ будетъ жѣтѣ утѣшнѣе и поощеніе въ моей неволи“, говорилъ онъ. Черезъ два мѣсяца кажда и вѣбѣ, бѣбѣ и богатые, прислали императору вторую жалобу: — „Давимъ мы тебѣ чашечку праведнаго и неоправданнаго вышамъ на судъ, чтобы достать за себя и за всѣ чешскій народъ, и хлѣбъ, изъ сѣ того, изъ сѣ сего, нѣтъ угодно бросить его въ темницу, въ противнѣе твоему общаію; гдѣ посылъ этого правды на неждѣ“. — Императоръ, нѣбѣ того, чтобы достучаться ихъ, еще сталъ строго

къ Гусу. А чтобы лучше на нѣтъ присматривали, отдалъ его въ руки недрѣтъ его, епископа Консультантскаго, а епископъ побоялся, чтобы друзья Гуса не освободили его изъ монастырскаго темницы, и рѣшилъ затѣнчить его въ другое мѣсто. Ночью арестовалъ 170 стражниковъ, взяли Гуса и отвели его въ одну башню. Башня эта стояла на островѣ, а кругомъ острова вода. Здѣсь приставили къ нему стражу; хлѣбъ слушались его ноги дѣлать, а на ночь заковывали руки и ноги въ кандалы. Здѣсь Гусъ долго томился. Время надолго въ Чехіи: его извѣстия голодали.

Разъ въ городскій дворъ собралась духовная и свѣтская чина и велѣли привести туда Гуса. Въскрѣшенъ кардиналы, епископы, точно на праздникъ какой, а Гусъ стоялъ передъ ними болѣе, блѣдный, худой, нѣтъ горѣлъ у него шла кровь. Только онъ хотѣлъ вымолвить слово, какъ всѣ зашумѣли, зашаркали, закричали на него. Онъ потупился и замолчалъ. Тогда ему сказали: — „Что ты молчишь? Видно, совсѣмъ потеряешь тебя въ этой ереси! А онъ опять перелѣ члѣмъ сповѣданій и не знаетъ, что нѣтъ сказать, а кругомъ толпа бѣбѣтъ, обсуждается, кричатъ: — „Сего собора де-

1899 — Г. VII № 1/2—6, 7/8—11/12, 13, 14/15—17/18, 19—22/23, 24, 1900 — Г. VIII № 1/2—11/12, 13—17/18, 19—28/29, 1901 — Г. IX № 1/2, 3/4, 5/6, 7/8—21/22, 23—28/29, 30—32/33, 34/35, 36, 1902 — Г. X № 1—3/4, 5—12/13, 14—17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 25/26, 27/28, 29/30, 1903 — Г. XI № 1—11/12, 13/14—16/17, 18/19—21/22, 1904 — Г. XII № 1/2—9, 10/11, 12/13, 14/15, 16/17—20/21, 22/23, 24/25, 26/27, 1905 — Г. XIII № 337—360, 1906 — Г. XIV № 361—372; Ф. 46,5×30,5 см; Обс. 4 с., подвійні номери 6 с.; *Передпл.*: съ почтовою пересылкою на годъ 4 гульд. (1893—1899 № 22/23), 8 кор. (1899 № 24 — 1906); въ Россію на годъ 5 руб. (1894—1902), 4 руб. (1903—1906); въ Америку 3 дол. (1894—1902), 2 дол. (1903—1906); въ Германию и др. государства 5 гульд. 50 кр. (1894—1902), 10 кор. (1903—1906); для действительныхъ и вспомогательныхъ чл. «Общества русскихъ женщинъ въ Буковинѣ» на годъ 3 гульд. (1894 № 20 — 1899 № 22/23), 6 кор. (1899 № 24 — 1906). Ц. окремого номера безъ пересылки 18 кр. (1894—1899 № 22/23), 36 гел. (1899 № 24 — 1900 № 8), 20 гел. (1900 № 9 — 1902 № 12/13), 24 гел. (1902 № 14 — 1903 № 3), 22 гел. (1903 № 4 — 1905 № 340), 26 гел. (1905 № 341 — 1906).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1894 — Г. II № 1—24, 1895 — Г. III № 1—24, 1896 — Г. IV № 1—23, 1897 — Г. V № 1—24, 1898 — Г. VI № 1—23/24, 1899 — Г. VII № 1/2—24, 1900 — Г. VIII № 1/2—28/29, 1901 — Г. IX № 1/2—36, 1902 — Г. X № 1—29/30, 1903 — Г. XI № 1—21/22, 1904 — Г. XII № 1/2—26/27, 1905 — Г. XIII № 337—360, 1906 — Г. XIV № 364—372; НБУВ: 1894 — Г. II № 2—10, 13—24, 1895 — Г. III № 1, 4—14, 16, 17, 23, 24, 1896 — Г. IV № 1, 2, 4—15/16, 18, 19, 23, 1897 — Г. V № 1—8, 10, 11, 21—24, 1898 — Г. VI № 1, 3—5, 1900 — Г. VIII № 10, 15, 19, 24—26, 1901 — Г. IX № 1/2—7/8, 10—15, 17—21/22, 24—26, 28/29—36, 1902 — Г. X № 1, 3/4, 6, 8, 10, 11, 14—17/18, 21/22, 1903 — Г. XI № 7, 8, 16/17, 20, 21/22.

Примітки: У надзаголовку кожного номера: «Симъ побѣдиши». У підзаголовку: «Молися, учися, трудися, трезвися».

Часопис для православного буковинського населення мав чітко виражене москвофільське спрямування. Його редактор К. Козаркевич зазначав, що газета захищала інтереси та «стояла... за права нашего народа и его св. православной церкви... и не допускала... чтобы измѣнники нашего народа повели его въ польское рабство и вырвали изъ сердца его св. православную вѣру» (Отъ Издательства и Редакціи «Православной Буковины». — 1897. — № 22).

Після перших десяти років видання газети у редакційній статті «Второе десятилѣтіе издаванія «Православной Буковины» підкреслювалося: «Поддерживати наше національно-культурное единство съ цѣлымъ русскимъ міромъ, розвивати и поддерживать истинный русский духъ между нами, бороться съ посягателями на нашу національность, и съ ренегатами — вотъ наши главные задачи» (1903. — № 1).

Усі номери розпочиналися редакційними статтями, які акцентували увагу читача на питаннях «україноманской» і «буковинско-руманской» політики, «германізації» буковинської влади, рівноправності «русского языка», проблемах буковинської православної Церкви і завданнях православного духовництва Буковини, питаннях народної освіти та виховання молоді і дітей.

Провідною темою численних публікацій видання було протистояння національній політиці українофілів та захист православної віри і Церкви: «Нѣсколько словъ объ україноманской «Политицѣ» реальной» (1896. — № 13/14), «Бездонная подлость и козни україноманской шайки» (1898. — № 11—13), «Бездонная україноманская мерзость!» (1899. — № 7/8, 9), «Изъ україноманскаго міра» (1902. — № 3/4), «Наша а україноманская мораль» (1904. — № 18), «Буковина украинскій Піємонтъ?» (1904. — № 26/27) Н. Буковинця (псевд. О. Монастирського), «О православіи и о значеніи Православной вѣры въ исторіи русскаго народа» (1900. — № 8—10), «Украинская мафія въ Буковинѣ» (1905. — № 337) Ф. Тітова, «Христіанство, какъ регуляторъ жизни человѣчества» С. Цанкова (1901. — № 25, 26), «Лживость защитниковъ раскола» (1897. — № 23; 1898. — № 1), «Нѣсколько словъ о совершеніи приходскими священниками въ Великій постъ св. таинствъ Исповѣди и Причащенія» П. Малиніна (1902. — № 9) та ін. На ці теми вміщувалися також передруки з інших часописів, як, наприклад, історична замітка «Чинъ православія» із «Епархіальныхъ Вѣдомостей», публікації «Релігійни и политическіи борьбы въ Буковинѣ», «Религія какъ истинная основа общественной жизни» із «Церковного Вѣстника», «Україноманская типографія» з «Буковини», а також статті, автори яких вели полеміку з редакціями газет «Буковина» (Самооплеваніе. — 1894. — № 2; Тарнавскій Т. Въ отвѣтъ фонетической «Буковинѣ». — 1899. — № 9) і «Правда» (Що дѣлати съ фонетикою? — 1894. — № 15/16) з приводу запровадження фонетичного і на захист етимологічного правопису.

Серед науково-популярних праць заслуговують на увагу повнотою аналізу критична стаття-відгук

Захара Барди (псевд. М. Шкурмана) на працю «Руска Граматика (уложивъ Степанъ Смаль-Стоцкий і Федіръ Гартнеръ. — Львів, 1893)» (1894. — № 14, 17—20), публікація О. Воробкевича «Сокровища славянської літератури въ Буковинѣ» (1896. — № 17, 19, 21; 1897. — № 2, 6, 9), надіслані з Москви праці М. Глубковського «О русскомъ произношеніи и правописаніи» (1901. — № 19, 20), «Естествознание и материализмъ» (1902. — № 10—14), «Богъ и природа» (1902. — № 17/18, 19/20), «Россия и славянство, ихъ будущность и мировая задача» (1902. — № 25/26), статті С. Цанкова «Галицько-русскія безобразія» (1901. — № 23), С. Цурканович «Интеллигенція буковинско-русского народа» (1901. — № 7/8), а також відбиток з брошури Платона Кулаковського «Русскій языкъ и литература предъ судами въ Австро-Венгріи» (1900. — № 17/18—25) й ін.

Для систематичного висвітлення найважливіших політичних подій у Буковині та світі редакція газети запровадила постійну рубрику «Политика» (з 1896 р. — «Политическое обозрѣніе»). Під рубрикою «Новости» подавалася хроніка громадського та культурно-освітнього життя Буковини, а також Галичини, Росії. Від 1905 р. матеріали про суспільно-політичні події у Росії компонувалися під окремою рубрикою «Изъ Россіи». Час від часу під рубрикою «Изъ державной думы» або «Буковинский краевый сеймъ» редакція інформувала про роботу цих державних інституцій. Різноманітними за тематикою були дописи під рубрикою «Надосланное», а згодом — «Письмо изъ провинціи», «Письма въ редакцію», що надсилалися до газети з різних місцевостей Буковини, зі Львова, Коломиї, Житомира, Одеси, Відня, Санкт-Петербурга, Канади.

У виданні друкувалися також матеріали про організацію та діяльність політичних і громадських товариств: «Народна Рада» (Чернівці), «Буковина», «Карпати», «Общество русскихъ женщинъ въ Буковинѣ», «Самопомощь» (Коломия), «Общество буковинского православного духовенства», «Архиепархальное общество буков. гр. правосл. церковныхъ певцовъ въ Черновцахъ», «Общество им. М. Качковского». Так, у передовій статті «Новыи украиноманскіи общества «Січ»-и на Буковинѣ» «Наблюдатель із провинціи» відзначав, що українці, серйозно розмірковуючи над будівництвом «будущей украиноманской державы», наполягали, що в осередках «Січі» «должно сконцентрироваться ея будущее войско, завязаное «козацтво» (1904. — № 5).

Значне місце на шпальтах газети займали матеріали морально-виховної і просвітницької тематики, зокрема

статті про шкідливість алкоголю (Мендельсонъ А. Пьянство и помѣшательство. — 1898. — № 6, 8; Косовичъ М. Алкоголь — питательное вещество или ядь? — 1904. — № 24/25), про виховання дітей (Васютинский Ф. Взгляды св. отцовъ и учителей на задачи воспитанія дѣтей. — 1904. — № 22/23) та ін. 1900 р. редакція запровадила постійну рубрику для селян «Изъ близкого и далекого свѣта», під якою Данило Мушка вміщував популярні роз'яснення щодо суспільних проблем, заторкував питання просвіти селян, раціонального ведення господарства тощо. Господарські та медичні поради також публікувалися під рубрикою «Смѣсь», від 1898 р. — «Хозяйство (господарство), торговля, промыслы, гигиена и т. д.». Для вміщення «документовъ и рукописей, касающихся исторіи нашего малого отечества» редакція часопису повідомила в № 11 за 1894 р. про відкриття рубрики «Къ исторіи Буковины», однак надалі вона не продовжувалася. Натомість з № 5 1896 р. запроваджено «Отдѣлъ VII», під яким друкувалися пізнавальні матеріали: «Дома трудолюбія въ Россіи», «Памяти Петра Могилы» (до 250-річчя з дня смерті), «Что такое газета?», «Римъ и словяне» Дамова (псевд. Д. Маркова), «Мысли о любви» (висловлювання Гюго, Лабрюйєра, Руссо, Суворіна, Тургенєва та ін.), «Римский мудрецъ Эпиктетъ. Его жизнь и ученіе».

У «Православной Буковинѣ» опубліковано художні нариси О. Монастирського («На новый годъ», «На святой вечеръ»), оповідання М. Лобановської («Рабъ», «Товарищи», «Ренегаты», «Таинственный старецъ», «Неугасаемый огонь», «Соколь»), П. Пашенко («На зарѣ»), Марка Вовчка («Горпина»), поезії І. Карпатського (псевд. Ю. Гайди) («Буковинцямъ», «Русская Буковина въ XX вѣкѣ», «Пробужденіе уснувшей жизни»), Захара Барди («Покликъ»), Т. Галіпа («Веснянка»).

Відомості про вихід нових книг і періодичних видань у Москві, Санкт-Петербурзі, Одесі, Лейпцигу, Казані, Львові, Коломиї та про видання, що надійшли до редакції, систематично подавалися під рубриками «Бібліографія и критика», «Литература и искусство», а з 1899 р. — «Новости наукъ, литературы и искусствъ», 1904 р. — «Книги и брошюры поступившія въ редакцію».

На останній сторінці газети містилися рекламні оголошення, редакційні повідомлення про львівські часописи «Бесѣда», «Страхопудъ», «Русское Слово», а також про «Науку» (Відень), «Природа и Люди», «Отголоски», «Литературное Обозрѣніе» (Санкт-Петербург), дитячий журнал «Малютка» (Москва) та ін.

Статті та кореспонденції часопису здебільшого не підписувалися. Серед авторів «Православной Буковины» — Омелян Воробкевич, протоієрей А. Ковальський, Теодор Тарнавський, Степан Цанков, священники Т. Метью, Ф. Тітов, російський літературний діяч, журналіст Матвій Глубковський, канадський дописувач І. Сорока.

Редакція постійно друкувала заклики про моральну і матеріальну підтримку газети, вони містилися переважно на берегах кожного номера газети.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1911. — Т. 3. — С. 258—259; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 100—101; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 97—98; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 73, 573—575.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2306; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під. ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 627; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1918 pp.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 56—60; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 pp.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 129—133; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 162—167; *Бойко А.* Преса православної церкви на західноукраїнських землях (кінець XIX — початок XX ст.) / Алла Бойко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 50.

М. Романюк, М. Галушко

190

ПРОСВѢЩЕНИЕ: Газета съ рисунками для руского народа. — Выходитъ каждого мѣсяца. Р. I. Ч. 1. 1893, 20 черв.

Ред.-изд. Григорій Купчанко. *Отвѣтательный ред.* Іосифъ Буховієцкій (1893—1894 ч. 9, 12, 1895—1899), Конст. Ів. Козаркевич (1894 ч. 10/11), Григорій Купчанко (1900—1902). — **Вѣдень, 1893—1902:** *Книгопечатня* Фридриха Яспера въ Вѣдни. *Адр. ред. і адм.:* Вѣдень, III, Adams-gasse, № 32 (1893—1895 ч. 10/11), Hörnsgasse, № 20 (1895 ч. 12—1899 ч. 3/4), Hiessgasse, № 9 (1899 ч. 5/7 — 1902).

Вийшло: 1893 — Р. I ч. 1—3/4, 5, 6, Р. II ч. 1, 2, 1894 — Р. II ч. 3/4—7/8, 9, 10/11, 12, 1895 — Р. III ч. 1, 2/3, 4/5—7/8, 9, 10/11, 12, 1896 — Р. IV ч. 1/2—5/6,

7/8, 9/10, 11/12, 1897 — Р. V ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 1898 — Р. VI ч. 1/2, 3/5, 6/7, [?], 1899 — Р. VII ч. 1/2, 3/4, 5/7, 8/10, 11/12, 1900 — Р. VIII ч. 1, 2/3, 4/5, 6/8, 9/11, 12, 1901 — Р. IX ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, [?], 1902 — Р. X ч. 1/2, 3/4, 5/6, [?]; *Ф.* 34×26 см (1893—1899), 24×16 см (1900—1902); *Т.* 4000 пр. (1893); *Обс.* від 12 с. до 56 с.; *Передпл.:* на годъ въ Австро-Угрії — 4 корони (2 зол. рен.), въ Россіи — 3 рубля, въ Америцѣ — 2 доллары, во всѣхъ другихъ сторонахъ свѣта — 12 франкѣвъ. *Ц.* окремого пр. 40 геллерѣвъ (20 кр.) (1893—1899), 40 геллерѣвъ (30 копѣекъ або 20 центѣвъ) (1900—1902).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1893 — Р. I ч. 1—6, Р. II ч. 1, 2, 1894 — Р. II ч. 3/4—12, 1895 — Р. III ч. 1—12, 1896 — Р. IV ч. 1/2—11/12, 1897 — Р. V ч. 1/2—11/12, 1898 — Р. VI ч. 1/2—6/7, 1899 — Р. VII ч. 1/2—11/12, 1900 — Р. VIII ч. 2/3—12, 1901 — Р. IX ч. 1/2—9/10, 1902 — Р. X ч. 1/2—5/6.

Примітки: У Росії часопис розповсюджувався «съ разрѣшеніємъ Главного Управленія по дѣламъ печати».

Нумерація сторінок у межах річника наскрізна. На останній сторінці кожного числа (до ч. 3/4 за 1894 р.) відомості про передплату, адресу редакції та адміністрації дублювалися німецькою мовою.

Окремі числа видання виходили з додатками: 1894 р. — «Особенное приложение къ газетѣ «Просвѣщеніє» № 10 и 11»; до ч. 5/6, 7/8, 9/10 та 11/12 за 1897 р. — «Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ» (*див.* № 208); до ч. 4/5 і 12 за 1900 р. — по два додатки, назви яких редакція не вказувала; до ч. 6/8 за 1900 р. — один додаток, назва теж невідома (інформацію про додатки взято з редакційних повідомлень відповідних чисел).

Часопис мав москвофільське спрямування. Його ініціатор, видавець та редактор — відомий буковинський громадсько-політичний діяч-москвофіл Григорій Купчанко. Дозвіл на видання «Просвѣщенія» Г. Купчанку видала «цѣсарско-королевска дирекція полиціи» у Відні. У вступній статті «Съ Богомъ!» основним завданням часопису визначалася просвіта «простого русского народа» в Австро-Угорщині, Росії та інших країнах: «Я приступаю снова до дѣла, — писав редактор, — до дѣла просвѣщенія своихъ темныхъ рѣдныхъ братьевъ и сестеръ и направленія ихъ на добру, праву дорогу, ведущу до ихъ vlastного счастья и спасенія» (1893. — Р. I ч. 1).

У видання «для непросвѣщенныхъ и малопросвѣщенныхъ русскихъ людей» добиралися насамперед матеріали, в яких обговорювалися проблеми

загальної просвіти, освіти й виховання дітей та молоді, трактовані як єдиний шлях подолання усіх соціально-політичних несправедливостей і незгод. Ці теми порушувалися здебільшого у передових статтях Г. Купчанка на кшталт: «Просвѣщеніє то наше спасеніє» (1893. — Р. I ч. 1), «Воспитанье и просвѣщеніє нашихъ дѣтей» (1894. — Ч. 7/8), «Народне просвѣщеніє въ Буковинѣ» (1895. — Ч. 1), «Состоянье народныхъ школъ въ Галичинѣ» (1896. — Ч. 5/6), «Чому нашъ народъ бѣднѣеть и що ему можетъ помогчи» (1900. — Ч. 2/3).

Редакція місячника інформувала читачів про найважливіші суспільно-політичні події в Австро-Угорщині та коментувала їх. Особливої уваги серед публікацій цього тематичного блоку (часто доповнені схемами, малюнками, портретами і т. п.) заслуговують такі: «Наши нові гроші» (докладний опис зовнішнього вигляду нових австрійських та угорських грошових одиниць) (1893. — Р. I ч. 1), «Нове право выборовъ до державной рады» (1893. — Ч. 6), «Наши русскі вояки» (низка цікавих статистичних відомостей про склад, фізичний та моральний стан армії Австро-Угорської держави) (1893. — Р. II ч. 2), «Наша австрійська конституція» (1899. — Ч. 11/12), «Нове міністерство въ Австріи» (1900. — Ч. 2/3). Особливої цінності виданню надавали ґрунтовні екскурси в історію Російської держави і православної Церкви, які мали певною мірою і завуальоване пропагандистське призначення: «Православна церковь въ Россіи» (1893. — Р. I ч. 2), «Переходъ русского народа отъ языческой до христіанской вѣры» (1901. — Ч. 7/8), «Правителі и судьбы Русской державы» (1902. — Ч. 3/4), «Московскі великі князі и царі яко спасителі Русской державы» (1902. — Ч. 5/6).

На сторінках «Просвѣщенія» друкувалося багато науково-популярних і пізнавальних матеріалів (часто доповнювалися ілюстраціями — малюнками, схемами; зрідка — тлумаченнями термінів) із різноманітних галузей знання, як-от: біологія, анатомія, медицина, астрономія, географія, технічні досягнення. Час від часу тут публікувалися катехітичні роз'яснення історії Біблії, християнських обрядів тощо (Поведеніє православного християнина въ церкві. — 1895. — Ч. 2/3; Наши молитвы. — 1896. — Ч. 1/2), а також статті про роль і місце віри та мистецтва у народному житті (Церковні хоры въ селахъ. — 1893. — Р. II ч. 1; ін.).

На змістове наповнення часопису значною мірою впливало те, що його редактором був відомий етнограф Г. Купчанко. Багато місця на сторінках видання

відводилося для публікації результатів досліджень українських етнічних регіонів Галичини й Буковини, інших слов'янських народів Австро-Угорщини, зрідка Росії. Такі матеріали часто супроводжувалися детальним аналізом місцевих говірок, картами досліджуваних регіонів, фотографіями і замальовками одягу, посуду, будівель тощо. Серед них — цикл краєзнавчих матеріалів «Славяне», статті «Буковина и еи жителі» (1894. — Ч. 10/11), «Русска Имперія» (1894. — Ч. 12), «Русскі въ Галичинѣ» (1895. — Ч. 1, 2/3, 7/8; ін.), «Русскі народні нравы, обычаи, обряды, игры и пѣсні» (1895. — Ч. 2/3), «Головні и важні мѣста Австро-Угріи» (1899. — Ч. 5/7), «Вдѣльна русска земля» (1899. — Ч. 8/10), «Значеніє русскихъ народныхъ пословицъ» (1901. — Ч. 7/8) та ін.

Для юридичної просвіти читачів у часописі було запроваджено спеціальну рубрику «Домашній адвокат», під якою друкувалися критичні матеріали (наприклад про зловживання «русскихъ» людей судовими позовами) і практичні поради (на зразок: як юридично правильно оформляти ті чи інші документи; що потрібно для відкриття приватної інституції, товариства і т. ін.; адреси галицьких і буковинських адвокатів, що захищали права «русскихъ»).

Часто у публікаціях наголошувалося на важливості добробуту селянина-хлібороба й робітника для загального блага країни, а в окремих матеріалах містилася оцінка державної політики Австро-Угорщини та Росії щодо найчисельнішого в обох країнах — сільського — соціального прошарку, поширювалася думка про необхідність організованої співпраці, зокрема створення господарських, економічних товариств тощо, подавалися практичні рекомендації, як це робити: «Мужицкій станъ — важный станъ», «Господарскі товариства» (1893. — Р. I ч. 1), «Сельскі крамниці» (1894. — Ч. 3/4, 7/8), «Тяжка доля нашого русского народа» (1896. — Ч. 3), «Кому принадлежитъ земля въ Галичинѣ» (1900. — Ч. 2/3) й ін.

Як виходець із Буковини, Г. Купчанко багато уваги на сторінках видання приділяв висвітленню особливостей суспільно-політичного життя «русского» населення цього краю (кореспонденція «Русске политическое Общество «Народна Рада» въ Чернѣвцахъ» (1893. — Р. I ч. 1) тощо), рідше — Галичини (цикл матеріалів про утиски православних «русскихъ» під назвою «Изъ Галичины» 1893 р.). Незважаючи на труднощі існування простих людей на рідній землі, редакція усе ж не вітала еміграції за кордон, оскільки, на її думку, підкріплену фактами, життя на чужині часто було значно складніше та небезпечніше.

Така позиція часопису популяризувалася у статтях і кореспонденціях, зокрема, дописувача з Піттсбурга Георгія Коханика: «Наши русскіи братья въ Америцѣ» (1893. — Р. II ч. 1), «До тихъ, которіи хотять выселитися до Америки, до Россіи або до Ромыніи» (1893. — Р. II ч. 2), «Въ Бразилію, чи въ Сибірь?» (1896. — Ч. 7/8) та ін.

У виданні часто друкувалися матеріали, в яких порушувалися проблеми здоров'я людини (публіцистичні виступи про шкідливість алкоголю й тютюну, листи читачів, п'єса Г. Купчанка «Смерть пьяницъ: Образъ изъ житія русскихъ мужикѣвъ» (1893. — Ч. 3/4—6), медичні поради). У ч. 6 за 1894 р. була відкрита рубрика «Домашній лѣкаръ».

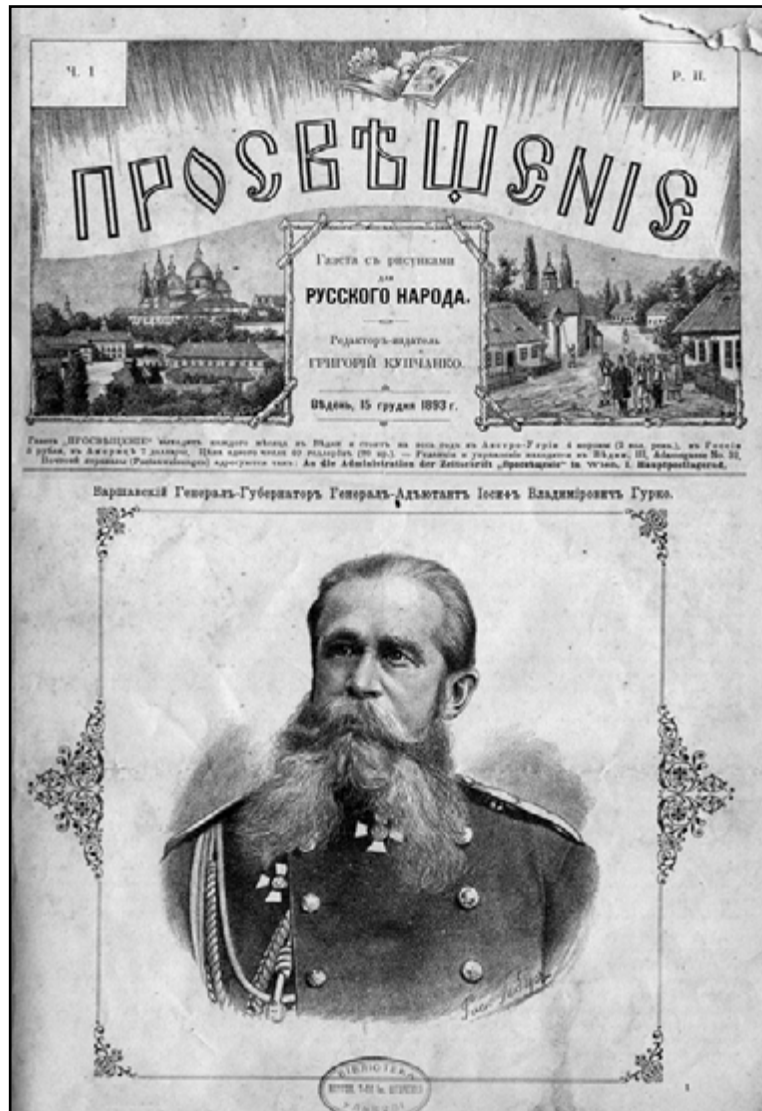
Багатою на відомості про світські (життя імператорських родин Австро-Угорщини, Росії та панівних династій інших держав), соціально-економічні, культурні та політичні події була рубрика «Що въ свѣтѣ чувати». Під нею об'єднувалася інформація як про міжнародні події, так і про життя на українських етнічних землях, зокрема на Буковині. Так, у ч. 1 за 1893 р. опубліковано низку кореспонденцій про негативне ставлення православних священників Буковини до ідеї запровадження у народних школах вивчення фонетичного правопису. Схвалення автором цих матеріалів позиції священнослужителів свідчить про ідеологічне спрямування часопису.

Упродовж 1895 р. у місячнику було опубліковано шість статей, у яких велася гостра полеміка із народовцями Буковини: «Якъ и коли появились въ Галичинѣ и Буковинѣ такъ называеміи украинцѣ», «Чимъ воюють украинцѣ въ Буковинѣ», «Буковинскіи украинцѣ и московскіи рублі», «Голосъ буковинского русского мужика о украинцахъ, народовцахъ або новоэристахъ», «Що есть конечна цѣль стремленій украинцевъ», «Чимъ воюють украинскіи предводители въ Буковинѣ».

Зрідка на сторінках видання вміщувалися літературні твори переважно російських письменників: Івана Нікітіна, Івана Сушкова, Льва Толстого, Костянтина Черняка та ін.

Окрім того, у часописі велися й інші інформаційні, розважальні рубрики та рубрики практичних порад:

«Порада для дому и господарства», «Всячина» (згодом замість неї були запроваджені рубрики «Для науки и забавы» (пізнавальні замітки з різноманітних галузей науки) і «Для смѣху и забавы» (побутові

анекдоти), «Цѣкаві рѣчѣи», «Розличні вѣсти», «Сельске господарство», «Переписки редакціи» (відповіді на читацькі листи). У 4-му числі за 1896 р. започатковано рубрику «Для русскихъ дѣтей», під якою публікувалися вірші, оповідання, матеріали повчально-пізнавального змісту, розвивальні ігри, завдання і загадки.

Серед матеріалів часопису — «Буковинско-русскій словарець» (друкувався упродовж першого року видання з метою полегшити читачам із Буковини

розуміння тексту), аналітичні статті «Москалі́ мы, чи украинці» (1893. — Ч. 5), «Головні розличія межі греко-православною и римско-католическою церквою» (1900. — Ч. 9/11), «Радикализмъ, соціалдемократизмъ, нигілізмъ, терроризмъ и анархизмъ» (1902. — Ч. 1/2).

Часопис ілюстрований фотографіями й малюнками. На портретах (художніх і світлинах) зображалися переважно короновані особи Австро-Угорщини і Росії, члени їх родин та ін. До ілюстрацій завжди подавалися коментарі або розширені життєписи відомих осіб, які часто публікувалися з певних нагод — річниць життя, діяльності, смерті, гучних подій тощо, з огляду на ті чи інші заслуги перед «руськимъ» народом, як, наприклад, у статтях: «Славне торжество» (до 50-річчя посвячення у духовний сан «буковинского и дальматинского православного митрополита, высокопреосвященного отца Сильвестра Морарью-Андреевича») (1893. — Р. I ч. 1), «Придворный и судебный адвокат докторъ Иванъ Ленохъ» (за твердженням редакції, він «сердечно сочувствует... русскому народу и... сдѣлалъ много доброго для своихъ братьевъ Славянъ») (1893. — Р. I ч. 2), «Отець Іоанъ Сергієвъ (Кронштадтскій)» («надзвичайно щирый и ревный русский патриотъ и народолюбець») (1896. — Ч. 1/2), «Пятдесятъ лѣтъ на цѣсарскѣмъ престолѣ» (1898. — Ч. 1/2), «Цѣсарева Елѣзавета» (1898. — Ч. 6/7), «Николай Васильевичъ Гоголь» (1902. — Ч. 3/4).

На останній сторінці друкувалися анонси часописів «Сѣверъ» (Санкт-Петербург) та «Галичанинъ» (Львів). Під рубрикою «Русскі книжечки» подавався список просвітницьких книжкових видань, які можна було придбати у редакції «Просвѣщення».

Автором майже всіх публікацій був редактор-видавець Г. Купчанко (під матеріалами стояло його прізвище або такі підписи: «Редакція «Просвѣщення», «редакторъ-издатель «Просвѣщення»).

З'ясувати точну дату виходу у світ останнього, відомого нам, числа (ч. 5/6 за 1902 р.) не вдалося, оскільки впродовж 1900—1902 рр. у вихідних відомостях часопису вона не подавалася.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1911. — Т. 3. — С. 259—260; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х.; К., 1930. — С. 101; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 593.

Література: *Іваник М.* Купчанко Григорій / М. Іваник // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 161.

О. Дроздовська

СВОБОДА = LIBERTY (1896 ч. 3 — 1908 ч. 39) = **SVOBODA** (1908 ч. 40 — 1940): Часопис для руского народа въ Америцѣ (1893 — 1894 ч. 17); Часописъ для руского народа въ Америцѣ и органъ «Руского Народного Союза» (1894 ч. 18 — 1908 ч. 39); Органъ Руського Народного Союза въ Америці (1908 ч. 40 — 1913 ч. 23); Урядовий орган Р. Н. Союза в Америці = Official organ of the L. R. Nat'l Union of America (1913 ч. 24 — 1914 ч. 47); Урядовий орган Українського Народного Союза = Official organ of Ukrainian National Association (1914 ч. 48 — 1920); Український дневник. Урядовий орган запомогової організації Український Народний Союз в Злучених Державах Америки = Ukrainian Daily. Official organ of the Ukrainian National Association, Inc. (1921 — 1936 ч. 75); Український Щоденник. Урядовий орган запомогової організації Український Народний Союз = Ukrainian Daily. Official organ of the Ukrainian National Association (1936 ч. 76 — 1940). — Выходить два разы на мѣсяць 1-го и 15-го (1893 — 1894 ч. 4), що тиждня (1894 ч. 5 — 1914 ч. 32), три рази на тиждень (1914 ч. 33 — 1920), daily, except Sundays and holidays (1921—1940). Г. І. Ч. I. 1893, 15 верес.

Ред. і вид. Гр. Грушка (1893 — 1895 ч. 19). *Сніпред.* Н. Дмитрів, Іван Констанкевич (1895 ч. 20 — 1897 ч. 13). *Ред.* Стефан Макар (1897 ч. 14 — 1900 ч. 27), Іван Ардан (1900 ч. 28 — 1907 ч. 31), Лука Мишуга (1926 1 квіт.). *Заст. ред.* Микола Струтинський (1902 жовт. — 1903 квіт.). *Editor* Anthony Curkowskyj (1907 ч. 32 — 1910 ч. 43, 1911 ч. 49 — 1912 ч. 38), Joseph Stetkewicz (1910 ч. 44 — 1911 ч. 48, 1912 ч. 39 — 1919 ч. 96). *Assistant editor* Nicholas D. Wolyczko (1918 ч. 76 — 88). *Editor-in-chief* Vladimir B. Lototsky (1919 ч. 97 — 1920). *Сніпред.* В. Лотоцький (1914 січ. — 1916 1 черв., 1917 1 листоп. — 1926 1 квіт.). *Edited by* Editorial Committee (1921—1940). *Відн. ред.* Омелян Рев'юк (1926—1933), Лука Мишуга (1933—1940). — **Джерсі Сіті Н. Дж.** (1893 — 1895 ч. 19, 1911 ч. 14 — 1940); **Шамокін, Па** (1895 ч. 20 — 1896 ч. 26); **Мт. Кармель, Па** (1896 ч. 27 — 1900 ч. 27); **Олифант, Па** (1900 ч. 28 — 1903 ч. 27); **Скрентон, Па** (1903 ч. 28 — 1906 ч. 48); **Нью-Йорк** (1906 ч. 49 — 1911 ч. 13), **1893—1940, продовж.:** *Вид.* «Ruth. Publishing and Exchange Co.» (1907 ч. 32 — 1908 ч. 31), «Little Russian Nat'l Union of America» [«Руский Народний Союз» в Америці] (1908 ч. 32 — 1914 ч. 47), «Український Народний Союз (Ukrainian National Association, Inc)» (1914 ч. 48 — 1937 ч. 269), «The Ukrainian Press and Book Company, Inc.» (1937 ч. 270 — 1940). *Адр. ред. і*

друж.: 247, Warren Str., Jersey City, N. J. (1894 — 1895 ч. 14?), 48, William str. (1895 ч. 15? — 19), 144, South Franklin Str., Shamokin, Pa (1895 ч. 20 — 1896 ч. 26), Mt Carmel, Pa (1896 ч. 27), O. Box 59 (1896 ч. 28 — 40), P. O. Box 13 (1896 ч. 41 — 1900 ч. 27), P. O. Box 418 Olyphant, Pa (1900 ч. 28 — 35), Jones Str., Olyphant, Pa (1900 ч. 36, 37), 112, Jones Str. (1900 ч. 38 — 1901 ч. 12), 111, Lackawanna str. (1901 ч. 13 — 1903 ч. 27), 209—211 Linden str., Scranton, Pa (1903 ч. 28 — 1906 ч. 48), Box 353 (1903 ч. 29 — 1906 ч. 48), 184, Hudson str., New York (1906 ч. 49 — 1911 ч. 13), 83, Grand St., Jersey City, N. J. (1911 ч. 14 — 1930 ч. 28). *Адп. ред.:* P. O. Box 346, Jersey City, N. J. (1926 ч. 10 — 1940).

Вийшло: 1893 — Г. I ч. 1 — 7, 1894 — Г. II ч. 1—46, 1895 — P. III ч. 1 — 42, 1896 — P. IV ч. 1 — 52, 1897 — P. V ч. 1 — 53, 1898 — P. VI ч. 1 — 52, 1899 — P. VII ч. 1 — 53, 1900 — P. VIII ч. 1 — 49, 1901 — P. IX ч. 1 — 52, 1902 — P. X ч. 1 — 52, 1903 — P. XI ч. 1—52, 1904 — P. XII ч. 1—52, 1905 — P. XIII ч. 1—52, 1906 — P. XIV ч. 1—50, 1907 — P. XV ч. 1—52, 1908 — P. XVI ч. 1—53, 1909 — P. XVII ч. 1—51, 1910 — P. XVIII ч. 1—52, 1911 — P. XIX ч. 1—52, 1912 — P. XX ч. 1—52, 1913 — P. XXI ч. 1—52, 1914 — P. XXII ч. 1—95, 1915 — P. XXIII ч. 1—154, 1916 — P. XXIV ч. 1—157, 1917 — P. XXV ч. 1—154, 1918 — P. XXVI ч. 1—155, 1919 — P. XXVII ч. 1—155, 1920 — P. XXVIII ч. 1—157, 1921 — P. XXIX ч. 1—304, 1922 — P. XXX ч. 1—303, 1923 — P. XXXI ч. 1—304, 1924 — P. XXXII ч. 1—304, 1925 — P. XXXIII ч. 1—303, 1926 — P. XXXIV ч. 1—304, 1927 — P. XXXV ч. 1—304, 1928 — P. XXXVI ч. 1—303, 1929 — P. XXXVII ч. 1—305, 1930 — P. XXXVIII ч. 1—304, 1931 — P. XXXIX ч. 1—304, 1932 — P. XL ч. 1—305, 1933 — P. XLI ч. 1—304, 1934 — P. XLII ч. 1—304, 1935 — P. XLIII ч. 1—304, 1936 — P. XLIV ч. 1—305, 1937 — P. XLV ч. 1—304, 1938 — P. XLVI ч. 1—304, 1939 — P. XLVII ч. 1—303, 1940 — P. XLVIII ч. 1—304; *Ф.* від 49×33 см до 60×44 см; *Обс.* від 4 с. до 20 с.; *Передпл.:* р'ючна \$ 1.50 (1894 ч. 1—4), \$ 2.00 (1894 ч. 5 — 1900 ч. 27, 45 — 1911 ч. 43), \$ 2.50 (1911 ч. 44 — 1913 ч. 23), вь Америць \$ 2.00 (1900 ч. 28 — 1916), \$ 2.50 (1917 — 1918 ч. 1), \$ 3.00 (1918 ч. 2 — 1919 ч. 144), \$ 3.75 (1919 ч. 145 — 1920), \$ 7.00 (1921—1934), \$ 6.00 (1935—1940), до Старого Краю 2.00 (1894 ч. 1—8), 2.50 (1894 ч. 9 — 1895 ч. 20), 3 злр (1895 ч. 21), \$ 3.00 (1895 ч. 22 — 1900 ч. 44), до Європи \$ 2.50 (1913 ч. 24 — 1914 ч. 32), Канада і Європа \$ 3.00 (1914 ч. 33 — 95), до Канади і других країв \$ 3.00 (1915—1916?), в місті Jersey City і за границею \$ 3.25 (1917 — 1918 ч. 1), \$ 3.50

(1918 ч. 2 — 1919 ч. 144), \$ 5.00 (1919 ч. 145 — 1920), \$ 10.00 (1921—1934), \$ 9.00 (1935—1940). *Ц.* окремого числа \$ 0.05 (1913 ч. 24 — 1914), 3 центи (1915—1918, 1921—1940), 4 центи (1919 ч. 145 — 1920), 3 центи в Злучених Державах Америки, 5 центів за границею (1937 ч. 259 — 1940).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1894 — Г. II ч. 1—29, 40—46, 1895 — P. III ч. 15—17, 21—24, 26, 27, 29—37, 39, 1896 — P. IV ч. 1—52, 1897 — P. V ч. 1—52, 1898 — P. VI ч. 1—52, 1899 — P. VII ч. 1, 22, 35, 52, 53, 1900 — P. VIII ч. 1—7, 10—32, 37—39, 43—49, 1901 — P. IX ч. 1—4, 13—52, 1902 — P. X ч. 1—3, 5—8, 15—21, 23—25, 27, 29—31, 33—46, 52, 1903 — P. XI ч. 1—3, 5—15, 18—24, 26—29, 31—34, 38—40, 46, 48—52, 1904 — P. XII ч. 1—3, 6, 12, 14, 17, 18, 21—24, 34—39, 44, 45, 49, 52, 1905 — P. XIII ч. 1, 4, 5, 15—17, 19, 33, 40, 46, 48, 49, 51, 1906 — P. XIV ч. 1—3, 8, 13—15, 20, 39—41, 45, 49, 50, 1907 — P. XV ч. 10, 17, 18, 20, 21, 26—33, 36—49, 52, 1908 — P. XVI ч. 1—53, 1909 — P. XVII ч. 1—16, 18, 19, 21—23, 26, 29, 31—51, 1910 — P. XVIII ч. 1, 3, 5—21, 27, 34—37, 40—42, 44—48, 50, 52, 1911 — P. XIX ч. 1—4, 14, 18, 23, 42, 44, 48, 49, 52, 1912 — P. XX ч. 8, 9, 39, 41, 49, 52, 1913 — P. XXI ч. 1—15, 19, 22—25, 29, 33, 34, 38, 40, 42, 46, 47, 49, 50, 52, 1914 — P. XXII ч. 1—28, 30, 1915 — P. XXIII ч. 61, 63—84, 90, 105, 106, 108, 110, 113—118, 120—122, 125, 128, 129, 131, 134, 135, 137, 141, 144, 146, 149—151, 153, 154, 1916 — P. XXIV ч. 1, 6, 13—15, 19, 21, 22, 24—30, 57, 68, 82, 99, 105, 111, 116, 122, 1917 — P. XXV ч. 8, 9, 92, 118, 142, 1918 — P. XXVI ч. 76, 103, 1919 — P. XXVII ч. 85, 87—99, 104—109, 111—114, 117—155, 1920 — P. XXVIII ч. 2, 3, 6, 10—12, 14—22, 24, 25, 27—29, 35, 43, 47, 49, 50, 53, 57, 61—63, 68, 107, 111, 134, 141—143, 1921 — P. XXIX ч. 15—17, 19, 32, 33, 41—171, 177—182, 212, 217, 219, 223, 226, 247, 249, 255, 256, 265, 266, 276, 277, 303, 1922 — P. XXX ч. 9—11, 13, 17, 21, 25, 30, 35, 41—45, 53—56, 83, 92, 198, 218, 232, 235, 253, 255, 260, 272, 273, 275—278, 281—303, 1923 — P. XXXI ч. 2—5, 12—16, 19, 20, 22—30, 175—177, 180—184, 186—190, 202—207, 211—214, 223—232, 234—242, 245, 251—304, 1924 — P. XXXII ч. 1—15, 21, 26, 41, 45, 69, 71—74, 84, 86—185, 190, 195—197, 202, 227—250, 258, 1925 — P. XXXIII ч. 9, 14—17, 49—60, 63—72, 74, 76—79, 84, 86—88, 91—95, 97, 99—100, 102—125, 127—136, 143, 144, 147, 148, 154—172, 175, 177—179, 182, 192, 208, 209, 211, 231—236, 249—265, 267—282, 290—303, 1926 — P. XXXIV ч. 1—42, 54—62, 64—83, 96—106, 113—122, 125—129, 136—147, 155—158, 165—170, 172—182, 187—195, 198—222,

224—229, 231—247, 249, 250, 252, 254—267, 269—276, 283—304, 1927 — P. XXXV ч. 1—5, 12—17, 19—22, 24—28, 30—46, 48—60, 65—112, 114—116, 118—146, 153—304, 1928 — P. XXXVI ч. 1—10, 17, 29, 30, 32—122, 126—127, 134—180, 187—209, 216—221, 228—249, 251—303, 1929 — P. XXXVII ч. 1, 4—16, 43—45, 51—59, 63—70, 76—94, 99—106, 110—128, 145—152, 162—169, 175—192, 198—210, 218—220, 222—228, 234—305, 1930 — P. XXXVIII ч. 1—304, 1931 — P. XXXIX ч. 1—89, 102, 108—142, 166—189, 196—207, 213—248, 255—266, 278—289, 296—304, 1932 — P. XL ч. 1—6, 8—10, 12, 25—30, 43—53, 72—112, 114—133, 135, 136, 141, 142, 177—182, 201—206, 212—239, 241—246, 254—276, 283—298, 300, 302—305, 1933 — P. XLI ч. 1—4, 11—63, 65, 76—145, 152—162, 175—177, 180, 187—221, 240—257, 264—268, 271—280, 287—298, 1934 — P. XLII ч. 1—11, 18—48, 50—97, 99—111, 124—127, 135—140, 153—157, 176—181, 200—205, 211—216, 229—234, 1935 — P. XLIII ч. 1—19, 21—55, 73, 81—86, 119, 127—132, 145—150, 156—274, 280—191, 298—302, 1936 — P. XLIV ч. 1—305, 1937 — P. XLV ч. 1—304, 1938 — P. XLVI ч. 1 — 304, 1939 — P. XLVII ч. 1—49, 76—116, 128—133, 152—156, 193—233, 275—280, 287—292, 1940 — P. XLVIII ч. 1—5, 23—28, 41—45, 59—62; **НБ ЛНУ**: 1926 — P. XXXIV ч. 264, 1927 — P. XXXV ч. 16; **ДНАБ**: 1915 — груд., 1917 — лип.—листоп., 1921 — P. XXIX ч. 102—125, 204—254, 279—304, 1922 — P. XXX ч. 1—24, 99—124, 254—278, 1923 — P. XXXI ч. 77—157, 178—204, 220, 222—246, 252—279, 283, 287—304, 1924 — P. XXXII ч. 1—74, 81—86, 92—151, 1925 — P. XXXIII ч. 125—150, 157, 162, 163, 172—177, 181, 188, 189, 193, 196—201, 228, 243, 247, 250, 266—272, 279, 281—303, 1926 — P. XXXIV ч. 1—148, 150—303, 1927 — P. XXXV ч. 1—6, 12—16, 18—20, 22, 24, 25, 28, 29, 31—34, 37—59, 83—87, 91—97, 123—135, 137, 141—152, 157—182, 185, 187—195, 198, 203—270, 272, 274, 278, 279, 286—295, 299—304, 1928 — P. XXXVI ч. 7, 9—22, 25—51, 58—76, 81—86, 88—103, 105—116, 118—122, 128—139, 142—151, 163—168, 175, 176, 178—206, 209—215, 220—245, 258—269, 276—304, 1929 — P. XXXVII ч. 1—15, 22—24, 26—33, 40—46, 53—87, 89—99, 106—122, 128—145, 157—163, 165—180, 187—215, 234—257, 264—275, 287—292, 304, 305, 1930 — P. XXXVIII ч. 1—303, 1931 — P. XXXIX ч. 2—303, 1932 — P. XL ч. 1—305, 1933 — P. XLI ч. 1—74, 76—301, 1934 — P. XLII ч. 1—305, 1935 — P. XLIII ч. 3—5, 11—304, 1936 — P. XLIV ч. 1—12, 14—304, 1937 — P. XLV ч. 1—4, 6—129, 131—304, 1938 —

P. XLVI ч. 1—304, 1939 — P. XLVII ч. 1—145, 157—186; **ИНС**: 1898 — P. VI ч. 1—52, 1914 — P. XXII ч. 22, 1918 — P. XXVI ч. 5, 1919 — P. XXVII ч. 3, 76, 135, 1921 — P. XXIX ч. 14, 244, 1922 — P. XXX ч. 9, 24, 25, 131, 168, 205, 250, 1923 — P. XXXI ч. 5, 18, 30, 238, 280, 304, 1924 — P. XXXII ч. 5, 130, 213—217, 276, 1925 — P. XXXIII ч. 105, 109, 115, 139, 191, 195, 196, 247, 254, 1926 — P. XXXIV ч. 124, 125, 131, 1927 — P. XXXV ч. 45, 68, 85, 148, 183, 230, 254, 256, 174, 296, 303, 1928 — P. XXXVI ч. 6. 41, 118, 144, 150, 156, 162, 173, 182, 1929 — P. XXXVII ч. 44. 46, 48, 58, 62, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 77, 82, 84, 86, 87, 91, 95, 96, 99 — 112, 114—118, 120—126, 128—133, 135—146, 148—150, 152—157, 162, 165, 168, 169, 171, 173, 179—190, 194—197, 199, 200, 202—204, 208, 211, 214, 215, 217—220, 223, 228, 231—234, 237—239, 243, 244, 454—256, 265, 271, 273, 277, 280—287, 295—305, 1930 — P. XXXVIII ч. 1, 2, 4, 6, 9—21, 23, 24, 26—28, 30—33, 35, 36, 39, 48, 55, 56, 61—77, 79—81, 83—104, 106—116, 122, 123, 126—132, 135, 136—146, 148—160, 162—167, 170—187, 189, 191—195, 198, 200, 201, 253, 294, 1931 — P. XXXIX ч. 62, 63, 252—254, 1932 — P. XL ч. 30, 31, 44, 101, 141, 142, 191, 199, 206, 208, 211, 242, 253, 254, 276, 279, 280, 284, 290, 300—303, 1933 — P. XLI ч. 7, 13, 44, 56, 73, 74, 82, 88, 97, 111, 121, 126, 131, 135, 136, 138, 141, 143, 170, 173, 174, 178, 185, 198, 199, 208, 210, 216—218, 223, 226, 234, 1935 — P. XLIII ч. 129, 134, 1936 — P. XLIV ч. 51, 247, 1937 — P. XLV ч. 4, 1938 — P. XLVI ч. 302, 1939 — P. XLVII ч. 22—24, 48, 49, 136, 141, 173—196, 203, 205, 233, 239—303, 1940 — P. XLVIII ч. 6, 14—25, 77, 79—125, 170, 259—261, 263—275, 277, 279—304.

Примітки: Епіграфи: у 1893—1896 рр.: «Учѣте ся брати мои, / Думайте читайте / И чужому научайтесь / Своего не цурайтесь»; «Въ своей хатѣ своя правда и сила и воля» (Шевченко); у 1908 — 1913 рр.: «В лучности сила!». У кінці 4-ї сторінки — гасла: «Молись, трудись, тверезись, учись, до «Союза» запишись, до читальнѣ ходи! Бога въ серцю май, ближнього люби, церковъ посѣщай, Свободу читай» (1894 ч. 8 — 1895); «Учите ся браты мои, / Думайте читайте / И чужому научайтесь / Своего не цурайтесь! Т. Шевченко»; «Всюды нѣвечить священо правда / Всюды пануе брехня, / Въ вашихъ сердцахъ, о братя, / Най не постане вона! Ив. Франко» (1896 ч. 4 — 1898). 1933 р., щоп'ятниці, почав виходити як додаток англомовний тижневик «Ukrainian Weekly» (редактор — Степан Шумейко).

«Свобода» — одна з найстаріших українських газет у діаспорі, заснована греко-католицьким священником Григорієм Грушкою. Стоячи на національних позиціях, вона слугувала важливим консолідуючим чинником українського руху в США.

Редакція газети, друкуючи інформаційні та аналітичні матеріали про життя українства, об'єднувала українськомовну аудиторію, розкидану по різних штатах США. Видання описувало всю повноту українського життя в Україні та діаспорі, подавало вістки, надіслані з різних місцевостей, засвідчувало інтерес українських американців до своєї Батьківщини, еволюцію їх патріотизму. «Свобода» була і є не лише хронікером подій, вона сама інспірувала і генерувала події в політичному, релігійному і культурному житті, була засобом вираження критичної оцінки цих подій, форумом для літературних публікацій.

Газета відіграла важливу роль у національному освідомленні українських емігрантів у США, брала діяльну участь у створенні та підтримці національних організацій: Американської руської народної ради (1914 р.), Об'єднання українських організацій в Америці (1922 р.), Українського конгресового комітету Америки (1940 р.), виступаючи іноді їх трибуною чи й органом, підтримувала акції на захист переслідуваних окупаційними режимами українців.

У редакційному зверненні «До братів Русинів» (1893. — Ч. 1) Г. Грушка повідомив, що основне завдання газети полягатиме у просвіті «руського народу», обороні його честі від ворожих нападок, збереженні його найцінніших скарбів — віри, обряду, мови. Одним із пріоритетів діяльності «Свободи» визначалася культурно-освітня праця. У перші десять років видання для редакторів — священників-народовців — найголовнішим питанням була боротьба з москвофільством.

У публікаціях обговорювалися організаційні, церковні і національні справи, інформувалося про важливі події у Старому краю. У перших річниках «Свободи» друкувалися матеріали про перипетії боротьби за створення власної організації, проблеми, з якими стикалися українські емігранти у країні проживання. Цьому слугували рубрики: «Вісті зі старого краю», «Вісті з нашої отчини», «Дописи з Бразилії», «Дописи з Канади», «Вісті з руських кольоній в Канаді», «Сміх і правда», «Допись з рідного краю» та ін.

Редакція «Свободи» ініціювала створення братського «запомогового» товариства «Руський Народний Союз». Уже з перших чисел Г. Грушка пропагував

ідею заснування української організації, яка б очолила громадське життя поселенців, а також підтримувала б українських емігрантів у скруті.

1 листопада 1893 р. (ч. 4) надруковано заклик до створення такої організації під назвою «Нам треба народної організації»: «Нам потрібно народної організації, яка мала б широко відкриті двері для українського робітника, яка допомагала б йому, в якій український робітник був би паном та господарив своїм власним грошем». Її метою визначалося «спомогати хворим, поширювати просвіту між народом при допомозі книжечок, як це робиться в старому краю, настоювати, щоб українці брали громадянські папери та ставали громадянами тої землі, на якій живуть...». А щоб здійснювати цю мету, «нам доконче треба українського народного дому», де сходилися б люди, читали книжки та знаходили раду, як жити краще. «Делегати... ухвалили єдиногласно, щоб «Свобода» була органом «Союзу» (1894. — Ч. 18).

Подальші числа «Свободи» містять великі за обсягом публікації, які займають перші сторінки, із роз'ясненням того, «що нас губить», про те, «як не треба поступати», щоб «не марнувати гроша», «де розум?», про «пийнство» і т. п.

Цікавий матеріал опублікувала редакція у 12-му числі за 1894 р. — своєрідно перероблені десять заповідей Божих під назвою «Десять Народних Заповідей»: «Я є «Свобода», що хоче випроводити американських українців з темноти невігластва і душевного рабства.

1. Не будеш читати жадних газет, які тут видаються українськими буквами, а не мають українського духа, крім «Свободи».

2. Не називайся даремно українцем, якщо ти байдуже дивишся на українську народну справу в Америці.

3. Пам'ятай вписатись до Союзу та належати до читальні і виписати собі «Свободу».

4. Шануй, поважай і слухай щирих українців, які напроваджують тебе на добру дорогу, а будеш довго і щасливо жити в Америці.

5. Не вбивай себе самого на тілі і на душі та на здоров'ю і кишені п'янством та розпущою.

6. Не вдержуй жадних любовних зносин з мадяронською клікою, ворожою українському народному ділові.

7. Даром «Свободи» не читай, але за неї наперед заплати.

8. Не свідчи фалшиво проти «Союзу» і «Свободи», але переконайся, де правда.

9. Не пожадай бути подорожним агентом «Вістні-ка», бо наб'ють тебе.

10. Не пожадай бахташки превелебних мадяронів, бо вона порожня; люди мають розум і кводрів не дають; ані їх фарисейської побожності, ані лисячої хитрости, бо то їх власність.

Спершу найбільше місця редакція відводила матеріалам, що висвітлювали організаційні питання. Згодом з огляду на редакційну політику найбільше місця почали займати «Вісті із Старого Краю», далі — дописи та відомості про «Американську Русь», «Перегляди політичних подій», «Американські новості», «Всячина», невеликі оповідання (переважно твори українських літераторів), «Весела хвиля» (жарти і дотепи).

Культурно-освітня праця як тема публікацій посідала в перші роки існування часопису одне з провідних місць. Програма «Свободи» охоплювала видання книжечок, брошур, організацію курсів та шкіл, а на-самперед — поширення церковного проповідництва та діяльності Церкви загалом. У 1894 р. (ч. 5) редакція надрукувала заклики «Закладайте читальні! Учітеся! Тримайтеся купи! — «Свобода» кличе до Вас!» та перший список із 47 «книг до спровадження», переважно релігійного змісту, а також деякі оповідання, «Буквар» та «Історію Руси», ознайомлення з якими, на її думку, сприяло б загальноосвітньому розвитку українства на еміграції.

Важливою ділянкою роботи редакції було також роз'яснення нових соціально-економічних і культурно-побутових реалій, зокрема функціонування законодавства, у країні поселення. З перших чисел вона ознайомлювала читачів з американською Конституцією, подавала рекомендації, як вирішувати різні проблеми.

У першому числі за 1893 р. редакція підкреслювала, що ставить за мету «пізнати гідність і народне достоїнство» українського народу «на вольній, гостинній американській землі». З огляду на це у часописі від початку його існування багато уваги приділялося українському письменству.

Отець Г. Грушка суттєво спричинився до творення американсько-української літератури, друкуючи в газеті власні оповідання, поезії, статті, а також проповіді (під крипт. Гр. Гр.). У 1894 р. опублікував свої перші вірші: новорічне побажання (ч. 2), «Руський Народний Союз» (ч. 6), «Блажен муж» (ч. 9). Г. Грушка відгукувався на всі злободенні теми: важкій праці вуглекопа присвячена його поетична трилогія: «День майнера» (1894. — Ч. 34, 35), «Поворот майнера на родину»

(1895. — Ч. 38), «Майнерська сирота» (1895. — Ч. 46), оповідання «Сила волі: Образок з русько-американського життя» (1895. — Ч. 6, 8—10).

Г. Грушка співпрацював із літераторами, передруковував твори письменників зі Старого краю: поезії Т. Шевченка: «Чума» (1893. — Ч. 3), «Думка» («Вітер в гаї нагинає») (1893. — Ч. 4), «Тяжко, важко в світі жити» (1894. — Ч. 24), «Суботів» (1894. — Ч. 45), «Вітре буйний» (1894. — Ч. 46), «Псалми Давидові» (1896. — Ч. 43); співомовки С. Руданського: «Польський і руський кіт» (1893. — Ч. 3, 31), «Треба всюди приятеля мати» (1894. — Ч. 23), «Старий Вовк» (1894. — Ч. 42), «Бородатий хусит» (1895. — Ч. 4), «Ксьондз і наймит» (1896. — Ч. 14), «Козак і король» (1896. — Ч. 15) і «Камінний святий» (1896. — Ч. 23), а також поему «В світ за очі» О. Ходовицького (псевд. О. Колесси) (1894. — Ч. 26—28).

У «Свободі» опубліковано оповідання І. Нечуя-Левицького «Приятелі» (1894. — Ч. 9—12) та І. Франка «Хлопська комісія» (1895. — Ч. 23—26), «Шин-Шрайбен» (1895. — Ч. 28, 29), «Історія моєї січкарні» (1896. — Ч. 7, 8), «Право свині» (1896. — Ч. 30—32), поезії «П'яниця» (1896. — Ч. 49, 50) та «Каменярі» (1896. — Ч. 52); оповідання Т. Ветлини (псевд. Тимотея Бордуляка) «Куди ми підемо, небого» (1895. — Ч. 3), «Бузьки» (1896. — Ч. 25) та «Для хорого Федя» (1896. — Ч. 26—28), оповідання Марка Вовчка «Два сини» (1895. — Ч. 30, 31), Б. Лепкого «Нездала п'ятка» (передрук з «Діла»).

У 1895 р. вміщено твори «Дніпрова круча» (ч. 33—35) та «Стрілець» (ч. 40, 41) Осипа Федьковича, у 1896 р. — його оповідання: «Три як рідні брати» (ч. 3—8), «Хто винен?» (ч. 9—11), «Сам собі винен» (ч. 12—16), «Серце не навчити» (ч. 17—22).

Андрій Чайковський подав оповідання «Курателя», яке друкувалося з підзаголовком «3 країни сліз і горя» (1896. — Ч. 3—5), та «Рекрут» (1896. — Ч. 17—22).

Редактор дбав також про те, щоб переселенці мали що читати: «Редакція «Свободи» післала до старого краю до всякого роду книжки за суму 300 доларів. Хто буде потребувати яких книжок, най трохи зачекає а дістане» (1894. — Ч. 3). У ч. 5 за 1894 р. був надрукований список «книг до спродажі», серед них — «Орлеанська діва», «Шляхта ходячкова» Г. Цеглинського, «Месьть верховинця» М. Устияновича, «Як козам роги приправляють» О. Федьковича, «Історія Руси» та ін.

Церковно-релігійні справи відігравали важливу роль у житті еміграційної спільноти. У міжконфесійних конфліктах редакція «Свободи» зуміла втри-

мати нейтралітет, чим вигідно відрізнялася від інших українських видань, що підтримували ту чи іншу сторону.

Ставши 1894 р. органом новоствореного «Руського Народного Союзу», «Свобода» приділяла багато уваги цій організації, але не втрачала свого характеру як загальний американсько-український орган. На її шпальтах друкувалися гострополемічні матеріали, спрямовані проти поляків, росіян, угорців та інших «противників», включно з власними «шкідниками».

Майже в кожному числі часопису обговорювалося певну громадську проблему. Так, у виданні містилося багато коментарів до подій, що тісно пов'язувалися з цією проблематикою у США і на Батьківщині. В усіх матеріалах простежується великий вплив Старого краю, хоча поступово почав формуватися окремий американсько-український світогляд. Перші річники «Свободи» засвідчують організацію і розвиток американсько-української спільноти в усіх ділянках життєдіяльності. Крім списків нових членів «Руського Народного Союзу», подавалися вістки про організацію нових парафій, будову церков і народних домів, відкриття читалень і проведення різних заходів, масово з'являлися рекламні оголошення про перших «руських шевців і кравців», «сторників» (власників крамниць), «погребників» та ін. У дописах про громадське життя дедалі частіше траплялися «посмертні згадки» про вуглекопів, які загинули у «майнах».

Редакція часопису постійно зверталася із закликами до американських українців надавати допомогу українському народові в його змаганнях до волі і незалежності. Характерним є заклик «Свободи», опублікований у числі від 17 жовтня 1900 р., — «До діла, браття!»: «З'єднання всіх українців в одну самостійну державу з порядками наскрізь демократичними».

У перших річниках авторами публікацій були Денис Пирч (співредактор) і Юліан Чучка, зі Старого краю — В. Гнатюк, М. Лозинський, О. Олексів, М. Павлик, І. Франко та ін., а також анонімні дописувачі з Галичини, Буковини і Закарпаття. У 1895 р. (ч. 1) з'явилися дописи Павла Граба (псевд. П. Грабовського) із сибірського заслання.

У XX ст. «Свобода» вступила вже як оформлений орган великої громади, хоча все ще перебувала в організаційній стадії. Це засвідчують редакційні коментарі і повідомлення та дописи. На перших сторінках поменшало закликів і повчань, натомість з'явилося більше інформаційних матеріалів.

У нових умовах напрям часопису було визначено як український радикально-національний. Редакція

газети активно виступала на захист економічних інтересів української робітничої еміграції, особлива увага зверталася на ідеологічне протистояння з москвофільством, велася полеміка з його органами. Вона налагоджувала контакти і з українською еміграцією в інших країнах, зокрема в Бразилії і Канаді. До заснування місцевої преси в Канаді «Свобода» була тим органом, що поширював національні ідеї та пов'язував канадійських українців з українською еміграцією у США. Увага приділялася культурно-національному руху на українських землях під Росією. Зокрема, редакція започаткувала збір пожертв на Революційну українську партію (РУП).

Від початку XX ст. редакційний колектив «Свободи» почав використовувати правильні національні назви: «Україна», «українець», «український», хоча у статтях і дописах вживалося ще «Русь», «русин» і «руський». 20 грудня 1900 р. (ч. 48) вміщено «Допис з України» (підп.: Українець), який надруковано фонетичним правописом, із зазначенням, що це зроблено на виразне «жадання» автора. Починаючи від 1902 р. майже всі дописи «Із Старого Краю» подавалися цим правописом, як і передруки із старокрайової преси. Від 1903 р. редакційні статті і коментарі друкувалися фонетичним правописом, тижневі огляди та деякі дописи — етимологічним.

З цього приводу наголошувалося: «Наш нарід, що говорить такою мовою, як оце «Свобода» пише і як писали наші славні поети: Шашкевич, Шевченко, Федькович і Франко, та як говорять у нас всі селяни, є дуже великий бо його аж 30 мільйонів. З того тільки мала частина, бо 1 мільйон, живе в Австрії, 26 мільйонів в московськім царстві... І от ці наші браття називають себе українцями, а свій край Україною...» (1902. — 24 квіт.).

Від 1908 р. газета друкувалась українськими черенками з додатком латинських — для угорських українців (2000 пр., з кінця 1913 р. — 4000 пр.) під редакцією Андрія Гели. Вона виходила, набрана «гражданкою», з латинським додатком раз на тиждень на восьми сторінках: «Головна Х Конвенція ухвалила видавати орган «Свободу» для Русинів, походящих з Угорщини, також і словенськими буквами. [...] Газета видає ся в руськім язиці лише словенськими буквами. Днесь друкує ся слов. «Свободи» в 2000 примірників по 4 сторони друку...» (1909. — Ч. 42).

З кожним числом «Свобода» щораз більше набувала ознак загальнонаціонального українського органу радикально-поступового і виразно соборницького спрямування.

Головну увагу приділялося американсько-українським справам, що тоді були пов'язані з Союзом. Майже в кожному числі подавалися повідомлення про організаційні успіхи, друкувалися списки нових членів, заклики, звіти про віча. У 1900 р. вміщено інформацію про проведення першого українського віча в Джерсі-Ситі, згодом віча відбувалися майже в усіх громадах. Багато матеріалів порушували церковно-релігійні теми, висвітлювали також робітничі справи.

Водночас велася гостра полеміка проти русофілів та інших антиукраїнських сил: у числах «Свободи» від 22 січня до 28 травня 1903 р. надруковано «Історію москвофільства в Америці», в якій автор «розправляється» з російською «Православною місією», дискредитуючи її «місіонарів», не добираючи в цій дискусії коректних висловів.

У кожному числі проголошувалися заклики: «Купуйте книжки!», «Закладайте школи!», «Будуйте народні дома!». Друкувалися також анонси театральних вистав («Наталка Полтавка», «Невольник» та ін.).

Публікації часопису ознайомлювали українських емігрантів з державно-політичним устроєм США — це статті про американську Конституцію, республіканську і демократичну партії, національне свято США 4 липня — День незалежності, американське законодавство.

У цей період у «Свободі» надруковано багато матеріалів про початок української еміграції до Канади, Бразилії, інших країн. Окрему проблему для редакції «Свободи» становила доля 350 українських робітників на Гаваях. Сторінки видання заповнено нотатками та дописами про українців в Азії. Багато місця відводилося також публікаціям про становище українських робітниць у США й організаційно-громадські жіночі справи.

Редакція постійно друкувала твори письменниць жінок і розповідала про їхню творчість. Таким чином читачі ознайомлювалися з творчістю Ганни Барвінок, Наталії Кобринської, Олени Пчілки, Євгенії Ярошинської та ін.

Однак найпомітніше в «Свободі» першої декади ХХ ст. — це «становлення» української справи. У часописі вміщено величезну кількість закликів і дописів з усіх українських земель, які засвідчують найрішучіший протест проти поневолення народу. У виданні надруковано відозву «До синів і доньок святої Руси-України» (1903. — Ч. 17), в якій сказано, що «хіба сліпий не бачить, що народ наш, віками гноблений, встає, кайдани неволі і темноти ломить, горнеться до світла і поступу, щоб зайняти достойне місце між

культурними народами». У газеті вміщено чимало матеріалів з історії України, зокрема Козацької доби, в яких українські вольності протиставлено польській агресії та московській тиранії.

Кожного року, відзначаючи в березні роковини смерті Т. Шевченка, редакція друкувала його поезії революційного звучання та свої роздуми про національного пророка. У часописі вмішувалися також публікації про І. Котляревського й І. Франка; в 1903 р. (ч. 52) надруковано статтю про «великого українського співця» М. Лисенка, доповнену фотографією і автографом композитора: «З цілим світом єднаймося, катам в руки не даймося».

Перший ювілей газети — 10-річчя існування — було відзначено випуском святкового числа (26 травня 1904 р.) із статтями та привітаннями від відомих діячів (Ганна Барвінок, М. Вороний, Б. Грінченко, Н. Кобринська, Г. Коваленко, М. Коцюбинський, М. Левицький, М. Лисенко, М. Лозинський, Панас Мирний, В. Нагірний, І. Нечуй-Левицький, М. Павлик, Олена Пчілка, М. Старицький, І. Стешенко, І. Франко, Є. Ярошинська та ін.).

У ювілейному числі надруковано вірш Панаса Мирного, багато матеріалу присвячено І. Франкові. Під його фотографією вміщено редакційне пояснення, що «Іван Франко є справді гордістю руско-української нації». Далі опубліковано його віршований переклад німецької балади А. Біргера «Цісар і ігумен». М. Коцюбинський, «один із молодших талановитих українських писателів», надіслав короткий нарис «Хмари» та свою фотографію із автографом.

1905 р. вміщено багато повідомлень про «революцію в Росії» та змагання українського народу за волю. Цей рік приніс українцям у Російській імперії деякі полегшення, зокрема культурні, і це простежувалося у «Свободі», оскільки з підросійської України вона отримувала найрізноманітніші матеріали.

Окрім того, у газеті друкувалося багато вістей з інших українських земель — Галичини, Буковини і Закарпаття. Водночас з'являлися довгі переліки жертв на «старо-краєві цілі», заклики організацій і звернення діячів у справі допомоги страйкарям, постраждалим від повені, школам, бурсам, сільськогосподарським товариствам, зокрема «Просвіті» та «Рідній Школі».

Починаючи від 1907 р. у «Свободі» публікувалися матеріали про активні виступи українців проти австро-польської окупації Галичини. Оголошено збір коштів для заарештованих українських студентів у Львові; 1909 р. подано докладний звіт з процесу М. Січинського (передрук з «Діла») та багато коментарів на

цю тему; у липні 1910 р. надруковано повідомлення і коментарі з приводу смерті Адама Коцка та про «Кров і трупи» в боротьбі галицьких українців за свої права.

У 1900—1910 рр. редакція «Свободи» остаточно перейшла на фонетичний правопис, запровадила усталену структуру видання, друкуючи на першій сторінці вісті, календар і короткі повідомлення, а статті, дописи і коментарі — на інших сторінках. Уже тоді в «Свободі» публікувалися огляди преси, фейлетони, рубрики «На злобу дня», «Голоси читачів» та інші різноманітні матеріали, характерні для тогочасної преси.

Упродовж першої декади ХХ ст. співробітниками видання були: Юліан Бачинський, З. Бичинський, Гордієнко, Андрій Камінський, Лютницький, Юліан Ситник, О. Стеткевич та Сава Чарнецький; священики — члени «Американського кружка»: Антін Бончевський, Нестор Дмитрів, Степан Макар, Микола Підгородецький, Микола Стефанович, Павло Тимкевич, а також Андрій Гела і низка постійних дописувачів з Канади і Бразилії. У цей період свої матеріали надсилали постійні дописувачі з Великої України, зокрема від 1905 р. — Дмитро Дорошенко, депутат Л. Герус та ін.

Перед Першою світовою війною збільшилася інформаційна частина «Свободи», головна увага приділялася повідомленням, що стосувалися України та українських справ. «Вісті зі Старого Краю» (переважно дописи) друкувалися у чотирьох рубриках: «Російська Україна», «Галицька Україна», «Буковинська Україна» і «Мадярська Україна». Під заголовком «Американська Україна» містилися дописи з українських громад: про відкриття церков та нових народних домів, ювілей громад тощо.

Заснування нових організацій — «Новий Руський Народний Союз», «Український Робітничий Союз» зі своїм періодичним органом «Народна Воля», «Провидіння» зі своїм часописом «Америка», їхні виступи проти «Руського Народного Союзу» і «Свободи» викликали гостру реакцію редакції видання. Наприкінці 1913 р. — на початку 1914 р. надруковано великий цикл статей про те, «хто викликає боротьбу», і докладно роз'яснено та коментовано непорозуміння і суперечності між «братерсько-запомоговими» організаціями та їхніми друкованими органами.

Окрім інформаційних матеріалів про американське життя і події у світі, редакція багато уваги приділяла висвітленню стану справ на українських теренах й українській державницькій справі, боротьбі

за відновлення державної суверенності українських земель.

Завдяки публікаціям «Свободи» американські українці мали змогу ознайомитися з подіями на рідній землі, зокрема дізнатися про заворушення в Галичині з нагоди виборів 1911 р., політичні процеси. У серпні 1911 р. надруковано спеціальне «Запрошення» на «перший краєвий з'їзд, що його влаштовує 9 вересня у Львові т-во «Сокіл-Батько». Особливо багато новин з України опубліковано 1913 р. і на початку 1914 р. Так, 1913 р. повідомлялося «з великим смутком» про смерть Лесі Українки.

«Свобода» за 5 березня 1914 р. вийшла більшим обсягом і майже цілком присвячена 100-літньому ювілею Т. Шевченка. У числі за 26 березня на першій сторінці вміщено «Протест Американської України проти варварської заборони царським урядом святкувати Ювілей Шевченка», скерований до президента США В. Вільсона. У ньому ж подано вістку з України про «німий ювілей», а в наступних числах надруковано багато повідомлень про «шевченківські» демонстрації в Києві, Одесі, Харкові та інших містах.

У «Свободі» за 28 травня 1926 р. на першій сторінці вміщено портрет І. Франка та редакційний коментар з приводу 10-ліття від дня його смерті. У тому ж числі надруковано заклик «Об'єднання Українських Організацій в Америці» до американських українців, щоб «вони влаштовували доповіді, віча, концерти та інші імпрези для вшанування пам'яті І. Франка». Через два дні вміщено резюме попереднього заклику про збір пожертв на будову його пам'ятника у Львові. Ці заклики повторювались до кінця серпня.

Починаючи від 1910 р. в розділі міжнародних повідомлень публікувалося багато коментарів на теми: «Війна або мир», «Небезпека війни», «Війна неминуча», «Росія готова до війни» і т. п.

Число за 6 серпня 1914 р. вийшло із великим заголовком на першій сторінці: «Велика європейська війна розпочалась». Відтоді численні повідомлення про війну не сходили з перших шпальт аж до її закінчення. Час від часу друкувалися карти із зазначенням фронтів та перебігу боїв. У редакційних коментарях не простежувалася виразна позиція, хоча помітна тенденція вважати Німеччину й Австрію «меншим злом», ніж Росію. Однак коли в числі за 5 квітня 1917 р. було вміщено повідомлення про ухвалення Конгресом США «воєнної резолюції», оголошення мобілізації та перехід цієї країни до активної участі у війні проти Центральних держав, редакція «Свободи» відразу прилучилася до спільного оборонного фронту американського народу.

Воєнні повідомлення відсували на другий план інформацію про всі інші події, хоч і у «воєнних» числах містилося чимало різноманітних матеріалів. Зокрема, надруковано багато статей ідеологічного спрямування, в яких порушувалася українська проблематика. Окремий розділ формували новини і коментарі про українське державне будівництво.

22 серпня 1914 р. під заголовком «Революція на Україні» подано телеграму із Роттердама від 20 серпня. У числі за 8 вересня разом із редакційним коментарем «За Українську Державу» надруковано «Маніфест» Головної Української Ради у Львові до українського народу в Галичині від 3 серпня 1914 р. У тому ж числі вміщено «Оповідання» Української боєвої управи у Львові про створення військової організації «Українські Січові Стрільці» та організацію самоврядних комітетів у всіх містах і селах Галичини. На початку вересня 1914 р. у зверненні «До Українського Народу в Злучених Державах» повідомлялося про заснування «Української Народної Ради в ЗДА» та подавався її «Маніфест», в якому, зокрема, зазначено, що вона вірить у визволення України, у «здійснення заповіту Шевченка» і проголошує створення міжпартійного «Фонду Визволення України», закликаючи земляків у США скласти пожертви.

10 листопада 1914 р. у часописі знову надруковано «Відозву до членів Українського Народного Союзу в Америці», в якій наголошувалося: «Кожний з нас мусить подати свою допомічну руку із далекої чужини. За залізо даймо золото, за кров даймо наше співчуття і любов! Подбайте... щоб Ваше Братство чи Сестрицтво ухвалило якнайбільшу пожертву на дар для наших Братів і Сестер у Старім Краю, що понесли жертву майна і крові в теперішній страшній кривавій війні в нашім краю!».

З кожним номером кількість таких закликів зростала, зокрема після публікації у числі за 17 листопада 1914 р. розлогого матеріалу «Справа Самостійної Української Держави на світовій арені».

Багато місця у «Свободі» відводилося публікаціям про такі історичні події в житті американських українців, як «Перший Український Сойм», що відбувся у Нью-Йорку 30—31 жовтня 1915 р., та проголошений президентом В. Вільсоном «Український День» 21 квітня 1917 р.

У зв'язку з подіями в Україні редакція «Свободи» 1916 р. видавала окремі «англійські» числа або окремі сторінки, матеріали яких широко інформували англomовний світ про Україну, український народ та його боротьбу за незалежність.

1917 р. була запроваджена нова рубрика «3 революційних подій на Україні». Редакція у номері за 17 березня цього року повідомила про «Революцію в Росії» та зречення царя, у числі за 5 квітня — про «Війну з Німеччиною», згодом повідомлення про розвиток цих подій чергувалися із матеріалами про українське державне будівництво. У редакційній статті «Наші завдання», надрукованій у числі за 10 березня 1917 р., після розгляду міжнародного становища стверджується, що «в нас не розв'язана ще як слід навіть сама основа всякого людського життя, бо ми ще не маємо повного і загарантованого власними силами національного розвитку. Тому для нас немає значення боротьба суспільна, економічна, класова так довго, як довго не буде вирішена наша кардинальна, найголовніша вимога, яка охоплює собою теж все інше, а це: повна національна свобода українського народу».

Протягом усього періоду існування газети, особливо в роки війни, редакція підкреслювала лояльність щодо своєї «прибраної Батьківщини» — США та закликала до цього американсько-українську спільноту: «Українські імігранти! Пам'ятайте про свої обов'язки супроти вільної землі Вашингтона, на якій ви знайшли захист і добробут. Пам'ятайте, що Америка не була для нас мачухою, а навпаки, заопікувалась нами, наче рідними дітьми. Українці! Пам'ятайте, що вашим святим обов'язком є любити свободну Америку й боронити слави американського прапора!» (1917. — Ч. 42).

19 травня 1917 р. у часописі подано обширну статтю про те, що «російські українці домагаються української республіки», у наступному числі йшлося про «величаву маніфестацію в Києві», в публікації чергового числа наголошувалося, що «делегати українських військ домагаються самоуправи України».

Майже всі числа «Свободи» за 1918 р. містили публікації про актуальні події в Україні або дотичні до неї: «Українські делегати на мирових переговорах в Берестю Литовським», «Українці здобули Харків», «Большевики признають незалежність України», «Українське правительство веде окремі переговори з Центральними Державами», «Нота Української Народної Республіки», «Прихильне відношення Аліантів до України», «Боротьба українських військ з большевиками на передмістях Полтави», «Австрія віддає Холмщину Україні» і, нарешті, «Українська Центральна Рада проголосила повну незалежність України».

У часописі того періоду друкувалося багато матеріалів про те, як заселяли та освоювали українці

простори Далекого Сходу. Під час Першої світової війни в Європі (1914—1918 рр.) із Сибіру і Далекого Сходу до Америки почали прибувати політичні українські втікачі, серед них — ті, що згодом стали відомі своїми публікаціями або співробітництвом у «Свободі», — Олесь Досвітній (Кілька слів українським діячам в Америці. — 1917. — Ч. 124), Григор Семешко та Василь Білинський (3 історії революційного руху в Росії. — 1917. — 12 квіт.).

У подальших числах подавалася інформація про події в Україні: боротьба з більшовиками, запровадження Гетьманату, боротьба проти Гетьмана П. Скоропадського; 2 листопада опубліковано велику статтю «Революція в Австро-Угорщині», 5 листопада — повідомлення «Австро-угорські українці злучилися з Україною»; 7 листопада телеграма з Амстердама інформувала, що «українські війська зайняли Львів і Перемишль. Адміністрація Східної Галичини в руках Української Народної Ради».

У числі за 12 листопада надруковано повідомлення про закінчення війни. Редакція «Свободи» і далі публікувала відомості про «криваві бої у Львові», «криваві бої на Україні».

Американські українці докладали значних зусиль, щоби допомогти завершити державну розбудову Старого краю. 14 грудня 1918 р. під заголовком «Українська справа в Американському Конгресі» містилося коротке повідомлення з Вашингтона: «За старанням Українського Народного Комітету в Америці, конгресмен Джеймс Геміль вносить нині в Конгресі резолюцію в справі офіційного визнання незалежності України і допущення українських делегатів на мирову конференцію в Парижі».

У числі за 25 січня 1919 р. надруковано повідомлення «Злука Галицької Республіки з Україною», в якому вміщено телеграму з Берна про Акт Злуки, і редакційне тлумачення. Однак згодом почали надходити тривожні повідомлення і коментарі, що песимістично оцінювали шанси на перемогу, — «встоятись не буде сили».

У кожному числі 1919 р. на першій сторінці друкувалися англійською мовою у чорному обрамленні «жалоби» американських українців по тих, що полягли в бою з «ляцькою ордою», а перша сторінка числа за 24 липня 1919 р. повністю була обведена чорним, оскільки містила таке повідомлення: «Головна Рада в Парижі признала Галицьку Україну Польщі». У чорному обрамленні подано англійською мовою протест проти такого рішення. У редакційному коментарі «Свободи» стверджувалося, що «все те, що робить ми-

рова конференція може скінчитися трагічно не тільки для українського народу, але й для цілого світу».

Редакційна стаття «Ганебний документ», надрукована 29 січня 1920 р., містила текст відомого Варшавського договору з відповідним коментарем.

Увага редакції була прикута до трагічних подій, які відбувалися в Україні. На сторінках «Свободи» все ще з'являлися новини про боротьбу в Україні, але щораз частіше це повідомлення про звірства нових окупантів. Редакція «Свободи» від початку зайняла непримиренну позицію щодо більшовицької влади.

На шпальтах видання подавалися вісті про українських полонених у Польщі та Чехословаччині, про те, що С. Петлюра організовував українську армію у Чехословаччині, а також багато коментарів авторства українських діячів. У числі за 9 квітня 1920 р. під заголовком «Горе України» надруковано «Лист до американських українців» М. Грушевського з Женеві.

У «Свободі» докладно висвітлено приїзд до США представників уряду Української держави Лонгіна Цегельського (весна 1920 р.) і Луки Мишуги (червень 1921 р.), які започаткували у Вашингтоні Українську державну місію та представляли українські державні інтереси перед американським урядом, а також проводили акцію серед американських українців щодо надання допомоги Україні. Публікувалися повідомлення про турне Європою Української республіканської капели під проводом Олександра Кошиця.

У міжвоєнний період співробітниками «Свободи», крім названих, у різний час були Семен Демидчук, Володимир Кедровський, Євген Ляхович, Микола Сироїдів, а кореспондентами — Василь Бобрів, В. Богуш, А. Бойків, В'ячеслав Будзиновський, М. Гехтер (псевд. Радянин), Остап Грицай, Дмитро Донцов, Володимир Левицький, Богдан Лепкий, Михайло Лозинський, Антін Лотоцький, Осип Назарук, Євген Онацький, Улас Самчук, Кирило Трильовський, Панас Феденко, Лев Ясінчук та ін.

На першій шпальті видання подавалися вісті під рубриками: «В Україні», «В Америці» і «В світі». Повідомлення з України представляли увазі читачів широкий тематичний діапазон — від інформації про активну боротьбу, зокрема про «повстання Махна», до вісток про те, що чинила більшовицька влада. Зміст редакційних коментарів «Свободи» про становище в Україні можна визначити за заголовками: «Московські комісарі і польські пани знущуються над українськими робітниками і селянами», «Шовіністичний большевизм», «Польські і московські розбійники» тощо.

У «Свободі» за 25 липня 1921 р. (ч. 171) надруковано заклик «президента» Західно-Української Народної Республіки Є. Петрушевича. Відтоді аж до кінця травня 1922 р. майже в кожному числі щоденника фігурують заклики на першій сторінці: «Складайте позичку...», «Купуйте бонди...» і т. д. У виданні вміщено багато статей, дописів і повідомлень про ці справи Л. Мишуги і Л. Цегельського. Після завершення акції «позички національної оборони» аж до 1923 р. закликалося до пожертв на «Фонд Негайної Допомоги» від імені «Об'єднання Українських Організацій в Америці», яке спрямовувало українське життя у США до Другої світової війни.

Шпальти «Свободи» в 1922 р. і пізніше заповнювалися повідомленнями про «повінь арештів в Західній Україні». У часописі за 7 грудня 1922 р. на першій сторінці надруковано заклик «В обороні краю мук, сліз і крові» від «Дипломатичного Представництва ЗУНР в Америці» — до масових протестів та збільшення жертв на оборону України. Число за 19 березня 1923 р. подало трагічну вістку, що «Аліантська Конференція Амбасадорів постановила «віддати» українську Східну Галичину Польщі». На перших сторінках «Свободи» знову друкувалися заклики до протестів проти «признання» Польщі Західної України та нові звернення щодо складання жертв на «Боевий Фонд».

На кожній сторінці з різними підписами, під різними гаслами і на різні цілі вміщувався один великий заклик: «Складайте!», починаючи від дипломатичних представництв українського екзильного уряду і завершуючи представниками багатьох регіонів України. У числі за 20 липня 1923 р. надруковано заклик: «Українська Академія Наук в Києві потребує допомоги!» за підписом А. Кримського. Ця «збіркова справа» продовжувалася аж до Другої світової війни.

У 1923 і 1924 рр. з'явилися повідомлення про повстання в Україні, перехід українських повстанських загонів через Дністер до Бессарабії (1924. — Ч. 190), а також про голод в Україні, «українізацію», інші більшовицькі експерименти.

На перше місце висувалися публікації про революційний рух у Західній Україні проти польської окупації, напади членів УВО на польські державні інституції та інші прояви боротьби. Повідомлення про польські суди над українськими революціонерами друкувалися під рубрикою «В безконечній черзі». Кожний політичний процес у Львові та інших містах Західної України редакція «Свободи» коментувала, подаючи докладні звіти за місцевою українською пресою (як правило, за «Ділом»).

У 1926 і 1938 рр., після вбивства Симона Петлюри і Євгена Коновальця, у виданні друкувалися матеріали, присвячені цим трагічним подіям. Повідомлення про вбивство Головного отамана вміщено у числі за 27 травня 1926 р. під заголовком «Симон Петлюра вбитий». У цьому та в наступних числах «Свободи» публікувалося багато статей і довідкових матеріалів про С. Петлюру та його історичні заслуги.

28 травня 1938 р. під назвою «Євген Коновалець вбитий советським агентом» подано телеграму від Євгена Онацького з Рима про факт вбивства і матеріал, в якому висвітлювалися подробиці цього злочину за голландською та американською пресою. У наступному числі на першій сторінці вміщено портрет Є. Коновальця, згодом — багато інших подробиць з цього приводу.

1930 р. у «Свободі» впродовж тривалого часу друкувалися детальні звіти про процес «Спілки Визволення України» в Харкові із розлогими коментарями.

Великі заголовки повторювалися у часописі ще кілька разів у зв'язку з актами революційного підпілля або у випадках оголошення смертних вироків українським бойовикам польськими судами. Чимало інформації та коментарів подано 1930 і 1931 рр. у зв'язку з польською пацифікацією Західної України.

У міжвоєнний період «Свободу» неодноразово планували перетворити на «партійну» газету. Однак часопис залишався увесь час незалежним загальнонаціональним демократичним органом. На його сторінках друкувалися статті та коментарі представників майже всіх українських політичних напрямів, за винятком комуністів.

Чималий вплив на формування і кристалізацію своєрідного американсько-українського світогляду у «Свободі» мала та обставина, що в ці роки отримала голос молода українська генерація, народжена в Америці.

Під час економічної депресії у США, 1931 р., редакція часопису допомагала знайти працю робітникам, подавала поради, куди звертатися, надавала грошову допомогу, створивши з цією метою фінансовий фонд.

Усі великі акції американських українців того часу — проти польської пацифікації, Голодомору в Україні, протести проти визнання США Радянського Союзу і т. п. — знаходили висвітлення та підтримку на шпальтах «Свободи». Під час Голодомору 1932—1933 рр. у часописі друкувалися матеріали про цю жорстоку трагедію українського народу, редакція закликала читачів висловлювати протести та збирати все необхідне для надсилання в Україну.

Від 1933 р. в газеті дедалі частіше з'являлися тривожні вісті про можливість нової світової війни. Відтоді у часописі друкувалися гострі виступи проти фашизму в Італії та нацизму в Німеччині. З початком вересня 1938 р. редакція почала «бити на сполох» у справі Карпатської України. У кожному числі подавалися не тільки міжнародні інформації про події у Чехословаччині, а й багато джерельного матеріалу та коментарів про Карпатську Україну. У виданні друкувалися англійською мовою телеграми і протести в справі Карпатської України. У числі за 28 жовтня 1938 р. містилося повідомлення з Ужгорода, що «о. Волошин прем'єром Закарпаття». Від 17 березня аж до червня 1939 р. редакція вміщувала обширні статті про боротьбу Карпатської України та знущання нових, угорських, окупантів. Одночасно започатковувалася велика збіркова акція на допомогу карпатським українцям.

Ще одна тема, якій приділялася особлива увага редакції, — пацифікації українського населення у Західній Україні. Знову з'явилися повідомлення про «нові польські звірства над українським народом». Так, 22 листопада 1938 р. вміщено репортаж про маніфестаційний похід вулицями Нью-Йорка, в якому взяло участь «поверх 15 тисяч людей». З того часу аж до березня 1939 р. шпальти видання регулярно заповнювалися інформацією про пацифікацію.

2 вересня 1939 р. у газеті опубліковано ґрунтовну статтю про нову війну в Європі. У коментарі з приводу цієї війни під назвою «Для України», надрукованому 5 вересня, стверджувалося, що настав великий і грізний час для всіх країн. У цьому ж номері Є. Онацький подав фрагменти «З мого римського щоденника» про початок Другої світової війни.

У вересні з'явилося багато повідомлень про окупацію Західної України Червоною армією і встановлення радянської влади та про нові втрати і страждання українського народу. У газеті запроваджено три рубрики українських новин: «Під советською окупацією», «Під німецькою окупацією» і «Під мадярською окупацією», які містили багато звітів про протести американських українців проти «німецько-советських торгів українськими землями» та «советської окупації Західної України», а також повідомлень про збір грошей.

У 1896—1906 рр. редакція «Свободи» видавала серію науково-популярних книжок (45 назв), у 1914—1916 рр. — серію просвітніх листків товариства «Просвіта» (24 назви), пізніше — різні брошури та книжки (окремі літературні твори, збірки, спогади, історичні монографії; майже 300 назв). Починаючи з 1915 р. разом із УНС видала низку праць про Укра-

їну М. Грушевського, Д. Донцова, Д. Дорошенка, К. А. Меннінга, Л. Мишуги, Г. Чемберлена та інших англійською мовою.

У 1914—1918 рр. у видавництві «Свободи» виходив дитячий журнал «Цвітка», у 1927—1933 рр. — журнал-квартальник для молоді «Ukrainian Juvenile Magazine» за редакцією О. Рев'юка, редактора «Свободи».

«Свобода» в 1897, 1901—1936, 1940, 1944, 1949 рр. і від 1951 р. та донині видає щорічні календарі-альманахи, в яких публікуються літературні твори, статті історичної та культурницької тематики, інформаційні матеріали про історію газети та УНС.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900 / І. Е. Левицький. — Львів, 1911. — Т. 3. — С. 273; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816 — 1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 101.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2728—2729; Encyclopedia of Ukraine — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — Р. 128; Українська преса в Новім Сьвіті // Червоний Прапор. — 1908. — Ч. 8; Стеткевич О. «Свобода. 1893—1912» : [історичний огляд] / О. Стеткевич // Свобода. — 1912. — 5 верес. — С. 4; [Цурковський А.]. «Свобода». 1893—1912 // Там само. — С. 4—5; Грушка Г. Думає і ділай (Голос з-за могили) / Г. Грушка // Там само. — 1913. — 5 черв. — С. 6; Дмитрів Н. О. Григ. Грушка і його заслуги для амер. Руси / Н. Дмитрів // Там само. — 4 груд. — С. 2; Бачинський Ю. Українська імміграція в 3'єдинених державах Америки / Юліан Бачинський. — Львів, 1914. — С. 446—449, 460; Власт Ю. Українська преса в Америці / Ю. Власт // Український Прапор. — Відень, 1920. — Ч. 8. — С. 4; Мишуга Л. Як формувався світогляд українського імігранта в Америці / Л. Мишуга // Пропамятна книга видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу. — Джерзі Сіті, 1936. — С. 41—176; Голод Д. Споми́ни старого імігранта (Початки «Свободи») / Д. Голод // Там само. — С. 257—258; Пирч Д. Спогади з минулих літ (Хрещення «Свободи») / Д. Пирч // Там само. — С. 283—284; Дмитрів Н. 3 початків нашого життя в Америці / Н. Дмитрів // Ювілейний Альманах. 1894 — 1944: Виданий з нагоди п'ятидесятилітнього ювілею Українського Народного Союзу. — Джерзі Сіті, 1944. — С. 246—249; Прийміть і повітайте як свою... (В пам'ять 50-ліття «Свободи») // Там само. — С. 294—304; Демидчук С. Слідами українських піонерів / С. Демидчук // Календар-Альманах Українського Народного Союзу на рік 1952. — 1951. — С. 22—23; Драган А. «Свобода» в минулому і сучасному / А. Драган // Ювілейний Альманах «Свободи»: 1893—1953. — Джерзі Сіті, 1952. — С. 13—52; Мишуга Л. Шістдесятиріччя «Свободи» / Л. Мишуга // Там само. — С. 5—8; Лотоцький В. За шістдесят років / В. Лотоцький // Там само. — С. 55—57; Баран С. «Свобода» і «Діло» та їх роля / С. Баран // Там само. — С. 81—95; Кедрин І. Репрезентативний щоденник / І. Кедрин // Там

само. — С. 101—103; *Луців Л.* Література в перших річниках «Свободи» / Л. Луців // Там само. — С. 115—120; *Драган А.* Український Народний Союз у минулому і сучасному / А. Драган // Українці у вільному світі: Ювілейна книга Українського Народного Союзу: 1894—1954. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1953. — С. 46—81; *Драган А.* «Свобода» в Нью-Йорку / А. Драган // Золота ювілейна книга видана з нагоди 50-ліття зорганізованого українського громадського життя в Нью-Йорку. 1905—1955. — Нью-Йорк, 1955. — С. 49—50; *Драган А.* У 70-ліття «Свободи» / А. Драган // Свобода. 1893—1963 : альманах «Свободи» на 1963 рік. — Джерзі Ситі, 1963. — С. 5—9; *Драган А.* Здійснені мрії / А. Драган // Календар-Альманах Українського Народного Союзу на 1967 рік. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1966. — С. 35—58; *Давиденко Г.* «Свобода» про голод 1933 року / Г. Давиденко // Українська заморська твердиня : Ювілейний альманах у 75-річчя УНС. 1894—1969. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1969. — С. 250—263; *Ясеньовський Е.* Отець Григорій Грушка — основник «Свободи» / Е. Ясеньовський // Альманах Українського Народного Союзу на рік 1972. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1971. — С. 115—118; *Драган А.* Газета хрестоносних походів: У 80-річчя «Свободи» / А. Драган // Альманах-Календар Українського Народного Союзу на рік 1973. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1972. — С. 129—138; *Wynar L. R.* Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States / L. R. Wynar, A. T. Wynar. — Littleton, Colorado, 1976. — Second ed. — P. 202; *Голіят Р.* Історія української преси в Америці / Р. Голіят // Альманах Українського Народного Союзу на рік 1978. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1977. — С. 84—88; *Світ І.* «Свобода» за 85 літ / І. Світ // Там само. — С. 57—66; *Dushnyck W.* Pioneer and Bearer of Ukrainism in America / W. Dushnyck // Альманах Українського Народного Союзу на рік 1979. — Джерзі Ситі ; Нью-Йорк, 1978. — С. 103—109; *Ukrainian Canadian Content in the Newspaper Svoboda. 1893—1904 / Swyripa and Andriy Makuch.* — Edmonton, Alberta, 1985. — 157 s.; *Wynar L. R.* Guide to the American Ethnic Press: Slavic and East European Newspapers and Periodicals / L. R. Wynar. — Kent, Ohio, 1986. — P. 9, 214, 215; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 152—153; *Anastazievsky W.* A Select Index to Svoboda, Official Publication of the Ukrainian National Association, Inc., a Fraternal Association / W. Anastazievsky. — Saint P., MN, 1990—1994. — Vol. 1—4; *Holiat R. S.* The Ukrainian Press in the United States / R. S. Holiat // The Ukrainian Heritage in America. — New York, 1991. — P. 305—310; *Kuropas M. B.* The Ukrainian Americans: Roots and Aspirations, 1884—1954 / M. B. Kuropas. — Toronto ; Buffalo, 1991. — P. 73—106; *Kuropas M. B.* Laying the Foundation: Reflections on the Early Years of Svoboda / M. B. Kuropas // Ukrainian Quarterly. — 1994. — Vol. 50, № 1. — P. 5—12; *Kuropas M. B.* Ukrainian — American Citadel: the First One Hundred Years of the Ukrainian National Association / M. B. Kuropas. — Boulder, Colo, 1996. — P. 36—39, 48, 49, 52—59, 61—72, 76, 77, 135, 136, 143, 159, 286; Довідник з

українсько-американських газет на мікрофільмах / упоряд.: Г. МIRONЮК, О. ЛУЖНИЦЬКИЙ. — Нью-Йорк ; Львів, 1998. — С. XVII; *The Role of the Newspaper Svoboda // Bodnarchuk D.* Ethno-National Consciousness of the Ukrainian Immigrants in the United States. — Clifton, N. J., 2000. — P. 96—101; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX ст. : підручник / І. Л. Михайлин. — К., 2003. — С. 636; *Савченко О.* Тематика публікацій часопису «Свобода» 1917 р. / О. Савченко // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003. — Львів, 2003. — С. 318—322; *Гарасим В.* Українська преса першої хвилі еміграції на теренах Північної Америки та її роль у національно-культурному житті нації / Василь Гарасим // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. — Львів, 2005. — С. 93—96.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 167, оп. 1, спр. 5. — Арк. 464 зв.; Спр. 6. — Арк. 3950; Спр. 8. — Арк. 74; Спр. 45. — Арк. 1—4; Спр. 54. — Арк. 76—76 зв.; Спр. 95. — Арк. 1—14; Спр. 102. — Арк. 69 зв; Спр. 142. — Арк. 1—14; Спр. 149. — Арк. 80 зв; Спр. 184. — Арк. 116; Спр. 192. — Арк. 83 зв; Спр. 225. — Арк. 1—19; Спр. 231. — Арк. 92 зв.

Електронні джерела: http://www.svoboda-news.com/servicefiles/pro_svobodu.htm.

Я. Сенік

192

СИКАВКА: Журнал сатирично-гуморист[ичний]. — Р. І. Ч. 1. 1893, 15 мая н. ст.

Ред.: не зазначено. — **Львів, 1893.**

Вийшло: 1893 — Р. І ч. 1; Ф. 26,5×21 см; Обс. 8 с.;

Передпл.: не подано.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1893 — Р. І ч. 1.

Примітки: Рукописне видання.

На першій сторінці ілюстрованого молодіжного журналу вміщено гумористичне повідомлення: «Редакція з чемности не пише собі сама реклами, але віддає перше слово чоловікови поважнішому, знаному із свого здорового суду і «бивальства»: Гм... Десь тут роблять пане добродзею одну дурницю за другою. О! якусь Сикавку видавати, — не знати, що буде писати пане добродзею оден з другим; дурниці?.. О! він оден з другим хоче віца пускати...», підписане так: «авентичне, записане через Блоху».

Далі у виданні подано низку малюнків, супроводжуваних гумористичними віршами про кожну пору року та канікули. Тут же — малюнок із підписом: «Прогулка агрономів до Дублян».

Наступні сторінки містять сатиричні «Десять приказаній од «moralnego rzadu» для годованців

ніби руської семінарії пересланих на руки якоїсь ексценції» та «трагедію» у двох актах «Клюбіст».

На останній сторінці подано гумористичні «Телеграми Сикавки», а під назвою «Переписка Ред.» — замітки щодо невміщених матеріалів: «Дечого не мож було помістити в тім числі; помістимо «Надіслане» у слід. числі. Діл бібліографічній задля браку часу мусіли си... разом поминути». Тут же — звернення про «моральну та матеріальну підмогу» видання.

Про випуск наступного числа відомостей не віднайдено.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 101.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 566.

М. Романюк

193

ЧИТАЛЬНЯ: Часопис для народа (1893); Письмо зъ Просвѣты (1894—1896). — Выходить два разы на мѣсяць. Р. І. Ч. 1. 1893, 23 н. с. сѣч.

Ред.-выд. Іосифъ Ярембецкій (1893). *Одвѣчальный ред.* Иванъ Бачинскій (1893 ч. 1—5), Кость Паньковскій (1894—1896). — **Львѣвъ, 1893—1896.** *Вы-*

дає Товариство «Просвѣта» (1894—1896). Друк. Наукового Товариства им. Шевченка підъ зарядомъ К. Беднарского. *Адр. ред. і адм.:* ул. Театральна, ч. 8 (1893 ч. 1—5), ул. Академична, ч. 8 (1893 ч. 6—24). *Адр. експ.:* ул. Академична, ч. 8 (1893). *Адр. ред.:* ул. Театиньска, ч. 19 (1894—1896). *Адр. адм. і експ.:* ул. Академична, ч. 8 (1894 ч. 1—23), т-во «Просвѣта», ул. Вѣрменьска, ч. 2 (1894 ч. 24 — 1895 ч. 15), т-во «Просвѣта», Ринокъ, ч. 10 (1895 ч. 16 — 1896).

Вийшло: 1893 — Р. І ч. 1—24, 1894 — Р. ІІ ч. 1—24, 1895 — Р. ІІІ ч. 1—24, 1896 — Р. ІV ч. 1—24; *Ф.* 28,5×21 см; *Обс.* від 8 с. до 16 с.; *Передпл.:* у Львовѣ на рѣкъ 3 зр. кр. а.в., для передплатникѣвъ «Батьковщины» и членѣвъ товариства «Просвѣта» — 2 зр. кр. а.в.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1893 — Р. І ч. 14—24, 1894 — Р. ІІ ч. 1—24, 1895 — Р. ІІІ ч. 1—24, 1896 — Р. ІV ч. 1—24; **НБ ЛНУ:** 1893 — Р. І ч. 1—24, 1894 — Р. ІІ ч. 1—23, 1895 — Р. ІІІ ч. 1—24, 1896 — Р. ІV ч. 1—24; **ДНАБ:** 1894 — Р. ІІ ч. 1—24; **ХДНБ:** 1893 — Р. І ч. 1—24.

Примітки: До кожного річника є загальна титульна сторінка і покажчик змісту. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

Мета часопису — «ширити просвѣту и будити народну свѣдомѣсть по всѣхъ усюдахъ, якъ далеко сягає руске слово, якъ далеко гомонить руска пѣсня...» — відзначалося у вступному слові редакції, підписаному видавцем Й. Ярембецьким та відповідальним редактором І. Бачинським (1893. — Ч. 1). Повідомляючи, що «Читальня» виходитиме «при участі лучшихъ нашихъ письменныхъ силъ», редакція зверталася із проханням до душпастирів, учителів, керівників громад і прихильників народної просвіти сприяти її поширенню на Поділлі, Покутті, Буковині, Підгір'ї та в Угорщині.

Виконуючи задекларовану мету, кожне число упродовж перших двох років редакція розпочинала публікацією уривків з Євангелія із короткими поясненнями «на підставѣ науки руско-католицкои церкви» О. Торонського, друкувала історичні праці М. Костомарова (Облога мѣста Львова Богданомъ Хмельницкимъ. — 1893. — Ч. 1—4; Облога мѣста Збаража Богданомъ Хмельницкимъ въ 1649-ѣмъ роцѣ. — 1893. — Ч. 6—12; Битва підъ Зборовомъ дня 15 серпня 1649 року. — 1893. — Ч. 13—20; Друга облога Львова Богданомъ Хмельницкимъ. — 1893. — Ч. 21—24); статті І. Городиського (О потребѣ спѣльной працѣ на нивѣ народної просвѣты. — 1893. — Ч. 2) та М. Зубрицького (Проповідникъ тверезости. — 1894. — Ч. 9), що порушували проблеми просвіти народу і здорового

„Читальня“ виходить
два рази на місяць у Львові,
кожного 9. (21.) и 24. (6.)
Редакція улиці Театинської
ч. 19.

Адміністрація и експедиція;
улиця Академічна
ч. 8.

Рукописи неужити звер-
тають ся лише на попередню
застережену.

Рекламацій неопечатані т. є
въ отвертхъ листахъ вільній
вѣдъ оплати поштовою.

ЧИТАЛЬНЯ

Передплата на „Читальню“
плата у Львові, вносить :
на цілий рікъ 3 зр. — кр. а. в.
„півъ року 1 „ 50 „ „ „
„чверть „ — 75 „ „ „
Для передплатників „Бать-
ківщини“ и членівъ това-
риства „Просвіта“ передплата
на „Читальню“ вносить :
на цілий рікъ 2 зр. — кр. а. в.
„півъ року 1 „ — „ „ „
„чверть „ — 50 „ „ „
Оголошенія приймають ся
по ціні 6 кр. вѣдъ одною
строкою газетовою.

ПИСЬМО ЗЪ ПРОСВѢТЫ

Вѣдъ видавництва.

Зъ сьмъ числомъ зачинає ся другій рочникъ
нашої газетки „Читальня“, що має подаванемъ
наукъ и вѣдомостей о господарствѣ, промыслѣ, тор-
говлі и господарности заспокоювати матеріальній,
а оповѣданями зъ святаго писма, поезіями, повѣ-
стками, статтями зъ різнихъ наукъ, вѣстями полі-
тичними и новинами заспокоювати духовій потре-
бы народу.

Зъ новимъ рокомъ обійшло на себе видав-
це „Читальнѣ“ товариство „Просвіта“ у Львові
вдоволяючи въ сей способъ бажаню, висказаному
на загальнихъ зборахъ, щоби видавало газетку,
котра бы обговорювала господарскій, промысловій
и взагалъ економічній справы народу.

Въ „Читальнѣ“ будуть отже мѣстити ся такі
статѣ :

I. Святѣ писма зъ перекладомъ и короткими
поясненнями.

II. Повѣсткы и повѣстки.

III. Статѣ популярно-науковѣ зъ исторіи,
географіи, наукъ природнихъ, порадникъ лікар-
скій и т. и.

IV. О господарствѣ (рільництвѣ, огородництвѣ,
садівництвѣ, пчѣльництвѣ, годівлі худоби и т. д.).

V. О промыслѣ и торговлі.

VI. О господарности.

VII. Вѣсти о товариствѣ „Просвіта“, о
дѣяльности си Головного видѣлу, сілій и читальнѣ.

VIII. Вѣсти о „Народній Торговлі“ и о „Дѣл-
ствѣ“, о крамницяхъ рускихъ и т. д.

IX. Коротка „Лѣтопись“ (щѣ дѣє ся въ свѣтѣ).

X. Новинки и Величина (Смѣхъ и правда,
Загадки, и тако инше).

XI. Вѣсти господарскій, промысловій и тор-
говельній (о урожаю, цѣны збѣжа и т. и.).

Въ „Читальнѣ“ будуть помѣщати ся такожъ
иллюстраціи, особливо до господарской части.

„Читальня“ буде и далше виходити два рази
на місяць, кожного 9. (21.) и 24. (6.) дня, въ
повтора аркуна друку.

Передплата вносить : для членівъ „Просвіты“
и „Народной Торговлі“, для заасекурованихъ въ
„Дѣлствѣ“ и передплатниківъ „Батьківщини“ —
рѣчно 2 зр., піврѣчно 1 зр., для иншихъ рѣчно
3 зр., піврѣчно 1 зр. 50 кр.

Редакція находит ся на улиці Театинській ч. 19,
адміністрація и експедиція на ул. Академічній ч. 8.

Се число „Читальнѣ“ розсылаемо вѣсімъ то-
рѣчнимъ передплатникамъ. Друге число вышлемо
лише сьмъ, що подѣшлють передплату. Вѣсѣхъ на-
шихъ довжниківъ просимо, щоби намъ чимъ скор-
ше подѣслали вѣсъ залеглости, щоби ми не мали
прикрости а вони неприемностей.

Недѣля 30. по св. Дусѣ.

Възвѣстіє отъ Луки гл. XVIII. зав. 91.

Въ крѣма бже : Чоловѣкъ иѣкій пристѣпъ къ
Исусѣ, искивша єгѣ и глагола : „Оучителю бла-
гій, что сотворишь живѣтъ євѣнній наслѣдствѣю?“
Рѣчи же ємѣ Исусѣ : „Что ма глаголаши блга?
Никѣмѣ блгаго тѣмѣмъ єдинѣмъ Бѣгу. Заповѣди

Въ оный часъ : Чоловѣкъ який приступивъ
до Исуса, кусая бѣго и говорячи : „Учителю до-
брий, що маю зробити, щоби живѣтъ вѣчній на-
слѣдствѣ (осигнути)?“ Исусъ же рече єму : „Чого
мене зовѣшь добримъ? Нѣхто не є добрий, лишѣ

способу життя, публікації з питань землеробства, господарництва, садівництва, бджільництва тощо.

Починаючи від другого річника, коли «Читальню» почало видавати товариство «Просвіта», що планувало обговорювати «господарські, промислові і взагалі економічні справи народу» (Відь видавництва. — 1894. — Ч. 1), тематичний діапазон публікацій дещо розширився. У часописі стали друкуватися матеріали господарської і промислово-торгівельної тематики: статті І. Негребецького «Про гандлярство», «Як робити масло на продаж», «Цегла и єв виробь», А. Г. «О знаяхъ господарскихъ для селянъ» і «Кілька гадокъ о науці господарства рільного», І. Г. «Справи господарські в галицкомъ соймѣ»; про господарські спілки і позичкові каси, практичні поради: «Нашъ грунтъ и найновіший способъ провадження господарства», «Роботы в пасѣцѣ» тощо. У двотижневнику велися рубрики «Порадникъ господарскій», «Вѣсти господарскі, промислові и торговельні», постійно друкувалися матеріали про «Галицьке товариство господарське», «Товариство взаимныхъ обезпечень в Львовѣ «Дністеръ», про організацію гімнастичного товариства «Сокіль», «О товариствахъ асекураційныхъ» тощо.

Одне з чільних місць на шпальтах часопису, особливо у перших два роки видання, займали поетичні твори українських письменників — І. Котляревського, С. Руданського, К. Устияновича, М. Шашкевича, Т. Шевченка, Т. Яницького, а також повісті й оповідання М. Гоголя («Сорочинецький ярмарокъ»), Г. Квітки-Основ'яненка («Отъ тобѣ й скарбъ!», «Сердешна Оксана»), О. Стороженка («Не в добрый часъ»), «Псалмы Руслановъ» та казка «Олена» М. Шашкевича, «Казка про трохъ докторовъ» В. Щурата. Після заяви редакції, що художні твори друкуватимуться по змозі «лише такі, котрі нѣгде єще не були друковані» (1893. — Ч. 24), у «Читальні» були опубліковані вірші В. Чайченка (псевд. Б. Грінченка) «Білочка» і «Соловейко та сорока», О. Любенського (псевд. О. Лотоцького) «Украинѣ», «Доля Украины», М. Школиченка (псевд. М. Кононенка) «Хлопчикъ Нагадай», Д. Третяка «Непотрѣбна гречнѣсть», «До коваля», а також повісті й оповідання І. Спілки (псевд. І. Зозулі) «Справникъ приѣхавъ», «Зъ народныхъ усть», М. Коцюбинського «Харитя», П. Кирчіва «І не введи нас в искушеніє», Марка Мурави (псевд. С. Лепкого) «Комаръ», Ореста Берещанина (псевд. О. Гандяка) «Райске яблоко» і переклади оповідань Л. Толстого «Каторжникъ», «Омелько селяньскій та барабанъ царскій».

Вважаючи, що «Читальня» «має доповняти книжочки «Просвѣты», подаючи поради господарскій для руского народу та всякій вѣсти зъ краю» (Зъ новымъ рокомъ. — 1895. — Ч. 1), редакція в останніх два роки видання часопису надавала перевагу різноматичним публікаціям пізнавального змісту: «Де-що про ладъ в громадѣ», «Розумна громада великій чоловікъ», «Що за річ сіль, якъ її добувають і яка відъ неї користь», «Правила здоровля», «Якъ жити, щобъ здоровымъ бути», «Якъ ширити просвѣту?», «Де-що про алькоголізмъ або піянство», «Про школы рільничі та промислові», «Козакъ Антонъ Головатый», Хв. Ил. «Гетьманъ Иванъ Мазепа» та ін. На шпальтах часопису з'являлися матеріали, що заторкували проблеми еміграції («Дещо про еміграцію», «Наша еміграція», «О еміграції»).

Велику увагу приділено висвітленню діяльності товариства «Просвіта» та його філій у Станіславі, Тернополі й інших містах краю. Постійно друкувалися кореспонденції про збори членів товариства, організаційні матеріали для читалень «Просвіти», а також тексти виступів на вічах «Просвіти», зокрема реферат К. Левицького, виголошений на вічі «Просвіти» у Тернополі (Про спільки и стоваришеня господарскі. — 1896. — Ч. 19). Від 1894 р. велася постійна рубрика «Вѣсти просвѣтні».

Інформаційні повідомлення про події суспільно-політичного, господарсько-торгівельного і культурно-освітнього життя краю і світу вмішувалися під рубриками «Що нового в свѣтѣ чувати?» (згодом — «Що дѣє ся в свѣтѣ»), «Новинки и всячина», з 1896 р. — «Соймъ краєвий». Для розваги час від часу друкувалися «Загадки», різні дотепи і смішинки під рубрикою «Смѣхъ и правда».

У перших двох річниках останні сторінки кожного числа заповнювали рекламні повідомлення товариств «Дністер», «Народна торгівля», оголошення торговельно-господарського змісту, інформації про вихід окремих видань тощо.

Найбільш активними авторами у перших два роки існування часопису були В. Герасимович, І. Городиський, М. Зубрицький, В. Кам'янський, І. Левицький (під псевд. Пасічник з гір Медоборських і Українець з-під Бескида), Данило Лепкий (під псевд. Сава Сливич), І. Негребецький (під крипт. И. Н.*) та ін. Упродовж 1895—1896 рр. прізвища дописувачів здебільшого не подавалися.

У грудні 1896 р. редакція повідомила, що «Читальня» припиняє вихід. 1897 р. замість газет «Читальня» і «Батьківщина» буде виходити «Свобода» (Заявлене. — 1896. — Ч. 24) (див. № 218).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 101—102; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 118—119; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1736—1738.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2051; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199; Товариство «Просвіта» у Львові : показчик видань 1868—1939 / уклад.: О. Г. Бербєка, Л. В. Головата. — Львів, 1996. — С. 319—337; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 576—579.

М. Галушко

1894 р.

194

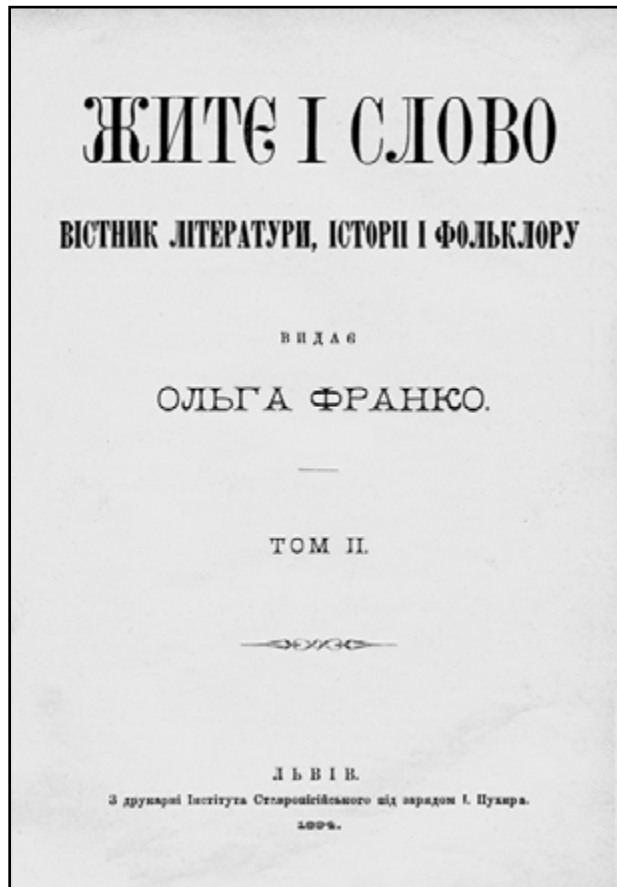
ЖИТЕ І СЛОВО: Вістник літератури, історії і фольклору (1894—1895); Вістник літератури, політики і науки (1896—1897). — Виходить раз на 2 місяці (1894—1895), раз на місяць (1896—1897). [Р. І]. Т. І. Кн. 1. 1894, 1 лют.

За ред. відповідає Іван Франко. — **Львів, 1894—1897:** Видає Ольга Франко. Друк. Інститута Ставропігійського під зарядом І. Пухира (1894—1895), під зарядом Йосифа Гузара (1896—1897 кн. 2), під зарядом Іоакима Греняка (1897 кн. 3—5/6). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Глубока, 7 (1894), Кастелівка, вул. Крижова, 12 (1895 кн. 3—6, 1897), вул. Крижова, 5 (1896 кн. 1), вул. Крижова, 11 (1896 кн. 2). *Адр. ред.:* А. Хойнацький, Львів, ул. Руска, 3 (1895).

Вийшло: 1894 — [Р. І] т. І кн. 1—3, т. II кн. 4—6, 1895 — Р. II т. III кн. 1—3, т. IV кн. 4—6, 1896 — Р. III т. V кн. 1—6, 1897 — Р. IV т. VI кн. 1—5/6; Ф. 20,5×14,5 см; *Обс.* від 72 с. до 160 с.; *Передпл.:* в Австрії 5 гульд., у Росії 10 руб. на рік. *Ц.* окремої книги з пересилкою 1 гульд. (2 руб.) (1894—1895), 1 корона (1 руб.) (1896—1897).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1894 — [Р. І] т. І кн. 1—3, т. II кн. 4—6, 1895 — Р. II т. III кн. 1—3, т. IV кн. 4—6, 1896 — Р. III т. V кн. 1—6, 1897 — Р. IV т. VI кн. 1—5/6; **НБУВ:** 1894 — [Р. І] т. І кн. 1—3, т. II кн. 4—6, 1895 — Р. II т. III кн. 1—3, т. IV кн. 4—6, 1896 — Р. III т. V кн. 1—6, 1897 — Р. IV т. VI кн. 1—5/6; **НБ ЛНУ:** 1894 — [Р. І] т. І кн. 1—3, т. II кн. 4—6, 1895 — Р. II т. III кн. 1—3, т. IV кн. 4—6, 1896 — Р. III

т. V кн. 1—6, 1897 — Р. IV т. VI кн. 1—5/6; **ХДНБ:** 1895 — Р. II т. IV кн. 4—6, 1896 — Р. III т. V кн. 2.

Примітки: 1897 р. — додатки: до кн. 1—3 (54 с.); до кн. 1—5/6 (95 с.); до кн. 1, 3 (32 с.); до кн. 4, 5/6 (96 с.).

Назва і певною мірою програма вісника «Житє і Слово» були визначені під впливом М. Драгоманова. За його пропозицією зміст журналу, що мав складатися з художніх творів, літературно-історичних і критичних статей та фольклорних матеріалів, від 1895 р. почав доповнюватися суспільно-політичними публікаціями.

Обумовлюючи потребу незалежного політико-наукового видання, яке б роз'яснювало явища суспільно-політичного життя у широкому контексті і поєднувало б європейські ідеї прогресу з потребами «русько-української... хлопської нації», видання, яке б стояло на ґрунті програми «русько-української радикальної партії», редакція підкреслювала, що часопис буде не «офіціальним органом партії», а трибуною, доступною для всіх прихильників поступу народу, без

огляду на їхні політичні переконання. «Пошановане особи противника, річева критика, ясність провідних думок і толеранція в річах меншої ваги — отже ті засади, якими хочемо кермуватися при веденню редакції.» Редакція запрошувала до співпраці тих представників прогресивної молоді з Галичини і Наддніпрянської України, які «почувають потребу вольного, незалежного слова, смілої критики, поважної дискусії над усіма важними питаннями нашої сучасности» (Оповідка. — 1895. — Кн. 6). Вона також планувала подавати критичні огляди літератур інших народів, наукові оригінальні та перекладні праці на теми, заборонені російською цензурою.

У перших два роки існування часопис містив цінні праці з літератури, історичні розвідки, листи визначних літературних і політичних діячів, етнографічні статті та фольклорні матеріали, які сприяли формуванню уявлення про окремішність українського народу, самотність його культури.

Високий науковий рівень видання засвідчують перш за все історико-літературні розвідки та літературознавчі праці І. Заневича «Літературні стремління галицьких Русинів від 1772 до 1872» (1894. — Кн. 1—6; 1895. — Кн. 1—6), І. Франка «Із старих рукописів» (1894. — Кн. 1—6; 1895. — Кн. 1—6), М. Драгоманова «Матеріали для історії віршів українських» (1894. — Кн. 3), А. Кримського «Шаг-наме або іранська книга царів Абуль Касима Фірдовсія Туського» (1895. — Кн. 2, 3, 5), «Про рукописи Руданського» з додатком двох листів поета до брата Григорія (1895. — Кн. 5); низка статей про українських, російських і польських діячів, уміщених під рубрикою «Сучасні діячі словянської науки і літератури», І. Франка (Драгоманов М. П.; Тихоміров Т. С.; Шевченко героєм польської револ. легенди. — 1894. — Кн. 1—3), Л. Василевського (Еліза Ожешкова. — 1895. — Кн. 4) і П. Грабовського (Микола Гаврилович Чернишевський; Михайло Ларіонович Михайлов. — 1895. — Кн. 6) та ін. З фольклорних і етнографічних публікацій вирізняються насиченою інформативністю статті Л. Василевського «Із фольклорного руху в Західній Європі» (1894. — Кн. 2), В. Охримовича «Знадоба до пізнання народних звичаїв і погляди правних» (1895. — Кн. 2, 3). Під рубрикою «Із уст народа» у віснику друкувалися «Пісні», здебільшого у запису та в опрацюванні І. Франка, «Легенди», зафіксовані О. Франко, Ю. Яворським та І. Франком, «Міти і вірування» — М. Зубрицьким і Д. Шимчуком, М. Гуменюком, «Казки», «Новели і фабліо» — М. Павликом

і О. Роздольським, «Оповідання про історичні особи і відносини» (згодом — «Оповідання про історичні особи і події»), «Оповідання про місцевости».

Історико-науковий характер часопису визначали також листи, в яких заторкувалися проблеми соціального, культурного й літературного життя, що друкувалися під рубриками: «Із переписки наших літературних і політичних діячів» (листи Ю. Федьковича за 1866—1868 рр. до учнівської громади у Станіславі, до А. Кобилянського, Б. Дідицького; В. Шашкевича 1872 р. і С. Качали 1873 р. — до В. Навроцького; Модеста Гриневецького 1813 р. — до М. Осолінського; Ф. Заревича, А. Кралицького — до В. Шашкевича; О. Лозинського, Д. Зубрицького та П. Куліша — до В. Чанки); «Матеріали і замітки до історії життя і слова на Україні» (листи М. Костомарова до М. Драгоманова, Лесі Українки — до О. Герцена з поясненнями та заувагами М. Драгоманова); «До історії 1848 р.» (листування Г. Шашкевича, зокрема його лист до Ю. Камінського), а також розвідки і статті історичної тематики. Насамперед — це праця М. Драгоманова «Старі хартії вільности» (1894. — Кн. 1—6), його ж статті «Освіта на Україні в XVIII ст.» і «До історії української хлопоманії в 1860-ті рр.» (1895. — Кн. 3), що друкувалися у рубриці «Матеріали і замітки до історії життя і слова на Україні»; статті І. Франка «Бунт аграрний в Якубовій Воли в р. 1819» (1894. — Кн. 1), «Сліди снохацтва в наших горах» (1895. — Кн. 4), М. Зубрицького «Панщина в селі Мшанци в XVIII в.» (1894. — Кн. 1) і «Про панщину коло старого міста» (1894. — Кн. 5), які друкувалися під рубрикою «До історії галицько-руського селянства»; низка матеріалів про історію українсько-польських відносин у розділі «Матеріали і уваги до історії австро-руського відродження 1772—1848», зокрема, це статті І. Франка «Обяви русько-польського антагонізму 1831 р.» (1895. — Кн. 1), «Зразок угорського мадяро-і москвофільства з початку XIX в.» (1895. — Кн. 3), К. Устияновича «Руська мова серед молодіжні гімн. в 50-их роках» (1895. — Кн. 3).

Вісник містив матеріали з історії театру (Драгоманов М. Народний театр на Україні. — 1895. — Кн. 3; Чайківський А. Причинок до історії русько-народного театру в Галичині. — 1897. — Кн. 1), наукові статті закордонних авторів (Г. Бігеляйзен «Нові напрями в дослідях мітологічних», П. Еванс «Боротьба теології з наукою», Б. Бекс «Матеріалістичний погляд на історію»), а також публікації релігійної тематики (Фер Л. Будда і Будізм. — 1894. — Кн. 1—6; Верн М. Євангеліє. — 1895. — Кн. 1, 2; Його ж. Історія і релігія

жидів. — 1895. — Кн. 4, 5; Срібний О. До штундового релігійного руху. — 1896. — Кн. 3) та ін.

Літературна частина видання представлена прозою і поезією українських і зарубіжних, зокрема російських, письменників. Тут друкувалися твори І. Франка — повісті «Основи суспільности», «Для домашнього огнища», оповідання «Панщизняний хліб», «Чиста раса», драма-казка «Сон князя Святослава» і казка «Опозиція», поезія «Сучасні образки», «Зівяле листя»; оповідання і повісті — Лесі Українки «Притча про чотири перстені», М. Коцюбинського «Посол від чорного царя», М. Косача «Нікуди», В. Загайкевича «Остатні хвилі засудженого», П. Грабовського «Із дневника невольника»; переклади — Сааді «Голістан», І. Тургенєва «Поріг», Е. Золя «Pontifex Maximus». Під рубрикою «Наш альбом» публікувалися поетичні твори П. Грабовського, Б. Грінченка, Уляни Кравченко, В. Мальованого, Лесі Українки, поема О. Маковея «Новик» та ін. Переклади поезій К. Гавлічка-Боровського, А. Грюна, В. Гюго, К. Г. Майєра, Софокла, А. Теннісона та російських літераторів К. Рилєєва, М. Чернишевського й інших вміщувалися під рубрикою «Із чужих квітників». У віснику друкувалися також літературно-критичні статті.

Постійною у журналі була рубрика «Критика і бібліографія», в якій містилися літературно-критичні статті М. Андріюка, О. Білобородова, Л. Василевського, В. Гнатюка, М. Драгоманова, А. Кримського, І. Франка, В. Щурата. Під рубрикою «Нові книжки» публікувалися рецензії А. Кримського й І. Франка. Під постійною рубрикою «Хроніка» (у 1897 р. — «Літературна і наукова хроніка») подавалися матеріали про літературне і мистецьке життя, зокрема про з'їзд літераторів і акторів, етнографічну польсько-українську виставку у Львові, фольклорні товариства у Європі, некрологи українських письменників та діячів науки (Л. Глібова, П. Грабовського, П. Куліша, М. Малиновського та ін.).

Від 1896 р. помітне місце на сторінках журналу займали матеріали суспільно-політичної тематики радикального спрямування. Серед них вирізняються статті І. Франка «З кінцем року» — про необхідність політичної просвіти народних мас у контексті визначеної мети «українсько-руської радикальної партії» (1896. — Кн. 6) і «З новим роком», в якій автор зазначив, що потрібно «не одиницями, не партіями, а всім народом, усіма силами... завести і підтримувати в Галичині, на Буковині, на Угорській Русі, де тільки можна, систематичну, не ділетанську, свідому роботу

політичну: усвідомлення, підношення і організованя мас народних» (1897. — Кн. 1).

Діяльність галицьких народовців, політика «нової ери», москвофільство, українсько-польські взаємини у контексті національної радикальної політики — провідні теми статей І. Франка (Зміна системи. — 1896. — Кн. 2; Як я став «казеним радикалом». — 1896. — Кн. 6), М. Павлика (До історії «нової ери». — 1896. — Кн. 3), В. Гнатюка (Угровська мізерія. — 1897. — Кн. 1), Р. Ярославича (Поляки і Русини. — 1897. — Кн. 3), дискусійних матеріалів під загальною назвою «Український і галицький радикалізм» (1897. — Кн. 3), «Із переписки М. П. Драгоманова» у поданні М. Павлика (1896. — Кн. 5, 6; 1897. — Кн. 1—4), де наводяться листи М. Драгоманова до О. Борковського, Ю. Яворського, Ю. Бачинського, Осипа Макарушки й витяги з його листування з Т. Окуневським та іншими діячами, цінні для дослідження історії розвитку галицької української інтелігенції і національно-визвольного руху в Галичині. Чітку позицію щодо політики народовців, москвофілів і радикалів займав І. Франко. Критикуючи політичну позицію професора С. Смал-Стоцького в статті «Реалісти чи кар'єристи?», яка отримала широкий громадський резонанс, він зазначав: «Правда, одно у галицьких москвофілів є тверде і тривке, се їх погорда до «сепаратизму», т. є. до українсько-руського слова, до нашої літератури, до цілого нашого народного відродження, — погорда, що доходить до захвалювання самоволі російської цензури над українським словом, до явного або тайного денуціювання українських писателів і діячів перед російськими властями, до сповнювання шпійонської служби в найпідліїшій значіню сего слова» (1896. — Кн. 2).

Водночас редакція друкувала статті про революційний робітничий рух у Росії (Плеханов Г. Робітничий і революційний рух в Росії. — 1896. — Кн. 2; Тучапський П. Нові факти робітничого руху в Росії. — 1897. — Кн. 2), матеріали, в яких порушувалися економічні, освітньо-шкільні проблеми українства на Наддніпрянщині. Так, стан народного шкільництва, утворення хліборобських спілок тощо висвітлювалися у статтях П. Вартового «Яка тепер народня школа на Україні» (1896. — Кн. 4, 5), В. Слущкого «Хліборобські артілі (спілки) на Україні», П. Грабовського «Економічна безвихідність благословенної Полтавщини» (1896. — Кн. 5). Про соціально-економічні та політичні проблеми українців у Східній Галичині й Австрії писали Яклик (В справі еміграції. — 1896. — Кн. 6), І. Франко (Політичний огляд. — 1897. — Кн. 4) та інші автори.

1896 р. в журналі було запроваджено рубрику «Хроніка соціальної боротьби». Окрім того, велася рубрика «Вісти з Росії», під якою з повідомленнями про тогочасне українське і російське суспільно-політичне життя виступали Микола Вороний (під псевд. Номо), Михайло Могиланський (під псевд. Андрійко), С. Єфремов (під псевд. Sprecator) та ін.

У перший рік існування журналу передплата ледве сягала 220 примірників. У травні—червні 1897 р. вісник перестав виходити, ймовірно, через фінансові труднощі.

Із редакцією журналу активно співпрацювали Л. Василевський, М. Драгоманов, М. Зубрицький, С. Качала, О. Колесса, А. Кримський, Леся Українка, В. Щурат та інші автори.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 103; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 46.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 681; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1986. — Т. 1. — С. 622; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 203; Житє і Слово: 1894—1897 : сист. покажч. змісту / склав П. Г. Баб'як. — Львів, 1968; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики ХІХ ст. / В. Т. Дмитрук. — Львів, 1969. — С. 135—142; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 358—390; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 139—140; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 580—587; Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття : підручник / І. Л. Михайлин. — К., 2003. — С. 589—610.

М. Галушко

195

ЛАСТІВКА: Ілюстрована бібліотека для Молодіжи, міщан і селян. — Виходить з кінцем кожного місяця руского. Р. Х. Кн. 1. 1894.

Ред. Омелян Попович. **За ред. відповідає** Танасій (Атанасій) Руснак. — **Чернівці, 1894:** Вид. «Рускої Бесіди» в Чернівцях. **Печатня** Г. Чоппа в Чернівцях (1894 кн. 1); **Печатня** Р. Екгардта в Чернівцях (1894 кн. 2—11/12). **Адр. ред.:** Літературне товариство «Руска Бесіда» в Чернівцях (Буковина), ул. Петровича, ч. 2.

Вийшло: 1894 — Р. Х кн. 1—5/6, 7/8, 9/10, 11/12; **Ф.** 21,5×14 см; **Обс.** від 9 с. до 18 с.; **Передпл.:** на рік

разом з поштовою пересилкою 1 злр. 20 кр. Ц. окремого пр. 10 кр.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1894 — Р. Х кн. 1—11/12; ХДНБ: 1894 — Р. Х кн. 1—11/12.

Примітки: До 1894 р. виходила під назвою «Бібліотека для Молодежи» (див. т. 1, № 133).

Перейменувавши на десятому році видання «Бібліотеку для Молодежи» на «Ластівку», редакція у замітці «Від видавництва» наголосила, що зміст цього річника «буде ще більше пристосований до просвітних потреб нашого міщанства і селянства і молодіжи» (кн. 1).

Відповідно до задекларованої мети зміст «Ластівки» становлять поетичні та прозові твори О. Кониського, О. Поповича, С. Руданського, Т. Шевченка, «американський очерк» М. Бена, пізнавальні публікації з питань історії, освіти, сільського господарства.

Зокрема, це популярні статті Р. Заклинського «Погляд на Русь-Україну», Григорія Никоровича «Про купелі та їх skutok», матеріали про «Штучні навози», «Говорячі ляльки», «Як працюють селяне в Америці» тощо.

Під рубрикою «Дещо для діточок» друкувалися вірші І. Глібовицького, О. Поповича, байки, загадки й відповіді на них, приказки та інші розважально-пізнавальні матеріали.

Серед ілюстрацій — портрети С. Руданського, О. Поповича, світлина надгробного пам'ятника Ю. Федьковичу тощо.

Вірш редактора «Ластівки» «Пісня прощальна», підписаний криптонімом О. П., яким закінчується остання (11/12-та) книга, дозволяє припустити, що часопис припинив своє існування восени 1894 р. Довідкові видання подають роки виходу — 1894—1896.

Бібліографія: Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 67; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 881.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 517; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж; Філадельфія; Дітройт, 1956. — С. 627; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 293.

М. Романюк

196

МАСКА. — Виходить в дні ганжі і конта. Р. 1. Ч. 1. 1894, 15 жовт.

Ред. і вид.: не зазначено. — **Ярослав, 1894.** *Адр. ред. і адм.:* в гардеробі.

Вийшло: 1894 — Р. 1 ч. 1, 2; Ф. 34×21 см; Обс. 4 с.; *Пренумерата* за готові гроші.

Наявність у фонді: ЦДІАУ: 1894 — Р. 1 ч. 1.

Ілюстрований рукописний гумористичний часопис, присвячений справам місцевого театру.

Друге число вийшло 24 жовтня 1894 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х.; К., 1930. — С. 103; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2070.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 70.

О. Дроздовська

1895 р.

197

БУКОВИНСКІ ВѢДОМОСТИ: Органъ полит. Общества «Народна Рада» въ Чернівцяхъ. — Выходить разъ на тыждень въ недѣлю. [Г. I]. Ч. 1. 1895, 8(20) сѣч.

Изд. и отв. ред. Александръ Кострижъ. — **Чернівці, 1895—1899:** *Типо- и литографія* архієп. Сильв. Морарь-Андрієвича въ Чернівцяхъ (1895 ч. 1—31); Ц. к. универс. тип. Р. Екгардта въ Чернівцяхъ (1895 ч. 32 — 1899). *Адр. ред., адм. і експ.:* Чернівці, Нова ул., ч. 7 (1895 ч. 1—40), Мясна ул., ч. 12 (1895 ч. 41/42 — 1896 ч. 12), Мясна ул., ч. 18 (1896 ч. 13/14 — 1897 ч. 15), ул. св. Тройцы, ч. 20 (1897 ч. 16 — 1898 ч. 16), ул. Стефаніи, ч. 2 (1898 ч. 17 — 1899).

Вийшло: 1895 — [Г. I] ч. 1—33/34, 35—41/42, 43, 44/45, 46/47—50, 1896 — Г. II ч. 1—13/14, 15—45/46, 47—50, 1897 — Г. III ч. 1—17/18, 19—50, 1898 — Г. IV ч. 1—20/21, 22—49/50, 1899 — Г. V ч. 1—8/9, 10—18, [19—50]; Ф. 34,5×25,5 см (1895), 43×28 см (1896—1899); *Обс.* 4 с., подвійні числа 6 с.; *Передпл.:* съ почтовою пересылкою на одинъ рѣкъ 5 зл. Для заграницѣ 6 руб. або 12 франківъ. Ц. окремого пр. 12 кр. а.в. (24 гелерѣвъ).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1895 — [Г. I] ч. 1—3, 5—11, 13—50, 1896 — Г. II ч. 1—22, 24—42, 44—48, 1897 — Г. III ч. 1—50, 1898 — Г. IV ч. 1—49/50, 1899 — Г. V ч. 1—18.

Примітки: У надзаголовку ч. 3 за 1895 р.: «Вторый накладъ на оказъ». У довідкових виданнях вказується редактор тижневика — В. Козаришук.

У другій половині 80-х рр. XIX ст., коли народовці здобули перевагу над москвофілами у головних — культурній («Руська Бесіда», 1884 р.) і політичній («Руська Рада», 1885 р.) — організаціях Буковини, провідною політичною москвофільською структурою у Чернівцях було «Общество «Народна Рада», яке 1895 р. почало видавати власний орган — «Буковинські Вѣдомости».

Захищати «руські» віру, мову, письмо, правопис і народні звичаї, «будити, підносити и оживляти добрый духъ въ нашѣмъ дорогѣмъ народѣ, картати и нищити всяку слабодушность, фальшивство, ложъ або и зраду и розсѣвати слова свѣтла, правды и добра» — ось що визначала головним у своїй діяльності

Второй наглядъ на оказъ.

Выходитъ
въ Черновцахъ разъ на ты-
дѣнь въ недѣлю.
Редакція,
администрація и экспедиція
въ Черновцахъ
Нова улица ч. 7
(№ 66 Game № 1.)
Поодинокое число копты
10 кр. а н. (24 галлери).

Буковинскій ВѢДОМОСТИ.

ОРГАНЪ ПОЛИТ. ОБЩЕСТВА
„НАРОДНА РАДА“ ВЪ ЧЕРНОВЦЯХЪ.

Предплатъ
съ почтовою пересылкою
заключаются:
на одинъ рокъ . . 5 кр. — кр.
половину року 2 . . 50 .
а чверть . . 1 . 25 .
Для заграничъ 6 рублей, або
12 ералоу.
А. КОЖЕЛ
и обществу общаются
пайдающе.

Ч. 3.

ЧЕРНОВЦЬ, 22. СЪЧНЯ (3. ЛЮТОГО).

Р. 1895.

НАШЪ НАРОДНЫЙ ЗАКОНЪ.

Нашъ народъ дуже бѣдный, а бѣдный бѣтъ не только про то, що веде борьбу съ голодомъ, недостаткомъ и бѣдою, но также и дѣятого, що муситъ боротись и о такій рѣчи, якъ языкъ и вѣра. Въ нашой конституціи Австріи, при нашихъ законахъ, якими чи есть другій народъ, котрый потребовалъ бы вести такую борьбу о каждой букву, ба о каждый значокъ, какъ мы Русины. Въ нынешнемъ столѣтіи довели уже наука и просвѣщеніе людей до того, що такъ языкъ, какъ и вѣру каждого всякій почитаетъ и ценитъ, и съ той причины нѣкій разумный человекъ не веде сварки съ другимъ дѣятого, що бѣтъ говорить такимъ а сей другимъ языкомъ, або шо той такой а другимъ иишой вѣры. Шо до вѣры, то противъ ней ведутъ борьбу подобно якъ въ цѣломъ свѣтѣ и у насъ на Буковинѣ лишь люди злы, люди нерозумны, котры не мають добра въ сердцѣ, котры въ своемъ дѣлѣ попольскомъ безуміи хотѣли бы спасовать самого Бога. Суть то социалеты и анархисты, котры у насъ Русинѣмъ зовутъ себе шумно радикалами, бѣтъ латинского „radix“ „корень“, то значить, шо все хотѣли бы коренемъ до горы перевернуть. У насъ на Буковинѣ они дуже слабенькы, тому грають двоякую позитивку. На око представляютъ себе невинными, якъ ягнѣтка, противъ церкви яко такой явно не выступаютъ, но за то выступаютъ публично противъ поодинокимъ духовнымъ, клеветуютъ ихъ и чернятъ, подрываютъ у простого люду доваріе до своихъ пастырей, оттакають людей бѣтъ церкви, а черезъ то хотя лишь посередно, но постоянно съ добре задуманною съ горы цѣлію робить неусмыслино якъ тѣ креты подѣ земско противъ вѣры и церкви.

Но съ языкомъ у насъ на Буковинѣ еще бѣльша бѣда. Другіи провинціи въ нашей Австріи мають уже давно волю независимости. Въ другихъ провинціяхъ мають краснѣй языкъ

давно уже свои права. Въ Чесахъ не найдѣ уряду, въ котромъ не говорили бы каждый урядникъ по чешски, въ Моравіи такъ само, а въ Галичинѣ — то же бѣльше по польски, якъ въ давной правдивой Польщѣ. У насъ на Буковинѣ еще не то. Велика бѣда, шѣсть урядниковъ самъ чужинца, котры краснѣй языкѣмъ або цыкомъ не знаютъ, або мало шо знаютъ а всѣ уряды такъ политичный, якъ и финансовый, а навѣтъ и суды урядуютъ по нѣмецки. Черезъ то муситъ всій — хотя не обовязанный до того — если хоче мати меньше хлопѣтъ, нисати по нѣмецки, ба навѣтъ всѣ громадскіи уряды, помимо того, шо мало въ нѣкой громаде умѣе где кто по нѣмецки, ведутъ у себе урядове дѣловодство въ нѣмецкомъ языкѣ. Есть се сегодня въ дѣятейцѣмъ столѣтіи, въ нашой конституціи Австріи, въ нынѣ сто лѣтъ по прилученю Буковины до Австріи правдива аномалия. Навѣтъ въ Босніи и Герцеговинѣ, котры недавно прійшли подѣ владѣныи нѣшой державы самъ власти пріюцють надѣ тѣмъ, чтобы сербскому языку чѣмъ скорше отворити всѣа приступъ и черезъ то привязати окупованый народъ до нашей монархіи. И у насъ на Буковинѣ власти сему не противны, но для кого-же буде урядникъ учиться по руски, если до урядѣмъ никто по руски не нѣше?

Волохи разбудили уже посередъ себе почитанье для рѣдного языка. По многихъ волоськихъ громадахъ пишуть уже по ромуни. Для нашего же руского языка находится при буковинскихъ урядахъ переводчики, такъ якъ бы нашъ рускій народъ на своей бѣтъ правѣ рѣдной, руской, буковинской земли булъ якимъ чужинцемъ, якимъ зайдою, котрый лишь припадково тутъ находится, а которого завтра тутъ уже не буде, отже теперь на частъ урядования съ нимъ выстарчить переводчикъ!

Есть то прикрый и сумный фактъ, на котрый роздѣрается руске сердце, но тому никто не виноватъ, лишь мы

самы, наша руска равнодушность, наша недѣятельность, наша слаба воля, нашъ недостатокъ народного почутія и сознания. Нашъ австрійскій законъ такъ хорошій и для насъ приступный, но мы изъ нихъ не користаемъ и користати не хочѣмъ. То маловаженѣе рѣдного языка алиѣе также на упадокъ характерѣмъ. Нашъ человекъ не пишучи по руски, не чуючи бѣтъ урядника другого слова, уважаетъ свой языкъ за якійсь низшій, маючий меншу вартѣсть, бѣтъ боится публично по руски заговорити, бѣтъ робитъ бѣззаконны, набираетъ злячой натуры, чувствуетъ себе не свободнымъ человекомъ. Нимъ бѣтъ, есть бѣсла закона, лишь на подѣ вѣльшымъ, або такъ не вѣльшникомъ.

Не такъ дѣсятъ съ другими народами. Отъ хотя подѣвнѣтъ бы намъ на поляки. Они не тугейшій. Нѣкого документу нема, чтобы за давнихъ лѣтъ бували на Буковинѣ поляки, а противно есть живыи еще доказы у насъ на очахъ, якъ поляки на Буковину заходятъ и якъ множатся. Тѣ поляки иначе не заговоритъ, якъ лишь по польски. Въ нашихъ Черновцахъ на улицы, а еще бѣльше въ ресторацияхъ и кавирняхъ руского слова шукати треба, а польскій языкъ покрутъ тебе такъ якъ въ Варшавѣ. Ба, шо бѣльше, зайдѣ руска служивниця въ польску родину, то вже не знае руского „дѣкую“ лишь „дѣякую“. Нашъ ново-еристы кричатъ, шо мы зволожимся, а ово прѣстѣй разумъ кажѣ, шо то не такъ легко, а за то польщать насъ тѣ поляки, въ котрыхъ ярно пойдѣли нашъ слабодушій ново-еристы. И то еще одна причина, для котрой мы повинны застановитись надѣ будущиштію нашего языка. Нынѣ въ каждое село втискается сполчѣсний арміяныи або справедливыи польскій дѣдичъ. Съ нимъ приходитъ кушка паробѣвъ съ жѣнками, економи, лѣсничѣи, домашній учителя и т. п. Мѣстцами стають уже и латинскіи костелы. Кто знае, чи за нихъ дѣяцѣть лѣтъ не скотѣтъ они для себе своего урядового языка, а нѣмъ

редакція новозаснованої газети (Наші цѣли и стремленія. — 1895. — Ч. 1).

Кожне число часопису розпочиналося здебільшого редакційною статтею, присвяченою таким програмним для газети питанням, як: організаційна діяльність «Народної Ради», протистояння «руско-народной» партії та українофілів у справі незалежного розвитку «руского» народу в Австрії, розвінчування «зрадливої» політики «новоєрівців» і захист етимологічного правопису, проблеми народного шкільництва у Чернівцях, майбутнє православ'я і становище православного духовництва на Буковині, виборча реформа в Австрії тощо.

Цій тематиці, а також критиці громадської й освітньої діяльності народовців Єротея Пігуляка, Омеляна Поповича, Степана Смаль-Стоцького були присвячені статті «Вылѣзло шило на верхъ» (1896. — Ч. 38—40), «Народні учителя а политика» (1897. — Ч. 7), Павла Тиходума (псевд. Георгія Савчука) «О новоеристахъ» і «Чи любить народъ фонетику?», С. Крушибіди «О фонетицѣ» (1897. — Ч. 9, 10, 12—14, 16, 19), стенограма протоколу засідання Буковинського сейму з коментарями редакції під назвою «Новоєрска тактика» (1895. — Ч. 10), кореспонденції «Нова ера а школьні справи» (1896. — Ч. 1), «Новоєрське собрание» (1896. — Ч. 20), «Яка ваша рідна мова?» (1899. — Ч. 13) і т. п., а також низка публікацій («Мужицка бѣда», «Фонетичній «Буковинѣ», «Двѣ Марисѣ», «Обомъ на разъ», «Поляки а Русь», «Клопоти новоєристівъ», «Новоєрській мессії», «Правда фонет. «Буковини» тощо), які засвідчували протистояння «новоєрській» газеті «Буковина».

Захищаючи етимологічний правопис і «рідний рускій языкъ», редакція часопису «Буковинські Вѣдомости» друкувала матеріали про те, що в усій «руській» Буковині урядовою мовою є «лишь рускій языкъ, всѣ рускі люди повинні писати до всѣхъ властей и урядівъ по руски» (Дбайте о рідний языкъ. — 1899. — Ч. 6), статті «Нашъ языкъ» (1895. — Ч. 19, 20), «Рускій языкъ въ буковинскихъ школахъ» (1895. — Ч. 32), «Якъ вводять фонетику» (1897. — Ч. 7), лист з провінції під назвою «Будущность руского языка» та ін.

Помітне місце в газеті займали публікації, які за торкували громадсько-політичні проблеми на Буковині, зокрема, це низка матеріалів, присвячена виборам до Буковинського сейму, промови послів М. Василька і В. Воляна у сеймі, повідомлення про урядові законопроекти, податки («Лично-доходовой податокъ», «Заробковый податокъ», «Податокъ отъ сѣрниківъ», «Громадскі метрики», «Пенсії для священническихъ

вдовъ и сиротъ»). Із нечисленних авторських публікацій привертають увагу статті І. Тимінського «Гончарство на Буковинѣ» (1896. — Ч. 11, 12) — про необхідність заснування гончарської школи; Ф. Калитовського «Наша мужицка нужда» (1896. — Ч. 42—44, 47), в якій автор однією з причин селянської нужди вважав низький рівень освіти народу (1896. — Ч. 44); Георгія Савчука «Наші земляки за моремъ», а також Осипа Крушинського «Изъ недавной минувшости» — про духовництво Буковини.

З перших чисел газети були запроваджені постійні рубрики: «Політика» (згодом — «Изъ недѣли», «Послѣдні вѣсти») — для висвітлення крайових і світових політичних подій, «Краевый соймъ», «Изъ державной думы» («Державна дума»), що інформували читачів про діяльність цих інституцій. Постійними були і рубрики «Выборові отголоски», «Новинки», в яких подавалася хроніка громадських і культурно-освітніх подій на Буковині та час від часу — у Галичині, висвітлювалася робота «Общества громадскихъ урядниківъ» на Буковині, товариства «Русские женщины» у Чернівцях, студентської організації «Друг» у Львові тощо. Рубрика «Дописи» містила кореспонденції, підписані здебільшого: Очевидець, Сторонскій, Брязанин та ін., про народні звичаї, роботу читалень, запровадження фонетичного правопису, «новоєрські» віча й інші події, які відбувалися у різних місцевостях Буковини; «Часть господарска» подавала інформацію про ярмарки на Буковині, ціни на продукцію сільського господарства, поради з рільництва, садівництва, з догляду за худобою тощо. Від 1896 р. під рубрикою «Наука, литература и искусство» вміщувалися відомості про видання «Кобзаря» Т. Шевченка у Санкт-Петербурзі, нові книги «Общества им. М. Качковского» та редакційні повідомлення і зміст часописів «Библиотека для руской молодѣжи», «Наука» і «Вѣночокъ» (Відень), «Наука» (Ужгород), «Свѣтъ» (США) та інших видань. Час від часу велася рубрика «Нові книжки», друкувалися інформаційні повідомлення під назвою «Рільничі товарищества».

Від 1898 р. на шпальтах часопису почали друкуватися статті про міжнародні відносини і події у світі: «Нові свѣтові сили», «Испанско-американска война», «Парижскій миръ», «Нѣмцѣ а Римъ», «Австрія и Россія», «Чехи а австро-угорска Русь» тощо.

Окрім того, редакція систематично публікувала пізнавальні матеріали, як-от: історичні нариси і статті Спондея Букви (псевд. Осипа Крушинського) «Испания», Федька Савчишина (псевд. Василя Залозецького) «Рускі мысли», Емануїла Воробкевича «Сочавица»,

«Православіє на Угорской Руси», «Письма изъ доро- ги», «господаря» з Нових Мамаївців Георгія Савчука «Почитайте вашихъ родителей!», «О супружескомъ пожити», Петра Полянського «Первый нѣмецкій пе- реводъ нашихъ народныхъ пѣсней», С. Б. (крипт. Оси- па Крушинського) «Два славянскі великаны» — про Адама Міцкевича і Франтішека Палацького. Тут дру- кувалися «Буковинско-рускі примовки», «Гуцульскі любовні пѣсни», записані Василем Козарищуком, та його ж «Макогонъ», а також під псевдонімом Василь Жуцький «Образокъ изъ галицького життя», «Опѣкунъ здоровья» В. Залозецького, «Образки изъ Гуцульщины» Петра Конятинського, оповідання і гуморески А. Борума, Ф. Калитовського, О. Кру- шинського (під псевд. Спондей Буква, Евтихій Жук), нариси Ігнатія Власюка, Іоана Гебюка та гуцульські народні казки.

Іноді газета містила передруки з «Русской Рады» («Пошести» З. Левицького), «Русского Слова» («Разом руки си подаймо»), «Свѣту» («Наші земляки за мо- ремъ») та інших часописів. Від 1898 р. запроваджено рубрику «Изъ чужихъ газетъ».

На останній сторінці містилися рекламні оголошен- ня переважно комерційно-господарського характеру і редакційні повідомлення про періодичні та книжкові новинки.

Авторів публікацій редакція здебільшого не по- давала, окремі з них друкувалися так: «письмо буко- винско-русского мужика», «письмо мужика», «письмо православного священника».

Останнє наявне (18-те) число вийшло 30 травня 1899 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 104; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 246, 1783.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. ча- стина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 192; «Буковинскі вѣдомости» // Просвѣщеніє. — 1895. — Ч. 1. — С. 13; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт, 1956. — С. 627; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 167—171.

М. Галушко

198

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС = HROMADSKYJ HOŁOS (1939 ч. 5 — 33): Газета для руського народу (1895—1897); Орган русько-української

радикальної партії (1898 — 1901 № 22); Орган українсько-руської радикальної партії (1901 ч. 23 — 1902); Радикальна політична часопись (1906—1914); Українська радикальна часопись (1916); Радикальний, політичний і економічний часопис (1922—1925); Радикальний часопис працюючих села й міста (1926 ч. 1/2); Радикальний часопис українського працюючого народу (1926 ч. 3—9); Соціалістично-радикальний часопис українського працюючого народу (1926 ч. 10 — 1939). — Виходить раз у місяць (1895 № 1—6), 2 рази у місяць (1895 № 7 — 1896 № 6, 10 — 23/24, 1897, 1898 № 20 — 1900 № 16, 1901 ч. 23 — 1902, 1916 ч. 21, 22, 1922 — 1923 ч. 3), 3 рази у місяць (1896 № 7—9, 1898 № 1—19, 1916 ч. 1—20), що тижня (1900 № 17 — 1901 № 22, 1909 ч. 2 — 1911 ч. 14, 26—58, 1912 — 1914, 1923 ч. 4 — 1927 ч. 52, 1928 ч. 24 — 1939), два рази на тиждень (1906 — 1909 ч. 1, 1911 ч. 15 — 25, 1927 ч. 53 — 1928 ч. 23). Р. 1. № 1. 1895, 20 марта.

Видає і відповідає за редакцію Вячеслав Будзинов- ский (1895 — 1896 № 2), Іван Франко (1896 № 19 — 1897 № 21), Михайло Павлик (1897 № 22 — 1901 № 22, 1907 ч. 14—16, 1908 ч. 43—54, 1909 ч. 7—45), Іван Макух (1901 ч. 23—1902), Павло Волосенка (1906 ч. 1 — 12, 1907 ч. 1—13, 17 — 1908 ч. 42), Іван Яремко (1906 ч. 13—89), Павло Думка (1908 ч. 55—69), Михайло Винярьський (1909 ч. 2—6), Захар Ткачук (1909 ч. 46 — 1911 ч. 57), Дмитро Катамай (1911 ч. 58 — 1913 ч. 43), Микола Балицький (1913 ч. 44 — 1914), Ілько Матеїк (1916 ч. 1—19), Євген Ловицький (1916 ч. 20, 21), Осип Галушак (1916 ч. 22, 23), Ілля Салагуб (1923 ч. 17—37), Василь Кіцула (1923 ч. 38 — 1924 ч. 1/2). *Вид. і ред.* Вячеслав Будзиновский (1896 № 3—9). *Відповідає за ред.* Іван Франко (1896 № 10—18), Михайло Винярьський (1908 ч. 70—77), Василь Кіцула (1924 ч. 3—27), Іван Волошин (1924 ч. 28—34), Осип Навроцький (1924 ч. 35 — 1926 ч. 38), Степан Терлецький (1926 ч. 39 — 1930 ч. 31), Гриць Остапович (1930 ч. 32 — 1935). *Вид.-державець і відп. ред.* Гриць Остапович (1936 — 1938 ч. 45). *Редагує комітет* (1911 ч. 58 — 1912 ч. 28), Колегія (1936 ч. 41 — 1938 ч. 45). *Відвічальний ред.* Ілля Салагуб (1922 — 1923 ч. 16). *Начальний ред.* М. Стахів (1938 ч. 46 — 1939), *ред.* Петро Костюк і Григор Остапович (1938 ч. 46 — 1939). — **Львів, 1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939:** *Видає* Вячеслав Будзиновский (1896 № 10—18), Павло Думка (1908 ч. 70—77), Видавнича Спілка «Громада», кооп. з обм. пор. (1926 ч. 39 — 1932 ч. 17), Українська Видавнича Спілка «Громада», кооп. з обм. пор. (1932 ч. 18 —

В. П. Павлов

РІК 2-ГИЙ

Львів, 1. серпня 1896.

НР. 14.

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС

ГАЗЕТА ДЛЯ РУСЬКОГО НАРОДУ

Виходить 2 рази у місяць 1. і 15, і коштує 1 зр. 50 кр. у рік. — Редакція „Громадського Голосу“
— у Львові — Настиліка, улица Крижова ч. 11. —

Радікали і радикалізм.

I.

Всі то признають, що партія радикальна в нашім краю росте з дня на день. Признають, що поміж усіми руськими партіями власне партія радикальна найбільше рушає ся, найзавзятійше агітує, найбільше працює коло освідомлення мас народніх. Та сего не досить. Усі, навіть зязані вороги радикалів признають, що партія радикальна яснійше від усіх других партій руських знає, чого хоче, що робить і по що робить, то значить, має найширшу і найліпше оброблену та до наших потреб прикрасну програму, і що найважнійше, програма та не стоїть лише на папері, як програми інших партій, але є тільки виразом дійсної роботи. То значить, у програмі списано, зібрано короткими словами тільки те, що в партії дійсно робить ся і говорять ся. А що в партії робить ся і говорять ся тільки те, чого потребує, чого домагає ся сам нарід, то значить, програма радикальна більше, ніж програми всіх інших партій руських є народною програмою. А що ся програма є впливом потреб, впливом життя народного, а не жадними десятима заповідями божими і що живе народне і его потреби раз у раз потреба змінюють ся, тож і радикали не вважають своєї програми нічим святим і незмінним і готові завжди змінювати її відповідно до

нових потреб життя народного. Ті люде, що свої програми держать у скрині, як парадну капоту про велике свято, можуть із сего сміяти ся. Ми мали би більше право сміяти ся з них, бо вже те одно, що вони по 50 роках могли вернути ся до такої запіснійої капоти, як ніби програма з 1848 року, показує, що у них слово „програма“ — слово пусте, що їм не ходить о правдиву роботу около народа, але о самі слова.

Та ми не хочемо ні с ким сварити ся, але хочемо вяснити коротко і просто, що то таке радикали, яка їх програма і яка їх робота. Правда, для тих, що читають наші видання, буде тут дуже мало нового, бож кожда стаття, кожда допис, кожда новинка в наших радикальних газетах по троха вяснює нашу програму. І хоча ми доси не вяснювали єї в цілости одним тягом, то про те число прихильників радикалізму в нашім краю росте. Се найліпший знак того, що люде і без довгої писанини розуміють нас і душою чують, що тільки тою дорогою, якою йдуть радикали, руський нарід може найшвидше і найпевнійше дійти до добра. Ми не кажемо нікому присягати на нашу програму, не просимо нікого, цоби вірив нам на слово, не окричуємо нікого зрадником, хто до нас не належить. Ми подаємо по просту і ясно народови і інтелігентам свої думки, до яких ми дійшли власним життям, досві-

1935), Власник ф-ми «Самоосвіта», кооп. з обм. відп. у Львові (1936 — 1938), Державець Гр. Остапович (1938 ч. 46—50), Власник фірми «Живе Слово», кооп. з відп. уділами у Львові, вид.-державець Петро Костюк (1939). *Друк.* В. Манецького під провод. В. Годака (1895 — 1896 № 11); *Друк.* Станіслава Манецького і Спілки під провод. В. Годака (Готель Жоржа) (1896 № 12 — 1899 № 13), ул. Коперника, 9 (1899 № 14/15 — 1900 № 7); Народна *друж.* Ст. Манецького і Спіл. (1900 № 8—11); *Друк.* Ставропігійська під зарядом І. Данилюка (1900 № 12—19); *Друк.* А. В. Шийковського у Львові (1900 № 20—25); *Друк.* В. А. Шийковського у Львові (1900 № 26 — 1902 ч. 15), ул. Коперника, ч. 5 (1902 ч. 16/17, 18/19); «Загальна Друкарня» у Львові, ул. Академічна, ч. 8 (1906—1912), ул. Пекарська, 32 (1913 — 1914, 1916 ч. 1); *Друк.* Гната Єгера, Львів, пасаж Гавсмана 5 (1916 ч. 2—20); *Друк.* Ставропігійського Інституту під упр. Ю. Сидорака (1922 — 1923 ч. 21); *Друк.* А. Яськова (1923 ч. 22 — 1924 ч. 1/2); *Друк.* Видавничої спілки «Діло» (1924 ч. 3 — 1926 ч. 7); *Друк.* А. Гольдмана, Львів, Сикстуська, 19 (1926 ч. 8 — 1928 ч. 3, 70—78, 1929 — 1930 ч. 3); *Друк.* Наукового Тов. ім. Шевченка, Львів, Чарнецького, 26 (1928 ч. 4—28); *Друк.* Ставропігійського Інституту, Львів, ул. Бляхарська, 9 (1928 ч. 29/30—69, 1931 ч. 27 — 1933 ч. 42); *Друк.* «Поспішна», Львів, Хорущина, 23 (1930 ч. 4 — 1931 ч. 25); *Друк.* Ю. Яськова і С-ки (Хорущина 23) (1933 ч. 43 — 1936 ч. 48), 3-го Мая 10 (1936 ч. 49 — 1937 ч. 6); *Друк.* Ю. Яськова (1937 ч. 7 — 1939). *Адр. ред. і адм.:* ул. Оссолінських, 21 (1895 № 1—6), ул. Кльоновича, ч. 2 (1895 № 7—9), ч. 4 (1895 № 10/11 — 1896 № 9), Кастелівка, ул. Крижова, ч. 11 (1896 № 10—19), ч. 12 (1897 № 1—21), Ринок, ч. 36 (1897 № 22 — 1898 № 19), Куркова, ч. 7 (1898 № 20—1899 № 7), ул. Люблинської Унії, ч. 5 (1899 № 8 — 1901 № 22, 1907 ч. 48—71), ул. Чарнецького, ч. 26 (1901 ч. 23 — 1902), вул. Ліндого, ч. 7 (1906 ч. 1 — 32, 1908 ч. 70 — 1909), вул. Подлевського, ч. 8 (1907 ч. 33), ч. 4 (1907 ч. 34—47), вул. Каліча, ч. 8 (1907 ч. 72 — 1908 ч. 52), вул. Коперніка, ч. 17 (1910 ч. 1—39), вул. Длугоша, ч. 21 (1910 ч. 40 — 1911 ч. 14), вул. Сикстуська ч. 62 (1911 ч. 15—38), вул. Коперника, ч. 16 (1911 ч. 39 — 1913 ч. 4), вул. Зіморовича, ч. 10 (1913 ч. 6—40), вул. Коперника, ч. 5 (1913 ч. 41), вул. Оссолінських, 11 (1916), Ринок, 10 (1923 ч. 16 — 1928 ч. 44), Коперника, 28 (1928 ч. 45 — 1929 ч. 26), Гродзіцких, 2 (1929 ч. 27 — 1933 ч. 24), Міцкевича, 7 (1933 ч. 25 — 1939). *Адр. ред.:* Львів, вул. Руська, ч. 3 (1922 — 1923 ч. 15). *Адр. адм.:* Львів, вул. Фридрихів, ч. 12 (1922 — 1923 ч. 15).

Вийшло: 1895 — Р. 1 № 1—10/11, 12, 1896 — Р. 2 № 1—23/24, 1897 — Р. 3 № 1—24, 1898 — Р. 4 № 1—25, 1899 — Р. 5 № 1—14/15, 16/17—24, 1900 — Р. 6 № 1—3/4, 5—14/15, 16 — 27/28, 29/30—32, 1901 — Р. 7 № 1—22, ч. 23—28, 1902 — Р. 8 ч. 1—8/9, 10—16/17, 18/19, 1906 — Р. 11 ч. 1—89, 1907 — Р. 12 ч. 1—25/26, 27—95, 1908 — Р. 13 ч. 1—78, 1909 — Р. 14 ч. 1—15/16, 17—28/29, 30/31, 32/33, 34/35, 36/37—53, 1910 — Р. 15 ч. 1—49/50, 51, 52, 1911 — Р. 16 ч. 1—17/18, 19/20—58, 1912 — Р. 17 ч. 1—44, 1913 — Р. 18 ч. 1—52, 1914 — Р. 19 ч. 1—18, 1916 — Р. 20 ч. 1—23, 1922 — Р. 21 ч. 1—7, 1923 — Р. 22 ч. 1—47, 1924 — Р. 23 ч. 1/2—7/8, 9—16, 17/18—52, 1925 — Р. 24 ч. 1/2—15, 16/17—30, 31/32, 33/34, 35/36—52, 1926 — Р. 25 ч. 1/2—16, 17/18—51, 1927 — Р. 26 ч. 1/2—17/18, 19—55, 1928 — Р. 27 ч. 1/2—28, 29/30—78, 1929 — Р. 28 ч. 1/2—19/20, 21—33/34, 35—41, 42/43—54, 1930 — Р. 29 ч. 1/2—50, 1931 — [Р. 30] ч. 1—50, 1932 — [Р. 31] ч. 1—50, 1933 — [Р. 32] ч. 1—51, 1934 — [Р. 33] ч. 1—50, 1935 — [Р. 34] ч. 1—50, 1936 — [Р. 35] ч. 1—50, 1937 — [Р. 36] ч. 1—51, 1938 — [Р. 37] ч. 1—50, 1939 — [Р. 38] ч. 1—33; *Ф.* від 29×21,5 см до 37×26 см (1895—1902, 1913, 1914, 1916, 1926—1928), від 46×30 см до 42×29 см (1906—1912, 1922 — 1925, 1929—1939); *Обс.* 4, 8, 12, 16, 24 с.; *Передпл.:* у рік 1 зр. — 1 зр. 60 кр. (1895—1899), 3 корони (1900 № 1—13, 1902), 4 корони (1900 № 27/28 — 1901), 1000 мп (1922 ч. 7), 10 зол. (1932 — 1933 ч. 48), 8 зол. (1933 ч. 49 — 1939), для заграниці 4 франки або 1 доляр (1900 № 2—11), 2 кор. 50 гел. або 1 злр. 25 кр. (1900 № 14/15, 16), 1½ доляра або 7 франків 50 с. (1900 № 17 — 1902), в Австрії 7 кор. (1906—1908), 4 кор. (1909 ч. 2 — 1914), в Росії 5 руб. (1906—1908), 3 руб. (1909 ч. 2 — 1914), в Америці 2½ доляра (1906—1908), 1½ доляра, (1909 ч. 2 — 1914), Німеччині 4 марки (1909 ч. 2 — 1914), за границею 25 амер. центів (1922 — 1923 ч. 3), 2—2,50 ам. доляра (1924—1939). До кінця 1916 р. в Австрії 5 кор., Німеччині 5 марок, в Америці 2 доляри. В краю до кінця року 600 мп (1922 ч. 1—4), 450 мп (1922 ч. 5, 6), в місяць від 1500 мп (1923 ч. 4), до 1 000 000 мп (1924 ч. 7/8—17/18), в чвертьрік 2—2,50 зол. пол. (1924 ч. 19 — 1928 ч. 24), 3 зол. (1928 ч. 25 — 1931), за границею 50 амер. центів (1923 ч. 4—47). *Ц.* окремого числа від 6 сот. до 20 сот. (1906—1914, 1916, 1924 ч. 19—52, 1925 ч. 3—52, 1926 ч. 3—51, 1927 ч. 3 — 1928 ч. 24, 1934 ч. 22, 1936 ч. 2—13, 15—49), від 80 Мп до 400 000 Мп. (1922—1924 ч. 17/18), 25—30 сот. (1925 ч. 1/2, 1926 ч. 1/2, 1928 ч. 25—28, 31—78, 1929 ч. 3—54, 1931 ч. 4—50, 1932 ч. 2—50, 1933 ч. 2—51, 1934 ч. 2—12, 14—21, 1936

ч. 1), 40 сот. (1927 ч. 1/2, 1932 ч. 1, 1933 ч. 1, 1934 ч. 1, 13), 50 сот. (1928 ч. 29/30, 1929 ч. 1/2, 33/34, 1930 ч. 1/2, 1931 ч. 1—3), 30 гр. (1936 ч. 14, 1938 ч. 15, 1939 ч. 1, 13), 15 гр. (1936 ч. 49—50, 1937 ч. 2—51, 1938 ч. 2—14, 16—50, 1939 ч. 2—12, 14—26), 28 гр. (1937 ч. 1), 25 гр. (1938 ч. 1), 10 гр. (1939 ч. 27—33).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1895 — Р. 1 № 1—12, 1896 — Р. 2 № 2—17, 19, 1897 — Р. 3 № 1—24, 1898 — Р. 4 № 1—25, 1899 — Р. 5 № 1—24, 1900 — Р. 6 № 1—32, 1901 — Р. 7 № 1—28, 1902 — Р. 8 ч. 1—18/19, 1906 — Р. 11 ч. 1—89, 1907 — Р. 12 ч. 1—95, 1908 — Р. 13 ч. 1—78, 1909 — Р. 14 ч. 1—53, 1910 — Р. 15 ч. 1—52, 1911 — Р. 16 ч. 1—58, 1912 — Р. 17 ч. 1—44, 1913 — Р. 18 ч. 1—52, 1914 — Р. 19 ч. 1—18, 1916 — Р. 20 ч. 1—23, 1922 — Р. 21 ч. 1—7, 1923 — Р. 22 ч. 1—47, 1924 — Р. 23 ч. 1/2—52, 1925 — Р. 24 ч. 1/2—52, 1926 — Р. 25 ч. 1/2—51, 1927 — Р. 26 ч. 1/2—54, 1928 — Р. 27 ч. 1/2—78, 1929 — Р. 28 ч. 1/2—54, 1930 — Р. 29 ч. 1/2—50, 1931 — [Р. 30] ч. 1—50, 1932 — [Р. 31] ч. 1—50, 1933 — [Р. 32] ч. 1—51, 1934 — [Р. 33] ч. 1—50, 1935 — [Р. 34] ч. 1—50, 1936 — [Р. 35] ч. 1—50, 1937 — [Р. 36] ч. 1—51, 1938 — [Р. 37] ч. 1—50, 1939 — [Р. 38] ч. 1—33; НБУВ: 1906 — Р. 11 ч. 3, 5, 6, 11, 12, 19, 36, 1907 — Р. 12 ч. 16—18, 20, 21, 1908 — Р. 13 ч. 26, 62, 75, 1909 — Р. 14 ч. 41, 42, 1910 — Р. 15 ч. 31, 32, 34, 35, 37—39, 41, 44—46, 1914 — Р. 19 ч. 6—9, 17, 1916 — Р. 20 ч. 9, 1922 — Р. 21 ч. 2, 4, 5, 1923 — Р. 22 ч. 1—47, 1924 — Р. 23 ч. 1/2—26, 30—32, 35, 38, 40—44, 47—52, 1925 — Р. 24 ч. 5, 6, 8—10, 13—31/32, 45, 46, 1926 — Р. 25 ч. 46—51, 1927 — Р. 26 ч. 1/2—55, 1928 — Р. 27 ч. 1/2, 3, 5—8, 10—13, 15—21, 23, 24, 26—32, 34, 36—40, 42—46, 48, 49, 51—54, 56—59, 61—64, 66—70, 72, 74—77, 1929 — Р. 28 ч. 1/2—31, 33/34—52, 54, 1930 — Р. 29 ч. 1/2—50, 1931 — [Р. 30] ч. 1—25, 27—41, 43—50, 1932 — [Р. 31] ч. 1—50, 1933 — [Р. 32] ч. 1—51, 1934 — [Р. 33] ч. 13, 14, 16—21, 23—38, 40—50; НБ ЛНУ: 1895 — Р. 1 № 1—12, 1896 — Р. 2 № 1—23/24, 1897 — Р. 3 № 1—24, 1898 — Р. 4 № 1—25, 1899 — Р. 5 № 1—24, 1900 — Р. 6 № 1—32, 1901 — Р. 7 № 1—28, 1902 — Р. 8 ч. 1—18/19, 1906 — Р. 11 ч. 1—89, 1907 — Р. 12 ч. 1—95, 1908 — Р. 13 ч. 1—78, 1909 — Р. 14 ч. 1—52, 1910 — Р. 15 ч. 1—52, 1911 — Р. 16 ч. 1—58, 1912 — Р. 17 ч. 1—44, 1913 — Р. 18 ч. 1—52, 1914 — Р. 19 ч. 1—18, 1916 — Р. 20 ч. 1—23, 1922 — Р. 21 ч. 1—7, 1923 — Р. 22 ч. 2—47, 1924 — Р. 23 ч. 11, 1926 — Р. 25 ч. 1/2—51, 1927 — Р. 26 ч. 1/2—54, 1928 — Р. 27 ч. 1/2, 3, 5, 7, 10—13, 17—19, 23, 24, 34, 36, 37, 39—42, 44—46, 48—78, 1929 — Р. 28 ч. 1/2—53, 1930 — Р. 29 ч. 1/2—50, 1931 — [Р. 30] ч. 1—50, 1932 — [Р. 31]

ч. 2—50, 1933 — [Р. 32] ч. 1—51, 1934 — [Р. 33] ч. 1—50, 1935 — [Р. 34] ч. 1—50, 1936 — [Р. 35] ч. 1—50, 1937 — [Р. 36] ч. 1—51, 1939 — [Р. 38] ч. 1—27, 29—33; ДНАБ: 1916 — Р. 20 ч. 1, 5, 9, 10, 1922 — Р. 21 ч. 1, 1923 — Р. 22 ч. 5, 12—14, 17—19, 21, 24, 25, 27—42, 44—47, 1924 — Р. 23 ч. 1/2—52, 1925 — Р. 24 ч. 1/2—31/32, 40—49, 51, 52, 1926 — Р. 25 ч. 1/2, 3, 7—30, 33—36, 38, 40, 41, 43, 1927 — Р. 26 ч. 1/2—16, 19—26, 29, 43, 45, 1928 — Р. 27 ч. 4—7, 9—25, 27—42, 44—47, 57, 59, 61, 65—67, 69, 70, 72, 74, 75, 77, 1929 — Р. 28 ч. 1/2—54, 1930 — Р. 29 ч. 1/2—50, 1931 — [Р. 30] ч. 1—50, 1932 — [Р. 31] ч. 1—50, 1933 — [Р. 32] ч. 1—23, 25—51, 1934 — [Р. 33] ч. 1—50, 1935 — [Р. 34] ч. 1—50, 1936 — [Р. 35] ч. 1—50, 1937 — [Р. 36] ч. 1—50, 1938 — [Р. 37] ч. 1—50, 1939 — [Р. 38] ч. 1—32.

Примітки: У 1903, 1915, 1917—1921 рр. часопис не виходив. Упродовж 1904—1905 рр. річники 9 і 10 вийшли під назвою «Новий Громадський Голос» (див. № 290). Додатки: 1900 р. до № 3/4 — вірш І. Франка «Пісня руських хлопів-радикалів»; 1907 р. — «Жало», до ч. 12 — «Дністер», до ч. 25 — «На весну»; 1909 р. до ч. 26 — «Правотар (зладжений і виданий за кошт судді Филипа Евина)»; 1912 р. до ч. 44 — «Ілюстрована Україна [проспект]»; 1912—1913 рр. — «Січові Вісти»; 1914 р. до ч. 3 — «Додаток до «Громадського Голосу» з четверга дня 15. січня 1914 р. (ч. 2)»; 1927 р. до ч. 12 — «Геть з комісарською диктатурою! Нехай живе свободна воля громад!»; 1928—1932 рр. — «Молоді Каменярі»; 1929 р. — «Плуг і гарт», до ч. 50 — проспект видавництва «Самоосвіта»; 1931 р. — «Дорога: Василеві Стефаникові у 60-ліття Його дороги життя»; 1931—1939 рр. — «Жіночий Голос»; 1935 р. — «Жар» (пам'яті М. Драгоманова); 1936 р. — «Виказ жертв злочинів громадянством краю та українською еміграцією в європейських державах на цілі Українського товариства Допомоги Інвалідам у Львові в 1935 році — в пол. золотих»; 1937 р. — «Сніп: Вістник життя і слова».

Перший номер «Громадського Голосу» відкривався заявою М. Павлика про передання усіх повноважень видання В. Будзиновському і «молодим львівським радикалам» усупереч його попередньому оголошенню перед «владами і публично» особисто опікуватися ним. Редакційна інавгураційна стаття, що пояснювала «хлопові» (а саме на цю частину українського населення Галичини — селянство — орієнтувалися

видавці) суть і завдання новостворюваного часопису, була наповнена багатообіцяльними деклараціями «радикальних домагань»: віддання землі в «поцесію», скасування податку на ґрунт і введення податку на чистий прибуток, вільне, тобто без податку, полювання «на власнім ґрунті», розподіл «автономічних тягарів», звільнення Церкви «з під пановання коляторів і політичних властей», і загалом прагненнями окреслити шляхи вирішення українських вельми ускладнених політичних і економічних актуалій. Саме таке проблемно-тематичне наповнення, що працювало на втілення основного гасла редакції «Кожний хлоп повинен бути радикалом!», і характерне для цього періоду виходу газети. Найважливіший публіцистичний предмет того-дення, без якого не обходилося жодне число газети, — підготовка до виборів, виборне право, агітаційний марафон, «виборча машина — опалювана... гвалтами і безправ'ями», виборчий процес загалом і, зрозуміло, виборні кандидатури. Інформаційні блоки газети 1895 р. містили повідомлення про рекомендаційні висунення й обговорення кандидованих радикалів на обрання «послами до Відня». «Мужики перекладали Др. Окуневського, Др. Даниловича, Др. Дорундяка, Др. Франка» (№ 1), однак остаточним рішенням «перемиского комітету передвиборчого» було, інформувала редакція, підтримати І. Франка. Мотивуючи, комітет надіслав до редакції відозву, в якій представив широкій аудиторії (цей текст був опублікований паралельно й в інших галицьких виданнях, зокрема в газеті «Радикал») «нашого з крові і кости чоловіка»: «Він хлопський син, вихований в чорній біді, на чорнім хлібі, на несоленій капусті. Ціле жите своє боронив Іван Франко хлопської справи. За справу хлопску він терпів страшні переслідування, але панам різати правди не перестав. Газетами, книжками і вершами він показував на нужду хлопску, на кривди хлопські» (№ 8). Присутність Івана Франка на сторінках газети переважно політична — його прізвище трапляється в офіційних публікаціях партії як одного з чільників (зокрема на четвертому з'їзді, перебіг якого не лише широко висвітлювався у радикальній пресі, а й прискіпливо обговорювався опозиційно налаштованими виданнями; І. Франко був обраний його «предсідателем» та звітував за роботу програмової комісії, що в пошуках істини вносила зміни в основні напрямні діяльності партії), у новинкарських колонках, що детально фіксували перебіг організаційних заходів партійництва та виборчі перегони, репортажах із «хлопських» віч, що відбувалися у багатьох радикально налаштованих галицьких повітах.

Відзначаючи, що радикали становлять «найсильнішу партію народну» в багатьох повітах Галичини, зокрема в Снятині, Коломиї, Городенці, Товмачі, Тернополі, Збаражі, Перемишлі, Жовкві, Бережанах, Мостиськах, редактор газети стверджував, що «до розбудження радикалізму серед народа причинили ся найбільше посьлідні вибори до сойму і видавництво «Громадского Голосу». Популярність видання була підтверджена цифрово: «Вже по другім числі наплинуло тільки предплатників, що кошта друку стали виплачувати ся. Тепер розходить ся платних примірників 487». 270 золотих ринських — прибуток газети на той час, з якого на її утримання виділено 230 золотих ринських, 40 — використано на виборчу кампанію. Така незначна, на перший погляд, накладова перемога редакції пояснюється винятково високою прагматичною адекватністю подаваної інформації. «Радикали нам отворили очі, ми якби у тіні стояли іне виділисьмо, що навколо нас дієся. Інші наші інтелігентні люде встидають ся мужика, не дбают за него та бавлят ся в високу політику. Радикали перші напавду заняли ся мужицтвом і тепер уже тисячі селян належать до рад[икальної] партії. Кожний член партії повинен читати рад[икальні] газети як «Гром. Голос», «Хлібороб», «Народ». **Газета то драбина, котрою вийдемо з темниці на світ** (виокремлення наше. — Л. С.)» — така переконаність звучала у виступі селянина Івана Сандуляка, згодом активного радикала, посла до Галицького сейму (1908—1913 рр.). Наприкінці 1899 р. кількість передплатників зросла до 650 осіб, однак редакція постійно прохала фінансово підтвердити просьби читачів отримувати газету: «Тоді «Громадський голос» міг би виходити що тижня і бути редагований ще далеко краще, — тоді наша партія стала би такою грізною силою, що поблідли би всі вороги нашого народу» ([Від редакції]. — 1895. — № 12).

Автори чималої кількості газетних публікацій віддавали перевагу анонімності, що, зрештою, зрозуміло і без пояснень. З огляду на певні мовностилістичні ознаки припускаємо, що автор рецензійної репліки, опублікованої з приводу виходу в світ книжки «сзуйта» Яна Бадені «Radykali ruscy», редактор газети В. Будзиновський (1896. — № 3). Із цього дещо іронічного дескриптивного матеріалу читачі дізналися, що автор доволі позитивно («найліпший приятель не міг би їх так прихильно описати») відгукнувся «о радикальних агітаторах і агітаторках», але «найбільше місця посв'ячує він нашому найпередовішому чоловікови Др. І. Франкови».

Однією з позитивних ознак інформаційної політики редакції було її намагання відкрито і якнайповніше відтворювати внутрішньопартійну подієвість. Наприклад, коли 1896 р. І. Франка було обрано до «виділу» «політичного товариства «независимих» народовців» «Народна Рада», редактор газети негайно повідомив аудиторії, що у зв'язку з таким рішенням І. Франко звернувся до керівного складу партії зі запитом, чи міг би він суміщати таку громадську діяльність. Після тривалих дебатів вирішено, що «кожний радикал» може співпрацювати з іншими політичними об'єднаннями, рухами, угрупованнями доти, доки не діятиме всупереч програмним засадам радикалів. До слова, громадянська позиція І. Франка, його активна участь в громадсько-політичному житті галицьких українців ретельно зафіксовані в текстах «Громадського Голосу». На сторінках газети вміщено й чимало очікувано-популярних Франкових публікацій, які складаються з багатьох жанрових сегментів.

Першого року виходу редакція формувала зміст газети тільки блоком соціально-політичних матеріалів, пов'язаних із «хлопськими справами» Галичини. Однак така змістова політика не зовсім відповідала читачьким запитам аудиторії, яка з-поміж паралельно видаваних 1896 р. у Львові громадсько-політичних газет віддавала перевагу «Громадському Голосу». (Не лише політичні уподобання та небажання підтримувати відмінної політичної позиції пресу впливали на такий вибір читачів, матеріально знесилене населення не мало змоги «розпорошувати» фінанси на більш універсальні інформаційні джерела.) Текстуальний комплекс газети поповнився новою інформацією, зібраною під рубриками «Рада державна», «Вісти з краю і зі світа», «Послідні вісти», «З політики», «Що пишуть хлопські газети». Прагматична зорієнтованість редакції проявилася і в цьому суто повідомленнєвому блоці: інформація про певні події, наприклад із життя українських емігрантів у США, Аргентині, Бразилії, супроводжувалася нормативними редакційними коментарями. Інформація рубрики «Новинки», зазвичай заповнюваної «дописями» «господарів» з населених пунктів Галичини, відтворювала адекватну картину доволі жалюгідного становища українського селянина в усіх повітах краю.

Для формування потрібної політичної свідомості аудиторії редакція не тільки інформувала про діяльність української репрезентації у Державній раді, а й пропонувала свою оцінку ситуації, твореної унаслідок певних кон/де/струкцій осіб, що намагалися моделювати український політичний сюжет. Лише,

наприклад, одна редакційна стаття «Наші послы у Відні» (1897. — № 22), написана за участю І. Франка, і висвітлювала перебіг засідань Ради щодо «надужити виборчих», і характеризувала поведінку послів-радикалів, докладно пояснюючи «компромітацію» Р. Яросевича та причини заборони головного партійного керівництва Т. Окуневському виступати надалі від імені цієї політичної формації. Такий насичений інформаційно-публіцистичний сплав суттєво впливав на ефективність аудиторного сприйняття: очевидна відкритість діяльності політиків, адекватна оцінка «своїх» партійців, визнання певних тактико-організаційних помилок не тільки сприяли формуванню переконання про неупередженість, об'єктивність, прозорість діяльності редакційного колективу, а й пом'якшували пресові удари політичних опонентів, що теж належно впливало на зростання авторитету газети.

Детально пояснюючи виборчі права «хлопському» електорату, редакція наголошувала на необхідності поширення політичної грамотності населення краю; такого плану «навчальний» процес із важливим для редакції наголосом відбувався з числа в число газети: «Тільки радикальна, хлопська партія веде нас найпростішою дорогою до того, щоб ми політику краю і державну взяли в свої руки» (Десять заповідей виборчих. — 1897. — № 3). Саме така виховальна змістовість дозволяла активним дописувачам газети впевнено заявляти про свої домагання бути аж ніяк не суб'єктами політичного процесу. «Пора вже послідна, крайна пора прокинутися нам з дрімоти, коли нас іще й пани так раз в раз ріжними тягарями будять», — закликав дописувач із Супранівки, підбадьорюючи аудиторію: «хлопський розум» такий же політично жвавий, як і «панський» (І. При. Через що ми бідні. — 1897. — № 5). (Лише в це село, що на Скалатщині, 1897 р. редакція надсилала за передплатою 30 примірників газети. Саме тому було опубліковано чимало матеріалів з цієї галицької місцини, що вирізнялися доволі якісним текстом — наслідком співпраці з творчим колективом редакції. Зокрема, відзначимо «трибунну» статтю «Про свободу і просвіту» Миколи Черкеса, який, закликаючи до отримання різнобічних знань як правильного шляху до «добробуття», провів аналіз української преси в краї з погляду користувача і з позитивним виокремленням змістових зусиль «Громадського Голосу». Надто прозора мета кореспондента, що визначив усі «за» і «проти» «газет панських і москвофільських, і народовських, і попівських, і дяківських», — переконання у поширенні просвіти завдяки «найліпшій газеті» (1897. — № 5).

Особливою прикметою загалом усіх текстів «Громадського Голосу» була їхня декодованість, зумовлена необхідністю збільшення не лише накладу видання, а й партійних лав. Довірливий тон, щирі декларації, досягнення реального відтворення селянської щоденності, неабияка стурбованість за «хлопське» майбуття, а ще вміння працівників редакції висловлюватися в унісон з мовними можливостями аудиторії, тобто зумисне підлаштовуватися під читачський тезаурус, сприяли зростанню популярності видання. Доступність тексту яскраво проявилася у передових статтях газети, що охоплювали багатоаспектну громадсько-політичну подієвість: від різноплановості виборчої тематики до полемічного спілкування із пресовими опозиціонерами, яких радикалам з огляду на широку політичну павіть українства в Галичині було більш ніж предостатньо. Такий декодований стиль іноді підводив сталих працівників редакції у форматі «текст—аудиторія». Ось приклад: втративши пильність, редакція пропустила викривальну статтю автора (псевд. — Хлопська дитина), що доволі критично оцінив політичну діяльність українства Галичини, зокрема його молодшої генерації, яка «бавить ся і ліберальнічає» та «не хоче зійти до тих, що становлять ядро кожної держави, до маси робучих людей» (Поступовість і демократизм руської інтелігенції. — 1901. — Ч. 1). В. Темницький, талановитий публіцист «Молодої України», у доволі різкій формі висловив чимало аргументованих заперечень безпідставним витворам «нерозвиненого ума Хлопської дитини», назвавши їх «вищвітами дитинячого розуму» (Громадському Голосови на розум! // Молода Україна. — 1900. — № 11).

Уважне прочитання преси, що виходила паралельно з «Громадським Голосом», дозволяло редакції віднаходити інформацію, яка слугувала ілюстрацією до «непомильної» і «справедливої» політичної стратегії радикалів. Так, чернівецька «Буковина» обурено відгукнулася на велику «зацофаність і нетерпимість» просвітянських чільників, які відмовили у членстві в «Просвіті» В. Будзиновському: «Кепска метода непринимання діяльних людей в члени наших просвітних товариств... Тому кілька літ не прийнято в члени «Просвіти» д-ра Франка... Се вже обяв поганій, не лицюючий людям, котрі вірять в свою силу і непохибність своїх пересвідчень». Опоненти неодноразово звинувачували редакцію газети в захопленні артефактами і тенденційності в доборі фактів. «Громадський Голос» нічого іншого не має на мисли лиш се, щоби розбудити зо сну хлопські маси, щоби їх зеднати в одну сильну і свідому партію і з ними

вибороти красший лад і порядок у свѣті» (З новим роком. — 1897. — № 2).

Формуючи аудиторну думку щодо інших періодичних видань, зокрема тих, які не поділяли політичні погляди радикалів, «неупереджена» редакція віднаходила оригінальні методи валюативності прояву змісту: підтвердження своєї думки читачькими враженнями. «Ми хлопи радикали на такі часописі як «Руслан» не ласі. Ми маємо... свої щиро хлопські часописи «Жите і Слово», «Громадський Голос» і «Громаду» — такий текст сільського дописувача сприймався відповідно як настанова до сприйняття «сеї ново надісланой благодаті». Наступна, редакційна, репліка слугувала радше закріпленням негативної оцінки, ніж достойним полеміки текстом: видаваний «партією Барвінського і Вахнянина» «Руслан» і «тижнева для хлопів» газета «Правда», що розпочалися 1897 р., не що інше, як «пісна киселиця без хліба і більше нічого» (Дещо про Руслана і Правду. — 1897. — № 2).

Цей (1895—1902 рр.) період виходу «Громадського Голосу» виявився доволі складним для подолання цензурних бар'єрів. Редакцію супроводжували постійні вилучення «небезпечних» для влади фрагментів і з професійного, і з аматорського журналістського тексту, повторні тиражування заборонених в останню мить до розповсюдження цілих чисел, що доволі відчутно позначалося на фінансовій «безпеці» видання. Так, лише в сьомому числі за 1897 р. було конфісковано три опірні статті («За право конституційне», «Виписка із Галицько-Волинської літописі про татарський напад в р. 1297», «Конституція чи розбій політичний?»), а також перемишльську хроніку. Така накладова нестабільність (із виданих у цей період 183 чисел конфісковано було понад 40, деякі числа позначено немилістю цензора двічі, а то й тричі) негативно впливала на ритмічність виходу. Омріяний редакцією ще з перших місяців тижневий випуск вдалося реалізувати щойно зі середини 1900 р., однак лише на деякий час.

«Історія показує, що кожний нарід може в гаразді жити і розвивати ся тільки тогді, коли править сам собою, коли сам є господарем в своїй хаті» (Сицилійський Великдень. — 1902. — Ч. 8/9) — такий месидж «товаришам-хлопам» пояснював і прояснював політичні горизонти радикальної редакції. Завдяки добре продуманій інформаційній політиці (повідомляти, нагадувати, пояснювати, актуалізувати, нормувати), а ще хорошому знанню ментальності аудиторії, способу її мислення і сприйняття думок, редакція зуміла розширити території свого впливу на реальне і потенційне читацтво. Проте такий позитив усе ж не став запо-

рукою ритмічного виходу газети в світ. У публікації, що детально відтворює перебіг сьомого партійного з'їзду (жовтень 1898 р.), вміщено не зовсім втішну для видавців інформацію про функціонування газети. Незважаючи на те, що кількість «платних пренумераторів», приміром 1898 р., збільшилася (якщо 1897 р. газету підписало 427 осіб, то 1898 р. було вже 510 «сталих» прихильників), «видатків сего року було два рази більше як тамтого року». Така фінансова ситуація склалася, ймовірно, тому, що наклад видання був насправді «понад тисячу примірників», тобто немала частина чисел розповсюджувалася й безкоштовно. А ще — необхідність оплачувати «осібного редактора, хату», «агітацію для зорганізування партії та виборів до ради державної» (Семий зїзд русько-української радикальної партії. — 1898. — № 24). Внаслідок тривалих суто адміністративно-організаційних негараздів 1903 р. видання газети було призупинено.

Над творенням «Громадського Голосу» працювала в наступні роки (1906—1914, 1916) «селянська партійна гвардія» — «вихованці великих учителів», які «після смерті Драгоманова, після ослаблення політичної активності Франка, упадку сил Павлика, після зради з боку більшості інтелігентів» змушені були опанувати не лише творчу «робітню», а й усі нюанси творення партійного видання. Над формуванням змісту часопису трудилися Павло Волосенко, Дмитро Катамай, Осип Назарук. Плани редакції щодо змісту видання були, природно, доволі амбітні: «різнородні і поучаючі» публікації, статті про національну справу авторства «кількох сьвіжих людей», життєписи корифеїв соціалізму — М. Драгоманова, Ф. Лассалья, К. Маркса, а також «гарні оповідання».

Характеризуючи цей період виходу газети з погляду 25-ліття, К. Коберський відзначав, що «сумний був вигляд «Громадського Голосу». Одне, що його все ратувало, то дописи з сіл, пера самих селян і робітників». Надія редакції на кореспондента-аматора була надто великою. Зрештою, ці особи, більшість прізвищ яких залишалися невідомими читачам, справді виконували своє завдання добросовісно і якісно, повідомляючи таких же «сіромах» про життя і прикраси галицького селянина, про новини «з громадської господарки», про перебіг громадських віч і обговорювані на них проблеми, про діяльність повітових і львівського відділів «Січей» (цей новинкарський блок був згодом організований у рубрику «Січові справи»). «Січова» тематика мала перевагу і в публіцистичному комплексі, адже редакція вважала, що «вид карних січових полків, шелест малинових січових прапорів, голос січових пісень

скріплять Ваші (читачів. — Л. С.) серця і додадуть ще більше віри у відроджене українського народу».

«Як скріпити нашу партію», «як виповнювати постанови програми», як не схибити від повчань «партійного євангелія» — партійна проблематика, продовжувана з першого періоду функціонування часопису, отримала в ці роки нову публіцистичну павіть: обговорення необхідності вибудови «економічних підвалин» і розвитку «економічних інституцій». Радикальні чільники переконували читацтво, що «партія, котра хоче розвивати ся і стати могутчою, мусить витворити фахових політиків, котрі би всю свою силу і весь свій час посвятили тільки політиці. На те треба грошей і то дуже много грошей».

Автори часопису закликали читачів «Організуйте могутчу партію!»; радили «Як зберігати раз розбуджену національну свідомість»; тлумачили «Спірні питання в соціалізмі»; повідомляли про «Кров і смерть у львівському університеті», акцентували «найрозумнішу річ» — провадити виборчу кампанію під гаслом «спільного союзу українських національних послів в парламенті»; ознайомлювали з життєвими віхами і громадською позицією «радикальних кандидатів»: Миколи Лагодинського, Кирила Трильовського, Лева Бачинського, Северина Даниловича, Івана Твердохліба, Івана Радуляка; пояснювали «Чого хочуть радикали»; викладали «Катехізм руського виборця»; піклувалися про «Долю наших заробітчан за межами держави», сподіваючись, що журналістські тексти газети «причинять ся до розвитку та добра української нації та українського працюючого люду».

Незначна кількість публікацій релігійної тематики пояснюється специфікою політичного «вірую» радикалів. Однак «В роковини Різдва основателя християнської релігії» у газеті возвеличено «великого і доброго чоловіка, котрого ми все повинні мати перед очима і жити так, якби той чоловік на нас дивив ся... Свою діяльність розпочав маючи коло трийцять літ — тепер в тім часі народні діячі звичайно вже перестають працювати, знеохочені й утомлені. А релігія Ісуса — побідила. Тільки наслідники його відносять ся до людей як раз противно: смирно супроти могутчих сьвіта сего, горді й неприступні супроти бідних — з малими виїмками».

У часописі продовжували функціонувати рубрики: «Бібліографія»/«Нові книжки і видання» (накопичувалися відомості про новинки на книжковому і пресовому полі, які в багатьох випадках містили оцінювально-рекомендаційну інформацію); доволі різнопланові змістово «Новинки» (від коротких по-

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНЬСЬКА РАДИКАЛЬНА ЧАСОПИСЬ
ВИХОДИТЬ ТРИ РАЗИ НА МІСЯЦЬ.

Коштує до кінця сего року 5 коп., в Німеччині 5 марок, в Америці 2 долари. Одно число 20 коп. — Столошення по 30 коп. „Надсильне“ по 60 коп. за стрічку дрібним друком. — Адрес: „Громадський Голос“ — Львів, Осоловських 11.

Ідея самостійної України.

І. Вступ. Слово „ідея“ значить тільки, що наше „думка“. Самостійна то значить така, що від нікого ласки не значить, що сама собі лад дає, що має свою власну владу, свій уряд. Україною називають ся з давних давен наш рідний край, то значить: земля народу, котрий говорить такою мовою, як та, котрою ми пишемо в сій газеті.

Тут хочемо коротенько пояснити, що то є та думка-ідея про самостійну Україну, відки вона завдає ся в людських головах, для кого вона добра а для кого дуже недобра і який хосен може мати з тієї думки наш простий народ.

Дуже темні люди як почувуть щось такого, чого ще не чули або чого не розуміють, то або то було не знати яке хосення для них — кажуть: „От плете смелені думи тай голови нам запертає“. Цікава річ, що такі темняки радо слухають напудруйших байок про святу Геневефу, про те, як свята Варвара по

школі ходила,

і т. д. Але як хто хоче їм розказати про хосення для них справу, то його оповідання називають „байкою“ і „завертаннем голови“. Та ми, що маємо за завдання писати навіть для найпростіших людей, не можемо підстрашити ся тим, що наше писання називають завертаннем голови. І тому не пишемо ні про Геневефу, ні про

а пишемо про живу справу, що може привести великий хосен нашому народові, а саме про ідею самостійної України.

ІІ. Про силу ідеї. Насамперед представимо коротко силу ідеї. Ідея то думка, гадає, що родить ся в людських головах. Хоч думки не можна ні зв'язати, ні з'єднати, ні патика дров за неї зупинити, то таки вона має дуже велику вагу і дуже міцніше ніж зелізняк ланцюх і становить такий скарб, що нічим супроти неї і десять пивниць, повних золотих дунаїт.

Якже то так? Подумає може дехто. Покажемо се на прикладі. Хто з нас не бачив жовуді? Се маленький овоч дерева, що називається ся дуб. Таким малим овочом не можна ні в печі напалити, ні ніякої пожиточної річі зробити

— от хіба яку забавочку з неї можна зробити тай то треба уважати, аби дитина не зробила собі що злого такою маюю забавочкою. Але посадить ви таку жовуду у відповідну землю, то за сто літ може з неї вирости такий могутній дуб, що і всі річі до хати можна з нього зробити і зо дві зими в печі топити.

Подібну силу має в собі також ідея то значить людська думка. Тільки її сила остигає більша, красива, живіша і міцніша, оскільки мудріша людина від нерозумної жовуды чи якого небудь иньшого наслідка.

Найліпший зелізняк ланцюх рівняє на слоті і за якийсь ряд літ уже нічого ним не знається. Але ідея і в слоті і в негоді витримує сотні і тисячі літ і дуже сильно виче людині і їх діла. Так шир. Ідея самостійної України тому сотні літ злилася в велику силу маси українського народу, що підняв ся під проводом гетьмана Богдана до боротьби за свободу і незалежність рідної землі. Та ідея піла на смерть цілі покоління нашого козацтва. Вона має незлічні тисячі мучеників з нашої крові і кости. Вона по инішній день виче нас всіх Українців — і простих і вчених — в одну цілість, в один нарід,

Перші бранці Українських Січових Стрільців.

Було то в Карпатах з початком зими. Стрільці разом з иншими військами подали ся з Клімця й Анибєргу на Бескиди. Там були вже приготувані становниці до оборонної боротьби. Побудовано колиби і землянки, подавано поліві печі.

Стрільці стояли в резерві при дорозі, що веде з Галичини до Верещицьких Висок, містечка вже на Угорській Україні. Що дня вислали на галицький бік далекойдучі стежі, щоб розслідати, куди і в який силі підсунувають ся Москалі. Хлопці бродили по повз у снігу лісами та дощами. Ні компасів, ні мап не мали, навіть провідників стек.

Орієнтували ся, як хто вмів: по мові на деревах, по шипах гір і т. п. Незвичайна бистрість спостереження майже всіх провідників наших стек давала мимомало загорожу доброго вислідку.

Одного було їм помічати: Стрільці знали вже досить добре сі околиці, бо змарили їх зловж і попереж ще в осінній кампанії.

Одного дня вийшла як звичайно одна стежа в напрямі села Анибєргу. Числила вона десять людей. Хлопці легенько вбраві, молоді, легко поковували всілякі перешкоди. Через густий смерековий ліс дістали ся до малої ліснички. Там часинку відпочили і пішли далі.

Саме доходили до краю ліса, як перед ними мов виростло 6 козаків. У високих баранкових шапках, в чорних довгополах кожухах ішли вони рядком під гору. Тихо й осторожно. Лиш де коли брязнула шабля до дерева або каміння.

Наші стрільці заприпитили їх перші. Вмиг зробили розстрільну і тихо ждали. Ждали, аж козаки підійдуть ближче.

За яку хвилю — для козаків підійшли на 100—150 кроків. Вже можна було докладно розпізнати навіть їх українські лінії.

Попереду йшов високий, плечистий козак. Вуса спущені в долину — „по старому звичаю“. Убір краший і бо-

гатіший від инших. Понати було, що се „козацький старший“.

За ним поступало 5 молодих Кубанців. Вони що кілька кроків приставали і розглядали ся довкола.

Стрільці, використавши таку саме хвилю, грянули на них сальвою. Від неї двоє козаків упало на місці. Решта розскочала ся на дерева.

Вони були так несподівано заскочені, що й не гадали вже відстрілювати ся. По кількості стрільців змарили, що наших є більше, тож почали осторожно, ховаючи ся по за дерева, підняти ся звал.

Стрільці підібрали ся за корчів і підняли за ними. Розбігли ся вдовоженим півколом і в той спосіб хотіли відтяти козакам дорогу до відвороту. Однак двоє з них таки виховнуло ся і зникло за найближчим горбом. Двоє других, той старший і ще один козак не вирвали ся вже зі стрільських рук. Стрільці чим раз більше стіснали перстені.

Безрадно кидали ся козаки, то в один, то в другий бок. Нічо не помагало. Хотіли потімки Запорожців ще боронити ся і бодай дорого продати життя,

відомлень про крайові і державні актуальності до заміток про соціальні, політичні, культурні події поза межами Австро-Угорської імперії). Започаткований у цей час «Жіночий відділ» пропонував поради «Про виховуване дітей», щодо збереження «Ладу в хаті», подавав «Огляд жіночого руху», розповідав про «Участь жінок в політиці». Запрошуючи читачтво до передплати, редакція підкреслювала, що лише «Громадський Голос» сформував «окремий жіночий відділ, якого нема в ніякій іншій українській газеті». У часописі також функціонували рубрики: «Вісти з Канади», «Вісти з Америки», «З Російської України», «Чуда світа», «Оповідки», «Сьмішне» та ін.

Редакція ознайомлювала читачів із життєвим і творчим шляхом видатних українських особистостей, що «поклали собі завданєм працювати цілий вік для добра рідного народу», серед яких — М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Коцюбинський, М. Павлик, О. Терлецький, Ю. Федькович, І. Франко.

Важливими для читачтва були різноманітні поради, що вмішувалися раз у раз у виданні. Редакція намагалася пояснювати читачам, «Як шкодить алкоголь людям?» (М. Олійник: «Алькоголь, то є така теч, прозора як вода... Робить те що чоловік упивається. Для того наша народна честь і журба о будучу волю народа наказує нам виступити із широкою агітацією проти уживання алкогольних напоїв»), як боротися із туберкульозом (сухотами), «Як дійти до маєтку» (А. Курилас).

Белетристичний відділ часопису сформовано з художніх текстів Р. Заклинського, Ф. Коковського, П. Куліша, Д. Макогона, Леся Мартовича, О. Назарука, В. Пачовського, С. Руданського, В. Стефаника, І. Франка, Т. Шевченка, Ю. Шкрумеляка, М. Яцківа, а також із перекладених творів А. Аверченка, М. Гоголя, Ф. Достоевського, А. К. Дойля, Л. Толстого, С. Григор'їча, Й. В. Гете та ін.

Від 1 листопада 1916 р. у працівників «Громадського Голосу» розпочалася пора «довгої примусової мовчанки», спричинена насамперед виконанням «обов'язку військової служби» багатьох редакційних працівників, не вельми втішними матеріальними справами редакції (дві третини коштів для видавання газети, зібраних останніми роками, становили «складки» Українських січових стрільців), а згодом — і репресивними діями владних структур.

У 1922 р. завдяки наполегливості оновленого редакційного колективу газета була відкрита знову, продовживши журналістські традиції, які сформувалися у попередні роки функціонування. Після п'ятирічної

перерви перед редакцією постало важливе завдання — відновити довіру аудиторії, а також залучити нових прихильників, що було можливим лише за умов прагматичної адекватності змісту, а також ритмічного функціонування часопису.

«Радикальний, політичний і економічний часопис» і надалі був орієнтований суто на свого — робітничого й селянського — читача, тому творився з урахуванням особливостей ментально-мовного коду аудиторії: «Коли пани бояться роботи як хробак хрону, то беріться ви, самі селяни, до роботи, читайте нашу одну хлопську газету «Громадський Голос», з котрої довідається, хто наш ворог, а хто приятель та хто справді тягне з інтелігенції за нами, а не з нас» (Радикал з Войнилівщини. Безпроцентові позички для військ. немічників (інвалідів). — 1923. — Ч. 14). Бажання ненав'язливо зацікавити й захопити декларованою ідеологією якнайбільше читачів спонукало редакцію газети ретельно продумати змістове наповнення, основними складовими якого мали бути: 1) політика; 2) актуальні новини «зі світу і краю»; 3) «все потрібне з господарства»; 4) новинки науки і техніки; 5) «соціальна освіта»; 6) література; 7) розважальний матеріал. Цей тематичний комплекс обіцяно редакцією подавати «в цікавий спосіб», у популярному викладі, таким чином, щоб «заспокоювати свого теперішнього й будучого читача» (Товариші і Товаришки. — 1928. — Ч. 25).

Ентузіастичний журналістський труд відзначався різними творчими формами читачької вдячності: поетичними тропами («А «Громадський Голос» — то наша органа: / сардак білий, чорна шапка і червона фана!»), прозовою експресією («Ти (часопис. — Л. С.) ні разу не зійшов з тяжкого поля боротьби, не зрадив нас, ніколи сам не упав духом і нам не дав упасти»), довірливими звертаннями («любий Товаришу», «побратиме»).

Завдяки «моральному капіталу» — читачькій «гвардії» — газета виходила у світ упродовж міжвоєнного двадцятиліття. Саме читачькі матеріали, безпомилково вважала редакція, були найкращим засобом пропагування сповідуваних членами Української радикальної партії ідей та агітації за прийняття її програмних цілей. Ті, що підтримували часопис передплатою, ще й «своїми мозолистими руками писали до нього дописи, промовляючи через газету до своїх же братів — по інших селах і місточках», формували, таким чином, присутній корпус змісту. Матеріали дописувачів зазвичай вмішувалися під рубриками «З життя села й міста» («Зі сіл та міст»), «Робітнича справа». Однак значна частина надісланої кореспонденції

залишалася поза змістом або ж редакційні працівники використовували інформацію для організації публіцистичної частини часопису. Дописувачам було визначено й основні вимоги до їхнього тексту: 1) писати «як найбільше змісту, як найменше слів»; 2) підтверджувати інформацію відомими редакції свідками, особливо коли допис містить «закиди» певним особам; 3) подавати лише актуальну інформацію; 4) правильно оформляти тексти («писати тільки на однім боці листа, бо такий допис або взагалі не піде, або мусить чекати, коли редактор зможе його переписати» для зручності роботи складача). Однак найголовнішою умовою опублікування надісланої кореспонденції була інформація, що цікавила б широкий загал, а не слугувала задоволенню амбіцій певних осіб. Усі питання, які виникали у дописувачів «Громадського Голосу», з'ясовувалися переважно під рубрикою «Переписка редакції». «Пишіть коротко, борзо, чітко!» — такий категоричний імператив раз у раз друкувався на сторінках «Громадського Голосу», оскільки не всі матеріали відповідали визначеним вимогам («Ваше письмо, — зверталася редакція до читача з м. Городниці, — є на жаль так поспішно і через те нечітко написане, що ми примушені Вас просити написати вдруге»).

Серед численних листів до редакції, що використовувалися у змістовому комплексі як підтвердження істинності підтримуваного видавцями політичного напрямку і правильного вибору читача, нерідко траплялися і такі, в яких кореспонденти скаржилися на сваволю місцевих чиновників, що всілякими засобами чинили опір зацікавленню селян «Громадським Голосом». Однак, наприклад, звернення до таких «лицемірів» читача Грицька Розбийголови («Ви пильнуйте себе, щоби були послідовниками оборонця нуждарів Ісуса а не фарисеями, котрі в імені Бога набиваєте свої кишені запрацьованим тяжко грошем по вашому «меншого брата» (Чуже бачуть під лісом, а свого не бачуть під носом (Надіслана стаття селянина). — 1925. — Ч. 20), як і прізвище цього автора, викликає сумніви щодо існування реальної особи, але прагматична мета редакції була таким чином реалізована.

Основними змістовими складовими, що формували перші сторінки газети, були: 1) партійна проблематика; 2) матеріали, які демонстрували читачам «світоглядну різницю між нами, соціалістами-радикалами, і всіма реакціонерами-диктаторами, що прикриваються націоналістичною чи комуністичною назвою» (М. С. Віра у велич нації а віра в її пониження. — 1937. — Ч. 11); 3) суспільно-політична подієвість у Польській

державі загалом і у Галичині зокрема; 4) проблеми галицьких українців — політичні, соціальні, економічні, культурні, що були компонентами «матеріального й духового життя народу»; 5) життя українців у еміграції — «до передвоєнних економічних причин, що викликали в нас масову еміграцію, долучилися тепер і політичні причини»; 6) активізація участі жіноцтва у громадсько-політичному житті краю — «мійське жіноцтво перестає себе вважати окремим від мушин станом чи клясою, а починає брати в громадським життю таку участь, яку вже давно повинні були започаткувати»; 7) міжнародні новини та їх публіцистичне тлумачення; 8) просвітницькі матеріали. Загалом, редакція намагалася працювати так, щоб якнайповніше «представляти ціле наше життя, наші гаразди і злидні», формуючи зміст часопису, щоб він був «зеркалом, в якому все наше життя відбивається так, що як хтось буде його читати, набере з дописів поняття, як живе наш нарід».

Інформуючи читачів про становище в радянській Україні, журналісти газети відзначали, що, незважаючи на «лиху господарку большевиків», «життя одначе пливе і... обертається таки до-круги національного українського питання та його державности». Однак уже 1927 р. спростовували «вигадки тутешніх комуністів та їх попихачів» про зразковість «робітничо-селянської української державности», з'ясовували особливості процесу українізації, підтверджували фатальні для українства наслідки діяльності радянської влади. За аналізом публікацій «большевицьких» газет коментували специфіку проведення колективізації, виселення «свідомого селянського елемента» (за визначенням радянських часописів — «найзлосливіших глитаїв») до Сибіру, визначали, яких масштабів набув терор більшовицької влади, свідчили про боязнь «комуністичних імперіалістів» українського сепаратизму. Зокрема, П. Котович, поділившись із читачами «спостереженнями очевидця» про «сучасну дійсність на Україні», розповів поміж іншим про перебіг процесу над «підземною контр-революційною організацією Спілки Визволення України», який, сподівалися українці, мав завершитися досить швидко внаслідок відсутності будь-яких підтверджень вини заарештованих С. Єфремова, О. Гермайзе, А. Ніковського, В. Дурдуківського та ін.

Однак найбільш тривожною для читача «Громадського Голосу» була інформація «з українського світу, дошками забитого», оскільки заледве можна було роздобути відомості про ситуацію у Великій Україні впродовж 1932—1933 рр. За свідченнями

втікачів з «держави-раю», за інформацією польської та закордонної преси, редакція регулярно повідомляла про складнощі життя громадян радянської України. Лише за заголовками рубрики «З життя на Великій Україні» можна було скласти уявлення про його особливості: «Нова большевицька мобілізація для грабів збіжжя», «Пів року каторги за 20 картофель», «Бувшого коменданта Українських Січових Стрільців розстріляно», «Жниво голоду», «Большевицька панщина», «Нові арешти на Україні», «Страхиття большевицького кордону». У низці чисел за 1933 р. вміщено репортажі про акції протесту, які відбувалися у містах і селах Галичини проти «плянового винищування укр[аїнської] нації шляхом виголювання, розстрілювання й засилання поза межі України». Управа УСДРП закликала однопартійців: «Товариші! На всіх зборах протестуйте проти насильства над українським трудовим народом, зокрема проти голодової диктатури». Автор статті (під крипт. Л.) «Не «радянський» і не «Союз» (1933. — Ч. 2) категорично протестував: «Нема «Радянської України», а є Україна поки-що під московськими большевиками, московсько-большевицькою окупацією, згід якої мусить визволитися, і щойно тоді мусить повстати правдива Радянська Україна».

Постійно роз'яснюючи читачам, що для «українського народу освітня темнота така ж страшна, як і смерть», редакційні працівники стежили за розвитком шкільництва в регіоні, виступали «Проти нищення української школи», обговорювали діяльність товариства «Рідна Школа», висвітлювали важливі освітянські проблеми.

Сторінка селянського і робітничого письменника «Плуг і Гарт», формована редакцією 1928 р. із творів І. Крушельницького, С. Лазеби, Я. Чорнобривого (псевд. В. Боднарчука) та ін., згодом стала самостійним місячним додатком до газети.

У часописі було вміщено немало зразків художньо-популярних і літературних жанрів пера О. Білозерського, І. Блажкевич, В. Винниченка, Остапа Вишні, Марка Вовчка, А. Животка, С. Калинця, М. Матіїва-Мельника, В. Стефаника, а також перекладів творів А. Аверченка, К. Гавлічека-Боровського, Я. Гашека, М. Зоценка.

Для того, щоб «радикальний» читач орієнтувався у змісті й інших видань, редакція запровадила у квітні 1924 р. огляд українських газет і журналів, переконуючи таким чином, що не претендує на роль єдиного інформаційного видання: з її допомогою малозабезпечений читач міг відразу обрати те чи інше представлене видання або окреме його число.

У статті, яка репрезентувала новий тематичний блок, відзначалося, що «нелегальне положення українського народу в Польщі, а тим самим і його преси, загальне зубожіння широких верств населення в наслідок безперестанних нападів польського скарбу різними міністрами, та поліційні переслідування читачів української преси... не дають можності нашим селянським діячам слідкувати за українською політичною думкою і роботою взагалі» (Огляд української преси. — 1924. — Ч. 16). Зрозуміло, характеристика видань, насамперед тих, які сповідували інші політичні погляди, здійснювалася під таким кутом висвітлення, який давав змогу певним чином нейтралізувати активність пресових конкурентів. Серед інших рубрик, що допомагали читачеві одразу віднайти «свої» теми, виокремлюються такі: «З життя села і міста», «Про громадську господарку», «Про панів і людей», «Що пишуть і говорять?», «Вісти зі світа», «Правна порада», «Наука і розвага», «З порожнього млина».

Не вельми задовільне фінансове забезпечення (переважно кошти партійців) не дозволяло редакційному колективу перейти на плановану ще на початку століття форму щоденного контакту з читачем. Такої періодичності не вдалося досягти й надалі, незважаючи на низку заходів, спрямованих на віднайдення додаткових коштів. Зокрема, стурбовані значними витратами з редакційної скарбниці (1922 р., наприклад, через конфіскацію було здійснено повторне формування і тиражування усіх виданих чисел), учасники партійної наради, що відбулася у Станіславі (тепер — м. Івано-Франківськ) у грудні 1922 р., постановили зобов'язати кожного партійця передплатити «Громадський Голос», придбати виданий редакцією календар «Громада», здати по 500 польських марок, а ще «зарядити коляду на пресовий фонд» газети, «збирати датки в грошах і збіжжю» (Зі станіславського парт. округу. — 1923. — Ч. 1).

Енергійний збір коштів дав змогу редакції перейти на тижневий вихід, однак «постійний упадок гроша», конфіскації, «тяжкі умовини друку» все ж впливали і на ритм, і на обсяг видання. Секретаріат УРП, орієнтуючись на сільських читачів, закликав їх не прислуховуватися до «схритих ворогів», що відроджували від читання, та й загалом «запалохували» соціалістичними ідеями. «Через два тижні, — скаржився редактор І. Салагуб у квітні 1923 р., — «Громадський Голос» не буде мати зовсім паперу, але має за те кілька мільонів довгу». Його прохання-пропозиції («кожен партійний товариш» мав приєднати п'ять нових

Громадський Голос

Hromadskyj Holos

№ 8 Львів, 4. марта 1939. Ч. 8 Львів, 4. марта 1939.

Бюджет редакції членів української еміграції редакції
Адреса: Ред. і Адміністрація
ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС
Львів, вул. МІХАЙЛИЧКА 7
Телефон 209-16.

ПЕРЕДПЛАТА від 1.1.1939
Місячна 0.80 грн.
Піврічна (або) 3.20
Виходить раз на тиждень — ЦІНА 18 гр.

БОРИТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ

Рік оснування 1895

СОЮМ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
здається на світогляд отворення й
березня п. р. Із Хусту інформують,
що отворення союму відбудеться
набуття в самім Хусті, а не в місті
Рахові, як це перед тим повідом-
ляли.

БЮДЖЕТ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
— це тепер одна з найважли-
віших справ, якою має зайнятися
уряд і сойм Карп. України. Оце їз-
дів мін. Юлій Ревай до Праги на
засідання центрального уряду і
там інформувати про те, як вигля-
дає бюджетний рахунок уряду
Карп. України. Мін. іншим він по-
дав, що в теперішнім році числить
уряд на прихід 66 мільйонів ко-
рон, а видатки сойм числить на 310
мільйонів корон. Показав недобір
в сумі 244 мільйони корон. На во-
го покриття звернувся уряд за до-
могою до Праги, а крім того
стерється о заграничну позичку
в міжнародних банках. Карпатська

Україна в теперішніх границях
і зовсім ректовою та додовою
країною. Коли тепер є недобір, то
тілжя тому, що зпочатку треба
більших видатків (інвестицій) на
розбудову. Вже деякі жителі
банки пропонували сойм позичку,
але уряд покищо не приймає про-
позицій, бо її умови були за мало ви-
годи.

СПРАВА УРЯДОВЦІВ це менши
адже питання для Карп. України.
Видатки на урядовців зуживають
більш 60 відсотків цілого бюджету.
Крім того треба зазначити, що з
території, яку від Карп. України ді-
стала Мадярщина, прийшло 6000
урядовців. Мін. Ревай, що подав
ці числа, думає, що треба багато
чеських урядовців аредувати та
заступити їх місцевими людьми.
Важкі на думку мін. Ревай є ури-
довці за багато і треба булоб
зменшити їх число. Справді, най-
важливішою справою в організації
державного життя не те, щоб не
було бюрократії, та безчисленних
урядовців, які тільки утруднюють,
а не допомагають державному бу-
дівництву. Бюрократія є непо-
мірним татаром для громадян і не-
дає в замку майже нічого. Най-
дешевшою управою держали є
управління держави в Англії та в
Земленних Державках Північної А-
мерики. Але так воно може бути
тому, що там нема ні бюрократії
ні бюрократичного духа. За те є
сильне почуття тісного зв'язку гро-
мадян зі своєю державою.

ЖИТІВСЬКЕ ПИТАННЯ в Кар-
патській Україні представляється
важкою, бо населення Жидів там
творить 12 відсотків. Це найбіль-
ший відсоток жидівського насе-
лення на землі, замешаній украї-
нським народом. (В Галичині і Волині
жидів круто 10%). Мін. Ревай
завва у Празі, що уряд Карпат-

З Карпатської України

ської України не думає радикаль-
но розв'язувати житієвського пита-
ня, бо не захитало ціле господар-

МОСКАЛІ ПРО УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

Дуже рідко можна між Моска-
лями зустріти людей, що хоч тро-
хи хочуть арозуміти українські
питання. Одним із таких рідких
випадків це голос російського емі-
грантського журналу „Бодрость“
з 22. січня п. р. Журнал звертає
увагу на те, що Москалі помага-
ються, коли уводять собі в
українським питанням справу так,
що нібито українське питання ви-
думали Німці. Отож Німці можуть
визнати на це питання, але вигла-
дати його не могли. Журнал ствер-
джує, що українське національне
питання сягає до 12-стоїтти наба-
гато має 800 літ. На думку жур-
налу чеські Москалі повинні щиро
цікавитися Україною. Вона заслу-
жила — ніше він — на нове при-
знання і подяку, в тяжкій боротьбі

населення цієї країни стало нацією
та перемінило свій край у держа-
ву. Додачувати в Україні і тепер
лише область (Росії), то не лише
дурниці, але також несправедли-
вість, яка ображує українську на-
цію... Українська нація заслужила
собі на признання. Видіти журнал
признає Українцям навіть право
на окрему державу, яка однак по-
винна бути в межах одної великої
імперії з Росії.

Голос цей цікавий остільки, що
вб члді білої і червоної реакції
принаймні признає факт існу-
вання української нації та навіть
частинно її право на власну дер-
жаву. Але повної рівноправності
нікоя і та група для України не хо-
че признавати. — Подібно становить
зайняв Мілюков у „Послєдніх Но-
востях“.

АМЕРИКА ЦІКАВИТЬСЯ УКРАЇНЦЯМИ

Французьке урядове Бюро Ана-
лізованих справ: Представник мі-
ністерства зигрантських справ Зеди-
нених Держав Північної Америки
приймає на довгий авеліації пред-
ставника української еміграції про-

фессора університету Олександра
Непріцького. Авеліація тривала
цілих три години. Професор Неп-
ріцький представив членові аме-
риканського уряду докладно украї-
нську справу в нинішнім часі.

РЕВІЗІЇ і АРЕШТИ

Дня 21 лютого поліція перевела
ревізю в голови зборівської Поль-
ської Управи УСРП т. Максима
Шевця в Міннієцях. По переслузан-
нях на поліції т. М. Шевця замкнули
у слідчому арешті. Того самого дня
поліція зревдувала дін т. Василь
Маланчука у Міннієцях.

Дня 23. І. вночі поліція перевела
ревізю в домі М. Огородника. Під-
час ревізії забрали 10 чисел Гро-
мадського Голосу. Огородника а-
рештували і відправили на по-
стерунок. Там привели ще І. Бон-
дарчука та П. Корнічука і всіх раз-
ом відвели до Острога. Причини
арештів невідомі.

Розлом в ВУО

„Діло“ містить вістки про те, що
у „Волжиським Українським Обед-
нінним“ називає рокош. Група під
проводом Скрипника змагає до то-

го, щоб порозумітися з авеліаєми
Урядом. За те група Тимошків
стоїть далі на становищі розділу
Галичини і Волині.

У березні — місяці дешеві української книжки

ОКОЛО 1.000 КНИЖОК

в цінах 25—80%*

ПРОДАВАТИ

Книгарня „Рідної Школи“ ЛЬВІВ

КАТАЛОГ дешевих книжок

ВІСНИК СМІ 3 А У О М

(Каталог замовляти «Рідною» з

номером 10. 1. 1939. 5. 1. 1939.)

дикувати Жидів, а тільки для по-
зитивно про здоровий господар-
сько-суспільний розвиток україн-
ського населення.

ОСТЕРИГАЮТЬ із Хусту такою
усіх тих українців, що хотілиб аї-
статися туди негалежно і так ли-
шитися. Хустський часопис „Нова
Свобода“ пише виразно, щоб відто
в Україні негалежними способом
до Карп. України не йшов, бо во-
го на границі сторожа Карпатської
України не пустять. „Усі — пише
Нова Свобода — що передають не-
галежно, накаркани на те, що від-
разу віддають напад у руки авелі-
ації того краю, а якого волих при-
шли“.

БАЛАМУТИ і ВІДСТУПНИКИ в
таборі „жидів“ фашистських со-
рочок Фенічка та Бродів продава-
ють далі свою діяльність на тій
території, що перейшла під Ма-
дарщину. Мін. іншим у Мукачеві ця
фенічківська група збирається
кожної неділі під проводом ві-
ступника Демка, до неї причучу-
ються мадарські фашисти в чор-
них шинках і так походять по
місті та висеркують, що Карпат-
ська Україну треба прилучити до
Мадярщини.

ПРИВЕРНУЛИ ЗАЛІЗНИЧУ СПО-
ЛУКУ Карпатської України в лі-
нію Нориха—Станіславів. Про це
повідомляє урядово авеліація дис-
корх, стверджуючи, що міст між
Норихою і Бороненкою вже на-
правлений.

ВЗАЄМИНИ КАРПАТСЬКОЇ У-
КРАЇНИ і СЛОВАЧКИНИ — це од-
на з найважливіших справ із політи-
ки в Карпатській Україні. Слове-
чина має в собі велику українську
емішину — це раз. Вона відділює
мас від безпосереднього зв'язку зі
Заходом — це два. В справі украї-
нського населення на Пріштині-
ні стоїть теперішня словачький
уряд на тим, що він не допустить
до ревізії границі в користь Карп.
України. Це основний предмет спо-
ру. Підчас істаннього свого побу-
ту в Празі від мін. Ревай також
переговори зі словачьким урядом.
Ділимо між ними до тимчасового
порозуміння о стільки, що обі сто-
рони погодилися відкласти пита-
ня ревізії границі аж до остаточ-
ного античеського рішення в термі-
ліж Мадярщиною та Словаччиною
і Карп. Україною.

ВЛАСНІ ГРОШІ рішак видати у-
ряд Карпатської України з нагоди
відкриття першого союму. Це ма-
ють бути гроші вартості 50 шатів,
та 1, 3, 5 і 10 гривень.

ОСТАТОЧНИЙ ПРОЕКТ БЮ-
ДЖЕТУ Карпатської України в о-
статній хвилі уряд знизив до суми
150 мільйонів корон. Таким чином
дефіцит буде далеко менший. Крім
того уряд рішак особові видатки
на урядників зменшити ще більше
і тим поменшити дефіцит.

передплатників та скластись «хоча б по одній тисячі») були підтримані дисциплінованим партійництвом, отож газета продовжувала виходити. Згодом головна управа УРП зобов'язала партійців платити щомісячно податок на організаційний фонд УРП «у висоті 1—20 кратної місячної передплати» (уточнюючи, управа зазначала: відповідно до маєткової спроможності членів») «Громадського Голосу» (Комунікат Рішення Гол. Управи УРП на засіданню дня 29 вересня. — 1923. — Ч. 35). Ініціативний відділ партії та редакція газети використовували ці кошти не лише на партійне видання. Завдяки цій матеріальній допомозі 1924 р. було, наприклад, створено дві фахові школи для селянства (курс кошикарства на Самбірщині та ткацький курс у Равському повіті).

«Коли ми приглянемося сьогодні до кількості нашої преси, в порівнянні до преси інших народів, навіть багато менших від українського, то попросту шаленіємо зі стиду», — так висловлював своє розуміння важливості «духового корму» читач — селянин І. Романенчук (Вимоги нації. — 1931. — Ч. 22). Газета публікувала прізвища активних передплатників, що приєднували редакції нових абонентів. Особливим здобутком вважали журналісти видання допомогу емігрантів, які поспішали підтримати «радикальних товаришів» у краю. Докладні звіти про отримання і використання їхніх надіслань регулярно вміщувалися під рубрикою «Переписка адміністрації».

Не вдаючись у тонкощі класифікації періодичних видань, редакція «Громадського Голосу» визначала, що існує лише два «роди» часописів: ті, що «опираються переважно на передплати», і ті, що існують завдяки «кольпортажів» — продажу вроздріб. Для читача, вважали журналісти газети, важливими були видання «першого роду»: редакції таких часописів не потребували «ловити» читача — «хоч у газеті не буде нездорової сенсації». Натомість часописи «другого роду» — «щоденна брукова преса» — «пусті поголоски», «робить страхополошні настрої, підтримує нездорові інстинкти» тощо (Два роди часописів. — 1938. — Ч. 42).

Переконуючи «Товаришів і Товаришок» словами свого першого редактора І. Франка — «рівнати правді путі», редакція «сильно й рішуче» прохала їх відмовлятися від читання польських часописів (1928. — Ч. 25). Для залучення аудиторії до передплати редакція активно використовувала засоби матеріального заохочення. Зокрема, 1929 р. було започатковано «льосування» премій за передплату, перша з яких була «у висоті» 50 золотих. (Для порівняння:

річна передплата того року коштувала 3 золотих.) «Спробуйте, чи судьба Вам сприяє!», «Ще одна вигода для читачів!», «50 нагород за поспіх!» — такі гасла-заохочення публікувалися і в наступні роки виходу газети. Серед нагород за передплату — грошові премії, піврічні передплати самого видання, господарський реманент, годинники і навіть «1.10 метра штруксу на штани». Опубліковані «висліди» жеребкування із зазначенням прізвищ переможців та їхнього місця проживання були слушним підтвердженням транспарентності редакційної політики.

«Таких свідомих і вибагливих читачів, як має «Громадський Голос», не має ні одна українська газета», — виявляли своє захоплення журналісти, висловлюючи прохання сталим симпатикам і надалі приєднувати нових передплатників, що допомогло б редакції зробити часопис дешевшим, а отже, доступним для найбіднішого, більшим за обсягом, а ще — інформативнішим, стабільнішим щодо задекларованої періодичності (Три завдання. — 1927. — Ч. 40). Вміщення на першій шпальті прізвищ тих читачів, які чесно виконали свій обов'язок, також слугувало моральним стимулом для інших передплатників. Окрім краю, на полум'яні заклики редакції відгукнулися читачі зі США, Канади, Франції, Німеччини, що вселяло неабиякі надії на майбутнє.

Ще одним редакційним прийомом викликати прихильність читачів було довірливе спілкування з ними на сторінках часопису. Значна кількість кореспондентів, що прагнули побачити своє прізвище в газеті, надсилали не лише повідомлення про певні події, а й поетичну творчість. Працівники «Громадського Голосу», намагаючись не віднадити від газети охочих до римування осіб, докладно тлумачили їхні поетичні ганджі. Причини відмови пояснювалися зазвичай не відсутністю обдарування («у вас є нахил писати грімкі заклики, заяви і послання, з погрозами катам і деспотам» — вдало прихована за підтвердженням таланту іронія), а недостатнім володінням технікою вірша, якої можна досягти «читанням творів наших кращих поетів». Повторні спроби терпеливо прочитувалися, після цього авторам-невдахам рекомендувалося писати прозою («Пришліть нам якесь оповідання, побачимо, що буде ліпше»), позаяк категоричні відмови не входили до комунікаційної «зброярні» редакції.

У першій декаді вересня 1939 р. редакція газети передрукувала опубліковані ще в липні «Нові, догідні умови передплати «Громадського Голосу», запропо-нувавши справним читачам доволі гнучку систему

знижок, багато премій-нагород за оплачений до кінця року часопис, а також і за перший квартал 1940 р. Однак на цьому з огляду на відомі історичні обставини газетний інтерактив припинився, часопис перестав виходити, не виконавши багатьох зобов'язань перед читацтвом.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х.; К., 1930. — С. 104—105; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 27; Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 68.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 445; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 6. — С. 521—522; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1988. — Т. 1. — С. 501—502; Макух І. На народній службі / І. Макух. — Детройт, 1958. — 628 с.; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 401—421; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 140; Сніцарчук Л. Газета «Громадський Голос» першого періоду видання (1895—1902 рр.): «екзистенування» та формування інформаційної політики / Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 121—129; Сніцарчук Л. Український «Громадський Голос» (1922—1939 рр.) і аудиторія: комунікаційні особливості / Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2007. — Вип. 15. — С. 428—435.

Архівні джерела: ЛННБ. — Ф. 1 (Наукове товариство імені Шевченка), оп. 2, спр. 74: Книга поточних видатків адміністрації часопису «Громадський Голос». — 90 арк.; Спр. 75: Книга передплатників «Громадського Голосу». — 198 арк.; Спр. 76: Листи від книгарень, окремих осіб і товариств до редакції «Громадського Голосу» в справі передплати часопису. — 20 арк.; Спр. 77: Рахунки і квитанції в справі передплати часопису «Громадський Голос». — 38 арк.

Л. Сніцарчук

199

ДЯКІВСЬКИЙ ГЛАСЬ: Органъ гр.-кат. дяківъ Галицкихъ и Буковинскихъ (1895—1898); Органъ гр.-кат. дяківъ галицкихъ и ихъ Товариствъ (1899—1905). — Выходить разъ на мѣсяць. Р. І. Ч. 1. 1895, 1 октоврія (жовт.).

Видає и вѣдповѣдає за ред. Игнатій Полотнюкъ (1895—1900), Іванъ Майба (1901—1905). — **Станиславѣвъ** (1895—1900); **Ярославъ** (1901—1905), **1895—1905:** Печатня І. Данкевича въ Станиславѣвъ

(1895—1900); Печатня Н. Джульинського въ Перемышляхъ (1901—1902 ч. 3, 7—12); Печатня Н. Джульинського підъ зарядомъ Іоана Лазора въ Перемышляхъ (1902 ч. 4—6); Печатня І. Лазора въ Перемышляхъ (1903 ч. 1—6); Печатня «Уділова» въ Перемышляхъ (1903 ч. 7 — 1905). *Адр. ред. і адм.:* Станиславѣвъ, ул. Сапѣжинська, ч. 1, у п. Т. Стахевича (1895—1899), ул. Собіського, ч. 48 (1900); Ярославъ, ул. Церковна, ч. 23 (1901—1905).

Вийшло: 1895 — Р. І ч. 1—3, 1896 — Р. ІІ ч. 1—12, 1897 — Р. ІІІ ч. 1—12, 1898 — Р. ІV ч. 1—12, 1899 — Р. V ч. 1—12, 1900 — Р. VI ч. 1—12, 1901 — Р. VII ч. 1—3, 4/5—12, 1902 — Р. VIII ч. 1—12, 1903 — Р. IX ч. 1—11/12, 1904 — Р. X ч. 1—11/12, 1905 — Р. XI ч. 1—10, [?]; Ф. 23,5×15,5 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* до кѣнця року 2 кор. або 1 злр. а. в. (1895), на рѣкъ 1 злр. або 2 кор. а. в. (1896—1900), 2 кор. (1901—1905).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1895 — Р. І ч. 1—3, 1896 — Р. ІІ ч. 1—7, 1897 — Р. ІІІ ч. 1—12, 1898 — Р. ІV ч. 1—12, 1899 — Р. V ч. 1—12, 1900 — Р. VI ч. 1—12, 1901 — Р. VII ч. 4/5—12, 1902 — Р. VIII ч. 1—12, 1903 — Р. IX ч. 1—11/12, 1904 — Р. X ч. 1—11/12, 1905 — Р. XI ч. 1—10; ДНАБ: 1900 — Р. VI ч. 5.

Примітки: У логотипі — гасло: «Съ нами Богъ!». Нумерація сторінокъ загальна для усіх чисел річника.

У вступному слові редакція наголошувала, що задання часопису — «привести до самопѣзнання, розбудити... до нового житя і заохотити до нової праці, зь організувати въ епархiальнi товариства взаимнои помочи» дяківський стан у Галичині та на Буковині, «котрый въ нынѣшнихъ часахъ дуже подупавъ матерiально а черезъ тоє интелектуально и просвѣтно».

У статті «На що дякамъ власной газеты?» підкреслювалося, що газета повинна надавати можливість кожному дякові висловитися публічно з різних питань, оскільки обговорення фахових та інших справ сприятиме піднесенню дяківського стану, а через це «пѣднесе ся нашъ свѣтлый обрядъ, повага руской церкви и моральный пожитокъ буде мати рускій народъ» (1895. — Ч. 1).

З перших чисел редакція велику увагу приділяла організації і розвитку дяківських товариств, запровадивши постійну рубрику «Вѣсти зъ дяківскихъ товариствъ», під якою друкувалися повідомлення про нових членів, пожертви на дяківський фонд, підрахунки балансу за рік, кореспонденції про збори товариств та інші дяківські справи.

Об'єднуючи навколо себе дяків, газета найперше порушувала питання про матеріальний рівень їх-

нього життя: «Обезпеченъе и підвышенъе дотаціи для дяківъ» (1895. — Ч. 1), «Пониженъе дяківскаго стану» (1895. — Ч. 2), «Про долю Австрійскаго Духовенства» (1895. — Ч. 3), «Що чувати зъ дяківскою справою?» (1896. — Ч. 1), «Чимъ зможемо прискорити нашу організацію?» (1896. — Ч. 6), «Краєва дяківска депутація у Львові», «Петиція до Преосвященнаго ординаріату» і «Дяківска справа у Львівському соймі» (1898. — Ч. 2), «Поліпшення побуту матеріального дяківъ і органістівъ въ Галичині» (1899. — Ч. 12), «Ухвалили сталу пенсію дякамъ і органістамъ» (1905. — Ч. 6) та ін.

У часописі були надруковані також кореспонденції, нариси про життя і діяльність дяків: «Житєписъ Теодора Остапка дяка зъ Радча» (1895. — Ч. 3), «О важности і значеню нашихъ дяківъ» (1898. — Ч. 2), «Ювілеї дяківъ-ветеранівъ» (1902. — Ч. 3), «Чимъ були дяки давніше» (1904. — Ч. 5).

Редакція надавала великого значення професійному навчанню. Матеріали під рубрикою «Новинки» повідомляли про «курсъ науки дяківства» в Станіславі та «інститутъ для дяківъ... дѣмъ, — де буде мѣстити ся школа и помешкане» (1895. — Ч. 1), вміщувалося багато статей цієї тематики: «О потребѣ підручника о службовѣмъ порядку для дяківъ» (1895. — Ч. 2), «О інститутахъ для образования і вихованя дяківъ въ Галицкій Русі» (1899. — Ч. 1), І. Полотнюк «Короткий катехізмъ церковнаго уставу, потрібний до дяківскаго іспиту» (1899. — Ч. 5), «Про пильну потребу дяківскихъ іспитівъ» (1899. — Ч. 10) тощо.

Для підвищення професійного рівня дяків у часописі друкувалися статті на зразок: «О чинѣ четця и пѣвця церковнаго» (1895. — Ч. 1), «Де що о церковній мовѣ» Івана Бужанина (1899. — Ч. 5). У цьому контексті корисними були публікації галицьких композиторів, зокрема Івана Кипріяна «Церковні пѣснопѣня, ихъ назви и значѣне» (1896. — Ч. 2),

Порфирія Бажанського «Церковні музикальні хори» (1898. — Ч. 9) та «Бувальщина дяківъ передъ 50-ма лѣтами» (1902. — Ч. 4), Віктора Матюка «Наука нотного-музичнаго спѣву» (1899. — Ч. 11), а також стаття без зазначення автора «Цѣха і будова стародавньої музикальної гармонії» (1904. — Ч. 11/12).

Ч. I. Съ нами Богъ! Рѣкъ I.

ДЯКОВСКІЙ ГЛАСЪ

органъ гр.-кат. дяківъ Галицкихъ и Буковинскихъ.

Выходитъ разъ на мѣсяць каждого I. рускаго.

Предплата коштуе
до конца року 1895, 2 кр.
або 1 злр. а. в.

Станиславѣвъ,
1. октоврія (жовтня) 1895.

Анонси и оголошенія чинають ся надѣшномъ.

Адресовати наложити:
Редакція и Администрація
Станиславѣвъ, ул. Сапѣ-
жинська Ч. I.
у п. Т. Стаховича.

Слово вѣдъ редакціи

ПАНОВЕ БРАТЯ!

Господъ Богъ, котрый о всѣмъ промышляе и всѣмъ рядить, не забуває и о наименѣшѣмъ своемъ сотворѣніи и яко наилучшій Отець веде чоловіка рѣзными дорогами до властивой цѣли; для того установивъ всѣлякій станы и способы до житя, чтобы каждый чоловікъ подчасъ туземной вадрѣвки зарабатывъ собой на кусокъ хлѣба и т. д. після силъ своихъ и усоблєния.

Межи рѣзными станами, які истнують на сѣмъ свѣтѣ, суть институты всѣлякаго рода, однако всѣ они суть для заспокоєнія потребъ тѣлесныхъ и добра дочаснаго.

Одна тѣлько сѣтъ институтія, котра має на цѣли въ передъ добро душевное а вѣдтакъ и тѣлесне; тою институтією сѣтъ церковь Христова, въ котрой воля Божя и наша судьба учинила насъ по при Священнослужителяхъ, сослужителями церкви Христовой, въ котрой и мы обовя-

У публікаціях «Дяківського Гласа» порушувалися проблеми морально-етичного рівня (Про піднесення морального стану дяківського. — 1895. — Ч. 3; Мариничъ Співомірѣ. Прикмети доброго дяка. — 1899. — Ч. 6; Гетъ ізъ забобономъ. — 1902. — Ч. 9) та фізичного стану дяків (Дрималикъ. Якъ шанувати

и лѣчити голосъ. — 1898. — Ч. 10; Мариничъ Співомірѣ. Де що о знарядя слуху. — 1899. — Ч. 6; Про недуги горла и якъ його лѣкувати. — 1899. — Ч. 10).

На перших сторінках чисел редакція вміщувала повідомлення про визначні події церковного життя: 300-річчя Берестейської унії (1895. — Ч. 2), 60-ті роковини священства Папи Римського Лева XIII (1898. — Ч. 6), інтронізація греко-католицького митрополита Юліана Куїловського (1899. — Ч. 5), хіротонія «преосвященного кир. Андрія графа Шептицького, єпископа Станіславського» (1899. — Ч. 10) та ін.

Автори часопису не залишали поза увагою також життя дяків за межами Галичини: «Зъ Угорської Руси (Де що про відносини стану гр. кат. дяко-учителѣвъ въ Угорській Руси)» (1896. — Ч. 4), «Короткий нарисъ історії розвою і матеріального стану дяківъ въ Росії» (1899. — Ч. 4), «Загальний австрійський зїздъ управителѣвъ хорѣвъ, диригентѣвъ і органістѣвъ у Відни» (1899. — Ч. 12).

Доволі помітне місце на газетних шпальтах займала реклама поліграфічних та ювелірних підприємств, банку «Дністер», крамниць. Рекламувалися також періодичні та книжкові видання, зокрема: «одинокі церковна народна часописъ» «Посланник», книга «Рускі народні пісні відомі зі своєї красоти і незвичайного богатства мелодій».

Містилися у часописі і передруки: із «Душпастиря» — звернення Григорія Якимовича до представників громад Львівської архідієцезії у справі заснування народних шкіл, яке подав Остап Макарушка (1898. — Ч. 5); з «Вѣстника Перемыской епархії» — кореспонденція про збори «Просвіти» у Львові, на яких не було жодного дяка (1896. — Ч. 3). Свідченням підтримки дяківського часопису є повідомлення, що до кінця 1895 р. його наклад становив 180 примірників (1895. — Ч. 3), та відгук газети «Буковина»: «Дяки нас усіх застидали — часопис утримали передплатники «Дяківського Гласу» під редакцією п. Гната Полотнюка, кафедрального півця, на цей рік має 325 передплатників... Полотнюк подає матеріал різнорідний і цікавий, оброблений дописувачами з інтелігенції духовної і світської... пише по-народному і приступно — отже і не диво, що найшов поміч у товаришів» (1896. — Ч. 35).

Незабаром наклад видання становив понад 500 примірників, однак невиконання Г. Полотнюком своїх редакторських обов'язків через хворобу та брак фінансів (1898. — Ч. 4) спричинили його зменшення до 350 примірників (ч. 12).

1900 р. Г. Полотнюк, щоби завершити видання «церковних напівів», передав часопис І. Майбі (1900. — Ч. 12). Збірка Г. Полотнюка «Напівник» вийшла друком 1902 р., критичну розвідку, присвячену їй, опублікував Порфи́рій Бажанський (1904. — Ч. 5, 6). У квітні 1904 р. Г. Полотнюк помер. «Дяківській Гласъ» «склав вінок на могилу» свого видавця (1905. — Ч. 4), а дяки — пожертви на пам'ятник (1905. — Ч. 2).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 105; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1995.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 616; Буковина. — 1896. — Ч. 35; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 81—85.

М. Галушко

200

НЕДІЛЯ: Ілюстрований додаток до «Буковини» (1895 ч. 1—22); Ілюстрований додаток «Буковини» (1895 ч. 23—29); Літературний додаток «Буковини» (1895 ч. 30—34). — Виходить щотижня. Р. 1. Ч. 1. 1895, 2(14) квіт.

Видає і за ред. відповідає (1895 ч. 1—28), *відповідає за ред.* (1895 ч. 29—34) Осип Маковей. — **Чернівці, 1895:** Накладом редакції «Буковини»; *Видає* тов. «Руска Рада» в Чернівцях (1895 ч. 29—34). *Друк.* Г. Чоппа.

Вийшло: 1895 — Р. 1 ч. 1—34; Ф. 27,5×20 см; Обс. 8 с.; *Передпл.:* лише разом з «Буковиною».

Наявність у фонді: ЛННБ: 1895 — Р. 1 ч. 1—34.

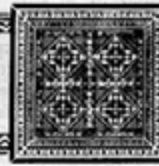
Примітки: До річника подано покажчик змісту. Нумерація сторінок наскрізна.

У редакційному повідомленні зазначалося, що «Неділя» «буде містити річи такі, з котрих би й освічені і маловчені люди дечого навчили ся, та мали розривку. Крім образків... буде містити: оповідання, популярні розправи научні і огляди політичні, всячину і т. п.» (ч. 1).

На сторінках тижневика було опубліковано переклад книжечки «Порабощаемый народъ» (видала редакція львівського журналу «Жите і Слово») про пригноблення українців царською владою у Росії під назвою «Нарід в неволі» (ч. 1—3, 5—7), наукову розвідку про розвиток «українсько-русского письменства» Т. Галіпа «Повстане українсько-русского письменства» (ч. 14, 15), велику етнографічну статтю з ілюстраціями А. Валентиновича «Дальматинці» (ч. 23—29),

НЕДІЛЯ

Ілюстрований додаток до „Буковини“.

Повстанє українсько-руського письменництва.

*Все, що росте, що довгається, жив,
Любимими руками обіймайте,
І все, що в немцях хитких ще повстав,
Думками сильними скріпліайте!*

Гете-Франко, Фавст I.

I.

Водно з важливіших історичних подій і просвітнім поступі східної Європи 19-го віку єсть без сумніву явище, записане на таблиці культурної історії писемством: словянське відродженє. Майже рiвночасно збагатили ся європейська просвіта кількома новими видами писемства. Вис в першій половині нашого століття став отесей літературний переворот на вєході Європи довершеним фактом — особливо у тих словянських народів, що або в сприяючих зверхних обставинах (як Москві і Польщі), або в сильніших літературних переказах (як Сербі-Хорваті) одобули собі підпору для нового стремління.

До народів, що не находили ся в сприяючих зверхних обставинах, а надто й не мали сильних традицій, належало полуднінне руске племя, Україна-Русь. На Україні словянське відродженє викликало літературу неісторичну, літературу, що досі не ієтиувала.

Славянське відродженє було наслідком тої самої ідеї, котра колись витиснула латинську просвіту з західно-європейських шкіл і учинила літературу, що доти була зайном неможливим, нїби птаємиченим в знанє літературної мови, одиницею, — достатком ширших кругів.

На полуднінній Русі виявляло ся словянське відродженє протєстом української мови против єпоріднених літературних азисів церковно-словянського, польського, московського. Тєнденції відродженє словянських літератур була високо людська. Она стреміла до того, аби перенимати духовні набутки людскости, а з другого боку злигнути широку громаду в круг інтересів писемства. Словянське відродженє

стояло на услугах просвіти. Оно мало на оці кінцеву ціль шляхотних людських змагань — загальний гаразд.

Безпосередним товчком до словянського, а між иньшим і українсько-руського літературного відродженє часто уважають національну ідею 19-го віку, котрої повстанє приписують наполеонівським війнам. Такі погляди розширили між Русинами протинини українсько-руської літературної самостійности. Тримаючи ся церковно-словянської літературної спільности Москві й Києві, они новий український рух уважають за історичну помилку. Однак хід розвитку українсько-руського писемства від самих его початків єсно перечити таким поглядам.

Початки нового українсько-руського писемства треба шукати в давних памятках літератури на Україні-Русі, єписаних в мові церковно-словянській. В міру незнаня церковної мови вкрадали ся українцями в твори європейських писемств, і то з такою рiдкоєстю, що в церковно-словянській літературі можна розрізнити (поруч з сербською, болгарською, московською) також українсько-руську галузь «і.» Українські відтинки змагають ся нарешті з такою силою, що вже в 18-ім віці появляють ся писаня, котрі можна назвати ранішню зорею українсько-руського народного писемства. То були поучаючі вірші черці Климентія.

В сто літ пізнійше виступив Ів. Котляревський з народним твором цілком иньшого напрямку, з ваванною, перелицьованою Єнеїдою. Чистота мови в єім творі і в єлїдуючих писанях Котляревського зробили его родителем українсько-руської літератури. Що вірші Котляревського, так само як і науки Климентія, не завдачували єного повстаня якийсь національній ідеї, то річ певна. Они повстали попросту з потреби. Котляревський, так як і Климентій, котрі писали в иньших часах, про иньші пред-

*) Гл. Історія рускої літератури, Ож. Огозовського.]

«образок» з народного життя на Буковині Раймунда Кайндля «Пророк тверезости» (ч. 28) та низку пізнавальних публікацій: «Чи звірі відчують і мислять» (ч. 3, 8, 9), «Дресовані звірі» (ч. 18), «Полюване на льви» Ернеста Гайоша (ч. 19), «Боязливисть дітей», «Румянець» (ч. 30) тощо.

Значне місце у додатку займали художні твори. Це — оповідання з українського народного життя Олександра Катрухіна (під псевд. Олександр Катренко) «Батько і син» (ч. 1—7, 9—12), Володимира Герасимовича «Домовик» (ч. 8), Миколи-Івана Костецького «Сташко» (ч. 13), Теофіла Терлецького «Сила штуки» (ч. 16), Василя Загаєвича «Урятована честь» (ч. 30), Ольги Кобилянської «Він і вона» (ч. 21, 22), гумореска Мирона Кордуби «Виправа по золоте руно» (ч. 31, 32), поезії Теодота Галіпа, Осипа Маковця та «Пісні маланочні і русалні руского народа», зібрані Юрієм Федьковичем. Із перекладів опубліковано оповідання Л. Толстого, Гі де Мопассана, гумореску «Зуб» Марка Твена, новелу «Бусовиска Мадонна» Володислава Лозинського, поему «Новик» М. Лермонтова (у перекладі Василя Щурата).

Постійними були рубрики «Всячина», «Для науки і забави», які вів Стефан (псевд. Осипа Маковця).

Останнє (34-те) число вийшло 17(29) грудня 1895 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 105; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1090.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 192; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 619; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 143; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 рр.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 122—123; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 171—173.

М. Романюк

201*

ПЛАХТА: [Журнал белетристики, публіцистики, філософії і теології]. — Ч. 1. 1895, квіт.

Ред. [Редакційна колегія]. — **Полтава, 1895.**

Вийшло: 1895 — Ч. 1, 2.

Примітки: Часопис рукописний; двомовний — українсько-російський.

Думка про видання журналу, зазначав у спогадах В. Королів-Старий, зародилася 1894 р. у середовищі другокласників Полтавської духовної семінарії. Серед учнів, ймовірно, організаторів та авторів часопису, були: «Гречанівський — найліпший маляр на всю семінарію тієї доби, котрий потім вступив до Мистецької Академії, Грановський — вельми славний тим, що написав драму, «котру похвалив сам Карпенко-Карий», Петлюра — «брат Симонів, прекрасний співак і знавець музики, видатний виконавець «Наталки-Полтавки» та інших жіночих ролей на виставах у дортуарах інтернату, я (Василь Королів-Старий. — В. Г.) — автор гумористичних віршів та карикатур, «Квакус» — знаменитий танцюрист і ще дехто». Для участі у виданні часопису другокласники запросили ще кількох колег із вищих класів: «Я. Ур...лова, автора великого віршованого роману «Надія»,... Трип...го, котрий уже видав друкарським способом книжечку своїх оповідань на ті ж самі теми, що й Гоголівські «Вечори на хуторі» та навіть самим ректором узнаного за філософа — «песиміста» — Саву Мороза».

Часопис виходив двома мовами: белетристика подавалася українською, публіцистичні, філософські та теологічні статті — російською. Взірцями української мови для авторів були «Кобзар» Т. Шевченка, «Чорна рада» П. Куліша і комедії Г. Квітки-Основ'яненка, а також галицький переклад драми «Ткачі» Г. Гауптмана. Саме «пестрість» і мовна, і змістова вплинула на вибір назви для журналу — «Плахта».

Редакційний портфель наповнювався дуже швидко, у ньому домінували драми й вірші аматорського рівня.

Перше число «Плахти» вийшло перед Великодніми святами, у квітні 1895 р. У ньому, крім літературних творів, вміщено репродукцію популярної тоді картини «Тайна вечеря» російського художника Миколи Ге.

Як стверджує В. Королів-Старий: «Видання мало надзвичайний успіх: навіть не всі члени редакції могли дістати примірник».

Після Великодніх свят вийшло друге число, відбите в меншій кількості через брак фарби. На цьому видання припинило існування, оскільки навчання у третьому класі семінарії вимагало від учнів значних зусиль і часу.

Бібліографія: Черняков Б. І. Джерела до історії преси учнівської та студентської молоді (XIX—початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 37.

Література: Королів-Старий В. «Плахта» (Фрагмент спогадів) / В. Королів-Старий // Літературно-Науковий Вістник. — 1932. — Т. 109, кн. 4. — С. 370—375; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 8.

В. Габор

РАДИКАЛ: Політична часопись. — Виходить два рази кожного місяця. Р. 1. № 1. 1895, 5 жовт.

Вид. і ред. (1895 № 1—3, 1896), *видає і відповідає за ред.* (1895 № 4—5/6) Вячеслав Будзиновський. — **Львів, 1895—1896:** Друк. В. Манецкого під пров. В. Годака. *Адр. ред. і адм.:* ул. Оссоліньских, 21 (1895 № 1), ул. Кльоновича, 2 (1895 № 2, 3), ул. Кльоновича, 4 (1895 № 4 — 1896).

Вийшло: 1895 — Р. 1 № 1—5/6, 1896 — Р. 1 № 7—10/11; *Ф.* 28,5×21 см; *Обс.* 10 с., 12 с.; *Передпл.:* за рік 3 гульдени, у Росію 6 руб. *Ц.* окремого номера 15 кр.

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1895 — Р. 1 № 1—5/6, 1896 — Р. 1 № 7—10/11; **НБ ЛНУ:** 1895 — Р. 1 № 1—5/6, 1896 — Р. 1 № 7—10/11.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Стоячи на захисті національно-суспільних інтересів українців, редакція у вступній статті про їхні першочергові прагнення писала: «Суть они безперечно дуже важні і Русини не повинні спочати доки мова руска не одержить в всхідній Галичині фактичне право горожанства, і то не лиш в літературі і школах, але в цілій, так державній, як і автономічній адміністрації». Далі наголошувалося, що в боротьбі за національні права інтелігенція повинна обов'язково враховувати найважливіші потреби селян, оскільки національні інтереси творять нерозривну єдність з «мужицькими» у політичній боротьбі. Тому, на думку редакції, крім «чисто мужицького» «Громадського Голосу», треба створити «часопись» «о висшім стилю, котра би глубше трактувала справи, порушувані в агітації, орган, котрий би організував і вироблював практичних діячів і зискував між інтелігентною частею суспільности нових приклонників, нових ширителів радикалізму» (№ 1). Таким виданням став «Радикал», редагований відповідно до завдань і програми Української радикальної партії, який мав на меті «усвідомити і zorganizувати в боеву політичну армію руский народ, на котрий в головній части складає ся кляса мужицька, в меншій, не спольонізована ще дрібка міщанства і пролетаріят інтелігенції». Наголосивши, що українці Галичини є лише частиною великого «руско-українського народу, котрий в головній своїй масі живе в Росії» і перебуває у ще важчих національно-політичних умовах, ніж галицькі «русини», видавці вважали своїм обов'язком долучитися до визвольної боротьби українського народу на східних землях. Для цього вони зобов'язалися надавати місце для виступів не

лише українським, а й усім російським партіям, що виступали проти тих політичних організацій у Росії, які, нехтуючи національною самостійністю, домагалися такої державної системи, яка б довела Україну до остаточної денационалізації. У цих змаганнях часопис чітко стояв на захисті національної самостійності: «Нашим жаданем в приложенію до цілої Росії єсть політична воля, демократична і національна, під охроною федеративного устрою всеї північно всхідної Европи» (№ 1).

Відповідно до означеної мети часопис широко висвітлював суспільно-політичні події (вибори до сейму, Державної ради, спекуляції уряду щодо проведення виборів в окремих місцевостях Галичини та виборчої реформи загалом) у публікаціях: «Вибори до Сойму», «Резигнация д-ра Даниловича», «Вибори у Відни», «Важний зворот в рускій справі» (№ 4), «Депутація Русинів» і «Депутація Русинів до Відня» — про зловживання владою намісника Галичини Я. Бадені під час проведення виборів (№ 5/6), «Сойм» — про інтерпеляцію посла Т. Окуневського у справі арешту виборців під час виборів у Жидачеві посла до сейму (№ 8), «Австрійский парламент», в якій йдеться про ігнорування парламентом інтересів і прав народів Австрійської держави при проведенні виборчої реформи (№ 9). Привертають увагу актуалізованим змістом також статті: «Граф Бадені а соц. демокрація» — про протизаконні акції на виборах (№ 3), «Відособлене Галичини» — про домагання автономії Галичини, її поділу на «руську» (українську) і польську частини (№ 5/6), «Чеське питання у внутрішній політиці Австрії» (№ 9), «Пролетаріят сільський в Галичині і в Австрії» (№ 10/11). Серед авторських публікацій цієї тематики — «Ян Бадені о Радикалах» І. Франка (№ 10/11), замітки А. Шмигельського про соціально-економічний стан селян і причини їх еміграції з Галичини (№ 7) та ін.

Соціальні, політичні, економічні й освітні проблеми українців у Росії та Угорщині висвітлювалися у статтях В. Гнатюка «Дещо про Русь угорську» (№ 2, 3), Р. Шілера «Ремісник» (№ 5/6), П. Тучапського «Про російські воєнні порядки» (№ 10/11), кореспонденції з Полтави (за підписом Українець) — про діяльність губернського земства (№ 8) та в «Дописі з України» — про перепони, які чинила російська влада у справі народної просвіти, оскільки «чисто культурна праця здається урядови російському працею з політичною засною» (№ 8).

Чільне місце у виданні займають партійно-пропагандистські матеріали про програму і діяльність

Виходить 6. і 20. л.
кожного місяця
і коштує за рік:
3 гульдени,
одно число 15 кр.
у Росію 6 рублів.

РАДИКАЛ

ПОЛІТИЧНА ЧАСОПИСЬ.

Редакція
і Адміністрація
ул. Оссолінських
21.
(Oesterreich. Gal-
izien, Lemberg, ul.
Ossolińskich 21.)

Міщанська революція 48 року, зложила керму судьбою австрійських народів в руки тих-же народів. Не ідеальна — що правда — тота австрійська конституція, а всеж таки, голом свідомої своїх прав і інтересів мас народної, не оставеєсь без впливу на законодавство і адміністрацію. В цілій Австрії закінчило політичне життя. Нарід руский держаний аж до конституційної ери в економічній неволі а політичній курателі, — не остав позаду других народів. І наш нарід зацікавився політикою дая, брав живу участь в законодавчій роботі. І не диво! В тілах тих, рішало ся про важні дуже для него справи. В конституційнім соймі поставлено, між иншим, справу реформи, котра до глибини змінювала умовини соціальної жизни нашого мужика, справа реформи, на котру він ждав сотні літ, а діждати ся не міг. Була се справа звесеня панщини.

По тій реформі, прийшли на порядок денний дальші — а іменно справа індемнізації а ще важийша — справа вирівняня сервітутів (1861). Від способу поладженя тої послідної, залежав в великій мірі дальший розвій мужичкої економії.

Тож не диво, що мужик звернув тоді свої очи, свої надії на законодавчі тіла, що старав ся осигнути в них як найбільший вплив. В короткім часі поладжено ті справи, ту послідну — додамо — в спосіб для мужиків дуже некористний і кривдячий. Задачею народних політиків було вести розпочате діло реформ дальше, — дальше вести борбу о соціальну еманципацию, о економічне подвигнене мас народних. Так не було людей, котрі б зуміли повести се діло. Мужик, котрий був так довго в політичній курателі, не мав коли набрати політичного змислу і такту. Він знав, що ему бракує і що

его кривдить, але не умів своїм думкам і потребам надати форми політичних постулатів, не умів знайти відповідного способу політичного, щоб перти на законодавство, а напрямі своїх інтересів. Бодаж мужик не умів попасти на відповідну дорогу, повинна була се зробити руска інтелігенція, котра взяла в свої руки керму народної політики. Інтелігенція та, показала ся однак ще гіршим політиком, як руский мужик. Ставши ся політичним проводирем руского народу зробила інтереси рускої мови, руского письма, рускої школи і — тісам тоне-аїм — григориньського календаря осею, коло котрої обертає ся ціла руска політика!

Про ті послідні „політичні“ постулати руских „політиків“ і не говоримо — бо они не заслугоють на те, щоб о них поважно говорити. Інша річ — перші жаданя Русинів. Суть они безперечно дуже важні і Русини не повинні спочати доки мова руска не одержить в всхідній Галичині фактичне право горожанства, і то не лиш в літературі і школах, але в цілій, так державній, як і автономічній адміністрації. Політики наші повинні були однак мати все те на тямі, що без сильної підпори цілого народу, они нічо не вдіють. Мужик однак, не відчуває того госту національного так, як інтелігенція, бо він не мав тих потреб, що образована верства народу. Для інтелігенції важною справою єсть зручене університету і середніх шкіл — мужик сего не потребує, мужикови також рівнодушно, якою мовою послугують ся уряди, бо він в головній масі неписьменний. Бодаж наша інтелігенція хотіла руками мужика добити ся національних прав, повинна була в своїй програмі політичній узглядити також найжизненійші інтереси мужика, повинна була з чисто мужичкими інтересами, получить інте-

Української радикальної партії. Зокрема, це обширна кореспонденція А. Шмигельського про четвертий з'їзд радикальної партії з викладенням її політичної, економічної і культурної програми. Якщо в політичних вимогах партії акцентувалася ідея «як найширшої автономії», то в культурних домаганнях, поряд із пропагуванням безплатного навчання у народних школах і середніх навчальних закладах, пріоритетом визначалася єдність народу: «Змагаємо до піднесення почуття національної свідомості і солідарности в масах всего руско-українського народа Австро-Угорщини і Росії через літературу, збори, зйізди, товариства, маніфестації, демонстрації, печать, відчити і т. і.» (№ 7). У статті Ю. Бачинського «Пару слів в відповідь «Дѣлу» і «Галичанинови» щодо назви і програми УРП підкреслювалося, що одним із принципів політичної діяльності вона оголосила «борбу о політичну автономію українського народу і ідею політичної самостійности України (так російської як і австрійської)» (№ 8).

Протистояння радикалів і народовців — тема численних статей і заміток. Серед них — «Як народовці розуміють консолідацію» (№ 4), «Заява групи молодих українців радикалів», в якій підкреслювалося: «Будучи федералістами і демократами українські радикали признають себе і націоналістами в змислі спеціалізації їх діяльності непримінно на користь рідного їм Українського народу... Мета українських радикалів є повертати українську націю в сім'ю європейських народів» (№ 5/6), та «Quae mutatio rerum!», автор якої, пишучи про вплив і поширення радикалізму в українському суспільстві, відзначав, що «независима інтелігенция руска клониться що раз більше на бік радикалізму», і закликав народовців: «Злучіться з радикалами в одну національно-радикальну партію. Час би вже зрозуміти, що нині має рацію бити лиш панська партія Барвінського і хлопська радикальна — *tertium non datur*» (№ 10/11).

Не залишалася поза увагою авторів часопису і діяльність таких політичних угруповань, як москвофіли, соціал-демократи тощо. Цій тематиці, зокрема, присвячено роздуми В. Щурата про дружбу «Січі» з москвофільським товариством «Буковина» (№ 7), статті «Справа аграрної програми німецьких соціальних демократів» (№ 2), «З дебат над хлопською справою на конгресі» (№ 3) та ін.

У «Радикалі» містилися кореспонденції про «Поминки М. П. Драгоманова» (№ 10/11) і вечір товариства «Січ» у Відні, присвячений пам'яті М. Драгоманова.

Із поетичних творів на сторінках «Радикала» публікувалися вірші І. Франка «Пісня руських хлопів радикалів», В. Щурата «Галеччина».

Останній наявний у фонді номер (10/11-й) вийшов 25 березня 1896 р.

Авторів публікацій редакція здебільшого не зазначала. Серед вказаних — Ю. Бачинський, В. Гнатюк, П. Тучапський, І. Франко, А. Шмигельський, В. Щурат.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 106; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2145.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2445; Оповідка // Жите і Слово. — Львів, 1895. — Т. 4, кн. 6. — С. 487—488; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 390—400; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 140; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 610—614; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття : підручник / І. Л. Михайлин. — К., 2003. — С. 587.

М. Галушко

203

СЕЛЯНИНЬ: Буковинско-русска мужицка газета сь иллюстраціями (1895); Буковинско-русска народна газета сь иллюстраціями (1896—1899 ч. 3/4/5, 1907—1908); Народна газета сь иллюстраціями (1899 ч. 6/7/8 — 1902, 1905). — Выходить що на мѣсяця. Г. І. Ч. 1. 1895, [лип.].

Изд. и отвѣчательный ред. Георгій Н. Савчук (1895), Иванъ Бѣлецкій (1898 ч. 5/6 — 1902, 1905, 1907—1908). *Отвѣчательный ред.* Георгій Н. Савчук (1896—1897), Ив. Бѣлецкій (1898 ч. 1—3/4). — **Нові Мамаевцы** (1895); **Чунковъ, 1895—1902, 1905, 1907—1908:** *Спѣль-изд.* Георгій Н. Савчук и Иванъ Бѣлецкій (1896—1897). *Конц. типо- и литографія* архієп. Сильвестра Морарь-Андрієвича въ Чернівцяхъ (1895 ч. 2); *Тип.* Г. Чоппа въ Чернівцяхъ (1895 ч. 3/4/5 — 1896 ч. 2/3); *Тип.* Корнилія Ливицкого въ Чернівцяхъ (1896 ч. 4 — 1897 ч. 3/4/5); *Тип.* общ. «Руской Рады» въ Чернівцяхъ (1897 ч. 6 — 1898, 1907—1908); *Тип.* общ. «Руской Рады» въ Чернівцяхъ підъ зарядомъ В. Секерского (1899 ч. 1/2, 3/4/5); *Друк. тов.* «Руска Рада» в Чернівцяхъ під зарядомъ Володислава Секерского (1899 ч. 6/7/8 — 1902), під зарядомъ Івана Захарка (1905). *Адр. ред., адм. і експ.*: Нові Мамаевцы, почта Лужаны (Буковина, Австрія) (1895); Чунковъ, почта Wasileu, Bukowina (1898—1899 ч. 3/4/5, 1907—1908). *Адр. ред.*: Нові Мамаевцы, почта Лужаны, Буковина (1896—1897); Чунковъ, почта

„СЕЛЯНИНЪ“
выходитъ по мѣсяцу, передѣлата выно-
ситъ на рокъ 3 кор. въ Россію 2 рубля,
въ Америку 1 долларъ.

Издатель и отвѣтственный редакторъ
ИВАНЪ БЪЛЕЦКІЙ
въ ЧУНКОВѢ.

АДРЕСЪ:
Редакція „СЕЛЯНИНА“ въ Чунковѣ,
почта Василевъ, Буковина, Австрія.

Изъ житя Георгія Н. Савчука.

(Посвящаетъ въ память 40-лѣтняго юбилея рожденія, Иванъ Бълецкій, изъ Чункова).

Въ теперѣшномъ числѣ „Селянина“ помѣ-
щаемъ портретъ г. Георгія Н. Савчука, родомъ
изъ Новыхъ Мамаевцяхъ, въ Буко-
винѣ а теперь проживающаго въ
Аргентинѣ, въ полудневой Америкѣ,
въ мѣстѣ Посадасъ (Posadas).

Сего року исполнилось ровно
40 лѣтъ, отъ рожденія г. Георгія
Н. Савчука, и для того то помѣ-
щаемъ его портретъ на сей его
юбилейный праздникъ, который есть
дорогій для насъ русскихъ му-
жиковъ.

Георгій Н. Савчукъ, родился
19 рус. марта 1865 г. въ селѣ Но-
выхъ Мамаевцяхъ, отъ родителей
Никифора и Евдокіи Савчукъ, мати
изъ дому Борисюкъ. Малымъ хлоп-
цемъ учился пильно, любилъ читати
всякіи книжки и газеты и будучи
еще молодцемъ основалъ въ своемъ
селѣ читальню и заохочивалъ и дру-
гихъ до всего полезного. Оженив-
шися въ р. 1889 г. Г. Н. Савчукъ
съ дѣвицею Марією Боднарючкою,
изъ с. Ревны, сталъ господарити на своемъ
грунтѣ, который обнималъ пару морговъ и по-

мешанье, жилося всяко, були солодки и горьки
хвилѣ, звычайно якъ въ человѣческой жизни.

Въ року 1893 я познакомился
съ г. Георгіемъ Савчукомъ, и ура-
дилимся издавати газетку народну
„Селянинъ“ котру то удалось осно-
вати въ р. 1895. а та наша газета
мусѣла появлятися тимчасово въ
Новыхъ Мамаевцяхъ, хотя она мала
выходити отъ разу въ Чунковѣ, по
еще черезъ важныи перепоны треба
було заждати короткій частъ. Ставши
издателемъ „Селянина“ Георгій Н.
Савчукъ, со мною то много а много
пожертвовалъ времени, труда и вы-
датковъ грошевыхъ на изданіе „Се-
лянина“.

Георгій Н. Савчукъ.

Георгій Н. Савчукъ, будилъ
собратьей селянъ, ходилъ по всякихъ
собраніяхъ и вѣщахъ народныхъ, за-
бералъ голосъ за народну бѣду и
пужду, боролся со всякими против-
ностями и все желалъ добра для
русскихъ братьей мужиковъ.

Въ р. 1896 началъ „Селянинъ“
выходити уже въ Чунковѣ, въ моемъ домѣ и
дальше, мы оба були сполт-издателями „Селя-

Василевъ, Буковина, Австрія (1899 ч. 6/7/8 — 1902, 1905). *Адр. адм. і експ.*: Чунковъ, почта Kadobestie Bukowina Oesterreich (1896—1897 ч. 3/4/5); Чунковъ, почта Wassileu, Bukow., Oester. (1897 ч. 6).

Вийшло: 1895 — Г. I ч. 1—3/4/5, 1896 — Г. II ч. 1, 2/3, 4, 5/6, 7, 8/9/10, 11/12, 1897 — Г. III ч. 1/2, 3/4/5, 6, 1898 — Г. IV ч. 1—3/4, 5/6, 7/8/9, 1899 — Г. V ч. 1/2, 3/4/5, 6/7/8, 1900 — Г. VI ч. 1/2, 1901 — Г. VII ч. 43, 44, 1902 — Г. VIII ч. 45, 1905 — Г. IX ч. 46, 47, 1907 — Р. X ч. 48, 1908 — Р. XIV [XI] ч. 49; *Ф.* 29×23 см; *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.*: на рѣкѣ 4 кор. (3 злр.) (1895—1896 ч. 5/6), 2 злр. (1896 ч. 11/12 — 1899), 4 кор. (1900—1902), 3 кор. (1905, 1907—1908). Въ Россію 2 руб., въ Америку 1 дол. (1897—1902, 1905, 1907—1908), інші провінції 5 франкѣвъ (1897—1898). Ц. окремого числа — 40 гелерѣвъ (20 кр.) а. в. (1895—1896 ч. 5/6).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1895 — Г. I ч. 1—3/4/5, 1896 — Г. II ч. 1—11/12, 1897 — Г. III ч. 1/2—6, 1898 — Г. IV ч. 1—7/8/9, 1899 — Г. V ч. 1/2—6/7/8, 1900 — Г. VI ч. 1/2, 1901 — Г. VII ч. 43, 44, 1902 — Г. VIII ч. 45, 1905 — Г. IX ч. 46, 47, 1907 — Р. X ч. 48, 1908 — Р. XIV [XI] ч. 49.

Примітки: У надзаголовку видання — епіграфи: «Да будетъ свѣтъ!» (1895—1896 ч. 7); «Молися! Учися! Трудися! Трезвися!» (1896 ч. 8/9/10 — 1899, 1907—1908). У 1895, 1896, 1898, 1899 і 1905 рр. нумерація сторінок для усіх чисел загальна. Від 1901 р. нумерація ч. 43 продовжує загальну кількість чисел, виданих у 1895—1900 рр.

У редакційному зверненні «Братъя селяне!» наголошувалося, що мета газети — «выротовати» селянина з темноти і нужди. Для цього видавці «обовязалися ширити любовь къ нашему народу, пѣзнаніе, примиреніе, обсуждати кривды нашего народа, обставати за св. православну вѣру, за наше тысячлѣтне письмо и азбуку, якъ ѳтвертати ѳгъ пьянства и наvertsati до св. тверезости... якъ розвинути торговлю, якъ закладати сельскі крамницѣ, якъ вести промыслъ купеческій и якъ поступати въ дѣлахъ економичныхъ и господарскихъ» (1896. — Ч. 1).

Уже з першого числа провідне місце на сторінках «Селянина» займали статті про діяльність товариства «взаїмних обезпечень» «Дністер» у Львові, позичкових кас та крамниць, рекомендаційні матеріали з рільництва, садівництва, бджільництва та інших ділянок господарства, що друкувалися здебільшого під рубриками «Що повинно бути у кожній громадѣ?», «Средства для житъя и наука для домоѳства», «Добріи рады», «Торговля, промыслъ и купечество», «Садъ,

огородъ и поле», «Весна», «Закладайте пасѣки». В інформаційно насичених рубриках «Всячина» і «Новинки» також часто подавалися поради та матеріали про досвід господарювання окремих селян. Для висвітлення господарських питань редакція використовувала передруки з часописів «Русское Слово» («Кѣлька примѣчаній о сельскихъ торговляхъ (крамницяхъ)»), «Пріятель Народа» («Штудерный мужикъ»), «Русский Вѣстникъ» («Зѣ ѳтки происходятъ пчолы?») і т. п. Окрім цієї тематики, на сторінках газети порушувалися проблеми еміграції, зокрема, редакція закликала, «щобы народъ шукалъ собѣ заробку, не лишъ въ дома, но и дальше въ заморскихъ краяхъ». «За тое писаня, — відзначав І. Білецький у статті «ѳгъ редакції «Селянина», — нашу газету ганьбили пани, дѣдичі, а навѣтъ и рускі газеты кричали, що мы есьмо агентами емиграційными» (1908. — Ч. 49). За публікації про еміграцію («Образецъ мужицкой нужды, або чому то люди идуть въ Америку?», «Свѣтъ и люде») був ув'язнений Георгій Савчук. Окрім нього, еміграційні питання порушували І. Білецький («Емиграція до Канади»), В. Радик («Въ справѣ емиграції»). У часописі друкувалися також листи українських емігрантів з Канади, Аргентини, замітки під постійними рубриками «Всячина» і «Новинки».

У центрі уваги редакції видання перебували проблеми християнського виховання і неписьменності. Зокрема, цим питанням присвячено статті А. Гаврилюка «О молитвѣ», «Чась уже розумъ мати», «Якъ пятьдесяти и шести лѣтній старикъ Григорій Панчикъ научился читати» та ін. У зверненні «До моего рѣдного русского народа» за підписом Порфирій наголошувалося, що «тѣлько въ просвѣщенію цѣла наша надежда и сила» (1900. — Ч. 1/2).

Майже в кожному числі друкувалися портрети і життєписи переважно буковинських громадських діячів, письменників, священнослужителів, освічених сільських господарів, зокрема посла до крайового сейму і засновника політичного товариства «Народний Дім» у Чернівцях Івана Тимінського, письменників Василя Козаришука, Григорія Купчанка, Василя Ферлієвича, редакторів і видавців Петра Полянського і Георгія Савчука, протоієреїв і священників Євсевія Андрейчука, Іларіона Івановича, Омеляна Никоровича, Сергія Подкарпатова, Дмитра Прокоповича, Федора Семанюка, господаря Федора Левицького.

Хроніка громадсько-політичних і культурних подій здебільшого крайового масштабу постійно друкува-

лася під рубриками «Всячина» і «Новинки». Час від часу тут публікувалися також відомості про суспільно-політичне життя у Росії. Серед кореспонденцій про народні віча під цими рубриками вміщувалися із застереженням повідомлення про «новоєрски вича» за участю С. Смаль-Стоцького та Є. Пігуляка. Окрім того, проти «українофільства», запровадження фонетичного правопису виступали поет Дмитро Третяк, який опублікував у газеті вірш «Моей донѣ» (1896. — Ч. 7), та Данило Мужикоум із статтею «Познайте пташковѣ-«трїці» украинофильской» (1896. — Ч. 8/9/10), в якій автор, тавруючи «головників» українофільської «трїїці» — С. Смаль-Стоцького, Є. Пігуляка та О. Поповича, що «въ нашой Буковинѣ наварили море отруи и туда пхають весь православный русскій народъ и его православну церковь», назвав їх зрадниками «православного русского народа и православной церкви», які прагнули здобути «вольность таку, чтобы въ Киевѣ... поставить собѣ королика всей украины, а тымъ зрадити Австрію и отобрати отъ ней Буковину и Галичину».

Літературна частина газети представлена поезіями, яким притаманні громадянські мотиви, — Євсевія Андрейчука («Русскій мѣй народѣ!»), Афанасія Гаврилюка («Доля Руси», «Пѣснь народна»), Георгія Михайлюка («Братья Рѣднѣ!»), Феодосія Скарби («Пѣснь несчастья»), Дмитра Третяка («Якъ бы то мы!», «Мой вопросъ», «Якъ я умру»), Миколи Хашенка («Чомъ ти Русе такъ сумуєшь»), Гаврила Хріна («Русь мнѣ маты!», «Пѣснь сиротѣ») й ін. Друкувалися також вірші, нариси, оповідки та записи колядок Г. Савчука.

Остання сторінка містила рекламні оголошення про товариство «Дністер» у Львові, банк «Славія» у Празі, сільськогосподарське знаряддя, а також редакційні оголошення про москвофільські часописи «Буковинскі Вѣдомости» і «Православная Буковина».

Значна частина публікацій, вміщених у газеті, підписана її редакторами і видавцями — Г. Савчуком (інколи — під псевд. Павло Тиходум) та І. Білецьким. Автором господарських порад був Ілля Бойчук, окремих матеріалів — Федір Довгий, Олександр Монастирський та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 106.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2743; «Селянинъ» // Руска Рада. — 1899. — Ч. 12. — С. 94; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 626; Животко А. Історія української преси /

Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 145; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 pp.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 51—54; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 pp.) / Романюк М. М. // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 124—127; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 173—177; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 pp.) / Мирослав Романюк. — Львів: Фенікс, 2000. — С. 143—147.

М. Романюк

204

СТРИЙСКИЙ ГОЛОСЬ. — Выходит 1-го и 15-го каждого мѣсяця. Р. 1. Ч. 1. 1895, 1 серп.

Вѣдѣвательный ред. Володимиръ Охримовичъ. — **Стрый, 1895:** Вѣд. Володимиръ Охримовичъ. Друк. В. Манецкого пѣдъ зарядомъ В. Годака у Львовѣ.

Вийшло: 1895 — Р. 1 ч. 1—3, [?]; Ф. 30×27,5 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* до кѣнца року 1 зол. 50 кор. Ц. окремого пр. 20 кр.

Наявність у фондї: ЛННБ: 1895 — Р. 1 ч. 1—3; НБ ЛНУ: 1895 — Р. 1 ч. 1.

Орган політичного народно-демократичного товариства «Підгірська Рада». Констатуючи факт проживання у Стрийському повіті 90% «русинів» та поживавлення гуртування народних сил, тобто створення на території Стрийщини численних товариств й інших громадських структур, ініціатори заснування двотижневика наголошували на необхідності видання часопису, який об'єднав би всі організації, «освѣчував ихъ словомъ щирои рады и безсторонной критики и тымъ способомъ стеливъ дорогу до сильной и одноцѣльной працѣ органичної». У статті «До нашихъ читателейъ» (ч. 1) редакція, ведучи мову про відсутність координаційного центру українського життя, переконливо стверджувала, що для висвітлення численних народних потреб та інтересів повинен існувати орган «зъ характеромъ мѣсцевымъ...». Засновники «Стрийского Голосу», керуючись гаслом: «Въ солидарности — сила, въ силѣ — побѣда», вважали обов'язком висловити власний погляд на справи «важнѣ и рѣвно пекучѣ для цѣлого нашего народа», оглядати місцеві справи, не оминаючи увагою «справъ загально-русскихъ».

У двотижневнику вказувалися передумови покращання суспільно-політичного становища та підвищення життєвого рівня українців. Серед них: 1) за-

безпечення конституційних прав; 2) запровадження загального безпосереднього і таємного голосування; 3) проведення аграрної реформи; 4) автономія та незалежність народності; 5) дотримання прав української мови і їх розширення; 6) просвіта селянства.

«Стрийський Голос» почав виходити напередодні виборів до Галицького сейму (25 вересня 1895 р.). У зв'язку з цим частина газетної площі відводилася для висвітлення передвиборчої кампанії у Стрийському та Жидачівському повітах (ініціатором її виступало товариство «Підгірська Рада») й агітації за кандидатів у посли — стрийського адвоката і голови «Підгірської Ради» Євгена Олесницького та пароха с. Тухлі, ініціатора й учасника створення цього товариства о. Василя Давидяка. Автори видання навчали читачів, як правильно проводити правибори і вибори, ознайомлювали їх із діяльністю конкурентів власних кандидатів.

Дбаючи про правову просвіту селянства, редакція подавала матеріали, у яких тлумачилися економічні закони, їх позитивний та негативний вплив на становище селян, порушувалися питання реформи податкової системи, зокрема дорожніх податків.

У виданні велася рубрика «Новинки», під якою друкувалися повідомлення про події у Стрийському та сусідніх повітах.

Турбуючись про піднесення культурного рівня селян, від ч. 2 редакція подавала серію матеріалів про чеський народний театр «Divadlo», повідомляла про плани публікації рецензій власного кореспондента на вистави цього театру, закликала селянство до наслідування чехів у організації народного театру.

Автори публікацій газети не вказувалися.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 106.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 8. — С. 3073; Мартинюк М. Українська преса галицької Надбужанщини / М. Мартинюк // Надбужанщина : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1986. — Т. 1. — С. 136; Падох Я. До історії стрийської преси / Я. Падох // Стрийщина : іст.-мемуар. зб. Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Париж, 1990. —

Т. 2. — С. 115; Дроздовська О. Р. Преса Стрия у міжвоєнний період / О. Р. Дроздовська // Українська періодика: історія і

сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 141—148; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олесь Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 90—91.

О. Р. Дроздовська

205

СТРѢЛА. — Выходить 1-го и 15-го каждого мѣсяця. Р. 1. Ч. 1. 1895, 20 марта.

Начальный ред. Сильвестр Яричевскій. — **Львѣвъ, 1895:** Друк. Жигмонта Гольоба. **Адм. ред., адм. і експ.:** Львѣвъ, при ул. Хорущина, 19.

Вийшло: 1895 — Р. 1 ч. 1, 2/3, 4/5; Ф. 36×25 см (1895 ч. 1), 32,5×24 см (1895 ч. 2/3, 4/5); Обс. 4 с. (1895 ч. 1), 8 с. (1895 ч. 2/3, 4/5); Передпл.: цфлорѣчна 4 зр., для заграниць 5 зр.

Нааявність у фондi: ЛННБ: 1895 — Р. 1 ч. 1—4/5.

Примітки: У підзаголовку видання як епіграф — слова Т. Шевченка: «Схаменѣть ся недолюдки, Дѣти юродиві!..».

Перше число розпочиналося вітальним віршем Шальвіра (псевд. С. Яричевського) «Лети стрѣло!», наступні — поезіями «Христось воскресь — Русь

і культурного життя краю, як-от: організація виборів, прощальний концерт С. Крушельницької, з приводу якого, зокрема, відзначалося: «Панна Сальомея заслугує собі вповнѣ на симпатію у рускої публіки: всюди вона афішуєсь Русинкою, не відстрашують єї анѣ вечерки на честь «схизматѣвъ» Шевченкѣвъ анѣ Федьковича, що «не сповѣдався (!) передь смертію» — якъ то все відхрещувалась давнѣйша спѣвачка, дочка крилошанина руского Павликова».

Оригінальні сатиричні замітки у віршованій формі про події у Рогатині, Станіславі та інших містах подавалися під рубрикою «Дописы «Стрѣлы». Під рубрикою «Скалки гумору» друкувалися гуморески Івана Дим. (псевд. І. Димушевського), автора за підписом Адвокат («Якъ дѣставься адвокатъ до неба»).

На останніх сторінках кожного числа містилися карикатури на тему виборів під назвами: «Гене́за нового курсу або Спасительна птаха (Барвинської)» (ч. 2/3), «На политично́й вартѣ» (ч. 4/5). Підписи до малюнків подано переважно польською і німецькою мовами.

У часописі постійно велася рубрика «Переписка редакції».

Майже в кожному числі друкувалися заклики «Розповсюднюйте Стрѣлу!» та інформація про її передплату. Однак видання проіснувало недовго. Останнє (4/5-те) число вийшло 20 травня (1 червня) 1895 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 106.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 608—609.

М. Романюк

воскресне!» (ч. 2/3) і «Вѣчна паньщина (Декотрымъ Полякамъ въ альбомъ)» (ч. 4/5).

Зміст часопису становлять здебільшого поетичні твори С. Яричевського, що друкувалися під криптонімом Скр... та псевдонімами Леонід, Репортер, Шальвір («Мізерка», «Сьогочасні лицарѣ», «Зѣ теки «модного літерата», «Згадка», «Похоронъ», «Циганська оборона», «Зѣ «цминтарныхъ спѣвѣвъ», «Поетъ» та ін.), для яких характерні громадянські мотиви. Під рубрикою «Сучасна лѣтопись» публікувалися огляди громадського

1896 р.

206

ВІСНИК ЗАКОНІВ І РОЗПОРЯДЖЕНЬ ДЛЯ ВОЄВОДСТВА БУКОВИНИ. — Вип. XXII. 1896, 28 падолиста.

Ред.: не зазначено. — Чернівці, 1896—1910, [1911—1914]: Ц. к. університетська друк. Р. Екгардта.

Вийшло: 1896 — Вип. XXII, XXIII, 1897 — Вип. I—XXV, 1898 — Вип. I—XXXII, 1899 — Вип. I—XXXVII, 1900 — Вип. I—XXXI, 1901 — Вип. I—XXXIV, 1902 — Вип. I—XXXV, 1903 — Вип. I—XXXVIII, 1904 — Вип. I—XLII, 1905 — Вип. I—XLIII, 1906 — Вип. I—XXXVI, 1907 — Вип. I—XXX, 1908 — Вип. I—XLI, 1909 — Вип. I—LVIII, 1910 — Вип. I—

XXIII, 1911—1914 — Вип. [?]; Ф. 27,5×21,5 см; Обс. від 77 с. до 275 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1896 — Вип. XXII, XXIII, 1897 — Вип. I—XXV, 1898 — Вип. XXXII, 1899 — Вип. I—XXXVII, 1900 — Вип. I—XXXI, 1901 — Вип. I—XXXIV, 1902 — Вип. I—XXXV, 1903 — Вип. I—XXXVIII, 1904 — Вип. I—XLII, 1905 — Вип. I—XLIII, 1906 — Вип. I—XXXVI, 1907 — Вип. I—XXX, 1908 — Вип. I—XLI, 1909 — Вип. II—LVIII, 1910 — Вип. V—XXIII.

Примітки: До 15 жовтня 1896 р. виходив під назвою «Дневникъ законѣвъ и распорядженій для Герцогства Буковини» (див. т. 1, № 146).

«Вістник законів і розпоряджень для Воеводства Буковини» — остання зі змінених назв крайового вісника законодавчої документації для Буковини, що видавався у Чернівцях від 1850 р. Він інформував місцеве українське населення про закони і розпорядження буковинського крайового уряду, міністерств, а також про постанови, статuti, циркуляри й інші правові акти. До кожного річника вісника подавалися «Хронологічний...» та «Поазбучний...» покажчики законів, розпоряджень і оповіщень для воеводства Буковина за відповідний рік.

Після 10 червня 1910 р., яким датовано останній, наявний у фонді (XXIII) випуск, подальше видання «Вістника...» встановити не вдалося. За В. Ігнатієнком, часопис виходив до 1914 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 38; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 224, 227, 1791.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; Романюк М. М., Галушко М. В. Українська преса Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 15—16.

М. Романюк

207

ГРОМАДА: Часопис для робучого народа. — Виходить раз на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1896, 1 черв.

Видає і за ред. відповідає К. Трильовський. — **Коломия, 1896—1897:** Друк. І. Брука (Врука) і сп. (1896); Друк. М. Білоуса в Коломиї (1897). *Адр. ред. і адм.:* Коломия, ул. Старомійська, ч. 366 (1896—1897 ч. 3), ул. Колієва (1897 ч. 4/5).

Вийшло: 1896 — Р. 1 ч. 1—5, 1897 — Р. 2 ч. 1—4/5; *Обс.* від 8 с. до 12 с.; *Ф.* 23,5×19 см; *Передпл.:* до кінця 1896 р. для Австрії 1 злр., для Росії 1 руб., для Америки 0,5 дол. Річно для Австрії 2 злр., для Росії

2 руб., для Америки 1 дол. (1897). *Ц.* окремого числа 10 сот. (1896 ч. 1), 15 сот. (1896 ч. 2—1897).

Наявність у фонді: НБУВ: 1896 — Р. 1 ч. 1—5, 1897 — Р. 2 ч. 1—4/5; НБ ЛНУ: 1896 — Р. 1 ч. 1—5, 1897 — Р. 2 ч. 1—4/5.

У статті «Від редакції» відзначено, що назва часопису «дана на спомин тої «Громади», яку видавав Михайло Драгоманов. Далі підкреслювалося, що редакційний колектив ставить своїм завданням «ширене знання, просвіти між нашим селянством і між нашими робітниками мійськими... Однак по при річи наукові поміщувати будемо в «Громаді» також статі політичні, а дальше оповідання, поезії і таке інше» (1896. — Ч. 1).

Стоячи на радикальних засадах, редакція часопису приділяла особливу увагу роз'ясненню і поширенню політичних ідей і програми Української радикальної партії. У кількох числах надруковано статтю Івана Зруба «Основи економії політичної». У публікації «Михайло Петрович Драгоманов» А. Ревухи зверталося увагу читача на те, який вплив мав Драгоманов на галичан, особливо на «молодіж українсько-руську», яку «познакомив з новими поступовими напрямками Західної Європи» (1896. — Ч. 2). Широко на сторінках часопису висвітлювалася діяльність політичного товариства «Народна Воля» у Коломиї, під рубриками «Перегляд політичний», «З Ради державної», «Всячина» подавалася інформація про суспільно-політичні події в краї.

У «Громаді» вміщувалися і пізнавальні публікації, зокрема статті З. А. Бор-ського «Іван Гус», «Що писали про унію церковну уніятський священник Стефан Качала та посол Барвінський», в якій йдеться про насадження унії українському народу «огнем і мечем» і стверджується, що унія «принесла тільки лиха нашому народови та спричинилася найбільше до вражди між двома братніми народами Поляками та Русинами» (1896. — Ч. 2, 3). У кількох числах друкувалося «Письмо Кирила Геніка з Канади» до краян щодо виїзду людей на заробітки до Бразилії, США і Канади.

У часописі опубліковано твори І. Франка — оповідання «Свинська конституція», поема «Пяниця» з посвятою Льву Толстому, а також «З поезії Т. Шевченка» та «Казка про мудрого Петра і дурного Івана» у перекладі А. Ревухи.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 107; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1894.

Література: Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 141; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 15, 65—66.

М. Галушко

1897 р.

208

Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ. — Г. І. Ч. 1. 1897, [січ.].

Отвѣчальный ред. и изд. Григорій Купчанко. — **Вѣдень (Вѣна), 1897:** Книгопечатня Фридриха Яспера въ Вѣдні. *Адр. ред.:* Вѣдень (Вѣна), Hörneshgasse № 20.

Вийшло: 1897 — Г. І ч. 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8/9, 10/12; Ф. 23,5×15,5 см; *Обс.* 24 с. (1897 ч. 1), 32 с. (1897 ч. 2/3—8/9), 48 с. (1897 ч. 10/12); *Передпл.:* на годъ въ Австро-Угрії 2 корони, въ Россіи 1 рубль 50 копѣекъ, въ Америцѣ 1 долларъ.

Наявність у фондї: ЛННБ: 1897 — Г. І ч. 1, 4/5—10/12.

Примітки: На обкладинці зазначено: «Редакторъ-издатель Григорій Купчанко». У надзаголовку — гасло: «Отъ хаты до хаты!». Видання ілюстровано чорно-білими графічними малюнками.

«Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ» — одна з небагатьох на той час спроб видання дитячого часопису. Розуміючи той особливий вплив, який має на свідомість друковане слово, представники москвофільського табору заснували у Відні дитячу освітню газету. Редактор-видавець Г. Купчанко наголосив на ідеї пріоритетності дитини в суспільстві, зокрема в сім'ї: наші діти — то ми самі, і повинні любити їх, після Господа Бога, понад усе на світі. Тож хто справді любить дітей, не пошкодує кілька крейцарів на газетку, бо та жертва оплатиться сторницею (Запрошення до підписки на газетку «Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ»: Слово до родителей и пріятелей русскихъ дѣтей. — Ч. 1).

У ч. 1 видання редактор звернувся до маленьких читачів зі словами повчання: кожна людина повинна здобути в юні роки добру освіту, тобто основи шкільної та релігійної науки, щоб достойно жити у старості. На його думку, причинами важкого становища «русских» людей є неосвіченість, недбалість, погана шкільна освіта. Виправити це покликана газета: «Вѣночокъ...» «выходитъ для дѣточокъ

непросвѣщенныхъ и просвѣщенныхъ, бѣдныхъ и заможнѣйшихъ русскихъ родителей... для всѣхъ русскихъ дѣтей». В усіх наступних числах часопису також надруковані невеликі передмови редактора, що переважно мали назву «Милѣ русскі дѣточки!». Так, редактор-видавець висловив своє зворушення і радість з приводу відомостей, що газета сподобалася дітям, просив пропагувати її серед товаришів, щоби було більше передплатників, зауважуючи, що думки про шкідливість «Вѣночка...» начебто поширювали вороги Росії та православ'я. У ч. 6/7 редакція повідомила, що з липня 1897 р. передплатницею «Вѣночка...» стала старша донька царя Миколи II княжна Ольга. Редакція сподівалася на вихід газети і в 1898 р., запрошувала маленьких читачів і їх батьків до передплати, однак з невідомих причин в наступному році вона не виходила.

Видання було чітко структуроване, кожне число складалося із чотирьох частин. «Часть первая» — катехітична. Тут з'ясовано поняття про Бога, Святого Духа, Хрест, Церкву та молитву, про ангелів і злих духів, Божу ласку та гріх. Зі старозавітних текстів Святого Письма подано короткий виклад розповіді про створення світу й людини, життя перших людей. Окрему увагу звернено на православну Церкву, її устрій і богослужіння, подано малюнок православного хреста, коротке тлумачення окремих єврейських і грецьких слів, що використовуються у богослужінні, — алілуя, амінь, пасха, субота, акафист, апостол та ін. Тут є також розповіді з Нового Завіту: про Пресвяту Діву Марію, апостолів і євангелістів, про Господню молитву й молитву до Св. Духа. Відомості з історії подано з погляду москвофільської ідеології, тобто так званої «погодінської теорії». Так, у замітках «Русь», «Первый русский лѣтописецъ Несторъ» українську історію трактовано у контексті історії російської. Розповідаючи про різні народи — германців, греків, римлян і слов'ян, редакція акцентувала ідею спорідненості: хоча «русские» живуть у різних державах, сповідують різну віру, але вони одного роду (таке твердження неправильне, бо різні конфесії не передбачають різної віри). До статей іноді додано вірші: «Молѣмся и любѣмся», «Любовь къ родинѣ (по-великорусски)» (О. Плещеев). Як зразок родинного (в ширшому сенсі) життя запропоновано розповідь про дитячі роки російського царя Миколи II та його брата Григорія («Два добрі русскі братчики»), а також додано фото. У кінці першої частини вміщено «Приповідки».

«Часть втора» — навчальна. У ній розкрито основні поняття про школу, роль просвіти. Редакція

МИЛІЙ РУССКІЙ ДѢТОЧКИ!

Якъ дуже сподобался „Вѣнчокъ“ вамъ и взагалѣ всѣмъ добрымъ русскимъ людямъ, такъ дуже не сподобался бнѣ чужимъ людямъ и взагалѣ ворогамъ нашего русскаго народа.

Изъ ненависти до нашего русскаго народа и до всего, що руске и православие, вороги нашего русскаго народа бѣтращують русскихъ дѣтей и взагалѣ русскихъ людей въ Буковинѣ и Галичинѣ, говорячи и пишучи, що „Вѣнчокъ“ есть неоправданна и навѣтъ шкодлива газетка для русскихъ дѣтей.

Се не есть правда и ту неправду говорятъ и пишуть вороги русскаго народа лишь для того, абы наши русскіе дѣти ничего добраго и полезнаго не читали и не знали и абы они оставались въ темнотѣ, глупотѣ и бѣднотѣ.

Для того не слушайте, миліе русскіе дѣточки, на тѣ злы и не правдивыя слова, котріе говорятъ и пишуть о „Вѣнчочку“ вороги нашего рѣднаго русскаго народа, а якъ найпильнѣйше читайте и слушайте все то, що въ „Вѣнчочку“ для васъ и для нашего добра пишется.

За симъ желаю вамъ, миліе русскіе дѣточки, всякаго добра и остаюся вашимъ васъ щиро любящимъ пріятелемъ

Григорій Купчанко,

редакторъ-издатель „Вѣнчка“.

9

вмішувала початкові відомості з граматики, зокрема друковану й писану абетку, а також з математики, природознавства, географії, образотворчого мистецтва, музики. Дітям, які надіслали гарні малюнки, редакція висилала подарунки — папір, олівці, образки тощо. Стаття «Русскій языкъ» тлумачить українську (малоруську), російську (великоруську) та білоруську мови як три «наречія» одної мови, зауважуючи, що «наречіємъ» говорять неосвічені люди, а освічені — «чистымъ русскимъ языкомъ». Основи такої

«граматики» мали завдання денаціоналізувати молоде покоління українців. У цій частині друкувалися також невеликі художні твори маловідомих поетів або ж авторів без підпису (як-от «Молитва школяря»), а також байки Л. Толстого й І. Крилова. У кінці розділу — «Приповѣдки».

«Часть трета» — це художні твори, теж переважно російських митців — В. Лаптева, О. Пушкіна, І. Сурикова, Л. Толстого. У багатьох творах автори не вказані, ймовірно, це редакційна обробка українських народ-

них казок, байок чи пісень. Авторство друкованих повчальних дитячих віршиків теж не встановлено.

«Часть четверта» містить різноманітні загадки, ребуси, графічні й словесні завдання, приповідки. У цьому розділі редакція щоразу подавала опис нових ігор та розповіді про корисність фізичного й розумового розвитку. На останній сторінці частини (і числа) — відповіді на загадки, вміщені в попередньому числі газети, та прізвища дітей, що надіслали правильні відповіді.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 108; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1806..

М. Комариця

209

ГРОМАДСКЕ СЛОВО. — Выходить разъ на мѣсяць. Р. I. Ч. I. 1897, лип.

Вид. и ред., отвѣчалный ред. Теодоръ Косарчинъ. — **Нагѣрянка, 1897:** Друк. Н. Джулыньского въ Перемышли. *Адр. ред. и адм.:* Нагѣрянка, почта Бучачъ.

Вийшло: 1897 — Р. I ч. I, [?]; *Ф.* 34×26 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* до кінця р. I зл., для селянъ и мѣщанъ 30 гр. *Ц.* окремого числа 15 кр.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1897 — Р. I ч. I.

Примітки: Під назвою — гасло: «Борѣмъ ся за правду зъ всѣми ворогами, що допчуть людъ бѣднѣй и право ногами!».

У програмній статті «Вѣдь Редакціи» відзначалося, що завдання часопису «Громадске Слово», який через місяць після «руского» подання до Бучацького староства почав видавати Теодор Косарчин, — «розбудити самосвѣдомѣсть, почуте гѣдности людскои и власной силы у якъ наибѣльшой масы хлѣборобского людю въ бучацкѣмъ и сусѣднѣхъ повѣтахъ», оскільки там панували «крайно сумнѣ вѣдносины просвѣтнѣ, суспѣльно-економічнѣ и політичнѣ» і, крім «хвилевого» виборчого руху, «нема мѣжъ людѣмъ майже жадного народного житя».

Зобов'язавшись обстоювати права та соціально-економічні інтереси селянства, викривати визиск і насильство, облуду і фарисейство, висвітлювати «потреби нашого людю» та «подавати раду, якъ можнабы лихо усунути», головний редактор опублікував статтю про важливість громадської діяльності, в якій порушувалися питання боротьби за «права хлопскі» та йшлося про заснування у Бучацькому і сусідніх повітах хліборобського товариства і торговельної спілки з метою «брати хлѣборобѣвъ въ оборону передъ вызыскомъ ихъ тяжкой працѣ». У виданні друкувалися публіцистичні матеріали про вибори до Бучацької повітової ради та громадських рад («Бачнѣсть панове Громада бучацького повѣта!», «Про выборы до радъ громадскихъ»), стаття «Бачнѣсть Русины!», автор якої закликав об'єднати зусилля у боротьбі за національні права українців у крайовому сеймі та розширення автономії. Містилася також публікація «Про торговлю безрогами», в якій йшлося про організацію торгівлі свиньми.

Окрім того, на сторінках часопису публікувалися поетичні твори Т. Косарчина (під крипт. Т. К.) («Панове, Громадо!», «Хлѣборобска доля», «Гей братя, до дѣла» й ін.) та Федька Ткача («Плотыцка ковбаса»), для яких характерні громадянські мотиви.

У наступних числах редакція планувала подати статті про суспільно-економічне становище та культурне життя хліборобів, необхідність реорганізації повітової ради, парламентську діяльність трьох «русских» народних послів тощо, однак відомостей про подальший вихід часопису віднайти не вдалося.

Остання сторінка видання, побіч редакційного повідомлення про подальший його зміст, містила оголошення товариства «Дністер» та про львівську газету «Свобода».

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1866—1868, 1890.

Література: П. Теодорь Косарчинь // Дѣло. — 1897. — Ч. 155; *Косарчинь Т.* Нова цвѣтка зъ поля рѣвноправности руского языка / Т. Косарчинь // Дѣло. — 1897. — Ч. 170; *Галушко М. В.* Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2008. — С. 68—70.

М. Галушко

210

МІСІОНАРЬ (1897—1902); **МИСИОНАР** (1903—1918); **МИСИОНАР** (1920—1921, 1940—1944); **МИСИОНАР ПРЕСВЯТОГО СЕРЦЯ ІСУСОВОГО** (1922—1938); **МИСИОНАР ІСУСОВОГО СЕРЦЯ** (1939): Місячник присвячений Апостольству Молитви і Набожеству до Пресв. Ісусового Серця (1923—1939); Орган Пресвятого Серця Ісусового (1934—1935 ч. 3); Релігійний місячник (1940—1944). — Виходить разъ на мѣсяць (1897—1898, 1903—1913, 1916—1939), два рази на мѣсяць (1899—1902). Р. І. Ч. 1. 1897, 1 мая.

Ред. Лазар Березовський (1904 — 1908 л. 8, 1916 — 1918), Епіфаній Теодорович (1908 л. 9 — 1911 л. 6), Яким Фещак (1911 л. 7 — 1913), J. M. Pryšlak (1915), Модест Пелех (1920, 1941 ч. 1/2), Плятонід Філяс ЧСВВ (1922 л. 8 — 1926), Маркіян Марисюк ЧСВВ (1927 — 1932 ч. 10, 1940), Рафаїл Криницький (1932 ч. 11 — 1933 ч. 11), Макарій Каровець (1933 ч. 12 — 1935 ч. 3), Пахомій Борис (1935 ч. 4 — 1939), Є. Тимчук (1941 ч. 3/4 — 1944). *Технічний ред.* Роман Лукань (1941 ч. 1/2). — **Львів** (1897); **Жовква** (1898—1913, 1916—1939, 1941—1944); **Загреб** (1914—1915); **Перемишль** (1940), **1897—1918, 1920—1944:** Видає Видавництво Чина Св. Василя В. в Жовкві. *Друк.* ОО. Василян в Жовкві (1897—1913, 1916—1939, 1941—1944); Кор. Краєва *Печатня*, Загреб (1915); *Друк.* А. Гемерлінга і Мр. Ю. Костюка, Перемишль, вул. Краківська, 8 (1940). *Адр. адм.:* Видавництво Чина св. Василя В. в Жовкві (1899—1913, 1916—1936 ч. 2). *Адр. ред.:* J. M. Pryšlak O. S. B. M. Zagreb I., Palmotićeva ul. 33 (1915), Жовква, вул. Василянська, 2 (1936 ч. 3 — 1939).

Вийшло: 1897 — Р. І ч. 1—12, 1898 — Р. II ч. 1—12, 1899 — Р. III ч. 1—24, 1900 — Р. IV л. 1—9/10, 11—15/16, 17/18, 19/20—24, 1901 — Р. V л. 1—24, 1902 — Р. VI л. 1—24, 1903 — Р. VII л. 1—12, 1904 — Р. VIII л. 1—12, 1905 — Р. IX л. 1—12, 1906 — Р. X л. 1—12, 1907 — Р. XI л. 1—12, 1908 — Р. XII л. 1—12, 1909 — Р. XIII л. 1—12, 1910 — Р. XIV л. 1—12, 1911 — Р. XV л. 1—12, 1912 — Р. XVI л. 1—12, 1913 — Р. XVII л. 1—12, 1914 — Р. XVIII л. 1—6,

[?], 1915 — Р. XIX л. 1—12, 1916 — Р. XX л. 1—12, 1917 — Р. XXI л. 1—12, 1918 — Р. XXII л. 1—11, [?], 1920 — Р. 23 л. 1—8/9, 10/11, 12, 1921 — Р. 24 л. 1—7/8, 9—12, 1922 — Р. 25 л. 1—12, 1923 — Р. 26 л. 1—12, 1924 — Р. 27 л. 1—12, 1925 — Р. 28 л. 1—12, 1926 — Р. 29 л. 1—8/9, 10—12, 1927 — Р. 30 л. 1—12, 1928 — Р. 31 л. 1—12, 1929 — Р. 32 ч. 1—12, 1930 — Р. 33 ч. 1—12, 1931 — Р. 34 ч. 1—12, 1932 — Р. 35 ч. 1—12, 1933 — Р. 36 ч. 1—12, 1934 — Р. 37 ч. 1—8, 8/9, 10—12, 1935 — Р. 38 ч. 1—12, 1936 — Р. 39 ч. 1—12, 1937 — Р. 40 ч. 1—12, 1938 — Р. 41 ч. 1—12, 1939 — Р. 42 ч. 1—9, 1940 — Р. 43 ч. 1—5, [?], 1941 — Р. 44 ч. 1/2, 3/4, 1942 — Р. 45 ч. 1/2, 3/4—12, 1943 — Р. 46 ч. 1—7/8, 9—12, 1944 — Р. 47 ч. 1—7; *Ф.* від 19,5×13 см до 24×15 см (1897—1901, 1915, 1921—1944), 17×11 см (1916); *Т.* 20 000 пр. (1897—1906), 30 000 пр. (1928); *Обс.* 8—12 с., 16 с., подвійного числа — 32 с.; *Передпл.:* рѣчна 24 кр. і 48 кр. (зъ урахуваннямъ почтовихъ послугъ) (1897—1898), 60 кр. (1899), 1 к. 20 сот. (1900 — 1913, 1917), 1 к. 50 сот. (1916), 2 к. (1918), 12 к. (1920 л. 5), 12 м. (1920 л. 6—12), 1 зл. 20 сот. (в марках — 4800 м) (1923—1925), 200 зол. (1926—1935), 1,50 зол. (1936—1939), 3 зол. (1940), 5 зол. (1942), 6 зол. (1943—1944), в Америці 35 цент., в Росії 70 коп., в Німеччині 1 м. 20 фен., (1897—1899, 1906—1913), в Америці, Канаді й Бразилії від 50 цент. ам. — 75 цент. ам., в Чехії 12—15 кор. (1924—1939), в Бразилії й Аргентині 36 цент. ам. (1930—1934 ч. 4), 60 цент. ам. (1934 ч. 5 — 1939), в Югославії від 2 ½ дин. до 26 дин. (1922, 1924, 1930—1935, 1939). *Ц.* окремого числа 2 кр. (1897—1899), 5 сот. (1900—1902), 10 сот. (1904—1905, 1917), 20 сот. (1918), 1 к. (1920 л. 1—5), 1 м. (1920 л. 6—12), 3 мар. (1921 л. 1—6), 5 мар. (1921 л. 7/8—12), від 20 до 2000 мар. (1923 л. 1—10), 5000 мп. (1923 л. 11), 10000 мп. (1923 л. 12), 10 сот. (1924—1925), 20 сот. (1926—1935), 15 сот. (1936—1939), 40 гр. (1940), 20 фен. (1941 ч. 1/2), 40 фен. (1941 ч. 3/4), 40 сот. — 60 сот. (1942—1944).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1897 — Р. І ч. 1—12, 1898 — Р. II ч. 1—12, 1899 — Р. III ч. 1—24, 1900 — Р. IV л. 1—24, 1901 — Р. V л. 1—24, 1902 — Р. VI л. 1—24, 1903 — Р. VII л. 1—12, 1904 — Р. VIII л. 1—12, 1905 — Р. IX л. 1—12, 1906 — Р. X л. 1—12, 1907 — Р. XI л. 1—12, 1908 — Р. XII л. 1—12, 1909 — Р. XIII л. 1—12, 1910 — Р. XIV л. 1—12, 1911 — Р. XV л. 1—12, 1912 — Р. XVI л. 1—12, 1913 — Р. XVII л. 1—12, 1915 — Р. XIX л. 1—12, 1916 — Р. XX л. 1—12, 1917 — Р. XXI л. 1—12, 1918 — Р. XXII л. 1—11, 1920 — Р. 23 л. 1—12, 1921 — Р. 24 л. 1—12, 1922 —

Р. 25 л. 1—12, 1923 — Р. 26 л. 1—12, 1924 — Р. 27 л. 1—12, 1925 — Р. 28 л. 1—12, 1926 — Р. 29 л. 1—12, 1927 — Р. 30 л. 1—12, 1928 — Р. 31 л. 1—12, 1929 — Р. 32 ч. 1—12, 1930 — Р. 33 ч. 1—12, 1931 — Р. 34 ч. 1—12, 1932 — Р. 35 ч. 1—12, 1933 — Р. 36 ч. 1—12, 1934 — Р. 37 ч. 1—12, 1935 — Р. 38 ч. 1—12, 1936 — Р. 39 ч. 1—12, 1937 — Р. 40 ч. 1—12, 1938 — Р. 41 ч. 1—12, 1939 — Р. 42 ч. 1—9, 1940 — Р. 43 ч. 1—5, 1941 — Р. 44 ч. 1/2, 3/4, 1942 — Р. 45 ч. 1/2—12, 1943 — Р. 46 ч. 1—12, 1944 — Р. 47 ч. 1—7; **НБ ЛНУ**: 1898 — Р. II ч. 1—12, 1899 — Р. III ч. 1—24, 1900 — Р. IV л. 1—24, 1901 — Р. V л. 1—24, 1902 — Р. VI л. 1—12, 1903 — Р. VII л. 1—12, 1904 — Р. VIII л. 1—12, 1905 — Р. IX л. 1—12, 1906 — Р. X л. 1—12, 1907 — Р. XI л. 1—12, 1911 — Р. XV л. 1—12, 1912 — Р. XVI л. 1—12, 1913 — Р. XVII л. 1—12, 1914 — Р. XVIII л. 5, 6, 1916 — Р. XX л. 1—12, 1917 — Р. XXI л. 1—12, 1921 — Р. 24 л. 1—12, 1922 — Р. 25 л. 1—12, 1923 — Р. 26 л. 1—12, 1924 — Р. 27 л. 1—12, 1925 — Р. 28 л. 1—12, 1926 — Р. 29 л. 1—12, 1927 — Р. 30 л. 1—12, 1928 — Р. 31 л. 1—12, 1929 — Р. 32 ч. 1—12, 1930 — Р. 33 ч. 1—12, 1931 — Р. 34 ч. 1—12, 1932 — Р. 35 ч. 1—12, 1933 — Р. 36 ч. 1—12, 1934 — Р. 37 ч. 1—12, 1935 — Р. 38 ч. 1—12, 1936 — Р. 39 ч. 1—12, 1937 — Р. 40 ч. 1—12, 1938 — Р. 41 ч. 1—12, 1939 — Р. 42 ч. 1—9; **ДНАБ**: 1906 — Р. X л. 1—12, 1929 — Р. 32 ч. 12, 1930 — Р. 33 ч. 2, 1933 — Р. 36 ч. 1—12, 1934 — Р. 37 ч. 4, 1936 — Р. 39 ч. 1—12, 1937 — Р. 40 ч. 1—12, 1939 — Р. 42 ч. 1—9, 1940 — Р. 43 ч. 1—4, 1941 — Р. 44 ч. 1/2, 3/4, 1942 — Р. 45 ч. 1/2—6, 11, 1944 — Р. 47 ч. 3.

Примітки: Пагінація у межах річника наскрізна. Від грудня 1918 р. до січня 1920 р. журнал не виходив. Поліграфічне оформлення обкладинки часопису змінювалося щороку. Додатки: «Календар «Місіонаря» (з 1901 р.), «Малий Місіонарчик» (1903—1914) (див. № 267), «Місіонарчик» (1939).

Правопис видання до 1902 р. — етимологічний, від 1903 р. — фонетичний.

У логотипі не завжди вказувався редактор, тому важко встановити точні роки виконання ними редакторських обов'язків.

Популярний греко-католицький журнал виходив за дозволом церковної влади. Це було перше і чи не єдине видання такого спрямування у системі української преси кінця XIX — початку XX ст. Ініціатором його створення був ігумен монастиря св. Онуфрія у Львові, згодом — митрополит Андрей Шептицький. За допомогою журналу редакція прагнула підтриму-

вати у народі «духа Христового» й остерігати його «передъ ворогомъ», інформувати про місійну працю у найвіддаленіших місцевостях Галичини, а також за кордоном — у місцях компактного проживання українців (Що чувати про інші місіонарські листи? — 1897. — Ч. 4).

У публікаціях першого числа часопису подавалося тлумачення слова «місіонер» та містився стислий виклад історії місіонерства («Хто був місіонаремъ?», «Які ще були місіонарѣ?»).

Основні завдання місячника редакція задекларувала у статті «Що Місіонарь буде намъ въ листахъ писати?» (1897. — Ч. 1): робота над формуванням «християнсько-католицької свідомості» кожного українця, виховання у читачів ревної віри, підтримка та посилення могутності греко-католицької Церкви і її впливу на суспільно-політичне становище перш за все українців Галичини та популяризація культу Христового серця.

Провідне місце на сторінках журналу займали розвідки про релігійні свята, коментарі до Біблії, повчання, церковні розпорядження, роздуми про значення місійної та душпастирської праці, пояснення значення «Служби Божої», кожного слова щоденних молитов (публікація таких матеріалів була спричинена переконанням видавців часопису, що лише «черезъ зрозумѣлу молитву познає ся волю Божу та достає ся благодать Божу» (Чогожъ буде учити Місіонарь въ 1901 роцѣ. — 1901. — Л. 1). Окрім того, друкувалися оповіді про життя святих, оповідання на біблійні сюжети, тексти малопоширених молитов, церковних пісень, катехітичні матеріали (Народивъ ся — живъ — и умеръ! На що? По що? — 1897. — Ч. 5; продовжувані упродовж 1898 р. матеріали «Що то є крещене», «О тайнѣ покуты» та ін.).

Усі публікації журналу мали морально-виховне значення. Притчі, народні перекази, легенди, оповідання про релігійні події друкувалися з яскраво вираженою метою — навчити етичних норм та застерегти людину від грішних учинків. Практичні поради про те, як поводитися у церкві, виконувати ті чи інші обряди («Якъ заховувати ся въ церквѣ», «Що вѣдповѣдати при мированню», «Якъ заховувати ся при св. Причастію» та ін.), об'єднувала рубрика «Правила приличности».

У місячнику періодично і докладно висвітлювалася місіонерська робота отців Чину св. Василя Великого як у Галичині, так і за кордоном — у Бразилії, США, Канаді, інших країнах. Ці повідомлення компонувалися, як правило, під рубрикою «Місіонарські вѣсти» (згодом — «З місійного руху»).

Журнал користувався великою популярністю серед читачів. Про це свідчить повідомлення у ч. 6 за 1897 р., в якому зазначалося, що перше число місячника виходило двічі накладом 10 тис. примірників і повністю було розпродане. Такий видавничий успіх супроводжував часопис протягом усього 47-річного існування.

Редакція акцентувала увагу на духовному вихованні дітей, отож видання виконувало роль своєрідного посередника між батьками та дітьми. Саме тому діти часто ставали героями оповідань з народного життя («Дитина кравчині» (1918. — Л. 2), «Хлопчина Людовик з Японії» (1920. — Л. 3), «Молодий апостол» (1936. — Ч. 3). Публікації журналу засвідчують зацікавлення видавцями проблемою освіти української молоді. Так, 1920 р. (Л. 4) темою «місячного намірення» було питання організації українських народних шкіл. З просвітньою метою на сторінках часопису публікувалися краєзнавчі нариси (Монастирь ОО. Василянъ въ Креховѣ. — 1900. — Л. 9/10; Монастирь ОО. Василянъ въ Краснопушчи. — 1900. — Л. 12; ін.) та популярні статті, що містили роз'яснення церковної атрибутики, її призначення тощо (Иконостасъ? — 1900. — Л. 19/20).

Не уникала редакція і злободенних проблем тогочасного суспільства, які рекомендувалося вирішувати у дусі християнської моралі, в контексті християнської віри. Серед інших актуальністю вирізнялися матеріали про життя українських емігрантів (Як живють-бідують наші люди на чужині. — 1903. — Л. 10; ін.).

З перших років існування часопису на його сторінках друкувалися статті, у яких критикувалися, з одного боку, діяльність москвофілів, а з іншого — соціалістичні ідеї Української радикальної партії, які з кінця XIX ст. почали активно поширюватися. Так, у статті «О нашихъ радикалахъ» зазначалося: «Справа зъ радикалами є для нашего народа дуже важна. Ще небезпечнѣйшою є партія радикальна для цѣлого нашего народа: бо учить его ненависти межи бѣднѣйшими а богатшими, учить вражды межи церковю а вѣрными, учить погорды вѣры и религии, — а народъ, котрый такими злобными науками перейме ся, мусить згинуть и пропасти» (1899. — Ч. 24). Розкриттю діяльності цієї партії, запереченню її ідеології присвячено низку інших критичних та полемічних матеріалів. Така позиція часопису щодо українських політиків-радикалів була стійкою і незмінною аж до 1939 р.

Під час Першої світової війни, від липня 1914 р. і до грудня 1915 р., з ініціативи єпископа Дионізія Нярді та завдяки підтримці декількох монахів-василіан,

які емігрували до Хорватії, журнал виходив у Загребі. У цей період на сторінках місячника друкувалися статті, що закликали український народ до терпеливості, підтримували дух вояків.

З 1918 р. у виданні почали з'являтися матеріали, в яких висвітлювалися події у Росії, а комуністичні ідеї трактувалися як загроза волі й незалежності українського народу.

Після вступу до Жовкви 1939 р. радянських військ редакція часопису переїхала до Перемишля. 1940 р. у «Слові від редакції» (ч. 1) відзначалося, що впродовж 42 років «Місіонарь» був головним духовним провідником українського народу в Галичині, на Закарпатті, в Югославії, частково — на Волині й Холмщині, а також «цілої української еміграції, головню в Америці». Провідними темами світських публікацій журналу у цей час були: виховання дітей і молоді, підтримка духу народу в часи розпаду і зневіри, інформування про дії німецької армії.

Від липня 1941 р., після повернення редакції до Жовкви, часопис надалі сприяв розвитку релігійного життя на теренах Генеральної губернії, катехізації населення. На його сторінках друкувалися матеріали з історії Церкви, розвідки про видатних її діячів. З-поміж них вирізняється цикл статей о. Романа Луканя під назвою «Мучеництво українських священників», а також низка матеріалів цього ж автора, присвячених, зокрема, 300-літтю беатифікації св. Йосафата.

На сторінках журналу друкувалися поезії М. Курцеби, В. Щурата та інших авторів.

Видання ілюстровано малюнками, світлинами, репродукціями ікон та портретів відомих діячів греко-католицької Церкви.

Найважливіші рубрики журналу: «Вѣсти зъ чужихъ краѣвъ», «Вѣсти місіонарскі зъ краю», «Жіночий світ», «Зі сьвіта і Церкви», «Намірене в молитві на місяць...», «Післанець Пресвятого Серця Ісусового», «Розмовний листок», «На розвагу нашим воякам», «З послідних днів», «Питання і Відповіді», «З листів до Місіонаря», «Зі сьвіта», «З українського церковного життя», «Вісті», «З церковного життя українців в Америці», «З Німеччини пишуть», «Катехизмъ» («Дещо з катехизму»), «Служба Божа», «Всячина», «З Товариства Місійного».

Авторами публікацій були отці Чину св. Василя Великого: Л. Березовський, Пахомій Борис (крипт. П. Б.), А. Дуда, Йосип Застирець, Й. Камінський, М. Каровець, Рафаїл Криницький, Осип Лещук, А. Лозинський, Ісидор Луб, Роман Лукань, Маркіян Марисюк, Іриней Назарко, І. Недільський, Омелян Тимочко та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 108; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 62; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 116; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 57, спр. 477. — Арк. 6, 603—618; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2057—2058.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1584; Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 986, 995; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — Р. 426—427; *Л. Б. [Березовський Лазар]*. По вісімнадцяти місяцях / Л. Б. // Місіонар. — 1916. — Л. 1. — С. 1—2; *Калинович І.* Показчик української культури за 1925 рік / І. Калинович. — Львів ; Київ, 1926. — С. 11; *А. Ч.* У 80-ліття української преси / А. Ч. // Нова Зоря. — 1928. —

Ч. 35. — С. 2; *Кревецький І.* З історії преси на Україні / І. Кревецький // Там само. — С. 5—6; *К. І.* Українська преса в Польщі в 1930 р. / К. І. // Там само. — 1930. — Ч. 46. — С. 6; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 265; *Жовківщина : іст. нарис.* — Жовква ; Львів ; Балтимор, 1994. — Т. 1. — С. 113—115, 131; *Жовківщина : іст.-мемуар. зб.* — Жовква ; Львів ; Балтимор, 1995. — Т. 2. — С. 198; *Антонюк Н. В.* Українське культурне життя в «Генеральній Губернії» (1939—1944 р.): За матеріалами періодичної преси / Н. В. Антонюк. — Львів, 1997. — С. 138; *Лехман Т.* Фольклорно-етнографічна тематика на сторінках журналу «Місіонар» перших років видання (1897—1902 рр.) / Т. Лехман // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 462—466; *Дроздовська О. Р.* Місце української преси повітових міст Галичини (20—30-ті рр. ХХ ст.) у боротьбі за національне відродження України / О. Р. Дроздовська // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 440—447; *Канчалаба О.* Релігійно-церковна періодика ХІХ — першої половини ХХ ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України / Олена Канчалаба // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 191; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 70—76.

О. Дроздовська

211

НАУКА: Поучительна новинка для угро-русского народа; Органъ и издание: Общества св. Василия Великого (1897—1902 № 6); Поучительна новинка для угро-русского народа (1902 № 7 — 1903); Еженедельная духовная, поучительная и общественная газета для угро-русского народа (1904—1907); Еженедельна церковна и общественна газета для угро-русского народа (1908—1911); Духовна и поучительна газета для угро-русского народа (1912—1914). — Выходить по четвергамъ каждого другаго тыждня (1897—1903), въ каждый четверъ (1904—1910), въ каждую среду (1911), каждого тыждня (1919—1921), разъ на мѣсяць (1912—1914). Г. І. № 1. 1897, 5 мая.

Отвѣч. ред. Юлій Чучка (1897—1901 № 10), Василий Гаджега (1901 № 12 — 1903 № 21), Августинъ Волошинъ (1903 № 22 — 1910, 1919—1921). *Довременный ред.* Августинъ Волошинъ (1901 № 11). *Ред.-изд.* Августинъ Волошинъ (1911). *Ред.* Августинъ Волошинъ (1912—1913), Викторъ Желтвай (1914). — **Унгварь (1897—1914), Ужгород (1919—1921), 1897—1914, 1919—1921:** Изд. «Литературного и Книжного Акціонного Общества УНІЯ» (1902 № 7); «Книжного Акціонного Общества УНІЯ» (1902 № 8 — 1903); Из-

Предплатъ до конца
1897. года 2 коронн.
На годъ 2 ш.
Egész évre 2 ft.

Предплату и объявления
присылайте подъ адрес-
сомъ:

A „NAUKA” kiadónak
Ungvár, A város.

НАУКА

ПОУЧИТЕЛЬНА НОВИНКА ДЯ УГРО-РУССКАГО НАРОДА

Выходить по четвергам
каждого другого тижня
и ночь недѣлю будетъ
на каждой поштѣ.

Megjelenik havonként
kétzer.

Донем, адресуйте:
А „НАУКА“ издателството
Ул. 9. А. в. в. в.

Органъ и подаііе: ОБЩЕСТВА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКАГО.

Оучиса и трѣдиса!

Что ждёт нашего человека в Америке? Из одной части, что тут не возможно преставит двинувши засажити 3—4 зол. на день; из другой части небрежанность земан, недостаток хата.

Первѣ причинѣ не возможно легкаго вспомо-
жества отдавати, перемѣнити, для того потребно
бы чини и сто годовыхъ, чтобы вырѣкннлась платна
двинна въ Европѣ и Америкѣ, и потребно бы,
чтобы тѣ люди, котрыхъ должноюсть есть сіе
способными средствами и истинною любовію къ
отчизнѣ и оубогому народѣ, постарались поучи-
нати долю нашего простолюдина, даны и тутъ въ
Европѣ возможно простому человѣку заробити
на день 1. Золотой.

Другой причиной, — про которую наши люди выходятъ въ Памиръ, — неуродливости земель, и недостаткъ хлеба изъ части, возможно помочи.

«Бланка причина оубожества нашего народа, что небчинный и земледѣлец не годенъ оусишно провадити дѣло свое. Свѣтъ идетъ ко всѣмъ въпередъ, а кто добрый совѣтъ не принималъ, кто оучитса не хочетъ, останется на задѣ».

А много оу наск людей, что не токмо не оучатся ничему, но черезъ цѣлой рокъ не ошчитатъ и одинъ саникъ къ садѣ, не обверѣтъ гнѣсеницы, не посадятъ одно деревце, не засѣнятъ одного сѣнца къ загородѣ, а мы хочемъ жити изъ плодотъ земли!

Много вы помогало оужестить напавши, если вы люди большого внимания одержжан на сад оводство. Гдѣ санки, мелаыка и иное родится, таких меньше хѣба потрбно семейств для выживания. Я кто не посадитъ каждыя рока 4—5 деревь из словачь садѣ, такой н не считается газдомъ справедливымъ.

Где гостиницы живут люди, мы же то и оу нас, есть и такой случай, что молодница полнит кх часть до 15. плодородных скляшек. Оу нас, кто живет на одной восьмине, часто доста и голодаёт. Я слан бы на той восьмине,

ЧОТЪ ЧЕТВЕРТА ЧАСТЬ СЕДЪ БЫЛА, РАЗЪМЪНЕТСА, ЕХ
ДОПРОСИХЪ СОСТОЯНІИ, — ВЕАНКА ПОМОЧЬ ЕХ БЫЛА
ДАА ХАТЪЕ. КОЛИ ТОГДА; ЧЕЙ И ДАВНІЙ КРАЙЦАРА БЫ
КОЗЛОЖНО ОУЧИНИТИ ИЗЪ СЪШЕННИЦЪ. НАН ИЗЪ МЪ-
АУНЪ.

Господа Бога сотворил человек не протом, чтобы только всякого рода недостатки терпел на земле, но Бог поставил человека на земле для великих трудов, одаривших разума, чтобы с помощью разума для выживания своего и своею полагался. Бог человека создал и на сей земле для счастливого живота сотворил: протом должны мы и свой разум употребить, а оумные и святые других людей принимать для обучения своего и совершенствования. Ибо сказано: кто разума не имеет, тот и живот свой не спасет. Разум должен бы оумниться, вса хочеть хотя так счастливо жити на сей свѣтѣ, мых других люди живѣть. Научитса, мых сады оуходити? Научитса, мых землю оуородити и живѣти? Научитса, мых домашныя скоты оуходити? Что, коан чинити, что коан не заимити?

Всѣмъ слохоу наше, котрыхъ мы въ сей нашей новницѣ непрестанно овладѣвати вѣдѣлкѣ нашихъ милый простый народъ, пріймете въ сердце наше, — всѣмъ лишился габованаго сна, и постыжовати вѣдѣте по доводъшомъ совѣтѣ нашимъ, — т. е. всѣмъ оучитиса вѣдѣте не токмо писати и читати, но и толмъ: Что треба знати? . . . Какъ габовати? Какъ са свѣтъ опрѣтае? . . . и всѣмъ напослѣдхъ при всѣхъ сихъ иногда не забвѣте пѣрѣ свою правдѣнню, т. е. людитиса, трезвитиса, вѣдѣте и работати: тогда нѣмѣеи брате! не погнѣшишь, но мыхъ свѣтлоае солнце просвѣтитиса тѣнѣишнаа нечистинаа дола твоа!

О таких вопросах и о других потребностях наших каждый должен призадуматься; и если достигнет доброй радости, то для своей пользы тотчас возмнется за дело, и Бог поможет!

ЮЛИЙ Ж.

дано и печатано «Акційнымъ Обществомъ «Унія» въ Унгварѣ» (1904 № 30—51); *Изд.* Христіанское Народное Братство (1914); Книгопечатное Акціон. Товариство «Уніо» (1919—1921). *Книгопечатня* Сейкеля и Иллейша въ Унгварѣ (1897—1898); *Книгопечатня* Общества св. Василя Вел. въ Унгварѣ (1899—1902 № 6); *Книгопечатня* «Литературного и Книжного Акціонного Общества Унія» въ Унгварѣ (1902 № 7); *Книгопечатня* «Книжного Акціонного Общества Унія» въ Унгварѣ (1902 № 8 — 1903); *Книгопечатня* Акціонного Общ. «Уніо» въ Унгварѣ (1911); *Печатано* буквами акціонного общества «Уніо» въ Унгварѣ (1912—1914); *Книгопечатня* акціонного товариства «Уніо» въ Ужгородѣ, ул. Сейчени, 10 (1919—1921). *Адр. ред.*: Ungvár, Nagy-utca, 34 (1904). *Адр. ред. і адм.*: Ungvár (Rákóczi-utca, 34 sz) (1911); Rákóczi-utca 34 sz. (1912—1913), szerkesztőségének Ungvár (Vár) (1914), Ужгородъ, Капталанска, 11 (1919—1920), Капталанска, 1 (1921).

Вийшло: 1897 — Г. I № 1—18, 1898 — Г. II № 1—22, 1899 — Г. III № 1—25, 1900 — Г. IV № 1—25, 1901 — Г. V № 1—25, 1902 — Г. VI № 1—26, 1903 — Г. VII № 1—26, 1904 — Г. VIII № 1—51, 1905 — Г. IX № 1—52, 1906 — Г. X № 1—52, 1907 — Г. XI № 1—52, 1908 — Г. XII № 1—51, 1909 — Г. XIII № 1—51, 1910 — Г. XIV № 1—37, 38/39, 40—49, [?], 1911 — Г. XV № 1—50, 1912 — Г. XVI № 1—12, 1913 — Г. XVII № 1—12, 1914 — Г. XVIII № 1—4, [?], 1919 — Г. XX № [?], 21—33, [?], 1920 — Г. XXI № 1—14 [?], 1921 — Г. XXII № 1—48 [?]; *Ф.* від 30,5×23 см до 26×17,5 см (1897—1903 № 19, 26, 1911—1913), від 41×29 см до 38×27 см (1903 № 21, 25, 1904, 1919—1921), 21×14 см (1914); *Обс.* 8 с. (1897—1903 № 19), 4 с. (1903 № 20 — 1906, 1919—1921), 6 с. (1909—1910), 10 с. (1911), 32 с. (1912—1914); *Передпл.*: до конца года 2 короны, на годъ 2 зл. (1897), на годъ 4 короны (1898—1903), за границу 6 коронъ (1898 № 6—13), 8 кор. (1898 № 14 — 1903); со всѣми приложеніями 8 кор., съ однимъ приложеніямъ 6 кор., безъ приложеній 4 кор.; въ Америку и Россію съ всѣми прилож. 12 кор., съ однимъ прилож. 10 кор., безъ приложеній 8 кор. (1904); въ Угорщинѣ и Австріи за «Науку» и «Село» 8 кор., въ Америкѣ и Россіи 10 кор. (1911); съ рускими буквами въ Угорщинѣ и Австріи 2 К. 50 фил., за границу (Америку, Россію и пр.) 3 К., съ мадярскими буквами въ Угорщинѣ и Австріи 2 К., за границу (Америку, Россію и пр.) 2 К. 50 фил. (1912); въ Угорщинѣ и Австріи 2 К. 50 фил. (1913), 1 К. (1914), 16 К. (1919), въ Америкѣ и Россіи 3 К. (1913), 1 К. 50 ф. (1914), за границу 21 К. (1919), 30 К. (1920—1921), 40 К. (1920—1921). *Ц.* окремого

числа 10 фил. (1904), 20 фил. (1912), 25 фил. (1913), 40 филлировъ (1919—1920), 60 филлировъ (1921).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1897 — Г. I № 2—13, 15—18, 1898 — Г. II № 1, 2, 4—9, 13, 14, 16—22, 1899 — Г. III № 1—5, 7—10, 12, 14—25, 1900 — Г. IV № 1—25, 1901 — Г. V № 1—25, 1902 — Г. VI № 1—26, 1903 — Г. VII № 1—17, 19, 21, 25, 26, 1904 — Г. VIII № 30, 31, 34, 38, 46—49, 51, 1905 — Г. IX № 2—39, 41—47, 49—52, 1906 — Г. X № 1—31, 33—36, 38—52, 1907 — Г. XI № 1—52, 1908 — Г. XII № 1—51, 1909 — Г. XIII № 1—51, 1910 — Г. XIV № 1—11, 16—27, 30—40, 43—49, 1911 — Г. XV № 1—50, 1912 — Г. XVI № 1—12, 1913 — Г. XVII № 1—12, 1914 — Г. XVIII № 1—4, 1919 — Г. XX № 29, 31, 33, 1920 — Г. XXI № 1, 2, 4—6, 8—9, 11—14, 1921 — Г. XXII № 39—48; ДНАБ: 1921 — Г. XXII № 11, 35.

Примітки: У 1919 р. вийшло 20 номерів «Науки» під назвою «Руська Краина», 1922 р. видання продовжилося під назвою «Свобода», а з 1938 р. — «Нова Свобода». Додатки: «Слово Божіє» (1904—1907) (*див.* № 297), «Поучительное Чтеніє» (1904—1905) (*див.* № 293), «Село» (1911). У 1897—1903 рр. до окремих чисел «Науки» додавалися тематичні випуски (8 с.).

Становище закарпатських українців наприкінці XIX ст. у соціально-економічному та національно-культурному плані було настільки важким, що передові люди того часу (переважно священики) змушені були шукати порятунку для народу і вбачали його насамперед у просвіті. Організатором і видавцем газети для «утро-рускаго народа» «Наука» стало «Общество св. Василя Великого» — культурно-освітнє і видавничє товариство москвофільського спрямування.

Редакція видання, стверджуючи, що «найголовнѣйша причина бѣдности Русскаго народа есть неученость его; прото и не может онъ самъ собѣ даты рады», роз'яснювала: «Письменное Общество св. Василя Великого путемъ [рас]пространенія науки постарается спасти того, кого еще не поздно; для того каждого другаго тыждня будетъ разсылати поучительну русску новинку, въ которой постоянно будетъ давати рады простому народови. Новинка наша будетъ пространяти науку, для того и достала сіе названье «Наука».

У часописі планувалося друкувати повчання зі Святого Письма та житія святих, давати різні рекомендації, які б сприяли раціональному веденню господарства, вмішувати цікаві історії, оповідання і «занимательны повѣсти изъ жизни нашихъ предковъ» (1897. — № 3).

У своїй діяльності редакція намагалася налагодити довірливий зв'язок із читачами, до яких «Наука» за-

говорила «какъ старшій братъ къ [молодшому] брату, какъ добрый отецъ къ любимому сынови. Коли треба было, и поругала, попсовала (посоромила. — В. Г.) такого Русина, котрый не держитъ за должность свою такъ жити, чтобы заслужити честь своему роду! Но большой части заговорила «Наука» задушевно... была добрымъ, разумнымъ отцемъ Русскаго народа...» (1897. — № 18).

Кожен номер газети розпочинався передовою статтею на суспільно-політичні, духовні або історико-пізнавальні теми. У перші роки видання авторами багатьох з них були Павло Бігун, Василь Гаджега, Петро Гебей, Віктор Камінський, Євмен Сабов (псевд. — Е. Иванов), Юлій Чучка та ін. Так, Е. Иванов порушував питання організації читалень (1897. — № 5), кас взаємодопомоги (1897. — № 9, 10; 1898. — № 8), створення товариств тверезості (1897. — № 15), розповідав про книгодрукування (1898. — № 4) тощо. Багато передовиць підписано криптонімами П., П. Г., Пр., які належать Петру Гебею — одному з активних співробітників видання, про що писала редакція у № 1 за 1898 р. У 1901—1903 рр. на сторінках «Науки» опубліковано значну кількість передових статей, підписаних криптонімом В.

Редакція широко висвітлювала суспільне життя Закарпаття, діяльність «Общества св. Василия Великого», подавала інформацію про видатних церковних та громадських діячів. Про це йдеться, зокрема, у таких обсягових публікаціях, як: «Предъ великимъ собраніемъ» (1898. — № 16, 17) та П. Г. «По великомъ собраніи» (1898. — № 18). Ю. Чучка (під крипт. Ч.) подав розлогий звіт з єпархіального засідання (1897. — № 10). Упродовж 1897—1900 рр. цей автор (крипт.: Ча., Ч.....й, (Чй.) опублікував низку статей про церковних та громадських діячів — каноніка І. Турая (1898. — № 14), протоієрея, тогочасного голову «Общества св. Василия Великого» І. Яковича (1899. — № 7), міністра І. Дараня (1899. — № 8) та ін.

Уже з перших чисел видання у багатьох публікаціях аналізувалися причини злиденного становища закарпатського населення та містилися практичні поради щодо покращання умов життя. Про це йдеться, зокрема, у матеріалах Ю. Ст. (крипт. Юлія Станканинця) (1897. — № 6—8). Згодом тему продовжив В. Г. др (крипт. В. Гаджеги) у статті «Нужда Русиновъ» (1900. — № 4—12). Редакція не оминула увагою меморандуму видатного угорського економіста Едмунда Егана на захист автохтонного населення краю, опублікувавши статтю Пр. «Письмо Дръ Эгана къ славной Министеріи» (1900. — № 2). Було надруковано лист

Іоанна Мигалки, вчителя співу з Тернова, про зустріч селян з Е. Еганом та зворушливий виступ останнього перед ними (1900 — № 18). Під криптонімом В. опубліковано низку матеріалів про Е. Егана та його трагічну загибель. Цю ж тему порушено у передовій статті «Едмундъ Еганъ» (1901. — № 19) та публікації «Нѣчто о фамилии Егана» (1901. — № 20). Редакція «Науки» вшанувала непересічну постать Е. Егана, опублікувавши вірш богослова Еміліана П. «Смерть Егана» (1901. — № 19) та статтю «Нѣчто о Еганѣ» (1901. — № 21), в якій наводився текст листа єпископа Мукачівського Юлія Фірцака до вдови Е. Егана.

На шпальтах газети надруковано статті П. Гебея, в яких заторкувалися важливі питання народного життя: «Книгопечатня «Науки» (1898. — № 21), «Спомоществованіе нашихъ Русиновъ» (1899. — № 3), «Общества и братства» (1899. — № 9—12), «Голодь при дверяхъ!» (1899. — № 23), «Въ интересахъ нашего русскаго народа» (1899. — № 25) та ін.

Центральне місце в «Науці» відводилося матеріалам релігійної та духовної тематики, яку порушували майже всі автори видання, зокрема В. Гаджега, В. Камінський, Ю. Станканинець, Ю. Чучка. Так, Ю. Станканинець упродовж 1897—1898 рр. опублікував працю «О литургіи, то єсть службѣ Божественной», у 1898—1899 рр. — «Св. Земля» (під крипт. Ю. Ст.). Ю. Чучка подав знання про святих Кирила та Мефодія (1898. — № 6, 8, 9). В. Гаджега також висвітлював різні релігійні обряди та канони, розповідав про діяння апостолів та святих тощо (1899 р.: «Освященія воды на Маковія» (№ 17), «Воздвиженія ч. и животворящаго Креста» (№ 20, 21), «Покровъ пр. Дѣвы Богородицы» (№ 22, 23); 1900 р.: «Св. Отець Николай» (№ 1—4), «Святой годъ» (№ 13—23), «Нѣчто изъ минувшаго католическаго конгресса» (№ 22) та ін.). Упродовж 1901—1902 рр. В. Гаджега вміщував на сторінках часопису свої враження від подорожей («Два тыжднѣ въ Римѣ»). Опубліковано працю П. Гебея (під псевд. Петр) «О гражданскомъ или цивильномъ супружествѣ» (1901. — № 24, 25; 1902. — № 1—4) та розлогу розвідку релігійної тематики «Марія Ейнсиделнъ» авторства Ієрея Іулія (1902. — № 1—8). Під криптонімом Г. надруковано низку статей про Папу Римського (1903. — № 15, 16). Без зазначення авторства подано статтю «Левъ XIII. Папа римскій» (1903. — № 1—17).

На шпальтах видання історичну тематику висвітлював Юрій Жаткович, опублікувавши у 1897—1899 рр. популярний нарис давньої історії під назвою

«Исторія». Цю тематику редакція розвивала, запровадивши 1897 р. (від № 17) рубрику «Исторія», під якою, зокрема, подано працю «Краткое лѣтословіе о Монастыри чина св. Василия Великаго на горѣ Чернецкой сущемъ... (Сообщаетъ Матфей Врабель, игумень Боронявскій)». Продовження дослідження друкувалося 1898 р. (№ 1, 5, 7, 13, 17, 22) та 1899 р. (№ 3, 5, 8). Під рубрикою «Изъ далекаго края» П. Гебей опублікував статтю «Якъ честують Чехи и Моравцы св. Исповѣдниковъ и Святителей Кирилла и Мефодія?» (1897. — № 10). У 1901 р. на сторінках «Науки» низку статей з історії надрукував автор під псевдонімом Іванович (Адольф Іванович Добрянскій. — 1901. — № 6—8; Учительская женская семинарія. — 1902. — № 25; ін.).

У газеті систематично вмішувалися літературні твори Івана Сільвая (під псевд. Урііл Метеор) (повісті «Трезвое село», «Семейство (Повѣсть изъ Угро-Русскаго народнаго быта)»). На сторінках «Науки» опубліковано поетичні твори А. Вашковича, А. Волошина, О. Маковицького, І. Мигалки, О. Павловича, І. Франка та ін.

Із прозовими творами виступав парафіяльний священик Василь Матяцков («Лѣсная пѣсенница: Повѣсть (разсказъ)», «Разговоръ трехъ товарищей, или Споръ рѣшенный надежными невѣстами», «Якъ стался киветомъ панъ Радлинскій?», «Всякій куликъ (шнепфъ) свое болото хвалить», «Кому гдѣ улыбнется счастья: Набросокъ»). Він опублікував також цикл коротких розповідей під рубрикою «Короткія и поучительныя приключенія» (1901. — № 4—6; 1902. — № 8), вірші, статті та дописи.

Переклади редакція вмішувала рідко. Так, А. Кот з угорської мови переклав прозовий твір «Смутныхъ утѣшительница: Чтеніе для мадьярско-русскаго народа», Сокол — поему Іосифа Петева «Злый сосѣда»; В. Гаджега з німецької — вірші «Якое высокое небо?», «Потя при гнѣздѣ» та «Пѣснь о лѣсѣ», автор під криптонімом А. В. — поезію Ф. Шіллера (вірш Ф. Шіллера вміщено і в № 25 за 1901 р., однак автора перекладу не вказано).

Серед тих, хто подавав до друку фольклорні матеріали та етнографічні статті, — С. Горничак (1899. — № 3, 12), М. Скубенич (1900. — № 8), Федір Бачинський (1900. — № 10—22). Надруковано низку народних пісень, записаних Ю. Жатковичем (1897. — № 11; 1899. — № 7; 1902. — № 16), В. Гаджегою (під крипт. В. Г. др.) (1898. — № 19—20). Багато народних пісень як публікатор під власним прізвищем (1900. — № 23—25; 1901. — № 1—5, 8—11) та псевдонімом

«Горкгедѣ» (1901. — № 20—24; 1902. — № 1—3, 25) помістив у часописі богослов П. Бігун. Етнографічні статті в «Науці» опублікували П. Несух (Свадьбовые обычаи въ Тербли (Мараморошѣ). — 1899. — № 6—7), П. Бігун (Звычайи нашего народа при погребанію на Верховинѣ. — 1899. — № 14, 15), І. Гранчак (Звычайи нашего русскаго народа. — 1902. — № 22), а у тематичному випуску «Даръ «Науки» на Великдень» (1900) Ю. Чучка надрукував статтю «Злѣ звычайи «Великодны» въ Лоховѣ».

Помітне місце редакція «Науки» відводила публікаціям господарської тематики. Це, зокрема, статті Ю. Чучки та Івана Торми, вчителя із Зарічева, під спільним псевдонімом Старий газда. Під криптонімом Ю. Ж. опубліковано розлогу працю «Якъ треба годувати худобу?» (упродовж 1899—1900 рр.). 1899 р. редакція розпочала друкувати працю «Домашное хозяйство. Часть первая. О земледѣлательномъ хозяйствѣ». Чимало статей на господарські теми опублікував автор під псевдонімом Іванович під рубрикою «Газдовство» (1901. — № 5—9).

Редакція намагалася підтримувати тісний зв'язок із читачами й постійно друкувала їхні дописи. Особливо активно дописували до «Науки» вчителі співу Михайло Немеш та Іван Мигалка. Так, М. Немешу належать статті: «Углянській монастирь и хлѣбъ лычанный» (1901. — № 21, 22), «Бѣда русина» (1902. — № 6), «Руснаки и спомагательна касса» (1902. — № 17), низка віршів (1902. — № 16). І. Мигалка опублікував статті та дописи, зокрема: «Слово къ Угорскимъ Русинамъ» (1897. — № 8—10), «Позычкова касса и плетарня корзинъ (кошарокъ) въ Терновѣ» (1901. — № 24, 25). Дописував до «Науки» зі США і Ю. Станканинець (під крипт. Ю. Ст.) (Изъ нового свѣта. — 1901. — № 15—19) та ін.

До кола активних авторів «Науки» належав і В. Камінський. Він опублікував під власним прізвищем роздуми «Чи треба ся оучити?» (1897. — № 4—18), а під криптонімом В. К. — передові статті «На концѣ школьнаго года» (1898. — № 13), «Автономія» (1900. — № 3, 4) та статтю «На что насъ научаетъ въ новомъ годѣ І. Христось?» (1899. — № 2).

У газеті подано кілька матеріалів М. Врабеля, зокрема два відкритих листи: «Открытое письмо Бачванскимъ русинамъ» (1897. — № 3), «Искреннее слово къ Бачванскимъ Русинамъ» (1897. — № 7).

А. Волошин уперше виступив у «Науці» з ґрунтовою публікацією «Моя грамматика. (Къ учителямъ)» (1901. — № 21, 22). 1903 р. на сторінках видання та його додатків він подав також низку статей.

У газеті функціонували рубрики, які з огляду на важливість у конкретний період змінювали своє домінування на шпальтах видання: «Церковь», «История», «Духовная жизнь», «Бесѣда», «Церковныя вѣсти», «Изъ села», «Дописи», «Изъ Америки», «Народна пѣсня», «Сельское газдовство» («О газдовстве или хозяйствѣ», «Совѣты газдовства»), «Домашній адвокатъ», «Домашнія лѣкарства» («Домашняя аптека», «Якъ здоровья сохранять?»), «Короткія и поучительныя приключенія», «Что нового въ свѣтѣ?», «Что чувати дома?», «Литература», «Всячина», «Анекдоты», «Якъ зерно?» (згодом — «Якій пяць?») (цінник на збіжжя), «Отъ редакціи» («Отписки редактора», «Переписки редактора»). Рідше подавалися рубрики: «Общественна жизнь», «Школа» («Семейство — школа»), «Изъ далекаго края», «Учебныя вѣсти», «Юмористическій отдѣлъ» та ін.

Новий етап для «Науки» розпочався 1911 р., коли видавцем газети став А. Волошин. Про визначені ним завдання йдеться у передовій статті «Къ милымъ читателямъ»: «...ширити букву межи нашими русинами, а съ буквою розносити христіанську, патріотичну культуру, подавати плоди истинного просвѣщенія.

...Для простого народа маеся писати легка и дешева наука, а для ученѣйшихъ сыновъ, для водителей народа высша и дорожша писанина можеся издавати. Простый народъ требуетъ лишь результатовъ просвѣты, водители же должны заниматься и способами просвѣты!

Съ двоякимъ цѣлямъ жєлає удовлетворити редакція «Науки» коли рѣшила, что для селянъ буде издавати окремише приложение, «Село», а въ самой «Науцѣ» обширнѣйше буде заниматься церковно-литературными, историческими, этнографическими и социальными нашими вопросами» (1911. — № 1).

Редакція планувала друкувати, як і раніше, статті про важливі події, актуальні проблеми суспільства, короткі релігійні повчання, історичні й етнографічні статті, а також казки, повісті, вірші «и то по возможности изъ творовъ нашей народной письменности», бути відкритою і для «об[с]ужденія социальныхъ требованийъ народа».

У 1911—1913 рр. усі числа газети розпочиналися передовими статтями, в яких порушувалися духовні, соціальні й освітні питання, зокрема народної просвіти та шкільництва, проблеми алкоголізму й організації товариств тверезості, політичного радикалізму, захисту дітей, еміграції тощо. Редакція друкувала також матеріали, в яких аналізувалися причини важкого становища закарпатського українства, зокрема статті

А. В. (крипт. А. Волошина) «Причины упадка народа нашего» (1911. — № 8), М. Дутка «О причинахъ бѣднаго живота русиновъ» (1911. — № 13), Лукача Дем'яна (псевд. Луки Дем'яна) «Голосъ селянина» (1911. — № 19) та ін.

Під рубрикою «Церковь» редакція вміщувала статті релігійної тематики та недільні проповіді («Мысли...»), автором більшості яких був П. Гебей. Авторами інших статей релігійної тематики та проповідей були А. Волошин, В. Гаджега, М. Скубенич, о. Віктор Желтвай (під псевд. Вишнянський).

Рубрика «Бесѣда» містила поезію та народні пісні, цікаві історії та оповідки, легенди й казки. Серед закарпатських авторів — М. Скубенич, І. Васков, М. Тивадар та ін. Під цією рубрикою опубліковано оповідання та матеріали пізнавального характеру Івана Лоцуги (псевд. Іриней Лереги).

У рубриці «Господарство» вміщено чимало пізнавальних статей автора під криптонімом В. Л., який особливо плідно співпрацював із часописом 1912 р. Іриней Лерега також активно виступав із своїми публікаціями у цьому структурному сегменті.

1914 р. А. Волошин не мав змоги продовжувати видання часопису. У замітці «Отъ редакціи» (1913. — № 12) він зазначав: «Народъ нашъ не поддерживаетъ насъ въ той мѣрѣ, яка нужна къ содержанию одного журнала. Не ставає намъ материальныхъ силъ и для того мусиме прекратить дальнейшее издавание газеты. Есть еще единъ способъ, котрымъ можно бы сохранить «Науку» для дальшого просвѣщенія народа и то: если бы Христіанское Братство приняло «Науку» за свой ежемѣсячный журналъ».

Від 1914 р. газету почало видавати «Христіанское Народное Братство». Його мету, а отже, і завдання редакції можна окреслити за допомогою «рекламного» повідомлення на обкладинці видання: «Христіанское Народное Братство» есть найбільша організація селянъ Угорщини, котра розвиває духъ христіанській и патріотичный, ширить побожну науку, помагає газдамъ въ господарскихъ и социальныхъ дѣлахъ».

12 листопада 1919 р. (№ 29), у замітці під рубрикою «Вѣстникъ «Союза», редакція повідомила читачів, що від цього числа «Наука» стає офіційним органом «молодого стоваришенья, завязаного 2-го сент. с. р. въ Пряшевѣ» під назвою «Руській Народный Союзъ». Вона заявила: «Мы нашу «Науку» радо перепущаєме для цѣлей «Союза», бо уважаємъ его не лише хосеннымъ, айбо и дуже потребнымъ товариствомъ, яке въ будущности — якъ сподѣваемєся — великоважну народно-просвѣтну миссию буде у насъ сполняти».

Серед важливих питань, які висвітлювалися у газеті впродовж 1919—1921 рр., центральне місце займала тема автономії краю. Редакція порушувала також проблеми мови, освіти, повідомляла про роботу Директорії Підкарпатської Русі, організацію товариства «Просвіта» та заснування його філій у селах тощо. Чільне місце відводилося релігійним питанням. Матеріали подавалися переважно без підписів або підписані криптонімами.

Наклад газети не вказувався. Однак із публікацій можна довідатися, що за чотири тижні кількість передплатників становила 400 осіб (Івановъ Е. Наши читатели. — 1897. — № 4), наприкінці 1897 р. їх було вже майже 700 (Ч. Предъ новымъ рокомъ. — 1897. — № 17). У замітці «Наша «Наука» и Мадьярски новинки» із посиланням на угорський часопис «Budapesti Hirlap» зазначено: «Уже и теперь [«Наука»] имѣть больше, якъ тысячъ предплатителей, а читаетъ «Науку» больше, якъ 20 тысячъ людей. Заложилися читальни, и общества тверезности... А тото дѣйствіе, которое «Наука» произвела относительно образования — просвѣщенія: майже чудесно» (1898. — № 7).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 109; Загальна бібліографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 45; Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 128; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1078.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1710—1711; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — Р. 565; Vol. 4. — Р. 197; Волошин А. Ко історії нашого новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — № 110, 111; Волошин А. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 55—63; «Карпаторусскій Голосъ» // Карпаторусскій Голосъ. — 1932. — № 66; Животко А. Преса Підкарпатської Русі / Арк. Животко // Учительскій Голос. — 1934. — № 7. — С. 139; Каминскій І. Дополненіє къ статѣ «Карпаторусская Журналистика» / І. Каминскій // Русскій Народный Голосъ. — 1935. — № 85—86; Каминскій І. Карпаторусская журналистика послѣ 1919 года / І. Каминскій // Подкарпатская Русь за годы 1919—1936. — Ужгород, 1936. — С. 137; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 1, 5; Лелекачъ Н. Подкарпатське письменство на початку ХХ вѣка / Н. Лелекачъ // Зоря-Найпал. — 1943. — № 1/4. — С. 232; Рудловчак О. Шляхом журналістики ХІХ сторіччя / О. Рудловчак // Дружно вперед. — 1966. — № 8. — С. 19; Штефан А. За правду і волю : спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927 / А. Штефан. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 177;

Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 148—149; Керецман В. Скалки минулого (Краєзнавство в пресі Закарпаття) / В. Керецман // Карпатський край. — 1995. — № 1/4. — С. 42—43; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина ХІХ — перша чверть ХХ ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 99—100; Ліхтей І. Періодична преса Закарпаття 20—30-х рр. / І. Ліхтей // Нариси історії Закарпаття : у 2 т. — Ужгород, 1995. — Т. 2: 1918—1945 рр. — С. 408; Денека О. І. Мовна проблематика на сторінках газети «Свобода» (1897—1925 рр.) / О. І. Денека // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1996—1997. — Вип. 3/4. — С. 305—317; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 144—163.

В. Габор

212

ПЕРШІ ПРОБИ. — Р. І. Ч. 1. 1897, 15 мая.

Ред.: не подано. — **Перемишль, 1897.**

Вийшло: 1897 — Р. І ч. 1—4; Обс. 24 с.

Наявність у фондi: ЦДІАУ: 1897 — Р. І ч. 1.

Учнівський рукописний журнал національно-патріотичного спрямування. У вступному слові йдеться про важливу роль освіченої молоді у суспільно-економічному та культурному поступі народу. Зміст видання становлять художні твори: вірші, оповідання, поема «Емігранту» (автор — Л. П.), драматичний твір «Панська любов» (автор не зазначений) та уривок повісті І. Франка «Петрії і Довбушуки».

Четверте число вийшло 1 липня 1897 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 390.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 80.

О. Дроздовська

213

ПРАПОРЪ: Мѣсячникъ суспѣльно-політичный и економічный для руско-католицкого Духовенства (1897—1899 ч. 10, 1900); Для руско-католицкого Духовенства (1899 ч. 11/12). — Р. І. Ч. 1. 1897, січ.

Одвѣч. ред. Теофилъ Кормошъ. — **Перемишль, 1897—1900:** Друк. Н. Джульньского. Адр. ред. і адм.: Перемишль, Побереже Франць-Іосифа, ч. 1.

Вийшло: 1897 — Р. І ч. 1—9/10, 11, 12, 1898 — Р. 2 ч. 1, 2/3—12, 1899 — Р. 3 ч. 1—4/5, 6—11/12, 1900 — Р. IV ч. 1—6; Ф. 23,5×14,5 см; Т. 2500 пр.; Обс. 32 с., подвійного числа — 48 с.; Передпл.: 3 зл. рѣчно.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1897 — Р. І ч. 1—12, 1898 — Р. 2 ч. 1—12, 1899 — Р. 3 ч. 1—3, 6—11/12,

1900 — Р. IV ч. 1—6; **НБ ЛНУ**: 1897 — Р. 1 ч. 1—12, 1898 — Р. 2 ч. 1—12, 1899 — Р. 3 ч. 1—11/12, 1900 — Р. IV ч. 1—6.

Примітки: Під логотипом — гасло: «Зъ Богомъ за Церковь и вѣтчину!». Пагінація у межах річника наскрізна. У 1897—1899 рр. — додаток «Парохіяльна Бібліотека».

Фаховий часопис був заснований з метою захищати права й інтереси «руско-католицкої» Церкви та її служителів, передусім у регіоні, а також стояти на сторожі «строго католицькихъ культурныхъ змаганъ нашего (українського. — *О. Д.*) народу» (Братя! — 1897. — Ч. 1). Водночас одним із першочергових завдань місячника редакція декларувала підтримку українського населення повіту в усіх сферах його суспільного життя, заявляючи, що автори часопису для «русского» духівництва будуть замислюватися над важким становищем народу і шукатимуть шляхів вирішення його проблем, причому наголошувала на необхідності «перейти рѣшучо зъ борбы чисто національной на поле борбы христіянсько-суспільної» (Положене руского народу и якъ ему зарадити. — 1897. — Ч. 1). Редакція закликала греко-католицьке духівництво захищати український народ від впливів «утилітаризму» й ідей лібералізму, а також засуджувала партійну роз'єднаність та ворожнечу між українськими громадсько-політичними діячами.

Автори передових і проблемних статей, друкованих на сторінках видання, розмірковували про значення Церкви і віри у суспільно-політичному житті народу, порушували питання про можливість і шляхи співпраці світських інституцій та духівництва (Суспільне значѣнне Церкви. — 1897. — Ч. 1—3, 6, 7; Плекаймо традиції Церкви и Народу! — 1897. — Ч. 7; Клирь — народови въ 1898 р. — 1898. — Ч. 1; Галицко-руське духовенство въ лѣтахъ 1848—1849. — 1898. — Ч. 4, 5; Галицке правительство — а рускій клирь. — 1898. — Ч. 10; Вѣдносины руского клиру до свѣтской інтелігенції свого народу. — 1898. — Ч. 11, 12).

Окрім того, у журналі публікувалися аналітичні статті про призначення і структуру Церкви, її роль у житті суспільства (Про синоды католицкої Церкви. — 1897. — Ч. 8—11), науково-популярні студії про історію храмів, їхні назви (Студія надъ тытулами церквей Львѣвской Архієпархіи. — 1898. — Ч. 4), матеріали до історії греко-католицької Церкви в Галичині (До хронології Єпископѣвъ перемыскіхъ по рѣкъ 1596. — 1899. — Ч. 11), огляди майна греко-католицьких епархій Галицького краю (Проба статистики новихъ Церквей Епархіи Перемыской. —

1897. — Ч. 9/10; Земскій маѣтокъ парохій Епархіи Станиславѣвской. — 1898. — Ч. 5; Вѣкъ и число здвигненихъ костелѣвъ на території рускихъ епархій: Львѣвской и Станиславѣвской. — 1898. — Ч. 6; Маѣтокъ земскій епархіи Перемыской. — 1898. — Ч. 8) і звіти про організаційну діяльність греко-католицьких священників регіону (По зборахъ Делегатѣвъ Духовенства у Львѣвѣ 10 н. ст. грудня 1896. — 1897. — Ч. 1).

Одним із завдань часопису редакція визначила захист служителів греко-католицької Церкви від переслідувань і утисків. На сторінках журналу містяться також замітки, дописи, листи до редакції, об'єднані під рубрикою «Отверта рубрика для протоколованя публичныхъ зневагъ, чиненихъ руско-катол. Духовенству» (згодом — «Отверта рубрика» або «Рубрика публичныхъ зневагъ»).

У місячнику друкувалися публіцистичні статті з метою розширити діапазон знань священників, допомогти їм зорієнтуватися у такій сфері світського життя, як політика, оскільки саме на них покладалося відповідальне завдання — допомагати своїй пастві виборювати право на гідне життя (Організмъ народу. — 1898. — Ч. 1; Держава а чоловікъ. — 1899. — Ч. 11; Моральна цѣль истнованя державы. — 1899. — Ч. 12; ін.). Основним завданням духівництва, вказували автори журнальних публікацій, є навчання та просвіта народу. Так, у статті «Зъ нагоды выборѣвъ» (1897. — Ч. 2) подавалося роз'яснення, хто має право на участь у виборах, та радилося церковному кліру спрямовувати українців на захист державної цілісності Австро-Угорської імперії. Про це ж ішлося у статті «По борбѣ — ?» (1897. — Ч. 3).

У журналі друкувалися популярні матеріали на кшталт: «Що значить у Нѣмцѣвъ шклянка пива» (1897. — Ч. 7).

Власне видання редакція трактувала як опозиційно-критичний часопис (Публіцистичне дѣйствоване «Прапора». — 1900. — Ч. 1) і наголошувала: без суттєвої критики того, що відбувається у громадському житті українців, не буде жодних змін на краще. У публікаціях «Прапора» порушувалися такі освітні проблеми, як шкільне виховання української молоді у християнському дусі, реформування руських (українських) духовних семінарій. З приводу цього автори журналу полемізували з польськими часописами «Przegląd» і «Czas», акцентуючи на потребі підвищення культурного рівня українських селян Галицького регіону (Реформа духовныхъ семінарѣвъ. — 1897. — Ч. 4; Выховуймо селянь до горожанства! — 1898. — Ч. 5; Церковь а шкѣльництво. — 1898. — Ч. 6—9).

ПРАПОРЪ

мѣсячникъ суспѣльно-політичный и економічный
для руско-католическаго Духовенства.

За Богомъ за Церковь и вѣтчину!

Выходить: каждого мѣсяца въ додаткомъ: ПАРХОІАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.	Редакція и Адміністрація: ПЕРЕМЫШЛЬ, Побереже Францъ-Іосифа Ч. 1-ше.	Предплата: 3 зл. рѣчно. Рукописи не свертаются
Ч. 7.	За Липень	1897.

Плекаймо традиції Церкви и Народу!

Предлежащу статью пишемъ въ переддні 1. (13) серпня, до липневого зошиту нашої часописи.

Що се за день, первый серпень?

Календарь церковный означае сей день знакомъ свята церковного. Въ сѣмъ дни обходить ся: Процесія (происхожденіе) зъ деревомъ Креста Христоваго, приписана уставомъ въ той самъ урочистый способъ, якъ се дѣе ся въ недѣлю крестопоклонну, и почитае ся память братѣвъ Маккавейѣвъ, потерпѣвшихъ мученичу смерть за перестерѣгане дисциплины своєї вѣры, а кромѣ сего приписуе уставъ въ тѣмъ дни совершенно водосвятія т. зв. августовскаго, и початокъ посту до Успенія пресв. Богородицѣ. Въ типикахъ, въ подручникахъ трактующихъ о святахъ нашої Церкви, подъ сею датою не находимо ничъ болѣе. Въ семинарахъ кандидаты стану духовного не чуютъ о сей датѣ жадныхъ спеціальныхъ увагъ. Въ парохіяхъ же сповняе ся строго буква уставу (надѣемо ся що всюды!) махиально водправляють ся приписані на сей день Богослуженя, и стѣлько.

Вправдѣ не одному духовному мусить впасти въ око надзвычайне скомпиловане Богослужень и памятокъ, на сей день уставомъ приписаныхъ; але заглянувши сюды туды, довѣдуе ся, що въ сей день несено процесіонально зъ імператорской па-

18

Редакція стежила за економічним розвиткомъ у Галичині, підтримувала появу вкрай необхідного для українського населення господарського часопису «Го-

сподарь» (Чому потреба намъ господарской часописи. — 1898. — Ч. 6; Въ дѣлѣ «Господаря». — 1898. — Ч. 12), висвітлювала діяльність українських товариств, спілок,

організацій (Товариство для розвою рускої штуки. — 1898. — Ч. 7; Стань «Дністра» съ кінцемъ 1898 року. — 1899. — Ч. 2). У часописі друкувалися статті, що порушували проблеми сільського господарства, висвітлювали умови життя і праці сільського населення Галичини, пропонували шляхи подолання важкого становища українського селянства (Негребецький І. Наша рільна господарка. — 1897. — Ч. 2; Його ж. Образки зь господарного житя Галичини. — 1897. — Ч. 4; Одно зь жерель економічної нужды въ краю. — 1897. — Ч. 9/10; Про поправу матеріяльного быту. — 1898. — Ч. 1; ін.).

Автори публікацій пропагували організацію читалень, засуджували згубні звички (Закладаймо читальнѣ скрѣсь! — 1897. — Ч. 11; Піячене у люду. — 1898. — Ч. 4), виступали проти ідеї автономії країв Австро-Угорської держави, мотивуючи це тим, що її реалізація є першим кроком до запропащення українського народу та його віри (Автономія краѣвъ. — 1899. — Ч. 2), популяризували українську мову — «духовный скарбъ народу, его святость... котрой зневаги не допуститъ жоденъ народъ, прійшовшій до почутя Божого свого на землі призначеня...» — і підтримували боротьбу за право її використання у державних установах (Про народну мову. — 1897. — Ч. 7), закликали українців здобувати вищу освіту, обговорювали проблеми вищої освіти жінок (Русинкамъ замыкають дорогу до выжшого образования. — 1899. — Ч. 4/5; Борба о права рѣдной мови въ урядахъ. — 1899. — Ч. 6).

Публікації «Прапора» подавалися переважно без зазначення авторів. Єдиним автором, якого вказували на сторінках видання, був Іван Негребецький (користувався крипт. И. Н.).

Серед рубрик — «Зъ зѣльника школьныхъ книжокъ», «Голосы Клиру», «Переписка», «Про поправу матеріяльного быту», «Оголошення», «Зъ літературныхъ новинъ» («Літературні новини»).

Окрім власних матеріалів, редакція місячника перекладавала або подавала виклад публікацій з інших періодичних видань: «Записки НТШ» — про життєві «пригоди» греко-католицьких священників Стефана Шепедія та о. Йосифа Танчаковського; «Monatschrift für christliche Socialreform» — про суспільно-політичний устрій Австро-Угорської держави та інших країн.

Останнє відоме число часопису (ч. 6 за 1900 р.) вийшло у червні. Ймовірно, на ньому й було припинено видання журналу, оскільки редакція постійно зазнавала фінансових труднощів.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 109; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 448, 534.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2311; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 179; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олесь Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 86—88.

О. Дроздовська

214

ПРАЦЯ: Народна газета. — Виходить що 14 днів. Р. 1. Ч. 1. 1897, 11 (23) цвітня.

Видає і за ред. відповідає Вячеслав Будзиновський. — **Чернівці, 1897:** Друк. «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом Івана Хромовського. *Адр. ред.:* Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

Вийшло: 1897 — Р. 1 ч. 1—9/10, 11—15/16, 17; Ф. 28,5×20 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* річно 2 зр.

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1897 — Р. 1 ч. 1—17.

Громадсько-політична газета, яку видавав для «буковинських мужиків» «гурт людей», що провадив редакційну політику винятково у «спосіб радикальний», який «добирає ся аж до кореня лиха» (ч. 17). Основні висвітлювані проблеми: складнощі життя буковинських селян (здебільшого усі передовиці), їхні права й обов'язки (Екзекуції. — Ч. 2; Чипив ся як п'яний плота. — Ч. 4), «стягання податків» (Куди діваються наші гроші. — Ч. 1; Непотрібні драчки. — Ч. 3; Грунтовий податок. — Ч. 5), організація допомоги «мужикам» (Ратунок для мужицкої землі. — Ч. 5), необхідність культивування національної самоповаги («Ми» не «ти», а «ви». — Ч. 2).

Еміграційні негаразди, пов'язані зі складнощами переїзду й адаптації, не зовсім сприятливими умовами прожиття і праці, що очікували українське селянство в чужих краях, обговорювалися не лише в прозовому публіцистичному блоці (Канада. — Ч. 2; Дмитрів Н. Канада. — Ч. 9/10), а й у надісланих віршованій творчості народних талантів — дописувачів «Праці», які закликали добре все зважити перед кроками у невідоме майбуття «на чужих землях» (Луженко. З Канади. — Ч. 4; Бажанський І. Розлука. — Ч. 7).

Єдиним засобом досягнення «робітничої» мети автори «Праці» вважали страйк (Сила рільничого страйку. — Ч. 8) — дієвий спосіб протесту, «виборення всього, що хочемо» (Бойкот. — Ч. 9/10). Редакцію неодноразово звинувачували в «бунтуванні» народу (Вісім фільварків з димом! — Ч. 12), адже на сторінках видання постійно вміщувалися заклики «добивати ся ліпшої долі» (Братя-хлібороби Буковинської землі! — Ч. 9/10) та пояснення «Чия була земля в давній Руси. Звідки взяли ся пани, звідки взяли ся князі» (ч. 7).

Інформаційний блок газети творили оперативні новини із засідань Державної ради, повідомлення про політичні актуальності міжнародного життя, різнопланові (зокрема приватних підприємців) оголошення.

Читачі збагачувалися літературною естетикою віршів М. Конопніцької, С. Руданського, І. Франка, оповідань і новел О. Маковея, В. Стефаника.

«Отсим числом кінчимо перший рік видавництва», — зупиняла вихід газети редакція у грудні, на 17-му числі, позаяк «Громадський Голос», популярна на той час газета українських радикалів, що виходила у Львові паралельно з «Працею», ввела у свій текстувальний комплекс і буковинську «народню» тематику, прищеплюючи таким чином і цьому краю «мужицьку політику». «Праця» виконала свою «пресову» місію — придбала, «приручивши» змістом, нових читачів для «Громадського Голосу», який доволі впевнено в ті роки завойовував західноукраїнську аудиторію.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 109; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 455, 481—483.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2315; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під. ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 627; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 145.

Л. Сніцарчук

215

ROBITNYK: Organ gusko-ukrajinskoji socyjalno-demokratycznoji partyji. — Wychodyt' dwa razy w misiac, 1-ho i 15-ho. R. I. Nr. 1. 1897, 1 stycznia.

Wydaje i odpowiada za red. Iwan Hynczak [псевд. М. Ганкевича]. — **Lwów, 1897:** Druk. K. Wiesnéra u Lwówi (1897 nr. 1); Druk. E. Ostruszki u Lwówi (1897 nr. 2—5). *Адр. ред. і адм.:* Lwów, Pasaż Hausmana, nr. 8.

Вийшло: 1897 — R. I nr. 1—5; Ф. 31×23,5 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* за рік 1 złr. 24 ct., przy własnim widbori 1 zł. Ц. окремого номера 5 i 4 kr.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1897 — R. I nr. 1—3, 5.

Суспільно-політичний двотижневик «Robitnyk» активно пропагував ідеї соціал-демократії, сприяв поліпшенню взаємин між українськими, польськими та єврейськими соціал-демократами в Галичині, а також відстоював інтереси робітництва краю.

Вихід газети латинськими літерами редакція пояснювала тим, що робітники в містах дуже часто не знають «guskoho pyśma, a chceme zarazom, szczo-

by i polski i żydiwski robitnyky mohły czytaty naszu czasopyś» (Wid redakcyi. — Nr. 1). Однак не все українське робітництво сприйняло схвально вихід часопису латиницею, тож редакція змушена була захищати свою позицію, стверджуючи, що для виживання у чужому середовищі краще писати про робітничі справи та боротьбу за свої права рідною мовою «hoczby łątyńskymy bukwy» (Iz-za bukwy? — Nr. 3).

На сторінках часопису домінують статті на важливій суспільно-політичній темі — про розвиток соціал-демократичного руху у світі та його цілі (Nashi ciły. — Nr. 1), тогочасні політичні течії — народовство і москвофільство (Naszi polityczni tabory. — Nr. 2), про зародження і розвиток соціалістичного руху в Польщі та жорстокі репресії царського уряду (Pamjaty czoty-roch polskich socialistiw. — Nr. 3). В останній статті йшлося про засудження до смертної кари чотирьох соціалістів — Станіслава Куніцького, Петра Бардовського, Яна Петрусінського і Михайла Осовського та вислання на каторгу до Сибіру інших активістів.

Редакція газети інформувала читачів про робітничий рух на Буковині (nr. 2), широко висвітлювала вибори до австрійської Державної ради (nr. 3), виборчий рух у Галичині (nr. 5). Так, у передовій статті «Pered wybogamy» (nr. 3) гостро критикувалося недосконалу виборчу систему. Вперше у виборах мали взяти участь міські робітники, які раніше не мали жодних політичних прав, однак редакція вважала, що виборча реформа була проведена так, щоби забезпечити мандати представникам панівної верхівки. Цьому сприяла й обмежена кількість виборчих округів (увесь край від Вісли до Збруча і від Карпат до Бугу міг обрати тільки 15 послів), а також привілейовані «класові» права певних груп міщан під час перевиборів та нечесна передвиборна політика польських партій, зокрема «людовців», які вдавалися у Західній Галичині до підкупу виборців, тощо. Редакція була переконана, що робітничий рух очолювала соціал-демократія, тому закликала виборців боротися за свої права й голосувати за кандидатів-соціалістів.

Серед публікацій «Robitnyka» — статті «Konec parlamentu» та «Religija czy polityka?» (nr. 3), у яких негативно оцінювалися результати роботи дев'ятої сесії Державної ради у Відні, зокрема виборча та податкова реформи. Редакція також критично оцінювала пастирський лист архієпископів та єпископів Австро-Угорської держави, присвячений виборам, у якому відлунувала, на її думку, «złoba dnia» й виразно звучала політична «струна», тож він сприймався як «protyw-socjalistyczna» відозва.

Час від часу редакція вміщувала дописи та листи з Відня, зокрема М. Бугайчука (nr. 2) та Йосифа Дречевича (nr. 5).

Із художніх творів у газеті опубліковано вірш І. Франка «Kameniarі» (nr. 1) та оповідання О. Федьковича «Safat Zinycz» (nr. 2). Із літературознавчих публікацій вирізняється ґрунтовністю розлога стаття «Taras Szewczenko» (nr. 5), у якій вміщено також «Заповіт» поета.

У часописі було декілька рубрик: «Zi Sojmiw», «Nowynku», «Z teperisznnoj chwyli». Під рубрикою «Nowynku» подано повідомлення про вибори, робітничі зібрання, подяки товариствам, які привітали вихід «Robitnyka», тощо.

Більшість матеріалів було надруковано без зазначення авторства.

Останнє наявне число (5-те) побачило світ 1 березня 1897 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 109; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2159, 1282.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2532; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 388; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 141; Босак О. І. З історії розвитку соціал-демократичної періодики / О. І. Босак // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 34—37.

В. Габор

216

РУСЛАН: Християнсько-суспільний дневник (1911—1914). — Виходить щодня крім неділь і руских св'ят. Р. 1. Ч. 1. 1897, 1 січ.

Видає й відповідає за ред. Теофіл Барановський (1897 ч. 1—151), Стефан Кульчицький (1897 ч. 152—1898 ч. 262, 1899 ч. 223/224—1900 ч. 73, 75—291), Лев Лопатинський (1898 ч. 263—1899 ч. 222, 1900 ч. 74, 1901—1903 ч. 238, 262—293, 1904—1907 ч. 209), Сень Горук (1907 ч. 210—1914 ч. 172), Василь Барвінський (1914 ч. 173—193). *Відповідає за ред.* Сень Горук (1903 ч. 239—261). — **Львів, 1897—1914:** *Видає* Лев Лопатинський (1903 ч. 239—261). *Друк.* В. А. Шийковського, Львів (1897—1913 ч. 288, 1914); «Загальна Друкарня», Львів, ул. Пекарська, ч. 32 (1913 ч. 289, 290). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львів, ч. 9, ул. Коперніка (1897—1898 ч. 186, 1899 ч. 200—1901 ч. 186), ч. 5, ул. Ліндого (1898 ч. 187—1899 ч. 199), ч. 1, пл. Домбровського (1901 ч. 187—1909 ч. 9), ул. Осолінських, ч. 11 (1909 ч. 10—1911 ч. 219), ул. Хмельовського, ч. 15 (1911 ч. 220—1914).

Вийшло: 1897 — Р. 1 ч. 1—293, 1898 — Р. 2 ч. 1—292, 1899 — Р. 3 ч. 1—223/224, 225—292, 1900 — Р. 4 ч. 1—291, 1901 — Р. 5 ч. 1—65/66, 67—203, 203/204—207, 207/208—240, 240/241—292, 1902 — Р. 6 ч. 1, 2/3—160, 160/161—212, 212/213—290, 1903 — Р. 7 ч. 1—14, 14/15—61, 62/63—293, 1904 — Р. 8 ч. 1—97, 97/98—293, 1905 — Р. 9 ч. 1—290, 1906 — Р. 10 ч. 1—285, 1907 — Р. 11 ч. 1—291, 1908 — Р. 12 ч. 1—294, 1909 — Р. 13 ч. 1—292, 1910 — Р. 14 ч. 1—285, 1911 — Р. 15 ч. 1—290, 1912 — Р. 16 ч. 1—294, 1913 — Р. 17 ч. 1—290, 1914 — Р. 18 ч. 1—193; *Ф.* 46,5×31 см (1897—1910), від 48,5×36,5 см до 53×38,5 см (1911—1913 ч. 288, 1914), 39×29,5 см (1913 ч. 289); *Обс.* 4 с., 6 с., 8 с.; *Передпл.:* В Австрії на рік 12 р. ав. (1897—1899), 10 зр. (20 кор.) (1900—1901),

20 кор. (1902—1910), 24 К (1911—1914). За границею на рік 20 рублів або 40 франків (1897—1899), 16 рублів або 36 франків (1900—1909 ч. 46), 12 рублів або 30 франків (1909 ч. 47), зі щоденною висилкою 7 долярів або 12 рублів (1909 ч. 48—1910), 7 долярів або 14 рублів (1911—1913 ч. 288, 1914). *Ц.* окремого числа 8 кр. ав. (1897—1901), 16 сот. (1902—1903), 10 сот. (1905—1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1897 — Р. 1 ч. 2—293, 1898 — Р. 2 ч. 2—292, 1899 — Р. 3 ч. 1—290, 292, 1900 — Р. 4 ч. 1—291, 1901 — Р. 5 ч. 2—289, 291, 292, 1902 — Р. 6 ч. 1—29, 31—290, 1903 — Р. 7 ч. 1—293, 1904 — Р. 8 ч. 1—293, 1905 — Р. 9 ч. 1—290, 1906 — Р. 10 ч. 1—285, 1907 — Р. 11 ч. 1, 3—287, 290, 291, 1908 — Р. 12 ч. 1, 3—294, 1909 — Р. 13 ч. 1—292, 1910 — Р. 14 ч. 1—274, 276—285, 1911 — Р. 15 ч. 1—283, 285—290, 1912 — Р. 16 ч. 1—294, 1913 — Р. 17 ч. 1—290, 1914 — Р. 18 ч. 27—193; **НБУВ:** 1897 — Р. 1 ч. 2—45, 53—58, 77—80, 82—84, 87, 88, 96, 99—291, 1898 — Р. 2 ч. 2—218, 220—292, 1900 — Р. 4 ч. 276, 1902 — Р. 6 ч. 26, 29, 101, 121—126, 128—135, 137—154, 156, 159, 187, 210, 217, 238—240, 260, 1903 — Р. 7 ч. 1—293, 1904 — Р. 8 ч. 1—292, 1905 — Р. 9 ч. 1—39, 41—49, 51—257, 259—290, 1906 — Р. 10 ч. 1—285, 1907 — Р. 11 ч. 3—291, 1908 — Р. 12 ч. 1—294, 1909 — Р. 13 ч. 1—292, 1910 — Р. 14 ч. 1—284, 1911 — Р. 15 ч. 8—41, 43—68, 70—272, 275—278, 280—283, 1912 — Р. 16 ч. 1—23, 25—33, 35, 38—54, 57—59, 62—75, 77—83, 85—87, 89—138, 140, 143—294, 1913 — Р. 17 ч. 7—282, 1914 — Р. 18 ч. 10, 13—15, 17, 18, 21—37, 39—46, 48—104, 108—115, 117—123, 126, 130, 132—152, 161, 166—193.

Примітки: Нумерація сторінок кожного числа окрема. Під заголовком видання — епіграф: «Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска» (М. Шашкевич «З Русланових псалмів»). Додатки: 1898 р. — до ч. 164 (2 с.); 1901 р. — до ч. 207/208 (2 с.); 1902 р. — до ч. 88 (2 с.), ч. 94 (2 с.), ч. 160/161 (1 с.), ч. 212/213 (2 с.); 1903 р. — до ч. 14/15 (4 с.), ч. 62/63 (4 с.); 1904 р. — до ч. 187 (2 с.); 1906 р. — до ч. 83 (4 с., 2 с.), до ч. 167 (1 с.); 1911 р. — до ч. 187 (2 с.); 1912 р. — до ч. 218 (2 с.); 1914 р. — до ч. 69/70 (4 с.).

Редакція щоденника основним своїм завданням визначала «боронити наші народні права, добивати ся їх розширення і приєднання для позитивної роботи народної в кождім напрямі широкі верстви рускої суспільности» (1897. — Ч. 75). У 1900 р. програма

Передплата
на «РУСЛАН» издается:
в Австрии:

на целый рік . . .	12 р. ав.
на шість року . . .	6 р. ав.
на чотири року . . .	4 р. ав.
на місяць . . .	1 р. ав.

За границею:

на целый рік . . .	20 рубль
на шість року . . .	10 рубль
на чотири року . . .	7 рубль
на місяць . . .	1 рубль

Подорожні чеків на 10 р. ав.

РУСЛАН

«Вирлош ми очи і дуну ми заранош: а не поплемом милошч і віра не поплемом бо руске ми серце і віра руска.» — В Руслянових поэмях М. Шинкевича.

Водити у Ассіні ще два кілометри, і тутешні селяні не год. 6-й попутник.

Рідше, адміністрація есеперидів «Русака» від 3. 9 ут. Ковенка. — Есепериди мислять в Ассіні Ландоунах в південні Гвінея.

Відомо, що есепериди с'явили на території ландоунах, але не знайшли ландоунах. — Рідше, адміністрація мислять від порту. — Есепериди ландоунах есепериди, але не від 30 км від есепериди, а в «Нді-сепериди» 30 км від есепериди. Поніс і притримати есепериди до 15 км від есепериди.

Наша Ідея національна в Галичині і переломні
єї розвитку.

Частина рускої інтелігенції в Галичині, що, виходячи на великому «атланта» Погосдинського колоніа Галисько-руської», поглянула «народні основи», про котрі ще в 1848 р. писав Микола Устиянович, спинала розвиток рускої мови і літератури, а з ним і весь розвиток нашої національної ідеї в Галичині. Поміж першими ідеї Марківської прихильниками не було ні одного такого, що став би своїм талантом розбудити нашою національну думку, інтесити серед рускої суспільності наше життя, що мов та іскра в пожежі глибокого тапа.

[illegible]

писно, подля там також монографію Костомарова про схизматичність і самостійність українсько-руського народу в. з. «Дві руські народності», та ще й сам для маніфестації носія козацьку шапку і записки недо-вірників: «будете українці (sic!), що я маю дорослі!» Видно, що й для альтернативи і політичної метаморфози мала українська декорация поєднати правдивого, — порушувати далі не посідині одришки неза-міреного чуття!...

[illegible]

Важнейшим из русских народных дел в Галиции считали политическое сотрудничество поляков австрийские правительства. Выяснилось, что в доверие до России не элементу дипломатии. До первого союзу галицкому князю на взаимном правительстве, майское учреждение русских послов, а в то же время частая репрезентация русского народа не всякая другая его числа оставила. Однако, ни на какие публикации, ни парламентской политике не удалось точнось проводить русские повести. Вспомогательное, договорное, не удалось извещать его отношения для работы по отношению, для обеспечения и расширения про-

для культурного підняття рускої народності. У Савою, тойдний головний і єдиний орган політичній Русії, заповняв свої сторінки найбільш поміркованими статтями проти Яна Добрянського, редактора *Gazetnikaregow* і або проматувал (на мову не перекладати) «освіщені-обряди, а на просянтіну, економічну і взагалі культурну роботу майже не звертали ся і вичислю, так що записана в р. 1848 р. Галицько-руська Матиця майже зовсім засліплена ся і не промисла ніякого життя.

Тим самим способом провела і її діяльність тодішніх руських козаків, котрі зміцнили політичну позитивність обстежуваних значнішою кількістю до поземки з головним негативом Руси гр. Лешком Борковским і т. д., а в ряді державних також не представляли правительству позитивних домагань для культурного розвитку руського народу. Тим то справедливо знаменитий публіцист і політик др. Адольф Шингоф схарактеризував політику тодішніх руських козаків словами: "Eine eigene bestimmte Politik, wie die übrigen Slaven, haben die Ruthenen nicht. Sie wollen immer nur das, was die Polen nicht wollen." (Подібно характеризувати і в одній своїй політиці і Маур Полак).

Не виходило політично, не маличн істориі рутини і факхового знання, не вимді трусі посли мілітасунати користного тоді для себе становища в тілах законодавчих і парламентів своєю правдою піднявши до внутрішнього економічного і культурного розвитку руського народу у Галиччині. Вони були такі вереніті погалом засвоєноплановик пох каландко і тодішим провідником Руссичи: »Wier brauchen Nichts zu thun, die Regierung wird schon selbst für uns sorgen! Ташим способом і інтелектуальні руски не набували потрібного факхового знання а селіствісті і мілітантство було у великій часті покляне собі самому, хіба

На „растѣ“.

(Далее.)

[illegible]

Цілий рік она так само томилася — трудилася зрубати дрова, покласти буряк, жати тину, носила дрова і воду, жала, орала намістачі поля. Ніко, довкола розостелену сумку пустити она так вже добре жила, що не мала перед сою ніякої великої страхи — все своє життя она провела між тими садовитими горбками. Она знала, що

на замід буйи опера, а на засиди починались надривати, веселі поля — але сповни очима не бачили ніякого білого гілля крил горбисті річкові сторони, не знала нічого білого крім сіл скупих повоки на дні замірат і людей, біло як ліни шовку. Сміла, на яку насулудили ті, що там живуть.

Мала куюс хліба в кишені, і знала, що тут і там по дорозі в джерела; мала в собі і серці, щоб німає трам, як ліни до кі наїде, щоб нібрати в обсервон і занести до дому, не хотіла від халкиски стратити марно. Вирішила вступити синтиту, поперх наїмаула хустку синю, конячку, як голів не мала нічого, рудий зашкотила по лист. Чеботи несла в руці, щоб не дерлась в дорозі, вбере їх тоді, як буде білалю, — боє курвала їх ліни на до жості й білі; буйи се крімі зоботи на деревинах підімнаш, що їх поєси лінино десь-коня.

В широкій кишені поклала нусок сиру і бо-
лоччик хліба для свого сина; вважала ще що —
але в дні не було нічого більше.

Виповисники шкереги вкрапили посніжком матерію: вощик був холодний, вітерець ніби від моря, скрізь сонце просніжало темряву нікуди. Мислилі б були занепади лише рямом, пригладжували собі від води в яго медового, та та без змісту нікуди. Нагадувала собі, як ще вчили его на руді, вивченого в писання, з малюнками, рукописами, ровесники, вогнища; вітерники рясотками, як ні, дошкери німаквітцями-місцями дити

перша са за с' рук, щоб побачи до дворян —
перший раз самостійно на своїх ногах! Глянула
— свої ден, коли узяв з сина і злику побі-
соти, не лезла на єй нідрі ніколи і спарува
свою голову до єй рамен, ніхтак, на ден, коли
перше вперше са, причастие, яке єй високий,
святий мелехонский шербук, що даше величаву
тролю худолу, але худолу бачи і ца, що
розсипавши мєй дїтя, так що все бачи голодні.
Ако поплотса свою одинокую добру волюку
спізнаючи, щоб познати що мити і мити;
бачо се горючі діти, сече сызвато на єго чо-
рних нуді, коли йде через церкву.

Він був все добрий хлопець, дарований, незалежний, чимний, прихильний для молодих братів і сестер, слухняний батькам, вдоволенний своєю долею.

Народ передає його і в релігійній літературі. Наприклад, у «Богородиці» Миколи Гоголя: «... і від тоді ніщо більше не довідалася про нього: ніслова світів ні розсуду між ними: забарилася діалого-діалого, а їй не залишилося нічого більше, крім того, що виконувати перед образом Богородиці ці молитви за нього. Цілих 21 літ плакала він до неї, вона брала за нього на себе всі муки, всю працю, всю біду — народ в одній хвилині пропав їй для неї, став нічим...»

(Конца. Бүдө.)

видання доповнилася ще однією засадою: «...оборона прав нашої Церкви, народности і накликуване народів до єдності» (Запросини до передплати. — 1900. — Ч. 291).

Вважаючи «національну ідею «головною підмогою і запорукою для розросту, сили і добра руского народу», редакція стверджувала, що лише вона зможе «всіх нас одушевити, заігри і злучити до позитивного труду культурного і економічного в користь всіх верств руского народу» (1898. — Ч. 293). Так, у статті «Наша ідея національна в Галичині, перепони її розвою» (1897. — Ч. 3—5, 8—11) відображено становлення і розвиток національної думки та вплив періодичних видань національного спрямування («Діло», «Пролом», «Слово») на її формування, а також пошавлення у 60-х рр. XIX ст. літературного і національно-політичного руху. Увагу приділялося заснуванню у Львові молодіжного гуртка «Громада» та активній діяльності «Галицько-Руської Матиці». Усе це, на думку автора, «мусіло наново розбудити і оживити свідомість національної одноцільності українсько-руського народу, хоч розділеного державними межами та ріжницею віри». У публікації «Наші наміри» Д. Лепкий (під псевд. Священик) негативно оцінив пасивну роль народу в національному житті: «У нашій національній житю залягла тьма кромішна. Русини не здобули ся ні на один-однісінський якийсь сьвітлий, могучий, а спільний і одноцільний крок, що свідчив би про нашу повну самосвідомість» (1897. — Ч. 6).

Серед матеріалів, що відтворювали громадсько-політичне й культурне життя русинів, представлено також фрагменти листування відомих українських діячів: «З переписки між д-ром Т. Окуневським а послом О. Барвінським» (1906. — Ч. 29—33), «Переписка Проф. д-ра Омеляна Огоновського з Олександром Барвінським» (1906. — Ч. 69, 73) та ін.

Однією з провідних тем часопису було мовне питання, оскільки, на переконання редакції, «хто плекає ідею національну, той дбає поперед все про мову. Тому і всі народи домагають ся іменно як найширших прав для своєї мови. Они дбають, щоби мова їх уживала ся не лише в житю родиннім, але і в житю прилюднім: в школі, церкви, уряді, науці, в законодавстві і увсяких зносінах з властями» (Принципи національності. — 1897. — Ч. 21). Добір матеріалів, серед яких — роздуми А. Метлинського про українську мову, дослідження В. Коцовського, виступи О. Барвінського, свідчить про важливість цієї проблеми в контексті державотворення. У розлогій праці «Етимологія і

фонетика» В. Коцовського (1897. — Ч. 102, 105, 106) порушено проблему тогочасного правопису і літературної мови, зокрема «непригідність» використання фонетичного правопису.

Редакція узагальнювала, що незадовільний стан функціонування української мови у багатьох сферах суспільного життя зумовлений неопрацьованістю і неузгодженістю української термінології, відсутністю фундаментальних термінологічних словників. Не оминалося увагою і проблему розв'язання мовних питань в економічно і культурно розвинених країнах, у яких вони стали «осею внутрішніх відносин» (Язикове питанє. — 1898. — Ч. 18, 20). У статті «Нові язикові розпорядження» (1898. — Ч. 42) розглядалося шляхи вирішення цієї проблеми у Чехії та Моравії.

Окремий тематичний напрям представляють публікації, у яких висвітлювалася діяльність парламентарів з підтримки української мови. Мовні питання розглядалися на засіданнях посольської Палати, де з промовами виступали послы Вахнянин, Барвінський, що відображено у статтях «Наше язикове внесене» (1898. — Ч. 80), «Мова руска в галицких судах» (1898. — Ч. 94). Так, Барвінський у промові, виголошеній на засіданні комісії, заторкнув питання рівноправності народів у державі, їх права на збереження і плекання своєї мови (Промова п. Барвінського в адресовій комісії дня 19-го мая 1897 року. — 1897. — Ч. 105). Особливо гостро питання про мову розглядалися на сторінках «Руслана» 1898 р., про що свідчать передові статті (Пишіть по руски. — Ч. 37; Язиковий закон. — Ч. 50; Трудности язикового закона в парламєнті. — Ч. 65; Голоси в справі язикового питання. — Ч. 71). Про непошану до «руської» мови та недотримання мовного закону чиновниками, вживання на державному рівні чужомовних термінів йшлося у матеріалі «Руска мова в урядах».

Усвідомлюючи, яким важливим виховним чинником є школа, редакція із прикрістю констатувала, що вивченню рідної мови не приділялося належної уваги ні в початкових, ні у вищих навчальних закладах, тому й культура мовлення молоді була вкрай низькою. «В міру того як мова руска обійме ширші круги житя публічного, — наголошувала редакція, — відповідно до того зросте і сила національна народу руского» (Значіне рідної мови. — 1897. — Ч. 28). У статтях «Як посієш, так пожнеш» (1900. — Ч. 193), «Шлім руску молодіж до шкіл» (1902. — Ч. 176), «Про бережанське шкільництво» (1912. — Ч. 168, 169), «З ниви народного шкільництва» (1914. — Ч. 36—39) автори закликали «руську» молодь вступати до шкіл, де здобувалося

освіту українською мовою, а також прищеплювалося любов до рідного народу, його традицій.

У щоденнику вміщено низку статей, в яких аналізувалися питання впливу інтелігенції, особливо жіноцтва, на розвиток рідної мови. У редакційній статті «Родинне і суспільне значінє руского жіноцтва» (1898. — Ч. 155—158) пояснювався значний вплив жінки на збереження української мови, передавання її нащадкам. Про важливість плекання рідної мови, яке покладено і на інтелігенцію — найосвіченішу верству населення, йшлося у «Листах до рускої інтелігенції» (1897. — Ч. 30, 31, 36). У публікації наголошувалося, що саме інтелігенція «не прийшла ще до повної свідомости стійности ідеї національної, русини зраджують ідеї національній... Чужина — се для інтелігентного Русина така принада що світло для нетлі...». Автор звертав увагу на необхідність вивчення історії рідного народу, щоб не втратити в собі почуття честі і благородства. Тому лише «поступенне образоване обуджає в чоловіці свідомість его значіння в світі і веде до самостійности в мисленю і поступованю» (1897. — Ч. 31).

На сторінках часопису відтворено панораму освітнянського життя у Галичині. Діяльність «Руського Товариства Педагогічного», яке було організатором кількох навчальних закладів, зокрема наполегливу роботу з впровадження «руского» діловодства в народних та середніх школах, відображено у статтях: «Кілька наших домагань в справах школьних» (1897. — Ч. 87, 88), «Загальні збори руского товариства педагогічного у Львові» (1898. — Ч. 45), «Народне Товариство» (1905. — Ч. 23, 24).

Обговорення питання жіночої освіти розпочалося статтею «Освіта жінки», у якій зазначалося: «Русини не мають доси ні одної, ані державної, ані краєвої рускої женьської виділової школи!» (1897. — Ч. 88). Неодноразово на перших сторінках містилися статті про труднощі відкриття шкіл для жінок, звернення громадян щодо продовження навчання, запровадження 5—6-х класів у школах для дівчат (Руская школа женьска у Львові. — 1897. — Ч. 111; В. К. Про конечність середної і висшої осьвіти жіноцтва і інтелігенції. — 1902. — Ч. 146—149; Анкета в справі реформи женьских ліцеїв в міністерстві просьвіти. — 1911. — Ч. 23, 24; Р. В справі вихованя дівчат. — 1912. — Ч. 192—199). Значним досягненням стало ухвалення допуску жінок до адвокатської практики, хоча зберігалася і певна залежність від чоловіків: «Женщины замужні мусять мати позволенє від своїх мужів» (Женщини адвокати. — 1897. — Ч. 20), отримання дозволу мі-

ністерства освіти про допуск жінок до медичних і фармацевтичних навчальних закладів (До розвязки жіночого питаня. — 1900. — Ч. 215, 216).

У публікаціях часопису відзначалося, що від 1898 р. почали відкриватися школи для жінок: «Чотириоклясова женьска школа вправ з руским язиком викладовим» (1897. — Ч. 147), «Руска виділова школа женьска у Львові» (1898. — Ч. 155), «Руска школа ім. Шевченка (виділова) у Львові» (1900. — Ч. 133), «Ліцей руского Інститута для дівчат в Перемишлі» (1906. — Ч. 143).

Про відкриття фахових шкіл та гімназій йшлося у статтях: «Руска школа рільнича в Кіцмани» (1897. — Ч. 148), «Справа рускої школи виділової у Львові» (1897. — Ч. 160), «Бридска гімназия а Русини» (1898. — Ч. 109, 110), «Руска гімназия в Станиславові» (1902. — Ч. 140), «Руска Бурса ремісничя у Львові» (1903. — Ч. 243), «Руска Бурса ремісничя і промислова у Львові» (1905. — Ч. 83, 84). Подавався також перелік шкіл, що діяли у Галичині, промислових шкіл у Львові та Коломиї, аналізувалася діяльність гімназій у Перемишлі та Коломиї тощо (Рускі школи в Галичині. — 1897. — Ч. 158). Про труднощі, яких зазнавали засновники навчальних закладів, йдеться у публікації «Перепони для руского шкільництва» (1897. — Ч. 142).

У публікаціях звернена увага і на основних наставників учнів — учителів: «...праця народного учителя, се-ж наймозольнійший і найбільше відвічальний труд і се праця, що вимагає найбільшої сили духа і витривалості фізичної» (Кілька слів про львівських учителів народних. — 1897. — Ч. 195). Питання низької оплати праці вчителя, недостатнього рівня підготовки самих освітян неодноразово порушувалися у виступах О. Барвінського (О методичнім образованю учителів середних шкіл. — 1898. — Ч. 251, 253), промовах послів О. Богачевського (Промова пос. О. Богачевского в краєвім соймі дня 7. жовтня 1903 при розправі над звітом шкільної комісії про стан народних шкіл і учительских семинарий в 1900 і 1901/2 р. — 1903. — Ч. 249—252), Є. Олесницького (1903. — Ч. 253). Вплив Церкви на освіту (Церков а просвіта. — 1902. — Ч. 212—214; Школа а церков. — 1905. — Ч. 70, 71), реорганізація учительських семінарій, заснування шкіл різної фахової підготовки (спеціалізація школи), чотири- і семирічних шкіл, приватних навчальних закладів, зміна шкільної програми та інші питання розкривалися у статтях: «Учительські семінарії» (1901. — Ч. 259—262), «Реформа учительских семінарій» (1907. — Ч. 27—29), Р. «В справі

реформи учительських семінарий» (1914. — Ч. 35), Є. Макарушка «Замітки до реформи учительських семінарий» (1914. — Ч. 137).

У листопаді 1901 р. редакція газети активно підтримувала боротьбу української молоді за відкриття українського університету у Львові, що відображено у публікаціях: «Борба за руский університет» (1901. — Ч. 254, 255, 263—267), «Народна жалоба» (1901. — Ч. 263), «Справа українсько-руського університету» (1912. — Ч. 286). Подавалися також матеріали про виступи студентів Львівської політехніки та Чехії на підтримку створення університету (Рускі техніки за руский університет. — 1901. — Ч. 263—267). Повідомлялося про хвилю студентських віч, що прокотилася Україною та за кордоном. Публікувалися численні петиції до Державної ради від «руської спільності», в яких відстоювалася думка: «Основи самостійного руского університету у Львові — є національно-культурним постулатом всего руского народу а Австрії» (Жадаймо руского університету! — 1901. — Ч. 266). Зі шпальт «Руслана» лунали звернення львівських студентів до польської молоді: «Загально-людским природним правом належить ся всякому народови на жите і розвиток власної культури. І коли ми домагаємося самостійного українсько-руського університету у Львові, то домагаємося тільки сего, що нам по всім божим і людським правам належить ся» (Відозва українсько-руської молоді до молоді польської. — 1901. — Ч. 254). Студентство підтримувало товариство «Руська Громада», яке звернулося до О. Барвінського з проханням, «щоби став в обороні нашої молодіжки очерненої і споневіраної польскою прасою» («Руська Громада» в обороні молодіжки. — 1901. — Ч. 256). У газеті надруковано промови послів Романчука, Барвінського, Стажинського, міністра просвіти і віросповідань Гартля.

Часопис містив рубрики: «Новинки», «Вісті політичні» («З політичного поля»), «Вісті економічні і статистичні» («Вісті економічні»), «Дописи», «Занедбуване і нехтоване наших народних прав», «Наука, штука, література», «Посмертна оповістка», «Малий фейлетон», «Вісті господарські, промислові і торговельні», «Іменования, перенесення, відзначення, конкурси», «Послідні вісти», «Телеграми», «Справи внутрішні», «З країни нужди і здирства», «Наука, умілість і письменство», «Всячина» та ін.

На початку кожного року редакція подавала огляд політичного й економічного стану України, міжнародної ситуації за минулий рік. Розкривалися погляди представників політичних партій, їхні по-

зиції, постійні конфлікти між різними політичними угрупованнями. Друкувалися звіти про роботу партій за певний період, порядок проведення та програмні питання з'їздів націонал-демократів, москвофілів. Редакція активно виступала проти москвофільства (Поразженє москвофільства. — 1900. — Ч. 191; На розпуті. — 1900. — Ч. 192).

Найновіші політичні новини містилися під рубриками «Вісті політичні» (від 1900 р. — «З політичного поля»). Вони ознайомлювали читачів із політичною ситуацією за кордоном, прийняттям нових законів та резолюцій, проведенням реформ, політичними конфліктами, питаннями, що вирішувалися на засіданнях парламенту, станом відносин між державами тощо. Повідомлення до газети надходили зі всього світу — Польщі, Туреччини, Росії, Великої Британії, Італії, Австрії, Німеччини, Індії, Африки тощо.

У «Руслані» порушувалися важливі економічні проблеми. Представлено інформаційно-коментовані матеріали про щорічний розгляд державного бюджету, необхідність податкової реформи, описано проведення сесій Державної ради, а також прийняті рішення з обговорюваних питань. Опубліковано реформаторські закони, прийняті на цих сесіях: «О відписах податку ґрунтового на случай шкід елементарних», «О відписах податку чиншового на случай неуплатности чиншів», «Про біржу», про вдосконалення цивільної процедури та ін. Розглядалися важливі питання віросповідань і просвіти, розвитку торгівлі, ремесел і промислу, залізниці. Планувалося, що нова Державна рада полагодиць «спори національні на основі повної справедливости», відновить угоду з Угорщиною, завершить реформу судочинної системи (Одинадцята сесія ради державної від 9 цвітня 1891 до 22 січня 1897. — 1897. — Ч. 12). На сторінках часопису М. Грушевський критикував сеймову політику: «Зневіре і застій заступили місце давнішого одушевлення в нашій суспільности» (Проф. М. Грушевський про галицьку політику. — 1909. — Ч. 192). Під рубрикою «Занедбуване і нехтоване наших народних прав» (запроваджена від ч. 165 за 1897 р.) подавалися факти ігнорування прав народу державною владою.

На шпальтах газети розміщувалися невеликі повідомлення під рубриками «Вісті економічні і статистичні», «Вісті господарські, промислові і торговельні» (з 1902 р.), в яких інформувалося про збори чеських хліборобів та висунуті ними вимоги, подавалися статистичні демографічні дані, а також дані про селянські землі та господарства. У матеріалах рубрики «З руху вічевого» та «Новинки» докладно описувалося про-

ведення народних зібрань, подавалося виголошені промови, вимоги та прийняті рішення. Редакція інформувала читачів про економічні зв'язки між Австрією та Угорщиною, банківські розрахунки, справи квот (1897. — Ч. 47—49, 52). Тут опубліковано ґрунтовну статтю про Японію (1897. — Ч. 47), історичну розвідку про Кубу та її значення для Іспанії і США (1898. — Ч. 80, 84, 88).

У часописі розкривалися проблеми, пов'язані з роздрібленням сільських господарств, запусненням земель. У статті «Наші наміри» підкреслювалося: «Зараз може двигнути ся наше селянство, если тільки щиро возьме ся до рациональної управи своєї рілі...» (1897. — Ч. 18). Тож редакція подавала роз'яснення щодо переваг кредиту для селян (Лихва і кредит. — 1897. — Ч. 20), висловлювала занепокоєння зниженням цін на збіжжя, роз'яснювала економічну політику держави для утримання цін тощо. Особливо підкреслювалося, що «стан селяньский є заразом підвалиною, на якій опирає ся весь стан середний нашого господарства суспільного» (Християнські основи в хліборобським руху. — 1897. — Ч. 37).

На підтримку селян неодноразово виступав О. Барвінський, зокрема на засіданнях «адресової» комісії, у крайовому сеймі. Він наголошував, що «маси народні дійшли до тої свідомости, що находять ся на краю пропасти і в тім розпачливім положеню глядять ратунку» (Промова п. Барвіньского в адресовій комісії дня 19-го мая 1897 року. — 1897. — Ч. 105, 106). Редакція часопису закликала селян до об'єднання в організації (Потреба хліборобської організації і репрезентації. — 1897. — Ч. 186, 187, 212, 213), пропонувала нові напрями роботи рілнихих спілок (Важне для хліборобів. — 1897. — Ч. 129). Тут друкувалися матеріали, які містили, зокрема, поради щодо проведення сільськогосподарських виставок (Пчільно-огороднича вистава. — 1898. — Ч. 208), планування і будівництва господарських споруд (Варчин Ю. Сільське будівництво. — 1898. — Ч. 245).

Погана організація «суспільної господарки і брак позитивної опіки над дрібним господарем земельним», неврегульованість податкової політики, відсутність хліборобських спілок і рентових господарств тощо призвели до еміграції селян у Канаду, Бразилію (Еміграція. — 1899. — Ч. 92; 1902. — Ч. 79), Німеччину (Робітнича еміграція до Німеччини. — 1899. — Ч. 161), Італію у 1899—1900 рр. (Справа еміграції. — 1902. — Ч. 184—186, 190). Причини еміграції ґрунтовно проаналізував Н. Рей у праці «Hasła wyborcze» (Голос на часі. — 1897. — Ч. 33), оцінивши

еміграційний рух як «овечий біг в пропасть». Невеликі замітки під рубрикою «Новинки» ознайомлювали читачів з проблемами, з якими стикалися переселенці (Еміграція на Буковині. — 1897. — Ч. 64; Робота еміграційна агентів. — 1897. — Ч. 71; Заробіткова еміграція. — 1906. — Ч. 32).

Незадоволеність своїм жебрацьким становищем, зростаюча політична свідомість селян призвели до загострення відносин із владою. 1902 р. Галичиною прокотилася хвиля страйків. Шпальти «Руслана» були заповнені публікаціями про ці криваві події (Кулі і кров у Львові. — 1902. — Ч. 114; Оперетка революта у Львові. — 1902. — Ч. 115; Закінчене страйку. — 1902. — Ч. 116). Друкувалися тут і повідомлення про страйки за кордоном (Як страйкують в Америці. — 1902. — Ч. 165).

Церква відігравала важливу роль у житті суспільства. Редакція газети виступала на підтримку засад католицької Церкви, розкривала її вплив на суспільний лад та порядок у державі: «Священник нині мусить бути учителем, писарем правительства, лікарем та порадником в громаді» (Становище руского священника в суспільности. — 1897. — Ч. 120—122, 124). У публікаціях акцентувалося на необхідності єднання Церкви, держави і народу заради суспільного добра (Наші наміри. — 1897. — Ч. 21, 23, 26; Св. О. Папа Лев XII — а Русь. — 1898. — Ч. 11, 13; ін.). З нагоди релігійних свят щорічно вміщувалися статті «Христос воскрес!» або «Під Великодень», роз'яснювалося значення цих свят. Час від часу друкувалися вісті із Львівської, Перемиської, Станіславської єпархій про номінації, зміни посад, дотації держави на прийом душпастирів тощо.

У період передвиборної кампанії 1897 р. на сторінках газети архієпископи зверталися до населення з порадами, кого обирати до сейму (Архієпископи і Єпископи австрійські вірним своїх єпархій мир, привіт і благословенє в Ісусі Господі нашім. — 1897. — Ч. 12). Сторінки газети рясніли агітаційними статтями та замітками. Повідомлялося про виступи в Дрогобичі, Стрию, Коломиї проти висунутих кандидатів, роз'яснювалися позиція радикалів, народовців, москвофілів та їх політика (Передвиборчий голос з польського табору. — 1897. — Ч. 22; Вибори до Ради державної. — 1897. — Ч. 24; Діяльність виборча; Клевета і тероризм. — 1897. — Ч. 32; Кізяча ніжка. — 1897. — Ч. 36). Під рубрикою «Новинки» друкувалися списки кандидатів з різних регіонів (З виборчого руху. — 1897. — Ч. 18, 20, 21; Рух виборчий. — 1897. — Ч. 39). Для висвітлення організації

виборчого процесу, підтримки кандидатів, створення виборчих комітетів була запроваджена рубрика «З руху виборчого», яка згодом змінила назву на «Рух виборчий». У статті «Щира сповідь» (1897. — Ч. 20) розкривався зміст кандидатських програм. У часописі обговорювалася відозва Богдана Дідицького, надрукована в газетах «Галичанинъ» та «Діло». Редакція «Руслана» критично оцінювала цю відозву, називаючи її «ловушкою передвиборчою», «сповідю грішника». Вміщено офіційні виступи представників влади, зокрема А. Вахнянина, перед виборцями у Жовкві (1897. — Ч. 25). Не в усіх місцевостях вибори проходили спокійно. Народне невдоволення виливалось у криваві виступи, як це сталося у Чернівці на Станіславщині, Давидові (Слово на часі. — 1897. — Ч. 39; Кровава пригода в Давидові. — 1897. — Ч. 50; Убивство в Давидові. — 1897. — Ч. 51).

За результатами виборчої кампанії 1897 р. у Галичині наводилися статистичні дані зі всіх курій, вказувалися кандидати і кількість голосів, поданих за них (Результати вибори з V курії. — Ч. 48, 49; Числа говорять. — Ч. 50; Вибори до ради державної. — Ч. 52; Статистика виборів в Галичині з курії сільської. — Ч. 54; Вибори. — Ч. 60).

Час від часу у часописі вміщувалися матеріали, в яких висвітлювалися причини, хід та наслідки воєнних конфліктів у світі: «Війна на Філіппінах» (1899. — Ч. 24, 57), «Війна на Сході» (1900. — Ч. 139), «Біла і жовта раса» (1900. — Ч. 141), «Россия в Китаю» (1900. — Ч. 142), «Пролив крови» (1900. — Ч. 143), «Голоси знатоків про Китай» (1900. — Ч. 145), «Похід на Схід» (1900. — Ч. 147), «Новий зворот в південно-африканській війні» (1902. — Ч. 54) тощо.

У публікаціях видання інформувалося про російсько-японську війну 1904 р., воєнні події 1912 р. на Балканах (війна Туреччини з болгарами, сербами, чорногорцями, греками), італійсько-турецьку війну 1911—1912 рр., а також про трагічні події у Сараєві — вбивство спадкоємця престолу архієпископа Франца-Фердинанда і його дружини княгині Софії Гогенберг (1914. — Ч. 143). Звістки про напруження між Росією та Німеччиною почали з'являтися у березневих випусках газети. Загострення російсько-німецьких відносин 1914 р., мобілізація армії, воєнне становище в Сербії, Франції, Румунії, початок світової війни — основні теми публікацій часопису того періоду.

Упродовж всього часу існування газети редакція сповіщала читачів про роботу Наукового товариства ім. Шевченка, зокрема, публікувалися звіти про щорічні збори НТШ. Про прийняті рішення з важливих

питань та проведення зборів йшлося у статтях: «Загальні збори Наукового Товариства ім. Шевченка» (1897. — Ч. 19), «Справоздане з надзвичайних загальних зборів Наукового Товариства ім. Шевченка дня 8. грудня 1896» (1897. — Ч. 25) та ін. Автори часопису аналізували діяльність товариства «Просвіта»: «Справоздане з діяльності Товариства «Просвіта» за час від 1. січня 1900 до 31 грудня 1901» (1902. — Ч. 88, 90), «З Товариства «Просвіта». Діяльність Головного Відділу і комісій за перший чверть рік 1912» (1912. — Ч. 85, 86) тощо.

У «Руслані» надруковано «Спомини з мого життя» О. Барвінського (1911—1913), які не тільки охоплюють численні факти його біографії, а й подають широку панораму діяльності українського громадянства. Свій життєвий досвід він прагнув передати нащадкам: «Треба нам учитись від культурних народів, переймати від них все краще, користуватись досвідом старших людей і на підвалинах ними положених класти дальші цеголки народної будівлі» (1911. — Ч. 263).

О. Барвінський різко критикував несправедливу національну політику польської влади. Чим більше загострювався міжнародний конфлікт з наближенням війни, тим енергійніше виступав Барвінський на захист українства. Тексти його промов у парламенті часто друкувалися в «Руслані», тут опубліковано також його історико-політичну розвідку. Редакція видання надрукувала листування О. Барвінського зі С. Воробкевичем, О. Партицьким, В. Антоновичем, П. Кулішем під назвою «Матеріали до історії зносин Галичан з Буковинцями».

Для висвітлення культурно-мистецького життя 1900 р. у часописі започатковано рубрику «Руский народний театр», під якою вміщувалися анонси нових вистав. Низка статей присвячена обговоренню будівництва нового театру у Львові, повідомлялося про перші концерти у Львівській філармонії, виступи «Львівського Бояна», проведення свята пісні тощо. У декількох числах друкувався «Шкільний устав висшого музичного інституту під управою «Союза співацьких і музичних товариств у Львові» (1903. — Ч. 192—203).

У циклі матеріалів 1897 р. розповідалося про життя і творчість Т. Шевченка. У статтях розкривалося ставлення Т. Шевченка до родинних стосунків, його любов до людей, рідної землі на основі поезій «Кобзаря» (Канівський А. Тарас Шевченко приятель родини. — 1897. — Ч. 46—49); аналізувалися поезії (Студинський К. «Хустина» Тараса Шевченка. Причинок до генези поезій Тарасових. — 1897. — Ч. 89,

90), значення творчості (Коли вперше проявився вплив «Кобзаря» Т. Шевченка, вид в. р. 1840 на руске письменство в Галичині? — 1897. — Ч. 51—53).

Незважаючи на важкі обставини політичного та громадського життя, в Україні велася культурно-освітня робота. Особливе місце редакція «Руслана» відводила бібліографії. На шпальтах видання друкувалися критичні замітки, рецензії, списки нових книг та періодичних видань Галичини.

Під рубрикою «Хроніка українська» представлено цикл матеріалів про історичні постаті та книжкові видання, які посіли важливе місце в українській літературі. Серед них — критична стаття Мирона Миронюка, присвячена святкуванню столітнього «ювілею» «Енеїди»; подано цікаві біографічні відомості про Василя Рубана, автора двох книжок про Україну, роздуми «Хто є автором «Українських приказок», виданих в 1864 р.?, нові та давні українські пісні, зібрані П. Безсоновим. У часописі друкувалися різноманітні літературні новинки (1897. — Ч. 38, 39, 44).

Про видання нових книг можна було дізнатися із рубрик: «Наука, штука, література» (з ч. 7 за 1897 р.), «Надіслане» (1897), «Бібліографія» (1912). Від ч. 127 за 1897 р. редакція розпочала «Огляд книжок і часописий» («Огляд часописий»), під цією рубрикою подавалися огляди публікацій економічної та політичної тематики різних періодичних видань. У часописі надруковано перелік розвідок, вміщених у «Записках Наукового Товариства імені Шевченка», представлено нові періодичні видання («Зоря», «Правда», «Посланник», «Дзвінок», «Прапор» та ін.). К. Студинський інформував про новий напрям роботи НТШ — «подавати українсько-руській публіці добірні белетристичні праці оригінальні і переклади, звістки про рух культурний в Європі, відомості про жите духовне нашого краю і відносини, в яких се жите росте» (1898. — Ч. 9).

1898 р. редакція запровадила нову рубрику — «3 літературних новин» («Літературні новини»), під якою містилися анотації до творів, що друкувалися у «Літературно-Науковому Вістнику», зміст 1—3 книг «ЛНВ». Тут були опубліковані розвідки О. Маковея «Українсько-руська література та її будучина» (1898. — Ч. 117—121), відчит В. Масляка «Значінє Ів. Котляревського в рускій літературі» (1898. — Ч. 269—272), рецензія І. Стешенка на книгу К. Студинського «Котляревский і Артемовский» (1901. — Ч. 129—134). У часописі анонсувалося нове видання Л-ь-т (крипт. В. Щурата) «Руско-Українська перекладна поезія» (1898. — Ч. 39—41), у яке ввійшли переклади, здійсне-

ні літераторами П. Кулішем, П. Ніщинським, М. Старицьким, Оленою Пчілкою та ін. (1898. — Ч. 39).

Значну увагу на шпальтах часопису приділялося висвітленню культурно-просвітницької роботи книгарень «Наукового Товариства імені Шевченка» (1905. — Ч. 46), Ставропігійського інституту (1914. — Ч. 44). Від ч. 71 за 1897 р. на останній сторінці почали друкуватися пропоновані книгарнями списки видань, у які входили твори А. Бачинського, богослужбові книги, молитвослови, проповіді Бартошевського, Добрянського та ін. У розділі «Наука, умілість і письменство» 1911 р. друкувалися списки нових шкільних підручників, виданих заходом «Руського товариства педагогічного» (ч. 162), підручників з історії, виданих Б. Барвінським (ч. 222), 1912 р. — книг видавництва товариства «Просвіта» (ч. 14). Окреме оголошення інформувало про підручники з історії для перших класів середніх шкіл Б. Барвінського (1911. — Ч. 185—188, 190—194, 196, 197, 242—247). В огляді української преси (Українська періодична преса. — 1906. — Ч. 172—174) представлено низку періодичних видань, що виходили в той період, серед них — «Хлібороб», «Рідний Край», «Добра Порада», «Запоріжжє», «Слобожанщина» (Харків), «Боротьба» (Київ) та ін. Надруковано низку ґрунтовних статей: «Підгірський Дзвін» (підп.: Орест О.) — про часопис, присвячений справам і потребам населення Лемківщини, «На тему провінціоноальної преси і організації» (1912. — Ч. 240) та «На чийх услугах світова преса?» (1911. — Ч. 290) (підп.: П. П.). Декілька заміток про католицьку пресу подав Ч. Т. (1912. — Ч. 13, 14). Матеріали рубрики «Нові видавництва» (від ч. 74 за 1914 р.) ознайомлювали з виданнями музичного видавництва «Ліра», товариства «Просвіта» та ін.

У часописі постійно друкувалися витяги з публікацій різних українських («Буковина», «Діло», «Громадська Думка», «Нива», «Основа») та закордонних («Słowo Polskie», «Dziennik Polski») періодичних видань, подекуди з оцінкою порушуваних питань та коментарями редакції. Так, тут розміщено виступ О. Барвінського на сесії крайового сейму, надрукований польською газетою «Gazeta Narodowa» 26 лютого, про погляди поляків на русинів (Виждемо з холодною кровю. — 1897. — Ч. 38), із галицького часопису «Буковина» — статтю «Сам один» (1897. — Ч. 41). Матеріали запровадженої 1902 р. рубрики «3 польської праси» оглядово коментували основні питання, які порушувала польська преса («Przedświt», «Głos Narodu» та ін.). Передруки подавалися мовою оригіналу.

В окремих числах видання на першій сторінці містилися статті, присвячені пам'яті громадських діячів, серед них — редактор «Руслана» Теофіл Барановський (1897. — Ч. 152), митрополит Галицький Йосиф Сембратович (1900. — Ч. 231), літератор і науковець Олександр Кониський (1900. — Ч. 271), доктор філософії Ізидор Шараневич (1901. — Ч. 264).

Матеріали доповнювали численні чорно-білі світлини та портрети, зокрема цісаря Франца Йосифа I (1898. — Ч. 261), А. Шептицького (1901. — Ч. 3). Число 16 за 1903 р. присвячено 20-м роковинам смерті «провиди і справдешного мужа» Володимира Барвінського, який працював у газеті «Правда», був засновником «Просвіти». Велику частину публікацій становили матеріали шевченківської тематики, зокрема напередодні 100-літнього ювілею з дня народження Т. Шевченка. У матеріалах чисел 54 за 1911 та 1914 рр. віддано шану народному поетові. Подано декілька заміток до його автобіографії, вірші Б. Лепкого, статті О. Маковея, О. Барвінського, К. Студинського, повідомлення про проведення урочистостей у Львові, Петербурзі, Перемишлі. Надруковано розвідки Данила Бодревича про видання перших Шевченкових творів у Галичині (1911. — Ч. 59), гостро критиковано ставлення до творчості Шевченка в Росії (Псевдокритика Шевченка. — 1914. — Ч. 54—57). Окремі числа «Руслана» за 1911 р. (ч. 248, 249) присвячено 100-літнім роковинам М. Шашкевича. Друкувалися біографічні відомості, критичні замітки про життя відомих історичних, державних, культурних діячів: «Королева французка Анна Ярославна» (1897. — Ч. 16, 17), «Згадки з життя Цісареві Елизавети» (1898. — Ч. 199), «Федькович яко політик і педагог» (1897. — Ч. 171—173), Генрик Сенкевич «Ходім за ним!» (1897. — Ч. 59—72) — про римського патриція Кая Септімія Цінна, Євген Барвінський «Марія Лявдова-Горжіцова» (1897. — Ч. 110) — про життєвий шлях драматичної актриси народного театру «Дівадло» в Празі. У циклі статей «Критичні мініятури» П. Нагідки (псевд. П. Ганька) оцінювалися життєвий шлях і творчість І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка.

На сторінках газети опубліковано низку матеріалів Івана Копача під спільною назвою «Родинне жите (Гадки проф. д-ра Фрідріха Паульзена)» (1903), в яких порушувалися проблеми родинних стосунків, зокрема взаємини батьків і дітей, становище жінки в сім'ї тощо.

У часописі вміщено літературознавчі публікації: «Характеристика поезій Петра Гулака-Артемовського», «З дослідів над Шевченковою «Наймичкою» Б. Лепко-

го, «Вплив України на розвиток руского письменства в Галичині», низку історичних розвідок та статей про «старшу» добу історії України В. Барвінського, розвідка «Українські гетьмани Брюховецький та Тетеря» І. Нечуя-Левицького. Зі споминів опубліковано матеріали, підписані криптонімом О. К., — «Цікава сторінка з минулого», в якій подано відомості про Т. Лебединцева.

Значна частина публікацій часопису ознайомлювала читачів із прозою та поезією українських і зарубіжних творців художнього слова. Майже в кожному числі друкувалися переклади з італійської, німецької (А. Готнер-Грефе «казка для дорослих» «Соловей» (1897. — Ч. 2), Дон Карлос «Анархістка» (1898. — Ч. 68—70), «На «расті» (1897. — Ч. 3—5), з польської (Еліза Ожешко «Ані на ступінь» (1898. — Ч. 134—136), з угорської (Вартоломей Сальочий «Історія поцілуя» (1898. — Ч. 23—25, 32, 33, 35), з французької (Гі де Мопассан «Жебрак» (1898. — Ч. 254, 255) та інших мов.

У виданні опубліковано повість Я. Кониського «Молодий вік Максима Одинця», сатиричний нарис «Клопоти українського письменника і видавця», прозові та поетичні твори Г. Квітки-Основ'яненка, Б. Лепкого, Л. Лопатинського, О. Маковея, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, Б. Пруса, О. Сластіона, К. Студинського та ін.

Рубрика «Малий фейлетон» представлена переважно поезією (автори — С. Бердяєв (під псевд. С. Обуховець), В. Залізник, П. Карманський, Уляна Кравченко, Б. Лепкий, Л. Лопатинський, Є. Мандичевський, С. Чарнецький та ін.).

У газеті опубліковано низку статей астрономічної тематики автора Т. А. Б., в яких розповідалося про різні планети та зірки, періоди місячних та сонячних затемнень і їх вплив на Землю тощо, як-от: «Марс» (1897. — Ч. 29), «Місяць» (1897. — Ч. 54, 55).

Під рубрикою «Переписка Редакції і Адміністрації» друкувалися листи, надіслані читачами до редакції. Серед найбільш активних були анонімні дописувачі зі Станіслава, Унева, Бродів, Буковини, Відня, Кам'янки-Струмилової, Золочева, Бережан, Самбірщини, Тернополя, Праги, Перемишля, Кракова. Серед підписів — Академік, Василь Т-ий, член «Родини», І. Я., Ю. Д. Редакція неодноразово зверталася зі сторінок видання до читачів («Від Адміністрації», «Від Редакції», «Запросини до передплати») з проханням залучати нових передплатників, відновити або надсилати передплату, робити добровільні пожертви на потреби видавництва.

Найактивнішими авторами газети були: Мирон МIRONЮК, А. Канівський, К. Студинський, Петро Раєвський, О. Гавриш, О. Сластін, Є. Барвінський, Ю. Варнич, Є. Мандичевський, Лазар Лазаревич, І. Левицький, Б. Лепкий. З цензурних міркувань статті підписувалися здебільшого криптонімами та псевдонімами: Араде (К. Студинський), Микола Мафтейків (М. Бучинський), Олександр Катренко (О. Катрухін); астронімами підписувалися: О. Маковей, А. Вахнянин, К. Студинський, Р. Ковалів, О. Барвінський та ін.

Остання сторінка видання відводилася під рекламу та оголошення. У розділі «Цінник львівської палати торговельної і промислової» подавалася інформація про цінні папери — акції, заставні листи, облігації, монети.

1914 р. редакція повідомила читачів про складне становище часопису через початок воєнних подій, тому «Руслан» «не може сповняти як слід всієї своєї задачі, яку ми собі витичили» (ч. 184). Останнє (193-тє) число вийшло 29 серпня 1914 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 109—110; Каталог дореволюційних газет, що виходили на Україні (1822—1916) : публікація фондів ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 106; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 180—181.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 7 — С. 2649; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 446; «Руслан» «поправився» // Гайдамаки. — 1906. — Ч. 191. — С. 1—2; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX—поч. XX ст. / П. Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 123—125; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства / Мирослава Дядюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 459; Ревера Б. Відображення руху за український університет у Львові на сторінках галицької преси (кінець XIX — початок XX ст.) / Богдана Ревера // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 58—74; Сніцарчук Л. Газета «Руслан» (Львів, 1897 — 1914 рр.): змістово-тематична модель видання / Лідія Сніцарчук // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. — Вип. 31. — С. 241—250.

Л. Кульчицька

СВѢТЪ = «SVIT» (The Light) (1908 № 16 — 1937): Часопись для православныхъ Русиновъ въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Бразиліи (1897—1899); Часопись для православныхъ Русиновъ въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Бразиліи и органъ русскихъ православныхъ Братствъ въ Америцѣ (1900—1907); Часопись для православныхъ Русиновъ въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Южной Америцѣ и органъ Православного Общества Взаимопомощи въ С. Ш. С. А. (1908—1909); Газета для православныхъ русскихъ людей въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Южной Америцѣ. Органъ Православного Общества Взаимопомощи въ С. А. С. Ш. (1910); Газета для православныхъ русскихъ людей въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Южной Америцѣ. Органъ Русскаго Православнаго Общества Взаимопомощи въ С. А. С. Ш. (1911—1914); The Oldest Russian Newspaper in America. Русская еженедѣльная газета (1927—1937). — Выходитъ два раза въ мѣсяць (1897), що тыжня (1900, 1908—1914, 1927—1937). — Р. 1. Ч. 1. 1897, [квіт.].

Ред. Gregory Hrushka (1897—1899), Епископъ Александръ (1906, 1910 № 11—24), А. Немоловскій (1908 — 1909 № 35, 1910 № 11), В. І. Туркевичъ (1909 № 36 — 1910 № 10, 25—52, 1911—1914), А. Филиповскій (1915), П. Коханикъ (1916—1923), И. К. Гойнякъ (1923 — 1930 № 25). *Ред.-изд.* Григорій Грушка (1900 — 1901 № 2), В. І. Туркевичъ (1901 № 3 — 1906), А. Немоловскій (1908 № 9—14). *Ред. и управляющий* І. Крашкевичъ (1930 № 26 — 1937). — **Олд-Форджъ, Па** (1897 — 1901 № 2); **Нью-Йоркъ** (1901 № 3, 1908 № 15 — 1937); **Філадельфія, Па** (1908 № 9—14), **1897—1986:** Published by Gregory Hrushka [Буд. Григорій Грушка] (1897—1899). Orthodox Catholic Mutual Aid Society of U.S.A. (1908 № 15 — 1914 № 25); *Изд.* Русское православное католическое об-во взаимопомощи въ С. Ш. С. А. (С.Ш.А.) (1927—1937). *Адр. ред. та друк.:* Gregory Hrushka Russian, Orthodox Priest, Oldforge, Pa (1897 ч. 1). *Адр. ред.:* Олдъ-Форджъ, Па. Сѣверна Америка (1900 — 1901 № 2), 434 North 8th St., Philadelphia, Pa (1908 № 9—14), 528 Истъ 82, Нью Йоркъ, 1261 Park Ave. (1908 № 15 — 1909 № 44), 432 East 71st St. (1909 № 45 — 1912 № 39), 166 Avenue A (1912 № 40 — 1914 № 25), 84 East Market Street, Wilkes-Barre, Pa (1927—1937).

Вийшло: 1897 — Р. 1 ч. 1, [?], 1898 — Р. 2 ч. [?], 1899 — Р. 3 ч. [?], 1900 — Г. 4 № 1—8, 13—36, 1901 — Г. 5 № [?], 1902 — Г. 6 № [?], 1903 — Г. 7 № [?], 1904 — Г. 8 № [?], 1905 — Г. 9 № [?], 1906 — Г. 10

С В Ъ Т Ъ

Продолжительность жизни в Америке 77,0 лет.
Продолжительность жизни в Австралии, Голландии и др. 5, 2 лет.
Продолжительность жизни в Америке 10 лет.
Объемы (интерпретационные) на одном
поле на роде, 12, 10 лет.

Ч. 1. 1897 — Часописъ для православныхъ Русинъ въ Соединенныхъ Штатахъ, Канадѣ и Бразиліи. — 1897 Р. 1.

Христосъ въскресе!

— Подорожувачи наших любів, д
рогих земляків із прайдиного са
лого Христова Воскресіння, як завжди
нашим святым обіцяємо сказати від
спави о тій славіної події, о тій Ве
лікій Ділі, в котрій весь православн
християнський кірй родується — пошу хва
ли стінує.

Христосъ воскресъ, и съкропился есмьъ исповнишии все, по слову глаголю о Номъ въ законъ Моисеевъ и въ пророки, и покаяхъ. Самъ Символъ, отвержиши умъ съестъ участникомъ разлужию Псалмъ, скажашъ ннхъ: такъ написано и такъ покаяхся, пострадати Христъ въ воскресену изъ мертвыхъ въ три дни (Лук. 24; 44, 46).

Христосъ воскресъ, и мнѣ
нища се не пусто слово божѣ шлаго и
человека въра правдина, жива, омерзѣ
божескаго воскреснаго Христа; оковы прѣ
зирания, сокрушенія мекать у дре
влянскаго гроба и ны уже не раба
на свободнаго. Слово Христосъ не бо
воскресъ, жда покаян сѣ. Псаломъ, то и
дѣла тѣхъ, что въ покаян, что не грѣш
наху (1 Кор. 15, 14).

Христосъ воскресъ и ми
спаси: преданъ Господь на грѣхъ на
и воскресъ для оправданія нашего (Гал.

Христосъ...
на своемъ чинѣ, въспомогавъ
человѣка на свѣдѣніи. Въспомогавъ Хри-
ста на жертвѣхъ и давъ Ему славу, и
были малы віру и убоженію на Бога
Петр. I, 21).

Христосъ воскресъ, и мы
любимъ рыбки, пропѣвавши науку Го-
сподню. Нагорѣ по всей вселенной, сто-
ятели проповѣдию направили тогдашн-
юму свѣту; и проповѣди буди въ
уши и въ дарема, наиди въ Христе
по воскресъ: сн Христосъ во воскресъ,
и проповѣди нага твѣта (1 Кор. 15).

Христосъ воскресъ, и тѣ-
перь ясно, неопровержимо доказательно, и
Она-отъ Свѣтъ Божій; родиль съ Госпо-
домъ отъ имени Давидова по плоти и откры-
тъ съ Сыномъ Божиимъ въ силѣ, по духу свѣ-
тъши черезъ воскресеніе изъ мертвыхъ
(Рим. 1. 4).

Вот и покатилась буда твоя, о любой ч
татаю, дичного сой нареченый и сыты
дождь называться ся правдинъ правдинъ
и торжество тождество.

Святыя православная церковь, скиту-
юча из себе шарфую двоюмну одягу смуты,
не печали про носила из великогого посты-
да Распятию святою женоху Христу, жи-
вет же пребавши си въ одягу сядзую-
щую радости а веселию ради Воскресе-
ния Симвела, торжественнымъ голосомъ
поющимъ ликованіе, отыгравше до своихъ
вирныхъ чадъ: Воскресеніи днѣмъ
преславнымъ ся людие!

Против и мы, пишущие от ее имени в этой газете „С в е т“ хотим сказать дорогим землякам, чтобы не забывать дорогих землячков, одарив: спешите в дорогу и все!

[illegible][illegible]

Мм, точно и будет! старик с улыбкой слышал, чтобы никто больше не путал тут в Америке глупого переселенца с великим святым православным пророком. «Божественные дела, пророки и люди» и чтобы мажор проповедь да еще раз и сполна, слушало работя, в котре находил ко всему, доброту, чуждого, каки находити се в этих синопсисах! И это перае... Да, да, «пророк» бо - да того, того беру в такую отнюдь тут, нашим, романах, пудом! Христос основал, свое, пророк! Он и брал сох аналогично, какрото слово, что... «свое, святое, слово».

[illegible][illegible]

Поскрасеет день просвітить ся лю-
дерська і сповістимъ яко рази: по како-
му злощастію унія була тымъ новымъ
чимъ зацхнухомъ, котрымъ була прикована
пани правды до польского плути за пан-
циплихъ зобовъ і до нашкодо простопа-
рѣ то злощастію члвчъ мнъ Руспамъ ста-
ло такогожъ кривымъ нашкодникомъ шме-
котко-іезуитскою Царствію, а Душамъ въ-
пни рабамъ польского самовластия, тра-
стѣи надъ нашимъ миломъ і родствомъ!

Христос воскрес, и гробной тайны
 тайна явила ей, суарь снаше съ про-
 славляющаго имени Святцаго, гроби
 полноты, которую бже осязаете прочитие
 Тѣло Кео, даиъ вѣрующе, оузнавъ, ея
 осязати съ гроби на знакъ, що въ немъ
 бже, погребенный Христосъ — во воскресъ,
 являюща съ истого гласно поминаши Кео.

[illegible]

Родники! Паша час пярэня і тым: гэты
от себe аткнуў тін гробні пашыя аб-
ду і абмаў тут па свабоднай зямлі.
Паша час свабоды! кроўка пошукі
нашадзі! Тут і паша пашыя сцэ-
ны і Русію, якія пашыя свабоду і
корыста з ней. Сьвідата са свайго карку
пашыя ушч, і які вольна: „Воскресні
Хрыстова выданне, пашыя і са Сакто-
му Господу Ісусу, дзімну бярэжыш-
ку. Як святая прашоўка іх пашыя!

Христосъ воскресъ!

Христосъ воскресъ изъ мертвыхъ.
Смертию смерть погнавъ
И сыномъ во гробѣхъ
Жизнь даровавъ.

При отвертѣхъ Христа гробъ
Робѣтнику не суму!
Вѣра и въ тѣхъ воскресеніи
И въ бѣдѣхъ духъ суму!

У той божабѣ черни силу
Нѣтъ, гроба Христова —
Вѣра въ Христа лѣтъ на
Тѣхъ, какъ мотавъ.

Но та збѣра знаходить ся
Въ цркви православної,
Котру ославивъ Спасъ, Воскресъ
Воскресшій днесь славно!

УВАГА.

Со первого числа нашей газеты высылается **Война** даром, но следующие числа будут высылаться по адресу лицам, которые примут участие в продаже и т. д. руб.

**Евангельська історія о воскресенні
ІІСУСА ХРИСТА**

[illegible]

Матр Марія, Савома и Іоанна, пришедъ къ Пётру, поклонились ему гробу. — Ты, Пётръ, увидишь Ангела, который пошлется къ тебѣ о воскресеніи Іисуса и призови мѣся, съименуй его Галілемъ, или Іосифъ. Но увидишь на облакахъ, Якоже сядеши и не говориши о немъ никому, кромѣ учениковъ, которые приидутъ съкусить со смерти своего учителя, поименно троихъ и соименнаго тѣхъ, но два изъ нихъ должны, услышавъ ихъ извѣстіе о воскресеніи въ суету бѣжать. Иисъ самъ тогда, Пётръ и Іоанна, поклонились ему гробу, а за ними пошла Матр Магдалина. Затрудились, на рудъ своего гроба, и не могли объявити съобща, что съ тѣмъ, кто они? вернулись назадъ. Марія же пошла на ту тѣлу. Тогда она увидѣла во гробѣ двохъ ангеловъ, которые дружно пригласили ея, и вѣли ей, что дѣланныхъ сномъ, отворивъ ея для ниспослания, — ты увидишь и самого Господа. Сидѣлъ, который съ перцу давалъ? съи си при себѣ сорокадесять, да онѣла събою, слышавъ ученики, что онѣла събою, слышавъ Господи. Онъ съ призыванъ, увидѣвши учениковъ, отворивъ ея, съи Господи на небо, и гробъ съи, съи чинали Господи въ Галілемъ. Марія сообщила все, что съи было призывано; во ученики съи не повѣрили.

Для того Христоу живи Свое „яко воскресшего ученикамъ, еси въ Ерусалимъ проба востановити и оживити надѣяніа духа. Такъ въ протугу шчо того славнаго воскреснаго дня. Онь живи съ Самому Петру и двоимъ ученикамъ на дорогѣ въ Ерусалимъ. Ты же въ великомъ радости до-

№ [?], 1907 — Г. 11 № [?], 1908 — Г. 12 № 1—52, 1909 — Г. 13 № 1—52, 1910 — Г. 14 № 1—52, 1911 — Г. 15 № 1—52, 1912 — Г. 16 № 1—52, 1913 — Г. 17 № 1—52, 1914 — Г. 16 № 1—52, 1915 — Г. 17 № [?], 1916 — Г. 18 № [?], 1917 — Г. 19 № [?], 1918 — Г. 20 № [?], 1919 — Г. 21 № [?], 1920 — Г. 22 № [?], 1921 — Г. 23 № [?], 1922 — Г. 24 № [?], 1923 — Г. 25 № [?], 1924 — Г. 26 № [?], 1925 — Г. 27 № [?], 1926 — Г. 29 № [?], 1927 — Г. 30 № 1—52, 1928 — Г. 31 № [?], 1929 — Г. 32 № [?], 1930 — Г. 33 № 1—52, 1931 — Г. 34 № 1—52, 1932 — Г. 35 № 1—52, 1933 — Г. 36 № 1—52, 1934 — Г. 37 № 1—52, 1935 — Г. 38 № 1—52, 1936 — Г. 39 № 1—52, 1937 — Г. 40 № 1—52; Ф. від 51×37,5 см до 45×31,5 см (1897—1900), від 56×39 см до 57,5×44,5 см (1908—1914, 1927—1937); Обс. 4 с. (1900), 8 с. (1911—1914, 1927—1937 ч. 22), 6 с. (1937 ч. 24—49); *Передпл.*: на рѣкѣ въ Америцѣ 2.00 дол. (1897, 1900), съ почтовою пересылкою до Австрiи, Галичины и пр. 5 злр. (1897), до старого краю до Австрiи 5 злр., до Россiи 4 руб. (1900), для членовъ Об-ва Взаимопом. 1.20. (1908 № 9—15), въ Соед. Штатахъ 1 д. 50 ц. (1908 № 9 — 1914 № 25), \$ 2.00 (1927—1937), за границу 2.00 (1908 № 9 — 1911 № 30), для заграницы и Канады 2 д. (1911 № 31 — 1914 № 25), \$ 3.00. (1927—1937). Ц. окремого числа въ Америцѣ 10 ц. (1897), 3 ц. (1908 № 9 — 1913), 5 ц. (1914), для заграницы и Канады 5 ц. (1911 № 31 — 1914 № 25).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1897 — Р. 1 ч. 1, 1900 — Г. 4 № 1—8, 13—36, 1908 — Г. 12 № 9, 11—23, 25—39, 42—49, 1909 — Г. 13 № 1—52, 1910 — Г. 14 № 1, 2, 6, 7, 9, 11—30, 32—52, 1911 — Г. 15 № 1—52, 1912 — Г. 16 № 1—52, 1913 — Г. 17 № 1—13, 17—23, 27—33, 35—38, 40, 41, 43, 44, 46—48, 50—52, 1914 — Г. 16 № 22, 24, 25, 1927 — Г. 30 № 39, 44, 1930 — Г. 33 № 19, 26, 1931 — Г. 34 № 4, 1932 — Г. 35 № 10, 24, 32, 42, 46, 50, 1933 — Г. 36 № 25, 1934 — Г. 37 № 17, 25, 33, 36—38, 40, 45, 46, 1935 — Г. 38 № 6, 27, 29—32, 34—38, 40, 42, 44, 48—50, 1936 — Г. 39 № 1, 5, 8, 22, 25, 30, 34—37, 40—42, 46, 49, 50, 52, 1937 — Г. 40 № 6, 9, 13, 17—22, 24, 36, 38, 40, 43, 45, 47, 49, 50; ИИРЦ: 1900 — Г. 4 № 1—8, 13—36, 1909 — Г. 13 № 1—52, 1910 — Г. 14 № 1—52, 1911 — Г. 15 № 1—52, 1912 — Г. 16 № 1—52, 1913 — Г. 17 № 1—52.

Примітки: 1900 р. газета виходила нерегулярно: ч. 9—12 не вийшли. 1912 р. (№ 3—41) функції редактора виконував А. Хотовицький. Упродовж чотирьох місяців 1914 р. її редагував о. ректор Леонід Туркевич.

Від 1978 р. видання виходило англійською мовою.

Русофільська газета була заснована о. Григорієм Грушкою, настоятелем православної церкви в містечку Олд Фордж (штат Пенсильванія, США). У редакційній статті він зазначав: «Цѣль нашей газеты есть: просвѣщать рабочій тутъ людъ, вказати дорогу правды! а ѳттакъ получшити шербату долю тихъ, котрыхъ нужда, бѣда загнала въ далекій край шукать куска насущного хлѣба, котрый му вороги выдерлы зъ устъ на родинѣ» (1897. — Ч. 1). У цьому ж числі англійською мовою наголошувалося, що «Свѣтъ» — єдиний руський православний політичний часопис країни, який поширюється у всіх частинах Сполучених Штатів, Канади та Бразилії, де тільки розмовляють руською мовою».

Згідно з рішенням правління «Православного общества взаимопомощи» від 1900 р., Г. Грушка «обов'язався... поміщати в ній [газеті] всі розпорядження і відчити... о житю і діяльності, о стані каси, составі членовъ і т. д.» (1900. — № 16). Редакційні статті та інші матеріали, написані редактором, були спрямовані проти ідейно-церковних супротивників із греко-католицького табору, зокрема проти редакції часопису «Свобода» (1900. — № 7, 23).

Упродовж періоду редагування Г. Грушкою газета видавалася українською мовою: «Газета «Свѣтъ» якъ і перше уважаєсь за потребную и довжна виходити «що-тиждня» на понятномъ большости членовъ общества народномъ малорусскомъ язицѣ» (1900. — № 18), оскільки «издавать газету «Свѣтъ» на малорусскомъ нарѣчii разрѣшено Указомъ Святѣйшаго Правительствующаго Всероссийскаго Синода за Н. 6570» (1900. — № 1—36). Від № 14 за 1911 р. усі публікації подавалися російською мовою.

Після Г. Грушки редагування часопису продовжили православні священики, які так визначали своє завдання: «Теперь [...] «Свѣтъ» постарается снова войти въ прежние рамки народно-политической и церковно-общественной, литературной газеты, съ обстоятельными отдѣлами по обозрѣнію всемірной политики и жизни въ Австр. Руси, такъ и въ Россійской Имперіи» (1912. — № 8).

На початках існування газети автори публікацій порушували проблеми лише церковного життя і братських справ, подавали новини із США та Європи. Зокрема, в оглядовій статті «Православне общество взаимопомощи въ Сѣверно-американскихъ С. Штатахъ» (1900. — № 13—19) йшлося про діяльність цього товариства впродовж п'яти років.

Серед інших матеріалів цієї тематики — О. Мончаловського «Житье и дѣятельность Ивана Наумовича» (1900. — № 8, 13—36), статті, що стосувалися церковної статистики у США (1900. — № 1), діяльності Петра Могили (1900. — № 1, 2), історії Києва (1900. — № 29—33) та ін. Низка публікацій (головно переклади із американських видань) мала пізнавальний характер.

У газеті постійно подавалися передруки з галицької москвофільської, згодом — і російської преси, в останні роки видавання частіше вміщувалися повідомлення про американське життя (наприклад перебіг виборів), політичні події в світі, зокрема у Росії.

Час від часу друкувалися матеріали до історії еміграції, про життя «русинів» у громадах США та Канади. Статті про діяльність греко-католицької Церкви в Америці мали виразне антиукраїнське спрямування: «Якъ то враждебноу естъ Унія для русиновъ» (1900. — № 33), «Уніятська Русь въ Америці гніе и смердить» (1908. — № 18), «Коротка хроніка уніятськихъ церковъ въ Америці» (1908. — № 31), «По поводу пребывания Шептицкого въ Канаді» (1911. — № 11), «Новое движение на Американской Украинѣ» (1911. — № 16), І. Недільницький «Исторія русской православной церкви въ Америкѣ» (1932. — № 46—50), «Римо-католицизмъ идетъ на насъ» (1935 — № 27—37), С. Вітазевський «Родъ Острожскихъ — защитникъ православия і Руси» (1935. — № 49—51) та ін. Автори статей про відомих українських митців, особливо Т. Шевченка (1911. — № 10), М. Шашкевича (1911. — № 45), М. Лисенка (1912. — № 43), Лесю Українку (1913. — № 36) та інших, також негативно відгукувалися про їхню творчість.

Серед творів літератури на сторінках газети опубліковано поезію Г. Грушки (під крипт.: Г. Гр., Гр. Гр.), оповідання Джерома К. Джерома, М. Салтикова-Щедріна, Л. Толстого, І. Тургенєва, історичний роман М. П. Лобановської-Кречет «Нероны-христіане» (1912. — № 1—34) й ін.

«Литературный Альбомъ» — окрема сторінка «на общелитературномъ русскомъ языкѣ» — з'явилася 1909 р., тут друкувалися, зокрема, твори Л. Глібова, Максима Горького, В. Короленка, І. Тургенєва та ін.

У середині 1930-х рр. деякі матеріали публікувалися англійською мовою, як правило, це передруки із американської преси (наприклад ціла сторінка англійською мовою у № 6 за 1935 р.).

Основними рубриками в різний час були: «Въ редакцію «Свѣта», «Дописи», «Зъ життя нашихъ

братствъ», «Изъ жизни Общества», «Новинки» («Новости»), «Изъ мира политики», «Съ широкого свѣта», «Изъ нашей жизни», «Изъ старого краю», «Изъ Австро-Венгрии», «Разныя извѣстія», «Американская хроника» («Американская жизнь»), «По Россіи», «Читай и думай!», «Дрѣбнички», «Всячина» («Всякая всячина»), «Смѣхъ и правда» й ін. Від 37-го числа за 1932 р. запроваджено постійні рубрики «Наука духовная» та «На злобу дня».

Під рубрикою «Русско-Американская печать» спорадично друкувалися огляди преси США (1911. — № 23; 1912. — № 2) та Канади (1912. — № 11), повідомлення про появу нових українських часописів (1910. — № 30, 33; 1912. — № 16) тощо.

16 грудня 1937 р., до сорокаріччя заснування тижневика, вийшов «Ювілейный номер газеты «Свѣтъ» (ч. 50), в якому опубліковано статті, спомини, замітки й інші святкові матеріали. Зокрема, початкам видання газети присвячені спогади М. Перхача — набірника, який працював із першим редактором Г. Грушкою, — «Сорокъ лѣтъ тому назадъ (Мои дорогіе воспоминанія первого изд. газ. «Свѣтъ»)» та І. Недільницького «Къ сорокалѣтію газеты «Свѣтъ».

У часописі публікувалися також тематичні сторінки.

«Звонокъ: Веселый листокъ для старыхъ и молодыхъ», який містив різноманітні гумористичні матеріали, 1908 р. подавався у кожному номері; 1909 р. — у № 1—35, 37—42, кілька разів у короткому варіанті («Маленький Звонокъ») — у № 40, 41; 1910 р. — у № 11, 12; 1912 р. — у № 28—42. Його редакторами були Соняшник (псевд. А. Немоловського) (1908—1909, 1912) та о. Іоанн Слюнин (1910 № 11, 12). «Звонокъ: Страничка юмора и сатиры» знову з'явився у № 17 за 1937 р.

«Дѣтская Русская Часопись» вперше була опублікована у ч. 3 за 1912 р., далі виходила як «Пчелка: Дѣтская Русская Часопись» (1912. — № 4, 6, 8—12, 14—17, 19, 21).

Рубрика «Смѣхъ и правда» (1911. — № 4) згодом отримала назву «Колючки. Смѣхъ и правда» (1912. — № 6—12, 14—27); на зміну їй ввели «Забаву» — «юмористическое приложение къ «Свѣту» (1913. — № 2, 3).

«Пастырско-просвѣтительный листокъ Союза Православныхъ Священниковъ въ Америкѣ» від 23 листопада 1935 р. (№ 48) виходив за редакцією Петра Коханника щотижня як додаток (обсяг переважно — 1 с.). Іноді усі матеріали листка подавалися англійською мовою (1936. — № 34, 36). Назва його

залежно від зміни керівництва «Союза...» також двічі змінювалася: «Пастырско-объединительный листок Союза Православных Священников въ Америкѣ» (1936 № 38 — 1937 № 44) і «Пастырско-просвѣтительный листок Общества Русскаго Православнаго духовенства въ С. Америкѣ» (1937 № 45—50).

У статті «Наши сотрудники и корреспонденты» (1937. — № 50), окрім кількох єпископів та священників із США й Австралії, названо таких осіб, як інок Олексій (Карпатська Русь), академік М. Реріх (Росія—Азія), Г. Гребенщиков, С. Вітазевський, К. Морза, А. Попов (Польща), П. Дроздов, Ф. Бодасюк, Ф. Оболешев (Югославія), Д. Ішевський (Естонія), М. Багров (Латвія), М. Печковський, С. Парфенов, І. Лисицин, М. Шаров.

Основними авторами тижневика були редактори та члени «Православного общества взаимопомощи», окрім них, статті і дописи підписували Не-Луцик, Омелькович, Православний, Русин, Русский та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 111.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2724—2725; Новая православная газета въ Америкѣ // Американскій Православный Вѣстникъ. — Нью-Йоркъ, 1897. — № 19. — С. 403—404; Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 449—451, 460; Коханік П. Русское Православное Католическое Общество взаимопомощи въ Сѣв.-Американскихъ Соединенныхъ Штатахъ: Къ XX-лѣтнему юбилею: 1895—1915 / П. Коханік. — Нью-Йоркъ, 1915. — С. 26, 32, 40, 44, 48, 50, 87; Коханік П. Русское Православное Общество Взаимопомощи въ Сѣв.-Американскихъ Соединенныхъ Штатахъ: въ память 70 лѣтня Общества / П. Коханік. — Wilkes-Barre, 1965. — С. 57, 59, 69, 71, 75, 106; Wynar L. R. Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States / L. R. Wynar, A. T. Wynar. — 2d ed. — Littleton, Colorado, 1976. — Р. 54; Wynar L. R. Guide to the American Ethnic Press: Slavic and East European Newspapers and Periodicals / L. R. Wynar. — Kent, Ohio, 1986. — Р. 32; Magocsi P. R. Our people: Carpatho-Rusyns and Their Descendants in North America / P. R. Magocsi. — 3rd ed. — North York, 1994. — Р. 51, 55—57, 77; Довідник з українсько-американських газет на мікрофільмах / упоряд.: Г. Миронюк, О. Лужницький. — Нью-Йорк ; Львів, 1998. — С. 28.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 167, оп. 1, спр. 192. — Арк. 80 зв.; Спр. 265. — Арк. 7; Library of Congress; Manuscript Division. Alaskan Russian Orthodox Church in America. — Series B: Clergy Dossiers. 1770—1929. — Hrushka, Hryhorii. Container B 9. — Reel 12.

Я. Сенік

СВОБОДА: Письмо політичне, просвѣтне и господарске для народу (1897—1899); Політичне, просвѣтне і господарске письмо для народу (1900—1903 ч. 11); Політичне письмо для народу (1903 ч. 12—52); Політична, просвѣтна і господарська часопись (1907—1912, 1916 ч. 20 — 1918); Ілюстрована політична і просвѣтна часопись (1913—1914); Ілюстрована політична просвѣтна і господарська часопись (1915—1916 ч. 19); Політичний, просвѣтний і господарський часопис (1922 ч. 1, 2, 9—50, 1924 — 1926 ч. 16); Орган Української Народної Трудової Партії (1922 ч. 3—8, 1923); Орган Українського Національно-Демократичного Об'єднання (1926 ч. 17 — 1927 ч. 14, 1931 ч. 15—49, 1933—1938); Селянська газета. Орган Українського Національно-Демократичного Об'єднання (1927 ч. 15 — 1930 ч. 43); Селянська газета (1930 ч. 44 — 1931 ч. 14). — Виходить що тижня (1897 — 1922 ч. 8, 1923—1938), щоденно (1922 ч. 9—50). Р. 1. Ч. 1. 1897, 1(13) січ.

Видає и за ред. вѣдповѣдає Кость Левицький (1897—1898 ч. 28), Василь Нагѣрный (1898 ч. 29 — 1899 ч. 1, 52), Александеръ Борковский (1899 ч. 2—27, 1906 ч. 1), Михайло Губчакъ (1899 ч. 28—51, 53), Вячеслав Будзиновский (1902 — 1905 ч. 17, 19—33, 38—47). *Ред. просвѣтно-господарской части* (1897 — 1898 ч. 32, 1899 ч. 2—51, 53), *ред.* (1900) Василь Король. *Вид. і одвічальний ред.* Володимир Охримович (1900 ч. 1—34), Льонгин Цегельский (1900 ч. 35—50/51, 1907 ч. 30 — 1908 ч. 38), Александер Борковский (1901 ч. 1—20), Володимир Бачинський (1908 ч. 39 — 1912). *Редарує і одвічає за ред.* Євгеній Левицький (1901 ч. 21—50), Витовт Демянчук (1901 ч. 51). *Одвічальний ред.* Юліян Ловицький (1906 ч. 2—43), Льонгин Цегельский (1906 ч. 44 — 1907 ч. 29), Володимир Бачинський (1913 ч. 1—36), Микола Заячківський (1913 ч. 37 — 1914 ч. 6), Михайло Струтинський (1919). *Ред.* Степан Баран (1915 — 1918 ч. 42), Степан Витвицький (1918 ч. 43—45), Михайло Струтинський (1922 ч. 1, 2), Колегія (1937 — 1938 ч. 44). *Відповідає за ред.* Александер Денис Сембратович (1905 ч. 18, 34—37), Микола Заячківський (1914 ч. 7—12), Степан Баран (1914 ч. 13 — 1918), Мих. Струтинський (1922 ч. 1—6), Ол. Кузьма (1922 ч. 7 — 1924 ч. 24, 1928 ч. 13 — 1931 ч. 34), М. Голубець (1924 ч. 25 — 1925 ч. 13), О. Костик (1925 ч. 14—29), І. Рудницький (1925 ч. 30—44), Володимир Целевич (1926 ч. 1—18, 20—22, 24 — 1927 ч. 19, 48—52, 1928 ч. 1—12), Дмитро Когут (1927 ч. 20—47), Гр. Гладкий (1931 ч. 35 — 1936 ч. 35), Богдан Бородайко (1936 ч. 36 — 1938 ч. 32),

Олександр Костик (1938 ч. 33—44). *Начальний ред.* Володимир Целевич (1925 ч. 15—48, 1926—1936). *Ред.: політичні статті* Степан Баран, Павло Лисяк і Володимир Целевич, *всі інші справи* Роман Пашківський (1938 ч. 45). — **Львів** (1897—1914, 1916—1918, 1922—1938); **Відень** (1915); **Станиславів** (1919), **1897—1919, 1922—1938**. *Видає* Олександр Борковський (1901 ч. 21—51, 1906 ч. 2—43), Вячеслав Будзиновський (1905 ч. 18, 34—37), Володимир Охримович (1906 ч. 44 — 1907), Спілка «Діло», зар. стов. з обмеж. пор. (1913—1914, 1916—1918, 1922—1930, 1937, 1938 ч. 45), Кость Левицький (1915), Народний Комітет (1919). *Друк.* Ставропігійського Інститута (1897 ч. 1, 2, 1898 ч. 23—34, 39, 40); *Друк.* Ставропігійського Інститута підъ зарядомъ Іосифа Гузара (1897 ч. 3—16), Іоакима Греняка (1897 ч. 17 — 1898 ч. 22), Михаїла Рефця (1898 ч. 35—38), Іосифа Данилюка (1898 ч. 41 — 1902 ч. 14); *Друк.* Народова (Манецких), Львів, Коперника, ч. 9 (1902 ч. 15—43, 1903 — 1907 ч. 27); *Друк.* Народова, Львів, Коперника, 9 (1907 ч. 28 — 1908 ч. 47), Ліндого, 9 (1908 ч. 48—57); *Друк.* Івана Айхельбергера і Сп. Львів, Ринок, 10 (дім «Просвіти») (1909—1912); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, 10 (1913, 1914 ч. 5—34, 1916—1918, 1922 ч. 1—8, 1923—1925); *Друк.* «Уділова», Львів, Коперника, 20 (1914 ч. 1); *Друк.* «Львівська», Львів, Коперника, 11 (1914 ч. 2—4); *Друк.* І. Н. Верная, Відень, IX. Canisiusdasse 8 (1915); *Друк.* Е. Вайденфельда і Брата в Станиславові (1919); *Друк.* Видавничої Спілки «Діло», Львів, Ринок, ч. 10 (1922 ч. 9—50, 1926—1938). *Адр. ред. і адм.:* Львів, Ринок, 10 (1897—1899, 1907—1914, 1916—1918, 1922 — 1931 ч. 15), ул. Бічна Крижова, ч. 5 (1900), ул. Батория, ч. 24 (1901 ч. 1—20, 1902—1906); Wien, VIII. Zeltrasse, 3 (1915 ч. 1—12), Josefstädterstrasse, 43 (1915 ч. 13—26/27), ул. Косцюшка, 1а (1931 ч. 16 — 1933 ч. 16), Підвалля, ч. 7 (1933 ч. 17 — 1934 ч. 3, 1935 ч. 48 — 1938 ч. 34), Пасаж Гавсмана, ч. 6 (1938 ч. 35—45); Станиславів, вул. Мазепи, ч. 19 (1919 ч. 3—5). *Адр. ред.:* Львів, ул. Оссолинских, 12 (1901 ч. 21); Станиславів, вул. Словацького, ч. 20 (1919 ч. 1, 2); Львів, Підвалля, ч. 7 (1934 ч. 4 — 1935 ч. 47). *Адр. адм.:* Львів, ул. Батория, 24 (1901 ч. 21); Станиславів, вул. Мазепи, 14 (1919 ч. 1), вул. Мазепи, ч. 19 (1919 ч. 2); Львів, Ринок, ч. 10 (1934 ч. 4 — 1935 ч. 47).

Вийшло: 1897 — Р. 1 ч. 1—52, 1898 — Р. 2 ч. 1—52, 1899 — Р. 3 ч. 1—53, 1900 — Р. 4 ч. 1—10/11, 12—50/51, 52, 1901 — Р. 5 ч. 1—51, 1902 — Р. 6 ч. 1—52, 1903 — Р. 7 ч. 1—52, 1904 — Р. 8 ч. 1—52, 1905 — Р. 9 ч. 1—53, 1906 — Р. 10 ч. 1—50, 1907 — Р. 11 ч. 1—54, 1908 — Р. 12 ч. 1—57, 1909 — Р. 13 ч. 1—52, 1910 —

Р. 14 ч. 1—52, 1911 — Р. 15 ч. 1—60, 1912 — Р. 16 ч. 1—53, 1913 — Р. 17 ч. 1, 2/3—16, 17/18—52, 1914 — Р. 18 ч. 1—34, 1915 — Р. 19 ч. 1—25, 26/27—41, 1916 — Р. 20 ч. 1—53, 1917 — Р. 21 ч. 1—52, 1918 — Р. 22 ч. 1—45, 1919 — Р. 23 ч. 1—5, 1922 — Р. 24 ч. 1—50, 1923 — Р. 25 ч. 1—48/49, 50—52, 1924 — Р. 26 ч. 1—2/3, 4—18/19, 20—52, 1925 — Р. 27 ч. 1, 2/3—52, 1926 — Р. 28 ч. 1—50, 1927 — Р. 29 ч. 1—52, 1928 — Р. 30 ч. 1—53, 1929 — Р. 31 ч. 1/2, 3/4—18, 19/20—53, 1930 — Р. 32 ч. 1, 2/3—51, 1931 — Р. 33 ч. 1—49, 1932 — Р. 34 ч. 1—48, 1933 — Р. 35 ч. 1—51, 1934 — Р. 36 ч. 1—50, 1935 — Р. 37 ч. 1—50, 1936 — Р. 38 ч. 1—50, 1937 — Р. 39 ч. 1—50, 1938 — Р. 40 ч. 1—45; *Ф.* 28,5×21,5 см (1897—1899), від 43×29 см до 49,5×33,5 см (1900—1903, 1907—1918 ч. 17, 1919, 1922—1923, 1926—1933 ч. 14, 1937, 1938), 55×37 см (1904), від 36×27 см до 31,5×24 см (1905—1906, 1924—1925, 1933 ч. 15 — 1934); *Обс.* від 4 с. до 16 с.; *Передпл.:* цілорічна 2 зр. (1897—1899), в Австрії 4 корони (1900—1915), в Австрії і Угорщині 6 кор. (1916), 8 кор. (1917—1918), в краю річно 8 зол. 80 сот. (1931—1932), 8 зол. (1933 — 1935 ч. 47), 7 зол. (1935 ч. 48—50), 6,50 зол. (1937—1938). За границею: річно 5 кор. 60 сот. або 4 марки 70 феників, або 1 дол., або 2 руб. (1905—1908), в Німеччині — 4 марки (1909—1914), 6 марок (1916), 8 марок (1917—1918 ч. 1), 10 марок (1918 ч. 2—45), 200 мар. нім. (1922), від 3000 мар. п. до 600 000 мар. п. (1923), в Росії — 2 руб. (1909), 4 руб. (1910—1914), 3 руб. (1916), в Америці 1 дол. (1909 — 1910 ч. 13, 1922—1925), 1,5 дол. (1910 ч. 14 — 1911 ч. 38), 2 дол. (1911 ч. 39 — 1914, 1916—1918, 1926—1936), в Франції, Голландії, Бельгії — 10 фр. (1922—1923), Болгарії 10 левів (1922—1923); за кордоном 8 шв. фр. (1931), 9 шв. фр. (1932—1936), 1,50 амер. дол. річно (1937—1938). *Ц.* окремого числа 8 сот. (1906—1908), у Львові 6 сот., на провінції 8 сот. (1909—1914), 20 сот. (1915 ч. 1—9), 10 сот. (1915 ч. 10—26/27), у Львові 10 сот. (1916), 12 сот. (1917—1918 ч. 1), 16 сот. (1918 ч. 2—45), на провінції 12 сот. (1916), 16 сот. (1917—1918 ч. 1), 20 сот. (1918 ч. 2—45, 1931—1936), 80 сот. (1919 ч. 1, 2), 1 грив. (1919 ч. 3—5), 15 сот. (1937—1938).

Наявність у фондї: ЛННБ: 1897 — Р. 1 ч. 1—52, 1898 — Р. 2 ч. 1—52, 1899 — Р. 3 ч. 1—53, 1900 — Р. 4 ч. 1—50/51, 1901 — Р. 5 ч. 1—51, 1902 — Р. 6 ч. 1—29, 31—43, 1903 — Р. 7 ч. 2, 3, 6—9, 11—15, 17—22, 25—30, 32—34, 36, 38—52, 1904 — Р. 8 ч. 33, 34, 1905 — Р. 9 ч. 4, 11—13, 18—21, 23, 25, 27, 30—32, 34—38, 40, 47, 1906 — Р. 10 ч. 1—3, 5—50, 1907 — Р. 11 ч. 1—25, 28—54, 1908 — Р. 12 ч. 1—57,

Выходятъ четыре ра-
зы на мѣсяць по че-
тверга
Редакція и Админи-
страція: Львовъ, Ра-
ножь ч. 10.

СВОБОДА

Цѣлорѣчна перед-
плата выносить 2 ар.
на полъ року 1 ар.
За нисераты пла-
тять ся по 10 кр.
вѣдь отрубни.

Письмо політичне, просвѣтне и господарске для народу.

Выдае и за редакцію водповѣдае А-ръ Кость Левицкій. Редакторъ просвѣтно-господарскон частъ
Василь Король, учитель господарства.

СВОБОДА!

Стоять ще по нашихъ селахъ кресты зъ написомъ: „Памятка данои свободы 3. мая. 1848.“ На другій рѣкъ будемо святкувати пятьдесятый роковины наданя тои свободы, занесеня панщины-неволи, котру вже лише старшій люде намятають. А трицять шість лѣтъ тому дано намъ свободу: заведено конститую, щобы народъ мавъ право самъ собі надавати законы, самъ назначати на по-требы свои и державы податокъ и жовниѣра. Однаковъ нинѣ нашъ хлѣборѣзъ майже ще тяжше працюе на чужбѣмъ ланѣ якъ за панщины та при тѣмъ ще горше бѣдуе, а цѣлый народъ платитъ ще бѣльшій податки, дае ще бѣльше рекрута, корыстныхъ для себе правъ а нѣ повнои свободы не мае, та зъ жалемъ глядитъ, якъ иншій его працюе богатѣють и ему свою волю навикидають.

Чому-жь се такъ?

Бо народъ, привыкши довгий часъ до неволи и погруженный въ тяжелой темнотѣ, не виѣвъ хѣснувати зъ свободы, не знавъ корыстатъ зъ своихъ правъ, не потрафивъ стати тымъ, чимъ его конституція призначила: горожаниномъ рѣвнымъ всѣмъ панамъ. А друге, що конституція наша не дала ему ще всѣхъ потрібныхъ правъ а тыхъ, котрѣ дала, не забезпечила для него. Отже хто бувъ мѣцнѣйшій, свѣтлѣйшій або хитрѣйшій, той выкорыстывъ всѣ права и свободы для себе, не раеъ зѣ шкодою для другихъ. Тымъ то стало ся, що у насъ теперь такъ верховодять польскій паны, особливо шляхта, и такъ заботагѣли жидѣвскій спекулянты.

Способъ на тое двоакій. Нашому народу треба передовсѣмъ просвѣчуватись. Звычайный хлопскій розумъ не выстарчавъ вже и

нашимъ батькамъ, котрѣ при нѣмъ терпѣли недолю и неволю. А въ нынѣшнихъ тяжкихъ часахъ треба ще бѣльше по-при хлопскѣмъ розумѣ такожь ученого розуму. А другій способъ есть, щобы каждый не тѣлько дбавъ о себе, але щобы всѣ, що имъ долягають одинаковъ або подѣбный кривды и мають одинаковъ потреби, лучили ся разомъ, щобы кривды усунути та потреби заспокоити. Чого оденъ або горстка не зможе, те потрафитъ бѣльша громада, якъ тримае ся разомъ. Громада величѣй челоуѣкъ.

Тому-жь двацять вѣсѣмъ лѣтъ назадъ заложено було товариство „Просвѣта“ тому закладають ся у насъ читальнѣ, касы позичковѣ, народный торговлѣ и крамницѣ, товариства політичній и иншій. Они мають на цѣли: просвѣчувати темныхъ, помагати немѣчнымъ, лучити всѣхъ до сильной обороны и за дѣля сильного добра.

Але конечно потрібна для народу такожь добра газета, котра о всѣмъ донесе, що треба або що цѣкаво знати, котра поучитъ, покаже дорогу, заохотитъ и ободритъ до сильной работы. Звышь сѣмнадцать лѣтъ тому була на тое заложена газетка „Батькѣвщина“, передъ чотырма роками стала выходити еще „Читальня“. Але мы думаемо, що народъ, заправлений до читаня на сихъ газеткахъ и на книжочкахъ просвѣтныхъ, теперь ще бѣльшого и добриѣйшого корму духовного потребуе. Вѣдѣть потребуе не тѣлько на свой батькѣвщинѣ удержатись, не тѣлько просвѣчуватись, о господарскихъ та політичныхъ справахъ читати, вѣдѣть хоче у всѣмъ своей волѣ, свободы, стати и паномъ нѣ своей хатѣ и рѣвнымъ зѣ всѣми панами горожаниномъ въ громадѣ, повѣтъ, краю и державѣ.

Юліанъ Романчукъ.

1909 — Р. 13 ч. 1—52, 1910 — Р. 14 ч. 1—52, 1911 — Р. 15 ч. 1—60, 1912 — Р. 16 ч. 1—8, 10—13, 15—53, 1913 — Р. 17 ч. 1—52, 1914 — Р. 18 ч. 1—34, 1915 — Р. 19 ч. 1—41, 1916 — Р. 20 ч. 1—53, 1917 — Р. 21 ч. 1—52, 1918 — Р. 22 ч. 1—45, 1919 — Р. 23 ч. 1—5, 1922 — Р. 24 ч. 1—50, 1923 — Р. 25 ч. 1—52, 1924 — Р. 26 ч. 1—52, 1925 — Р. 27 ч. 1—52, 1926 — Р. 28 ч. 1—50, 1927 — Р. 29 ч. 1—52, 1928 — Р. 30 ч. 1—53, 1929 — Р. 31 ч. 1/2—53, 1930 — Р. 32 ч. 1—51, 1931 — Р. 33 ч. 1—49, 1932 — Р. 34 ч. 1—48, 1933 — Р. 35 ч. 1—51, 1934 — Р. 36 ч. 1—50, 1935 — Р. 37 ч. 1—50, 1936 — Р. 38 ч. 1—50, 1937 — Р. 39 ч. 1—50, 1938 — Р. 40 ч. 1—45; **НБУВ**: 1900 — Р. 4 ч. 4, 20, 31, 32, 50/51, 1904 — Р. 8 ч. 20, 1908 — Р. 12 ч. 16, 18, 19, 21, 29, 37, 38, 1909 — Р. 13 ч. 1—52, 1910 — Р. 14 ч. 1—52, 1911 — Р. 15 ч. 1—60, 1912 — Р. 16 ч. 1—53, 1914 — Р. 18 ч. 1—34, 1915 — Р. 19 ч. 28—41, 1916 — Р. 20 ч. 1—52; **НБ ЛНУ**: 1897 — Р. 1 ч. 1—52, 1898 — Р. 2 ч. 1—52, 1899 — Р. 3 ч. 1—53, 1900 — Р. 4 ч. 1—52, 1901 — Р. 5 ч. 1—51, 1902 — Р. 6 ч. 1—52, 1903 — Р. 7 ч. 1—52, 1904 — Р. 8 ч. 1—52, 1905 — Р. 9 ч. 1—53, 1906 — Р. 10 ч. 1—50, 1907 — Р. 11 ч. 1—53, 1908 — Р. 12 ч. 1—55, 1909 — Р. 13 ч. 1—8, 10—52, 1910 — Р. 14 ч. 1—52, 1911 — Р. 15 ч. 1—60, 1912 — Р. 16 ч. 1—53, 1913 — Р. 17 ч. 1—52, 1914 — Р. 18 ч. 1—34, 1915 — Р. 19 ч. 1—41, 1916 — Р. 20 ч. 1—53, 1917 — Р. 21 ч. 1—52, 1918 — Р. 22 ч. 1—45, 1919 — Р. 23 ч. 1—5, 1922 — Р. 24 ч. 1—50, 1923 — Р. 25 ч. 1—52, 1924 — Р. 26 ч. 1—52, 1925 — Р. 27 ч. 1—44, 1926 — Р. 28 ч. 1—50, 1927 — Р. 29 ч. 1—52, 1928 — Р. 30 ч. 1—53, 1929 — Р. 31 ч. 1/2—17, 19/20—41, 43—46, 48, 49, 52, 53, 1930 — Р. 32 ч. 1—17, 20—41, 43—46, 48, 49, 1931 — Р. 33 ч. 1—17, 20—41, 43—46, 48, 1932 — Р. 34 ч. 1—17, 20—41, 43—46, 1933 — Р. 35 ч. 1—51, 1934 — Р. 36 ч. 1—50, 1935 — Р. 37 ч. 1—50, 1936 — Р. 38 ч. 1—50, 1937 — Р. 39 ч. 1—50, 1938 — Р. 40 ч. 1—45; **ДНАБ**: 1915 — Р. 19 ч. 5, 12, 13, 16, 17, 19—26/27, 29, 31, 33, 1916 — Р. 20 ч. 1—53, 1917 — Р. 21 ч. 3—47, 1918 — Р. 22 ч. 25—44, 1919 — Р. 23 ч. 3, 4, 1922 — Р. 24 ч. 1, 4—50, 1923 — Р. 25 ч. 1—52, 1924 — Р. 26 ч. 1, 5—8, 10—16, 1925 — Р. 27 ч. 2/3, 6—15, 17, 19, 20, 22, 27, 1927 — Р. 29 ч. 14, 17—23, 26—32, 36—39, 41, 44—52, 1932 — Р. 34 ч. 1—41, 1933 — Р. 35 ч. 19, 1934 — Р. 36 ч. 13, 1936 — Р. 38 ч. 11, 1937 — Р. 39 ч. 31, 39, 1938 — Р. 40 ч. 1; **ОДНБ**: 1910 — Р. 14 ч. 1—12, 1911 — Р. 15 ч. 1—12, 1912 — Р. 16 ч. 1—12.

Примітки: 1914 р. через воєнні події останнє (34-те) число вийшло 27 серпня; 9 лютого 1915 р. видання відновилося у Відні. У 1920—

1921 рр. часопис не виходив, відновився 17 вересня 1922 р. Від 1900 р. нумерація сторінок окрема для кожного числа. Додатки: 1897 р. — до ч. 4 (4 с.), ч. 31 (4 с.), ч. 45 (1 с.); 1899 р. — до ч. 5 (4 с.); до ч. 52 (4 с.), 1900 р. — до ч. 9 (2 с.); 1905 р. — до ч. 33 (8 с.); 1906 р. — до ч. 2 (2 с.), ч. 7 (8 с.); 1907 р. — до ч. 8 (2 с.), ч. 18 (2 с.); 1908 р. — до ч. 1 (2 с.), ч. 17 (2 с.), ч. 31 (4 с.), ч. 45 (2 с.); 1909 р. — до ч. 2 (4 с.), ч. 12 (2 с.), ч. 13 (2 с.), ч. 14 (4 с.); 1916 р. — до ч. 15 (4 с.), ч. 28 (4 с.); 1926 р. — до ч. 7 (8 с.). 1900 р. — «Додаток до «Свободи» (див. № 232). У 1908—1909 рр. на сторінках «Свободи» друкувалися «Сокільські Вісти».

Конечну потребу видання «доброї» газети, «котра о всѣмъ донесе, що треба або що цѣкаво знати, котра поучить, покаже дорогу, заохотить и ободрить до спѣльної работы», — акцентував у вступній статті «Свободи» Юліан Романчук. Редакція, декларуючи бажання спричинитися до просвіти якнайширших верств українського населення, так визначила своє завдання: «Писати о тѣмъ, що дѣе ся въ нашѣмъ краю и що дѣе ся въ свѣтѣ, надъ чимъ радить соймъ краєвый и рада державна... поучувати о господарствѣ, промыслѣ, господарности... подавати вѣсти о нашихъ товариствахъ, давати ради правничѣ и господарскѣ, приноси́ти всякі́ вѣсти господарскѣ, новинки и таке инше» (1897. — Ч. 1).

Про намагання всебічно відтворити життя українців поневоленого краю, їх настрої, прагнення і погляди свідчать редакційні передові статті про вибори послів до Державної ради і членів громадських рад, «розбудження» національної свідомості та права української мови, суспільно-політичну ситуацію у країні, злиденне життя хліборобів («Розбуджене і освідмлюване народу», «Політична ситуація», «Що чувати в Австрії», «Ще не вмерла Україна», «Пишім по руски» та ін.), кореспонденції та повідомлення під рубриками: «Вѣсти зъ «Народной торговли», «Порады, дописи и вѣдповѣди въ справахъ просвѣтно-господарскихъ и суспѣльно-політичныхъ», «Вѣсти зъ товариства «Просвѣта», «Господарство, промыслъ и торговля», «Рухъ політичний руского селянства» (згодом — «Рухъ політичний, просвѣтний и економічний руского народу», «Просвітний, економічний і політичний рухъ середъ нашего народу»), «Листи з Відня», «Що чувати в сьвіті» («Що нового чувати в широкім сьвіті»), «Дописи», «Новини», «Всячина», «Господарський поради́ник» («Господарскѣ ради»), «Поради́ник лікарский», «Поради́ник правничий» та ін.

З початком ХХ ст., відгукуючись на революційні події у Російській імперії, автори тижневика публікували статті про їх перебіг, земельну реформу, страйки в Україні, російсько-японську війну, Всеукраїнський з'їзд у Росії (29—30 червня 1905 р.), автономію України тощо. Оскільки газета в цей час стала неофіційним органом Національно-демократичної партії, редакція проводила політику Народного комітету як «найвисшої народної влади», що «надає напрям усій політиці руского народу в Галичині» (1907. — Ч. 1), вона заохочувала селян до страйків, «аби хлопи не робили за пів дурно на панів», їхати на заробітки «до Прус» усупереч перешкодам польської влади, яка дбала про дешеву робочу силу в краю, пояснювала, як боротися за проведення виборчої реформи, вказувала на необхідність відокремлення «від ляхів і про потребу свого особного сойму», викупу панської землі. Друкуючи матеріали про земельні справи в Росії і царську політику, редакція зазначала: «Якби однак Україна в Росії виборола собі автономію, тоді і Австрія мусіла би нам, галицким Русинам, також дати автономію східної Галичини, з самого лише страху, щоби ми не схотіли часом прилучити ся до України» (1907. — Ч. 1). У статті «Наша служба рускому народови» акцентувалося: «Нашим ідеалом, нашою найвисшою ціллю єсть, щоби наш руский нарід став независимим господарем на своїй рідній землі т. є. щоби на нашій землі здвинула ся самостійна Русь-Україна, яко держава робучого люду... Нам треба землі і волі. Ото наша ціль, наша програма: українсько-руська держава робучого люду, від Сяну по Дон... Тож не вислугуймо ся ні Ляхам, ні Москалям, але будьмо Русинами і памятаймо, що Україна то серце нашої вітчизни» (1907. — Ч. 1).

Публіцистичною прихильністю позначені матеріали, вміщені в рубриках: «Народні віча і маніфестації», «Хлопські страйки», «Віча і збори», «З галицького сойму», «З парламенту», «Передвиборчий рух», «Виборчий рух», кореспонденції: «Народний рух у Сокальщині», «Народний рух в Підгаєччині» і т. д. Помітне місце на сторінках тижневика займали звіти щорічних народних з'їздів, на яких обирався Народний комітет, матеріали про його організаційну діяльність у справі виборів, виборчих законів і реформ, роботу громадських рад, перепису населення в Австрії 1911 р., публікації, що висвітлювали позицію українців у міжнародних конфліктах, зокрема на випадок війни між Росією і Австрією: «Ціла українська суспільність однозгідно і рішучо стане по стороні Австрії, проти російської держави, яко найбільшого ворога України» (1913. — Ч. 1), суспільно-правові статті (Що каже

право про урядову мову громад? — 1907. — Ч. 15; Як ухвалювати руску мову урядову по громадах? — 1907. — Ч. 16; Поученє для громад, що хотять будувати школу. — 1909. — Ч. 9). На формування національної свідомості галичан і «оборону та попертя загальнонаціональних змагань» спрямовувалися також історико-політичні публікації, як-от: «Русь-Україна за часів Ісуса Христа», «Як скасували Запорозьку Січ?» (1907. — Ч. 18), «Звідки взяли ся і що значать назви «Русь», «Україна?»» (1907. — Ч. 29, 31, 33—53), «Читайте «Історию Руси-України!»» (1908. — Ч. 21), «Деклярація руських (українських) послів до державної ради у Відні в справі правно-державного становиска руського (українського) народу в Галичині і Буковині» (1907. — Ч. 28) тощо, а також друк сокільською і січовою організаціями на сторінках тижневика «гімнастично-пожарничого органу» «Сокільські Вісти» з окремою нумерацією чисел. У статті «Короткий огляд української історії» (1915. — Ч. 1—25) Д. Коренець, оцінюючи заснування політичних організацій і «поділ нашого народу на партії», писав: «Нарід сотворив собі головню своїми силами цілий ряд народних інституцій і організацій, а оживив і поширив діяльність давних... Рoste оswідомленє народу, нарід почуває свою силу, а через се і борба з його національними противниками стає чимраз острійша і завзятійша. З початком сего століття прибирає ся борба острій характер: в рільних страйках, яких цілю було поліпшити долю робучого люду, зломити економічну а тимсамим і політичну силу польської шляхти у нашій часті краю; в борбі за український університет... та в борбі о реформу виборчу до сойму та парламенту» (1915. — Ч. 25).

Суспільно-політична ситуація до Першої світової війни і в 20—30-х рр. на західноукраїнських землях, громадсько-політичне й економічне життя українців — провідні теми програмних, теоретичних, пропагандистсько-ідеологічних статей, коментарів і кореспонденцій С. Барана, К. Левицького, Є. Олесьницького, Л. Цегельського та інших авторів. Зокрема, про «українські інтереси» під час війни Австрії з Росією С. Баран у статті «Історична хвиля» відзначав: «...в Австрії, а не в Росії, наш народ знайшов основи свого народного розвою, тільки при Австрії український нарід має спромогу розвиватися свобідно, розширювати свої права і здобувати нові — в Австрії кладемо фундамент для нашого нового, свобідного життя... Для Австро-Угорщини наш український нарід зробить все, дасть майно і кров в надії, що Австро-Угорщина допоможе йому стати повноправним на-

родом на своїй землі, що в границях австро-угорської монархії сотворить окрему українську провінцію, а зокрема переведе поділ Галичини на два окремі краї: український і польський» (1914. — Ч. 30). У передовій статті «Чи буде нам ліпше» К. Левицького містяться аналогічні розмірковування (1916. — Ч. 8).

Розвиток українського життя і розбудова державності — провідні теми публікацій газети у 1917—1919 рр., зокрема статей М. Грушевського «Якої автономії і федерації хоче Україна» (1917. — Ч. 42, 43), О. Назарука «Причині до будови України», С. Витвицького «Творча праця на державній Україні» (1918. — Ч. 22), «Кінчим війну» (1919. — Ч. 4), К. Левицького «Слово під розвагу» (1919. — Ч. 3), М. Струтинського «В огні і бурі», С. Барана «Як живеться нашим людям під польським панованнем» (1919. — Ч. 5).

Національно-освідомлююче спрямування «Свободи» збереглося і після її відновлення, незважаючи на жорсткі утиски польської цензури. «Український народ ніколи не зречеться права на рідній землі рішати самому про свою долю, український народ ніколи не сповіриться заповітом тих, що у велику хвилю головами наложили за Українську державу», — зазначав В. Целевич у виголошеній промові на всенародному віче у Львові, скликаному Народним комітетом у вересні 1922 р. (опублікована у першому числі часопису; саме цей вислів був вилучений цензурою).

Значна кількість важливих проблем суспільно-політичного життя Галичини була порушена в газеті упродовж 20—30-х рр. Цій тематиці присвячено передові статті (Про політику і політичні організації. — 1927. — Ч. 26; Сучасні політичні організації і їх значення в житті народів. — 1927. — Ч. 27; Черговий наступ на українське життя. — 1936. — Ч. 25; ін.), промови Д. Левицького (Завдання національної політики. — 1926. — Ч. 27; Положення українського народу в Польщі. — 1931. — Ч. 16; Відповідальність за справу. — 1933. — Ч. 26), статті М. Струтинського (Завдання політичної організації на селі. — 1926. — Ч. 11; Чого хоче Українське Національно-Демократичне Об'єднання. — 1926. — Ч. 17) та низка ґрунтовних аналітичних статей В. Целевича (Сильні і слабкі політичні організації. — 1928. — Ч. 31; Політичні партії і їх значення в житті народу. — 1933. — Ч. 20—25; Вибірчий регулямін до сільських громадських рад. — 1934. — Ч. 2—5; Всеукраїнський національний конгрес. — 1934. — Ч. 13; ін.). Аналізуючи політичну й економічну ситуацію у світі, В. Целевич у статті «Світова й українська політика в 1931 р.» (1932. — Ч. 4)

зазначав, що треба розраховувати лише на власні сили, висловлював думку, що УНДО має «скріпити сили національного табору, надати політичній праці нового розмаху». Як політичний діяч і редактор часопису, В. Целевич виступав із програмними статтями, в яких наголошував на необхідності посилення політичної боротьби за права українського народу та постійної пропаганди української справи за кордоном. Закордонну пропаганду як запоруку розв'язання українського питання розглядав і Д. Левицький у статті «Вага закордонної пропаганди» (1927. — Ч. 1).

Велика увага на шпальтах газети приділялася питанням громадського самоврядування і правам українців у самоврядуванні через публікацію кореспонденцій під назвою «Урядові законопроекти про громадську самоуправу», матеріалів під рубрикою «Самоуправні справи», великої аналітичної статті «Як має виглядати повітова самоуправа?» (1932. — Ч. 5), оглядових статей Д. Левицького «Новий самоуправний закон — новий великий удар» (1933. — Ч. 8), С. Барана «Новий самоуправний закон» (1933. — Ч. 24—30), публікацій В. Целевича «Як має виглядати самоуправа міст?» (1933. — Ч. 16), О. Яворського «За права української мови, мови в самоуправі» (1933. — Ч. 17), Гриця Гладкого «Будова самоуправи в практиці» (1935. — Ч. 8), «Організація на ґрунті самоуправи» (1936. — Ч. 22—26).

Важливі соціально-економічні питання організації українського населення у містах порушувалися у статтях В. Целевича «Значення міст» (1932. — Ч. 12), «Українці в містах Австрії» (1933. — Ч. 15), «Чи українці мають хист до ремесла, торгівлі і промислу» (1933. — Ч. 18).

Обстоюючи необхідність консолідації національно-політичних сил, редакція закликала українське громадянство згуртуватися навколо Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), яке «стремить до досягнення політичного і соціального визволення українського народу» (Целевич В. Чого хоче партія «Національно-демократичне об'єднання». — 1925. — Ч. 32). Вона широко інформувала про політичну програму та ідейну платформу («повна незалежність українського народу і виборення власної державності» (1926. — Ч. 37), діяльність УНДО, пропагувала його ідеологічні засади в контексті української політики в суспільно-політичному, соціально-економічному і культурно-освітньому житті української спільноти, друкуючи інформаційні матеріали під рубриками: «З життя нашої партії», «Про організаційну працю УНДО», «Народний Комітет»,

«Центральна жіноча секція УНДО», а також реферати, статті, кореспонденції В. Бачинського, Д. Левицького, В. Мудрого, З. Пеленського, В. Целевича та інших відомих українських громадсько-політичних діячів. Серед публікацій, які порушували важливі соціально-політичні проблеми, вирізняються матеріали про зміст і напрям політики УНДО щодо нормалізації польсько-українських відносин. «Завдання політики УНДО є створити в Польщі на українських землях такі політичні умовини, які забезпечували би нашому народові змогу всебічного розвитку та самостійного нагромадження якнайбільше національних цінностей», — заявляв керівник УНДО В. Мудрий у статті «Чи поляки вже що дали?» (1936. — Ч. 18, 19). В іншій публікації — «Що таке нормалізація» (1938. — Ч. 1) — він наголошував: «Нормалізація — це боротьба за територіальну автономію, за правопорядок, за повне урівноправнення українських громадян, боротьба за землю як варстат праці нашого селянина... за українську школу, за свобідну організацію та розвиток нашого господарського життя». Цій тематиці також присвячено статті С. Витвицького «За душу народу» (1937. — Ч. 8), С. Барана «З історії спроб налагодження польсько-українських взаємин в Галичині» (1938. — Ч. 1) та ін.

Постійно на сторінках газети присутня соціально-економічна і практично-господарська тематика. Зокрема, в матеріалах «Земельна реформа чи колонізація» (1925. — Ч. 39, 40), А. Палія «Катастрофічне положення села» (1928. — Ч. 21), «Село над берегом пропасти» (1931. — Ч. 17), С. Барана «Народ без землі — риба без води» (1936. — Ч. 14), «Загроза вивласнення наших парцелянтів» (1937. — Ч. 2) тощо наголошувалося, що добробут українського народу залежить від українського хліборобства. Редакція газети постійно вміщувала матеріали про господарську кризу в Польщі, катастрофічний стан українського селянства, закликала до заснування і подальшої розбудови селянських кооперативів та інших господарських і кредитних об'єднань. Наприклад, В. Целевич у статті «Мобілізація сил села для поборювання господарської кризи» писав: «Мобілізація сил для поглиблення роботи «Сільського Господаря», «Центросоюзу», «Маслосоюзу» та організація кредитових кооператив може перемогти господарську кризу на селі, сприятиме боротьбі з безробіттям» (1936. — Ч. 1). Майже в кожному числі надруковано статті, присвячені веденню сільського господарства, поради господарям у галузях рільництва, городництва, садівництва, пасічництва, молочарського промислу тощо. У виданні велися по-

стійні рубрики: «Економічний відділ», «Господарські справи», «З господарства».

Багато уваги редакція часопису приділяла проблемі еміграції українського населення Галичини. Розглядаючи причини еміграції, викликані безземеллям українського селянства і «польською колонізацією землі», вона закликала українських селян до сезонної еміграції: «...краще їхати на Україну, на Кубань, у приморські губернії», застерігаючи водночас, що «еміграція є убийча», «нищить наш народ, бо зменшує нашу чисельність і наш стан посідання на власній землі» (В справі еміграції. — 1925. — Ч. 18). Про передвоєнну і повоєнну еміграцію та її причини йшлося також у ґрунтовній статті «Українська еміграція» (1930. — Ч. 25, 26), а про українських емігрантів у Франції і за океаном, зокрема в Аргентині, — у публікаціях С. Павлюка «Українці в Аргентині» (1923. — Ч. 13), С. Галана «Українська заморська еміграція» (1931. — Ч. 48) та ін. Публікація листів емігрантів під рубрикою «Наші за морем» засвідчує намагання редакції підтримувати духовний зв'язок українських емігрантів з рідним краєм.

Упродовж усього періоду існування часопису чимало місця відводилося матеріалам про українське шкільництво й освіту. Це — аналітичні редакційні статті, звернення окремих організацій, осіб, переважно українських послів, до уряду, тексти виступів у австрійському парламенті та польському сеймі, короткі повідомлення про стан українського шкільництва, кореспонденції про віча протесту проти нищення і закриття українських шкіл, про дискримінацію української мови й українського вчителства у школах Східної Галичини. На конкретних прикладах редакція показувала, як погіршилася ситуація в освітній сфері після переходу Східної Галичини під юрисдикцію Польщі. Так, у передовій статті «За рідну школу. До боротьби за український характер народного шкільництва» автор під крипт. О. Ч. писав: «Польща перебрала у спадщину по Австрії 2612 двомовних шкіл або 3662 українських народних шкіл. А вже 1 грудня 1923 р. число утравістичних шкіл в Галичині впало до 2576. До кінця 1923/24 шк. р. число українських шкіл в Польщі зменшилось вже о 827. У східно-галицьких воєводствах після плебісциту 1926 р. стало всього 917 укр. народних шкіл. Всі інші перемінені на польські (2347) або на утравістичні (1526). А на північно-західних укр. землях українське народне шкільництво зникло взагалі, там є лише польські або т. зв. утравістичні школи» (1927. — Ч. 45).

Ведучи постійну й наполегливу боротьбу за право українців навчати дітей рідною мовою, за розбудову української школи, редакція газети регулярно вміщувала статті громадсько-політичних діячів, педагогів, публіцистів, кореспонденції з різних місцевостей краю, замітки і листи читачів: «Наша школа в ярмі» (1908. — Ч. 40—57), О. Стефанович «В справі університету. В справі середніх шкіл. В справі народних шкіл» (реферат) (1909. — Ч. 2—6), І. Ц. «Рідна школа» (1911. — Ч. 11), С. Баран «В обороні рідної школи» (1912. — Ч. 19), «В справі оборони нашої школи» (1913. — Ч. 44) та «До середньої і фахової школи» (1938. — Ч. 21), І. Ліщинський «Українське шкільництво під польською владою» (1922. — Ч. 2), М. Галушинський «У боротьбі з неграмотністю» (1923. — Ч. 38), В. Целевич «Українські гімназії загрожено» (1925. — Ч. 36), І. Герасимович «Через рідну школу до могутності України» (1928. — Ч. 3), Д. Великанович «Скільки є наших вселюдних шкіл і як у них вчать» (1934. — Ч. 3), «За наші права у шкільництві» (1937. — Ч. 9), «Університетська справа» (1937. — Ч. 45) та багато інших. У кореспонденціях про народні віча під назвами «В обороні української школи», «Проти польщення української школи» і під постійною рубрикою «На рідно-шкільному фронті» редакція інформувала читачів про польський наступ на українські школи і на конкретних фактах показувала боротьбу за них та право навчання рідною мовою. Освітня політика польського уряду і її напрямні — «це денаціоналізація, темнота і поліційна система» (1934. — Ч. 8) — висвітлювалися у промовах українських послів у сеймі, виклади яких постійно друкувалися на шпальтах газети, наприклад послів М. Рудницької (На шкільному фронті. — 1934. — Ч. 8), О. Кисілевської (Наука й виховання дітей. — 1934. — Ч. 12), Д. Великановича (За українське шкільництво. — 1936. — Ч. 8).

На сторінках газети активно велася просвітницька робота в національно-виховному аспекті. Постійно друкуючи матеріали про історичні та культурні надбання українства, твори письменників та розвідки науковців, редакція сприяла поглибленню знань та національному освідомленню народу. На це спрямовувалися дослідження з історії України, зокрема низка статей і розвідок під назвами «З минувшини галицьких міст», «З нашого минулого», праці В. Будзиновського («Козацтво спасло нас», «Звідки взялися козаки», «Початки козацтва на Україні», «Народи козацьких земель» та ін.), І. Крип'якевича («Галич, столиця українських князів», «Чигирин, столиця Богдана Хмельницького», «Давна і сучасна Холмщина»

тощо), А. Курдидика («Данило, князь Галича», «Перша жінка нашої історії», «Один історичний Великдень» і т. ін.), М. Гуменецького («Родове древо нашого селянства») тощо. Вміщувалися також розповіді про М. Грушевського, К. Левицького, Леся Мартовича, Є. Олесницького, В. Стефаніка, І. Франка, М. Шашкевича, Т. Шевченка, княгиню Ольгу, гетьманів І. Мазепу і П. Сагайдачного, І. Богуна та про інші історичні статті й громадсько-політичних і літературних діячів. Для відтворення літературного і мистецького життя в часописі були запроваджені сторінки «Літературний вістник», «Мистецький вістник», рубрика «З театру». Пізнавально-повчальними були публікації з приводу відзначення Великодних і Різдвяних свят, про народні традиції, як-от: «Характер і роля церковних коляд» (за М. Возняком), «Як повстали коляди» (за І. Франком), Д. Рудяк «Народні різдвяні звичаї», К. Л. «Звідки взялися писанки», «Обливаний понеділок», «Дещо про дзвони», «Чому пишуть писанки».

У газеті друкувалися поетичні та прозові твори А. Баб'юка, О. Бобикевича, Т. Бордуляка, Марка Вовчка, М. Гоголя, Є. Гребінки, О. Кобилянської, С. Коваліва, Р. Купчинського, Б. Лепкого, А. Лотоцького, Л. Лотоцького, О. Маковея, Леся Мартовича, Г. Михалюня, Марії Нагірньої, К. Поліщука, Д. Рудяка, В. Стефаніка, О. Стороженка, І. Франка, В. Хроновича, А. Чайковського, Т. Шевченка, М. Яцківа, інших відомих і малознаних українських письменників.

У різноплановій міжнародній інформації, що друкувалася на сторінках газети під рубриками «По широкому світі», «Новинки», «З близька і з далека», «На Україні» та іншими, особлива увага зверталася на становище українців у світі. Під такими рубриками, як «Що діється на Великій Україні», «З Великої України», «На Радянській Україні», подавалися матеріали, в яких йшлося про суспільно-економічне життя в Україні за більшовицької влади: наступ на всі прояви українського життя, примусова колективізація на селі, аналізувалися інші соціально-економічні, духовні та культурно-освітні проблеми, зокрема: «Большевицькі і чорносотенні затії проти України» (1918. — Ч. 12), «Велика Україна. Як большевики нищать українську державність» (1927. — Ч. 32), «Що діється за Збручем?» (1930. — Ч. 13), «В радянському пеклі» (1931. — Ч. 12, 13), «Пекло на Великій Україні» (1932. — Ч. 26), «Криваві українські визвольницькі демонстрації в Одесі» (1936. — Ч. 17), «Нові жертви совіцького терору» (1938. — Ч. 4) та ін.

Чимало місця відводила редакція публікаціям про голодомор у Великій Україні. Розповідям про

цю страшну трагедію і причини її виникнення присвячувалися повідомлення під назвами «Голод на Україні», «На Україні — голод!», «Голодна Україна» тощо, статті С. Хруцького «Голод на Україні і його причини» (1933. — Ч. 39), «Голод на Великій Україні» (1933. — Ч. 41). Під заголовками «Всі українці протестують проти московського гнету», «На протестаційному фронті» подавалися кореспонденції і замітки про віча протесту в краї. «Рятуймо Україну» (1933. — Ч. 36) — під такою назвою містилися політичні коментарі, дописи читачів та інші матеріали, що закликали жителів краю допомагати своїм братам з-над Дніпра.

У 1937—1938 рр., напередодні нової світової війни, на шпальтах газети вміщувалися виступи проти «комуністичного» завоювання світу в контексті політико-правових українських справ, зокрема В. Целевича «Плян завоювання світу. Зломання червоного наступу» (1937. — Ч. 14), «Кінець Австрії і Велика Німеччина» (1938. — Ч. 11), С. Барана «Воєнна загроза в Європі» (1938. — Ч. 35).

Помітне місце на сторінках «Свободи» в останній (1938) рік видання займали різножанрові публікації про Карпатську Україну. Зокрема, це інформаційні добірки «Довкола Закарпаття», «Вісти з Карпатської України», маніфест Уряду Карпатської України, універсал Української Національної Ради, замітка «Карпатська Україна в 1918 і 1919 році» (ч. 41), статті: «Від кого залежить доля Карпатської України», «Природні багатства Карпатської України», «Розбудова Карпатської України» тощо.

Хроніка суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього життя краю і важливих подій світу у 20—30-х рр. подавалася під постійними рубриками: «Ріжні вісти», «З краю», «З науки і природи», «Що діється по наших селах», «Дописи з краю» («Дописи»), «Дрібні вісти», «З життя наших установ», «Господарські вісти», «Правні поради», «Майте міру (дискусії та виступи з приводу...)», «Замість фейлетону» та ін. Під рубрикою «Книжки і журнали» друкувалася інформація про нові книжкові і періодичні видання.

Редакція газети приділяла увагу і проблемам розвитку та завданням української преси. Так, у передовій статті «Нездорове явище» (1930. — Ч. 11) вона застерігала від засновування провінційних видань. З. Пеленський у публікації «Покликання української преси» аналізував виховну місію та роль української преси в консолідації національного життя (1937. — Ч. 41).

У часописі публікувалися огляди міжнародної преси: «Українська справа на сторінках англійської преси», «Італійська преса про Україну», «Англійці про Україну», «Англійська преса про Закарпаття», «Голоси чужої преси про Карпатську Україну».

Проблемно-тематичні параметри змісту «Свободи», що виступала речником національних інтересів, від 1899 р. щорічно «регулювалися» цензурою, спершу австрійською, згодом польською. Особливо жорстко переслідувалася газета польською цензурою: майже кожне число за 1922 р. містило «білі плями» конфіскацій або видавалося другим накладом після конфіскації.

Прагнення до просвітництва, суспільної організації і національно-політичної консолідації українства, утвердження його державницьких ідеалів — характерна особливість роботи редакції упродовж усього періоду виходу часопису.

Найактивнішими авторами часопису були: С. Баран, К. Левицький (правознавчі теми), Т. Білоус, С. Біляк, Д. Великанович, Р. Могилинецький, І. Німчук, Р. Осінчук (наука, медицина, історичні екскурси), О. Вислоцький, М. Галушинський, І. Герасимович, Г. Гладкий, А. Курдидик, Д. Левицький, В. Островський, З. Пеленський, С. Русова, І. Филипчак (життя повітів, національно-патріотичні, політичні, просвітні теми), І. Керницький, Д. Рудяк, В. Сімович, С. Хруцький (релігія, мистецтво, народні промисли, звичаєво-обрядова культура) та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 110—111; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 111; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад С. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 111—112; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 18; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 61.

Література: Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання : у 3 т. — Львів ; Станіславів ; Коломия, [1935]. — Т. 3. — С. 44; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2729; Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918—19 рр. / В. Бачинський // Новий Час. — Львів, 1936. — Ч. 176; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 241; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства / Мирослава Дядюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. —

Вип. 7. — С. 453; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 85—104; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 642—662.

М. Галушко

1898 р.

219

ГОСПОДАРЬ (1898—1905); **ГОСПОДАР** (1906—1913); Часопись для русских Хлѣборобѣвъ (1898—1905); Часопись Рільнича для Хлѣборобів Руских Земель (1906—1913). — [Місячник]. Ч. 1. 1898, лип.

Одвѣч. ред. Теофіль Кормошь. — **Перемышль, 1898—1913:** *Основатель* И. Негребецкій. *Друк.* Н. Джулыньского въ Перемышли (1898—1902 ч. 5); *Друк.* Н. Джулыньского подъ управою І. Лазора въ Перемышли (1902 ч. 6—12); *Друк.* І. Лазора въ Перемышли (1903 ч. 1—7, 1909 ч. 10 — 1913); *Друк.* «Удѣлова» подъ зарядомъ І. Лазора въ Перемышли (1903 ч. 8 — 1909 ч. 9). *Адр. ред.:* Перемышль, Побереже Франць Іосифа, 1.

Вийшло: 1898 — Ч. 1—6, 1899 — Ч. 1—12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—12, 1908 — Ч. 1—12, 1909 — Ч. 1—12, 1910 — Ч. 1—9, [?], 1911 — 1913 Ч. [?]; *Ф.* 23,5×15 см; *Т.* 3000 пр. (1898—1899 ч. 3, 1900 ч. 1—11, 1901), 4000 пр. (1900 ч. 12), 6000 пр. (1899 ч. 4—12); *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* піврѣчна 50 кр. (1898), цѣлорѣчна 1 зол. (2 кор.) (1899—1905), в Австрії 3 кор., для Росії 1 рубль 20 коп., для Канади — 1 дол. (1906—1910).

Наявність у фондї: **ЛННБ:** 1898 — Ч. 1—6, 1899 — Ч. 1—12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—12, 1908 — Ч. 1—12, 1909 — Ч. 1—10, 1910 — Ч. 1—9; **НБ ЛНУ:** 1898 — Ч. 1—6, 1899 — Ч. 1—12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—12, 1908 — Ч. 1—12, 1909 — Ч. 1—11, 1910 — Ч. 1—9.

Примітки: 1902 р. — безкоштовний додаток «Економість» (див. № 252). 1899 р. меценатом журналу було товариство «Дністер». Пагінація

у межах річника наскрізна. До кожного числа подано покажчик змісту.

Ініціатор і засновник просвітнього журналу для селян — громадський діяч, греко-католицький священник Іван Негребецький. Розпочинаючи роботу над виданням «Господаря», редакція висловлювала сподівання на підтримку й співпрацю із міською та сільською (духівництво, вчителі) інтелігенцією, а також сільськими читальнями.

У програмній статті «Чи потрібна Русинамъ ся нова часопись «Господарь»?» основними завданнями журналу декларувалися «служба рускому» (українському) хліборобові, боротьба за гідний як матеріальний, так і духовний рівень його життя. Констатуючи важке економічне становище українських селян Галицького регіону, однією з причин якого, на думку редакції, було господарювання «способомъ прадѣднымъ», видавці місячника обіцяли докласти всіх зусиль для його покращання. У «Господарі» планувалося подавати інформацію передусім про новітні раціональні методи господарювання: «Зъ господарскои часописи дѣзнаеть ся вѣдъ (селянин. — *О. Д.*) о всякихъ новыхъ практикахъ господарскихъ и стане ихъ поволи у себе заводити, переконавши ся, що они суть корыстнѣи». Метою видання було сприяти об'єднанню українського селянства Галичини, щоб «здобути такій господарный ладъ и таке законодавство, котре для стану хлѣборобѣвъ було бы корыстне», а для цього «хлѣборобы мусять злучити ся, и тримати ся скрѣпко разомъ» (1898. — Ч. 1).

У редакційній статті «Чи мѡгъ бы нашъ «Господарь» бути дешевѣи?» (1900. — Ч. 11) повідомлялося про плани редакції видавати часопис двічі на тиждень і продавати за нижчу ціну та вказувалися основні причини, що заважали їх реалізації, — малограмотність та важке матеріальне становище сільського населення краю. Повідомлялося також, що редакція видання працює безоплатно. У ч. 11 за 1902 р. видавці місячника наголошували: «Господарь» єсть єдина рільнича часопись руска; а добѡръ материялу єсть въ ней такъ старанный, що она рѡвнає ся найлѣпшимъ рѡльничимъ часописямъ найпросвѣченѣишихъ народѡвъ».

Першочерговим етапом змагань українства краю за покращання власного добробуту редакція вважала передусім правову просвіту селян і боротьбу за їх юридичний захист від надмірних земельних податків та скасування права «ліцитації ґрунтѡвъ за довги» (права на продаж з аукціону земельних наділів боржників) (Чого домагати ся хлѣборобамъ для своєї землѣ. — 1898. — Ч. 1). З огляду на це на сторінках

Число 1.

Накладъ 3.000 примѣрниковъ.

Липень 1898.

Редакція:
ПЕРЕМЫШЛЬ,
Побереже
Франца Юсифа 1.

Выходитъ 1-го
каждого мѣсяца.

ГОСПОДАРЬ

ЧАСОПИСЬ

для русскихъ Хлѣборобовъ.

Оголошенія
обчисляютъ ся
за бѣгучій цен-
тиметръ одной
шпальты
по 20 кр.

Пѣворѣчна передплата до конца 1898 р. 50 кр.

СОДЕРЖАНІЕ: Чи потрібна Русинамъ ся нова часопись: „Господарь“? — Просьба Редакціи. — Чого домагати ся хлѣбороба для своихъ земель? — Те рѣлю и луки! — Годовля кроликѣвъ. — Що можъ съяти въ липни и липни. — Съйте въ конюшину травы! — Свѣжій айца въ зимѣ. — Очисти. — Рожь. — Цвѣтнику. — Якъ губити пырь.

Чи потрібна Русинамъ ся нова часопись „Господарь“?

Всякій заводъ, всяке занятє потрібує науки. На майстра треба терміновати, на духовного треба перейти науки духовній, на урядника науки потрібні до уряду. Та и хлѣдичъ на великихъ посѣлостяхъ безъ науки господарекон не обійде ся; а на вѣтъ для економѣвъ и лѣсничихъ, ба на вихованє добрыхъ двѣрскихъ парѣбкѣвъ навѣтъ єсть школа, въ котрій привчають ихъ практичною доброн господарки.

Одєнь ино хлѣборобъ на селѣ такъ середній якъ и малый бере ся до господарки безъ жадной науки. Якъ зъ того наслѣдки? На ланахъ двѣрскихъ и въ двѣрскихъ стайняхъ виглядає вєсь красє, веде ся лучше хочъ доглядъ тамъ не може бути у вѣмъ скрѣсь акуратный; а у нашего хлѣбороба буває вєсь о много подлѣйше, хочъ вѣнъ самъ особисто гарує день въ день, доглядає и прикладає самъ рукъ вразъ зъ цѣлою родиною вѣдъ свиту до пѣзной ночи. Чому жъ? Бо не ма вѣдомостей зъ якои взяти ся стороны, щобы праця нашего хлѣбороба около рѣлѣ и въ домовѣвъ господарствѣ въ теперѣшнихъ часахъ сякъ-такъ стала ся полатна.

Землѣ днесъ у пересѣчного хлѣ-

бороба мало, она обтяжена въ десятеро бѣльшими тягарами, нежели давнѣйше, а се що уродить ся о половину меньшу має цѣну, нежели мало передъ 30 роками. А мимо то нашъ хлѣборобъ веде по нынѣшній день господарку способомъ прадѣднимъ, наче-бъ було у него землѣ стѣлько що можъ ю марновати, наче-бъ оплати вѣдъ немъ були малі, а цѣна збѣжа наче-бъ була така, яка була передъ 30 роками. И коли хлѣборобы инныхъ краѣвъ приновляють ся до змѣненыхъ часѣвъ, шукаючи способѣвъ лучшей господарки и навчаючи ся ихъ зъ практики другихъ, и тымъ старають ся сякъ-такъ выйти на свое, нашъ хлѣборобъ часто ани знає о новыхъ практикахъ господарскихъ, капарить на стародавній способѣ, и зъ року въ рѣкъ попадає въ шоразъ бѣльшу нужду, бо землѣ у него мало, а те що при стародавнѣй господарцѣ вродить ся, єсть и зихе, и по ничому.

Нашимъ хлѣборобамъ треба протє конечно науки новыхъ практикъ господарскихъ. Вправдѣ годѣ вѣдъ разу перемѣнити цѣлу господарку нашего хлѣбороба на новый способѣ; до того треба и много гроша, и широкои науки, и розумного рахунку. Тому новыхъ господарскихъ практикъ годѣ нашего хлѣбороба учить въ господарскихъ школахъ, на котрій вѣнъ за старый, годѣ ихъ научити ся и зъ книжокъ науковыхъ, котры суть для него и мало доступный, и не у вѣмъ

місячника час від часу друкувалися статті, автори яких популярно пояснювали селянам їхні права, радили, яким чином їх обстоювати, чого остерігатися.

Задеклароване редакцією завдання часопису — ширення знань у таких галузях, як традиційне сільське господарювання і застосування новітніх сільськогосподарських технологій і техніки, домашнє господарювання (побут), медицина, педагогіка, — упродовж усього періоду його існування було виконано повною мірою завдяки публікації науково-популярних й інформаційно-пізнавальних матеріалів.

Журнал містив багато матеріалів (статті, замітки, повідомлення) про раціональні методи сільського господарювання у різних його галузях — хліборобстві, тваринництві, городництві, садівництві, молочарстві, квітникарстві, бджільництві, рибальстві, а також у домоводстві (догляд за дітьми, рецепти

страв і напоїв, медичні поради тощо). Зокрема, автори місячника ознайомлювали читачів із новими продуктивними сортами сільськогосподарських культур, особливостями їх культивування, збору й збереження урожаю, мінеральними добривами й методами їх застосування.

Міцним підґрунтям матеріального добробуту селянства автори «Господаря» вважали передусім освіту, знання своїх прав і вміння їх відстоювати, ощадність (О выхованю убогихъ дѣвчатъ. — 1899. — Ч. 12; Спѣлки для торговлѣ збѣжемъ. — 1900. — Ч. 4; Про рѣльниче образоване хлѣборобского стану. — 1902. — Ч. 12; Народна господарнѣсть а вкладки ощаднѣ. — 1904. — Ч. 8). Про це свідчить наявність на сторінках журналу публікацій, в яких пропагувалася вища та фахова освіта, заклиалося селян приділяти більше уваги вихованню та освіті дітей. У передовій статті «Посылайте дѣти до выжшихъ шкѣлъ!» редакція наголошувала: «Хлѣборобы! Посылайте своихъ дѣтей, якъ лишь мають охоту и талантъ до науки! Не жажайтесь тягарѣвъ, а вашѣ дѣти колись вдячнѣ вамъ будутъ за те, що вы по батькѣвски та по материньски подбали про ихъ судьбу та подали имъ можнѣсть потрудити ся для добра нашего народа» (1899. — Ч. 8). Автори публікацій, намагаючись подолати усталені віками стереотипи, окреслювали таку негативну рису ментальності українського селянства, як небажання чи інертність у здобуванні нових знань: «...нашъ братъ не хоче бачити ни свѣта, ни свѣтла больше, нежели го бачить зъ вѣкна, зъ обѣста свои хаты» (Стѣлько свѣта, що въ вѣкнѣ... — 1899. — Ч. 6).

Виконанню просвітницько-пропагандистських функцій часопису сприяли й численні статті, в яких йшлося про ставлення до нововведень у господарюванні селянства інших народів (Якъ иннѣ краѣ дбають о розвѣй садѣвництва. — 1898. — Ч. 5; Годѣвля куръ въ Америцѣ. — 1899. — Ч. 6; ін.). Необхідність подання матеріалів такого змісту обґрунтовувалося у проблемній статті під назвою «Науки»: «...нашъ хлопъ... бѣдакъ простый сли зровняти его съ хлопомъ заграничнымъ чи ческимъ, чи нѣмецкимъ; а бѣдакъ не чрезъ гѣршу землю, не тому, що у него земли мало; а бѣдакъ тому, що бракуе ему господарского знания, господарской науки, о котру заграничный хлопъ дбае якъ о свѣтло въ своей комнатѣ» (1902. — Ч. 1). 1906 р. редакція «Господаря» збільшила обсяг інформації про економічні досягнення «більше освічених народів» — на сторінках місячника друкувалися переклади матеріалів сільськогосподарської тематики з таких іншомовних періодичних видань,

як «Landwirtschaftliche Zeitschrift», «Fricks Rundschau», «Bienenwater», «Bottner», «Flora», «Beuse», «Wollf» та ін.

Зміст часопису багатий і на статті, у яких порушувалися проблеми розвитку народного промислу і торгівлі, обговорювалися можливість і способи створення, підтримки та розвитку торговельних, промислових і економічних товариств, спілок, організацій, філій «Дністра», «Спѣлки господарско-промысловой въ Перемышли» тощо (Спѣлки для торговлѣ збѣжемъ. — 1900. — Ч. 4; Спѣлки для обезпеки маєтку власнымъ житємъ. — 1901. — Ч. 2; Чи потрібне намъ рѣльниче товариство? — 1903. — Ч. 6). Для докладного висвітлення діяльності окремих з них було запроваджено спеціальні розділи: 1906 р. — «Вістник молочарський» (автор добірки матеріалів — Василь Павлюк), 1907 р. — «Вістник Спѣлки для господарства і торгівлі в Перемишлі» (верстався на останній сторінці кожного числа).

У низці журнальних публікацій ширилася думка, що рушієм, одним із ключових елементів просвіти, особливо у тодішніх соціально-політичних умовах, було друковане слово, насамперед преса. У проблемній статті без назви зазначалося: «Науку, освіту розуму ширять газети [...] Коже село повинно освѣчати ся, и то не одною, а многими газетами: они, то та вода, котрою треба мыти брудъ темноты всѣми силами а конечно» (1903. — Ч. 1). Автор публікації закликав читачів передплачувати не лише «Господаря», а й інші українські часописи — коломийську «Зорю», львівські «Свободу» і «Гайдамаки», жовківський «Місіонарь», бережанський «Посланникъ». Окремої уваги заслуговує стаття Івана Негребецького «Рільничі часописи в Австрії» (1908. — Ч. 9), у якій підкреслено надзвичайно важливу роль у культурно-економічному і політичному житті народу фахової преси його мовою. І. Негребецький відзначав: «Фахові часописи, які утримує при житю і підтримує материяльно суспільність, суть сьвідомством культурного житя кожного народу». У кінці статті автор подав список рільничих часописів, які виходили «в усіх за чергою коронних краях Австрії».

Водночас на сторінках журналу представлено статті та замітки пізнавального змісту: «Чимъ живуть рослины?» (1899. — Ч. 2), «Якъ множить ся муха?» (1900. — Ч. 3).

Численні рекомендаційно-довідкові матеріали об'єднувалися під рубриками: «Переписка», «Зъ заграничного господарского руху», «Зъ рѣльничого будѣвництва и рахунку», «Зъ рѣльничого законо-

давства», «Почта інформаційна», «Новости з чужої господарскої літератури».

Автори журнальних публікацій (вказувалися лише від 1904 р.): К. Білецький, Н. Лаврів (крипт.: Н. Л.), І. Негребецький (крипт.: И. Н., І. Н., Н.), В. Павлюк, Л. Петровський, Т. Стефанович (крипт.: Т. С.) та ін.

Видання ілюстровано малюнками, схемами, рідше — світлинами.

Оголошення, реклама, анонси господарських видань друкувалися, як правило, на останній сторінці кожного числа.

Останнє віднайдене число часопису — ч. 9 за 1910 р. — вийшло у вересні, хоча у довідкових джерелах зазначено, що журнал проіснував до 1913 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 112.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 419, 623; Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 986; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 2. — Р. 231; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 6. — С. 329—330; Чому потреба намъ господарскої часописи // Прапоръ. — 1898. — Ч. 6. — С. 180—184; Въ дѣлѣ «Господаря» // Там само. — Ч. 12. — С. 374—380; Духовенство — а «Господарь» // Там само. — 1900. — Ч. 3. — С. 86—93; Зъ новымъ 1904 рокомъ // Господарь. — 1904. — Ч. 1; Негребецький И. Уклонны просьбы зъ концемъ року / И. Негребецький // Там само. — Ч. 11; Галичина, Буковина, Угорская Русь. — М., 1915. — С. 197; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; Лехман Т. Пізнавально-довідковий аспект народознавчих публікацій (за матеріалами галицької періодики другої половини ХІХ — першої третини ХХ ст.) / Тарас Лехман // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 73—75; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 94—98.

О. Дроздовська

220

ЛЕВАДА: Галицько-руський альманах. — Виходить 1 дня кожного місяця с. ст. Кн. [1]. 1898.

За ред. відповідає Володимир Гнатюк. — **Львів, 1898—1902:** Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка. Друк. Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського. Адр. ред. і адм.: Львів, ул. Чарнецького, ч. 26.

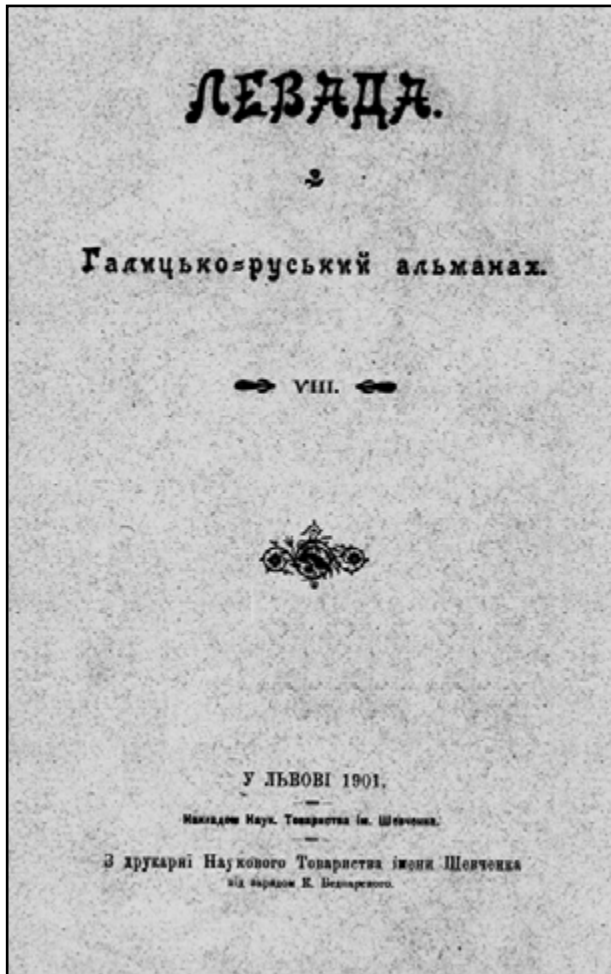
Вийшло: 1898—1900 — Кн. [?], 1901 — Кн. [1—7], 8—10, 1902 — Кн. 1, 2; Ф. від 25,5×19 см до 22×16 см;

Обс. від 160 с. до 180 с.; Передпл.: в Австрії з пересилкою на рік 16 корон. З Росії приймається тільки піврічна передплата в сумі 4 руб. Ц. окремої кн. 2 кор.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1901 — Кн. 8—10, 1902 — Кн. 1, 2.

Примітки: Нумерація сторінок постатейна.

Під назвою «Левада» вийшли передруки окремих публікацій «Літературно-Наукового Вістника», ймовірно, для відвернення уваги російської цензури, яка заборонила його поширення в Росії (Франко І. Заборона Літерат.-Наук. Вістника в Росії. — 1901. — Кн. 10).

На сторінках «Левади» друкувалися твори української та зарубіжної літератури різножанрового характеру: поезія С. Бердяєва, С. Волоха (псевд. В. Прокоповича), С. Грушенка (псевд. С. Іваницького), В. Залізняка, Корженка (псевд. В. Коцовського), Б. Лепкого, О. Маковей, Сергія Павленка (псевд. С. Шелухіна), Якіма Супиги (псевд. Я. Єрмолаєва),

Лесі Українки, І. Франка, С. Яричевського, оповідання і повісті Петра Шелеста (псевд. І. Липи) («Чужа жінка»), О. Кобилянської («Земля»), Марії Коллуняк (під прізвищем Кузьма) («Як не твоя, то й нічия»), Матильди Серао («Тридцять від ста»), А. Франса («Король п'є»), Арне Гарборга («Загублений батько»), драма Б. Грінченка («Арсен Яворенко»), комедія Мольєра («Тартюф»), гумористичні образки Джерома К. Джерома «По Європі», мініатюри Н. Кибальчич, М. Яцківа та ін.

У розділах «Новини нашої літератури», «Уваги на сучасні теми», «З давнього минулого», «Хроніка і бібліографія» містилися літературознавчі й історичні матеріали, новини із українського та закордонного мистецько-літературного і політичного життя. З-поміж статей — І. Франко «З останніх десятиліть», «Наша поезія в 1901 році», С. Русова «Народник в українській літературі», І. Копач «Будучність гімназій», П. Немоловський «Сервітуті і розмежоване ґрунтів на правобережній Україні», С. Єфремов «Національне питання в Норвегії».

Точну кількість книг «ЛНВ», виданих у 1898—1902 рр. під назвою «Левада», встановити не вдалося.

Бібліографія: ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 882.

М. Романюк

221

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК: Місячник літератури, науки й громадського життя (1898—1914, 1917—1919); Місячник літератури, науки й суспільного життя (1922—1932). — Т. 1. Кн. 1. 1898, січ.

Редакційний комітет: Олександр Борковський, Михайло Грушевський, Осип Маковей, Іван Франко (1898 кн. 1—6), М. Грушевський, О. Маковей, І. Франко (1898 кн. 7 — 1899 кн. 4), М. Грушевський, Володимир Гнатюк (1899 кн. 5 — 1901 кн. 9, 1902 кн. 10 — 1907 кн. 1). *Під загальним проводом* М. Грушевського (1910 — 1912 кн. 6). *Відповідає за ред.* М. Грушевський (1898 кн. 1—6), М. Грушевський і О. Маковей (1898 кн. 7), Осип Маковей (1898 кн. 8/9 — 1899 кн. 4), В. Гнатюк (1899 кн. 5 — 1906). *За ред. львівську відповідає* В. Гнатюк (1907 кн. 1, 3 — 1908 кн. 4), Василь Панейко (1908 кн. 5 — 1911 кн. 7/8), Льонгін Цегельський (1911 кн. 9 — 1912 кн. 9, 1913). *За видання київське відповідають як вид.* М. Грушевський (1907—1908), *як ред.* Фотій Красицький (1907 — 1908 кн. 11), Сергій Веселовський (1908 кн. 12 — 1909). *Ред.* О. Лисенко (1912 кн. 10—12, 1913

кн. 4—6, 1914 кн. 1—6). *Київським виданням завідує* О. Олесь (1912 кн. 4 — 1914 кн. 6). *Ред.* О. Олесь (1917 кн. 4 — 1919 кн. 7/9). *Начальний ред.* Дмитро Донцов (1922—1923, 1925 ч. 1). *За ред. відповідає* В. Гнатюк (1922—1923, 1925 — 1926 кн. 10), І. Раковський (1926 кн. 11—12), Петро Постолук (1928—1929, 1931—1932). *Редагує* Комітет (1925—1929, 1931—1932). — **Львів** (1898—1906, 1922—1932); **Київ—Львів** (1907—1914, 1917—1919), **1898—1914, 1917—1919, 1922—1932**: *Видає* Наукове Товариство імені Шевченка у Львові (1898—1905 кн. 3), Українсько-руська видавнича спілка у Львові (1905 кн. 4 — 1914 кн. 6), Товариство підмоги українській літературі й штуці (1917 кн. 4 — 1918), Комітет Українська Видавнича Спілка (1922—1923, 1925 ч. 2 — 1929, 1931—1932); *Вид.* Л. Старицька-Черняхівська (1912 кн. 10—12, 1913 кн. 4—6, 1914 кн. 1—6), О. Жуковський (1919 кн. 1—2). *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського (1898 — 1907 кн. 1, 3—12, 1908—1909, 1910 кн. 4—12); *Друк.* П. Барського, Київ, Хрещатик, 40 (1907 кн. 2); *Друк.* 1-ї Київської Друкарської Спілки, Київ, вул. Трьохсвятительська, 5 (1910 кн. 1—3, 1911 — 1913 кн. 11, 1914 кн. 1—3); *Друк.* Наукового Т-ва ім. Шевченка (1913 кн. 12); *Друк.* Акц. Т-ва «Петро Барський у Києві», Київ, Хрещатик, 40 (1917 — 1919 кн. 3); *Друк.* Всеукр. коопер. Видавничого Союзу, Київ, Хрещатик, 40 (1919 кн. 4/6); *Друк.* 5-та Радянська, Київ, Хрещатик, 40 (1919 кн. 7/9); *Друк.* Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, вул. Чарнецького, 26 (1922—1923, 1925 кн. 2 — 1926); *Друк.* «Новочасна», Львів, вул. Панська, 21 (1925 кн. 1); *Друк.* Ставропигійського інституту (1928 — 1929 кн. 7/8, 1932 кн. 3—7); *Друк.* Щ. Беднарського в оренді Кооперативи (Граф Промаску), Львів, пл. Ринок, 9 (1929 кн. 9); *Друк.* А. Салевича і С-ки, Тернопіль, вул. Міцкевича, 9 (1929 кн. 10—12, 1931 кн. 1); *Друк.* А. Салевича, Тернопіль, вул. Міцкевича, 9 (1931 кн. 2—12); *Друк.* «Бібльос», Львів, вул. Японська, 7 (1932). *Адр. ред. і адм.:* Львів, вул. Академічна, 8 (1898), вул. Чарнецького, 26 (1899—1907), вул. Супінського, 17 (1908—1909), вул. Чацького, 24 (1922 — 1925 кн. 1), вул. Чарнецького, 24 (1925 кн. 2—3), вул. Руська, 18 (1926 кн. 12, 1929 — 1932 кн. 1), вул. Підвальна, 4 (1932 кн. 2—7), Київ, вул. Прорізна, 10 (1907 — 1908 кн. 7), вул. Велика Володимирська, 28 (1908 кн. 8 — 1909, 1912 кн. 1—10), вул. Велика Підвальна, 14 (1912 кн. 11 — 1913 кн. 10), Велика Підвальна, 36 (1913 кн. 11 — 1914 кн. 3, 1917—1919). *Адр. адм.:* Львів, вул. Супінського, 17 (1910 кн. 1—10), вул. Супінського, 21 (1910 кн. 11 — 1913 кн. 7/8,

1914 кн. 1—3), вул. св. Софії, 52 (1913 кн. 9—12), вул. Руська, 18 (1925 кн. 4 — 1926 кн. 10). *Адр. ред.:* Львів, вул. Чарнецького, 24 (1925 кн. 4—12, 1926 кн. 2—10).

Вийшло: 1898 — Т. 1—4 кн. 1—8/9, 10—12, 1899 — Р. II т. 5—8 кн. 1—12, 1900 — Р. III т. 9—12 кн. 1—12, 1901 — Р. IV т. 13—16 кн. 1—12, 1902 — Р. V т. 17—20 кн. 1—12, 1903 — Р. VI т. 21—24 кн. 1—12, 1904 — Р. VII т. 25—28 кн. 1—12, 1905 — Р. VIII т. 29—32 кн. 1—12, 1906 — Р. IX т. 33—36 кн. 1—12, 1907 — Р. X т. 37—40 кн. 1—8/9, 10—12, 1908 — Р. XI т. 41—44 кн. 1—12, 1909 — Р. XII т. 45—48 кн. 1—12, 1910 — Р. XIII т. 49—52 кн. 1—12, 1911 — Р. XIV т. 53—56 кн. 1—7/8, 9—12, 1912 — Р. XV т. 57—60 кн. 1—7/8, 9—12, 1913 — Р. XVI т. 61—64 кн. 1—7/8, 9—12, 1914 — Р. XVII т. 65, 66 кн. 1—8, 1917 — Р. XVIII т. 67, 68 кн. 1, 2/3, 4, 5/6, 1918 — Р. XIX т. 69—72 кн. 1, 2/3, 4/6, 7/8—12, 1919 — Р. XX т. 73—75 кн. 1—4/6, 7/9, 1922 — Р. XXI т. 76—78 кн. 1—8, 1923 — Р. XXII т. 79—81 кн. 1—12, 1924 — Р. XXIII т. 82—85 кн. 1—12, 1925 — Р. XXIV т. 86—88 кн. 1—7/8, 9—12, 1926 — Р. XXV т. 89—91 кн. 1—7/8, 9—12, 1927 — Р. XXVI т. 92—94 кн. 1—12, 1928 — Р. XXVII т. 95—97 кн. 1—7/8, 9—12, 1929 — Р. XXVIII т. 98—100 кн. 1—7/8, 9—12, 1930 — Р. XXIX т. 101—104 кн. 1—12, 1931 — Р. XXX т. 105—107 кн. 1—12, 1932 — Р. XXXI т. 108, 109 кн. 1—7; *Ф.* від 23×16 см до 26,5×18 см; *Т.* 800—1000 пр. (1898—1914); *Обс.* 160—180 с. (1898—1910), 200 с. (1911—1919), одинарного числа 120—160 с., подвійного числа 160—180 с. (1922—1932); *Передпл.:* річно 8 зр. (1898—1899), 16 кор. (1900—1907), 18 кор. (1908—1914), 20 зол. (1926 кн. 1—4), 22 зол. (1926 кн. 5—10), 26 зол. (1926 кн. 11 — 1932), до кінця року 4800 Мп (1922). У Росії річно 7,5 руб. (1898), 8 руб. (1899—1901), піврічно 4 руб. (1902), 8 руб. (1906, 1912—1914). В інших державах річно 23 фр. (1908—1914), 12 фр. (1923), 24 шв. фр. (1925 кн. 1), 4 амер. дол. або їх рівновартість (1925 кн. 2 — 1932), в Америці 4,5 дол. (1908—1914), 2 амер. дол. (1922), 3 амер. дол. (1923), 4 амер. дол. (1925), в Німеччині 20,90 мар. (1908—1914). *Ц.* окремої кн. 1 зр. (1898—1900), 2 кор. (1901—1910), 3 р. 80 коп. (1917 кн. 4), 3 р. 50 коп. (1917 кн. 5/6, 1918 кн. 2/3), 2,50 крб. (1918 кн. 1), 5—5,50 крб. (1918 кн. 4/6—9), 60 гр. (1919 кн. 1—3), від 600 Мп. до 1500 Мп. (1922), від 1500 Мп. до 350000 Мп. (1923), 2 зол. — 2,20 зол. (1925 — 1926 кн. 10), 2,50 зол. (1926 кн. 11 — 1932), на Буковині 28—30 левів (1922—1923), в Чехословаччині 13—8 кор. (1922—1923), в Німеччині 1200 кор. (1922), в Америці 30 центів (1922), 25—35 центів

(1923), в інших державах 1,10 шв. фр. (1923), 2,10 шв. фр. (1925).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1898 — Т. 1—4 кн. 1—12, 1899 — Р. II т. 5—8 кн. 1—12, 1900 — Р. III т. 9—12 кн. 1—12, 1901 — Р. IV т. 13—16 кн. 1—12, 1902 — Р. V т. 17—20 кн. 1—12, 1903 — Р. VI т. 21—24 кн. 1—12, 1904 — Р. VII т. 25—28 кн. 1—12,

1905 — Р. VIII т. 29—32 кн. 1—12, 1906 — Р. IX т. 33—36 кн. 1—12, 1907 — Р. X т. 37—40 кн. 1—12, 1908 — Р. XI т. 41—44 кн. 1—12, 1909 — Р. XII т. 45—48 кн. 1—12, 1910 — Р. XIII т. 49—52 кн. 1—12, 1911 — Р. XIV т. 53—56 кн. 1—12, 1912 — Р. XV т. 57—60 кн. 1—12, 1913 — Р. XVI т. 61—64 кн. 1—12, 1914 — Р. XVII т. 65, 66 кн. 1—8, 1917 — Р. XVIII т. 67, 68 кн. 1—5/6, 1918 — Р. XIX т. 69—72 кн. 1—12, 1919 — Р. XX т. 73—75 кн. 1—7/9, 1922 — Р. XXI т. 76—78 кн. 1—8, 1923 — Р. XXII т. 79—81 кн. 1—12,

1924 — Р. XXIII т. 82—85 кн. 1—12, 1925 — Р. XXIV т. 86—88 кн. 1—12, 1926 — Р. XXV т. 89—91 кн. 1—12, 1927 — Р. XXVI т. 92—94 кн. 1—12, 1928 — Р. XXVII т. 95—97 кн. 1—12, 1929 — Р. XXVIII т. 98—100 кн. 1—12, 1930 — Р. XXIX т. 101—104 кн. 1—12, 1931 — Р. XXX т. 105—107 кн. 1—12, 1932 — Р. XXXI т. 108, 109 кн. 1—7; **НБ ЛНУ**: 1898 — Т. 1—4 кн. 1—12, 1899 — Р. II т. 5—8 кн. 1—12, 1900 — Р. III т. 9—12 кн. 1—12, 1901 — Р. IV т. 13—16 кн. 1—12, 1902 — Р. V т. 17—20 кн. 1—12, 1903 — Р. VI т. 21—24 кн. 1—12, 1904 — Р. VII т. 25—28 кн. 1—12, 1905 — Р. VIII т. 29—32 кн. 1—12, 1906 — Р. IX т. 33—36 кн. 1—12, 1907 — Р. X т. 37—40 кн. 1—12, 1908 — Р. XI т. 41—44 кн. 1—12, 1909 — Р. XII т. 45—48 кн. 1—12, 1910 — Р. XIII т. 49—52 кн. 1—12, 1911 — Р. XIV т. 53—56 кн. 1—12, 1912 — Р. XV т. 57—60 кн. 1—12, 1913 — Р. XVI т. 61—64 кн. 1—12, 1914 — Р. XVII т. 65, 66 кн. 1—8, 1917 — Р. XVIII т. 67 кн. 1—3, 1922 — Р. XXI т. 76—78 кн. 1—8, 1923 — Р. XXII т. 79—81 кн. 1—12, 1924 — Р. XXIII т. 82—85 кн. 1—12, 1925 — Р. XXIV т. 86—88 кн. 1—12, 1926 — Р. XXV т. 89—91 кн. 1—12, 1927 — Р. XXVI т. 92—94 кн. 1—12, 1928 — Р. XXVII т. 95—97 кн. 1—12, 1929 — Р. XXVIII т. 98—100 кн. 1—12, 1930 — Р. XXIX т. 101—103 кн. 1—9, 1931 — Р. XXX т. 105—107 кн. 1—12, 1932 — Р. XXXI т. 108, 109 кн. 1—7; **ДНАБ**: 1898 — Т. 1, 2 кн. 3, 4, 6, 1899 — Р. II т. 7 кн. 7—9, 1900 — Р. III т. 11, 12 кн. 7—9, 10, 12, 1901 — Р. IV т. 13, 14 кн. 1—6, 1902 — Р. V т. 17—20 кн. 1—12, 1903 — Р. VI т. 21—24 кн. 1—12, 1904 — Р. VII т. 25—28 кн. 1—9, 11, 1905 — Р. VIII т. 29, 30 кн. 1—6, 1906 — Р. IX т. 33—36 кн. 3, 4, 8, 10—12, 1907 — Р. X т. 37—40 кн. 1—12, 1908 — Р. XI т. 41—44 кн. 1—12, 1909 — Р. XII т. 45—48 кн. 1—12, 1910 — Р. XIII т. 49—52 кн. 1—7, 9—12, 1911 — Р. XIV т. 53—56 кн. 1—6, 9—12, 1912 — Р. XV т. 57—60 кн. 1—12, 1913 — Р. XVI т. 61—63 кн. 1, 4, 7/8, 1914 — Р. XVII т. 65, 66 кн. 1—8, 1917 — Р. XVIII т. 67, 68 кн. 1—5/6, 1918 — Р. XIX т. 69—72 кн. 1—12, 1919 — Р. XX т. 73—75 кн. 1—7/9, 1922 — Р. XXI т. 76—78 кн. 1—8, 1923 — Р. XXII т. 79—81 кн. 1—12, 1924 — Р. XXIII т. 82, 83, 85 кн. 1—6, 12, 1925 — Р. XXIV т. 86—88 кн. 1—10, 1927 — Р. XXVI т. 92—94 кн. 1—12, 1928 — Р. XXVII т. 95—97 кн. 1—12, 1929 — Р. XXVIII т. 98—100 кн. 1—4, 10, 1930 — Р. XXIX т. 101, 103 кн. 2, 7—9, 1931 — Р. XXX т. 105—107 кн. 1—4, 7—11, 1932 — Р. XXXI т. 108—109 кн. 1—7; **ОДНБ**: 1907 — Р. X т. 37—40 кн. 1, 2, 4—7, 10, 11, 1908 — Р. XI т. 41—44 кн. 1, 2, 6—10, 12, 1909 — Р. XII т. 45—48 кн. 1, 3—9, 11, 12, 1910 — Р. XIII т. 49—52 кн. 1, 3—9, 12, 1911 — Р. XIV

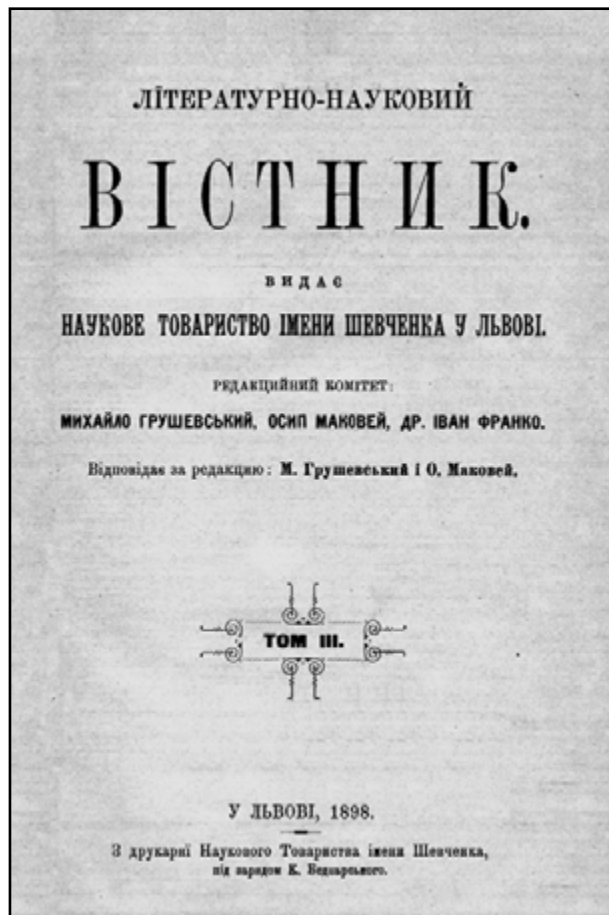
т. 53—56 кн. 1—12, 1912 — Р. XV т. 57—60 кн. 1—11, 1913 — Р. XVI т. 61—64 кн. 1—10, 1914 — Р. XVII т. 65, 66 кн. 1—8, 1917 — Р. XVIII т. 67, 68 кн. 1—5/6, 1918 — Р. XIX т. 69—71 кн. 1, 4/6—7/8, 1919 — Р. XX т. 73, 74 кн. 1—4/6.

Примітки: У 1898—1902 рр. окремі публікації «ЛНВ» були передруковані у часописі «Левада» (див. № 220). З 1933 р. видання виходило під назвою «Вістник». 1907 р. було створено дві редакції «ЛНВ» — київську і львівську, що зумовило наявність двох адміністрацій. Імовірно, що Л. Цегельський був редактором львівського видання у 1914 р. (кн. 1—6).

Кн. 7/9 за липень—серпень—вересень 1919 р. надруковано у жовтні 1920 р.

Перший всеукраїнський літературно-науковий і громадсько-політичний журнал з'явився друком у рік, що поєднав два важливі ювілеї: 100-ліття виходу «Енеїди» І. Котляревського й 50-ліття появи першого україномовного часопису — «Зорі Галицької». «Літературно-Науковий Вістник» — щомісячний журнал на зразок західноєвропейського «revue», заснований Науковим товариством ім. Шевченка у Львові замість «Зорі», — згуртував наукові й літературні сили українців, розділених кордоном Австро-Угорської та Російської імперій. У перший рік за редакцію журналу відповідав М. Грушевський, згодом — разом з О. Маковеем, але вже наступного року цей обов'язок було покладено на В. Гнатюка, до редколегії входили також І. Франко й О. Маковей. І. Франко, приступивши до праці в новому журналі на запрошення М. Грушевського, перестав видавати «Житє і Слово», що не могло об'єднати ширше коло співробітників і читачів з огляду на політичний радикалізм та перенасиченість фольклорними студіями. Водночас «Зоря» теж мала доволі обмежене читачське призначення як часопис для родин і не відображала всебічно тогочасне суспільно-політичне й культурне життя, тож М. Грушевський хотів внести радикальний струмінь у нове культурологічне (за сучасними мірками) видання. Як зазначив В. Дорошенко, довголітній співробітник видання, «Літературно-Науковий Вістник» був «справжнім літературним журналом у повному значінні цього слова, редагованим на європейську мірку. А коли до цього додамо, що він стояв на загальнонаціональному становищі, понад партіями, намагаючись об'єднати всі живі українські літературні сили у всеукраїнському масштабі, то зрозуміємо його значіння і вплив». Від 1906 р. справу видання взяла під свою опіку «Українсько-руська видавнича спілка»,

що продовжувала займатися часописом навіть після перенесення редакції 1907 р. до Києва. До 1910 р. «Літературно-Науковий Вістник» мав дві редакції: київську (очолювану М. Грушевським) і львівську (очолювану В. Гнатюком, згодом — М. Євшаном). З огляду на політичну ситуацію та різноманітні адміністративні аспекти «Літературно-Науковий Вістник»

доставлявся з Києва до Львова окремими аркушами, опрацьовувався в «Українсько-руській видавничій спілці» і виходив як формально інше видання, зареєстроване на громадянина Австро-Угорщини. Це зумовлювало незначні зовнішні відмінності: у Києві журнал мав помаранчеву обкладинку, а в Галичині — червону. Адаптовано до місцевих традицій було й формат видання, що після 1907 р. нагадував товсті російські журнали. Відновлений у період незалежної Української Народної Республіки часопис виходив два роки (1917—1919) у Києві. З першими кроками до відродження українського громадсько-культурного життя у Галичині початку 20-х рр. XX ст. на порядку денному знову

постало питання відновлення «Літературно-Наукового Вістника», редактором якого став відомий на той час політичний діяч Д. Донцов. Відтоді та до 1932 р. ідейне спрямування «Літературно-Наукового Вістника» не змінювалося, незважаючи на ротацію працівників редакції та авторів часопису. Його політику визначав сам редактор, якого багато хто звинувачував у авторитаризмі, що стало причиною відходу від журналу багатьох колишніх співробітників. Полемічний талант Д. Донцова та його палка прихильність до націоналістичної ідеології сильно радикалізували характер часопису, але й водночас сприяли оживленню літературного й політичного життя, чітко окреслювали нові вектори розвитку національної свідомості в Галичині. У вступній редакційній статті «Наші цілі» наголошено на пріоритетності національної ідеї, яку треба вирвати з хаосу й надати їй виразний зміст, «зробити з неї стяг, коло якого гортувалася ціла нація — ось завдання, до розв'язання котрого, разом з іншими, хоче причинитися і відновлений Л.Н.Вістник» (1922. — Т. 76. — С. 2). Критикуючи пропагування покори й терпіння, редакція виступала за культ чину, що дозволив би перевести потенціальну енергію народу в кінетичну, перетворити його з об'єкта в суб'єкт історії. Цього можна досягти, зберігши «чистою власну ідеологію, ясну змістом і активну волею, та ще — незнаючи сумнівів віру». Націоналістична філософія Д. Донцова мала вплив і на східноукраїнську інтелігенцію, особливо молодь, якій часом вдавалося нелегально перевезти окремі числа місячника через кордони радянської України.

Публікації та структуру «Літературно-Наукового Вістника» за редакторства Д. Донцова (1922—1932) доцільно було б розглядати разом із матеріалами «Вістника» (1933—1939), однак пріоритетність бібліографічного, а не історико-літературного погляду, дещо порушуючи системність підходу до оцінки явищ, дає змогу простежити еволюцію суспільної свідомості, відображення на часописних шпальтах епохальних подій української і світової історії. Структура журналу з часом зазнавала незначних змін. Це було пов'язано зі зміною місця видання, складу редакції, традиціями епохи, позаяк він виходив понад 30 років та існував у системі чотирьох різних державно-політичних структур — Австро-Угорщини, Росії, Української Народної Республіки та Польщі. Загалом же рубрикація була типовою для тогочасних журнальних видань: на початку кожної книги (кілька книг складали том) друкувалися поетичні та прозові твори, потім — наукові, публіцистичні чи полемічні статті, а в кінці — хронікальні матеріали, рецензії, бібліографічні джерела.

Принципово новим для тогочасної української періодики був і вибір назви: якщо традиційним можна вважати тяжіння до назв поетичних («Зоря», «Мета», «Поступ», «Лада», «Руслан» тощо), то «Літературно-Науковий Вістник» заманіфестував строгу науковість підходу до явищ суспільно-культурного й літературного життя. У період 1898—1905 рр., коли на Наддніпрянщині ще діяли заборони на українське друковане слово, львівський «Літературно-Науковий Вістник» був центром культурного життя і обміну духовними цінностями двох частин українського народу, розділених кордоном ворожих імперій, однією з небагатьох можливостей реалізації творчого потенціалу для інтелігенції Східної України. Перші два роки журнал мав передплатників як у Галичині, так і на Наддніпрянщині, однак російська цензурна заборона 1901 р. значно погіршила фінансову базу видання. Ситуація покращилася після 1905 р.: зняття заборони на україномовний друк дало змогу розширити коло передплатників та інтенсифікувати обмін інтелектуальними цінностями між Сходом і Заходом України. Обставини помітно змінилися після 1907 р., коли перенесення редакції до Києва дало можливість залучити значно більшу кількість читачів з підросійської України. У час Національно-визвольних змагань основним інформаційним джерелом стали газети, позаяк події змінювалися блискавично і вимагали негайного аналізу й оцінки, тому значення «Літературно-Наукового Вістника» дещо зменшилося. У міжвоєнний період, коли не могло бути мови про офіційну передплату, ознайомлення читачів радянської України з публікаціями журналу відбувалося через їх критику офіційною радянською пресою. Як зазначають дослідники, українські письменники — співробітники літературних часописів, критикуючи ту чи іншу думку, нерідко вдавалися до дуже розлогих цитувань, щоб у такий спосіб її озвучити.

Визначальні риси редакційної політики упродовж 1898—1914 рр. — демократичність та ідейна поліфонічність: «Не в'язучи ся партійними відносинами, не замикаючи ся в догматичні рами якоїсь доктрини політичної чи суспільно-економічної, не присягаючи на певні формули в штуці чи в науці, редакція, як і давніше, буде давати місце на сторінках нашої часописи гадкам репрезентантів різних поглядів, напрямів і теорій, але все і всюди буде виступати в обороні прав і свободного розвою людських одиниць і національних організмів, а против всякої проповіді чи оборони насильства, обмежень людських чи національних прав, свободи мисли й досліду» (Від ре-

дакції. — 1906. — Т. 33. — С. 1). Головною причиною перенесення редакції до Києва була надія на ширше залучення українських діячів підросійської України до праці в авторитетному на той час виданні: коли в Галичині українська преса вже мала на початку XX ст. піввікову історію та свої традиції, то наддніпрянська українська періодика переживала період становлення. Тож наявність у Києві такого серйозного видання, як «Літературно-Науковий Вістник», мала сприяти формуванню видавничої культури, заохочувати до появи нових українських періодичних видань. Однак існували й певні світоглядні аспекти, що теж заважали на терезах рішення про перенесення редакції. У Галичині панували інші ідеологічні канони, що дещо обмежували запити інтелектуальної еліти Сходу й нерідко зумовлювали непорозуміння, недовіру чи й гостру критику деяких наддніпрянських діячів. Особливо показовою у цьому контексті стала дискусія довкола творів В. Винниченка: з'являючись один за одним у «Літературно-Науковому Вістнику» після 1907 р., вони викликали гостру критичну реакцію галицької преси. Із відповіддю виступив у «Літературно-Науковому Вістнику» М. Грушевський, зазначивши, що В. Винниченко — один із найталановитіших молодих українських письменників, а філософські та моральні шукання автора не повинні бути обмежені консерватизмом суспільства. Мова йшла про те, що у галицькій пресі твори «Чесність з собою» та деякі інші було названо порнографічними, такими, що руйнують традиційні моральні християнські цінності. Водночас галичани були ображені різкими й часто невиправданими судженнями «східняків» про місцеве суспільно-політичне життя. Так, Л. Цегельський в одній із статей циклу «З галицької України» доволі гостро коментував висловлену Товкачевським в «Українській хаті» версію про те, що «галицький оптимізм» і «український песимізм» мають спільне джерело — ментальне — і власне є проявом української інертності й лінівства. На думку Л. Цегельського, український песимізм є «рідним братом» аналогічного великоруського суспільного настрою. У Галичині ж національне життя розбудоване «сотиковими лептами» убогої української суспільності, що активно працює у всіх сферах: «І коли галицький інтелігент, котрий ще десять-п'ятнадцять років тому бачив свій нарід крайне убогим, темним, й до того переємні доконані на його-ж очах самопомочию самої-ж нації, одушевляє ся і співає грімко, з оптимістичним завзяттем «Не пора» — то се не дивниця. Се природний настрій психічний суспільности, яка хоче жити власним, а

не позиченим життем...» (1911. — Т. 53. — С. 636). Предметом полеміки стало також відмінне бачення ідеї створення у Львові українського театру: М. Грушевський доводив, скажімо, більшу необхідність українських гімназій, а І. Франко порушував питання етичності вчинку членів театрального комітету, які підписалися під зверненням до громадянства не як приватні особи, а як голови українських товариств і організацій («Просвіти», НТШ тощо), хоча й не мали відповідних повноважень. Варто згадати й про виступ С. Єфремова в газеті «Кієвскія Вѣсти» з оцінкою публікацій вісника за 1907 р.: журнал, що претендує на роль «всеукраїнського», зауважив критик, вражає своєю «безцвѣтностью, вялостью, посредственностью», позаяк не запропонував читачам цікавої белетристики, за винятком творів В. Винниченка й М. Коцюбинського, й назвав баластом «Великий шум» І. Франка та «Старе гніздо й молоді птахи» В. Мови. Дещо вище, на думку С. Єфремова, стоять публіцистичний і науковий відділи, однак і тут вміщено багато випадкових і слабких речей, що може бути зумовлено відсутністю керівної редакторської руки. До слова, не кращої думки критик і про журнал «Україна». М. Грушевський після доволі розлогого цитування критики опонента, яка нагадала йому гоголівську сварку двох мірогородських сусідів, зауважив у циклі «На українські теми», що такі некоректні рецензії не тільки шкодять розвитку нововідродженої української преси, а й прагнуть відмежувати лібералізоване після реформ 1905 р. загальноросійське життя від національних ідей, поширюваних з Галичини (1908. — Т. 41. — С. 188—191). Усе ж найбільше полемічних матеріалів з'явилося у 1922—1932 рр. Це перш за все гостропроблемні статті Д. Донцова, що завжди містили полемічне начало, та матеріали рубрик «З пресової фільми» («З нашої преси»), зокрема відгуки про оцінку публікацій «Літературно-Наукового Вістника» тогочасною галицькою періодикою. І. Франко зазначав, що і в європейській пресі поширена практика дискутування різноманітних суспільних проблем, однак полеміка повинна бути суто теоретичною і не трансформуватися в особисті образи чи клеми, бо це дуже негативно впливає на суспільну мораль, навіть пропонував бойкотувати ті періодичні видання, редактори яких «киряють» інших. Дискутовані в тогочасній пресі, зокрема в «Літературно-Науковому Вістнику», питання все ж сприяли формуванню громадянської свідомості та пошуку оптимального вирішення суспільних проблем.

Проблемно-тематичний спектр часописних публікацій охоплював майже усі сфери громадського життя.

Деякі наукові й публіцистичні статті друкувалися у спеціальних рубриках («Наукові листки», «Болючі питання»), що існували в перше десятиліття виходу журналу, однак більшість матеріалів вміщено поза рубриками.

Дослідження статей політологічної тематики дає змогу особливо виразно простежити зміни епохи та політичного устрою упродовж першої третини ХХ ст. У перші роки виходу журналу суспільно-політичні проблеми українців Австро-Угорської та Російської імперій висвітлювалися у матеріалах рубрик «З життя і письменства», «З культурного життя на Україні», «Уваги на сучасні теми», підрубрики «З громадського життя» рубрики «Хроніка і бібліографія». З огляду на те, що читачі місячника були розділені державним кордоном, існували рубрики, що ознайомлювали наддніпрянців із життям галичан і навпаки. Власне ці матеріали теж були авторськими і близькими за стилем до циклу політологічних статей: «З Австрійської України» М. Лозинського, Л. Цегельського, «З російського життя» В. Піснячевського, «На українські теми», «З біжучої хвилі: Галичина і Україна» М. Грушевського, «З українського життя» Ф. Матушевського, «За границею» В. Панейка, М. Лозинського. Згадані публікації містили огляд політичних і культурних подій та їх аналіз, авторські спостереження й коментарі. Упродовж 1922—1932 рр. у «Літературно-Науковому Вістнику» теж систематично друкувалися огляди тогочасного українського та європейського політичного життя, що належали перу редактора (Д. Донцов «На нашій екрані», «На краєві екрані», «Перед новим етапом», «Перед новим роком», «На світовій арені», «На світовій шахівниці», «На світовім екрані» тощо).

У міжнародному житті початку ХХ ст. виразно простежувалися у розвитку європейського політикуму дві різнобіжні тенденції, окреслені у статті «Рік 1910 в європейській політиці»: західна — «видовище важких зусиль народньої маси для демократизації цілого політичного ладу» та східна, що «ішла натомість супротивними шляхами та тонула уся в сумерках реакції» (1911. — Т. 53. — С. 150). Така тенденція характерна загалом для Європи початку ХХ ст., бо навіть ті слабкі спроби демократизації суспільства, що з'являлися у Росії після революції 1905 р., відразу ж були нівельовані іншими формами адміністративного тиску (від провалу парламентаризму до заміни політичних санкцій економічними). Присвячена винятково подіям міжнародного життя, рубрика «За границею» (1908—1909) інформувала про економічне становище у США й досвід міжпартійної боротьби, змагання

між потужними європейськими країнами за вплив на островах Тихого океану, відносини Німеччини з Великою Британією, Францією і країнами Центральної Європи, що сформували згодом вісь військового протистояння, взаємини народів, що входили до складу Австро-Угорської імперії у світлі колоніальної політики уряду, визвольний рух в Індії та культурно-політичне відродження Азії, особливості поширення марксистської ідеології в різних європейських країнах, загрозу нової реформації у католицькій Церкві, зріст політичної активності європейських народів тощо. Напередодні Першої світової війни автори численних публікацій аналізували події на Балканському півострові, що упродовж тривалого часу були джерелом політичної нестабільності. Цикл публікацій «По світу: з подорожних вражень» (1908—1909) містив замітки про особисті враження і переживання М. Грушевського з подорожі до Італії.

У Галичині на початку ХХ ст. ключовою подією суспільно-політичного життя, що стосувалася громадянських прав галицьких українців, була виборча реформа. Перехід до загального виборчого права, на основі якого було обрано новий парламент, дав змогу суттєво збільшити українське представництво та посилити його вплив в австрійському парламенті (М. Грушевський «На українські теми: Два роки галицької політики»). Серед інших важливих політичних подій, відображених на сторінках журналу, — боротьба за український університет у Львові, зокрема виступ львівських студентів, атентат на австрійського намісника у Галичині графа А. Потоцького, здійснений М. Січинським 1908 р. на знак протесту проти національно-політичного гніту українців, протистояння між національно орієнтованими силами й москвофілами, зростання громадсько-політичної активності народу, що позначилося як збільшенням чисельності періодичних видань, так і громадських, фахових організацій, товариств, особливу увагу звернено на висвітлення діяльності українських парламентарів. Ці та інші актуальні проблеми тогочасного політичного життя у Галичині висвітлюють статті «По виборах», «Без парламенту» І. Джиджори, «Національне питання в Австро-Угорщині і Росії» М. Залізняка, «Процес 101» (підп.: Spectator), «Національне і партійне групування в новім парламенті» Є. Левицького, «Українці в новім парламенті», «По сесії галицького сойму» Л. Цегельського.

Росія на початку ХХ ст., намагаючись зберегти унітарність держави, переживала постійні політичні катаклізми, що вилилися, зрештою, у революції 1905

ЗМІСТ П'ЯДЕСЯТЬ ПЕРШОГО ТОМУ.

За липень, серпень і вересень 1910 р.

I. ПОЕЗІЯ

Християнський Поем	Сторона
Вал. Гурменський: Руслан	70
М. Шевченко: У сирітському тумані	97
Михайло Жук: Поем	210
М. Голубчик: Осін	238
Лесь Удариш: Ліричні пісні дитини	288
М. Чернявський: Поем	385
М. Водичинко: Поем	403
	447

Роман: Серце матері, переклад М. Чернявський

II. ПОВІСТІ, НОВЕЛИ, ДРАМИ, МЕХУАРИ.

Михайло Коцюбинський: Бала пограна (з елементах настрою). Част. друга	3
Д. Коцюбинський: Спогади солдата	40, 229
Стефан Коваль: Американська хроніка	45
Вісник	465
А. Діброва: Смерть і життя	82
Д. Маринич: Весна (малюнок з життя 1870-х років)	193
Олександр Редик: Перша сповідь	276
К. Бурда: Записки учителя 1859—1906 (малі)	391
М. З. Циган	412
Наталія Романович: А хук переможі колись	432

Салма Лавренко: Екзамплар (Скарб вала Арма) переклад Івана Левицького

Іван Франко: З австралійських спогадів	105
Андрій Доромов: Весняна	150
Василь Олександрович: Мов	154
Джон Гартлі Грін: Неблагословенного корабля	299
Едвард Лосон: Два похорони одного чоловіка	305
Іван Купіш: Золото	311
Вікторія Бласко Ібаньес: Хотіла, волею, переклад в іспанського Володимир Сидіженко	327

Сторона

III. ЛІТЕРАТУРА, НАУКА, СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ.

М. Данко: Володимир Великий. Проба літературної характеристики	52
М. Левицький: Літописець національного відродження	71, 238
Ю. Купін: Баранівський	84
З західно-європейської літератури	344
Е. Левицький: Право до праці	98
М. Шевченко: Новина літератури (Джонні Памаровський: Букварі і словники)	133
Мих. Гурменський: Нах снігом мого	157
На українській темі: Поемний умі	259
Василь Домашняк	541
Олена Лелюка: Марко Кропивницький як артист і автор	241
В. Кошкін: Марк Твен (Самуїл Клеменс) (1835—1910)	284
В. Чорнявський: З сучасної прозаїстики Європи: Петрі інтернаціоналізм	321
Василь Памаровський: Нові погляди на роль фемінізму в українській літературі	404
О. Чернявський: Нові погляди на роль фемінізму в українській літературі	423

IV. ОГЛЯДИ

М. Галицький: З української літератури: Воля віра	159
У народній літературі	346
Л. Циганський: З австрійської літератури: Галицька мовно-філософська	172
в останній його фазі	355-553
Е. Левицький: За правдою	544

V. БІБЛІОГРАФІЯ.

Нові книжки по історії української літератури: В. Левицький. Нові історії української літератури. Книжка I. (до жовтня 1910). Коломия, ст. 320.	180-191
Іван Франко. Нарис історії українсько-руської літератури до 1859 р. з перекладом автора. Писана Іваном Франком, І. Дани 1910 р. ст. V+2+434; Олександр Гурменський. З сучасної української літератури. Невідома і характеристика. Київ, 1909, ст. VI+237—В. Доромович: Мислять Памаровський: «Сия віра» поезії. Збірник поезій. Харків, 1908 р. ст. 144 — М. Шевченко: Андрій Чайковський. Коментарі до поезії. Окремі з коментарів: старовина, Дани, ст. 125—127. Мик. Тор. и	
Пром. Отт. Пром. Окремі з коментарів: старовина, Дани, ст. 125—127. Мик. Тор. и	
Студій з поезії сучасних наук і літератури. Вийде статистика Кошкін: Науковий Труд в Швейцарії. Том II під редакцією Мик. Гурменського, 1910 р. ст. 300. — Іван Купінський: С. Кошкінський: Літературна карта Української Русі, СІБ. 1910. — Д. Р. Кошкінський: Український театр. № 1. Виступи. Драма на 4 дії, в російському перекладі Ф. А. Костяков — Д. Сидоренко-Чернявський; А. М. Богдан-Богданський. Весняна. Київ, 1910 р.	

і 1917 рр. Державна структура Росії початку ХХ ст. не давала змоги суттєво впливати на політичні процеси: незважаючи на активність українців у виборах до усіх трьох Державних дум та їх успіхи у формуванні доволі численного парламентського представництва, царський уряд зробив усе можливе (аж до кількразового розпуску парламенту), щоби знівелювати можливість будь-якого впливу демократичних сил на прийняття державних рішень. Тому в публікаціях про життя підросійської України того часу виразно переважає культурно-освітня, економічна та літературна проблематика — матеріали про земське та церковнопарафіяльне шкільництво, університетські гуртки, наукові, театральні й літературні товариства, дискусії у пресі, з'їзди, конгреси, нові книжкові й періодичні видання, гастролі українських театрів. У численних статтях висловлено стурбованість масовістю еміграційних процесів, як добровільних, так і організованих владою, — це розповіді про українців на Далекому Сході, в Сибіру, на Кавказі. У національно-культурному житті українського народу важливе значення мали культурницькі акції, що з кожним роком набували щораз виразнішого політичного звучання — від відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві 1903 р. до святкування 100-ліття з дня народження Т. Шевченка 1914 р. У цьому контексті важливим фактором була активність і сміливість самих українців. У численних ювілейних статтях наголошено на потребі активнішої боротьби за свої національні права: Шевченкове свято — не привід до «братолюбства», а заклик вдуматися у ті твори, які викреслювала й досі викреслює цензура («В шевченкове століття», І. Стешенко «Наша велика книга»). Подібні гасла лунали й раніше — з нагоди 100-літнього ювілею І. Котляревського, який, за висловом О. Лотоцького, «застав українців «на печі».

М. Грушевський відзначав, що російська влада прагне відвернути увагу від національного питання «конституційними походами», парламентаризмом і аграрною реформою. Небажання розв'язувати національну проблему в середині країни російська влада компенсувала спробами зміцнення міжслов'янських взаємин через слов'янофільські гасла, що мало як політичну мету — утвердити пріоритет Росії серед інших слов'янських держав, так і економічну — посилення торговельних контактів. Механізм трансформації конкретних політичних намірів через абстрактні теоретичні поняття з'ясовував Ян Бодуен де Куртене у статті «Плятонічний панславизм»: Росія вибирає у форму «панславизму» свої імперські апетити, хоча реально ні з антропологічної, ні з історичної точки

зору не існує, на думку автора, поняття «слов'янський світ» у чистому вигляді. Як зазначав М. Грушевський, за голосними «братніми» гаслами ховалася імперська сутність: «Деякі поступові російські органи з тривогою пригадують, що слов'янофільство в Росії звичайно служило приманою для того, щоб сими слов'янськими фантазіями відтягнути суспільність від пекучих потреб російського життя і бідканням над тяжкою долею слов'янських братів під ігом німецьким чи турецьким приспати пам'ять про іго, яке носить благополучний Росіянин у своїй «собственной» хаті» (1908. — Т. 42. — С. 541). Автор наголошував на несприйнятті проголошуваних гасел польськими громадськими діячами в Росії та підкресленні ними факту наявності численних внутрішніх конфліктів між слов'янськими народами. Перевага соціального питання над національним була важливим чинником суспільного життя Росії, що, з одного боку, вмilo використовувалася владою для придушення національно-визвольних рухів, а з іншого — формував у середині української нації, зокрема серед значної частини інтелігенції, соціальні пріоритети. Так, С. Черкасенко наголошував 1913 р. на марності надій на прихильність російських лібералів до українського національного питання («З українського життя»), натомість М. Грушевський вважав необхідним диференціювати російські політичні течії (імперську й ліберальну), шукаючи в другій союзника у своїх змаганнях до культурно-політичної автономії.

Політичні питання були тісно пов'язані з історичною ситуацією. М. Залізняк у рецензії на книгу Д. Донцова «Модерне москвофільство» намагався ввести питання москвофільства у ширший історичний контекст: від часів Переяславської угоди до сучасності. Трактуючи унійний акт, здійснений Б. Хмельницьким, як тимчасовий політичний маневр, автор наголошував на потужній руйнівній силі тенденції, що виникла внаслідок цього, — готовності поступитися своїми національно-політичними, а згодом і національно-культурними інтересами заради станових привілеїв, що власне трактувалося як «старе москвофільство». Однак коли Д. Донцов говорив про небезпеку нового, модерного, москвофільства — духовної залежності від російської культури, що не давала українству можливості «стати на власні ноги», то М. Залізняк вважав таку думку надто категоричною. Пошана до російської культури не є перешкодою творення власної національної культури, на його переконання, а загальнодержавні питання формуватимуть «російськість» українського життя доти, поки українці не отримають автономії.

Такий підхід передбачав не боротьбу за власні національні інтереси, а лише очікування послаблення політичного тиску й надію на культурну сепарацію. Рецензія виразно окреслила ідейне розмежування, що панувало в середовищі довоєнної української національної еліти.

Детальніше роль ідеї автономії, її історичні й політичні джерела з'ясовано у статті В. Завадського «Національно-персональна автономія». Особливу увагу звернено на негативні наслідки цієї ідеї під час Визвольних змагань: домінування соціальних пріоритетів над національними зумовили неспроможність інтегрувати зусилля з «буржуазним» урядом ЗУНР задля реального державного об'єднання українців. Про еволюцію української суспільної свідомості після революцій 1917 р., крах сподівань певних політичних кіл на автономію та розкол поміж самостійниками й соціалістами на цьому ґрунті мова йде у статті М. Грушевського «Україна окремішна», опублікованій у «Літературно-Науковому Віснику» з нагоди річниці проголошення Центральною Радою IV Універсалу: «... для партій соціалістичних се був крок в значній мірі вимушений обставинами, акт з примусу, — для інших се було давно бажане останнє слово політичної й національної еволюції» (1919. — Т. 73. — С. 11).

Всебічний історико-політичний аналіз ситуації періоду Національно-визвольних змагань знаходимо вже в публікаціях «Літературно-Наукового Вісника» 1922—1932 рр.: у статтях «Повстання от. Зеленого проти Директорії в січні 1919 р.» А. Крезуба, «Москалі на Україні: Паралелі» П. Чубая, «Останній акт трагедії (Етап визвольної боротьби Українського Народу, 1917—1920 рр.)» Ю. Магалецького, «З нагоди пятилітніх роковин проголошення незалежності України», «Дві революції» Д. Донцова, «Приїзд московських міністрів до Києва (в кінці червня 1917 р.) і військова справа» йдеться про діаметрально протилежні завдання російської та української революцій, що начебто мали спільні соціальні завдання, однак, по суті, стали зміною форми російського імперіалізму. Хибна політична оцінка ситуації, поступова зміна пріоритетів, розкол національного табору на групи й партії, між якими тривала боротьба за владу, зумовили стан, коли «сила народу і напруженість його в досягненню основної мети були розбиті» (1927. — Т. 94. — С. 41). У журналі вміщено також чимало спогадів: «Четвертий універсал» І. Гаврилюка, «Спогади про події під Крутами» І. Лоського, «Повалення більшовиками Російського тимчасового Уряду і перехід влади на Україну до Центральної Ради» В. Коховського.

Політологічні та хронікальні матеріали міжвоєнної доби висвітлювали суспільні процеси, позначені високим ступенем емоційного й психологічного напруження, ескалацією військових приготувань на тлі руйнівної економічної кризи. Зміни в економічному й політичному розвитку Німеччини, прихід до влади націонал-соціалістів, що, врешті, вплинуло на долю всієї Європи, спроби міжнародної ізоляції радянської Росії, революція в Іспанії, боротьба українців Галичини, Буковини й Закарпаття за свої національні та соціальні права, діяльність українських політичних партій, численних товариств і громадських організацій, роль Церкви у національних змаганнях, діяльність української еміграції за океаном, а також вплив складних процесів побудови СРСР на нових ідейно-економічних принципах на життя українців висвітлено в численних публікаціях журналу. Про актуальні події в тогочасній Європі мова йде у статтях «Без оман», «До останніх подій», «Друга республіка в Іспанії» Д. Донцова, «Національна боротьба в Бельгії» С. Дерманя, «Кілька слів про фашизм» Млади Липовецької (псевд. Таїси Бальман), «Ірландія перед льондонським договором» Р. Шовіре, «Українізаційні справи в Північно-Кавказькому краї» І. Шаля.

Переділ світу, що відбувся після Першої світової війни, поява на території Європи багатьох нових незалежних країн, яким вдалося виокремитися із державного тіла колишніх імперій, зумовили нову модель політичних відносин. Розподіл України поміж Польщею, СРСР, Чехословаччиною і Румунією ускладнив взаємини між різними частинами українства. Більшість публікацій «Літературно-Наукового Вісника» висвітлювали політичну ситуацію у Галичині: «Причини поразки на Волині» І. Мандичевського, «Від Пілсудського до Скішинського», «Тверда рука», «Трясця виборча» Д. Донцова, «Варшавська криза» В. Заїкіна, що з'ясовували тогочасну політичну ситуацію у Польщі в контексті українських національних інтересів. У цих та інших публікаціях аналізувалися також основні ідеологічні тенденції, характерні для тогочасного українського суспільства, обстоювався пріоритет національної ідеї.

Про спроби радянської влади збудувати державу із принципово новим політичним і економічним устроєм, а також політику СРСР щодо Галичини йшлося у статтях «Потьомкінські села зблизка» Р. Бжеського, «Большевицька революція та визволення України» Я. Дуба, «Голод на Україні» С. Титаренка, «Галицька політика Совітів», «Від Карла Маркса до Адама Сміта: вигляди совітського самодержав'я», «Що таке «укра-

їнізація» України?» Д. Донцова. Автори застерігали перед оманливістю політики українізації, що її проводила у 20-ті рр. радянська влада, про руйнування економіки країни внаслідок масової націоналізації, розорення українського селянина, насильницькі методи вирішення соціальних і національних конфліктів, неправдивість статистичних даних.

Історична тематика охоплює загальнотеоретичні питання, аналізує конкретні історичні ситуації. Серед матеріалів історичної тематики чільне місце займають праці «Культурно-національний рух на Україні в другій половині XVI віку», «Виговський і Мазепа» М. Грушевського, «Кілька уваг з приводу чужих схем історії сходу Європи в нашій історіографії» Р. Бжеського. Цікаві джерела до історичних студій містить публікація В. Приходька «Мої спомини: Подільська духовна Семинарія (1899—1905)», у якій, зокрема, йдеться про роль семінарій у плеканні української національної свідомості. М. Залізняк у дослідженні «Головні федерації сучасного світа» з'ясовував центробіжні тенденції, що домінували в цей час у найвпливовіших країнах. Спробою вивчення впливу теоретичних концепцій на політичну карту світу є праця польського вченого В. Олехновича «Раси Європи і їх історичні взаємини»: для обґрунтування своїх висновків вчений використав антропологічні дані. Дослідження такого типу були особливо актуальними з огляду на необхідність спростування теорії про спільне коріння трьох «братніх» східнослов'янських народів. Про участь українців у розбудові суспільно-політичного життя Росії розповів В. Дорошенко у статті «Скільки в Петербурзі Українців?». Тож, з одного боку, українці століттями брали участь у розбудові Російської держави, з іншого — російський уряд завжди прагнув відокремити наддніпрянців від впливу національних ідей з Галичини, а однією із найважливіших умов успішного формування українського національно-політичного й культурного життя було об'єднання історично розділених частин народу. М. Грушевський неодноразово наголошував на необхідності такого порозуміння: у «Літературно-Науковому Вістнику» не тільки акцентувалася ідея культурного обміну між двома гілками українства, а й звучав заклик до молодих галичан їхати у Східну Україну для кращого пізнання її потреб і змагань, для допомоги в організації культурно-просвітньої роботи.

Важливим етапом у розвитку національно-культурного життя і актом єднання української інтелігенції стало відкриття пам'ятника І. Котляревському у Полтаві 1903 р. Ця подія детально висвітлена на сторін-

ках журналу. Дозвіл для галицьких гостей виступати рідною мовою актуалізував питання аналогічних прав для наддніпрянських українців та зумовив масові відмови зачитувати вітальні телеграми російською мовою. Якщо у час тотальної заборони українського друкованого слова в підросійській Україні українські письменники й науковці активно співпрацювали з галицькими періодичними виданнями, освітніми й науковими товариствами, то логічно було сподіватися, що послаблення цих заборон призведе до ще тіснішої співпраці. Натомість після 1905 р. виразними стали не центробіжні, а, навпаки, відцентрові тенденції: на Наддніпрянщині лунали заклики до сепарування східноукраїнського культурного, перш за все — літературного, життя від галицьких впливів, його очищення та самостійного розвитку. Така тенденція, як вважав дехто, була інспірована проросійськими політичними силами. Схвилюваність із цього приводу М. Грушевський висловив 1906 р. («З біжучої хвилі: Галичина і Україна»), застерігаючи водночас галичан від перебільшення своїх досягнень, бо Галичина звикла почувати себе духовним і культурним центром України через активну участь у її житті східноукраїнських діячів, їх матеріальну й моральну підтримку: «Привикла до того поважання й побожної зазависти, з якими Українці дивилися й на ті невеличкі здобутки національної культури, народного освідомлення, які були досягнені на галицькій ґрунті, й уявляла себе не інакше, як передовою, чільнішою частиною українського народу, яка далеко випередила ту бідну Україну російську, де так слабо стоїть українська свідомість...» (1906. — Т. 36. — С. 489). Це стало приводом до складних психологічних конфліктів, зумовлених різними умовами національно-культурного, політичного й релігійного життя: у публікаціях авторів підросійської України помітні спроби применшити здобутки галичан та знайти недоліки в тутешньому громадському укладі та національно-просвітницькій праці. Згадані відмінності зумовили вже на початку XX ст. певну ізоляцію українців Буковини, Закарпаття, Холмщини та Підляшшя. М. Грушевський в «Отвертому листі до гр. кат. ординаріатів і духовенства» наголошував на небезпеці культурної сепарації окремих частин українського народу: з огляду на те, що тисячі греко-католиків Холмщини й Підляшшя, відмовившись від примусової зміни конфесії на православну, після розподілу Польщі залишилися без духовної опіки, він закликав скористатися скасуванням Росією релігійного примусу й залучити цих вірних до українського церковного й національного життя.

У статті «Церковна справа на Україні» О. Лотоцький наголошував на унікальній ролі Церкви в суспільстві, особливо для поневоленої нації: «Тим більш повинні бути уважні та обережні ми, Українці, з огляду на ту роль, яку мала у нас церква в процесі боротьби за наше національно-державне визволення... А з другого боку ми повинні пригадати, що церква коли вона стала зброєю в руках чужої держави і чужої політики, то це була найслушніша зброя, що наносила може найтяжші удари в нашій національній справі» (1923. — Т. 80. — С. 61). У Галичині Українська греко-католицька церква відстоювала національні інтереси, наголошуючи на потребі моральності у ширшому сенсі — унікальній ролі молитви й самопожертви у досягненні свободи, гріху зради нації, віри, мови, застерігала перед небезпекою поширення сектанства. Дискутувалися питання відносин греко-католицької Церкви із римською крізь призму національних інтересів, взаємин церковних та світських установ. І. Франко відзначав, зокрема, ті позитивні зміни в церковному житті, що відбулися з приходом на митрополичий престол Андрея Шептицького: «живе диханє» і літературні прикмети його послань, співпраця з пресою, запровадження суспільної акції духівництва («Соціальна акція, соціальне питанє і соціалізм: Уваги над пастирським посланієм митр. А. Шептицького «О квестії соціальній»). На початку століття була актуалізована дискусія щодо впровадження української мови як богослужбової: у тогочасній галицькій релігійній періодиці з'явилися друком численні статті, що наводили аргументи на захист чи заперечення цієї ідеї, а серед матеріалів хронікальної рубрики «Літературно-Наукового Вістника» вміщено розповідь про виголошення єпископом Амвросієм проповідей українською мовою під час візитації волинських церков 1904 р. Питання націоналізації церковного життя було на той час чільним на Сході України і стало причиною пізнішого організаційного оформлення Української автокефальної православної церкви, очолюваної В. Липківським, діячі якої прагнули сепаруватися від російського впливу через зміну адміністративного підпорядкування — власне автокефалію. Факт організаційного оформлення Української автокефальної церкви був неоднозначно сприйнятий у Галичині, що відтворилося у публікаціях журналу. Якщо одні вітали повернення українського православ'я до національних духовних джерел, то інші акцентували увагу на порушеннях церковної процедури, трактуючи висвячення єпископів як факт самосвятства, а отже, недотримання церковних догм. А. Річицький опублікував 1930 р. у

«Літературно-Науковому Вістнику» нарис «Свята Софія Київська» про історію української Церкви та причини організаційного оформлення її як автокефальної у 20-х рр. XX ст. Із концепцією автора не погодився о. М. Каровець, стверджуючи у публікації «Самосвятство — українська ересь», що національна ідея не може бути виправданням для порушення церковного статуту, водночас підпорядкованість церковних інститутів державним створює серйозну потенційну загрозу для незалежності позиції Церкви від політичної кон'юнктури. А. Річицький відстоював надалі свої погляди, виступивши зі статтею-відповіддю «На манівцях релігійного фанатизму». У ширшому контексті — історичному й національному — проблеми взаємозв'язку між світськими й духовними владними інститутами порушено у статтях А. Франса «Розділ держави від церкви», О. Лотоцького «Церковна справа на Україні», С. Петлюри «Галицькі відносини в світлі «Церковного Вістника». У статтях релігійної тематики йдеться також про знахідки та втрати давніх біблійних текстів, українські переклади Святого Письма, тогочасну релігійну статистику, богословські дискусії (В. Гнатюк «Вавилон і Біблія», Т. Зелінський «Сім гріхів головних», М. Кордуба «Біблія в освітленню найновіших вавилонських розкопок», «Коли вмер Ісус Христос?», І. Франко «Баптисти в Мальованці Київської губернії», «Вавилон і Новий Завіт», «Нововіднайдений уривок євангелія»). У статтях Д. Донцова «Про актуальні річи: Діялог», «Церква і націоналізм», «Патріа чи Еклезія?» проблеми Церкви й нації вводилися у ширший культурний, зокрема літературний, контекст. Виступаючи опозиційно до католицьких літераторів, які на той час формували своє ідейне коло, Д. Донцов доводив, що не моральність, а, навпаки, розбудження інстинктів і через них — національної енергії є головним завданням тогочасної літератури. Водночас він прагнув протиставити «активний дух» західного християнства, що як форма мислення й поведінки може поширюватися на всі суспільні сфери, й «клерикалізм» — дрібничкову опіку світського життя. Д. Донцов у своїх поглядах на питання релігії та при засудженні української пасивності намагався опиратися на моральні повчання західноєвропейських отців-філософів, опублікувавши в «Літературно-Науковому Вістнику» уривки з проповіді кардинала Мерсьє («Про любов до ближнього»), що вийшли невдовзі окремою книгою.

У питаннях власне літературного життя теж виникало чимало конструктивних дискусій, учасники яких намагалися окреслити завдання української на-

ціональної культури. Цікаво, що перша відображена на сторінках журналу літературна дискусія мала поетичну форму: на вірш І. Франка «Лісова іділлія: Поема» із присвятою М. Вороному адресат відгукнувся віршем «Ів.Франкові: Відповідь на його посланіє». І. Франко й М. Вороний намагалися з'ясувати межу творчого компромісу митця супроти впливу громадянських ідей на поетичні, їх взаємозв'язок чи ж антагонізм. 1903 р. у «Літературно-Науковому Вістнику» з'явилася рубрика «Дискусії»: її появу зумовила публікація у «Кіевской Старине» статті С. Єфремова «Въ поискахъ новой красоты», де гостро критикувалися модерна українська література, зокрема творчість О. Кобилянської, Н. Кобринської, А. Крушельницького, В. Стефаника, М. Яцківа та ін. На захист молодих українських митців виступив І. Франко зі статтю «Принципи і безпринципність», заперечивши культивоване С. Єфремовим винятково ідеологічне спрямування літератури, бо коли йдеться про Толстого чи Достоевського, то саме «в глибині та тонкості психологічної аналізи, в тій неохибній яснозорості в сфері найтемніших глин людської душі лежить безсмертна вартість тих письменників, а зовсім не в їх громадських, соціологічних поглядах...» (1903. — Т. 21. — С. 118). У дискусії взяли також участь К. Гриневичева, І. Копач, В. Коцовський, Г. Хоткевич та ін. Дискутувалися у публікаціях цієї рубрики й інші проблеми. Тут, зокрема, вміщено відгук С. Єфремова на статтю І. Стешенка «Новѣйшая украинская поэзія» в «Научномъ Обзорѣніи», В. Доманицького — на статтю Г. Хоткевича про українську книгу в Україні, подано редакційний коментар щодо мотивованої моральними принципами відмови друку статті Г. Хоткевича «Літературні переживання».

«Золотим фондом» літературознавчих матеріалів, надрукованих на сторінках «Літературно-Наукового Вістника», є статті І. Франка методологічного й історичного характеру: «Із секретів поетичної творчості», «Наша поезія в 1901 році», «Середні віки і їх поет», шевченкознавчі студії, дискусійні статті, численні рецензії та персоналії — літературні портрети, ювілейні матеріали, некрологи. Перенесення редакції журналу до Києва збіглося із важкою хворобою І. Франка, і, хоча упродовж перших двох років матеріали із його підписом ще з'являлися на сторінках «Літературно-Наукового Вістника», письменник поступово відходив від співпраці з редакцією.

Опубліковані в журналі суто теоретичні питання науки про літературу дискутують статті про особливості жанрів, естетику декадансу, взаємозв'язок між естетичним і суспільним елементами в художній

творчості, специфіку та функції літературно-критичної діяльності й культури критики, реалізм та ідеалізм у літературі, історичну белетристику, проблему автора й читача (Г. Лужницький «Нарис сучасної галицької поезії», «З совітської гумористики» (підп.: Перекладчик), М. Шаповал «Новини нашої літератури», І. Стешенко «Художня дізгармонія», О. Яремченко «Чи М. Гоголь був наш?»).

Дослідження з історії літератури можна умовно поділити на кілька груп — про українське письменство, зарубіжних митців і компаративістичні студії. Серед першого типу домінують оглядові статті, що характеризували минулі здобутки нашої літератури, містили огляд літературного життя за кілька років або за конкретний останній рік: «Українське письменство 1866—1873 рр.» М. Драгоманова, «Галицько-руське письменство 1848—1865 р.» О. Терлецького, «З останніх десятиліть ХІХ в.», «Наша поезія в 1901 році», «Нове й старе в сучасній українській літературі» І. Франка, «Здобутки української літератури за 1911 рік», «Українська література в 1910 році», «Література галицької України за 1913 рік», «Українсько-австрійсько-руські клясики» М. Євшана, «Українська література в 1912 році» й «Українська література в 1913 році» А. Ніковського, «Українське письменство в 1917 році» Д. Дорошенка, «Українське письменство в 1918 р.» М. Зерова тощо. Окремо варто виділити працю О. Грушевського «Сучасне українське письменство в його типових представниках» з огляду на обсяг аналізованого матеріалу — фактичну спробу авторського підручника з історії літератури із літературними портретами Т. Бордуляка, В. Винниченка, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, А. Кримського, Б. Лепкого, Панаса Мирного, Олени Пчілки, В. Стефаника, І. Франка, А. Чайковського, М. Яцківа й ін., визначенням ідейно-стильових особливостей української літератури ХІХ — початку ХХ ст. і загальною характеристикою епохи. Починаючи свій огляд з Ганни Барвінок і завершуючи групою наймолодших тогочасних письменників, О. Грушевський проаналізував творчість понад 30 митців, акцентуючи особливу увагу на специфічних функціях театру, який на тлі цензурних заборон «взяв на себе частину завдань літератури» (1908. — Т. 44. — С. 493).

Період краху імперій, короткого, але бурхливого існування Української Народної Республіки, згодом — пошук причин поразки породив нову плеяду митців. Це зумовило пошук у сфері літературознавчої методології: на зміну домінуючим раніше у «Літературно-Науковому Вістнику» оглядовим прийшли проблемні

статті — «Молода українська поезія» П. Филиповича, «Проблеми культурної революції і українська радянська література» Я. Савченка, «Українська література у світлі сучасності» Є. Маланюка, «Ідеологічні основи сучасної західно-української літератури» О. Бабія з'ясовували ідейні підстави та особливості стилю українських митців.

Серед літературознавчих публікацій міжвоєнної доби теж домінують проблемні статті, значна частина яких належить перу редактора — Д. Донцова. Специфічною їх рисою є аналіз літературних проблем у націєтворчому контексті. Оцінка Д. Донцовим творчості Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, плеяди молодих українських митців опиралася не на суто естетичних критеріях, а значною мірою на критеріях ідеологічних, їм властиві полемічний запал, публіцистичний тон («Олена Пчілка», «Поетка українського рісорджіменту», «Криве зеркало української літератури», «Кріза української літератури», «Крок вперед: До «літературного спору», «Наше літературне гетто», «Невільники доктрини», «Поет твердої душі», «Українсько-совітські псевдоморфози»). Виразно ідеологічно мотивований підхід редакції журналу до мистецької творчості викликав палкі дискусії в літературних колах, спричинив появу численних полемічних статей і рецензій, опублікованих у галицькій періодиці міжвоєнного періоду — газетах «Діло», «Нова Зоря», «Новий Час», «Вікна», журналах «Поступ», «Нові Шляхи».

Фаховий погляд на літературний процес у зарубіжних країнах, що охоплював доволі широкий географічний та жанровий ареал, відображено у статтях «Дещо про сербську сучасну літературу» та «Дещо про сучасне французьке красне письменство» С. Русової, «Дещо з новин світової літератури» М. Галушинського, «Творча критика і Франц Шальда» М. Сольського, «Головні напрями в сучасній німецькій драмі» Я. Гординського, «Литовське національне відродження» М. Лозинського, «Кінець російської літератури» Є. Маланюка. Можна окреслити як близькі до порівняльно-історичних — власне компаративістичні — студії «Наші і чужі критики» В. Гнатюка, «Сучасна польська література та її вплив на нашу» М. Євшана, «Україна в сучасній польській літературі» Ю. Липи, «Корифей російської критики і українське письменство» І. Кривецького, «Петербург як літературно-історична тема» Є. Маланюка, «Кобилянська і Ф. Ніцше», «Між своїми й чужими» Л. Луціва.

Переважну більшість літературознавчих досліджень становлять персоналії — літературні портрети, ювілейні матеріали, некрологи, спогади. Серед юві-

лейних матеріалів перш за все варто виділити статті, присвячені 100-літтю виходу «Енеїди» І. Котляревського, що були знаковими для «Літературно-Наукового Вістника» та з'явилися на його сторінках у перший рік видання журналу: «Перші видання «Енеїди» Котляревського» і «Українсько-руське літературне відродження в історичнім розвою українсько-руського народу» М. Грушевського, «Котляревський і його «Енеїда» С. Смаль-Стоцького, «Столітє «Енеїди» Івана Котляревського» Г. Коваленка. У них підкреслено роль творчості І. Котляревського для перспектив нової української літератури, відзначено унікальність його постаті як ланки, що зв'язувала українців ХІХ ст. з Гетьманщиною, тобто опосередковано зберігала неперервність державницької традиції у час, коли тривала тотальна духовна русифікація українства. Чільне місце серед персоналій займають шевченкознавчі та франкознавчі матеріали. Серед них — «Ювілей 25-літньої літературної діяльності Івана Франка» О. Маковоя, «Іван Франко» М. Євшана, «Наукова діяльність Івана Франка» О. Колесси, «Жінка в поезії Шевченка» С. Русової, «Недруковані листи Шевченка» Я. Кухаренка, «Про ритмічне мистецтво Шевченкової поезії» К. Чеховича, «Трагедія Франка і Шевченкові роковини» Д. Донцова. Пласт персоналій доповнюють статті про В. Винниченка, Є. Гребінку, Б. Грінченка, О. Кобилянську, М. Коцюбинського, Г. Костельника, Лесю Українку, Грицька Чупринку та ін. Низка персоналій присвячена розгляду творчості зарубіжних митців — Данте, Дж. Кардучі, Ш. Бодлера, Г. Флобера, В. Гюго, Дж. Р. Кіплінга, Ч. Діккенса, Е. А. По, Г. Бічер-Стоу, Ф. Шіллера, В. Короленка, Л. Толстого, Ф. Достоєвського. Фольклористичні студії представлено у журналі публікаціями «Українські думи» В. Перетца, «Про вагу наукових дослідів над устною словесністю» Ф. Колесси, «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» З. Кузеля, «Чужі народи в світлі українських приказок» С. Наріжного тощо.

Полемічні матеріали, що дискутували проблеми критичної рецепції літературних творів, актуальні суспільні питання, як-от заснування у Львові професійного українського театру, мовні й правописні аспекти, є свідченням різного бачення шляхів розвитку та завдань української культури, зокрема літератури, і водночас пошуку оптимальної форми дискусії (А. Чайковський «У відповідь ш. критикови моєї новелі «За чужі гріхи», І. Франко «Замість дискусії — цвіткі полеміки», П. В. «Отвертий лист до п. Флоринського», С. Шелухін «Чи тож критика?», Т. Коструба «Відповідь на відповідь д-ра Копистянського» та ін.).

Інтенсивний розвиток літературно-мистецького життя у Галичині міжвоєнного двадцятиліття був зумовлений спробою реалізації духовного потенціалу нації після поразки державницьких змагань. У «Літературно-Науковому Вістнику» опубліковано чимало мистецтвознавчих розвідок — статей українських і зарубіжних авторів, присвячених актуальним проблемам малярства: взаємодії фольклорних традицій і модерних тенденцій в українському мистецтві, персоналії художників, розповіді про мистецькі виставки, музеї. Серед мистецтвознавчих публікацій — «Про задачі історика українського мистецтва», «Візантійська стилізація», «Музеї та охорона пам'яток на Підкарпатській Україні» В. Залозецького, «Малюнки Івана Труша» І. Франка, «Архитектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року з ілюстрацією-дереворитом Крехівського монастиря» В. Січинського, «Порівняння з сфери народного мистецтва» М. Біляшівського, «Малярство Львова» М. Голубця, «Змагання модерного малярства» Мішеля Тої, «Марія Башкирцева й Гюї де Мопасан» П'єра Бореля, «Українське малярство в Парижі» А. Лагутенка, «Де-які причинки до української іконографії» М. Тишкевича та ін. Персоналії присвячено огляду творчості О. Новаківського, І. Труша, П. Холодного, Ю. Нарбути, Огюста Родена.

О. Залеський у статті «На музичні теми» акцентував на неорганізованості музичних кіл та «нестійкості» музичної преси. Серед музикознавчих матеріалів переважають персоналії — «Франц-Йозеф Гайдн» М. Гайворонського, «На прощу до Бетговена» Р. Вагнера, «Пятьдесят років по смерті Жоржа Бізе» Клода Ляфоре, «Микола Віталієвич Лисенко як творець української національної музики» С. Людкевича, «М. В. Лисенко» М. Старицького. Загальний характер мають публікації про вірменську народну музику, типові проблеми організації шевченківських концертів.

Опубліковані в журналі матеріали про проблеми українського театру заторкували водночас і інші актуальні питання тогочасного українського суспільно-культурного життя. Питання створення у Львові українського театру перетворилося на справжню громадську дискусію, участь у якій взяли, зокрема, І. Франко й М. Грушевський. Історію розвитку театру в Україні, завдання тогочасного театрального мистецтва, творчість видатних артистів висвітлено у статтях «Театральне мистецтво і український театр» М. Вороного, «Спомини про перший театральний гурток у Києві» С. Русової, «Народній театр» Б. Грінченка, «Український театр» В. Дорошенка, «Львівський театр і народня честь» І. Франка, «Михайло Щепкин і Тарас

Шевченко» М. Мочульського. Процес зародження нового мистецького жанру — кіно — теж відображено на сторінках журналу (Ю. Смотрич «Про «український» фільм», Артур Лютон «Грета Гарбо»).

Висвітлення на сторінках «Літературно-Наукового Вістника» близької до літературознавчої журналістської проблематики свідчить про інтенсивний розвиток усіх галузей наукового знання та, відповідно, вироблення специфічної україномовної термінології. Серед цього типу матеріалів — проблемні статті, огляди, персоналії: «З поля гал[ицько]-руської журналістики» В. Гнатюка, «Дещо про нашу пресу» І. Франка, «Становище руської журналістики супротив наукової роботи в Наук. товаристві ім. Шевченка» М. Зубрицького, «Пятьдесятьлітний ювілей руської публіцистики» О. Маковея, «Франко як публіцист: проба характеристики» Р. Заклинського, допис «Міжнародна виставка в Кельні» М. Гнатишака. Актуальні проблеми тогочасної преси висвітлено у статті «Десятиліте українсько-руської Видавничої Спілки у Львові» В. Гнатюка, у якій на тлі історії створення видавництва, змін у його діяльності та виданих творів порушено принагідно проблему відсутності інформації у галицьких часописах про нові книги навіть у тих випадках, коли про них інформують чужі видання — містять відгуки, переклади іншими мовами творів українських письменників та вчених. Натомість редакція «Літературно-Наукового Вістника» вважала поточне бібліографування одним із своїх головних завдань.

Різні аспекти видавничої діяльності — історія книговидавання, діяльність «Видавничої Спілки» у Львові, розвиток української видавничої справи у підросійській та радянській Україні, часто із залученням статистичних даних, дискутуються у статтях «Іван Федорович: життя і діяльність. У 350-ліття першої друкованої книжки на Україні» Г. Галабурди, «Др. Франціск-Георгій Скорина, його життя та літературна та видавнича діяльність» О. Яремченка, «Київська митрополитанська друкарня» І. Огієнка, «Видавнича Спілка», «Львівський «Народный домъ» В. Гнатюка, «Наші потреби і нові журнали» А. Ніковського, «З історії книжкового руху на великій Україні» Є. Грицака, «Видавнича справа на Східній Україні» Р. Бжеського. М. Галушинський у статті «Книжка й українське громадянство» назвав ставлення загалу до книги показником духовної культури нації, що, зрештою, приводить автора до песимістичного висновку, що навіть «інтелігентний загал» міжвоєнної доби книжкою не цікавиться. Специфіку відносин між видавництвом і читацькою громадою з'ясував

автор статті «Журнал і публіка», ілюструючи свої висновки статистичними даними про передплатників «Літературно-Наукового Вістника» за територіальним і становим критеріями.

Автори «Літературно-Наукового Вістника» наголошували, що українське громадянство прагне не просто протягнути своє етнографічне існування, а ставить перед собою завдання всебічного розвитку національної культури. Передумовою ж формування освіченої та свідомої нації завжди була школа, тому освітня тематика теж представлена на сторінках журналу низкою цікавих публікацій. Я. Біленький у статті «Українські приватні школи в Галичині» запропонував огляд українського шкільництва в умовах Австро-Угорської держави, важливими етапами якого стало заснування у 80-х рр. XIX ст. українських гімназій у Перемишлі, Коломиї, Тернополі, Станіславі та організація на початку XX ст. громадської освітньої інституції «Рідна Школа», окреслив завдання українського шкільництва в міжвоєнній Польщі. У статті «Шкільництво на Підкарпатській Україні» М. Грушевського акцентувалися проблеми української загальноосвітньої школи в Чехословаччині, що перебувала у гіршому становищі порівняно із фаховим шкільництвом. Натомість у статті О. Іванчука «Із ниви нашого шкільництва» звернено увагу на відсутність порозуміння, психологічного контакту між вчителями й учнями, що призвело до трагічних подій — самогубства двох учнів української Тернопільської гімназії. Необхідно було також покращити побутові умови проживання гімназистів, привести їх у відповідність до загальноприйнятих гігієнічних вимог.

Суто мовознавчі проблеми були тісно пов'язані з освітніми, а історія мови — з питаннями її щоденного функціонування. Публікації «Літературно-Наукового Вістника» актуалізували справу правопису, формування української літературної мови, діалектних відмінностей, викладання рідної мови у школі, зокрема запровадження її як викладової у школах та університетах. Політика російської влади щодо національних мов окреслювалася гаслом, винесеним у титул однієї з публікацій: «Нѣ было, нѣтъ и быть не может!». У ній підсумовано наслідки Переяславської угоди, що обернулася для України кількасотлітньою трагедією: «Двісті пятьдесятъ лѣтъ уже співаєть ся над берегами Дніпра похоронний гимн політичній волі українського народа» (1904. — Т. 26. — С. 129). Надії на поступки уряду Росії у цих питаннях були марними: спроби громад Чернігівщини, ініційовані І. Шрагом, міської влади Полтавщини щодо запровадження української

мови в школах, а також виступи авторитетних вчених, політиків, письменників проти утисків національних мов так і не мали успіху. У публікаціях «Літературно-Наукового Вістника» наголошувалося, що школа, втрачаючи живий зв'язок із життям народу, передусім з його мовою, приречена на занепад, денаціоналізація школи веде до деморалізації народу. Водночас спростовувалися аргументи про те, що універсальність університетської науки вимагає винятково російської мови як викладової, адже навіть у Росії існували свого часу університети, де навчання велося польською та німецькою мовами (М. Грушевський «Меморіал Петербурської Академії в справі свободи української мови в Росії», «Справа українських катедр і наші наукові потреби»).

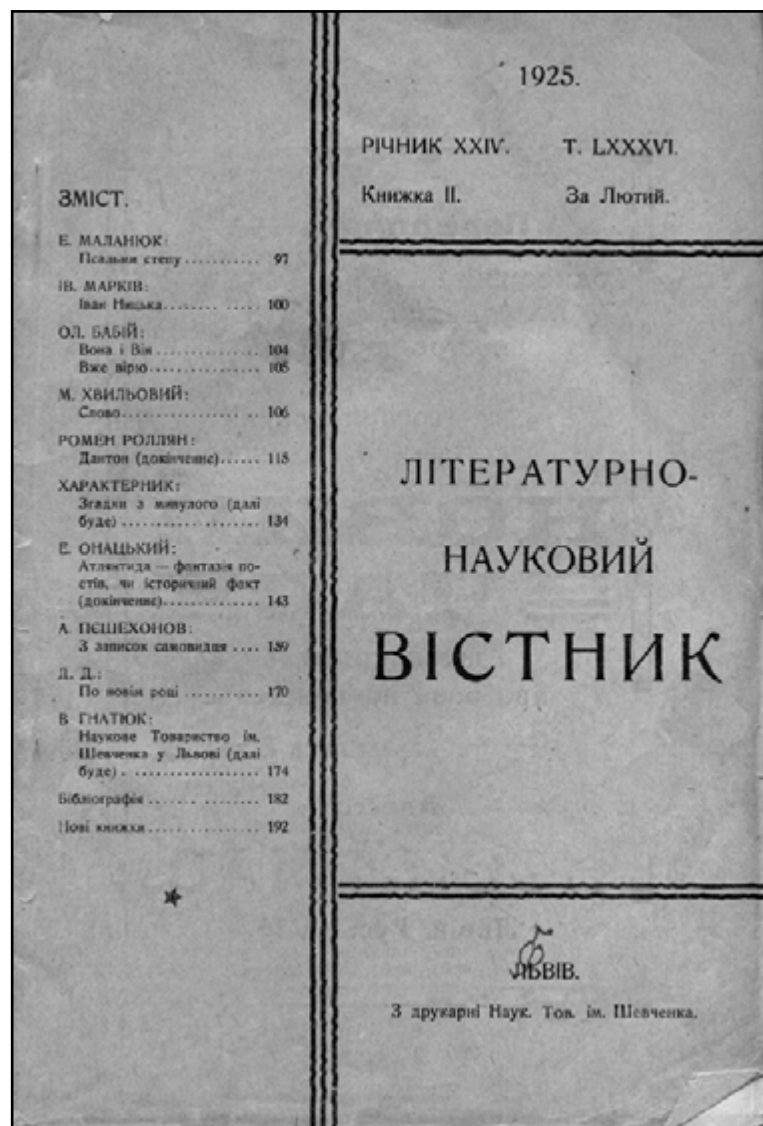
На початку XX ст. у Галичині тривали дискусії з москвофілами, що були лише відгомоном давнішої полеміки щодо народної мови як основи мови літературної, необхідності зближення мовних норм галичан і наддніпрянців та формування єдиних літературних мовних норм (І. Франко «Двоязичність і дволичність» та «Літературна мова і діалекти», І. Верхратський «В справі народного язика», М. Грушевський «До управильнення українського правопису», М. Левицький «Де-що до справи про вкраїнську письменницьку мову», І. Огієнко «Як селяни читають і пишуть по вкраїнськи: Матеріяли до питання про вкраїнський правопис»). Механізм та принципи формування літературної мови у різних народів докладно висвітлено у статті І. Стешенка «Про українську літературну мову»: «У витворенню звички до національної мови грає велику роллю держава, що через свої інституції, а особливо школу, накида всім громадянам спільнодержавну мову, або дозволя в межах других національних одиниць, теж в інституціях, укоренюватись иншим національним мовам. Через таке привикання змалку до національно-літературної мови пізнішим поколінням здаєть ся навіть дивним, як їх предки могли змагатись про такі порожні речі, як те чи инше слово?» (1912. — Т. 60. — С. 306).

У міжвоєнний період ще тривала полеміка щодо правописних норм: місцеві традиції та діалектні відмінності ускладнювали процес уніфікації. Водночас перед українськими радянськими вченими ставилися вимоги максимального наближення українських мовних норм до російських і, відповідно, нівеляції специфічних національних мовних традицій. Різні аспекти правописних питань порушено у статтях: «В справі української правописи», «В справі української літературної мови» В. Гнатюка, «До управильнення

українського правопису» М. Грушевського, «Мовні дивогляди: Клопіт з іканням» Л. Луціва, «Граматика в школі», «Правописна справа» С. Смаль-Стоцького. Серед досліджень, що порушували проблеми як за-

укового Вістника». В. Дорошенко в оглядовій статті «Український науковий рух в 1910 році» наголошував на необхідності не лише моральної, а й інтелектуальної та матеріальної підтримки діяльності НТШ: «Хоч

переважна більшість нашого народу живе в межах російської держави, проте не на Україні російській цвіте і розвивається наша наука. На широких степах російської України і досі ще лише могили з вітром розмовляють про колишню нашу славу, а справжня будівнича робота, буденна праця, а не романтичні зітхання і пориви, праця коло відродження нашого народу, коло перетворення його з безвладної етнографічної маси в новочасну європейську націю провадить ся на Карпатським Підгір'ю в тісних межах Австрійського цїсарства» (1911. — Т. 53. — С. 361). Діяльність НТШ, а також інших українських наукових товариств висвітлено в публікаціях: «З плянів та думок Кирило-Методіївського брацтва: Київське Наукове Товариство в рр. 1907—1917» О. Грушевського, «Українська Академія Наук у Києві» І. Кревецького, «Наукове Товариство імені Шевченка у Львові: З нагоди 50-літньої річниці його засновання (1873—1923)» В. Гнатюка, «Українське наукове товариство в Петербурзі». У численних інформаційних матеріалах теж подано відомості про роботу НТШ, зокрема оцінку активної діяльності Товариства тогочасною українською пресою, а також дані про книгарню й бібліотеку НТШ, висновки статистичної комісії. Різні аспекти історії та перспективи розвитку вітчизняної і зарубіжної науки висвітлено у публікаціях: «Стежки і шляхи української науки» М. Грушевського, «Нові погляди на діяльність св. Кирила і Методія»

гального мовознавства, так і історії мови, варто згадати публікації «Граматичний рід у аріо-європейських языках» Я. Бодуена де Куртене, «Століття першої західної граматики» І. Огієнка, «Франко і українська літературна мова».

Одним із осередків, де тривала праця над базовими питаннями розвитку української мови, літератури та наукового знання, було Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Інформацію про заснування Товариства міститься у третьому томі «Літературно-На-

А. Брікнера, «Обов'язки української науки супроти Шевченка» С. Смаль-Стоцького. У редакційній статті «Три роки відновленого Л. Н. Вістника», опублікованій у журналі 1925 р., наголошено, що обов'язки української науки, як і літератури, повинні бути детерміновані політичними перспективами нації. Редакція прагнула дати наукове обґрунтування основних світоглядних тез — волюнтаризму супроти інтелектуалізму, культу енергії супроти культу соціальної справедливості: «В усім — в белетристиці, в літературній критиці, в

наукових і політичних статях і споминах, старалася редакція дати вираз одній загальній ідеї, — протесту проти пасивного відношення до оточення...» (1925. — Т. 87. — С. 337). Натомість М. Шлемкевич у статті «Вартість науки» порушив проблеми абсолютної цінності науки, мистецтва й літератури, місця науки в сучасних цивілізаційних процесах, їх системі вартостей, намагаючись з'ясувати, чому чільне місце науки зайняла «демократична публіка героїв копаного м'яча або кінозірок».

Автори низки науково-публіцистичних статей, вміщених у «Літературно-Науковому Вістнику», розглядали проблеми національної ментальності в історико-політичному контексті, намагаючись з'ясувати через психологічний аналіз особистості, суспільного прошарку, нації закономірності історичних реалій: «Раса, нація, герої» Г. Чемберлена, «*Atrophia celebri*: До психології рідного філістерства», «Проблема поколінь», «Штатость малоросійська», «Шляхтич міщанином» Д. Донцова, «Нація і характер» В. Білецького, «Початки української нації» К. Чеховича, «Українська вдача» Я. Окуневського, «Азіятські люди» (підп.: Син України). У статтях дискутувалися також проблеми психології фашистів, соціалістів і комуністів, взаємодії «еліти» і «юрби», психологічних чинників війни. Серед досліджень, що заторкували ці та інші проблеми, — «Причинок до психології смерті» С. С. Епштейна, «Оптимізм як життєва сила» Ф. Шредера, «Свідомість чи віра?» В. Андрієвського. На межі психології та морально-етичної проблематики стоять статті про тогочасну літературу з питань етики та проблеми емансипації, ролі емансипаційних тенденцій у структурній зміні суспільства й патріархального сімейного укладу.

Дослідження абстрактних філософських категорій корелює із насущними життєвими проблемами у публікаціях «Літературно-Наукового Вістника». У статтях філософської тематики міститься тлумачення головних засад учень античних і християнських філософів, французьких соціалістів-утопістів, а також І. Канта, Б. Кроче, К. Маркса, Ф. Ніцше; дебатування над поняттями моральних категорій та державного устрою. Ці та інші філософські проблеми висвітлюються у статтях: «Поняття етичного добра і зла в сучасній філософії» С. Балея, «Теократичні змагання на нашій ґрунті» М. Лозинського, «З проблемів теорії пізнання і метафізики», «Філософія оптимізму» В. Панейка, «Свобода і автономія» і «Ювілей ідеї розвою» І. Франка, «Надії на нову метафізику» М. Рудницького, «Льогіка героїзму» Ж. де Готьє.

Редакція «Літературно-Наукового Вістника» з початку виходу журналу приділяла велике значення вивченню новинок у галузі природничих наук. І. Франко, студіюючи західноєвропейські часописи, реферував найцікавіші статті цієї тематики та друкував їх переклади (чи ж переклади уривків) українською мовою. Серед цього типу публікацій трапляються як загальноосвітні матеріали, так і вузькотематичні статті з проблем фізики, біології, хімії та географії. Серед загальноосвітніх публікацій — «Біологічні виводи на услугах соціології» (підп.: А. Х.), «Розвій природничих наук у XIX ст.» Я. Г. Вант-Гоффа, «Охорона пам'ятників природи», «Перша нарада природників України» Е. Малика, «Теперішнє-майбутнє і парадокс часу» К. Фламарион, що порушують такі проблеми, як вплив цивілізації на соціум та здоров'я конкретної людини, висвітлюють феномен поезії крізь призму природничих наук. Актуальні проблеми фізики заторкнуто також у статтях про будову атома, теорію електронів чи значення сучасних фізичних теорій для загальної теорії пізнання, найновіші здобутки у галузі астрономії, використання законів фізики для удосконалення літаків. Деякі аспекти біологічної науки — нові версії про походження людини, зокрема новітні еволюційні теорії та їх відповідність християнській догматиці, успіхи експериментального методу, роль ферментів у життєвих процесах, причини сезонної міграції птахів з'ясовувалося у низці статей цієї тематики. Не менш детально представлена у журналі географічна тематика, якій присвячено публікації про наукові методи визначення віку Землі, походження людини у світлі палеонтології, діючі й згаслі вулкани та їх історію, походження нафти, значення геології Місяця для вивчення Землі, про залежність економіки країн від мінеральних ресурсів. У журналі опубліковано персоналії видатних учених (Р. Цегельський «В річницю смерті Рентгена», І. Франко «Микола Ленау»).

Економічна проблематика — закономірності розвитку світового господарства, соціальні аспекти індустріалізації, а також питання ролі економічного потенціалу України в господарському житті Росії, можливості інтенсифікації сільського виробництва, спроби виведення нових сільськогосподарських культур в Україні, кустарних (домашніх) промислів, ролі місцевих органів влади в організації життя селянських господарств — аналізувалася у циклах статей М. Гехтера «З українського життя», «Українське життя в Росії в 1910 р.», «З робітничого життя на Україні», «Економічне життя українського селянства в 1909 р.», «Українське життя в Росії». Особливу увагу

було звернено на проблеми безробіття та злиденного становища робітників, масові страйки, наслідки переселення українських селян на Схід урядом Росії упродовж 1896—1909 рр. та труднощі пристосування до життя в нових умовах; з'ясовано взаємозв'язок між робітничою та селянською верствами у процесі революційної боротьби. Якщо робітництво — це керівна й ідейна сила, що забезпечує натиск на «ворожі фортеці», то підтримка селянства дає змогу закріпити здобуті позиції, зазначав М. Гехтер у статті «З економічного життя України в 1908 р.»: «Селянство було тією силою, що перетягувало перемогу на ту сторону, на яку воно переходило» (1909. — Т. 45. — С. 169), а в статтях «Причинок до психології» і «У царстві «Зеленого Змія» порушував проблему руйнівного впливу алкоголізму на моральний і економічний стан села. У ширшому економічному контексті цю проблему дискутовано у статті Панаса Мирного «Уряд і горілчана монополія». Проблеми тогочасного економічного життя у європейській перспективі висвітлено у статтях О. Мицюка «Недуга сільської Франції: присвячується українській господарській еміграції», І. Чопівського «З сучасного промислового життя: з приводу загальноєвропейського гірничого з'їзду, що відбувся у Катеринославі від 1—7 вересня 1910 р.», «З сучасної промисловості Європи», «Чи надовго вистачить мінерального палива?», А. Яковліва «Аграрні перспективи», «Державні фінанси Росії 1907 р.», В. Матвіїва «Промисловість на російській Україні у 1910 р.», М. Стасюка «Еміграція та її значіння в економічному житті України». Р. Абрамович у статті «На шляху до «бонапартизму»? (Розвій Совітської Росії)» з'ясовував спрямування розвитку економіки СРСР, зосереджуючи увагу на проблемах села, де більшовицька диктатура починала боротьбу з «обуржуазінням» села з допомогою сільської бідноти.

У міжвоєнне двадцятиліття відбулися кардинальні зміни в економічному укладі Європи. Особливості господарського розвитку Німеччини, мілітаризація її економіки на тлі загальноєвропейської господарської системи, зростання ролі нафти у світовій економіці аналізувалися у публікаціях «На світовій шахівниці», «Нафта, Царгород і Україна» Д. Донцова, «Нафтова проблема в Україні» В. Трепке. Активний курс СРСР на індустріалізацію та мілітаризацію економіки зумовив насильне перетворення окремих приватних селянських господарств у колгоспи, будівництво потужних індустріальних об'єктів на території України. Про особливості економічного розвитку радянської України йдеться у статтях: «Земельна справа у схід-

ній Україні: Короткий історичний і економічний огляд земельного питання та сучасний його стан» Ю. Павликовського, «Господарська відбудова України» В. Садовського, «Як живуть селяне в соціалістичній Росії» К. Самбірського. А. Назарів у статті «Висліди нової економічної політики в Росії» доводив згубність для економіки радянської Росії наслідків націоналізації: «Нова політика привела совітський промисл до більше, чи менше вільного ринку. Але се тільки в виразнішому світлі поставило всю велич руїни, яка довершилася на господарстві Росії в попередніх роках націоналізації, та прискіпило процес загального економічного краху, що знайшов вислів у поступі інфляції валюти» (1923. — Т. 79 — С. 376). Водночас виокремлення економіки Польщі з господарської системи Австро-Угорської імперії теж спричинило певні зміни в устрої економічного комплексу Галичини, які дискутувалися у публікаціях «Північно-західна Україна в світлі статистики» В. Садовського та «Земельна справа й націоналізм» Р. Бжеського.

На початку століття гостро стояло питання соціальної незахищеності селян і робітників, зокрема медичного обслуговування. У публікаціях означеної тематики вказувалося, що велике значення має просвітницька праця, зокрема пояснення необхідності дотримання основних правил гігієни, для прикладу розповідалося про медичне обслуговування населення у західноєвропейських країнах; 1903 р. також дискутувалася тема доцільності статевого виховання дітей (із власним поглядом на цю проблему виступило кілька авторів); не втрачала актуальності тема руйнівного впливу алкоголізму на здоров'я та моральність родин (М. Гехтер «Лікарська допомога українським робітникам», В. Доманицький «Народоздоровлююча політика культурних країн», В. Лаврівський «Боротьба з алкоголізмом», М. Софронович «Расовість як чинник народного здоров'я», С. Петлюра «Стан народньої освіти та медицини в цифрах»). Одним із аспектів медичної проблематики було несвідоме, «забобонне» трактування деяких релігійних практик: про хвороби, що виникали чи загострювалися унаслідок неграмотного посту чи ж ненадання вчасної лікарської допомоги, шкоду, яка завдавалася при цьому новонародженим, йдеться у статті «Деякі релігійні обряди та звичаї з погляду гігієни тіла й духа» (підп.: М. Л.).

Хронікальні матеріали зосереджено у спеціальних рубриках, структура яких із часом змінювалася. У першому томі «Літературно-Наукового Вістника» інформацію про політичні, культурно-освітні події, господарський розвиток на Наддніпрянщині зосеред-

жено під рубрикою «З російської України», натомість відомості з літературного життя — під рубрикою «З життя і письменства». Вже у другому томі помітна спроба редакції розширити діапазон хронікальних матеріалів, що містилися під рубрикою «Хроніка і бібліографія». 1899 р. рубрику структуровано й виділено підрубрики, деякі з них з часом змінювалися («Літературні вісті і уваги», «З літератури і науки», «Рецензії і звістки», «Нові книжки», «З газет і журналів», «Перегляд часописей», «Персоналія», «Пам'ятні дні», «Некрологи», «З науки і штуки», «Театр і штука», «Із суспільного життя», «З громадського життя», «З поля народньої освіти», «З сучасного робітничого руху», «Від редакції»). Тут висвітлювалися актуальні події міжнародного життя, подавалися суспільно-політичні та культурні новини, огляди тогочасної української преси та згадки про Україну в пресі чужомовній, розповіді про виступи українських театральних труп, діяльність НТШ — роботу кожної з комісій та про інші інституції Товариства — бібліотеку, музей, книгарню, також про діяльність «Просвіти», «Рідної Школи», інших українських товариств і організацій. Підрубрика «Персоналія» — цінне джерело шевченкознавчих матеріалів, відомостей про українських письменників, митців, вчених, культурних і громадських діячів. Хронікальні матеріали містили також рубрики «Уваги на сучасні теми», «Сучасні уваги», «Із сучасних фактів». Спілкуванню із авторами й читачами журналу сприяла рубрика «З листів до редакції».

Надруковані в «Літературно-Науковому Вістнику» художні твори українських та зарубіжних авторів становили близько половини усіх публікацій. У перші роки виходу журналу літературні твори компонувалися у тематичні рубрики на зразок: «З поезій Лесі Українки», «З поезій Конрада Фердинанда Маєра», «З книги: «Степова Еллада», «З поезій Яна Сватополюка Махара» або ж більш загальні: «З голяндської поезії», «Із чужих літератур», існували й спеціальні рубрики — «Наш альбом», що містила добірки поетичних творів різних авторів, чи ж «Перші проби» — для молодих митців. До 1905 р. існували окремі пагінації літературної та науково-інформаційної частин. Згодом художні твори розташовувалися довільно, іноді на початку книги тому, іноді ж поміж науковими чи публіцистичними статтями. На сторінках «Літературно-Наукового Вістника» з'явилися друком поезії Х. Алчевської, О. Бабія, М. Вороного, Б. Грінченка, М. Зерова, П. Карманського, Уляни Кравченко, Б. Лепкого, Ю. Липи, Н. Ливицької-Холодної, О. Маковея, Є. Маланюка, Л. Мосендза, О. Олеся, О. Ольжича,

В. Пачовського, М. Рильського, О. Стефановича, Лесі Українки, І. Франка, С. Черкасенка, Г. Чупринки. Прозові твори представлено іменами Т. Бордуляка, В. Винниченка, К. Гриневичевої, Н. Кибальчич, О. Кобилянської, Ю. Косача, А. Крушельницького, О. Маковея, Леся Мартовича, Панаса Мирного, К. Поліщука, У. Самчука, Ю. Тютюнника, М. Хвильового, Г. Хоткевича, Марка Черемшини, І. Франка, М. Яцківа. Серед драматичних творів — п'єси В. Винниченка, Б. Грінченка, І. Карпенка-Карого, В. Мови, О. Олеся, У. Самчука, М. Старицького, Л. Старицької-Черняхівської, Лесі Українки, Г. Хоткевича, І. Франка. Велику увагу редакція приділяла ознайомленню українського читача з кращими творами зарубіжних митців. У журналі вміщено переклади поетичних, прозових і драматичних творів Дж. Голсуорсі, Ш. Петефі, В. Ракоші, О. Блока, Максима Горького, М. Лермонтова, О. Пушкіна, А. Чехова, М. Гоголя, А. Міцкевича, А. Немоєвського, Б. Пруса, Б. Бйорнсона, Г. Ібсена, Г. Гайне, Г. Гауптмана, Й. В. Гете, Данте, Т. Манна, Ф. Ніцше, Р. М. Рільке, Ади Негрі, Ф. Петрарки, Ш. Бодлера, А. Доде, В. Гюго, Е. Золя, Гі де Мопассана, А. Франса в перекладах О. Бабія, М. Вороного, В. Гнатюка, П. Грабовського, М. Грушевської, А. Кримського, М. Лозинського, О. Луцького, Н. Романович-Ткаченко, М. Старицького, І. Франка.

Рецензії на художні й наукові твори друкувалися під рубриками «Бібліографія», «Новини нашої літератури», а власне бібліографічна інформація зосереджена під рубрикою «Нові книжки» («Книжки, надіслані до редакції»).

Рекламні матеріали вміщено на третій та четвертій сторінках обкладинки: рекламовано у журналі переважно нові книжкові видання, зокрема «Українсько-руської видавничої спілки», а також часописи, календарі, українські торговельно-промислові й банківські установи.

Упродовж 1948—1949 рр. у Регенсбурзі вийшли два випуски «Літературно-Наукового Вістника» за редакцією Я. Шульги, що містять, окрім літературних творів і розвідок, бібліографічних та хронікальних матеріалів, дослідження В. Дорошенка про історію видання журналу від початків до 1930 р. Прагнучи продовжити традиції видання, що стало епохальним в історії української культури, С. Пінчук 1994 р. у Києві розпочав видання нового однойменного журналу.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 112—113; Показчик змісту «Літературно-наукового вістника», томів I—XX (1898—1902) / зладив В. Доманицький. — Львів,

1903; Кондра С. Спроба реєстру української періодичної преси 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1001; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад. Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 56; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 14; Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 109—110; Літературно-науковий вістник : покажчик змісту / уклад. Б. Ясінський. — Київ ; Нью-Йорк, 2000; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 302, спр. 30. — Арк. 864.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1364—1365; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — P. 157—158; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1987. — Т. 2. — С. 285; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1995. — Т. 3. — С. 210; Дмитрук В. Нарис з історії української журналістики XIX ст. / В. Дмитрук. — Львів, 1969. — С. 142—144; Франко І. Передмова [до покажчика змісту «Літературно-наукового вісника», томів I—XX (1898—1902) / зладив В. Доманицький. — Львів, 1903] // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — К., 1981. — Т. 34: Літературно-критичні праці (1902—1905). — С. 469—474; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 421—446, 473; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 117—122, 178, 179; Зелінська Н. В. «Літературно-науковий вістник»: пошуки нового типу / Н. В. Зелінська // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 170—174; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 21—22, 48—49; Зелінська Н. В. Михайло Грушевський і «Літературно-науковий вістник»: перші кроки у Львові / Н. В. Зелінська, О. І. Пилипів // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 286—294; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX—поч. XX ст. / П. Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; Шаповал Ю. Г. «Літературно-науковий вісник» київського періоду (1907—1920 рр.): Тематичний напрям «Із австрійської України» / Ю. Г. Шаповал // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 59—72; Шаповал Ю. Г. «Літературно-Науковий Вістник» (1898—1932 рр.): Творення

державницької ідеології українства / Ю. Г. Шаповал. — Львів, 2000. — 352 с.; Солдатенкова М. Міф та архетип у комунікативній системі публіцистики журналу «Літературно-Науковий Вістник» / Марія Солдатенкова // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 279—284; Шаповал Ю. Комунікативні функції «Літературно-наукового вісника» у контексті доби (1922—1932 рр.) / Юрій Шаповал // Там само. — С. 445—459; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства / Мирослава Дядюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 455—456; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття : підручник / І. Л. Михайлин. — К., 2003. — С. 438—439; Літературознавчий словник-довідник. — К., 2006. — 2-ге вид., випр., доповн. — С. 413—416.

М. Комариця

222

НЕДѢЛЯ (1898—1915); НЕДѢЛЯ = NEGYILYA (1916 № 1—6); NEGYILYA (1916 № 8—33): Поучительно-газдовская новинка для угро-русского народа (1898 № 1—17); Поучительно-газдовска новинка для угро-русского народа (1898 № 18 — 1899 № 19); Поучительно-господарска газета для угро-русского народа (1899 № 20 — 1915); Поучительно-господарска газета (1916 № 1—6); Poucsitelyno-gazdovszka gazeta (1916 № 8—33). — Выходить еженедѣльно (1898—1916 № 6). Р. I. № 1. 1898, 1 января.

Ред. Иванъ Газда (1898—1902, 1903 № 47 — 1916 № 6), Мих. Врабель (1903 № 1—46). *Red.* Iván Gazda (1916 № 8—33). — **Будапешть, 1898—1918:** *Izdaje* Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4. sz. (1916 № 1—33). *Tun.* Общества Франклинъ, Будапешть, IV (Egyetem-utca 4) (1908—1912). *Адр. ред. і адм.:* Budapest, IV. Egyetem-utca 4.

Вийшло: 1898 — Р. I № 1—52, 1899 — Р. II № 1—53, 1900 — Р. III № 1—51, 1901 — Р. IV № 1—52, 1902 — Р. V № 1—52, 1903 — Р. VI № 1—52, 1904 — Р. VII № 1—52, 1905 — Р. VIII № 1—53, 1906 — Р. IX № 1—52, 1907 — Р. X № 1—52, 1908 — Р. XI № 1—52, 1909 — Р. XII № 1—52, 1910 — Р. XIII № 1—52, 1911 — Р. XIV № 1—53, 1912 — Р. XV № 1—52, 1913 — Р. XVI № 1—52, 1914 — Р. XVII № 1—36, [?], 1915 — Р. XVIII № 1—31, [?], 1916 — Р. XIX № 1—33, [?], 1917 — Р. XX № [?], 1918 — Р. XXI № [?]; Ф. 29,5×21 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* на рокъ 1 зл. 50 кр. (1898—1899 № 1), въ Америку 2 зл. 54 кр. (1899 № 2—53), 5 кор. 8 фил. (2 зл. 54 кр.) (1900 № 1—50), 4 кор. 60 fill. (1916 № 8—33), въ Россіи и Америкѣ

4 кор. 60 фил. (2 зл. 30 кр.) (1900 № 51 — 1901), 4 кор. 60 фил. (2 рубля) (1902 — 1916 № 6), въ Австро-Угрію 1 зл. 50 кр. 3 кор. (1 зл. 50 кр.) (1900—1901), въ Угрії и Австрії 3 кор. (1903—1916 № 6), 4 кор. 60 фил. (1916 № 8—33).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1898 — Р. I № 1—26, 1899 — Р. II № 1—28, 30, 34, 37—53, 1900 — Р. III № 1—3, 5—24, 26, 28—29, 31—32, 35—37, 39—51, 1901 — Р. IV № 1—52, 1902 — Р. V № 1—52, 1903 — Р. VI № 1—52, 1904 — Р. VII № 1—52, 1905 — Р. VIII № 1—53, 1906 — Р. IX № 1—52, 1907 — Р. X № 1—52, 1908 — Р. XI № 1—52, 1909 — Р. XII № 1—52, 1910 — Р. XIII № 1—52, 1911 — Р. XIV № 1—53, 1912 — Р. XV № 1—52, 1913 — Р. XVI № 1—52, 1914 — Р. XVII № 3, 14—23, 25, 28—29, 31, 33—36, 1915 — Р. XVIII № 1, 3—5, 11, 13, 14, 21, 31, 1916 — Р. XIX № 3—6, 8, 9, 11—15, 18—21, 25, 30—33.

Примітки: Редактором № 1—18 за 1898 р. під псевдонімом Іван Газда був Коломан Демко, від № 19 за 1898 р. до 1902 р. і від № 47 за 1903 р. до 1916 р. під цим же псевдонімом — Михайло Вrabель. У 1901—1913 рр. на титульній сторінці річників — підзаголовок: «Поучительно-господарска иллюстрованна газета». *Додатки:* «Приложеніе къ... -му номеру «Недѣли»: 1898 р. до № 9; 1899 р. до № 17; 1902 р. до № 14 і 34; 1906 р. до № 52; 1907 р. до № 36; 1909 р. до № 32; 1916 р. до № 31; «Даровое приложение до читателей «Недѣли»: 1899 р. до № 15, 27, 40; 1901 р. до № 13, 26, 39; 1902 р. до № 26; 1903 р. до № 13, 26, 42, 52; 1904 р. до № 13, 27, 40, 52; 1905 р. до № 27, 40, 52; 1906 р. до № 14, 26, 40, 51; 1907 р. до № 26, 39, 52. У 1899, 1901—1913 рр. до річників подано покажчик змісту. З № 8 від 20 лютого 1916 р. видавалася латиницею.

«Недѣля» — одне з яскравих видань для закарпатського українства. Хоча газета виходила в Угорщині, однак була міцно пов'язана з духовною культурою русинів (українців), пробуджувала у них почуття національної гідності, вчила бути господарем на своїй землі, шанувати рідну мову, активно пропагувала народну творчість, обряди та звичаї. На змістове наповнення «Недѣлі» суттєво впливав редактор, відомий український етнограф М. Вrabель. У підсумковій статті «Десять лѣтъ — Десять лѣтна історія «Недѣли» він так обґрунтовував вибір мови видання: «Интеллигентны люди наши желаютъ абы «Недѣлю» писати граматичнымъ языкомъ, а просты селяне не совсѣмъ розумѣють граматичного языка,

они лишь простонародный стиль порозумѣти могутъ. И мы поставились на сторону селянъ, бо газета ихъ просвѣщати намѣряе, пишемъ такъ, абы селяне порозумѣли насъ» (1907. — № 52).

У першому числі за 1898 р. редакція видання, звертаючись до читачів, повідомила: «НЕДѢЛЯ» ся зоветь новинка наша, бо то хочеме, жебы народъ нашъ рускій въ святую недѣлю изъ ней моголъ ся научовати: якъ маеть вести газдовство свое, якъ можетъ найлѣпше позоровати на свой статокъ: кедь е въ узкости де ся маеть обратити за помощь. Добру порадѣ хочеме дати народу всегда, коли порадѣ потребуеть».

У наступні роки редакція докладніше окреслювала основні напрями своєї діяльності. Так, 1900 р. вона вказувала, що «Недѣля» «поучае малыхъ господарей (газдовъ), добры порадѣ дае каждый мѣсяцъ въ господарствѣ, домоводствѣ, скотоводствѣ, пчоловодствѣ, огородствѣ, виноградарствѣ и въ многихъ другихъ потребахъ; сообщае прекрасны забавны історіи, разказы, стихи, народны спѣванки; познакомляе читателей съ дѣлами края, событіями цѣлого свѣта, дѣйствованьомъ законодательной власти, законами, а въ «Нашой Почтѣ» каждому особну поуку и порадѣ дае, кто поуки и порадѣ просить отъ ней».

Підсумовуючи 16-річну діяльність газети, редактор М. Вrabель констатував, що «Недѣля» «головною задачою предприняла собѣ въ малопросвѣщенныхъ читателейъ своихъ заскрѣпляти и розвивати любовь къ Церкви, къ Богу, любовь до Угорского отечества, до земли родной» (1913. — № 52).

Видання тижневика можна поділити на два чітко визначених періоди: передвоєнні роки і початок Першої світової війни (1898—1915) та воєнні роки (1916—1918). У перший період «Недѣля», попри угрофільські настрої, мала виразний національний характер, у другий — кардинально змінилася, перейшовши на угорський шрифт і ставши провідником угорської денаціоналізаторської політики. Ще в 1915—1916 рр. вона почала готувати читачів до цього, друкуючи «Упражненія въ читаню съ латинско-мадярскими буквами». До першої подачі цих вправ редакція зробила примітку, що єпископ С. Новак запровадив у Пряшевській єпархії замість кириличної азбуки — угорську (1915. — № 1), а третю подачу супроводжувала роз'ясненням, що «мадярскимъ буквамъ легко можъ научитися и употребляти ихъ вмѣсто русскихъ буквъ», зазначивши: «Примѣтѣ тутъ, что коли читатели наши хорошо познакомились съ мадярскими буквами, та газету «Недѣлю» тѣми буквами печатати будеме» (1916. — № 3).

У зверненні до читачів редакція, пояснюючи перехід на латинську абетку, наголошувала, що «угорское правительство не лише не противится, абы русины въ письмѣ употребляли латинско-мадярскую азбуку, але распространения мысли сей съ наибольшою симпатією провадить и подпирает. А подпирает за то, бо хоче, абы тѣ угорски русины, котрыхъ все признавало за вѣрныхъ сыновъ отечества, не были отлучены отъ братерства съ мадярами, та абы вѣдно съ мадярами приключилися къ европейской культурѣ, до котрой до теперъ не допустили ихъ кирилически буквы» (1916. — № 6).

Восьме число 1916 р. вийшло латинською абеткою, однак у ньому та в наступному, 9-му, числі ще було вміщено кілька матеріалів кирилицею, зокрема закінчення статті «Якій хосенъ приносять соединенія?», вірш Г. Гануляка «Часомъ, коли...», невелика публікація «Добра рада» (№ 8), етнографічна стаття «Гдекотры нерозумны звичаи у нашего народа» й коротке повідомлення про вихід збірника «Угро-Русски Народны Спѣванки» (№ 9).

У передових статтях порушувалися важливі суспільно-політичні, соціальні та культурно-освітні проблеми закарпатських «русинів»: «Карпатски русины» (1898. — № 24), «Прогрессъ» (1900. — № 3), «О ученью doroslykhъ селянъ» (1909. — № 45), «Школа и русинъ» (1910. — № 8) та ін.

Для редакції особливо важливими були питання господарського розвитку краю: Ізянський «Чому мы художны?» (1900. — № 9), Олександр Бонкало «Русинъ не хоче учитися!» (1902. — № 29). У передовій статті «Помочь русинамъ» (1900. — № 8) йшлося про конференцію у Мукачеві, скликану Е. Еганом, на якій порушувалися питання важкого економічного становища українців, однак редакція передруковувала всю інформацію з угорської газети «Budapesti Hirlap».

У «Недѣлі» докладно висвітлювалася урядова акція щодо поліпшення життя автохтонного населення, до чого помітно спричинився комісар уряду Е. Еган, великий прихильник закарпатських українців (Помочь русинамъ. — 1898. — № 19; Карпатска акція. — 1904. — № 24; Докладъ правительственного комисара Карпатской акции, д-ра Іосифа Казія. — 1904. — № 35—48). Про допомогу «русинам», які постраждали через нещасні випадки, йшлося і у передовій статті «Помочь 1633 семьямъ (фамиліямъ)» (1902. — № 30).

Редакція публікувала офіційні повідомлення, законодавчу нормативістику, рішення та розпорядження міністерств, виступи чільних урядовців, зокрема міні-

стра землеробства Ігнатія Даранья, міністрів внутрішніх справ та освіти (1914. — № 15, 19) і ін.

Редакція інформувала читачів про скликання крайового сейму, вибори крайових послів, перше засідання угорського крайового сейму (1901. — № 38, 40, 41, 45), про права виборців, діяльність нового парламенту (1905. — № 3, 5, 6, 9), про нові виборчі закони (1908. — № 48; 1913. — № 2; 1914. — № 21); робітничий страйк у Львові (1902. — № 25), американський еміграційний закон (1908. — № 1), торговельний договір із Сербією (1908. — № 38).

У центрі уваги авторів видання перебувало і сільське господарство краю. Так, низку статей присвячено підготовці та проведенню аграрної і промислової виставок в Мармароші (1901. — № 23, 34, 36). Із порадами щодо раціонального ведення сільського господарства виступали Матвій Жук, Сильвестр Калинець, Василь Кроподра, Ю. Мадяр, А. Туркиняк, І. Яблоновський.

Автори часопису розповідали про шовківництво (1900. — № 10), городництво (1903. — № 22), бджільництво (1903. — № 39), виноградарство (1910—1911). Статті з історії садівництва друкував Василь Кроподра (1905. — № 31, 32), а Сильвестр Калинець під рубрикою «Хлѣборобъ» подавав «Совѣтъ селянамъ» (1905. — № 49—51). Цікавою формою викладу вирізняється «Розговоръ отца съ сыномъ о господарствѣ» (1912. — № 26, 27, 32, 33), під рубрикою «Домоводство» вмішувалися «совѣты газдынямъ».

Редакція висвітлювала також передовий сільсько-господарський досвід в інших країнах, зокрема щодо годівлі худоби та птиці у Німеччині (1908. — № 39, 40), в Чехії (1908. — № 40), у галузі городництва у Німеччині (1910. — № 4, 5).

Про те, як функціонують промисли краю, йшлося у публікаціях Р. (Марамарошска бринза. — 1900. — № 22), М. Гулянича (Корзиноплетня въ В. Копани. — 1904. — № 26), М. Врабеля (Домашній промыселъ въ Марамарошѣ. — 1905. — № 14; 1906. — № 9; 1910. — № 19—22). Доповнює цей пласт публікацій велика лекція о. Михайла Балоги, мармароського «руського» єпископського вікарія, під назвою «О марамар. домашнемъ промыселѣ» (1906. — № 11—14).

Редакція приділяла належну увагу духовним та релігійним питанням. Так, у газеті були опубліковані різні архієпископські послання та листи Юлія Фірцака: «Окружное письмо епископа мукачевского» (1900. — № 31, 32), «Архипастырській голось» (1900. — № 38—40), «Къ всечестному духовенству епархії» (1909. — № 45). Як передову статтю, вмі-

Цумеръ 2. Рокъ I.

9 января 1898.

Предплата
на рокъ
1 зл. 50 вр.

НЕДѢЛЯ

Редакция и
администрація:
BUDAPEST,
IV. Egyetem-utca 4.

поучительно-газдовская новинка для угро-русского народа.

Выходить еженедѣльно также на мадыарскомъ, нѣмецкомъ, словенскомъ, румынскомъ и сербскомъ языкахъ.

Не вытягуйся барже якъ покровецъ держать.

Многие скажутъ, же не можуть достъ пѣнзиз заслужити, ай же и если много достануть, не знаютъ, де си подѣють пѣнзиз. Неспокойные кажутъ, што то е зато, бо мало есть пѣнзизъ, и суть между ними и такіе, которые вмѣсто того, чтобы причину глядали, про котору не могутъ достъ заслужити, съ маетка тяжкимъ трудомъ прибрѣтеннаго другихъ хотять спомочи себѣ.

На сто домагаются и такъ названые социалисты, которые земли другихъ бы ради роздѣлити.

Но кто разумно, мудро размышляетъ и позоруетъ на ходъ свѣта,

знаеть, што теразъ о много больше пѣнзизей есть въ обращеніи, якъ давно было, и што днесъ каждый, кто хочеть, больше можетъ заслужити, якъ предъ тымъ, ибо теперь омного больше суть источники доходовъ.

Нуизъ посмотриме доходки терайшихъ служащихъ, и сравниме эти съ давными. Челядь, кто предъ тымъ малъ 10—20 зл., теразъ достанеть 80—100. Тай една едва 15 рочная дѣвочка не лемъ на мѣстахъ, но и на еслахъ маеть 40—50 зл. платы.

Та гадзъ изъ маетку не можетъ теразъ о много больше доходокъ достати якъ прежде? Это съ здоровымъ разумомъ сказати никто не можетъ.

щено його бесіду «Епископъ Мукачевскій до свого священства» (1899. — № 13, 14). У «Недѣлі» опубліковані також послання єпископа А. Шептицького «Изь чого и наши русины много научиться могутъ» (1899. — № 43, 44), «Окружное письмо новоименованого епископа епархії Мукачевской, преосвященного о. Антонія Паппа» (1912. — № 30, 31) у перекладі з угорської мови, його ж «Архипастырское посланіє» (1912. — № 35, 36), «Епископъ Мукачевскій до свого духовенства» (1913. — № 31) та «Архипастырское посланіє» (1914. — № 33).

З окремих статей читачі довідувалися про видатних отців Церкви, зокрема Пап Римських — Лева XIII (1899. — № 13; 1903. — № 9, 30, 31) і Пія X (1903. — № 32, 33). Змістовними були розповіді і про кандидатів на папський престол та вибори Папи Римського (1903. — № 30—32). У кількох числах надруковано «Папску буллу о американскихъ гр. католикахъ» (1907. — № 44—46).

У публікаціях видання висвітлювалися життєві шляхи і праця визначних релігійних діячів краю, зокрема каноніка і протоієрея Пряшівської капітули М. Котрадова (1901. — № 7, 8), єпископа Пряшівського Іоанна Валу та єпископа Мукачівського Юлія Фірцака (1903. — № 13; автором публікації про останнього був А. Волошин), нових єпископів Мукачівської єпархії Антонія Паппа (1912. — № 42) та Пряшівської єпархії Стефана Новака (1913. — № 43), а також о. Михайла Балоги (1905. — № 14; 1908. — № 20), о. Емануїла Рошковича (1905. — № 46), Тодора Легези (1908. — № 34) та ін.

Автори часописних публікацій порушували різні проблеми, які турбували священство, інформували про події, що відбувалися у церковному житті, заторкували практичні питання, як-от: будівництво Бардіївської церкви (1901. — № 50), урочистості у Крижевацькій єпархії (1902. — № 48), перебування у Боснії митрополита Шептицького (1902. — № 50) та ін.

Читачі мали змогу довідатися про «Общество американскихъ русскихъ священниковъ» (1899. — № 38), ознайомитися з «протоколомъ рочнаго чиновническаго засѣданія «Соединенія Гр. Кат. Русскихъ Братствъ» (1901. — № 32—39). Під рубрикою «Изь Америки» вміщено матеріали про «Соборъ священниковъ изъ епархії Пряшевской» (1903. — № 2) та «Соборъ священниковъ изъ епархії Мукачевской» (1903. — № 5, 6). У 1908 р. низка статей присвячувалася церковним проблемам українців у США. Редакція опублікувала «Пастырское посланіє америк. епископа Ортыньского» (№ 9—16) та численні протести проти папської

булли «русинів»-священиків і вірних (№ 11, 12, 17, 18, 20, 21).

Майже до всіх великих релігійних свят у газеті щороку друкувалися передові статті: «Пятидесятница (Русалья)» (1901. — № 22), Якубянский «Недѣля Цвѣтоносна» (1905. — № 17).

Грунтовністю відзначаються розлога публікація з історії християнства «Якъ повстали християнски громады, или Гистріоны (Повѣсть Викентія Рапацкого)» у перекладі Г. Полянського (1910. — № 13—44), статті А. Прамера «Августъ императоръ римскій и християнство» (1901. — № 2), М. Г. «Юбилей християнства. — Константинъ Великій» (1913. — № 17) та без зазначення авторства — «Монашескій орденъ Павликановъ. Ченстоховска икона» (1910. — № 48), «Предания о Пилатѣ Понтійскомъ» (1910. — № 17) та ін.

Редакція постійно порушувала також проблеми освіти й виховання дітей. Про це йшлося, зокрема, у статтях Г. А. П. «О просвѣщеніи» (1902. — № 5—7; 1908. — № 11), М. Врабеля «О воспитаніи дѣтей» (1904. — № 4), «Теперь въ зимужней порѣ учимъ селянъ нашихъ читати и писати» (1905. — № 47), «Объ обученію взрослыхъ читанію и писанію» (1905. — № 49, 50), «Якимъ способомъ можъ научити взрослыхъ читати и писати?» (1908. — № 48, 49), С. Калинця «Дачто о воспитанію дѣтей» (1911. — № 4), І. Поливки «О воспитаніи дѣтей» (1905. — № 34—37), «Уставъ и организація народной читальни» (1912. — № 32), у матеріалі без зазначення авторства: «Къ вопросу учебныхъ курсовъ для взрослыхъ» (1905. — № 53), «Унгварское заведеніе глухонѣмыхъ» (1906. — № 12).

У перші роки видання редакція вмішувала багато матеріалів з історії Угорщини, що слугувало приводом для недовіри читачів щодо задекларованої мети газети. З огляду на це редактор М. Врбель не тільки помістив критичну статтю у своєму виданні, а й доповнив її розлогим коментарем. Автор критичної статті «Честно-мыслящимъ» (1899. — № 10) Михайло Бисага, вдаючись до езопівської мови, робив закиди «Недѣлі», що вона стала угрофільською за духом, натомість не цікавиться проблемами закарпатських українців. Угрофільські настрої простежуються й у матеріалі «Рѣчь ректора коложварского университета» (1906. — № 39), «русина» за походженням, а також у передовій статті «Вшецко едно!» (1907. — № 51), де стверджувалася думка, що не має значення, якої людина національності, головне — жити дружно в угорській країні. Зрештою, і перехід газети на латинську абетку 1916 р. є свідченням цього вірогідданства.

Публікації історичної тематики на шпальтах газети представлено циклом статей з історії Угорщини др. К. Д. («Кровянный договоръ», «Овладѣніе мадыарской краины», «Обращение мадыарскаго народа на вѣру Христіанскую», «Установление кральовства мадыарскаго. Святый Стефанъ», «Наслѣдники Святаго Стефана» та ін.), які мали підзаголовок «Образъ изъ исторіи мадыарскаго народа» і були надруковані під рубрикою «Къ нашимъ образкамъ» та проілюстровані графічними зображеннями (1898. — № 4—12, 14, 17). Перу др. К. Д. належали й інші статті з історії Угорщини, як-от: «Нападение татаровъ на Мадыарску краину» (1898. — № 13), «11 апрѣль 1848 — 11 апрѣль 1898» (1898. — № 15) — про створення Угорської держави, А. Прамера — «Францъ Раковци II князь эрдельскій» (1900. — № 48). Без зазначення авторства опубліковано статті: «Людвику Кошутъ» (1902. — № 38), «Память Франца Деяка» (1903. — № 42, 43), «15 Мартъ» (1905. — № 12) — про проголошення незалежності Угорщини, «Князь Францъ Раковци» (1906. — № 43), «Исторія Франца Раковці» (1906. — № 43—48) «Мадыарска грекокатолическа епархія» (1912. — № 30) та ін.

Низку статей з історії Угорщини надрукував Л. Кот, який виступав під псевдонімом Магістер, зокрема: «Возстаніе Бочкаія за угорску свободу» (1912. — № 40), «Возстаніа въ Угорщинѣ за свободу» (1912. — № 41, 42), «Возстаніе Франца Раковціа II-го» (1912. — № 45), «Возстаніе за свободу року 1848—49-го» (1913. — № 7—10).

Значно менше у «Недѣлі» вміщено матеріалів про історію Закарпатського краю. Її висвітлювали Старий Іван (Русска бурса въ Марамарошѣ. — 1900. — № 35), М. Б. (Кроника Маковицы. — 1901. — № 51), Михайло Брацайко (О марамарошскомъ русскомъ алумнеи. — 1903. — № 32; Гр. католическое воспиталище въ М.-Сиготѣ. — 1905. — № 48), Магістер (Русины и мадыары въ старинны времена. — 1911. — № 41, 42, 44, 45; під рубрикою «Изъ исторіи»).

Автори «Недѣлі» приділяли належну увагу й юридичним питанням, що сприяло плеканню правової культури населення. З низкою статей правничої тематики виступив Юлій Брацайко: «Не будѣме боязливы, коли имѣе правду!» (1902. — № 51), «Что треба знати, коли хочемо процесоватися?» (1905. — № 51), «Что треба знати тому, кто процесуеся?» (1906. — № 1), «О тестаментѣ» (1906. — № 3).

У публікаціях видання порушувалися і проблеми здоров'я людини, зокрема боротьби з алкоголізмом та іншими шкідливими звичками: Я. «Борьба съ алкоголизмомъ» (1901. — № 16), Юлій Брацайко «О

здоровлю» (1903. — № 6, 12, 17), М. Врабель «Дачто о чохоткѣ» (1904. — № 2), Ю. Мадяр «Ци можно приучити нашъ народъ трезвости и сберегательности черезъ господарство?» (1905. — № 48) та ін.

У низці матеріалів акцентувалося на етично-моральних темах і правилах поведінки: «Регулы житья» (1903. — № 4), М. Врабель «Найважнѣйша должностъ челоѣка» (1904. — № 9), «Доброе поведение (справованье)» (1905. — № 27—30), «Роспутна молодежь» (1908. — № 31), Тодор Легеза «Русины въ краинскихъ работахъ» (1908. — № 13).

В окремих публікаціях автори заторкували й гендерне питання, наприклад у передових статтях (Общество женщинъ. — 1905. — № 28; Десять заповѣдей для женщинъ. — 1909. — № 30), поради для жінок (Г. А. П. Важное слово для селянокъ. — 1905. — № 37—45, 52).

У низці статей містяться оригінальні міркування про тогочасну пресу, зокрема, про ужгородську «Науку» йдеться у передовій статті «Дасколько словъ на розумъ тѣмъ, котры на се заслужилися» (1903. — № 48). Краще зрозуміти закарпатську пресу того періоду на прикладі «Недѣлі» дозволяє і стаття М. Врабеля «При окончаніи дѣла» (1903. — № 52), у якій він узагальнив щорічну роботу часопису. Про «Недѣлю» йдеться і в передрукованому повідомленні «Русское Слово» о нашей газетѣ» (1910. — № 29) та передовій статті «О газетѣ «Недѣль»» (1912. — № 3), а також у публікації М. Врабеля «Шестнадцатый томъ» (1913. — № 52). У виданні вміщено статтю «Дачто о японской и китайской пресѣ» (1911. — № 15).

Великого значення редакція надавала листам читачів — селян, учителів, священників, друкуючи їх під рубрикою «Допись» («Дописы»). Дуже багато листів надходило із США, окремі — з Аргентини, Бразилії.

На сторінках «Недѣлі» домінували публікації про внутрішні події, однак у різних оглядах редакція висвітлювала й міжнародні: війни в Південній Африці (1899—1901 pp.), Китаї (1900—1901 pp.), російсько-японську війну (1904—1905 pp.), події на Балканах — «революцію» у Загребі (1902. — № 37), «Кровавый переворотъ въ Сербіи» (1903. — № 25), «Балкански событія» (1903. — № 36), «Болгарски событія» (1903. — № 37), «Македонски событія» (1903. — № 38, 39) (матеріали доповнювалися фотографіями з місць подій). Автором більшості повідомлень був Якубянський (підписував їх і крипт. Я.). Так, він систематично інформував про перебіг російсько-японської війни, вміщуючи матеріали під назвами «Война», «Война на Востокѣ», «Война на Далекомъ Востокѣ».

Редакція часопису інформувала читачів про італійсько-турецьку війну (1911—1912 рр.), балканську війну проти Османської імперії (1912—1913 рр.) і особливо — про початок і події Першої світової війни, зокрема про атентат у Сараєві та вбивство спадкоємця австро-угорського престолу ерцгерцога Франца-Фердинанда (1914. — № 28, 29), оголошення війни (1914. — № 31). Події на фронтах докладно висвітлювалися під рубриками: «Война», «Изъ сербского боевого поля», «Австро-угорско-россійска война», «Нѣмецко-англицка война», «Нѣмецко-французска война» та ін.

Однією з найболючіших проблем населення краю ще перед Першою світовою війною була вимушена «заробкова» еміграція. Про це йшлося у статтях: «Щирѣ слова до тыхъ, котры до Бразиліи эмигровати намѣряють» (1900. — № 49), «Бразилійски эмигранты» (1901. — № 13), «Народъ изъ Бразиліи!» (1901. — № 14), «Американски письма» (1901. — № 25), «Русины въ Америкѣ» (1905. — № 46), «Опять зводятъ въ Бразилію» (1906. — № 7) та ін. Редакція друкувала й урядові звернення з проблем еміграції (1906. — № 25; 1907. — № 50), різні застереження з цього приводу (1907. — № 48, 49; 1910. — № 7), а також передруковувала статті із львівського видання «Діло» про життя емігрантів у Північній Америці (1900. — № 43). У часописі вміщувалося багато листів самих емігрантів, зокрема: Іоан Мигалка «Письмо изъ Марамароша о бразилійскихъ эмигрантахъ» (1901. — № 15), Стефан Дума «Изма океана» (1901. — № 49), Петро Котик «Листъ изъ Канады» (1903. — № 34), Іван Лукач «Письмо изъ Америки» (1905. — № 21).

Авторський колектив газети зробив неоціненний внесок у збирання та пропагування усної народної творчості «русинів» Срібної землі, а отже, спричинився і до розвитку їхньої національної свідомості. Уже в перші роки існування редакція опублікувала понад тисячу закарпатських співанок. Подаючи пісні за регіонами, точно вказувала імена записувачів, від кого вони були записані та місця записів. Серед збирачів фольклору — відомий вчений Гіядор Стрипський, визначні згодом громадські діячі Михайло та Юлій Брашайки, письменники Василь Матяцков, Лука Дем'ян та його брат Іван, а також Степан Баран, Павло Вакаров, Іван Васков, Стефан Горничак, Іоан Горчар, Михайло Гулянич, Іоан Гурей, Дмитро Ігнатюк, Павло Курах, Василь Лашкай, Емілій Левканич, Іван Мандзюк, Михайло Мельничук, Михайло Немеш, Іван Несух, А. Прамер, М. Радомський, Йосиф Сивч, Анна Чабиняк та ін. Народні пісні та коломийки друкува-

лися як під рубрикою «Забава», так і під спеціальною рубрикою «Думки» («Думка»).

У виданні подано багато колядок, прислів'я та приказки, різні казки, легенди, анекдоти, загадки, усмішки.

На сторінках «Недѣлі» привертає увагу великий пласт етнографічних матеріалів, авторами яких були Михайло Радомський (Великодны обычаи въ Марамарошской Верховинѣ. — 1899. — № 18; Обычаи рождественны въ Марамарошѣ. — 1900. — № 1), Р. Ростовський (О великодныхъ обычаяхъ. — 1906. — № 15; Рождественны праздники у угорскихъ лемковъ. — 1909. — № 2, 3), Георгій Русин (Суевѣрство на Верховинѣ. — 1904. — № 40), Магістер (Свадебны обычаи у бачванскихъ русиновъ. — 1902. — № 2—6), а також без зазначення авторства (Великодный обычай. — 1905. — № 18; Рождественны обычаи и вѣрованья. — 1907. — № 1; О великодныхъ обычаяхъ. — 1915. — № 13; Гдѣкторы нерозумны звычаи нашего народа. — 1916. — № 9), ін.

З-поміж історико-краєзнавчих публікацій вирізняються оригінальним фактажем статті М. Врабеля «Къ исторіи селеній Вырава и Олшинковъ» (1907. — № 32—35, 37, 38), Миколи Губаша «Село Коцуръ (Русская колонія въ Бачкѣ)» (1899. — № 16), «Село Верховинець» («Написалъ селянинъ Матѣй Жукъ») (1903. — № 1, 3, 4, 6—8, 10—12, 14, 15, 43), І. Поливки «Где что о Маковицѣ» (1911. — № 36).

Надзвичайно широко представлено в «Недѣлі» художню літературу. У газеті найбільше надруковано творів закарпатських авторів, однак читачів ознайомлювали і з доробком відомих українських та російських (їхні тексти подавалися у перекладах) письменників.

На сторінках «Недѣлі» домінувала поезія, для якої були провідними релігійні й етичні мотиви. З відомих закарпатських літераторів у виданні друкувалися О. Духнович та О. Павлович. З віршами активно виступали Федір Боян, Іван Васков, Григорій Гануляк (як під власним прізвищем, так і під псевд. Гр. Солодович та Гр. Григорьевич), Корнило Головачко, Олександр Жаковицький, Сильвестр Калинець, Сергій Канюк, Надія Кибальчич, М. Король, О. Кониський, Василь Кроподра, В. Легеза, Василь Матяцков, Анна Новак, Ісидор Пасічинський, Іван Плешкано, Анна Чабиняк та ін.

У часописі опубліковано переклади поетичних творів європейських митців (Й. В. Гете, Ш. Петефі, Ф. Шіллер та ін.). Особливо вправний переклад С. Калинця дев'яťох пісень із поеми «Паломництво

Чайльд-Гарольда» Дж. Байрона під назвою «Пращанье Хильдъ Гарольда» (1912. — № 39).

Проза друкувалася переважно під рубрикою «Забава». Передовсім увага редакції приділялася творам відомих українських письменників (оповідання Марка Вовчка «Два сыны», «Чары», «Ледащица», П. Куліша «Олена», «Циганинь», І. Франка «Исторія моеї сѣчкарни», «Исторія кожуха», «Муляръ», В. Стефаника «Давнина», Б. Лепкого «Рождественна свѣчка» та «Дѣдо», Леся Мартовича «Про межу», О. Стороженка «Чтобы правды добыти», казка Ю. Федьковича «Чортowska бочка»).

Із закарпатських авторів на сторінках «Недѣлі» виступали з прозою — а це етнографічні, побутові та моралізаторські оповідання з сільського і священничого життя, притчі, казки, описи цікавих історій та випадків, усмішки — та різними повчальними історіями Ю. Брашайко, Григорій Жук, Василь Кропидра, В. Легеза, І. Луцик, Юрій Мадяр, М. Радомський, Рюмин Ростовський, Г. Солодкович (псевд. Г. Гануляка), Георгій Цукорник, Дам'ян Шарабун, Якубянський та ін.

Драматичних творів на сторінках «Недѣлі» було значно менше, ніж прозових та поетичних, зокрема: «Борьба доброго съ злымъ» («Драма въ 3 актахъ. Написалъ Г. А. П. Событіе изъ временъ св. Василия Великого»), «Американецъ» («Театральна штука въ 4 актахъ») Іосифа Голлія.

Окремий масив публікацій творять переклади, передовсім російських письменників: оповідання Льва Толстого («Три старцы», «Свѣча», «Гаси огонь завчасу», «Вражье лѣпко, а Божье крѣпко», «Притча» та ін.), Івана Тургенєва («Гостина у Верховного существа»; під крипт. И. С. Т. — «Свиданіе»), Антона Чехова («Жиноче счастье»). Вдалий переклад із болгарської повісті Івана Вазова «Донька Пилата». Серед інших перекладів — твори англійської, китайської, сербської, угорської, японської літератур.

Під рубрикою «Литература» вмішувалася інформація про нові художні та наукові видання, які надходили в редакцію: «Галицко-Руськи Легенди» й «Старохристиянські легенди» (1902. — № 14), «Уггоруські Духовні Вірші» В. Гнатюка (1902. — № 45), «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка, «Орися» П. Куліша, оповідання О. Стороженка (1901. — № 18), «Хитрий Панько і иньші оповідання» Леся Мартовича (1903. — № 42), «Читанка для угро-русской молодежи» А. Волошина (1904. — № 37), праці І. Франка, С. Єфремова, Е. Егана та ін. Тут вміщено також повідомлення про збірку М. Врабеля «Русській Соловей» (1899. — № 12), про

передплату і вихід першого тому «Угро-русски Народны Спѣванки» (1901. — № 1, 10, 20, 22).

У газеті друкувалося багато статей про визначних вчених у різних галузях знань і авторів винаходів, наукові відкриття, успіхи медицини і техніки, подорожі, життя в інших країнах, цікаві історичні факти, природні явища тощо.

Редакція вмішувала у виданні багато ілюстрацій релігійної, зокрема біблійної, тематики, до Різдвяних та Великодніх свят, різні жанрові картини, портрети європейських королів тощо. Тут практикувалася публікація ілюстративних зображень типів «русинів» і приміток до них під рубрикою «Къ нашему образу». Іноді подавалися зображення закарпатських замків та міст з їхньою короткою історією.

Газета мала багато рубрик, серед яких — «Новости» (підрубрики: «Изь епархії мукачевской», «Изь епархії пряшевской», «Найновша вѣсть», «Американски вѣсти» та ін.), «Кроника» (з підрубрикою «Что нового дома?»), «Что пише офіційальна (служебна) новинка?», «Вѣсти изъ Америки», «Забава», «Къ нашему образу», «Рады газды Ивана», «Добры рады», «Газдовство», «Домоводство», «Хлѣборобъ», «Молочарство», «Скотоводство», «Садоводство», «Огородъ», «Дописъ» («Дописы»), «Литература», «Смѣшне», «Здравіе», «Пляцъ», «Наша пошта», «Календарь будущего тыжня», «Оглашеніе» та ін.

Останній наявний номер (33-й) побачив світ 13 серпня 1916 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 113; Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекач и И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 45; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1091.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1748; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — P. 574; Волошин А. Ко історії нашого новинарства / А. Волошин // Русинь. — 1923. — Ч. 112; Волошин А. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 64—65; «Карпаторусскій Голосъ» // Карпаторусскій Голосъ. — 1932. — № 66; Животко А. Преса Підкарпатської Руси / Арк. Животко // Учительський Голос. — 1934. — Ч. 7; Г. О. М. Двѣ «Недѣли» / Г. О. М. // Нашъ Путь. — 1935. — Ч. 46; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 1; Рудловчак О. Шляхом журналістики XIX сторіччя / О. Рудловчак // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8; Штефан А. За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927 : у 2 кн. / А. Штефан. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 178—179.

В. Габор

РУСКА РАДА: Народна газета (1898—1905); Газета для руского народу (1906—1908). — Виходить що дві неділі (1898—1900), що тижня (1902—1908). Р. I. Ч. 1. 1898, 3(15) цвітня.

За ред. відповідає Іван Созанський (1898—1900), Володислав Секерський (1902—1903 ч. 7), Іван Захарко (1903 ч. 8 — 1906 ч. 7), Віктор Строїч (1906 ч. 8 — 1908). — **Чернівці, 1898—1908:** Вудає т-во «Руска Рада». Друк. «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом Івана Хромовського (1898 ч. 1—16); Друк. «Рускої Ради» під зарядом В. Секерського (1898 ч. 17 — 1903 ч. 7), під зарядом Ів. Захарка (1903 ч. 8 — 1908). *Адр. ред.:* Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

Вийшло: 1898 — Р. I ч. 1—20, 1899 — Р. II ч. 1—26, 1900 — Р. III ч. 1—12, [13—26], 1901 — Р. IV ч. [?], 1902 — Р. V ч. 1—51/52, 1903 — Р. VI ч. 1—52, 1904 — Р. VII ч. [1—52], 1905 — Р. VIII ч. 1—52, 1906 — Р. IX ч. 1—52, 1907 — Р. X ч. 1—52, 1908 — Р. XI ч. 1—51; Ф. 29×20,3 см (1898—1905), 40,8×28 см (1906—1908); Обс. 4, 8—16 с.; *Передпл.:* річно 1,50 зр. (1898—1900), 4 кор. (1902—1905), до Америки 2 дол. (1905 ч. 8—52), в Австрії 4 кор., за границю 1 дол. або 2 руб. (1906—1908).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1898 — Р. I ч. 1—20, 1899 — Р. II ч. 1—26, 1900 — Р. III ч. 10, 12, 1902 — Р. V ч. 1—39, 41—51/52, 1903 — Р. VI ч. 1—52, 1905 — Р. VIII ч. 1—52, 1906 — Р. IX ч. 1—52, 1907 — Р. X ч. 1—52, 1908 — Р. XI ч. 1—51; **НБ ЧНУ:** 1906 — Р. IX ч. 1—52, 1907 — Р. X ч. 1—52, 1908 — Р. XI ч. 1—51.

Примітки: У 1902—1905 рр. виходив як додаток до часопису «Буковина». Додатки: 1903 р. — до ч. 42 і 47 — «Вістник Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селяньска Каса» (*див.* № 259); 1906 р. — до ч. 38; 1907 р. — до ч. 15, 16. Упродовж 1899—1905 рр. нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

У редакційному зверненні «Панове Громада!», опублікованому у першому числі 1898 р., зазначалося, що з газети «Руска Рада» можна буде довідатися, «що чувати в нашім краю тай в нашім цісарстві і в цілім сьвіті... які порядки бувають по наших громадах, а які повинні вони бути; які права мають наші люди і як з тих прав користати; яким способом придбати собі ще иньші ліпші права а покасувати такі, що йдуть нам на кривду; як можна поправити свою долю, своє господарство; як брати ся нам до торговлі... одним словом будем в тій газеті писати і давати такі ради, аби руский нарід, послухавши їх, міг чим скорше по-

чути в собі силу і чим скорше почути ся щасливим на своїй рідній землі».

На шпальтах часопису містилися різножанрові матеріали, що заторкували суспільно-організаційні проблеми громад, орендування землі хліборобами, а також закликали до просвіти, закладання в кожному селі позичкових кас, крамниць, читалень. Це — публікації: «Розмова про каси», «Про каси позичкові», «Каси райфайзенські», «Порадник для кас райфайзенських» та ін.; низка кореспонденцій під рубрикою «Наші читалні» («Із наших читалень») — про організацію та роботу читалень «Руської Бесіди» на Буковині; повідомлення про рішення сейму під рубриками: «Сойм краєвий», «Що чувати з сойму?», «Із нашого сойму» та огляди роботи Державної ради під рубрикою «Вісти з Відня», а також окремі статті, як-от: «Чи нема ратунку на нашу біду?» (1898. — Ч. 1), С. Смаль-Стоцького «Громадські толоки» (1899. — Ч. 10) і «В справі за-сновання союзу усіх руских кас райфайзенських» (1903. — Ч. 13), М. К. «Через що наші селяни бідніють і що їм ще помогчи може» (1902. — Ч. 10—12), І. Карбулицького «Чому нас їсть біда» (1903. — Ч. 19—24), М. Л. «Що то є народна просьвіта, яка її ціль і яке значінє має вона для нас» (1908. — Ч. 2).

Підкреслюючи, що газета «заступала лише мужицкі справи» (1903. — Ч. 52), редакція систематично друкувала статті про значення освіти та важливість навчання селянських дітей (Що і на що є гімназії та школи реальні. — 1899. — Ч. 17; Школа та наше спасеніє. — 1902. — Ч. 3; Як бідні збогатіли. — 1902. — Ч. 32—51/52; Народний маєток. — 1903. — Ч. 8); рекомендаційні матеріали з питань бджільництва, садівництва, догляду за худобою, цикл публікацій під назвою «Оборона від огню або сторожі огневі по селах» (1902. — Ч. 15; ін.). Для практичних порад було запроваджено постійну рубрику «Ради господарські». Під рубрикою «Торговиця» на останній сторінці постійно подавалися ціни на худобу і зерно; друкувалися правничі поради та роз'яснення на зразок: «Екзекуція податків» (1902. — Ч. 20), «Що то є конституція?» (1902. — Ч. 25—28), «Нова австрійсько-угорська угода» (1903. — Ч. 4), статті М. Л. «Спадковий порядок і тестамент в Австрії» (1906. — Ч. 1, 2, 4, 5, 9—23), К. Левицького «Дещо про векслі» (1908. — Ч. 35). Не залишалися поза увагою редакції питання церковного життя сільських громад, особливо румунізація православної Церкви на Буковині, що порушувалися у таких публікаціях: «Ще дещо про епітропів церковних» (1899. — Ч. 25), «Православна руска церква в Чернівцях» (1902. — Ч. 15), «Важна хвиля» (1902. — Ч. 19),

Виходить
щодві неділях,
в п'ятницю.
Копиє річно
1:50 зр.

РУСКА РАДА

НАРОДНА ГАЗЕТА

Адр. Редакції:
„Руска Рада“
в Чернівцях
улиця Петровича
число 2.

Конець діло хвалить.

Народний Дім в Чернівцях як з землі виріс. Хто не був довгий час в Чернівцях, а прийшов тепер і подивився, той своїм очам не вірив, як то на тім місці, де перше стояв малий, непоказний собі цюмок, з старим полатаним дахом, з розваженими коминами, міг так скоро побуду-

не остатні, що ми вже добре розуміємо, чим є для нас наш Народний Дім в Чернівцях і скиньмося, на кілька кожного нас стає, на Народний Дім! А хоть би і 10 тисяч — то се на нас сума не страшна! Як лиш буде воля, то за короткий час може бути така сума зложена. Найперше відзиваємося до вас, заможніші газди, не пожалуйте 50 зр. а вступіть в члени основателі Народного Дому, а ваше

вати ся величавий дім, що тепер не соромно глянути на него кождому Русинowi. Ва що казати, не соромно? Ні, як поглянеш на теперішній Народний Дім, то аж серце росте, з утіхи не знаєш, що почати, бо ж се преймий знак, що Русини на Буковині є і що розвивають ся і поступають наперед. Так, Народний Дім є, ще з місяць роботи, а буде вже зовсім готовий, але лише Бог оден знає тай ті люди, що стоять близше до діла, і будовою займають ся, як то тяжко приходить ся-его будувати. Бо до будови треба гроший, а тих гроший не стає, нема ще яких 10 тисяч, щоб его викінчити, як ся належить. Ану-ж, брати хлібороби, покажіть світови, що ми

імя буде золотом блищати на мармурі в Народнім Домі на вічні часи, за ваше здоров'я буде молити ся весь руский нарід на Буковині, а по вашій смерті будуть вас поминати по вічні часи, як поминанє ся ктиторів церковних при службі Божій. Чи то так тяжко офірувати тих 50 зр.? Чи вже таки нема межі нами хоть 100 таких заможних газдів, що могли б ту жертву Богови і рускому народови принести? А якби їх пайшло ся зараз зо 100, та таки одної днини можна б мати 5000 зр.! Ми знаєм, що у вас є добре серце, лиш треба до него промовити, треба заохоти, принуки. Але не чекаймо на заохоту і принуку, а складаймо самі

«Мученики за народну справу» (1903. — Ч. 51), «Свячені вороги православних Русинів на Буковині» (1906. — Ч. 1, 2) тощо.

Найбільш поширеною формою подання матеріалів у газеті протягом усіх років видання були «Листи» і «Дописи» з різних місцевостей Буковини про національно-політичне, громадське, господарське та культурно-просвітнє життя українських громад. Здебільшого листи були підписані псевдонімами: Селянин з Драчинець, Правдолюб, Вовчинський, Русин, Читальник з над Дністра тощо; «начальниками» громад (Степан Орелецький), касирами (Михайло Кракалія, Володимир Ткачук), господарями (Кость Малишук), учителями. Систематично друкувалися «Листи із Кичери» народного учителя Іллі Ілюка до «шкільної молодіжи повторительної науки на Буковині», а також відповіді молодих читачів на них. Багата хроніка життя буковинських українців постійно містилася під запровадженою рубрикою «Всячина».

Помітне місце на шпальтах газети займали матеріали національно-політичної та організаційно-громадської тематики. Зокрема, редакція «Рускої Ради» відгукувалася на виборчі кампанії, а 1907 р. до чисел 15 і 16 видала спеціальні передвиборні звернення «До руского народу» і «До руского народу на Буковині». Під рубрикою «Дайте нам справедливе право виборче» друкувалися кореспонденції про народні віча на Буковині з приводу виборчої реформи, у виданні містилися «Огляд памятных виборів до сойму краєвого 1904» (1905. — Ч. 1—11), «Новий виборчий закон» у викладі Є. Олесницького (1907. — Ч. 3—9). Належну увагу приділялося огляду діяльності українських послів у сеймі і Державній раді, тож систематично друкувалися їхні інтерпеляції, промови, звіти перед громадою під рубрикою «Праці наших послів». Редакція оприлюднила програму «Національної Ради Русинів» на Буковині щодо національного, економічного і культурного розвитку (1905. — Ч. 45, 46), висвітлювала роботу Ради культури у публікаціях рубрики «Відомости із Ради культури краєвої» («З Ради культурної», «Із Ради культури краєвої»). З 1905 р. під постійною рубрикою «Із Січового руху» вмішувала відомості про організацію і діяльність товариства «Січ» на Буковині, а 1907 р. запровадила рубрику «Із наших товариств». Упродовж усіх років існування газети редакційний колектив гостро виступав проти москвофільства, друкуючи статті, кореспонденції про політику москвофілів у національно-політичному і громадсько-культурному житті буковинських українців: «Баламути народу» (1899. — Ч. 6), «Наші кацапи а царі» (1900. — Ч. 38),

В. Корниляк «Борба проти унії» (1906. — Ч. 40—42), «Плоди науки перевертнів» (1906. — Ч. 50), «Кому служать кацапи» (1907. — Ч. 30) і т. д., та полемізуючи з москвофільською газетою «Народна Рада»: «Кацапска «правда» (1905. — Ч. 8), «Народна (з)-Рада» (1907. — Ч. 10, 11), «Народна (з)-Рада про вибори» (1907. — Ч. 21) тощо.

1906 р. газета набула більш виразного національного спрямування. З'явилася низка статей про проблеми українців і України загалом: «Пробуджене України» (1906. — Ч. 23), «Голос селянина-українця про потреби нашого народу на Україні» (1906. — Ч. 38), стаття І. Липи «На увагу» (1906. — Ч. 1) — про недотримання національних прав українців в Росії тощо. Із 1905 р. систематично друкувалися матеріали про суспільно-політичні події у Росії: «Що ся діє тепер в Росії?» (1905. — Ч. 42, 44), «Револуция в Російській державі» (1905. — Ч. 43), «Чого хотять мужики в Росії» (1905. — Ч. 50), «Військові бунти в Росії» (1906. — Ч. 30), «Рай» російських селян» (1906. — Ч. 39).

Для висвітлення найважливіших подій міжнародного життя у газеті з 1902 р. запроваджено постійну рубрику «Що в світі чувати?» («Що нового чувати в світі?»).

Закликаючи український «нарід до просьвіти і політичної організації» та намагаючись показати «на примірі других народів стежку, якою єдино можемо дійти до красшої долі...», редакція подавала в газеті цікаві передруки із львівських видань «Свобода» та «Діло»: «Звідки взялися і що значать назви «Русь» і «Україна», «Заробок і видаток пересічної американської робітничої родини», «Гаразди в Бразилії» тощо. Друкувала науково-популярні статті: І. Герасимович «Кілька слів про «Вільну школу» (1907. — Ч. 45—52), І. Стрийський «Про козацькі війни» (1907. — Ч. 48), Є. Озаркевич «Про гостець (ревматизм)» (1908. — Ч. 1), В. Геринович «Відносини на місяці» (1908. — Ч. 23); пізнавальні матеріали: «Яким способом ширять ся газети і народна просьвіта в иньших народів?» (1903. — Ч. 50), «Земельний лад в Новій Зеландії» (1906. — Ч. 52), «Як живють хлібороби в Швеції» (1908. — Ч. 34).

Час від часу на сторінках часопису публікувалися матеріали про українських письменників і визначних людей Буковини, зокрема про Т. Шевченка, І. Тобілевича, С. Воробкевича, композитора М. Лисенка.

Майже в кожному числі вмішувалися поетичні та прозові твори як визначних українських письменників — Марка Вовчка, М. Гоголя, Л. Гринюка, Б. Лепкого, Леся Мартовича, В. Стефаника, Ю. Федьковича,

І. Франка, Т. Шевченка, В. Щурата, так і відомих й малознаних буковинських і галицьких поетів та прозаїків, зокрема Ярослава Весоловського, Сидора Воробкевича (під псевд. Данило Млака), Г. Гордого (під псевд. Іван Діброва), Михайла Дашкевича, Івана Захарка, Зиновії Канюк, Сергія Канюка, Костя Кракалії (під псевд. Кость Ганусенко), Дмитра Макогона, К. Малицької (під псевд. Віра Лебедова), Івана Осьмака, Олекси Стороженка, Івана Шевчука, Михайла Яцківа. Творчість російських письменників представлено оповіданнями Максима Горького, І. Митропольського, Л. Толстого у перекладі В. Карбулицького та ін.

У газеті вміщувалася обширна інформація про книги товариства «Просвіта» (Що будемо цієї зими читати? — 1898. — Ч. 16, 19) і «Видавничої спілки» у Львові (Книжки для народу. — 1906. — Ч. 48).

19 листопада 1908 р., на 51-му числі, газета припинила своє існування. З цього приводу у редакційній статті «З кінцем року» зазначалося, що оскільки «Буковина» виходитиме як щоденник, то редакція змушена припинити видання «Рускої Ради», натомість «що тижня одно число «Буковини»... буде посвячене тим справам, які ми обговорювали в «Рускій Раді» (1908. — Ч. 51).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 114, 145; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 187—188, 1246.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2648; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 627; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 145; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 68—73; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 177—183.

М. Галушко

1899 р.

224

БУДУЧНІСТЬ: Суспільно-політична часопись для українсько-руського народу. — Виходить два рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1899, 15 н. ст. черв.

Одвічальний ред. Володимир Охримович. — **Львів, 1899:** Вид. Євген Левіцький, Володимир Охримович,

Іван Труш. Друк. Народова Ст. Манецького і Спілки у Львові, вул. Коперника, ч. 9. *Адр. ред. і адм.:* у В. Охримовича, Львів, ул. Длугоша, ч. 21.

Вийшло: 1899 — Р. 1 ч. 1—9/10, 11; Ф. 32×24 см; Обс. 12 с., здвоєне число 16 с.; *Передпл.:* до кінця року 3 зол. а. в.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1899 — Р. 1 ч. 1—11; НБ ЛНУ: 1899 — Р. 1 ч. 1—11; ДНАБ: 1899 — Р. 1 ч. 1—11; ХДНБ: 1899 — Р. 1 ч. 1—11.

Примітки: Річник має загальний титульний аркуш і покажчик змісту.

У «Передньому слові», опублікованому у першому числі, редакція газети відзначала, що до її видавання спонукало важке становище, в якому перебувала «українсько-руська суспільність». Усвідомлюючи важливість ідейної консолідації українського народу, вона визначила такі завдання громадсько-політичного видання: «...виробити спільний ідеал політично-національний... вияснюванем всіх важніших подій народного життя зі становища тогож політично-національного ідеалу витворити в ній (газеті. — М. Г.) спільну критерію, спільні та однакові елементи політичного думання, витворити той кит моральний, що лучив би нашу суспільність в одну цілість, в оден організм свідомий своєї цілі і средств, що до тої цілі провадять. Бо в тім ми бачимо для нашого народу «путь і живот».

Означене прагнення національно-політичного «освідомлення народу» втілювалося у численних публікаціях часопису, насамперед у передових статтях про консолідацію політичного життя і утворення народно-демократичної організації (На новий шлях! — Ч. 11), заснування парцеляційного банку для «організованя і переводження парцеляції», призначеної на «знищене Руси» (Польща на кредит. — Ч. 5), а також у матеріалах, що висвітлювали політичне життя, друковані під постійною рубрикою «Політичний огляд». Під рубрикою «Науковий огляд» розглядалися книги Карла Каутського «Agrarfrage» і «Die Agrarkrisis», які були «найновішим продуктом соціально-демократичної політики на селі, в приміненню до сільського пролетаріату» (ч. 2). Чільне місце на шпальтах видання належало суспільно-політичним статтям: Р. Сембратович «Внутрішнє положенє в Австрії а справа поділу Галичини» (ч. 2), М. Лозинський «Шкільництво в Галичині а Українці» (ч. 4), М. Zetterbaum «Сіонізм а Русини» (ч. 5, 6), В. Охримович «Психологічні елементи галицько-руського москвофільства» (ч. 6, 8), публікації без зазначення автора: «Австрійська конституція а Русини» (ч. 6—9/10), «Нова партія, її програма і організація» (ч. 11) — про новостворену

Виходить у Львові два рази на місяць каждого 1-го і 15-го. ПЕРЕДПАТА до кінця цього року стоить 3 зол. а. в.	У ЛЬВОВІ дня 15. м. ст. червня 1899. БУДУЧНІСТЬ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЧАСОПИСЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОГО НАРОДУ.	Редакція і Адміністрація у Львові у Др. В. Охримовича уа. Дзуготса ч. 21. II. поверх.
Видано: Др. Ежен Левицький, Др. Володимир Охримович, Іван Труш.		

Передне слово.

Приймаючи до видавання нової часописи вважали своїм першим обов'язком розказати нашим читачам, чому і з чим ми виступаємо т. ч. по-яснити причини та цілі сього видавництва.

Пояснене таке в природі річ не може вивести ні нащо доказале ні так ясно, як ми би сього бажали; на обсямі роз'ясненні не познають нас самі тісні рамки переднього слова, до тогож викладаючи теоретичний підклад нашого видавництва, ми мусимо зайти доволі в далека, мусимо короткими словами порушити такі питання, що ситують самих основ народного життя та дають се поста-вити ясно тільки після довгої основної дискусії.

Приймаючи до самої річі, скажемо, що до видавання сего часописи спонукало нас наше національне по-ложіння, власне той історичний мо-мент, який переживав в теперішню пору українсько-руська суспільність. В тім історичнім моменті криєся зарі-вісто причина, задля котрої виступа-ємо як і наша мета. І се ми по-знаємо собі тут ближше розібрати.

Придивляючись до політичного життя нашої суспільності, до її зма-гань, партійних та національних, ми заміряємо одну, дуже сумну болю: помімо тільки тіт активної участі в політиці і довгої живої практичній політичній не ма у партій-палит — тих, що стоять на народ-ній ґрунті — в'язях яких а спіль-них поглядів на самі найважливіші

справи політичні, нема виробле-ного національного ідеалу тої основної думки націо-нальної, що була б не лише «ормальною лівією», але програмою праці і змагань, загальним регулятором в по-глядах і публічній роботі.

Той брак єдиності та єдиної думки дає ся заміряти вже у найчужітійших наших ділах але він вразив ще більш, коли зійдемо від центрів в низ, від вершин до загалу інтелігенції. Тут знайдемо, вже не тільки неспівність в поглядах але, бу-ває, і то цілковиту безпринципність, тут часто один і той самий чоловік потрапляє заступати намі цілком про-тивне становище ніж заступав вчора; нагадні при тій неспівності а з тим і різномірності, показуєсь у нашої інтелігенції брак спільних ідейних в'язок, котріб лужили її в одну ці-лість а є протилежне: помімо анархію в поглядах і почуттях, за котрою мов тіль тигнеся неспівність до ін-тенсивнішого політичного життя та політична безхарактерність — те, що ми критично називаємо рутенщиною.

Кожний нарід, котрий постуває та розвивав ся, мусить мати у себе різномірні групи і партії; є се так в'язовиче як то, що ростина розвива-ється шукань із себе що раз то но-ві листки та галузі. Бо розвій кож-ного народу лежить в тім, що в по-ступном часу розширюєсь терен сего продукційної праці, значить постане також подія тої праці, отже і окремі групи та класи з своїми відміннями, спеціальними інтересами. Однак кож-дін народі високо розв'язім побіч тої, кажучи висловом науковим, дісе-

ренційної але власне поряд із нею, вироблюєсь та росте також спільність ідейна, ширшає обсяг того терену, що лужить нарід морально в один ор-ганізм — так як в дереві праз із розростом галузи грубішає також сго пеня, кріпшають сго животворні соки та міцніє коріння. А така спільність об'язалась не лише горачим почуттям національної індивідуальності і сла-домостю сего національного а — тоді спільність є живою, спонтанічно ділячою силою, що спочиває, так сказати, в костях і в крові цілої суспільності і проявляєсь на всіх полях, а уйді напирмаж на-родного життя. З неї, з тої сили в'язуються горачість національного переконання а повсякчас до того, що існують народу шкодять або сго справо заперечує, з неї виникає свідомість спільної остаточної мети і середств, що до тої мети провадять, з неї вироблюєсь одностайність погля-дів у поодиноких групах а навіть і од-звини на всі справи, що доторка-ються до самих основ народного життя, спільна критерія для розуміння фактів і тої спільної знаменниці, до котро-го зводять ся всі змагання поодиноких партій і груп, з неї, з тої сили ви-творюються нагадні тої тиесні мі-жововні нити, що в'язують су-спільність в один моральний організм і з'язують розвити масу в одну цілість, підносять її віступуєма сего стіогра-фічного матеріалу до значіння нації чи там політично-націо-нальної індивідуальності.

Ми вже казали, що у нашого на-роду ми бачимо щось в'язке про-тивне: брак яких спільних думок

національно-демократичну партію. Національна і партійна деморалізація, яка «потягає за собою демо-ралізацію політичну» української суспільності краю, розглядалася у дописі з провінції Юродивого (псевд. Юліана Бачинського) «Слово правди о наших політичних партіях» (ч. 8) та в полемічному матеріалі про ідеологію та політичну діяльність народовецької і радикальної партій «Гільосси до статі д. Юродивого «Слово правди о наших політичних партіях» з при-міткою редакції про хибність класової теорії, яка на-бирала щораз більшого поширення (ч. 9/10, 11).

У часописі подавалися науково-популярні публіка-ції (В. Охримович «Про хліборобські спілки (синдика-ти) у Франції» та ін.), статистичні демографічні дані («Статистика руського населення по містах і містечках в Галичині»), допис з України Манька Сабаснія (псевд. Марка Сабатія) («З життя українського духовенства»).

Час від часу на сторінках газети під рубрикою «З галицької преси» («З галицької і позагалицької преси») друкувалися полемічні огляди статей таких періодичних видань, як «Галичанин», «Свобода», «Kraj», «Nowa Reforma», «Przegląd».

Постійною була рубрика «Дрібні нотатки і замітки», де вмішувалися такі матеріали, як: «Жадаємо українсько-руського університету у Львові!», «Надужитя язикові в Галичині», «Про партійні відносини в Галичині», «Українсько-руська соціально-демократична партія».

Серед публікацій культурно-просвітньої тематики — статті І. Труша «Арнольд Беклін» (ч. 1), а також про В. Стефаника (ч. 1), художника Сашу Шнайдера (ч. 3), проблеми мистецтва (Чи можлива у нас штука? — Ч. 7), І. Петрушевича «Малюнки Івана Труша» (ч. 9/10). На сторінках «Будучності» друкувалися новели В. Стефаника «Святий вечір», А. Крушельницького «Ізза віна», переклади повістей, оповідань і новел Т. Гедберга («Мушля»), А. Гарборга («Хома Нетяга»), Дж. Р. Кіплінга («В добрій вірі»), П. Розеттера («Згідливі сусіди»), віршів С. Обуховця (псевд. Сергія Бердяєва).

«Білі плями» (із зазначенням «Сконфісковано») передової статті «Польський процес» (ч. 9/10) та другий наклад після конфіскації 2-го і 6-го чисел свідчать про цензурні утиски видання.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 114; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 8—9; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 114.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 685—687.

М. Галушко

225

ЖИВОЕ СЛОВО: Ежем'сячний літературно-научний і політичний журнал. — Виходить в'первой половинѣ каждого м'сяца. Т. 1. Вип. 1. 1899, янв.

Ред. (1899 вип. 1), **ред.-изд.** (1899 вип. 2—6) Ю. А. Яворскій. — **Львовъ, 1899:** Изд. О. А. Мончаловскій (1899 вип. 1). **Тип.** Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ Осипа Данилюка. **Адр. ред.:** Львовъ, ул. Гауснера, № 18.

Вийшло: 1899 — Т. 1 вип. 1—6; **Ф.** 22×16 см; **Обс.** 64 с.; **Передпл.:** за годъ (12 книжекъ) 12 коронъ или 6 руб. **Ц.** окремого пр. 1 кор. 60 геллеровъ или 80 коп.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1899 — Т. 1 вип. 1—6; **НБ ЛНУ:** 1899 — Т. 1 вип. 1—6.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх випусків. Подано загальний покажчик змі-

сту. На обкладинці вип. 2 — помітка: «Второе издание».

За твердженням редактора Ю. Яворського і видавця О. Мончаловського, «Живое Слово» було започатковано замість літературного журналу «Бесѣда», що виходив упродовж 12 років (1887—1898) (див. т. 1, № 144).

У статті «Отъ редакции», окреслюючи програмний напрям видання, обумовлений «историческимъ развитіемъ русской народной мысли въ австрійской Руси...», редакція зазначала, що «Живое Слово» «желаетъ сблизить и объединить разрозненныя части прикарпатской Руси, сдѣлаться постояннымъ живымъ звеномъ между нею и державной Русью с одной, и остальнымъ славянскимъ міромъ съ другой стороны, служить посредникомъ для ихъ взаимоотношеній и... взаимодействія». Виступаючи «дѣятельнымъ поборникомъ народныхъ началъ и рѣшительнымъ обличителемъ и противникомъ всѣхъ извращеній и неправдъ... народной жизни», «Живое Слово» містило «все, что касается или должно-бы касаться нашей народной жизни» (вип. 1). Передовсім це публікації суспільно-політичної тематики та з питань історії, літературознавства. Зокрема, соціально-правовим проблемам «русинства» того часу присвячена стаття В. Дудикевича «Русскіе въ Австро-Венгрии», в якій автор зазначав, що «русскіе», становлячи за чисельністю дев'яту частину всього населення і посідаючи четверте місце серед народів, які входять до складу Австро-Угорщини, «занимають въ ней относительно правъ и преимуществъ безусловно послѣднее мѣсто» (вип. 1). У статтях О. Мончаловського «Письма къ другу» (вип. 1), П. Свистуна «Любовь и вражда» (вип. 2, 3), І. Свенціцького «Что дѣлать — Что будетъ?» (вип. 4) йдеться про громадську діяльність молоді.

Захист і пропагування русофільства — характерна ознака заміток і відгуків, що друкувалися у підрубриці «Политическія мысли не-политика» рубрики «Замѣтки и отголоски», зокрема: Ю. Яворскій «Русскій писатель о малорусскомъ сепаратизмѣ», «Пушкинскій юбилей въ Галиціи», лист професора з Санкт-Петербурга за підписом А. С-ій під назвою «Ученость малорусской академіи наукъ».

Серед історичних матеріалів, опублікованих на сторінках журналу, виокремлюються статті Ф. Свистуна «Галицко-русское войско въ 1848—1849 годахъ» та «Галицко-русскія школы въ первой половинѣ XIX ст.».

У часописі друкувалися літературно-критичні статті, огляди, кореспонденції, як-от: стаття Ю. Яворського

«Литературныя замѣтки» (вип. 1, 3), в якій автор пропонував галицьким літераторам «усвоить себѣ литературный русскій языкъ, на который всѣ русскія племена имѣють одинаковое право» (вип. 1), критичні огляди

М. Меншикова «Новости русской литературы», в якому розглядалися твори Максима Горького, В. Короленка, Л. Толстого; Г. Ерастова «Изъ русской литературной жизни» та ін. Низка різножанрових матеріалів, присвячена 100-ій річниці від дня народження О. Пушкіна, була опублікована у ювілейному 5-му і частково 6-му випусках: «Рѣчь Достоевскаго о Пушкинѣ», статті Л. Лашина «А. С. Пушкинъ и его значеніе для русскаго народа», Ф. А. «Жизнь А. С. Пушкина», Ю. Яворського «Къ исторіи пушкинскихъ сказокъ», «А. С. Пушкинъ въ Прикарпатской Руси» і «Пушкинскій юбилей въ галицко-русской печати», а також промови з цієї нагоди Д. Вергуна у Відні, Ю. Яворського у Львові та кореспонденції про святкування ювілею у Санкт-Петербурзі, Відні та Львові.

Під рубрикою «Изъ народной литературы» редакція вмішувала «матеріали и замѣтки, относящіеся

къ народной словесности или фольклору» (вип. 1), здебільшого це легенди.

Художня література представлена оповіданнями та новелами В. Стефаніка («Проводы» — у перекладі російською мовою), В. Залозецького («Очерки сельской жизни»), В. Луцика («Зазулька», «Пѣсня жизни»), а також оповіданнями І. Габлі («Бунтъ въ Сосновкѣ»), Е. Міліціної («Великорусская деревня»), М. Бернштейна («Разказы безъ начала и конца»), Г. Седерберга («Тѣнь» — у перекладі Ю. Яворського) та поезіями Д. Вергуна, М. Глушкевича, В. Луцика, Ю. Яворського. Під рубрикою «Изъ славянскихъ поэтовъ» публікувалися вірші Я. Верхліцького «Монахъ и солдатъ», М. Конопніцької «Лѣтняя ночь» та інших авторів.

Кореспонденції про літературне життя у Польщі, Росії, Болгарії, Чехії друкувалися під рубрикою «Изъ близка и далека». Про «новое русское движеніе» на Буковині повідомляв дописувач під псевдонімом Буковинець із Чернівців (вип. 6). Літературні події відтворювалися у матеріалах рубрики «Замѣтки и отголоски» — із замітками і повідомленнями виступали Д. Вергун («До чего договорился старый Струкъ», «Кружокъ любителей русскаго языка въ Вѣнѣ») та Ю. Яворський («Издание сочиненій Наумовича», «Литературное общество им. А. С. Пушкина» (у Львові), «Общеславянская матица», «Нескромные вопросы» та ін.).

У журналі постійно велася рубрика «Библиографія» з підрубрикою «Изъ газетъ и журналовъ», під якою друкувалися відомості про книжкові видання, що виходили у Києві, Львові, Варшаві, Празі та інших містах, а також болгарські, російські, чеські й інші періодичні видання.

На останніх сторінках часопису публікувалися оголошення про передплату російських журналів «Научное обозрѣніе», «Недѣля», «Начало», «Знамя», львівських часописів «Галичанинъ», «Страхопудъ», «Русская библиотека» тощо.

На звороті обкладинки містилися інформаційні повідомлення про «Книги поступившія въ редакцію», велися рубрики «Переписка редакціи» і «Почтовый ящикъ».

Неоднозначне ставлення тогочасної інтелігенції в Україні та Росії до видання русофільського журналу «Живое Слово» у Львові засвідчують критичні відгуки В. Науменка в часописі «Кіевская Старина» та схвальні — Л. Тихомірова у журналі «Московские Вѣдомости», які коментувалися редакцією «Живого Слова» у статті «Ревнители и хулители» (вип. 4, 6).

Обстоючи задекларований напрям і вибір мови часопису, редакція цитувала витяги зі статті Л. Тихомірова про правомірність принципу «употребление чистаго литературнаго русскаго языка» (вип. 4).

У другому випуску конфісковано замітку «Двѣ лояльности» в підрубриці «Политическія мысли не-политика».

Останній (6-й) випуск журналу вийшов у червні 1899 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 114; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 11; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1909, 1916.

Література: Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 444—445; Благий В. Б. Преса москвофільського студентства Галичини початку XX ст. / В. Б. Благий // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 55—56; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 681—684.

М. Романюк

226

НАРОДНЫЙ ВѢСТНИКЪ. Иллюстрированный журналъ для русскаго народа (1899). — Выходить що мѣсяця. Р. I. Ч. 1. 1899, 1(13) янв.

Изд. и отвѣтственный ред. Георгій Н. Савчук. — **Новѣ Мамаевцѣ, 1899—1900:** Тип. Общества «Руска Рада» въ Черновцахъ подъ зарядомъ В. Сѣкерскаго. **Адр. ред., адм. і експ.:** Новѣ Мамаевцѣ, почта Лужаны, Bukowina (Oesterreich).

Вийшло: 1899 — Р. I ч. 1, 2/3, 4/5/6, 7/8/9, 1900 — Р. II ч. 1/2, [?]; **Ф.** 25,8×20,5 см; **Обс.** 8 с., 12 с.; **Передпл.:** на рѣкѣ въ Австрій 1 злр. (1899), 2 кор. (1900); въ Россію 1 рубль; въ Америку 1 долларъ и въ инші заграничній провинціи 3 франки.

Наявність у фондї: ЛННБ: 1899 — Р. I ч. 1—7/8/9, 1900 — Р. II ч. 1/2.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел першого річника. Видання ілюстроване, виходило із значним порушенням визначеної періодичності: 1899 р. — січень, червень, вересень, жовтень; 1900 р. — лютий.

Другий після «Селянина» (див. № 203) аматорський часопис москвофільського спрямування, заснований

господарем із Нових Мамаївців Георгієм Савчуком, ставив своїм «обовязкомъ научати и просвѣщати нашъ темный непросвѣщенный народъ и меже нашими русскими людьми ширити познанье» (Господарь и редакторъ-издатель «Народного Вѣстника» Георгій Н. Савчук. — 1899. — Ч. 2/3). Намагаючись привернути увагу суспільності до себе як видавця і до свого журналу, Г. Савчук відзначав, що є чимало видань для освічених людей, але немає жодного часопису, авторами і видавцями якого були би прості селяни.

Більшість матеріалів, опублікованих на сторінках видання, написані Г. Савчуком, — це просвітні та дидактичні статті переважно християнсько-виховного змісту (Почитайте вашихъ родителей! — 1899. — Ч. 1; О супружескомъ пожитію; Наша православна а римокатолическа вѣра. — 1899. — Ч. 2/3; Народный писатель и редакторъ «Селянина» Иванъ Бѣлецкій; Знаймо кто мы есьмо! — 1899. — Ч. 4/5/6; Наші буковинскі рускі патріоты. — 1900. — Ч. 1/2), господарської тематики (Наша мужицка нужда, а где еще и въ чѣмъ стоитъ наша сила и помощь. — 1899. — Ч. 1; Чим то побороти нашу биду!; Якѣ въ насъ зарѣбки? — наша мужицка бѣда. — 1900. — Ч. 1/2), статті, що пору-

шували питання еміграції та життя переселенців (О Аргентинѣ и Канадѣ. — 1899. — Ч. 7/8/9). Обстоюючи москвофільські ідеї та виступаючи проти «новоєристів», Г. Савчук у статті «Русскій народе, знай що ты есть русскимъ народомъ, а не чимъ инымъ!» відзначав: «Знайте братья, що мы есьмо буковинцями або буковинскимъ народомъ, галичанами або галицкимъ народомъ, а не украинцями! Нам треба въ школахъ такъ писати и говорити и такъ учить нашихъ дѣтей матерной мови, такойже якъ нашъ русскій народъ говорить въ Буковинѣ и Галичинѣ, а не такой зопсутой и испорченой, яку намъ якійсь зайшлый бенькартъ напихає!» (1899. — Ч. 7/8/9).

Серед публікацій часопису привертають увагу статті нечисленних дописувачів: Іван Черногуз «Борьба силъ небесныхъ» (1899. — Ч. 4/5/6), Олександр Манастирський «О бѣднотѣ нашего народа», «Бесѣды Ивана Голодника», Щирий (псевд. Г. Полянського) «Слово про славныхъ патріотѣвъ бл. п. Михаила Качковского и Ивана Наумовича, и про юбилейный праздникъ Общества им. Качковского во Львовѣ дня 7 н. ст. вересня 1899 року» (1899. — Ч. 7/8/9), Г. А. П. «Вифлеемъ, Назаретъ, Кана Галилейска» (1900. — Ч. 1/2).

Перше число «Народного Вѣстника» 1899 р. відкривалося фотографією «цісареві» Єлизавети та редакційними повідомленнями про її вбивство, похорон і деякі факти з життя. Тут же опубліковано вірш А. Гаврилюка «Вѣнецъ на могилу бл. пок. цѣсаревѣ Елисаветѣ». В усіх наступних числах на перших сторінках містилися фотографії Г. Савчука, І. Білецького, М. Качковського, М. І. Білоуса і супровідні тексти до них.

Під постійними рубриками «Хроника» і «Всячина» друкувалися матеріали пізнавальної тематики: «Адамова голова», «Гробница праматери Евы», «Найстарший свѣтовый языкъ» тощо.

Лише в одному числі (7/8/9-му) редакція подала інформацію під рубрикою «Наука, литература и искусство» — про нові книжки, видані в Коломиї. На останній сторінці кожного числа містилися комерційні оголошення, рекламувалася діяльність товариства «Дністер».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 115; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1340, 1365, 1142а.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 626; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 145; Романюк М. М. Українська преса Пів-

нічної Буковини (1870—1918 pp.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 54—56; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 pp.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 127—129; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 183—185; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 pp.) / Мирослав Романюк. — Львів : Фенікс, 2000. — С. 147—149.

М. Романюк

227

ПРАЦЯ І ЗГОДА: Збірник перших проб стараннями питомців Інститута Св. Николая. [Журнальчик шкільної молодіж]. — Виходить щотижня. Ч. 1. 1899, 5 лют.

Ред. Ст. Ганущак (1899 ч. 1—9), Володимир Бирчак (1899 ч. 10—18). — **Львів, 1899:** Видають питомці Інститута Св. Николая. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1899 — Ч. 1—18; Ф. 21×17 см; Обс. 16 с. *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондів: ЦДІАУ: 1899 — Ч. 3.

Примітки: Друкувався на гектографі. Останнє число (18-ге) вийшло 5 червня 1899 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 115—116; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 26; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 413, 418, 446.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 6.

М. Романюк

1900 р.

228*

БАБА: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматийський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва рукописного органу шкільної молоді «Мітла» (див. № 236). Далі виходив під назвою «Циган» (див. № 241).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 116; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси уч-

нівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24, 30, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 117.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; Якимович Б. Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження: у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

229*

БЖОЛА: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматичський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва шкільного рукописного органу «Циган» (див. № 241). Продовжився під назвою «Оса» (див. № 237).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 118; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 14, 25, 30, 37, 43; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 104, 252, 1780.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7.

М. Галушко

230

БОГОСЛОВСКИЙ ВѢСТНИКЪ. — Выходить Бчетыри разы въ роцѣ (1900, 1902—1903), шѣсть разъ въ роцѣ (що два мѣсяцѣ) (1901). Т. I. Ч. 1. 1900, 27 січ.

Выдає и за ред. отвѣчає Діонисій Дорожинський (1900—1902). За ред. вѣдповѣдає Францъ Щепковичъ (1903). — **Львѣвъ, 1900—1903:** За вѣдомостію В. Пре-

освящ. Митропол. Ординаріяту; *Накладомъ* редакціи (1900—1902); *Выдає* Товариство св. Ап. Павла; *Накладомъ* Товариства св. Ап. Павла (1903). *Печатня* Ставропигійская пѣдъ зарядомъ Іосифа Данилюка. *Адр. ред.:* Львѣвъ, пл. св. Юрія, 5.

Вийшло: 1900 — Т. I ч. 1—4, 1901 — Т. II вып. 1—5/6, 1902 — Т. III вып. 1—4, 1903 — Т. I вып. 1; Ф. 23×15,5 см; *Обс.* від 72 с. до 112 с.; *Передпл.:* на рѣкъ 4 короны (1900), 6 кор. (за границу 7 кор.) (1901—1903). Зъ прилогоу св. Іоанна Златоустого «О Священствѣ» 8 кор., за границу 9 кор.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1900 — Т. I ч. 1—4, 1901 — Т. II вып. 1—5/6, 1902 — Т. III вып. 1—4, 1903 — Т. I вып. 1; НБ ЛНУ: 1900 — Т. I ч. 1—4, 1901 — Т. II вып. 1—5/6, 1903 — Т. I вып. 1.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх випусків тому. Від 1901 р. кожний випуск виходив із покажчиком змісту.

Наголошуючи на потребі видання «періодичного письма... въ области церковно-религіиной и душпастырской дѣяльности», редакція у «Вступному слові» зазначала, що вона має на меті «лежачу облогомъ... церковно-богословску ниву оживити», «облегчати братьямъ, трудячимъ ся въ вертоградѣ Христовѣмъ ихъ тяжку задачу черезъ постоянное знакомленіе ихъ зъ найновѣйшими дѣлами богословской литературы, выслѣдами богословской науки и... зъ рухомъ въ области церковно-религіиного житя». Окрім того, обіцяла приділяти особливу увагу питанням освіти і виховання молоді у християнському дусі та подавати «критичні справозданія о дѣлахъ и шкѣльныхъ пѣдручникахъ въ области религіи», а також «боронити» засади віри і моралі «на всѣхъ прочихъ проявахъ публичного житя» (1900. — Ч. 1).

Означеним завданням була підпорядкована структура вісника, яку становили рубрики «Розправы» (статті церковно-богословського змісту), «Библіографія» (рецензії) і «справозданія» «Зъ литературы богословской» та «Зъ литературы свѣтской», «Аналекта» та «Начерки наукъ духовныхъ», що ознайомлювали читачів із діяльністю провідників католицької Церкви та викладами проповідей, як-от: «О правдивѣй и ложнѣй побожности», «О Страстяхъ Господныхъ», «Проповѣдь на Нед. Воскресенія Христоваго» митрополита Іпатія Потія, «Проповѣдь на Богоявленіє» Спиридона Литвиновича та ін.

Серед публікацій церковно-богословського змісту, з якими на сторінках вісника виступали священники, вирізняються ґрунтовністю статті редактора Д. Дорожинського «Библійный потопъ» (1900. — Ч. 1—2;

1902. — Вип. 2), «Перше слово изъ устъ Иисуса» (1901. — Вип. 5/6), «Матеріальне положенє катол. духовенства въ Австрій» (1902. — Вип. 1), «Св. Писаніє о священнику» (1902. — Вип. 4), а також праця І. Рудовича «Єпископы Шептицькі» (1901—1903); дидактичні статті А. Полянського «Встрѣча блудного сына зъ отцемъ», «Спосѣбъ поступованія Христа зъ

тичні проблеми і місце духовництва у тогочасному суспільстві висвітлював В. С. К. (Соціальний вопросъ а духовенство. — 1902. — Вип. 2; Духовенство а политика. — 1902. — Вип. 4).

Рецензії і критичні замітки про богословську і світську літературу публікували І. Гоцький, Ю. Дзєрович, Д. Дорожинський, І. Кобилянський, Т. Лежогубський, В. Липинський, С. Юрик та ін. Серед світських видань, що рецензувалися, окрім книжок, були часописи «Молодь України», «Літературно-Науковий Вістник», зокрема, останній характеризувався як такий, що «не ѳтповѣвъ своѣй задачі и своему призначеню», тож його треба «замыкати пѳдъ ключъ», щоби не дѳставъ ся въ руки недозрѣлои молодежи» (1900. — Ч. 1). «Громадський Голос», як вказував Д. Дорожинський, критикувався за підрив авторитету Церкви та священнослужителів.

13 квітня 1903 р. «Богословскій Вѣстникъ» перейшов у власність «Товариства св. Ап. Павла», яке доручило його видання вибраному «въ тѳй цѣли комитетови зъ членѳвъ Товариства».

Нова редакція обіцяла інформувати про «рухъ» у католицькій Церкві, друкувати не тільки теоретичні богословські статті, а також матеріали щодо «Богословія практичного... зъ галузи Богословія пастырского чи морального... въ тѳмъ напрямѣ» (Слово вѳдъ Редакції. — 1903. — Вип. 1).

У першому й єдиному випуску вісника за новою редакцією вміщено публікації: «Рухъ противъ Христа и Єго церкви», «Зъ Товариства св. Ап. Павла», «Наші просвѣтні Товариства». Редакція планувала час від часу подавати відомості про світські товариства для ознайомлення загалу з їхньою діяльністю та щоб визначити своє ставлення «супротивъ нихъ», висказати явно въ чѳмъ добавуємо хибы, и такъ по возможности причинити ся до ихъ успѣшного розвою» (1903. — Вип. 1). У часописі опубліковано також статті богословської тематики Т. Лежогубського «Боже обявленє и Вавиньскі розкопы», А. Полянського «Священнослужитель а народне воспитанє», публікації про Папу Лева XIII, церкву св. Апостола Павла в Римі.

У віснику впродовж перших трьох років видання велися рубрики «Рѳжни вѣсти», «Вѣсти и замѣтки», під якими публікувалися «Вопросы» з етичного богослов'я, згодом — матеріали «Изъ душпастырской практики» (рекомендації для проповідників) та «Изъ церковного житія» (пастырські послання, повідомлення про душпастырські конференції, вісті з «Товариства св. Ап. Павла») й ін. Постійними були рубрики «Переписка редакції», «Надѳслано до Редакції».

Апостолами», «Вартость житя взагалі а священнического въ особенности», історичні праці Т. Горникевича «Генеза и историчный розвѳй антицерковной политики въ Австрій» і К. Селецького «До исторіи основанія новиціату СС. Служебницъ въ Жужелю и перенесенія тогожь до Кристинополя», а також низка публікацій В. Романовського («Право до рѣчи (jus ad rem) и право въ рѣчи (jus in re) въ правѣ каноничномъ зъ взгляду на науку Церкви и въ ѳтношенію до мірскихъ законѳвъ а въ особенности до зак. австр. зъ 7 мая 1874 р.»), крилошанина Б. Пюрка («Задача христіанской демократіи въ свѣтлѣ енциклики «Graves de communi»), В. Гургули та інших священників. Соціально-полі-

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 116; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1781.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 146; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 712—715.

М. Галушко

231

ВОЛЯ: Орган української соціальної демократії. — Виходить два рази у місяць (1900—1906), що тижня (1907). Р. I. Ч. 1. 1900, 1 січ.

Видає й відповідає за ред. Микола Ганкевич (1900—1902, 1903 ч. 2/3), Семен Вітик (1903 ч. 4 — 1904). *Одвічає за ред.* Семен Вітик (1905—1907). — **Львів, 1900—1907:** *Видає* Микола Ганкевич (1905—1907). *Друк.* Уділова, Львів, ул. Ліндого, ч. 8 (1900—1903), ул. Коперника, ч. 20 (1904 — 1907 ч. 3); «Загальна Друкарня» у Львові, ул. Академічна, ч. 8 (1907 ч. 4—7). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Корняків, ч. 1 (1900 ч. 1—8), ул. Ліндого, ч. 8 (1900 ч. 9 — 1903 ч. 22), ул. Красіцьких, ч. 15 (1903 ч. 23 — 1904 ч. 1), ул. Скрабківська, ч. 15 (1904 ч. 3—5), ул. Коперніка, ч. 16 (1904 ч. 7—9, 1905 ч. 9), ул. Зіморевича, ч. 20 (1904 ч. 12), ул. Сикстуска, ч. 8 (1905 ч. 7/8), ул. Компіяна, ч. 13 (1905 ч. 15 — 1906 ч. 2), ул. Сакроменток, ч. 3 (1906 ч. 3/4—22), ул. Коперника, ч. 20 (1907 ч. 1—3), ул. Академічна, ч. 8 (1907 ч. 4—7).

Вийшло: 1900 — Р. I ч. 1—24, 1901 — Р. II ч. 1—3/4, 5—21/22, 23, 24, 1902 — Р. III ч. 1/2—4, 5/6—9, 10/11/12, 13, 14/15, 16/17/18, 19/20, 21/22/23, 24, 1903 — Р. IV ч. 1, 2/3—13, 14/15, 16/17—24, 1904 — Р. V ч. 1—12, [?], 1905 — Р. VI ч. 1—7/8, 9—18, 1906 — Р. VII ч. 1, 2, 3/4, 5, 6/7—15, 16/17—22, 1907 — Р. VIII ч. 1—7; *Ф.* 26×20,5 см (1900—1904), від 30,5×22 см до 36×25 см (1905—1907); *Обс.* 8 с., здвоєні і строєні числа 8—12 с.; *Передпл.:* цілорічна 3 кор., для Австрії на рік 3 крони (1902 ч. 1/2), 5 крон (1907), для Америки 1 дол. (1902 ч. 1/2, 1906), 2 дол. (1907). *Ц.* окремого числа 16 сот. (1900—1904), 10 сот. (1905—1907).

Наявність у фондів: ЛННБ: 1900 — Р. I ч. 1, 5, 23, 24, 1901 — Р. II ч. 1—24, 1902 — Р. III ч. 1/2—24, 1903 — Р. IV ч. 1—24, 1904 — Р. V ч. 1, 3—5, 7, 9, 12, 1905 — Р. VI ч. 1, 7/8, 15—18; **НБ ЛНУ:** 1900 — Р. I ч. 1—24, 1901 — Р. II ч. 1—24, 1902 — Р. III ч. 1/2—24, 1903 — Р. IV ч. 1—24, 1906 — Р. VII ч. 1—22, 1907 — Р. VIII ч. 1—7.

Примітки: У 1905 р. «Воля» до квітня не виходила. 1906 р. — «Додаток» до ч. 20.

Пропагуючи ідею національно-політичного відродження та української державності, редакція часопису постійно відгукувалася на всі важливі події життя українців, сприяючи формуванню національної свідомості, розвиткові світогляду читачів. Основне завдання, яке вона ставила перед собою, — бути речником «визволення працюючих кляс з ярма визиску і неволі і темноти» (1902. — Ч. 24).

Складні громадсько-політичні реалії того часу віддзеркалювалися у численних статтях: «Бориславський стрейк» (1901. — Ч. 12), «Львівські кроваві дні» (1902. — Ч. 10/11/12), «Золочівський процес о стрейки» (1903. — Ч. 2/3), «Кроваві вибори в Станіславові» (1903. — Ч. 21). Редакція газети виступала на захист робітничого люду, який всебічно потерпав від гноблення, зокрема, порушувала питання підвищення оплати праці робітникам, захисту «хлопів перед надужиттями ексекторів, комісарів, перед всіма в загалі, що є сильні на сім світі». У виданні друкувалися полемічні статті на підтримку «робітничої кляси»: «Справа гірників в парламенті» (1901. — Ч. 6), «Край дармоїдів» Григорія Третяка (1901. — Ч. 9), «Хто з чого жиє» Дікштейна (1901. — Ч. 14—18).

Автори «Волі» критикували діяльність австрійського уряду, відзначаючи послідовність своєї боротьби: «Ми були невимолими для наших галицьких верховодів, для нашої шляхти галицької, ми були невимолими і для теперішнього уряду». Як зазначив посол Р. Ярославич в «Інтерпеляции до П. Міністра Справедливости»: «Кожде слово критичне, звернене против шляхоцкого правління в Галичині, є в его очах зухвалим замахом на найвисші святощі, котрий належить сейчас покарати» (1900. — Ч. 5). Таке ставлення до влади негативно впливало на роботу газети. Протягом усього періоду її існування багато матеріалів конфісковувалося, тож редакція змушена була деякі числа видавати другим накладом. До неї висувалися звинувачення у підбурюванні читачів до непокорі владі, у плеканні погорди і ненависті до державної адміністрації, ворожого ставлення до вищих суспільних верств, галицької шляхти.

Кожним своїм виступом редакція доводила, що прагне справедливого суспільного ладу: «Скоршим темпом» (1906. — Ч. 2, 3/4), «Соціалістичний рух в Європі» (1907. — Ч. 2), «Соціальна демократія на Угорщині» (1907. — Ч. 3), «Соціалізм в Чехії» (1907. — Ч. 5). Так, у статті «Скоршим темпом» розглядалася діяльність робітничих організацій у Галичині протягом 1900—1904 рр. порівняно з об'єднаннями робітників

Виходить
2 рази у місяць
1-го та 15-го
і конту
3 корони річно.
—
Подвійне число
16 сотників.

ВОЛЯ

орган української соціальної демократії

Редакция
і адміністрація
у Львові
при ул. Ліндого
ч. 8 в партері.

Розпочалисьмо другий рік „Воли“.

Другий рік виходить соціалістична наша часопись; за короткий час свого існування здобула вона собі тільки прихильності і признання, зєднала собі тільки людей, що відважно вступає в нове століття, сміливо дивиться в будучність...

Здобута в першому році існування симпатія є рівночасно дорогосказом, куди має далій йти наша робота, до якої має змагати мети.

„Воля“ буде й на далій держатись знамені соціалізму. І на далій ми будемо проводити ту думку, що лише основа, корінна переміна теперішнього ладу суспільного, що лише перехід всіх средств продукційних, всіх средств суспільної господарки, землі і фабрик на спільну власність загалу працюючих людей, на власність суспільности цілої та що лише господарка ведена під доглядом суспільности цілої на користь тоїж суспільности — може вивести люд робучий, цілу страждущу людскість з яра теперішньої неволі, визиску і темноти.

Тота провідна думка — се альфа і омега, се початок і кінець нашої діяльности політичної. Се ціль, до якої йде новочасний робітничий рух соціалістичний. А в цілі тій міститься програма „Воли“; ціль та вказує напрям, якого „Воля“ буде придержуватись і на далій.

Розяснювати основи новочасного соціалізму, стежити уважно за новочасним рухом соціалістичним, з вершин соціалістичного світогляду

слідити за важливішими, визначнішими проявами суспільно-політичного життя у нас в краю, в нашій державі і поза межами нашого краю та нашої держави — се завдання „Воли“.

Наша думка не знає кордонів, що відділяють дрібну частину руско-українського народу, живучу в австрійській монархії від решти нашого народу, що остає під ярмом царського деспотизму. Ми є ворогами рутенства; так само австрійського рутенства, що придбало нам славу „Тирольців Сходу“, як і рутенства російського, що не відважує ся виглянути поза межі царської імперії.

Наша думка не знає кордонів, котрими шовіністи хотіли б розбити робучий люд. Так само, як ми є ворогами рутенського рабства, котре дрозить на вид ясно поставленої думки про самостійність і незалежність політичну українського народу, — так само ми є ворогами національної ненависті, шовінізму. Ми стоїмо за братерським союзом освідженого народу робучого всіх націй. Німецька, чеська і польська соціалістична демократія в Австрії — се одна, нерозривна партія, до котрої ми належимо. А в царській імперії здобутки і перемоги польських і російських соціалістів, польського і російського робітничого руху соціалістичного — є нашими здобутками і перемогами. Сих думок будемо і далій придержуватись в нашій часописі...

Ми знаємо, що часопись наша має деякі хибки, що придалося б більше систематичного викладу основних засад соці-

у Чехії, Австрії, Моравії. У публікаціях газети постійно висвітлювалася боротьба пролетаріату «за одно з найважніших прав, за право виборче» (Борба за виборчі права. — 1903. — Ч. 14/15). У статті «Загальне, безпосереднє, тайне право голосованя» (1906. — Ч. 5) прокоментовано заяву уряду, що давала «право виборче найширшим масам народа». У цьому ж числі подано проект «Виборча реформа».

Редакція підкреслювала, що «праса партійна, се одно з найважніших средств, якими працюючі верстви можуть розпоряджати в своїй борбі о здобутє кращої будучности... Робітнича праса, то велика і грізна для противників сила», тому закликала використовувати цю значну політичну потугу (1907. — Ч. 1).

Пропагуючи ідеали української державності, вона часто друкувала матеріали про політичне життя в Україні та поза її межами: «Бури і Англичане» (1900. — Ч. 3, 4), «Хіни» (1900. — Ч. 13), «Конгрес в Парижі» (1900. — Ч. 19). Значне місце відводилося публікаціям економічного змісту: «З угорської України», «Брак робітників рільних» (1900. — Ч. 6), зокрема про земельну реформу: «Сойм» (1900. — Ч. 7, 8), В. Л. «Аграрний соціалізм» (1906. — Ч. 2).

Важливі події місцевого та світового життя висвітлювалися також у матеріалах під рубриками «Новинки» і «З широкого світа». 1902 р. з'явилися рубрики «Відозви», «Хроніка», відновилася рубрика «Дописі», під якою подавалися листи з різних міст України та з-за кордону — Австрії, Бельгії, Італії, Німеччини, Нової Зеландії, Польщі, Франції тощо. Серед найбільш поширених рубрик 1903 р. — «Зі світа», «З нашого руху». 1907 р. у виданні залишилося тільки три рубрики: «Суспільний і політичний перегляд», «Хроніка» та «Дописі».

У низці повідомлень йшлося про події у Львові: вибори до міської ради, ріст безробіття, демонстрації, страйки, збори львів'ян. Під рубрикою «Хроніка» редакція повідомляла про підвищення цін на поштові, телеграфні та телефонні послуги, вихід газети «Głos» — друкованого органу Польської соціал-демократичної партії.

Автори видання перебували у жорсткій опозиції до москвофільства: «Москвофільство, се бездумне кнутопоклонство свідомих або несвідомих рабів» (1902. — Ч. 24). Москвофільське питання порушувалося на сторінках «Воли» у таких публікаціях: «Москвофіли а польська шляхта» (1900. — Ч. 2), «Москвофільським богохульникам», «Політичний шубравець» (1900. — Ч. 20), «Старорусские патріоти» (1900. — Ч. 24), «Москвофільські ридання» (1902. — Ч. 14/15) тощо. На думку соціалістів, москвофіли

обдурюють людей, стверджуючи, що в країні «кнута і голоду» панує рай, що всі негаразди людей — то є «Провидінє» (1900. — Ч. 20). Автори «Воли» негативно оцінювали прихильність «старорусских» до Церкви: «Старорусские»... мовчать про боротьбу зі шляхтою і правительством, а за те так багато говорять про церков, про духовенство і так завзято кленуть соціалістів!» (1900. — Ч. 2).

Активно долучалася редакція видання до різних передвиборних кампаній, друкуючи списки кандидатів від соціал-демократичної партії. Зокрема, вона агітувала голосувати за Йосифа Гудця, директора міської «Каси хорих ві Львові» (1900. — Ч. 23), водночас даючи негативну оцінку іншому кандидату — Ернесту Брайтеру (1900. — Ч. 24). На сторінках часопису подавалися програма соціал-демократичної партії, тексти промов послів Дашинського («Мілітаризм перед судом парламенту», «Жовнярська неволя», «Охорона робітників при будові водних доріг», «Що таке нинішня армія?»), Я. Козакевича («Хлопи а соціальна демократія»), реферати Кароля Кавцького («Цлова і торговельна політика соціальної демократії») та Р. Ярославича («Що таке соціалізм?») тощо. Редакція проводила активну агітаційну роботу, публікуючи програмні статті: «Наше завданє» (1907. — Ч. 2), «Виборча агітація» (1907. — Ч. 3), «Жадаємо виборчої реформи до сойму» (1907. — Ч. 5), «До виборчої борби!» (1907. — Ч. 6).

Цікавим був часопис й у літературному плані: читачі мали змогу ознайомитися із творчими набутками відомих поетів і прозаїків. На шпальтах видання друкувалися твори А. Крушельницького («Слюбна жінка» та «В переддень»), В. Винниченка (під псевд. В. Деде) (уривок з повісті «Моє останнє слово» під назвою «Діточа гра»), І. Франка («З «тюремних сонетів»), Уляни Кравченко («Гнобителям»).

Останню сторінку відводилося під публікацію реклами та повідомлень. Невеликі оголошення зазвичай містили інформацію про вихід нових книг («Книжки, брошури і газети соціалістичні головнє в польській і російській мові», «Маніфест комуністичної партії» К. Маркса і Ф. Енгельса тощо) та часописів («Naprzód», «Іскра»).

Упродовж 1900—1903 рр. були конфісковані публікації у ч. 1—5, 11, 18—21 за 1900 р., ч. 7, 9, 12, 16—23 за 1901 р., ч. 1/2, 4—7, 9, 13—21/22/23 за 1902 р., ч. 1—7, 9, 11—24 за 1903 р., ч. 3 і 4 за 1904 р., ч. 16 за 1905 р., ч. 3/4, 11 і 14 за 1906 р. та ч. 4 за 1907 р.

У зв'язку з утисками цензури авторів статей редакція не афішувала. Окремі матеріали підписано псевдонімами і криптонімами. Лише на третьому році видання в часописі з'явилися прізвища деяких авто-

рів (Сергій Бердяєв, Семен Вітик, Іван Возняк, Іван Стефанів), але більшість публікацій усе ж залишалася непідписаною.

17—18 лютого 1907 р. у Львові відбулася конференція Української соціал-демократичної партії, на якій було «порішено почати орган партійний «Волю» замінити на місячник, в якому розміщувалися теоретичні і більше засадничі політичні статті, — а початковим органом партії признати тижневик «Землю і Волю» (1907. — Ч. 7).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 116.

Література: Українська Загальна Енциклопедія : книга знання : у 3 т. — Львів ; Станіславів ; Коломия, [1935]. — Т. 1. — С. 652; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 316; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 5. — С. 145; Українська Радянська Енциклопедія : у 17 т. — К., 1978. — Т. 2. — С. 384; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1986. — Т. 1. — С. 336; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 141, 202; *Босак О. І.* З історії розвитку соціал-демократичної періодики / О. І. Босак // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 35—36; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 694—701.

М. Галушко

232

ДОДАТОК ДО «СВОБОДИ». — Виходить раз на місяць. Р. І. Ч. 1. 1900, січ.

Ред. Василь Король. — **Львів, 1900:** Друк. Ставропигійського Інститута во Львові під зарядом І. Данилюка. *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Бічна Кружова, ч. 5.

Вийшло: 1900 — Р. І ч. 1—5; *Ф.* 27,5×22 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1900 — Р. І ч. 1—5.

Примітки: Нумерація сторінок наскрізна.

Економічно-господарський додаток до часопису «Свобода» (див. № 218) видаваний з січня до травня агрономом Василем Королем, містив його статті («О комасациі ґрунтів», «О соі»), «Порады ветеринарскі» ветеринара М. Охничя, реферат о Михайла Левицького «Про хміль і его управу» та низку повідомлень, дописів під рубриками «Дописи и справозданя», «Дрібні вісти», «Господарство». Постійно велася рубрика «Питаня і відповіді». На останній сторінці подавалися «Оголошене» торгово-господарського характеру.

М. Галушко

233

ІСКРА. — 1900. Ч. 1, [січ.].

Ред.: редакційний комітет. — **Львів, 1900.**

Вийшло: 1900 — Ч. 1—3, [?]; *Ф.* 21×17 см; *Обс.* 8 с. (1900 ч. 3).

Наявність у фонді: ЦДІАУ: 1900 — Ч. 3.

Примітки: Видання рукописне.

У часописі, що його видавали учні VI класу української Академічної гімназії у Львові, подано низку поетичних творів: «В альбом», Іван Сук «Сплюхови-лїнюхови!» та віршовані афоризми, Пафнутій Вертопоріг «Шкотська пісня: Перевід з Horder-a». Серед творів жанру малої прози — «Приємна несподіванка» І. Сука та «Чи винен: Психологічний начерк» П. Вертопорога. Під рубрикою «Замітки до І го числа» подано рецензію І. Ничая на два попередніх числа видання: програма часопису та передовиця «Зазив» сформульовані, на його думку, надто патетично, на межі «донкіхотики». Рецензент відгукнувся і про вміщені в ч. 1 художні твори (образок «Цвіти» та вірш І. Сука «В садочку зеленім»). Матеріали ч. 2 загалом оцінено більш схвально та зазначено, що до редакційного комітету ввійшов Іван Новосад (інших членів комітету не названо).

Наявне число (3-тє) датовано 10 березня («марця») 1900 р.

М. Комариця

234

КОМАР: Двотижневник гумористично-сатиричний, Кілюстрований (1900—1901, 1903 ч. 5/6, 1905 ч. 9, 10); Двотижневник (1903 ч. 17); Двотижневник гумористично-сатиричний (1904 ч. 23/24). — Р. І. Ч. 1. 1900, 22 січ. (3 лют.).

Видає і за ред. одвічає (1900 — 1904 ч. 21/22), *властитель* (1904 ч. 21/22 — 1905 ч. 4) Іван Кунцевич. *За ред. одвічає* Бруно Гіжовський (1904 ч. 23/24 — 1905 ч. 10). — **Львів, 1900—1905:** Друк. Уділова, Львів, ул. Ліндого, ч. 28 (1900 — 1904 ч. 10/11), ул. Коперника, ч. 20 (1904 ч. 12 — 1905). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Чарнецького, ч. 6 (1900 ч. 1—4), ул. Личаківська, ч. 23 (1900 ч. 5—23/24), ул. Куркова, ч. 27 (1901 — 1902 ч. 6), ул. Театинська, ч. 9 (1902 ч. 7/8—20), ул. Собіщини, ч. 8 (1902 ч. 21/22 — 1905 ч. 5), ул. Чарнецького, ч. 26 (1905 ч. 6—10).

Вийшло: 1900 — Р. І ч. 1—18/19, 20, 21/22, 23/24, 1901 — Р. II ч. 1—6/7, 8/9—11/12, 13, 14, 15/16—18/19, 20—22/23, 24, 1902 — Р. III ч. 1—7/8, 9, 10/11—15/16,

Ми Гайдамаки!

Так! — ми справді Гайдамани,
„Диких“ батьків „дикі“ діти!
— Бо навчили нас, прокляті,
Рідний край над все любити!

Бо навчили нас надмірно
Шанувати правду й волю,
Свої кости гайдамачі
За них сіяли по полю.

Кости сіяли по полю,
Теплов кровцев поливали,
Своїм внукам — Гайдамакам
Знай завіщане писали:

І йдуть внуки — Гайдамани
На новій злидні, муки;
Йдуть здобути України
Сьвітло правди і науки!

Смерека.

„Гей, ви внуки — Гайдамаки,
„Гей, ви орли молодії!
„Ви за правду, рідну землю
„Кладіть голови буйнії!

„Бо життя в пітьмі і неволі,
„Се найбільший в сьвітї сором:
„Ліпше бути посіченим,
„Ніж дістати ся у полон!

„Ліпше бути посіченим,
„Гордо йти на смерть готову,
„Ніж віддати на поталу
„Рідну землю, рідну мову“!

Ціна числа 40 сот.

17/18—21/22, 23/24, 1903 — Р. IV ч. 1—5/6, 7—10/11, 12—14/15, 16—18/19, 20/21—23/24, 1904 — Р. V ч. 1—6/7, 8—10/11, 12—14/15, 16/17, 18/19—21/22, 23/24, 1905 — Р. VI ч. 1—11; *Ф.* 30,5×23 см; *Обс.* 8 с., 12 с.; *Передпл.*: річно 8 кор. (4 зр.), для Росії 4 руб., для Америки 2 дол., для селян і читалень 6 кор. 40 сот. (1901—1905). *Ц.* окремого числа 20 кр. (40 сот.) (1900), 32 сот. (16 кр.) (1901), 40 сот. (1902—1904), 35 сот. (1905).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1900 — Р. I ч. 1—23/24, 1901 — Р. II ч. 1—24, 1902 — Р. III ч. 1—23/24, 1903 — Р. IV ч. 1—23/24, 1904 — Р. V ч. 1—23/24, 1905 — Р. VI ч. 1—11; НБУВ: 1900 — Р. I ч. 1—23/24, 1901 — Р. II ч. 1—24, 1902 — Р. III ч. 1—23/24, 1903 — Р. IV ч. 1—23/24, 1904 — Р. V ч. 1—23/24, 1905 — Р. VI ч. 1—9; НБ ЛНУ: 1900 — Р. I ч. 1—23/24, 1901 — Р. II ч. 1—24, 1902 — Р. III ч. 1—23/24, 1903 — Р. IV ч. 1—23/24, 1904 — Р. V ч. 1—23/24, 1905 — Р. VI ч. 1—11.

«*Ridendo castigare* — сьміхом поправляти!» — таке «невдячне» завдання визначила редакція цієї газети для свого «друкованого існування», констатуючи згодом: «Комар» літає, гонить ворогів, будить сонливих, додає відваги упадаючим на душі, веселить зажурених, заохочує до праці словом; в загальній боротьбі о закріпощені наші права кладе не одну фундаментальну цеглу під величну будову» (1901. — Ч. 24).

У часописі подавалася широка картина громадсько-політичного життя Галичини початку ХХ ст., інтерпретовано відтворювалися складнощі боротьби українства за власні права. Традиційно вмішувалися під логотипом, вступні вірші засвідчували виразну національно-патріотичну позицію авторів («До Бою, Вкраїно, до бою, / Бо время тяжкее і люте / Стыд славу давнину забути / В ярмо карк на віки нагнути / Згодившись з судьбою». — 1903. — Ч. 4). Певні числа газети присвячувалися ювілеям визначних українців з обов'язковою віршованою посвятою (О. Д-ка. Миколі Лисенкови. В 35-літний ювілей. — 1903. — Ч. 22; 30-літний ювілей Михайла Павлика. — 1904. — Ч. 20). Дисонансувала з типом газети, налаштовуючи читача не лише на патріотичні роздуми та поривання, а й на певну громадсько-політичну поведінку, віршована публіцистика І. Франка, М. Павлика, Д. Лукіяновича, С. Чарнецького.

У полі сатиричних обсервацій «комарівців» постійно перебували українсько-польські відносини — «улюблена» тема цензорів (Щ. Гр. На «кресах». — 1902. — Ч. 19; Кріп. «Niewdzięczni». — 1903. — Ч. 1; Його ж. Gajdamaki. — 1901. — Ч. 2; Жуківський І. Гостеньки ідуть. — 1902. — Ч. 23/24).

Авторами газети доволі гостро висміювалося духовну деградацію частини інтелігенції й песимістично прогнозувалося: «Кацапска зволоч, польска стан-чикерия, а галицькі хруні ще так скоро в Галилеї не переведуться» (І се і те. — 1902. — Ч. 9). Сатирики все ж намагалися віднайти відповіді на запитання: «Коли то перестане у нас панувати рутенство і лизунство і рабство погане» (М-о. З послідніх днів. — 1901. — Ч. 1).

Окрім визначених, постійними темами публікацій часопису були й інші суспільні проблеми: вибори з неодмінною «хруніадою», еміграція, москвофільство. Зокрема, сатириків обурював той факт, що Народний Дім і Ставропігія, побудовані й «основані руским (українським. — Л. С.) народом на бережене его прав, — будуть виховувати ренегатів і апостатів своєї народности» (Не-Даниїл. Які зміни пророкує наш редакційний Фальб на ХХ столітє. — 1901. — Ч. 1). Пекучою для сатиричного авторства була й проблема галицького села, про яке згадували («усякий пес найде дорогу») політики лише тоді, коли до «сойму вибирають або в парламент» (Д. Ч. По виборах. — 1901. — Ч. 1).

Надзвичайно багатим був у часописі цикл побутової сатири і гумору, в якому заторкувалися теми родинних взаємин, висміювалися дурні, ледарі, п'яниці, боягузи, недотепи.

Серед постійних авторів часопису — Ярослав Весоловський, Ієронім Калитовський, Остап Левицький, Дмитро Макогон, Осип Шпитко, Сильвестр Яричевський.

Остап Левицький (псевд.: Муха, Драла, Ковбасюк) — «найстарший представитель питомого нашого гумору», «голосний автор сатири» — використовував для своїх публікацій форму анекдоту.

Серед авторів «Комара» найбільше потерпав від конфіскації Осип Шпитко (псевд.: Гриць Щипавка, Ошко, О. Колька, Комар). Його публікації вирізнялися гострою критикою, висміюванням і засудженням негативних явищ у різних ділянках громадського й політичного життя Галичини. Саме тому О. Шпитко неодноразово потрапляв у «державний приют», а «осирочена» редакція «Комара» вмішувала «плачі»: «Автор умів з виреченем ся себе зносити спокійно зі стоїцизмом всякі незгоди життя незалежного руского журналіста: досідав бодро Пегаза і з его вершин їдким своїм пером нищив ляцько-гакатистичну і москвофільську погань, що з'їдає наш народний організм» (Гриць Щипавка знаний в житю як Осип Шпитко. — 1903. — Ч. 7).

Періодично у часописі з'являлася сатирична віршована публіцистика Дмитра Макогона (підписувався М-о)

«З послідніх днів», в якій автор оригінально тлумачив новини політичного характеру, критикував парламент («Нема що писати. Ледащо бере за роботу дурно гроші»), іронічно переказував публікації польських часописів, в яких «все та сама скажена проти Русі піна».

У «Комарі» друкувалися поезії К. Малицької (псевд.: Чайка Дністрова, Vanellus), С. Яричевського, С. Бердяєва, гумористичні оповідання М. Яцківа.

Доволі цікавими є авторські визначення жанрів сатирично-гумористичних публікацій: «чиста правда, описана на спосіб байки», «наукове справоздане, посвячене фільольогам», «онихдотки», «на-пів романтична поема», «новітні коломийки», «науковий фейлетон» та чимало інших іронічних «блискіток».

«Сталі» рубрики газети: «Телеграми» (переважно сатирично інтерпретована інформація про галицьку громадську «екзистенцію»), «Змодернізовані пословиці», «Оголошення» (реклама українських пресодруків, торговельна, приватних підприємців з обов'язковим «Свій до свого»), «Бібліографія» (повідомлення про видані «Українсько-руською видавничою спілкою» книжки в «белетристичній» і науковій серіях, «письмацькі» новинки тощо).

Під традиційною рубрикою «Переписка Редакції» («Кореспонденція Редакції») вміщувалися не лише пояснення про неможливість опублікувати бездарні («Ваші твори, то... потвори») сатири чималої кількості дописувачів, а й іронічні заохочення до співпраці бажаних авторів («Чому Ваша муза мовчить, як заклата царівна? Може кебета розбилася?»).

Ілюстративний матеріал часопису виконаний переважно Я. Струхманчуком та Я. Пстраком, які спричинилися до створення української політичної сатири. Сатиричні малюнки цих авторів, як зазначала «Ілюстрована Україна» (1913. — 14 черв.), вирізнялися «живим лаконічним графічним штрихом, високим естетичним рівнем, чітким сатиричним зображенням». Я. Пстрак оформив титульну сторінку до першого номера часопису, розробивши логотип «Комара», який повторювався у більшості чисел видання. Теми карикатур, що друкувалися на першій сторінці видання, були, як правило, відгуком на актуальні внутрішні, іноді міжнародні події. Якість ілюстрацій часопису не завжди була доброю, тому редакція повідомляла, що «калька (рід паперу з рисунками до літографії) була лихого рода і зад-ля сего вийшла літографічна відбитка замазаною» (1901. — Ч. 2).

Неабияк дошкуляли редакції цензурні «апетити», що суттєво впливало на її матеріальні гаразди. Вилучалися як окремі публікації, так і цілі числа. Суд

крайовий для справ карних неодноразово повідомляв редактору І. Кунцевичу, що зміст «інкримінованих уступів» тенденційно подавав фактичний стан справ у Галичині, намагаючись викликати у читачів негативне ставлення до діяльності влади, «побудити їх до ворожого виступлення проти поодиноких кляс і станів суспільности» (1901. — Ч. 2). Зазначені здвоєні числа вийшли у світ внаслідок конфіскованих накладів. Число 15/16 1901 р. було конфісовано двічі, до читачів потрапив третій наклад «Комара». Для покращання становища «зболілої кишені» видавці «Комара» випускали щорічно календарі, в яких публікували новели, гуморески, нариси «всякого роду», дотепи, «проекти і шкіци рисунків гумористичних». Ілюстраційний відділ містив малюнки відомих «артистів-малярів», інформаційний — публікував оголошення «виключно наших руских (українських. — Л. С.) фірм, щоби публіка... примінилася до поклику «Свій до свого».

В. Ігнатієнко вказує помилково останнім роком видання «Комара» — 1916 р. Насправді 1905 р. часопис було повністю передано в «молоді і здорові руки» Бруно Гіжовського, однак після смерті І. Кунцевича (лютий 1905 р.) «Комар», протримавшись кілька місяців, перестав виходити, так і не повернувши борги читачам, за свідченням редакції: «кілька тисяч корон» (1904. — Ч. 23/24).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 176; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 941, 1214.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1087; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 540; Сніцарчук Л. В. Сатиричний часопис «Комар» (1900—1905 рр.) / Л. В. Сніцарчук // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 61—63; Сніцарчук Л. В. Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) / Л. В. Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 172—173; Сніцарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості / Лідія В. Сніцарчук. — Львів, 2001. — С. 42—44.

Л. Сніцарчук

235*

КОМАР: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматичкий. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва рукописного органу шкільної молоді «Оса» (див. № 239).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 117.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; *Якимович Б.* Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

236*

МІТЛА: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струханчук, Володимир Кулматичський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва органу шкільної молоді «Муха» (див. № 238). Далі виходив під назвою «Баба» (див. № 228).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 117, 118; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 31, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2069.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; *Якимович Б.* Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

237

МОЛОДА УКРАЇНА: Часопис української молоді. — Виходить щомісяця. Р. 1. Ч. 1. 1900, січ.

Видає і за ред. відповідає Мирон Залітач (1900 ч. 1—5, 11, 1901 ч. 8/9), Франціск Тузяк (1901 ч. 10 — 1902 ч. 1/2/3), Віктор Цебровський (1902 ч. 4—1903 ч. 6/7), Степан Баран (1903 ч. 8/9). *За ред. відповідає:* Антін Крушельницький (1900 ч. 6, 7), Іван Кобилицький (1900 ч. 8, 9/10). *Адміністрацію веде* Ярослав Стефанович (1900 ч. 1—9/10), Павло Чайківський (1900 ч. 11 — 1901 ч. 10, 1902 ч. 4 — 1903), Осип Шухевич (1901 ч. 11/12 — 1902 ч. 1/2/3). — **Львів, 1900—1903:** *Видає* Андрій Гошовський (1900 ч. 1), Антін Крушельницький (1900 ч. 2—5); *Накладом* української академічної молоді (1900—1903), «Молодої України» (1901 ч. 9/10). «Друкарня Уділова», Львів, ул. Ліндога, ч. 8 (1900—1903 ч. 6/7); *Друк.* Народова (Манецких), Львів, Коперника, ч. 9 (1903 ч. 8/9). *Адр. ред.:* ул. Коперника, ч. 54 (1900 ч. 1), ул. Театинська, ч. 14 (1900 ч. 2—5), ул. св. Анни, ч. 13 (1900 ч. 6, 7), ул. Домбровського, ч. 6 (1900 ч. 8, 9/10), ул. Кохановського, ч. 49 (1900 ч. 11 — 1901 ч. 7), ул. Куркова, ч. 6 (1901 ч. 8/9, 10), ул. Коперника, ч. 41 (1901 ч. 11/12, 1902 ч. 1/2/3), ул. Шкарпова, ч. 3 (1902 ч. 4 — 1903 ч. 6/7), ул. Скарбківська, ч. 27 (1903 ч. 8/9). *Адр. адм.:* ул. Чарнецького, ч. 26 (1900 ч. 1—9/10), ул. Академічна, ч. 25 (1900 ч. 11 — 1901 ч. 5/6), ул. Личаківська, ч. 4 (1901 ч. 7—10), ул. Собісчина, ч. 7 (1901 ч. 11/12, 1902 ч. 1/2/3), Ринок, ч. 10 (1902 ч. 4 — 1903).

Вийшло: 1900 — Р. 1 ч. 1—9/10, 11, 12, 1901 — Р. 2 ч. 1—5/6, 7, 8/9—11/12, 1902 — Р. 3 ч. 1/2/3—5, 1903 — Р. 3 ч. 6/7, 8/9; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* від 40 с. до 96 с.; *Передпл.:* в Австро-Угорщині річно 6 к., за границею 8 к., в Росії заказн. 6 ср. рубл., незаказн. 5 ср. рубл., в Америці 2 дол. (1900 ч. 5 — 1902). *Ц.* окремого числа 60 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1900 — Р. 1 ч. 1—12, 1901 — Р. 2 ч. 1—8/9, 1902 — Р. 3 ч. 1/2/3—5, 1903 — Р. 3 ч. 6/7, 8/9; **НБ ЛНУ:** 1900 — Р. 1 ч. 1—12, 1901 — Р. 2 ч. 1—11/12, 1902 — Р. 3 ч. 1/2/3—5, 1903 — Р. 3 ч. 6/7, 8/9.

Примітки: Нумерація сторінок річників наскрізна. 1900 р. — додаток до ч. 9/10 (4 с.).

«Молода Україна» прийшла на світ у дуже слушну та відповідну пору», оскільки «з'явилася потреба в окремому органі української молоді (1900. — Ч. 12). У редакційних статтях розкривалася мета часопису — «стати устами української молоді, якими... мала-б висказувати свої радості і своє горе і свої молоді сьвяті ідеали» (1900. — Ч. 1), «стати органом усієї української молоді, без огляду на політичні, шкільні чи полові межі» (1900. — Ч. 12). Редакція повідомляла про намір друку-

вати статті про бурси, гімназії, бібліотеки, викладання української мови, «обговорення системи педагогічної поодиноких професорів», проблеми жіноцтва.

На сторінках часопису публікувалися матеріали, в яких лунали заклики до збройної боротьби із гнобителями та підтримки революційного руху, спрямованого на досягнення політичної самостійності. При цьому зброєю повинні бути знання: «Треба уоружити ся сталевим панциром знання сильного та непробитого, а разом і одинокою зброєю наших часів, зброєю як найширшого, як найосновнішого знання, бо знанє і наука, що нині змінила весь вид землі, є для нас одинокою зброєю до борби з нашими ворогами, одиноким способом, щоб підняти наш нарід з тої тяжкої недолі» (1900. — Ч. 1).

У «Молодій Україні» особливу увагу приділялося питанням виховання, розвитку особистості, «щоб молодші покоління не виростили у хаосі безпринципности» (1900. — Ч. 12). Цьому було присвячено низку статей і заміток під рубриками «Наука» та «Хроніка з нашого життя». Так, російський історик, колишній професор Петербурзького університету Микола Карєєв після приїзду до Львова 19 січня 1901 р. прочитав доповідь «Змагання російської молодіжї до самоосвіти» в «Академічній Громаді». На думку доповідача, ідеалізм молоді, прагнення до освіти, вироблення власного світогляду, намагання пізнати природу людини і суспільства, своє людське призначення базуються на ідеях, які об'єднують молодь. Ідеї, проголошені Карєєвим, знайшли «повний відгомін серед нашої молодіжї», — зазначала редакція (1901. — Ч. 2).

Володимир Старосольський у статті «Злука молодіжї» (1900. — Ч. 3) стверджував, що «лишень організація може дати кожній, а най паче українській молодіжї спосібність знайти ся в скорій еволюції людства і свого народу, і відограти в сій еволюції роль, яка має бути її уділом». «Яка молодь — таке й мабутне народу!» — цю тезу Євген Косевич розвив у розвідці «Молодіж і політика» (1900. — Ч. 2), бо «до всякого руху у суспільстві — літературного або політичного — початок давала молодь».

Автори часопису підкреслювали, що українське юнацтво потребує вчителів, які б виховували його на моральних і національних ідеалах, заохочували до праці заради розквіту своєї країни. У статті «Наші професори» (1900. — Ч. 1) Володимир Темницький порушував проблеми українського шкільництва.

На сторінках місячника друкувалися полемічні статті, в яких розглядалися питання розвитку суспільства та особистості, серед них — «Суспільна вага іде-

алу» Л. Цегельського (1900. — Ч. 7), «Ціна поступу» (1902. — Ч. 5), «Вчинки одиниць» (1902. — Ч. 6/7) П. Лаврова.

Інформація про життя молоді на теренах України вміщувалася під рубрикою «Хроніка з нашого життя». Започатковуючи цю рубрику, редакція зверталася до читачів з проханням подавати повідомлення про діяльність українських молодіжних організацій, а також до студентів-«академіків» з Відня, Граца, Лубен, Чернівців. Друкувалися різні повідомлення про роботу наукових та церковних товариств: «Науковий рух тов. «Академічна Громада» у Львові» Михайла Галушинського (1900. — Ч. 1, 3), «Жите віденської молодіжї» (1900. — Ч. 1), «Бурса Братства св. отця Николая в Станиславові» Н. Н. (1900. — Ч. 1), «Українська молодіж в р. 1899» (1900. — Ч. 2), «З жита в духовнім семінарі» Гліба Яремецького (1900. — Ч. 6), новини з Дрогобича, Чернівців тощо.

У час державно-територіального поділу України молоде покоління незалежно від політичної орієнтації відстоювало ідею державної самостійності України та створення українського університету у Львові. Цьому присвячена розвідка Л. Ц. «Національна вага університету і консеквенції її для ренегатів» (1902. — Ч. 1—4). «Година створення національного українського університету у Львові стане новим етапом на шляху повного національного відродження», — підкреслював автор, висуваючи законну вимогу, щоб українська мова звучала з кафедр національного університету.

Мовне виховання турбувало і шкільництво початкової ланки освіти. Так, у м. Лубни відбувся «бунт» учнів VII й VIII класів гімназії, викликаний «силою національного почуття» щодо української мови (Темницький В. Перші стріли. — 1900. — Ч. 7). В. Терлецький у розвідці «Дещо про українські гімназії» (1900. — Ч. 3) вказав на недостатню кількість шкіл з українською мовою викладання. Володимир Гуркевич у статті «Русини-українці в галицьких середніх школах» (1900. — Ч. 1) трактував школу як осередок духовного і культурного життя, аналізував склад учнів у гімназіях та реальних школах.

Редакція часопису стояла на засадах розбудови національної ідеї: «Се питанє політичної независимости, питанє потреб поневоленних верств нашего народу, повної соціальної справедливости [...] Політична воля, економічна рівність та соціальна справедливість, се прикмети нашої національної ідеї» (1900. — Ч. 1).

Редакція актуалізувала аграрне питання, наприклад, у статті «Аграрний страйк» Т. М. (1902. — Ч. 4) підтримано рішення академічної молоді «приступити

до систематичної праці серед селянського народу». У ній аналізувався страйковий рух у Східній Галичині, коли «стотисячна маса мужичва вела перший раз економічну боротьбу в такій формі, в якій веде її вже від давна зорганізований фабричний пролетаріат у формі страйків». Автори часопису критикували діяльність Російської соціал-демократичної робітничої

партії, яка «за увесь час своєї праці не видала жадної книжочки для народу, жадної брошури про аграрне питання, жадного показника для селянської інтелігенції» (1901. — Ч. 1).

На сторінках часопису опубліковано твори молодих літераторів, наприклад: Михайло Яцків «В царстві сатани» (1901. — Ч. 7).

Автори видання велику увагу приділяли поезії Т. Шевченка, яку М. Костомаров називав «новою піснею народною» (1901. — Ч. 8/9), розкривали значення творчості Т. Шевченка для світової літератури, а також підкреслювали вплив його поезії на «розвій української музики». У «Молодій Україні» опубліковано серію статей С. Людкевича, де розкрито органічне поєднання поезії Т. Шевченка і музичної творчості М. Лисенка, композиції якого на твори Шевченка склали чималу музичну бібліотеку митця: «Про основу і значіння співності в поезії Тараса Шевченка» (1901. — Ч. 5/6, 7; 1902. — Ч. 4), «Про композиції до поезій Шевченка» (1902. — Ч. 5). Т. Шевченку присвячено також публікацію «Деякі слова про історичне значіння Т. Гр. Шевченка» (1902. — Ч. 1/2/3).

Під рубрикою «З чужих літератур» опубліковано своєрідний огляд творчості скандинавських письменників (Брик І. Кілька дат із скандинавської літератури. — 1901. — Ч. 1). У примітках редакція вказувала: «Отсей очерк подаємо як короткий історичний вступ до ряду літературних студій та ескізів» (1901. — Ч. 1). Серед публікацій цієї тематики — стаття Михайла Галушинського «Єнс Петро Якобсен» (1901. — Ч. 1—3). На сторінках видання віддано належне пам'яті українських педагогів — Андрію Шахновичу (1900. — Ч. 2), митців — Остапу Терлецькому (1902. — Ч. 4). І. Брик присвятив слово прощання О. Кониському (1900. — Ч. 12).

Частину журнальної площі було відведено під книготорговельну інформацію й бібліографію (бібліографічний опис видань подавався мовою оригіналу). Серед рекламованих видань — книги, які можна було придбати в книгарні «Наукового Товариства ім. Шевченка». До цього переліку ввійшло понад 20 назв видань, зокрема «Кобзар» Т. Шевченка, твори В. Шекспіра у перекладі П. Куліша, І. Франка, «Старинна Історія Галичини» О. Партицького, «Історія літератури руської» О. Огоновського. У блоці книготорговельних оголошень — інформація про переклад драми М. Островського «Буря», виданої М. Павликом, «Русько-український народний гімн «Ще не вмерла Україна» та ін.

У часописі вміщувалися рецензії на книги, як-от видання А. Г. Ворога «Самостоятельная Украина» (1901. — Ч. 1), перекладене російською мовою. М. Лозинський опублікував рецензії на перших 10 випусків «Літературно-Наукової Бібліотеки» (1901. — Ч. 7), куди ввійшли праці «Хмельницький і Хмельниччина» М. Грушевського, «Фільотас» (переклад І. Франка з латини), «Величина і будова звідняного світа»

В. Наумовича, оповідання «Лови» Панаса Мирного, «Непропаша сила» І. Пулюя тощо.

Під рубрикою «Бібліографія» друкувалися огляди нових періодичних видань — тижневика «X-Strahlen», видаваного у Відні, польського місячника «Wiedza i życie» (1900. — Ч. 7), «PROMIEN» (1900. — Ч. 9/10), празького часопису «Slovansky Prehled» за редакцією Адольфа Черного (1901. — Ч. 1) та ін.

Часопис містив рубрики: «Публіцистика», «Белетристика», «Посмертні згадки», «Хроніка з чужого життя», «Дрібні вісти».

Авторами публікацій були: І. Брик, М. Височанський, Ілько Гаврилюк, М. Галушинський, В. Гуркевич (під псевд. В. Миколаїв), Григорій Камінський, В. Короленко, Євген Косевич, Зенон Кузеля, Роман Курбас, М. Лозинський, Франц Марисюк, Лесь Мартович, Теофіль Мелень, В. Пачовський, В. Темницький, В. Старосольський, Іван Топольницький, І. Труш, Л. Цегельський, Прометей Ясенко (псевд. І. Раковського), С. Чарнецький, М. Яцків, В. Щурат, Леся Українка, В. Gutta (псевд. В. Поліщука) та ін. Серед підписів також — Анна Ш., Гуцул, Іван А.

Видавці «Молодої України» неодноразово зверталися до читачів із проханням розповсюджувати видання серед юнацтва, про важке фінансове становище часопису свідчили численні звернення адміністрації (1900. — Ч. 3, 4, 6—8/9, 12).

Остання сторінка місячника містила оголошення, рекламні повідомлення.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 109; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2079.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1641; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1987. — Т. 2. — С. 434; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; Історія української літератури : у 8 т. / за ред. Б. С. Буряка. — К., 1968. — Т. 5. — С. 49, 52; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX ст. — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 82; *Благий В. Б.* Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 429—433; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 234; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства / Мирослава Дядюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 459—460; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк,

М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 701—709; *Тимчишин О.* Журнал «Молода Україна» та його наступники / Олександра Тимчишин // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2003. — Вип. 11. — С. 75—80; *Огородник Т. В.* Старосольський та часопис «Молода Україна» (1900—1903 рр.) / Тарас Огородник // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. — Львів, 2003. — С. 957—963.

Н. Антонюк

238*

МУХА: Ілюстрований гумористичний тижневик. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматичський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований рукописний орган шкільної молоді. Через постійні конфіскації кілька разів змінював назву, далі виходив під назвою «Мітла» (див. № 236).

За спогадами М. Західного, у 1900—1901 рр. в Бережанах функціонували три нелегальних гуртки: гурток вищої гімназії з 17 учнів під проводом Антона Цурковського, учня VII класу; гурток нижчої гімназії під проводом Федора Зарицького та літературно-історичний гурток із 12 учнів під проводом М. Західного, які спричинилися до видання рукописних учнівських часописів. Серед них — орган учнівської молоді «Муха», який через конфіскації «професурою» гімназії виходив під назвами «Мітла», «Баба», «Циган», «Бжола», «Оса», «Комар».

Дослідник Богдан Якимович, окрім цих видань, згадує ще один пресовий проект — «Небилиці» — і наводить відомості, що серед багатьох учнів-українців Бережанської гімназії, які створили таємний гурток для самоосвіти і випускали ілюстрований гумористичний тижневик «Муха», були, побіч членів редакційного комітету, сини письменника Андрія Чайковського — Микола і Богдан.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 118; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 31, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2068.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріяли з рр. 1882—1927 / І. Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття

існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; *Паладійчук Р.* Українська студентська преса до війни (Спроба історичного огляду) / Р. Паладійчук // Студентський Шлях. — 1931. — Ч. 5—6; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; *Бемко В.* Бережани—Бережанщина / В. Бемко // Бережанська земля : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1970. — Т. 1. — С. 73; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 102; *Якимович Б.* Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

239*

ОСА: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматичський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва рукописного органу шкільної молоді «Бжола» (див. № 229). Продовжився під назвою «Комар» (див. № 235).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 118; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 31, 37, 43; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2222.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріяли з рр. 1882—1927 / І. Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; *Якимович Б.* Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

240

ПОСТУП. — [Тижневик]. Ч. 1. 1900.

[Ред. Я. Ч.]. — **Бережани, 1900—1902:** *Видає* ред. комітет: Захар Орун, Франц Коковський, Михайло Західний.

Провідник «Рільничих Кружків»

Вийшло: 1900 — Ч. 1, [?], 1901 — Ч. [?], 1902 — Ч. 1, [?]; *Ф.* 21×17 см (1902); *Т.* 100 пр. (1900/1901); *Обс.* 15 с. (1902); *Ц.* окремого числа 24 сот. (на кращім папері), 20 сот. (на гіршім папері) (1902).

Наявність у фонді: ЦДІАУ: 1902 — Ч. 1.

Примітки: Літературно-науковий «журнальчик» української гімназійної молоді — рукописний, літографований. Із збільшенням кількості передплатників редакція часопису планувала видавати сатиричний додаток «Небилиці».

Перше число вийшло 20 листопада 1902 р.

У редакційній статті повідомлялося, що «Поступ» продовжує виходити після тривалої перерви.

Видавці журналу мали на меті зацікавити українську гімназійну молодь художньою творчістю та літературною критикою. На сторінках наявного числа друкувалися поетичні твори, проза, літературно-критичні статті (наприклад стаття «Значінне Шашкевича»).

Дві останні сторінки відводилися під рубрику «Бібліографія», що містила список книг, які можна було придбати в редакції «Поступу».

Автори журнальних матеріалів: Ярослав Горнівський, Х. У.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 123; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 26, 31, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 325, 374, 386.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співацька та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 6—7; Бемко В. Бережани — Бережанщина / В. Бемко // Бережанська земля: іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. — Т. 1. — С. 73; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 102—103.

О. Дроздовська

241

ПРОВІДНИК «РІЛЬНИЧИХ КРУЖКІВ». — [Місячник]. Ч. 1. 1900, [15 січ.].

За ред. відповідає Жигмонт Дудревич (1900—1905 ч. 7), Тадей Стаміровський (1905 ч. 8 — 1914). — **Львів, 1900—1914:** Видає Головний Заряд Тов. Ріль-

ничих Кружків. *Друк.* Уділова у Львові, ул. Ліндого, ч. 8 (1900—1904 ч. 6), ул. Коперника, ч. 20 (1904 ч. 7 — 1909); «Польска друкарня», Львів, вул. Хорущина, ч. 31 (1910—1914). *Адр. ред.:* Львів, вул. Коперника, 11.

Вийшло: 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—12, 1908 — Ч. [?], 1909 — Ч. 1—12, 1910 — Ч. 1—12, 1911 — Ч. 1—12, 1912 — Ч. 1—12, 1913 — Ч. 1—12, 1914 — Ч. 1—12; *Ф.* 27×21 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 3—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—7, 10—12, 1907 — Ч. 2, 4, 6—12, 1909 — Ч. 1—12, 1910 — Ч. 1—12, 1911 — Ч. 1—12, 1912 — Ч. 1—12, 1913 — Ч. 1—12, 1914 — Ч. 2, 4, 6, 8—12.

Примітки: У надзаголовку кожного числа: «Dodatek do Nr. ... r. «Przewodnika Kółek rolniczych».

Упродовж 15 років редакція «Провідника «Рільничих Кружків» друкувала матеріали, в яких порушувалися різноманітні питання ведення сільського господарства, зокрема рільництва, городництва, садівництва, бджільництва, тваринництва, птахівництва. Здебільшого це були рекомендаційні статті і замітки: «Про сіножати», «Чи приорювати обірнику глибоко чи плитко?», «Управа пашових буряків», «Правила доєня коров», «Управа землі під городину», «Зимівля пчіл», «Як обходити ся з садовою», «Яку поживу призначувати для різних домових звірят?», «Шкідливість скільченої бульби», «Годівля худоби в зимі», «Про управу ярин в городци при хаті», «Переховуване вишень» тощо. Серед публікацій цієї тематики привертають увагу праці інженера Й. Гумовського «Комасация і ділене спільних ґрунтів» (1903. — Ч. 9—12), І. Павловського «Цукровий буряк а селянські господарства» (1905. — Ч. 2—7), а також реферати і статті професорів С. Ханевського «Про годівлю худоби» (1904. — Ч. 7—9), Й. Мікуловського-Поморського «Як обходитися з обірником і як знавозити землю?» (1905. — Ч. 6—8) та Б. Яновського «Сіножати і пасовиска» (1905. — Ч. 9—12), інструктора садівництва В. Вальчака «Управа варива і ярини» (1907. — Ч. 5—7) та ін.

Упродовж останніх чотирьох років виходу додатка чільне місце на його сторінках належало ґрунтовним статтям науково-популярного характеру з ілюстраціями: «Про бульбу і єї управу» (1910. — Ч. 1—10),

«Про припиняне поживи і травлене у домових звів-
рят» (1911. — Ч. 1—3), «Про управу сіножатий»
(1911. — Ч. 3—12), «Ріля, єї гатунки і прикмети»
(1912. — Ч. 7—12), «Молочне господарство оперте на
годівли худоби» (1913. — Ч. 10, 11) тощо.

манюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова
1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Ро-
манюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—
1900 рр. — С. 688—689.

М. Галушко

Час від часу на сторінках «Провідника...» порушу-
валися питання раціонального домашнього господа-
рвання, зокрема у публікаціях «Обовязки газдині»,
«Дбалість газдині про кухню і харч», «Чого не робить
добра газдиня» та ін.

У кожному числі вмішувалися практичні рекомен-
дації щодо календарних сільськогосподарських робіт,
як-от: «Що треба робити в марті?», «Яка праця чекає
нас в цвітні?», «Яка праця чекає нас в маю?». Практи-
чні вказівки з різних питань ведення господарства
друкувалися під постійною рубрикою «Добрі ради».

Авторів публікацій редакція здебільшого не по-
давала.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української
преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 82;
ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 78,
578—580.

Література: Животко А. Історія української преси /
Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; Ро-

242

**ХРОНІКА НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА** (1900 ч. 1); **ХРОНІКА
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОГО НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ** (1900
ч. 2 — 1905); **ХРОНІКА НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ** (1906—1939):
Справоздане за ... р. (1904—1914 ч. 17, 21, 25, 29,
33, 37, 41, 45, 49, 53, 57); Справоздане за місяці ...
(1906—1914 ч. 26—28, 30—32, 34—36, 38—40, 42—
44, 46—48, 50/51, 52, 54—56, 58/59); Справоздане за
час ... (1918, 1920, 1926, 1932—1939). — Ч. 1. 1900.

Ред.: не подано. — **Львів, 1900—1914, 1918, 1920,
1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939:** *Накладом
Наукового Товариства імени Шевченка* (1900—1901),
Товариства (1918—1937); *Видає Наукове Товариство
ім. Шевченка у Львові* (1939). *Друк.* Наукового Тowa-
риства імени Шевченка під зарядом К. Беднарського
(1900 ч. 1—2); *Друк.* Наукового Товариства імени Шев-
ченка у Львові (1900 ч. 3 — 1939), вул. Чарнецького,
26 (1937, 1939).

Вийшло: 1900 — Ч. 1—4, 1901 — Вип. I—IV ч. 5—
8, 1902 — Вип. I—IV ч. 9—12, 1903 — Вип. I—IV
ч. 13—16, 1904 — Вип. I—IV ч. 17—20, 1905 —
Вип. I—IV ч. 21—24, 1906 — Вип. I—IV ч. 25—28,
1907 — Вип. I—IV ч. 29—32, 1908 — Вип. I—IV
ч. 33—36, 1909 — Вип. I—IV ч. 37—40, 1910 —
Вип. I—IV ч. 41—44, 1911 — Вип. I—IV ч. 45—48,
1912 — Вип. I, II/III, IV ч. 49, 50/51, 52, 1913 —
Вип. I—IV ч. 53—56, 1914 — Вип. I, II/III ч. 57, 58/59,
1918 — Вип. I/II ч. 60/62, 1920 — Вип. I/II ч. 63/64,
1922 — Вип. I/II ч. 65/66, 1926 — Вип. I/II ч. 67/68,
1930 — Ч. 69/70, 1932 — Ч. 71, 1935 — Ч. 72, 1937 —
Ч. 73, 1939 — Ч. 74; *Ф.* 23×15 см; *Обс.* від 17 с. до 72 с.
(ч. 2—12, 14—58/59), 88 с. (ч. 13), від 100 с. до 176 с.
(ч. 1, 60/62—72); *Ц.* окремого пр. 30 сот. (1900—1913
ч. 2—4, 10—12, 14—16, 18—20, 22—24, 26—28,
30—32, 34—36, 38—40, 42—44, 46—48, 50/51, 52,
54—56), 50 сот. (1902 ч. 9), 1 кор. (1903—1913 ч. 13,
17, 21, 25, 29, 33, 37, 41, 45, 49, 53).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1900 — Ч. 1—4,
1901 — Вип. I—IV ч. 5—8, 1902 — Вип. I—IV ч. 9—
12, 1903 — Вип. I—IV ч. 13—16, 1904 — Вип. I—IV
ч. 17—20, 1905 — Вип. I—IV ч. 21—24, 1906 —

Вип. I—IV ч. 25—28, 1907 — Вип. I—IV ч. 29—32, 1908 — Вип. I—IV ч. 33—36, 1909 — Вип. I—IV ч. 37—40, 1910 — Вип. I—IV ч. 41—44, 1911 — Вип. I—IV ч. 45—48, 1912 — Вип. I—IV ч. 49—52, 1913 — Вип. I—IV ч. 53—56, 1914 — Вип. I, II/III ч. 57, 58/59, 1918 — Вип. I/II ч. 60/62, 1920 — Вип. I/II ч. 63/64, 1922 — Вип. I/II ч. 65/66, 1926 — Вип. I/II ч. 67/68, 1930 — Ч. 69/70, 1932 — Ч. 71, 1935 — Ч. 72, 1937 — Ч. 73, 1939 — Ч. 74; **НБ ЛНУ**: 1900 — Ч. 1—4, 1901 — Вип. I—IV ч. 5—8, 1902 — Вип. I—IV ч. 9—12, 1903 — Вип. I—IV ч. 13—16, 1904 — Вип. I—IV ч. 17—20, 1905 — Вип. I—IV ч. 21—24, 1906 — Вип. I—IV ч. 25—28, 1907 — Вип. I—IV ч. 29—32, 1908 — Вип. I—IV ч. 33—36, 1909 — Вип. I—IV ч. 37—40, 1910 — Вип. I—IV ч. 41—44, 1911 — Вип. I—IV ч. 45—48, 1912 — Вип. I—IV ч. 49—52, 1913 — Вип. I—IV ч. 53—56, 1914 — Вип. I, II/III ч. 57, 58/59, 1918 — Вип. I/II ч. 60/62, 1920 — Вип. I/II ч. 63/64, 1922 — Вип. I/II ч. 65/66, 1926 — Вип. I/II ч. 67/68, 1930 — Ч. 69/70, 1932 — Ч. 71, 1935 — Ч. 72; **ДНАБ**: 1900 — Ч. 4, 1901 — Вип. I—III ч. 5—7, 1902 — Вип. II ч. 10, 1903 — Вип. II ч. 14, 1904 — Вип. I, II ч. 17, 18, 1905 — Вип. I—III ч. 21—23, 1906 — Вип. I, II, IV ч. 25, 26, 28, 1907 — Вип. I—IV ч. 29—32, 1908 — Вип. I—IV ч. 33—36, 1909 — Вип. I, II IV ч. 37, 38, 40, 1910 — Вип. I, IV ч. 41, 44, 1911 — Вип. III, IV ч. 47, 48, 1912 — Вип. I—IV ч. 49—52, 1913 — Вип. I, II ч. 53, 54, 1914 — Вип. I, II/III ч. 57, 58/59, 1918 — Вип. I/II ч. 60/62, 1920 — Вип. I/II ч. 63/64, 1922 — Вип. I/II ч. 65/66, 1926 — Вип. I/II ч. 67/68, 1930 — Ч. 69/70, 1932 — Ч. 71, 1937 — Ч. 73, 1939 — Ч. 74.

«Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка» зафіксувала та зберегла для нащадків цінні свідчення про розвиток української науки в Галичині першої половини XX ст., водночас вона є важливим документом історії розвитку та діяльності наукового Товариства, що зуміло згуртувати вчених Галичини та Східної України. Власне ідея тісної співпраці українських науковців по обидва боки Збруча була провідною із часу заснування Товариства. Це відзначав, зокрема, М. Грушевський у статті «Дотеперішній розвій Наукового Товариства імени Шевченка», яка відкривала перше число «Хроніки НТШ»: «Зоря», що мала до 1894 р. свободний доступ до Росії, в 90-их рр. стала була в значній мірі всеукраїнським органом, а з тим разом і Товариство починало ставати в певній мірі всеукраїнським літературним огнищем. Коли з розвитком літературної роботи стала все більше відчуватися потреба також і наукових українсько-руських ви-

давництв, на адресу Товариства почали висловляти ся з російської України бажання, аби воно взяло ся до організації наукової роботи». Матеріали першого числа «Хроніки НТШ» містять, по суті, короткий огляд діяльності Товариства впродовж XIX ст. (хоча у назві зазначено, що це лише звіт за 1899 р.). М. Грушевський інформував про фундаторів Товариства — О. Кониського, Є. Милорадович, Д. Пильчикова, М. Жученка, С. Качалу, про першого голову НТШ Корнила Сушкевича, реорганізацію Товариства на пропозицію О. Барвінського в березні 1892 р. із літературного в наукове (на зразок Української академії наук), а часопису «Зоря» 1898 р. — у «Літературно-Науковий Вістник», заснування нових комісій та їх збірників. 1901 р. М. Грушевський унаслідок певних непорозумінь у Товаристві вирішив залишити посаду голови НТШ та члена редакційної колегії видання. Однак до нього звернулися із проханням не полишати Товариство: «Від половини минулого року провід у Товаристві не спочивав у тих певних і вправних руках, в яких бачили ми його — на нашу гордість — від кількох літ, і в яких бажали би ми всі собі певно і на далі бачити».

1902 р. нарізало питання зміни статуту Товариства: виділ підготував власний проект статуту, що визначав назву, місце перебування, склад, права й обов'язки членів, керівництво Товариства, мета якого — «плекати та розвивати науку і штуку в українсько-руській мові і взагалі дбати про поступ українсько-руської нації на всіх полях людського знання». На зборах, що відбулися 4 квітня 1904 р., було розглянуто два проекти статуту — І. Франка та С. Дністрянського. Із деякими змінами й виправленнями було прийнято проект І. Франка. Головою Товариства знову було обрано М. Грушевського. Згідно з новим статутом керівництво Товариства мало переобиратися не щороку, як раніше, а через рік.

На зборах Товариства дискутувалися не лише організаційні, а й світоглядні питання. Так, на загальних зборах у квітні 1905 р. о. Стефанович висловив застереження щодо наукового та морального рівня публікацій «ЛНВ»: «Белетристичний відділ повинен усе подавати красні, ідеальні річі, а не такі... які справляють лише обриджене». Обговорюючи релігійні питання, не можна виступати проти релігії загалом чи ж церковні звичаї, треба обговорювати події об'єктивно, а не тенденційно, «бо видане є органом цілого товариства, а не кількох людей». У відповідь на ці зауваження І. Франко зазначив, що «ЛНВ» не є журналом для дітей або молоді, а поважне видання «мусить іти з духом часу без огляду на матерію по-

рушуваного предмету». Водночас редакція «ЛНВ» не робить його «особистим» органом, однак «доки журнал редагують субєкти, а не обєкти, доти він мусить бути субєктивним».

На початку ХХ ст. неодноразово актуалізувалося питання заснування нового українського університету. Так, на загальних зборах у квітні 1907 р. було прийнято «Меморіал Товариства до міністра просвіти в справі утворення самостійного українського університету у Львові», в якому мова йде про високий рівень української науки в Галичині, що дозволив би забезпечити відповідні кафедри кваліфікованими науковцями. Товариство висловило певність, що уряд не вважатиме дотацію невеликого університету з трьох факультетів надто великою «жертвою», якщо йдеться про задоволення культурних потреб одного з найбільших народів Австрійської держави. Проте звернення українських науковців не знайшло розуміння уряду Австро-Угорщини. Незважаючи на тимчасове повернення М. Грушевського на посаду голови Товариства, у жовтні 1913 р. він знову листовно повідомив про свій намір скласти обов'язки голови Товариства і редактора «Записок НТШ». І хоча на надзвичайних зборах у грудні 1913 р. було вирішено просити М. Грушевського залишитися на цій посаді, Перша світова війна перешкодила здійсненню цих планів.

Після закінчення війни діяльність НТШ значно ускладнилася з огляду на політичні й економічні обставини. Входження Галичини до складу Польщі зумовило адміністративну дискримінацію національних товариств. Повоєнні економічні руйнування (знищення російськими солдатами і пограбування майна друкарні та приміщень Товариства), різке падіння курсу польської валюти, еміграція багатьох галицьких науковців до Відня, Праги, Варшави, а також смерть багатьох визначних науковців, зокрема І. Франка, арешти та депортації до Сибіру частини української інтелектуальної еліти — усе це зумовило тимчасовий спад у роботі Товариства у 1920-ті рр. Економічні негаразди відбилися на всіх виданнях Товариства, серед них і на «Хроніці НТШ», що виходила лише один раз на кілька років, тож не могла так детально, як раніше, документувати діяльність НТШ.

Основні віхи в житті Товариства можна докладно простежити завдяки «Хроніці НТШ». І хоча з часом з'являлися нові секції, комісії, видання та організації, — а отже, й розділи «Хроніки НТШ», — усе ж основну структуру цього видання було збережено. Так, підзаголовок кожного числа «Хроніки НТШ» визначав межі звітної періоду: наприклад, «Справоздане

Товариства за 1903 р.» або ж «Справоздане за місяці май—серпень 1905 р.», а після 1914 р. — «Справоздане за час від 1/7 1914 — 1/7 1918 р.» = «Звідомлене за час 1/7 1918 до кінця 1920 р.» = «Звідомлення за рр. 1921—1922» = «Звідомлення за рр. 1930 до 30.IX.1932». Кожне число відкривала інформація про діяльність керівництва НТШ упродовж звітної періоду — чотирьох місяців, року чи ж кількох років («Діяльність Виділу Товариства в 1899 р.», «Засідання Виділу Наукового Товариства імени Шевченка», «Діяльність Виділу» тощо), що було зумовлено фінансовим станом Товариства. На засіданнях виділу обговорювалися організаційні, фінансові та видавничі проблеми: надання грошової допомоги студентам, письменникам та науковцям, фінансування наукових експедицій, художніх виставок, екскурсій та наукових видань і аналіз звіту щодо використання наданих коштів, роботи книгарні НТШ (у Києві та її філії у Катеринодарі), музею та бібліотеки. Товариство мало у своєму розпорядженні фонд ім. А. Бончевського, фонд ім. О. Кониського, стипендію ім. Я. Головацького та ін. На засіданнях виділу вирішувалися питання про придбання нового обладнання для друкарні, «переплетні», ухвали щодо передання чи прийняття у дар книг, участі Товариства у різноманітних ювілеях, благодійної діяльності. 1905 р. видавання «ЛНВ» було передано «Українсько-руській видавничій спілці», що дало змогу матеріально зміцнити Товариство.

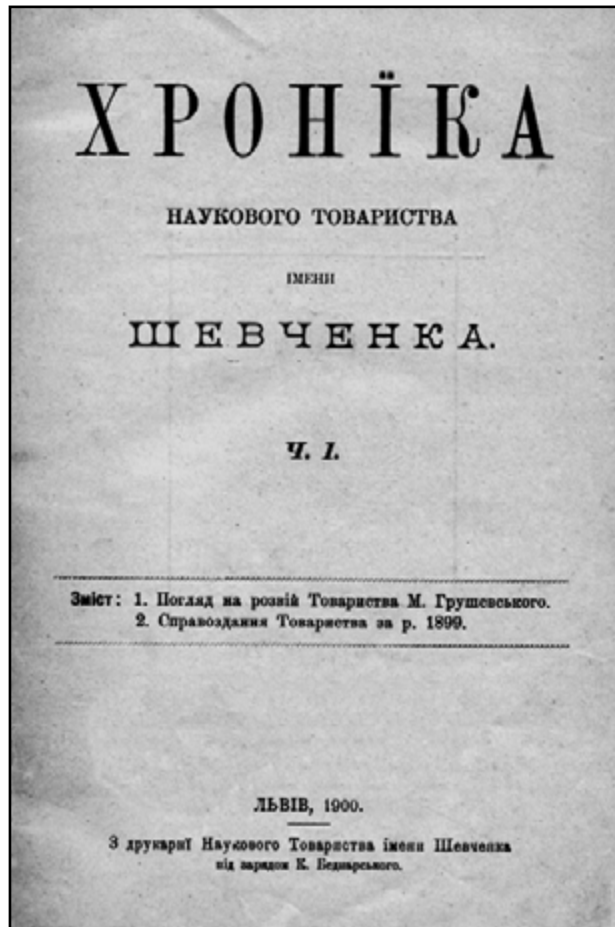
У 1930-х рр. відновлено розділ «Хроніка засідань виділу», який тривалий час не виділявся окремо через брак коштів. Керівництво Товариства обговорювало такі важливі культурні проблеми, як ідея створення інституту українознавства та видання ним окремого наукового збірника, видання «Атласу України і сумежних країв», а також заснування першого в Галичині кедрового заповідника на горі Яйце біля Підлютого — території, що належала Галицькій греко-католицькій митрополії. «Хроніка НТШ» подала текст «Фундаційної грамоти» митрополита А. Шептицького, наголошуючи на унікальному значенні для української науки й культури подібних заповідників, які були б для майбутніх поколінь джерелом любові до рідної землі, навчали пізнавати її красу, були предметом наукового вивчення, стали б основою українського національного парку в Карпатах. Мова йшла про передання певних земельних ділянок Науковому товариству ім. Шевченка для дослідницької діяльності.

Окремий розділ «Участь Товариства в ювілеях» інформував про безпосередню участь делегатів Товариства або ж містив тексти письмових привітань

з нагоди ювілеїв видатних діячів української культури — М. Гоголя, М. Грушевського, М. Заньковецької, М. Лисенка, Ю. Романчука, а також 40-літнього ювілею «Просвіти», 100-ліття Чеської Матиці, 25-ліття «Историко-филологического Общества» у Харкові. Члени НТШ брали участь у різноманітних європейських наукових конференціях та конгресах.

Під другою основною рубрикою «Діяльність секцій і наукових комісій Товариства в ... р.» («Засідання секцій») подавалася інформація про тематику наукових досліджень членів НТШ, дискусії, оцінки галицькими вченими тих чи інших наукових і літературних явищ, а також статистичні відомості. На початку 1900 р. існували три секції: історично-філософська, філологічна та математично-природописно-лікарська. 1902 р. з'явилася рубрика «Склад комісій НТШ», під якою вмішувалися матеріали про «А. Наукові комісії» та «Б. Адміністративні комісії». На той час у Товаристві функціонували археографічна, правнича, етнографічна, «язикова» та лікарська наукові комісії, а також бібліотечна, музикальна комісії, комісія «для заряду каменицею» та комітет для виділення допомог «із фонду літератів». Окремо виділено «Персональ Товариства» = «Адміністрація Товариства» (канцелярія, бібліотека, книгарня і друкарня). Розділ «Засідання секцій» у 1900—1914 рр. містив скорочені стенограми засідання секцій із зазначенням теми обговорюваної та рекомендованої до друку у виданнях НТШ наукової праці, викладу основних тез рецензента та дискусії, якщо вона була. Так, на засіданнях Товариства було обговорено й рекомендовано до друку другу частину «Історії України-Руси» М. Грушевського; розвідку В. Щурата про знайдення Підгорецького рукопису, який містив найдавніші варіанти послань Івана Вишенського та свідчення щодо його походження із Судової Вишні й достовірності прізвища Вишенський; працю Ю. Кміта «Причинки до історії руського духовного семінара у Львові 1837—1851 рр.» — про документи, в яких йдеться про заборону питомцям духовних семінарій читати світські книги й часописи, влаштовувати й відвідувати театральні вистави, про проведення строгих «ревізій» серед семінаристів; статті В. Доманицького «Авторство Марка Вовчка», І. Созанського «Поетична творчість Олександра Духновича», а також праці Марії Грушевської, М. Зобкова, А. Крушельницького та ін. На засіданні історично-філософської секції було ухвалено друкувати у «Записках НТШ» працю І. О. Левицького «Галицько-руська бібліографія за роки 1772—1800», у рецензії на яку І. Франко підкреслив її унікальне значення для до-

слідження письменства Галицької Русі кінця XVIII ст. У вип. 1, що містив річний підсумок діяльності Товариства, опубліковано статистичні дані, які дозволяли простежити й порівняти інтенсивність роботи різних комісій за кількістю засідань, прочитаних рефератів, інформовано про спільні засідання секцій тощо.

1901 р. було створено лікарську комісію, на засіданні якої вирішено видавати щоквартально «Лікарський збірник» та звернутися до «Просвіти» з приводу співпраці для видання популярних лікарських брошур. 1909 р. створено фізіографічну комісію для дослідження фізичного стану українських земель та бібліографічну комісію, з ініціативи якої 1910 р. було організовано бібліографічне бюро для реєстрації усіх тогочасних українських друків і видання поточної бібліографії. Комісія звернулася до українських видавництв, друкарень і приватних осіб з проханням надсилати хоча б по одному примірнику всіх друкованих видань для їх реєстрації, «навіть найдрібніші українські друки, публікації, відозви, оголошення, переп. карти і

т. д.». 1910 р. статистична комісія організувала акцію контролю за національною конскрипцією у мішаних громадах Східної Галичини.

Нові комісії створювалися і в міжвоєнний період. Так, 1922 р. засновано комісію для історії штуки та класичної філології, а при математично-природописно-лікарській секції — термінологічну комісію для збирання й усталення природничих термінів; успішно функціонували інститут нормальної і патологічної психології та робітня для бактеріологічних дослідів (передана влітку 1938 р. Народній лікарні). 1929 р. засновано шевченкознавчу та сходознавчу комісії, 1935 р. — комісію нової історії України, а «язикова» комісія перейменована на комісію мови. 1937 р. було устійнено назви всіх існуючих на той час комісій: в історично-філософській секції — комісії національної економіки, соціології і статистики, історико-джерелознавча, музикологічна; у філологічній секції — комісії української мови, української літератури, літературознавства, мовознавства, слов'янознавства, шевченкознавства, етнографічна, бібліологічна, термінологічна (для устійнення українських термінів у новому польському законодавстві); в математично-природописно-лікарській секції — комісії географічна, фізіографічна, лікарська, технічно-наукова, охорони природи. У 1938—1939 рр. створено комісію «Музею Воєнно-історичних Пам'яток».

Члени НТШ намагалися залучати молодь, учителів до праці над збереженням фольклорних, літературних та історичних пам'яток. Так, у «Хроніці НТШ» опубліковано «Квестіонар для збирання місцевих переказів», «Відозву в справі записування народніх традицій про опришків», «Квестіонар у справі записування похоронних звичаїв і голосін» та проект «В справі етнографічної карти України-Руси» (1907).

Розширеним засіданням літературознавчої та шевченкознавчої комісій можна вважати Святочні збори, що відбулися 1914 р. з нагоди 100-ліття від дня народження Т. Шевченка. «Хроніка НТШ» подавала тексти промов С. Томашівського про виняткове значення Шевченка для України, його культ серед українців та С. Смоль-Стоцького «Ідеї Шевченкової творчості» — про внутрішню релігійність поезії Т. Шевченка, яка «не скована ніякими догмами», а жива й стихійна, як життя. Т. Шевченко, на думку вченого, протестував не проти Бога, а проти сфальшованого лицемірного християнства, проти державної російської Церкви, що «рай у найми оддає». З нагоди ювілею Товариство видало «Літературно-

наукові дезидерати для ювілейного обходу сотих роковин уродження Тараса Шевченка».

Під рубрикою «Наукові видання Товариства в ... р.» («Видання Товариства») містився перелік щорічних видань Товариства. Це перш за все «Записки НТШ», що виходили з 1892 р. (від 1895 р. за редакцією М. Грушевського стали науковим часописом). До серійних видань наукового Товариства належать «Правничі Бібліотека», «Українсько-Руська Бібліотека», «Пам'ятки українсько-руської мови і літератури», «Жерела до історії України-Руси», «Руська історична бібліотека», до періодичних — «Часопис Правничі і Економічна», «Збірник математично-природописно-лікарської секції НТШ», «Етнографічний збірник», «Збірник історично-філософської секції Наукового Товариства імени Шевченка», «Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка» (українською та німецькою мовами) й наукова частина «Літературно-Наукового Вістника» (до 1905 р.). Варто виділити також спеціальні звіти про роботу експедицій (наприклад «Справоздання з етнографічної експедиції») тощо.

Під рубрикою «Дійсні члени Товариства» вміщувалися біографічні відомості про дійсних членів Товариства за секціями. У підрядковій примітці зазначалося, що в основі відомостей — матеріали, подані самими членами. Біля прізвищ тих дійсних членів Товариства, чії біографії були надруковані в попередніх числах «Хроніки НТШ», вказано тільки посаду, а біографії новообраних дійсних членів подано у примітках. Так, у «Хроніці НТШ» містяться відомості про Михайла Зубрицького, Філарета Колессу, Федора Корша, Івана Кривецького, Агатангела Кримського, Зенона Кузеля, Юліана Романчука, Олексія Шахматова та ін. Також надруковано некрологи померлих дійсних членів НТШ — Митрофана Дикаріва, Олександра Кониського, Павла Житецького, Миколи Лисенка, Якова Шульгина, Володимира Лесевича, Олександра Пипіна, Кароля Беднарського, Володимира Гнатюка, Олександра Барвінського, Івана Калиновича, Євгена Чикаленка, Михайла Грушевського та ін. Під окремою рубрикою перелічено почесних членів Товариства, серед яких — Іван Верхратський, Сидір Громницький, Михайло Грушевський, Іван Франко, Микола Лисенко, Іван Нечуй-Левицький та ін. Рубрику «Звичайні члени» подано у формі списку, а в підрядковій примітці зазначено умови вступу до Товариства. У повоєнних випусках «Хроніки НТШ» рубрика мала загальну назву «Члени Товариства»: «1. Почесні члени Товариства (Померли); 2. Дійсні члени Товариства — по

секціях; Члени-чужинці (Померли)». «Склад секцій і комісій»: список почесних, дійсних і звичайних членів Товариства за секціями. «Хроніка НТШ» за 1918 р. містила також розділ «Страти Товариства в часі російської інвазії» (1914—1918 pp.).

Традиційна для «Хроніки НТШ» — рубрика «Вида-ня, що приходили до бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка в ... р.» = «Нові інституції, що приступили до обміну з Товариством» = «Зносили Товариства з иншими інституціями» = «Інституції й редакції, що обмінювалися своїми виданнями з Товариством ... р.» = «Інституції, що обмінювалися своїми виданнями з Товариством ... р.» = «Інституції, що стояли в обміні з Товариством» = «Нові інституції і товариства» тощо. Географія зв'язків надзвичайно широка — Астрахань, Брюссель, Дрезден, Единбург, Мехіко, Палермо, Санкт-Петербург, Філадельфія тощо. Перша світова війна, революція 1917 р. у Росії змусили тимчасово перервати відносини з окремими установами, однак інтенсивна наукова праця та обмін інформацією зумовили відновлення деяких традиційних та появу нових наукових зв'язків, що дало вже у 1933—1935 pp. суттєве збільшення кількості інституцій, з якими Товариство обмінювалося своїми виданнями.

Звіти про фінансову діяльність НТШ вміщувалися у розділах «Касове справоздане Наук. Товариства ім. Шевченка за рік ...» = «Касове справозданне Наук. Тов. ім. Шевченка за час від ... р. до ... р.» = «Зіставлення рахунків Наук. Тов. ім. Шевченка за рік 1937 і за рік 1938». Фінансовий звіт про роботу Товариства за 1900 р. був укладений особисто М. Грушевським. Окремо виділено фінансові звіти книгарні НТШ («Стан магазину Товариства з кінцем ... р.»), що подавалися зазвичай у формі таблиці.

Про діяльність бібліотеки НТШ інформували матеріали розділів «Стан бібліотеки в ... р.» («Стан бібліотеки Товариства з 1-им півріччям ... р.»), «Стан бібліотеки з кінцем ... р.»). Вміщувалися також статистичну інформацію про кількість книг і їх обіг, каталогізовану літературу, кількість читачів, подавали перелік подарованих бібліотеці видань. На сторінках «Хроніки НТШ» постійно повідомлялося про збільшення приміщення бібліотеки, успішний її розвиток завдяки, зокрема, передання науковому Товариству бібліотеки «Просвіти», бібліотеки В. Лесевича, а також згаданому зверненню бібліографічної комісії до українських видавництв, друкарень і приватних осіб. Міцне фінансове становище Товариства у 1900—1914 pp. сприяло успішному розвитку бібліотеки. Від 1909 р. з'явилися нові рубрики — «Виказ

друків, за якими шукає Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка» та «Виказ часописий, за якими шукає Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка» («Дезидерати Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові») із зазначенням назви, років та чисел (або ж усі річники). Усі нові видання зафіксовано під рубрикою «Часописи, які діставала бібліотека в ... р.». У вересні 1910 р. при Товаристві було засновано бібліографічне бюро, яким завідував В. Дорошенко. Бюро мало на меті щорічно укладати «Українську бібліографію» XX ст., а також комплектувати бібліотеку виданнями українською мовою. Цікавим для сучасного дослідника є «Регулярні Бібліотеки Наукового Товариства імени Шевченка у Львові» — правила для читачів, що засвідчують високий рівень організації та культури роботи бібліотеки. На початку 1920-х pp. актуальним було завдання відновлення й упорядкування бібліотечних фондів, віднайдення частини рукописів, що вважалися втраченими. «Хроніка НТШ за 1926—1928 pp.» всю інформацію про роботу бібліотеки Товариства подавала у формі таблиці, одна частина якої повідомляла про обіг книг у бібліотеці, дублювати, кількість робочих днів і виданих книг тощо, тобто наводила статистичні дані, а друга частина — «Порівнююча таблиця» — подавала у трьох колонках інформацію про «рух» книг — скільки видань надійшло до бібліотеки, скільки закуплено, опрацьовано, видано, кількість літератури, що перейшла каталогування, а також відомості про склад бібліотечного персоналу в 1923—1925 і 1926—1928 pp.

Музей Наукового товариства ім. Шевченка був заснований 1901 р. з ініціативи М. Грушевського та складався спочатку із трьох приватних колекцій: подарованих І. Франком — цінної збірки автографів, Мекелітою — збірки археологічних предметів, М. Б. — ботанічної збірки. Матеріали рубрик «Справоздане з музею за ...» = «Музей Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові у ... р.» = «Музеї Наукового Товариства ім. Шевченка від ... до ... р.» інформували про інтенсивний розвиток музею, містили перелік нових цінних експонатів, подарованих музею чи ж придбаних Товариством із зазначенням місцевості, звідки вони походили. 1913 р. його коштом видано інформаційну брошуру «Тимчасовий каталог українського національного музею при Науковім Товаристві імени Шевченка у Львові», яка становить велику історичну цінність. У розділі «Музей Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові у 1928 р.» виділено підрозділи: «А. Відділ матеріальної культури», «Б. Звіт з діяль-

ности природописного Музею Наукового Товариства ім. Шевченка за час від 1.II.1927 до 31.XII.1929», «В. Звіт з діяльності бактеріологічно-хімічного інституту за р. 1926—1930».

Публікація численних відозв, звернень та закликів до громадян є типовим явищем для української галицької періодики. У «Хроніці НТШ» надруковано відозви: «В справі збирання етнографічних матеріалів», «В справі Музею старинностей при Науковому Товаристві ім. Шевченка», «Український народі Галичини!» — з приводу збирання коштів на пам'ятник Т. Шевченку у Києві. Напередодні Великодніх свят Товариство закликала збирати писанки для музею НТШ, подаючи докладний опис регіону, назви орнаменту, великодніх звичаїв, пов'язаних із писанками. «Хроніка НТШ» запрошувала також до передплати «ЛНВ» та інформувала про свої видання — «В книгарні Наукового Товариства імені Шевченка у Львові, Ринок, 10».

У ч. 1 «Хроніки НТШ», на звороті титульної сторінки, вміщено портрет Т. Шевченка, у виданні подано також портрети всіх членів-фундаторів Товариства, видатних українських дійсних членів НТШ, які померли, зокрема М. Грушевського (фотографія вміщувалася переважно біля некролога), а також світлина будинку НТШ на початку XX ст.

Хоча у січні 1940 р. Товариство було скасоване радянською владою і перетворене на філію Академії наук УРСР, універсальність принципів його діяльності, закладених ще М. Грушевським, заохотила українських науковців, які перебували на еміграції, відродити на чужині ці традиції в ім'я розвитку української науки. Було утворено осередки НТШ у Європі, Канаді, США й Австралії, відновлено видання «Записок НТШ», «Хроніки НТШ», інших видань Товариства. Із здобуттям Україною незалежності НТШ повернулося до Львова, продовжено, зокрема, вихід часопису «Хроніка НТШ».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 119.

Література: Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 904—905; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1711; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 658; Онацький С. Українська мала енциклопедія / С. Онацький. — Буенос-Айрес, 1959. — Кн. 9. — С. 1096—1097; Історія Наукового Товариства ім. Шевченка. — Нью-Йорк ; Мюнхен, 1949; Дорошенко В. Огнище української науки — Наукове Товариство ім. Шевченка / В. Дорошенко. — Нью-Йорк ; Філадельфія, 1951.

М. Комариця

243*

ЦИГАН: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1900.

Редагує ред. комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Яцко Струхманчук, Володимир Кулматичський. — **Бережани, 1900.**

Примітки: Гектографований учнівський часопис — змінена назва рукописного органу «Баба» (див. № 228). Далі виходив під назвою «Бжола» (див. № 229).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 119; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 26, 31, 37.

Література: Західний М. Як Іван Франко післав мене до гімназії / М. Західний // Діло. — 1926. — Ч. 120; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співацька та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 7; Якимович Б. Андрій Чайковський: життя, творчість, громадсько-політична діяльність / Б. Якимович // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 1. — С. 11—12.

М. Галушко

244

ЧАСОПИС ПРАВИНИЧІ І ЕКОНОМІЧНА: Правничі і економічні розвідки історично-філософської секції Наукового Товариства імені Шевченка (1900); Правничі і економічні розвідки історично-філософської секції Наукового Т-ва ім. Шевченка (1901—1902, 1904—1906, 1912). — Р. 1. Т. 1. 1900.

Ред. Станіслав Дністрянський. — **Львів, 1900—1902, 1904—1906, 1912:** Накладом Наукового Товариства імені Шевченка. Друк. Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського. *Адр. адм.* Т-ва: Львів, ул. Чарнецького, ч. 26.

Вийшло: 1900 — Р. 1 т. 1, 1901 — Р. 2 т. 2, 3, 1902 — Р. 3 т. 4/5, 1904 — Р. 4 т. 6/7, 1905 — Р. 5 т. 8, 1906 — Р. 6 т. 9, 1912 — Р. 7 т. 10; Ф. 24×15,5 см; *Обс.* 190 с. (1900), 165 с. (1901 т. 2), 248 с. (1901 т. 3), 288 с. (1902), 368 с. (1904), 419 с. (1905), 253 с. (1906), 279 с. (1912); *Передпл.:* річно 4 кор. Ц. окремого пр. 2 кор. (1900), 3 кор. (1901 т. 2), 4 кор. (1901 т. 3 — 1906).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1900 — Р. 1 т. 1, 1901 — Р. 2 т. 2, 3, 1902 — Р. 3 т. 4/5, 1904 — Р. 4 т. 6/7, 1905 — Р. 5 т. 8, 1906 — Р. 6 т. 9, 1912 — Р. 7 т. 10; **НБ ЛНУ:**

1900 — Р. 1 т. 1, 1901 — Р. 2 т. 2, 3, 1902 — Р. 3 т. 4/5, 1904 — Р. 4 т. 6/7, 1905 — Р. 5 т. 8, 1906 — Р. 6 т. 9, 1912 — Р. 7 т. 10; **ОДНБ**: 1905 — Р. 5 т. 8.

Примітки: Нумерація сторінок у кожному томі постатейна. Видання продовжує «Часопись Правничу» (див. т. 1, № 162).

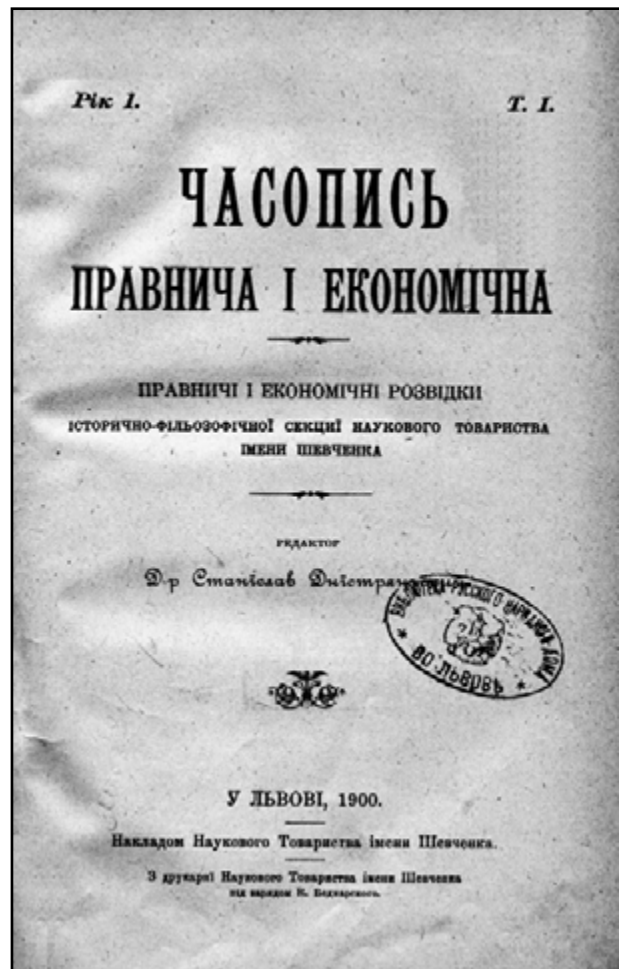
Зазначений рік виходу т. 4/5 не є достовірним, насправді він вийшов у березні 1903 р. «з причин від редакції незалежних» (Від редакції. — Т. 4/5).

Про мету і завдання «Часописі Правничої і Економічної» у «Передмові» до першого тому зазначалося: «...обіймати ме всі галузі суспільних наук, як права, економіки і т. и. і буде старати ся, в научній роботі згуртувати всі наші правничі сили, аби відповісти всім завданням, які мають сповнювати суспільні науки в умовім житю народу. Підкладом наукових дослідів буде не лиш позитивне але й звичаєве право, теоретичні і практичні висновки важнійших правних питань, законодавча критика і вимоги *de lege ferenda*. Далі мусимо більшу вагу прикласти до економічних і соціально-політичних праць, пізнати сучасні відносини суспільні, їх економічні і історичні причини, їх філософічні і етичні мотиви. Взагалі головна увага зверне ся на новітні стремління, на питання загального характеру, врешті на наші питоми відносини, інтереси і потреби».

Новозасноване видання, на думку редактора, мало відгукуватися на нагальні потреби доби і розвивати право та політичну економію на модерній основі. Водночас у «Передмові» вказувалося на відмінності українського права від законодавства інших народів: «Ми нарід без державної і національної самостійности, не маємо свого питомого законодавства, до якого могла-б навязувати наука права... Тому крім правних питань з нашої минувшини не можемо позабути про теперішні — для нас важні — питання того позитивного права, серед якого живемо, мусимо пізнати наше державно-правне відношене до тих держав, в яких маємо право горожаньства, мусимо плекати права нашої народности... мусимо теж пізнати наші правні звичаї і наші дійсні відносини суспільні... аби виробити наше економічне і суспільне положене та в міру сего ставляти суспільности наші постуляти».

У наступних шести пунктах — «Істория права; Філософія права; Приватне право; Карне право; Державне право; Суспільна економіка і інші суспільні науки» — редактор стисло і чітко сформулював програму часопису і послідовно її виконував, забезпечуючи високий науковий рівень видання.

Немає жодного тому, в якому не було б надруковано хоча б однієї праці редактора С. Дністрянського та кількох його відгуків чи рецензій. Серед його наукових публікацій — «Берненьска унія і наше відношене до неї» (т. 1), «Права рускої мови у львівськیم університеті» (т. 3), «Звичаєве право — а соціальні звязки» (т. 4/5), «Mandatum в почині правного розвою» (т. 6/7), «Нові причинки до теорії заручин в новітнім праві» (т. 8), «Реформа виборчого права в Австрії» (т. 9) та дослідження «Причинки до реформи приватного права в Австрії» (т. 10).

Побіч праць С. Дністрянського, у часописі подавалися статті і розвідки його учнів, а також відомих на той час правників, яких редакторів вдалося залучити до кола активних авторів газети. Учні С. Дністрянського, зокрема Михайло Волошин, Семен Гладкий, Василь Дяків, Григорій Камінський, Петро Рондяк, особливо плідно публікувалися у перших п'яти томах під рубрикою «Оцінка і реферати». Авторами рефератів

під цією рубрикою виступали також М. Гутникевич, Ю. Заяць, Ю. Олесницький, В. Панейко, Я. Пачовський, В. Старосольський, М. Стефанович та ін.

Грунтовні наукові статті репрезентували на сторінках видання Андрій Гошовський (Про новий напрям в науці приватного права. — Т. 1), Микола Бодруч (Про заклади позбавлення (про право власності). — Т. 9; Правна суть новачки. Начерки з області австрійського облігаційного права. — Т. 10), Василь Панейко (Трест. — Т. 9). У першому томі було надруковано історико-економічну студію І. Франка «Грималівський ключ в р. 1800».

Починаючи з другого тому на шпальтах часопису вміщувалися статті і розвідки з загального права, народного господарства і соціології, історії українського права, юридичної термінології таких відомих правників, як Володимир Старосольський (Реформа похатної торгівлі в австрійським законодавстві. — Т. 2; Причинки до теорії соціології. — Т. 4/5), Ярослав Олесницький (Свобода волі в науці карного права. — Т. 2; Австрійське право прасове і его реформа. — Т. 4/5), Кость Левицький (Перші роки нового австрійського процесу цивільного. — Т. 6/7), Михайло Зобков (Правне положення духовника при веденні метрик. — Т. 8). Вирізняються ґрунтовністю і компетентністю тлумачень статті Євгена Гвоздецького «Причинки до науки про умовну пару», Михайла Новаковського «Поступоване в спорах з найму і аренди», Григорія Зацерковного «Причинки до правничої термінології», Ярослава Ільницького «Право перевозу на залізницях» (т. 6/7, 8) та Костя Кульчицького «Значіння кредиту і стоваришень в економіці суспільній» (т. 8).

Від т. 4/5 редакція запровадила рубрику «Наукова хроніка», а для потреб правничого загалу публікувала найбільш важливі судові рішення під новою рубрикою «Із судейської практики» (згодом — «Із судової практики»), яку впродовж усього періоду існування журналу вели визначні практики і судові радники Антін Дольницький, Ярослав Ільницький, Михайло Ліськевич, Іван Чернявський.

Як зазначав С. Дністрянський у спогадах під назвою «Наші правничі часописи», «Часопис Правничий і Економічний» майже не мала передплатників і видавалася «більше на склад, більше для збереження наукового престижу та для потреб самих авторів поміщувати свої наукові твори на рідній мові, ніж для потреби правничих кругів користати зі свого органу для наукової чи національної цілі». Однак завдяки зусиллям редактора видання мало наукове спрямування і його роль у науково-організаційній діяльно-

сті української юридичної громадськості на початку ХХ ст. була очевидною. «Правничі круги, — писав С. Дністрянський у спогадах, — відчували потребу мати свій науковий та становий орган — і ту обставину мусимо вважати дуже важливим кроком наперед. Змагання до поглиблення правничої науки на рідній мові в широких кругах наших правників дало доказ, що вони почувають себе самостійною ідеологічною групою нашої суспільності, свідомою своїх обов'язків супроти свого народу».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 119; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Короленка : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 22; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1513—1514.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3697; Дністрянський С. Наші правничі часописи: 3 моїх редакторських споми́нів / С. Дністрянський // Життя і право. — 1921. — Ч. 1. — С. 3—11; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 197; Андрусяк Т. Г. Правничий періодика Наукового товариства ім. Шевченка / Т. Г. Андрусяк // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 52; Галушко М. В. Станіслав Дністрянський — редактор перших українських правничих часописів / М. В. Галушко, М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1996—1997. — Вип. 3/4. — С. 395—399; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 690—694.

М. Галушко

1901 р.

245*

БОНЗА: [Гумористичний часопис]. — №1. 1901.

Ред. В. Зелінський. — Кам'янець-Подільський, 1901—1902.

Вийшло: 1901/1902 — № 1[?].

Примітки: Рукописний україномовний часопис, який був створений на протидію органу гуртка української молоді Подільської духовної семінарії у Кам'янці-Подільському «Проба сил» (див. № 247).

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 8.

В. Габор

ГАЗЕТА ГОСПОДАРСКА: Часопис для рільництва, промислу домового і торгівлі. — Виходить два рази на місяць, т. є. 1 і 16 руского. Р. І. Ч. 1. 1901, 1(14) лют.

Вид. і одвічальний ред. Василь Король. — **Львів, 1901—1902:** Друк. Піллера і Спілки. *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Бічна-Крижова, ч. 5 (1901), ул. Бічна-Крижова, ч. 1 (1902).

Вийшло: 1901 — Р. І ч. 1—11/12, 1902 — Р. II ч. 1—7/8; *Ф.* 28×22 см; *Обс.* 6—8 с.; *Передпл.:* від 1 лютого до кінця с. р. 5 кор. 50 сот. (1901), річно 6 кор. (1902).

Наявність у фондi: НБ ЛНУ: 1901 — Р. І ч. 1—11/12, 1902 — Р. II ч. 1—7/8.

Примітки: У надзаголовку ч. 1 і 2 за 1901 р. і ч. 1 за 1902 р. зазначено: «Число оказове — по перчитаню просимо передати далі». Видання ілюстроване.

У вступній статті «Панове Господари!» редакція «Газети Господарської» мотивувала заснування часопису потребою просвіщати селян щодо розумного ведення господарства за тогочасних складних умов, а також обіцяла писати про «справи господарско і суспільно-економічні, маючи на увазі потреби нашого народу і вимоги рільництва в краю, способи розумного урядження газдівства відповідно до натури землі, клімату і відносин економічних; хиби в управі землі, вказуючи практичні і дешеві способи, якими хиби ті мож усунути...; управу рослин господарских; машини і знаряди господарски, які деінде вже випробовано і за практичні узнано; користи і способи веденя садівництва, огородництва, пасічництва, рибацтва, молочарства, касщаднично-позичкових, крамниць, зсипів збіжа (шпихлірів)...» (1901. — Ч. 1).

Провідне місце на сторінках газети належало просвітнім і практично-господарським матеріалам із різних питань сільського господарства та суспільно-економічного змісту: видавця і редактора газети Василя Короля (під крипт. В. К.) («Велика хиба в наших господарствах», «Користи з управи бураків цукрових», «Що може хліборобів з біди виратувати», «Про управу рілі», «До чого уживає

ся штучних навозів», «О чім треба пам'ятати при заснуванні склепів!», «Дещо про управу картофель»), народного вчителя І. Вінницького («О пасовисках громадских»); з питань бджільництва і садівництва — Ю. Дуткевича («Примітки для пасічників перед рейкою», «Доглядане роїв», «Перша робота в пасіці на весні», «Оріх волоский і его плекане»). Окрім

того, низка публікацій про вирощування різних порід корів, гусей тощо В. Короля подавалася під рубрикою «Годівля», а під рубриками «Ради і вказівки» та «Питання і відповіді» друкувалися поради, відповіді та пояснення з різноманітних господарських питань. З метою налагодження тісного контакту часопису з читачем редакція опублікувала 10 різноаспектних запитань щодо ведення господарства для того, аби

господарі надсилали до газети «вістий про всякі проби і досвідчення» та подавали до кожної відповіді «пораду і пояснення в кожній справі господарській» (1901. — Ч. 3). Надіслані з цього приводу листи із зазначенням прізвища автора, починаючи з четвертого числа 1901 р., друкувалися під рубрикою «З поступу наших господарів».

Цікавими і корисними для господарів були також запроваджені інформаційні рубрики «Новини економічні», «Інформації торговельні», систематичні повідомлення про «Ціни збіжя і плодів господарских» та економічно-торговельні оголошення, що містилися на останній сторінці кожного числа.

Однак «Газета Господарска» не знайшла належної підтримки сільських господарів, це стало причиною призупинення її видання у жовтні 1901 р на 11/12-му числі, про що повідомлялося у «Заяві від видавництва».

На початку другого року видання редакція у зверненні «До руских хліборобів!» ще раз підкреслила, що газета має намір «служити господарям радою і вказівками, яких до покрови своїх господарств повинні використовувати» з метою «піднесення свого добробиту і поліпшення своєї долі». На переконання видавців, «Газета Господарска» повинна знаходитися у кожній читальні і в кожному селі, бо «она подає найважливішу для рільників науку до їх життя і буття та уділює поради в кожній потребі, які в справах господарских і економічних можуть приклучитися, і кожний господар, котрий хоче навчитися розумного ведення газдівства, повинен газету читати» (1902. — Ч. 1). Однак часопис остаточно припинив своє існування на 7/8-му числі, яке вийшло 16(29) квітня 1902 р.

Найактивнішим автором газети був В. Король, дописували також Ю. Дуткевич та І. Вінницький.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 218; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф 202, спр. 30. — Арк. 189.

Література: Жук А. Українська господарсько-кооперативна преса / А. Жук // Господарсько-Кооперативний Часопис. — 1931. — Ч. 1/2. — С. 6; Лукасевич Л. Наша торговельно-економічна преса (На маргінесі місяця української преси) / Л. Лукасевич // Промислово-торговельний вістник. — Варшава, 1933. — Ч. 4. — С. 3; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; Галушко М. Газета Господарска / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 118—120.

М. Галушко

247*

ПРОБА СИЛ: [Орган гуртка української молоді Подільської Духовної Семінарії у Кам'янці]. — Виходить 3—4 рази на місяць. № 1. 1901.

Ред. Павло Богацький. — **Кам'янець-Подільський, 1901—1902.**

Вийшло: 1901/1902 — № 1, [?]; Т. 30—50 пр.

Примітки: Рукописний україномовний часопис, відбитий на гектографі.

Редактор часопису Павло Богацький (з часом — відомий громадсько-політичний та літературно-науковий діяч) за підготовку та випуск цього видання був включений із духовної семінарії. Серед співробітників часопису були Віт. Яструбецький (згодом студіював у Дерптському університеті і став священником), який (під псевдонімом) виступав на теми культури і шкільного життя, та С. Шараєвський (майбутній лікар), який (також під псевдонімом) уміщував власні дописи.

Як стверджував дослідник української преси А. Животко, «на ґрунті шкільного життя та освітлення його на сторінках часопису виникла до нього (видання «Проба сил». — В. Г.) опозиція, що під проводом В. Зелінського (пізніш лікар) почала видавати свій (гумор.) часопис під назвою «Бонза».

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 8.

В. Габор

248

ПРОСВІТА БОБРЕЦКА: Місячник просвітно-економічний. — Виходить кожного 1-го. Ч. 1. 1901, січ.

Видає і відповідає за ред. Лев Левицький (1901 ч. 3), Іосиф Зацерковний (1901 ч. 5). — **Бібрка, 1901: Друк.** Ст. Коссовского у Львові, пляц. Академіцкий, ч. 5.

Вийшло: 1901 — Ч. 1—5; Ф. 20×13 см; Т. 500 пр.; Обс. 16 с. (1901 ч. 3), 24 с. (1901 ч. 5); *Передпл.*: річно 1 кор.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1901 — Ч. 3, 5.

Примітки: Нумерація сторінок у межах річника наскрізна.

Офіційний орган філії товариства «Просвіта» у Бібрці, який призначався для сільських читалень Бібрцького повіту. Редакція місячника, стоячи на позапартійних позиціях, задекларувала своє кредо: «Знаєм лише: Нарід Руско-Український а більше нікого» (ч. 5).

Основним завданням часопису було висвітлення господарського та культурного життя повіту. Особливу увагу автори приділяли діяльності читалень та справі

освіти молоді, зокрема відкриттю українських бурс у повіті. У редакційній статті «Про бурси в повіті бобрєцькім» стверджувалося, що завдяки освіті молоді «цілий нарід руский піднесе ся, бо буде мати свою інтелігенцію» (ч. 3).

Основною причиною усіх незгод і бід українського народу у журналі визначалося його байдуже ставлення до своїх справ, особливо до освіти молоді та рідної мови: «У него (народу. — О. Д.), як перекоуємо ся, нема почутя ані до рідної мови, ані до рідного письма, єму все одно як він пише, як говорить, — от аби лише кождому догодить» (Байдужість до свого. — Ч. 3).

На сторінках «Просьвіти Бобрєцької» вміщено також публікації, в яких порушувалися теми збереження здоров'я, винищення цінних порід дерев («Дещо о громадських лісах з увзглядненем бобрєцького повіта») тощо.

Для рубрики «Оголошення» відводилися дві останні сторінки кожного числа, під нею вміщувалися повідомлення про послуги місцевих фахівців та реклама складу Казимира Левицького у Львові.

Автори журнальних публікацій: Мар'ян Ясільковський, Селянин.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 120; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 358, 452.

Література: Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР. — Вінниця, 1927—28. — С. 10; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 103—104.

О. Дроздовська

1902 р.

249

АНЦИХРИСТ: Сатир.-політична часопись для українсько-руського народа. — Виходить два рази в місяць. Р. І. Ч. 1. 1902, 1 лют. (н. ст.).

Видає і за ред. відповідає Станіслав Терлецький. *Ред.* Осип Шпитко. *Головний співробітник* Гриць Щипавка. — **Чернівці, 1902:** Друк. Г. Чопи в Чернівцях (1902. — Ч. 1); Друк. «Австрія» в Чернівцях (1902. — Ч. 2/3, 4/5). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, ул. Кладовища, ч. 1.

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1, 2/3, 4/5; Ф. 29,5×22,5 см; *Обс.* 8 с., подвійні числа 10 с.; *Передпл.:* в Австро-

Угорщині на рік 4 кор. Для Америки 3 дол., для прочих країв 6 мар. Ц. окремого числа 20 сот. (подвійного 30 сот.).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1—4/5.

У першому числі «Анцихриста» у статті «Гвавту! кінець сьвіта!», змальовуючи соціально-економічне становище українського селянства, редакція критикувала інтелігенцію, яка «політикує, скликає наради, «совіщання», пише і видає газети, друкує сухі — перепрашаю, поважні комунікати, інформує хлопа про те, що робить хінська цисарева... але нікому не в голові

пожурити ся, що той хлопа робить, що він їсть, в чім ходить, звідки бере гроші на податки і т. д.?). Звертаючись до «братів хлопів», вона наголошувала: «Ми не знаємо нікого і ніяких партій! Головною нашою політикою є: оборона руського хлопа перед кривдами та визиском!». У статті «Сповідь Гриця Щипавки» автор, пояснюючи позицію редакційного колективу часопису, зазначав: «Ми тут належимо до тої породи людей, що хочби і з голоду прийшлося здихати, хочби і муки страшні переходили — ми таки не будемо служити ворогам руського мужицтва, гнобителям руського народа», вказуючи, що в «Ан-

цихристi» друкуватимуться «найліпші і найкрасші дотепи найславніших руських і чужих гумористів» (ч. 1). Уточнюючи свої ідейні переконання і завдання, редакція у статті «Хто ми є і кого ми уважаємо хрун-нями?» відзначала, що українці мають «чотири роди хрунів: є хруні московські (кацапи), хруні польські, хруні румунські і хруні малярські... Тому то ми і не пристаємо на разі до ніякої української політичної партії, лише передовсім беремо собі за задачу нищити хрунів різної раси...» (ч. 2/3). Виконанню означених завдань і задумів сприяла низка сатиричних матеріалів про «злодійство» (Кишковський Г. Відозва. — Ч. 1), приниження руської (української) мови, віри і нації (Бути заволоків. — Ч. 2/3; Іще слівце в справі бути заволоків. — Ч. 4/5), «поступоване частини нашої інтелігенції, яка вяжеться у кагали і робить так, аби їй лиш було добре» (Засуджені на смерть. — Ч. 4/5), а також сатирично-гумористичні «листи» (Лист Люципера до Анцихриста. — Ч. 1, 2/3), статті (Перше віче освоєної худоби в Безглуздові. — Ч. 2/3, 4/5), вірші Осипа Шпитка (під справжнім прізвиськом і під псевдонімом Гриць Щипавка) («Коляда», «Із циклю «Пережити»»), Василя Мурахи («Сьпіванка хринівського хруня»). Для публікування дописів і повідомлень у часописі були започатковані постійні рубрики «Дописи» і «Всячина». Дотепи і гуморески друкувалися під рубриками «Думки хлопського філософа», «Телеграми Анцихриста», а у ч. 4/5 — під рубрикою «Сьмішне».

Листування редакції з дописувачами та часописами містилося під рубрикою «Почта редакцій».

Останнє число (4/5-те) вийшло у квітні 1902 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 121; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1130, 1779.

Література: Енциклопедія Сучасної України. — К., 2001. — Т. 1. — С. 606; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 186—187; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Мирослав Романюк. — Львів : Фенікс, 2000. — С. 273—274.

М. Романюк

250

ГАЙДАМАКИ. — Виходить що Вторка. Р. І. Ч. 1. 1902, 1(14) жовт.

Видає і за ред. відповідає Михайло Петрицький (1902—1904 ч. 94, 101—109, 1905—1907). *За ред. відповідає* Александер Денис Сембратович (1904

ч. 95—100). — **Львів, 1902—1907:** *Видає* Михайло Петрицький (1904 ч. 95—100). *Друк.* Уділова у Львові, ул. Ліндого, ч. 8 (1902—1904 ч. 89), ул. Коперника, ч. 20 (1904 ч. 90—1907). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львів, ул. Баторого, ч. 24 (1902—1904 ч. 99), ул. Куркова, ч. 5 (1904 ч. 100—1907).

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1—14, 1903 — Р. II ч. 15—64, 1904 — Р. III ч. 65—109, 1905 — Р. IV ч. 110—162, 1906 — Р. V ч. 163/164—172, 173/174—210, 211/212—214, 1907 — Р. VI ч. 215—260; Ф. 36,5×29 см; Обс. від 4 с. до 8 с.; *Передпл.:* в Австрії на цілий рік 8 кор. За границею на цілий рік 20 фр. (1902—1903), 2 дол. (1904—1907). Ц. окремого числа 20 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1—14, 1903 — Р. II ч. 15—64, 1904 — Р. III ч. 65—103, 105—109, 1905 — Р. IV ч. 110—162, 1906 — Р. V ч. 163/164—214, 1907 — Р. VI ч. 215—260; НБУВ: 1904 — Р. III ч. 65—109, 1905 — Р. IV ч. 120—162, 1906 — Р. V ч. 163/164—202, 204—214, 1907 — Р. VI ч. 227—229, 232—234, 237—259; НБ ЛНУ: 1902 — Р. І ч. 1—14, 1903 — Р. II ч. 15—64, 1904 — Р. III ч. 65—109, 1905 — Р. IV ч. 120—162, 1906 — Р. V ч. 163/164—214, 1907 — Р. VI ч. 215—260.

Примітки: 1902 р. ч. 1 і 2 вийшли як «оказові».

У розлогіх програмній статті редакція як основне завдання газети вказувала зміцнення християнської віри, а остаточну мету — вільну і незалежну Україну. Завданнями часопису визначалися також викорінення неграмотності, залучення молоді до навчання в українських учительських семінаріях, підтримка розвитку національної торгівлі, промислу та ремесла (1902. — Ч. 1). Однак уже перші числа засвідчують, що провідна тема публікацій тижневика — політична боротьба проти польської влади, яка висвітлювалася у матеріалах про громадсько-політичне, культурне й економічне життя українського народу. Впродовж усіх років існування часопису лейтмотивом його публікацій залишалося національне самоствердження та самовизначення українців.

Негативне ставлення до поляків простежується навіть у заголовках низки публікацій: «Ляхи! Прикликуємо Вас до встиду» (1902. — Ч. 5), «Местники з їх крові і кости: Ляхи навіть не маскують своєї скажености» (1902. — Ч. 6), «Здемасковане фарисейство Ляхів і їх кацапських союзників» (1903. — Ч. 29). Автори видання постійно звинувачували польську владу у жорсткій національній політиці, цілеспрямованих намаганнях насильно полонізувати український народ (Руський Народе! Чи чуєш наругу і глум? — 1902. — Ч. 3).

ПЕРЕДПЛАТА**ВИКОСИТИ:****в Австрії:**

на пів рік . . 8 коп.

на рік . . 14 коп.

на чотири роки . 24 коп.

За границю:

на пів рік . . 12 коп.

на рік . . 20 коп.

на чотири роки . 36 коп.

Наказати у Львові
щодня.Подружжю число
по 20 коп.

ГАЙДАМАКИ

Після, в Тобі, вдово до бою за правду і волю і закон Твій
І сто раз казати і сто раз ставати — астанемо в правді вільній-свободі!

Марко Мурава.

Редакція,
адміністрація
і експедиція
ул. Баторого ч. 24.Гуконяся зверте ся
лише на попередню на-
стержену. — Гуконя-
ній неопечатані мілі
від пера. — Оценює
значний приймають ся
по ціні 20 с. від стрічки,
а в „Надіскамі“ 40 с.
від стрічки. Надати і
приватні доноси по 30
с. від стрічки.

Видне і за редакцію відповідає: Михайло Петрицький.

Не запродайте ся!

З різних сторін доходять нас вісти, що діличі вже тепер контрактують робітників до весняних робіт, до сінокосів і до жнив. Причиною того страйки в минулому році. Діличі видять, що хлоп наш вже нарозумив ся і не хоче йти за песою плати на роботу, отже заада-легідь старають ся законтрактувати робітників, щоби знов не потребували підносити ціни. Минувшого року пани перепхали сяк так „хлопський бунт“, так бачите они звуть, коли робітники упомінають ся людської платні, та боять ся дуже, щоби не прийшло ся їм і сего року дальше так пхати, бо ще так раз або два рази, то му-сіли би до чиста банкрутовати. Хотіли би отже і робітника певно-го мати і ціни не піднести, отже вже наперед контрактують. Та ви люди розум майте і не дайте ся на вудку зловити. В зимі у нас зарібків нема, та в літі зарібник має заробити тільки, щоби мав чим з родиною також і в зимі пережити. Подивіть ся на Мазурів. Они на ціле літо виїзять до Прус, а коло хати лише дідів, калік і ді-тий лишають. А з Прус не верта-ють з порожніми руками, коли ґрунта купують. Але німецькі ді-личі то не наші. Они не мають ро-бітника за худобину і знають, що єму належить ся. Дають хату,

ліжко і страву, якої певно наш бо-гач в загальниці не має, а крім того добру плату. Тому на Мазу-рах в кождім місточку суть аген-ції, які займають ся висилкою ро-бітників до Прус. Ляхи перестра-шені страйком, боять ся, щоби і руські робітники тудя не пішли, і вже півтретя року не полагоджу-ють просьби Тов. „Просьвіти“ о видане концесії на таку агенцію.

Та нічого тим не вдіють, як зарібку не підвисшать, бо наші хлопці, коли вже по бразилійським пеклі розсївають свої кости, то і до Прус заглянуть. Сеж не за морями, як Бразилія.

Впрочім они вже там були ще тоді, коли били ся за Австрію. Коли могли йти там по рани і смерть, то пйдуть і за зарібком. Коли-ж діличі хотять, щоби Руси-ни не шукали стежки в горох, най старають ся, щоби они не потре-бували її шукати.

**Русьна опозиция
або забава в хованку.**

Не розуміємо. Не розуміємо ніч анї прихити.

Руський народ підняв ся до рішучої борби з тими воїни порядками, які зли-ським каменем придусли его, а які за-вели ся в краю завдяки кравому і не ліп-шому від нього центральному правитель-ству і був сьвято переконаний, що его за тупини рівнобіжно з его зривом

і своєю політикою в парламенті уладна-ють. Що виразом того мала бути най-острійша опозиция, та євротів централь-ного правительства як і гегемонія наших, се чейже і аналіфбет політичний розуміє. І на тім становищу ставув Ширший Ко-мітет в своїй осінній ухвалі, поручаючи руському клубови найострійшу опозицию.

Тимчасом Русь довідала ся, що ру-ський клуб з колом лицарів (!) знайшов спільний інтерес в обниженню тарифу во-зничої для перевозу дерева. Чи Руськи мають ліс і мають що копати? Чи в на-ших інтересі лежить, щоби Ляхам легше дерево вивезти за границю, щоби могли борше ліс знищити?

Та в коротці по тім сїдуючи Наро-дний зїзд. Той не тільки одобрих погляд Ширшого Комітету, але ще раз не дво-значно поручив своїм заступникам як най-острійшу опозицию і то при кожній на-годі.

Тимчасом наспіла в Відня вість, що чеські радикали ведуть обструкцию, а ру-ськи посли ядовитили я тим, що єї під-писали і анї словечка більше. Полишам тут обставину, що ру-ськи посли обов'язані кожде внесення обструкційне підписати, щоби жаркувати, се страшиє негодоває цілого народу євротів правительства, але між ними внесенням було одно п. Хоча, яке руські посли самі за кожний раз повинні підносити, а то: домагає, щоби правительство предложило про-ект закона що до поступовани політичних і поліційних властей. Се-ж прецінь рак наш! Таж ми потребуємо того як сонця, як повітря. Чейже наші посли аж надто знають, що ту старости вирабляють з народом на підставі перед-кометитиційних законів і розпоряджень! При таких внесеннях наші посли по-винні були день і ніч, ціленими тиж-нями говорити, щоби аж уха подухли всім

Публікації свідчать, що протистояння між українцями і поляками гостро виявлялося на парламентському рівні. Українські послы порушували питання про хліборобські страйки і тенденційне ставлення до них влади (Нагле внесенє. — 1902. — Ч. 2), зокрема, посол Ю. Романчук у кількох виступах на засіданнях сейму звинуватив владу у тому, що її дії проти страйкарів є незаконними (1903. — Ч. 23—25). У парламенті обговорювалося право українців мати «стремліне до незалежності» (1902. — Ч. 5), а також питання мови і шкільництва. У виданні друкувалися заяви українських парламентарів про те, що австрійська влада відводить українцям друге місце в краю, віддаючи полякам першість у державно-політичному житті, управлінському апараті, шкільництві (1903. — Ч. 34, 46), та інші матеріали, які свідчать про активну позицію послів в обороні прав та інтересів українського народу.

Важливим питанням тогочасного громадсько-політичного життя були вибори до парламенту. Ця тема обговорювалась у замітці «Свіжий розбій», в якій результати голосування були названі недійсними і прозвучали звинувачення на адресу поляків у фальсифікації результатів голосування (1902. — Ч. 7). На сторінках часопису були опубліковані списки кандидатів до крайового сейму, заява українських послів, які вийшли із сейму на знак протесту проти зневаги до них польської більшості (1904. — Ч. 69). У кореспонденції «Цинізм центрального правительства супроти Русинів» обговорювалися правові обмеження українців у виборчій кампанії (1906. — Ч. 184). На прийняття нового виборчого закону редакція тижневика відгукнулася публікацією відозви «Русини Галицької землі!», у якій закликала до активної участі у виборах (1907. — Ч. 220). Згодом вітала народних обранців, помістивши на сторінках «Гайдамаків» замітку про результати виборів і портрети українських послів (1907. — Ч. 238).

Національне самоствердження українців розгорнулося також на терені культури, про що свідчать матеріали видання: «Велика буча за мову», «Уніятська мова» (1902. — Ч. 3), поезія Осипа Шпитка про рідну мову. Низка публікацій висвітлювала труднощі існування української школи: про перешкоди, які чинила Крайова шкільна рада для вступників до української школи (Під єдиним дахом! — 1903. — Ч. 46, 47), утравістичні школи як засіб колонізації українських дітей (1903. — Ч. 43, 44), утиски українських вчителів польською шкільною владою (Ляцька ненависть до Русинів. — 1902. — Ч. 18). Редакція часопису інформу-

вала читачів про боротьбу за український університет (1906. — Ч. 173/174), під рубрикою «Голоси з краю» надрукувала відгуки на ці події (1907. — Ч. 219), а також промову посла Є. Олесницького у цій справі (1907. — Ч. 222).

Серед питань, які обговорювалися у тижневику, помітне місце відводилося проблемі культурно-просвітницької роботи. У передовій статті «Рутенська байдужість» редакція звинувачувала українців у пасивності та байдужості, закликала до енергійної праці для культурного й економічного розвитку народу. Продовження публікації було присвячено обговоренню потреби підвищення освітнього рівня українців (1902. — Ч. 1, 3). Ця тема висвітлювалась й в інших матеріалах: «Проч з темнотою, проч з анальфабетизмом!» (1902. — Ч. 8), «Універзал», в якому поширення освіти розглядалося як першочергове в житті українського народу (1902. — Ч. 9). Одним із практичних заходів щодо викорінення неосвіченості мала стати опублікована у виданні лекція, у першій частині якої роз'яснювалась потреба оволодіння навиками красномовства (усна бесіда, культура мовлення) для кожного господаря, а друга частина була присвячена питанням фонетики, граматики, семантики (1902. — Ч. 10, 11).

Важливе місце на сторінках «Гайдамаків» відводилося матеріалам про страйки, які переважно вміщувалися під рубрикою «Парлямент». Вони висвітлювали страйки як засіб боротьби на економічному та національно-правовому ґрунті. Друкувалися також замітки про непорозуміння і сутички між українцями та поляками на побутовому рівні: «Ще раз про розбій «Стрий—Дрогобич—Жидачів» (1903. — Ч. 14), «Інтерпеляція» (1903. — Ч. 34) та ін. Поступово побутові протистояння набували масового та організованого характеру, тож у рішеннях Народного з'їзду, який відбувся у Львові 25—26 листопада 1902 р., страйки фігурували як продумана акція протесту проти соціально-економічної несправедливості (1903. — Ч. 10). Невдовзі хвиля народного невдоволення вилилась у численні мітинги та страйки, і 1906 р. у газеті була започаткована рубрика «Віча» (1907 р. — «Народні віча і маніфестації»). Замітки про активізацію народного руху вміщувалися під рубрикою «Місцеві хроніки, відомості» і компонувалися за територіальною ознакою: «З Чортківщини. І Буковина рухає ся. З Тисьмениці. З Борщівщини» (1906. — Ч. 168).

Щоб проілюструвати читачам значимість страйкової боротьби, редакція публікувала матеріали про страйки селян і робітників в інших країнах (Штрай-

ковий рух на російській Україні. — 1903. — Ч. 45; Републіка латинських хлопів. — 1906. — Ч. 163/164). Особливо уважно спостерігала редакція «Гайдамаків» за політичною боротьбою в Росії. Зокрема, у статті «Оружне повстанє матушки Москви» повідомлялося про збройну боротьбу проти царської тиранії (1906. — Ч. 163/164), а невдовзі на сторінках видання була започаткована рубрика «Події в Росії», під якою висвітлювався хід виборчої кампанії на російських теренах, аналізувався склад новообраного парламенту (1906. — Ч. 173/174, 178), друкувалися матеріали про роботу Державної думи (1906. — Ч. 187). У статті М. Петрицького обговорювалося значення політичних подій у Росії для українців Галичини (Польсько-руські відносини і участь в них австр. правительства в кількох ілюстраціях. — 1906. — Ч. 182).

У нечисленних публікаціях порушувалася проблема політичної платформи національно-визвольної боротьби українців Галичини. Наприклад, у статті «Якою повинна бути наша політика?» розглядалися питання зовнішньої і внутрішньої політики українців, визначалися стратегічна лінія боротьби і тактичні ходи — постійне опротестування утисків польського уряду, пошуки підтримки у німців (1902. — Ч. 18); у публікації «Спосіб боротьби політичної зі сторони Русинів» розповідалося про терористичні методи розв'язання національних конфліктів (1903. — Ч. 29). Загострення міжнародних політичних відносин редакція газети проаналізувала в контексті інтересів української нації (Війна японсько-російська і наслідки її для Руси-України. — 1904. — Ч. 69; Наше становище супротив російсько-японської війни. — 1904. — Ч. 75). У виданні була запроваджена рубрика «Перегляд війни», матеріали якої докладно інформували читачів про перебіг подій на фронті, у них також висловлювалася думка про те, що війна може дати поштовх початку національно-визвольної боротьби народів, зокрема українців. 1907 р. перспективи подальшого існування Речі Посполитої були визначені у заголовку публікації такими словами: «Догмат Польщі їх молитва: «як Трійця так єдині Польща, Русь і Литва» — розсипає ся в порох» (ч. 215).

На сторінках «Гайдамаків» друкувалися статті історичної тематики, в яких розглядалося питання непримиренності українців і поляків на прикладах документів та фактів давньої історії. Наприклад, в одній із передових статей було надруковано текст «Золотої Грамоти», яку 1863 р. поширювали поляки серед українського населення, і редакція тижневика прокоментувала основні її положення як доказ про-

думаних хитрощів поляків (1902. — Ч. 8). Критично висвітлювалося й тлумачення подій давньої історії України у розвідці «Хмельниччина в Галичині», автор якої скомпонував відомості про той трагічний період за територіальним принципом (1906. — Ч. 176—181). У виданні вміщувалися також матеріали про визначних українців минулого: «Український філософ Григорій Сковорода» (без зазначення авторства) (1904. — Ч. 93/94), «Уманський сотник Іван Гонта» В. Антоновича (1906. — Ч. 182—187).

Матеріали друкувалися переважно без подання прізвища автора.

Із приміткою «По конфіскації наклад другий» вийшли: 1902 р. — ч. 1—8, 10—12; 1903 р. — ч. 15, 16, 18—22, 24—30, 32—34, 36—40, 42—60, 63, 64; 1904 р. — ч. 65—76, 79—84, 86—103, 107—109; 1906 р. — ч. 165—167, 171, 172, 173/174, 180, 181, 185, 198; 1907 р. — ч. 221, 228.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 121—122; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 28; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX—початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 51.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 336; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 5. — С. 301; Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 433—435; Передирій В. Петрицький Михайло / В. Передирій // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 271; Передирій В. Гайдамаки / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 128—134.

В. Передирій

251

ГАСЛО: Часопись Р. У. П. — Виходить що місяця. Р. І. Ч. 1. 1902, 1 марта (16 лют.).

Видає і за ред. відповідає Лев Когут. — **Чернівці, 1902—1903:** Друк. товариства «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом В. Секерського (1902 ч. 1); Друк. «Австрія» в Чернівцях (1902 ч. 2 — 1903). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, ул. Приватна, ч. 4.

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1—3/4, 5, 6/7, 8, 9/10—12, 1903 — Р. ІІ ч. 1—5; *Ф.* 23,5×16 см; *Обс.* від 16 с. до 52 с.; *Передпл.:* річно 2 корони (1902), 4 корони (1903).

Редакція
і
адміністрація
улиця
Приватна
число 4.

ГАСЛО

Виходить
що місяця.
Поодинокі ч. і с.
коштує
25 копійок.
(20 сотників).
Річно 2 копійки.

Видає і за редакцію відповідає: Лев Когут.

БІБЛІОТЕКА
МИХАЙЛА КУЗЬМЕНКА

Політична свобода — ось прапор, що зараз лунить за собою на Україні всі фракції соціалістів і революціонерів без різниці партій а навіть національностей. Червоний прапор зі словами „політична свобода“ мав над лавами демонстрантів останніми часами в Харкові, Катеринославі, Києві, Полтаві... А хто підписував ся під цими демонстраціями, хто закликав до участі в них? Соціал-демократи, соціалісти-революціонери, незалежні групи, українські революціонери, ба навіть чи не толетовці! Всі партії всі групи злучили ся для одної мети, стали під спільним прапором.

Високо підносимо сей незвичайно радісний факт. Він свідчить про значний поступ свідомості партій, про певний розвій їх діяльності, про ширші кола їх впливу. Пятизлотник, що довгий час був альфою і омегою політичної і економічної програми соціалістів на Україні уступив, зійшов з порядку денного в загальних протестах. Але ми і на гадці не маємо глузувати а пятизлотника і відповідної ему програми. Ми гаразд розуміємо, яке велике значіння мав пяти-

злотник в справі відродження революційних рухів на Україні, в справі організації робучих мас, в справі комплексування кадрів для свідомого отвертого протесту. З неввісттю можемо зазначити, що як-би не будівнича праця пятизлотника, не підносили-б тепер маси так славно прапору політичної свободи. Одже пятизлотник не зник, не зійшов з нинішньої громадської праці, він став лише на своєму місці могучого фактора суспільної еволюції, двигала в щоденному житті. І зараз в його імені провадиться далі агітація серед робучих верств, лише він оден є тою дужою силою, що здолає притягнути до спільної боротьби маси робітників хліборобів. Але, як фактор сам по собі еволюційний, він може появиити, приготувати революцію, отже ему годі стояти революційним девізом. Крім того боротьба за реформи в економічному і правовому стані робітничих верств переводить ся і з розвитком продукції все більше і більше розпалюється. Виховуюче значіння сей боротьби виправді надзвичайне, із за того, що вона ліпше, а ніж що інше, прививає робітників до спіль-

Ц. окремого числа 25 коп. (20 сот.) (1902), 50 коп. (40 сот.) (1903).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1—12, 1903 — Р. ІІ ч. 1—5; ДНАБ: 1902 — Р. І ч. 2; НДБ ЦДІАУ: 1902 — Р. І ч. 2; ОДНБ: 1902 — Р. І ч. 3/4—11, 1903 — Р. ІІ ч. 3.

Примітки: 1903 р. до кожного числа подано зміст. Першими редакторами часопису фактично були Д. Антонович (псевд.: С. Войнилович) і М. Русов (крипт.: М. Т-кий). Технічну редакцію здійснював В. Сімович, відповідав за редакцію Лев Когут.

На початку ХХ ст. серед української преси Буковини чимраз частіше почали з'являтися часописи суто політичного і соціального спрямування — як відгомін на політичні процеси у Східній Україні та політичну диференціацію українства Буковини. Пропагатором нових ідей у цей період була Революційна українська партія (далі — РУП), що 1900 р. сформувалася на східноукраїнських землях як незалежна українська партія молодого соціалістичного руху і приділяла значну увагу власним пресовим органам та іншим виданням. Першим друкованим органом РУП став часопис «Гасло», що почав виходити у Чернівцях, оскільки підросійська Україна була позбавлена будь-якої можливості легального видавання української преси, тим більше — революційної. Увесь матеріал, за незначним винятком, надсилався з Наддніпрянщини, куди згодом і відсилався газета, а щоб уникнути цензури, статті були анонімними або друкувалися під криптонімами, наприклад: Д. Д. (крипт. В. Винниченка), С. В. (крипт. Д. Антоновича).

Редакція видання ставила своєю метою спричинитися «до провадження соціалістичної і революційної праці... партії». Вважаючи засобом досягнення визначеної мети «політичну та економічну агітацію», вона брала на себе обов'язки «служити інтересам» партії, «популяризувати справу її в суспільстві і служити інтересам робітників партії, подаючи їм зброю для лекшого і кращого провадження соціалістично-революційної агітації партії» (Від редакції. — 1902. — Ч. 1). На сторінках «Гасла» вміщувалися переважно передові статті, присвячені діяльності партії, політико-оглядові матеріали, хроніка революційного руху в Україні (діяла постійна рубрика «Хроніка з життя» з підрубриками «З України російської», «З України австрійської»), а також огляди преси під постійною рубрикою «З революційної преси» («Селянин», «Іскра», «Жизнь», «Свобода», «Революционная Россия», «Przedświt», «Gazeta Robotnicza», «Gazeta Ludowa» та ін.).

Упродовж першого року існування у часописі, за відсутності чіткої диференціації соціалістичних напрямів, друкувалися статті, в яких велося обговорення «соціалістичних крайностей, межі крайною ортодоксією російських соціаль-демократичних фракцій і надто свobodним обходженням з засадами наукового соціалізму, фракцій соціалістів революціонерів» (Від редакції. — 1903. — Ч. 1), що робило його центром політичної дискусії. Так, у передовій статті «Шлях боротьби», в якій йшлося про відмінні ознаки українського соціалізму порівняно із західноєвропейським та російським, було зазначено, що «стремління до політичної свободи є головною одзнакою українського соціалізму... Таким чином безумовно тактикою українських революціонерів, яко соціалістів, є класова організація мільйонів робучих мас України» (1902. — Ч. 1). Редактора «Гасла» за цю статтю було притягнуто до судової відповідальності, інкримінуючи «пропаганду насильних замахів на існування російської держави і її устрою» (1902. — Ч. 9/10). Про політичну свободу як прапор, що «лучить за собою на Україні всі фракції соціалістів і революціонерів без різниці партій а навіть національностей», та про роль України в боротьбі «з милітаризмом в російській державі» йшлося у передових статтях чисел 2 і 8 за 1902 р. Публікувалися також матеріали про селянські, робітничі і молодіжні страйки та рухи: «В справі робітничого руху» (1902. — Ч. 9/10), «Оборона чи напад?», «Українська політика в академічних справах», «Загально-російський студентський з'їзд», «З'їзд української молодіжки австрійської держави» (1902. — Ч. 6/7), «Рільничий страйк у східній Галичині» М. Лозинського (1902. — Ч. 9/10). Під рубрикою «Хлопські страйки» постійно публікувалися матеріали про страйки у Східній Галичині.

Викладаючи програму РУП у передовій статті, редакція «Гасла» вимагала «самостійної не підлеглої української республіки робучих мас з усупільненням засобів продукції, націоналізацією землі і диктатурою пролетарияту, власне українську соціалістичну державу» (1902. — Ч. 12).

На другому році видання «Гасло» вже мало виразний соціал-демократичний характер. З цього приводу у статті «Від редакції» зазначалося, що національний характер «революційно-соціалістичного руху» зобов'язував редакцію часопису і надалі розвивати революційний соціал-демократичний напрям, «докладніше обмірковувати всі деталі нашої партійної програми» (1903. — Ч. 1). Кожне

число часопису розпочиналося програмною статтею партійно-тактичного характеру, далі вміщувалися політико-економічні статті, як-от: В. Бакумов «Панський лібералізм земських діячів», Д. Антонович (під псевд. Северин Войнилович) «Змагання в справі тактики», П. Лафарг «Селянська посілість і економічна еволюція», В. Винниченко (під крипт. Д. Д.) «Невдале полювання на українських революціонерів» (1903. — Ч. 3), низка матеріалів під рубрикою «Із російського життя».

Про розвиток української молоді в російській Україні від 1899 р. йшлося у статті «Еволюція української молоді в останніх часах» за підписом Подорожний (1903. — Ч. 2). У чотирьох числах за 1903 р. друкувалася праця К. Лібкнехта «Державна Зрада і Революція» у перекладі О. Світлика.

До висвітлення теми європейського соціалістичного руху у місячнику спричинився М. Русов, який під криптонімом М. Т-кий вів рубрику «Звісти про європейський рух» (від 1903 р. — «Огляд світового соціалістичного руху»), опублікував статтю «Міжнародний соціалістичний конгрес в Амстердамі» (1903. — Ч. 4) тощо.

Під рубрикою «Із партії» (1903) редакція містила відозви закордонного комітету РУП, Вільної громади РУП Києва, Харкова, проект програми РУП. Для надання читачам поточної інформації соціал-демократичного змісту було запроваджено рубрику «Бігучі замітки».

Велику увагу приділялося також бібліографії соціалістичних видань, яка подавалася під рубриками «Бібліографія», «Із видань РУП», «Політична бібліотека РУП». 1903 р. редакція вела активне листування з дописувачами під рубрикою «Переписка Редакції».

На останній сторінці ч. 5 за 1903 р. пропагувалися часописи РУП — «Гасло», «Селянин», «Добра Новина», а також видання «Політичної бібліотеки РУП».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 122; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 8.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 357; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 5. — С. 414; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 628—629; Животко А. Історія укра-

їнської преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 141—142; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 83—86; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 187—190.

М. Галушко

252

ЕКОНОМІСТЪ: (прилога до «Господаря»). — Виходить раз на місяць. Ч. 1. 1902, лип.

Одвѣч. ред. Теофіл Кормошъ. — **Перемишль, 1902:** Печатня Н. Джульїнського підъ зарядомъ І. Лазора въ Перемишли. *Адр. ред. і адм.:* Перемишль, Побереже, ч. 1.

Вийшло: 1902 — Ч. 1—5, [?]; Ф. 24×15,5 см; Обс. 6 с. (1902 ч. 5), 8 с. (1902 ч. 3, 4), 16 с. (1902 ч. 1, 2).

Наявність у фондї: ЛННБ: 1902 — Ч. 1—5.

Примітки: Журнал передплачувався лише з часописом «Господарь».

Випускаючи у світ перше число журналу, редакція у статті «На що видаємо «Економіста» роз'яснювала мету та декларувала засади, на яких стоятиме видання. Насамперед — це «прилюдно пильнувати народного маєтку и заохочувати до чимъ разъ большого дорѣбку», «намагати до злуки маєтковыхъ силъ народу», зберігати здобутки і досягнення попередніх поколінь, «записувати и поясняти» «рускому народови» діяльність «тыхъ товариствъ русскихъ, що працюють надъ захованемъ и примноженемъ маєтківъ руского народу», повідомляти про всі досягнення в економіці, новітні способи господарювання для покращання результатів праці, захищати права «робітниківъ русскихъ». Окрім того, у місячнику планувалися періодична реєстрація та ознайомлення селянства з роботою «русскихъ» економічних установ і товариств.

Автори журналу акцентували увагу на розвитку промислу і торгівлі, які вважали найголовнішим джерелом «народной крѣпкости и силы». З цією метою вівся відділ «Вѣденскі цѣни продуктѣвъ рѣльничихъ», в якому містилися відомості про гуртові ціни на різноманітні продукти сільськогосподарського виробництва. Наявність на сторінках часопису такої інформації, на думку редакції, була необхідною для того, щоби «чи то продаючимъ, чи гуртовникамъ займаючимъ ся торгівлею, цѣны часові були въ приближенію бодай знані». У цьому ж відділі подавалися матеріали, які інформували про діяльність економічного товариства «Дністер».

Редакція видання, пропагуючи ідею об'єднання дрібних селянських господарств у товариства та організації, створення грошових фондів самопомогі, ілюструвала свої поради прикладами із діяльності хліборобських спілок, які існували у країнах Європи. У статті «Самопоміч, и вспільный доробокъ черезъ злуку» подавався перелік спілок, які можна створити на основі агропромислового господарства. Крім того, на сторінках журналу ознайомлювалося читачів із діяльністю уже функціонуючих українських економічних спілок і товариств у Галичині («Ризниця». Товариство зареєстроване съ обмеженою порукою въ Самборѣ», «Образъ розвитку «Спільки для господарства и торговлѣ» въ Перемышлі та ін.). З метою «вышукувати спритныхъ промисловцѣвъ нашихъ, и заопѣковати ся ними, чтобы промыслъ въ ихъ рукахъ рѣсъ» у виданні було запроваджено рубрику «Вспираймо власныхъ промисловцѣвъ!».

Низкою матеріалів автори «Економіста» привертати увагу читачів до таких злободенних тем, як занижена оплата жіночої праці («Про низку плату рільничихъ робітниць»), обстоювання селянами своїх прав за допомогою страйків («Морально-правне оправдане страйку»), страхування приватної власності («Добродѣйство асsekурайцій»). Піклуючись про правову освіту читачів, редакція роз'яснювала селянам основи економічного законодавства держави.

Причиною важкого життя хліборобів вважалася їх малоосвіченість. У статті «Лихе економство съ наукою» (ч. 4) стверджувалося, що «нужда головно черезъ темноту нашего сѣльскаго люду», з нею потрібно боротися усіма силами, щоб «выкорѣнити коньче». Автор також констатував недбале та байдуже ставлення русинів до власної преси.

У замітці «Економство выборче» (ч. 5) засуджувався той факт, що селяни Стрийського, Дрогобицького і Жидачівського повітів обрали послом — представником русинів у Державній раді у Відні — графа.

У журналі функціонувала «Часть інформаційна», до складу якої входили рубрики: «Вспираймо власныхъ промисловцѣвъ!», «Вѣдєньскі цѣны продуктѣвъ рільничихъ», «Святі економічні правды» та ін.

Публікації журналу подавалися без зазначення авторів. Останнє наявне число (5-те) вийшло у листопаді 1902 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 122.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 419; Оголошене Хвальнымъ Дирекціямъ економічнихъ товариствъ русскихъ // Господарь. — 1902. — Ч. 6. — С. 94—95; Галичина,

Буковина, Угорская Русь. — М., 1915. — С. 197; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 pp.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 99—101.

О. Дроздовська

ЖИВАЯ МЫСЛЬ: Литературно-общественный журналъ. — Выходитъ въ началѣ каждого мѣсяца. Г. 1. № 1. 1902, 17(30) сент.

Отвѣтств. ред. И. П. Савчакъ. Ред.-изд. И. С. Святыцкій (Святыцкій) [И. Свенціцький] (1902 № 3 — 1904 № 16). — **Львовъ, 1902—1905:** Изд. И. С. (Святыцкій)

(1904 № 17 — 1905). Печатня Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ Осипа Данилюка (1902 — 1904 № 15), подъ управленіемъ М. Рефця (1904 № 16—20); Ставропигійская тип. подъ управленіемъ М. Рефця (1904 № 21 — 1905). Адр. ред.: Львовъ, ул. Театральная, 22 (1902 — 1904 № 16), ул. Богуславскаго, д. 7 (1904 № 17—20), ул. Богуславскаго, д. 5 (1904 № 21 — 1905).

Вийшло: 1902 — Г. 1 № 1—4, 1903 — Г. 1 № 5—10, Г. 2 № 11—13, 1904 — Г. 2 № 14(1)—18/19(5/6), 20(7), Г. 3 № 21, 1905 — Г. 3 № 22—25; Ф. 21,5×14,5 см; Обс. від 24 с. до 56 с.; Передпл.: на годъ 6 кор. (2 дол., 3 руб.), для крестьянъ и учащихъ 4 кор. (1903—1904 № 20), 3 кор. (1904 № 21 — 1905).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Г. 1 № 1—4, 1903 — Г. 1 № 5—10, Г. 2 № 11—13, 1904 — Г. 2 № 14(1)—20(7), Г. 3 № 21, 1905 — Г. 3 № 22—25; НБ ЛНУ: 1902 — Г. 1 № 1—4, 1903 — Г. 1 № 5—10, Г. 2 № 11—13, 1904 — Г. 2 № 14(1)—20(7), Г. 3 № 21, 1905 — Г. 3 № 22—25; ХДНБ: 1902 — Г. 1 № 1—4, 1903 — Г. 1 № 5—10, Г. 2 № 11—13, 1904 — Г. 2 № 14(1)—20(7), Г. 3 № 21, 1905 — Г. 3 № 22—24.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Литературно-общественный журналъ». На титульній сторінці після підзаголовка — мотто: «За живой мыслью — живое дѣло!». Нумерація сторінок у річниках наскрізна. На обкладинці числа позначено номером (№), на титульній сторінці — «выпуск». Додаток: «Приложение «Свѣтъ мысли». Сборникъ статей, посвященныхъ вопросамъ, касающимся русской молодежи въ Австріи» (до № 10—25 за 1903—1905 pp.).

У програмній статті редакція вказувала на складне становище інтелігенції у Галичині («Червонной Руси»), байдужість її до справ народу, апатію у культурному та громадському житті. Головною причиною поширення індиферентності у суспільстві редакція вважала навмисне замовчування відомостей про досягнення «общерусской» культури. Вона мала на меті працювати у напрямі подолання цієї перешкоди і «направить на истинный путь забывшихъ свое русское происхождение и соединенныхъ съ нимъ обязанности — привести ихъ въ память, ненавидящимъ и презирающимъ Русь показать, что вражда ихъ слѣпа», а також пропагувати «самовоспитаніе и самообразование въ русскомъ національномъ духѣ элементовъ не погрязшихъ окончательно въ тинѣ, въ первомъ же ряду червоннорусской молодежи — и объединеніе этихъ элементовъ къ общему цѣлесообразному культурному труду» (№ 1). Відповідно до завдання поширення надбань «общерусской культуры» зміст журналу мали становити статті про російську культуру та публікації найкращих творів російських письменників, розвідки з питань історії та філології, а також бібліографічні матеріали, інформація про розвиток освіти та участь студентства у громадському житті, огляди досягнень науки і мистецтва.

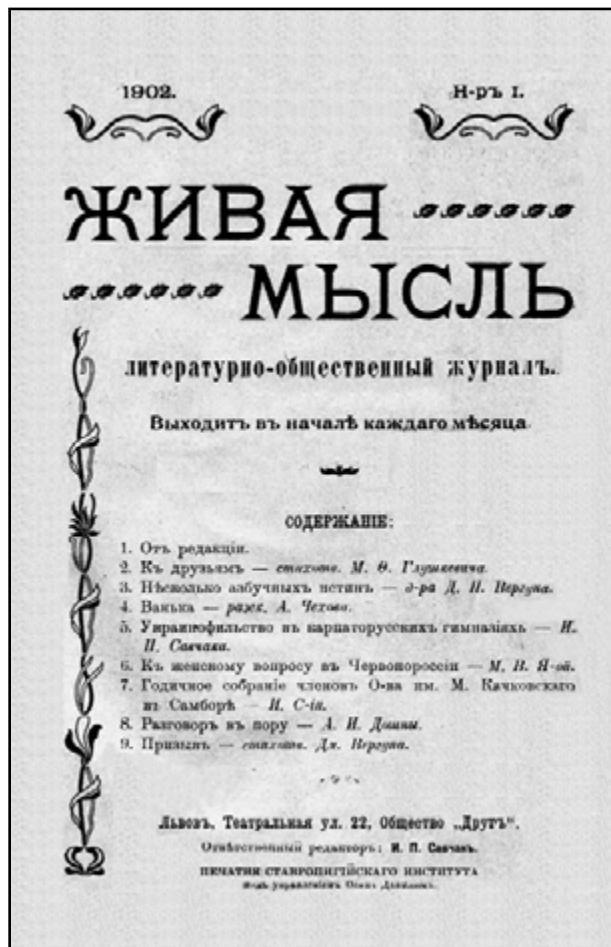
Перегляд редакційних матеріалів подальших випусків, зокрема статті І. Свенціцького «Наши культурные задачи» (№ 4, 5), передплатної реклами журналу, аналіз змісту випусків свідчать, що «Живая Мысль» призначалася для студентства та молоді, яка навчалася у ліцеях і гімназіях. На молодіжну аудиторію був розрахований також додаток «Свѣтъ мысли».

Політична спрямованість журналу, який видавало молодше покоління москвофілів — «прогрессисты», простежується в опублікованих на його сторінках статтях Д. Вергуна, А. Геровського, І. Савчака, Ю. Яворського та інших авторів. Показовою з огляду на відвертість «прогрессистов» з приводу висловлених завдань партії є стаття Д. Вергуна «Нѣсколько азбучныхъ истинъ и одинъ проектъ (Название русской партіи. Вопросъ учрежденія частной русской гимназіи)» (№ 1), в якій автор намагався переконати читачів у потребі «воссоздать» на території Східної Галичини «русский языкъ», що споконвіку був чужим її етнічному населенню. Обговорення зазначеної теми розгорнулося у публікації І. Свенціцького «Наши культурныя задачи» (№ 4—8), в якій російська мова представлена як показник рівня високої культури і звучать заклики до молоді йти в народ, щоб привчити його до цієї мови. Про відмінності завдань «прогрессистов» і «старорусской» («русско-народной») партії читач міг довідатися із статей І. Савчака «Украинофильство въ червоннорусскихъ гимназіяхъ» (№ 1), І. Свенціцького «Наша политика» (№ 21) та «Рутенство» (№ 25), а також з інших публікацій.

Першочерговим завданням для редакції було виховання молоді відповідно до програми «прогрессистов», хоча це й не афішувалося у редакційних виступах. Наприклад, під заголовком «Мысли о культурно-національномъ единствѣ русскаго народа» (№ 6—9) було опубліковано цикл статей, що, як зазначено у підрядковій примітці, мали піднести на вищий рівень, розвивати національну свідомість «русской» молоді. Провідною думкою публікацій було пропагування ідеї єдності слов'ян, яку автори журналу обґрунтовували спорідненістю їхніх мов, спільною історією та надбаннями культури. Обговорення історичного аспекту проблеми приналежності етнічних галичан до російського народу продовжено у статтях Д. Вергуна «Участіе червоннороссовъ въ русской культурѣ» та І. Свенціцького «Кирилло-мефодіевскій вопросъ въ освѣщеніи польскаго ученаго» (Приложеніе къ 12 вып. — № 12). У розвідці А. Костенського «Изъ исторіи возрожденія Галицкой Руси» історія Галичини за період від приєднання краю до Австро-Угорської імперії і до занепаду «Галицько-Руської Матиці» подавалася з тенденційних позицій русофільства (№ 14—20).

Емоційно коментував ідею спільності російської мови для росіян, українців та білорусів Ю. Яворський у публікації «Русскій языкъ» (№ 2, 4). В обсяговій кореспонденції «Академія Наукъ въ С.-Петербурге о фонетическомъ правописаніи и о малорусскомъ во-

просе» І. Свенціцький докладно зупинився на змінах у російському правописі. Повідомляючи про відміну заборони у Росії українського друкованого слова, автор ретроспективно вияснив, що заборона призвела до наростання ворожнечі між обома народами, а також викликала «неестественный ростъ малорусской

литературы въ Галиции, литературы въ значительной степени враждебной России» (№ 25).

Досягнення російської культури пропагувалися публікацією творів класиків російської літератури та біографічних матеріалів про них. На сторінках журналу були надруковані художні твори Л. Андрєєва, М. Горького, Ф. Достоєвського, М. Некрасова та ін. Життєписні публікації представлено у журналі досить широко — про П. В'яземського, О. Грибоєдова, О. Кольцова, В. Короленка, М. Некрасова, І. Тургенєва, Ф. Тютчева, А. Чехова. Серед літературно-критичних статей — «Эмилъ Золя» Віри Вергун (№ 2), «Л. Н. Толстой, какъ художникъ» (№ 2) і «Л. Н. Толстой, худож-

никъ-мыслитель» Б. Глушкевича (№ 6), «Писатель гражданинъ, И. С. Тургеневъ» І. Свенціцького (№ 11), «Французская критика о М. Горькомъ» А. Казанської (№ 21).

Не проминула увагою редакція часопису постать Т. Шевченка — було надруковано портрет поета з переліком його найважливіших творів і статтю І. Свенціцького «Т. Г. Шевченко — поэтъ крестьянскаго горя» (№ 7), в якій його творчість порівнювалася із доробком М. Некрасова (причому не на користь українського поета, але відзначалася чистота його «малорусского языка»), згадувалися написані ним твори російською мовою, а також висновковувалося про «принадлежность Шевченка общерусской литературѣ».

На сторінках журналу публікувалися ліричні поезії таких галицьких російськомовних авторів, як Д. Вергун, М. Глушкевич, О. Мокрицька, та численних маловідомих сьогодні літераторів. Проза репрезентована оповіданнями на побутові теми, автори яких часто підписувалися криптонімами. У виданні надруковано також твори, написані лемківським та бойківським діалектами, подані фонетичним правописом. Мова деяких з цих публікацій складна для сприйняття, і навіть довгі прикінцеві списки пояснень малозрозумілих діалектних слів російською мовою не полегшують процес читання (Янчакъ В. Якы гъ насъ люде мудры! — № 4).

У часописі порушувалися проблеми шкільництва. Зокрема, у кореспонденції «Нѣсколько мыслей о нашихъ бурсахъ» (№ 6) С. Булик наголошував на потребі створення для російської молоді окремих навчальних закладів (бурс), оскільки, навчаючись в українських школах, вони можуть потрапити під вплив малокультурних ровесників, а в польських — загрозою для формування їх національної свідомості є тенденційне викладання польської літератури та історії. Питання важливості впливу національної історії на розвиток світогляду учнів порушував Ф. І. С. у статті «Наука отечественной истории въ червонорусскихъ гимназіяхъ» (№ 4, 5), в якій проаналізував окремі параграфи підручника з історії для старших класів середньої школи А. Левицького та І. Матвіїва, доводячи, що висвітлення в ньому історичних подій і оцінка їх є тенденційними і не відповідають інтересам виховання «русской» молоді. Політику Крайової шкільної ради у питаннях національного виховання молоді меншин критикував Я. Глібовицький у замітці «Школьные дѣла» (№ 5). Про можливість створення приватної російської гімназії у Галичині, а також перспективи продовження студентами з Австрії освіти у вищих

навчальних закладах Росії писав М. Сохоцький у публікації «Мысли объ образованіи червоннорусской молодежи» (№ 10).

Редакція часопису широко інформувала читачів про організаційне життя молоді, зокрема, опублікувала статті про проведення Першого з'їзду «русской» молоді з Австро-Угорщини у Львові, рішення з'їзду та відгуки його учасників (№ 2—4). Під заголовком «Изъ русскихъ студенческихъ Обществъ въ Австріи» була надрукована добірка матеріалів про організаційну та культурно-просвітницьку роботу товариств «Другъ» (Львів), «Карпаты» (Чернівці) та «Буковина» (Відень). Особливо уважно стежили автори видання за діяльністю товариства «Другъ», яке свого часу було причетне до створення журналу «Живая Мысль». Надруковано також доповідь студента В. Навроцького «Обзоръ развитія студенческаго общества «Другъ», промову голови товариства Б. Глушкевича на урочистому засіданні та привітання з десятирічним ювілеєм «Друга», що надійшли на адресу товариства (№ 25).

Публікації про молодіжний жіночий рух були виділені в окрему рубрику, в них висвітлювалися питання історії розвитку цього руху (№ 6), обговорювалося стан жіночої освіти в Галичині, а також у Росії (№ 1—4, 10, 14). Про завдання жіночих організацій у журналі друкували матеріали Н. Розвадовська, Н. Семенова, М. Ясеницька та кілька інших авторів, які підписувалися криптонімами.

Діяльність москвофілів Львова висвітлювалася на сторінках видання у різнопланових публікаціях: І. Свенціцький «Годи́чное собрание членовъ народнопросвѣтительнаго Общества им. Мих. Качковскаго» (№ 1) та «Общество имени Мих. Качковского» (№ 25), інформаційна замітка про історію Товариства і його діяльність під постійною рубрикою «Общественная лѣтопись» (№ 12). Під цією рубрикою та під рубрикою «Кружокъ любителей русской словесности» редакція висвітлювала культурно-просвітницьку роботу гуртка, а також літературно-драматичного товариства «Муза» (№ 5, 12, 22). Інформативно є замітка про історію бібліотеки «Народного Дома», її фонди та поточну роботу, вміщена у добірці матеріалів під назвою «Общественно-культурныя новости» (№ 22).

На рекламній сторінці журналу друкувалися передплатні оголошення москвофільських періодичних видань у Галичині («Галичанинъ», «Русское Слово», «Страхопудъ»), а також російськомовної преси, що виходила у зарубіжних країнах («Славянскій Вѣкъ» (Відень), «Свѣтъ» (США), «Свѣтъ» (Санкт-

Петербургу). Поточна бібліографія про нові книги, які надійшли до редакції, зокрема з Росії, а також російські книжки, що виходили у Берліні, Кракові, Празі, Софії та інших містах Європи, публікувалася під окремою рубрикою. 1904 р. (№ 16) у часописі з'явився розділ «Бібліографія», в якому відомості про новинки літератури містилися у тематичних списках з анотаціями.

У додатку до журналу «Свѣтъ мысли» друкувалися матеріали дидактичного та патріотично-виховного характеру, зокрема розлога стаття І. Свенціцького «Письмо до молодёжи» (до № 10—11, 13, 15, 21—22), в якій обговорювалися важливі для молоді питання вибору громадянської позиції, переконувалося молоде покоління у достовірності «общерусской» ідеї, орієнтувалося на російську культуру. У публікаціях Б. Глушкевича «До бою!» (до № 10) та І. Свенціцького «Письмо к родичамъ и дѣтямъ — къ молодымъ и старымъ» (до № 20) пояснювалося значення самоосвіти і самовдосконалення, звучали заклики до просвітницької праці, активної участі в культурному житті та розвитку науки. У додатках друкувалися поезії патріотичного спрямування.

Мову значної частини публікацій журналу не можна назвати літературною російською мовою. Галицькі автори і навіть редактори видання вживали українізми, інколи в круглих дужках до них подавався відповідник російською мовою.

Через брак коштів вихід журналу припинився на 25-му числі, у жовтні 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 122; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 45; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.). — Львів, 2005. — С. 11; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1911, 1917.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 669; Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 445—447; Благий В. Б. Преса московфільського студентства Галичини початку XX ст. / В. Б. Благий // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 56; Передирій В. Живая Мысль / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 121—128.

В. Передирій

ЗОРЯ: [Місячник для народу]. — Р. І. Ч. 1. 1902, сѣч.

Выдає и вѣдповѣдає за ред. Павло Олеарчук (1902—1904 ч. 2), Кирило Трильовський (1904 ч. 3—9/12). *Ред. одвічальний* Іван Чупрей (1910 ч. 1, 2), Ярослав Навчук (1910 ч. 3). — **Коломыя, 1902—1904, 1910:** *Накладомъ* ред. «Зоря» (1902—1904); *Вид.* К. Трильовський (1910). *Печатня* Михаила Бѣлоуса въ Коломыѣ (1902—1904, 1910 ч. 3); *Друк.* Кисілевского і Ски (1910 ч. 1, 2). *Адр. ред.:* Коломыя, ул. Собеского, 11 (1902 ч. 1—7), 33 (1902 ч. 8—12). *Адр. адм.:* Коломыя, ул. Франца Іосифа, 12 (1902 ч. 1, 2), адм. «Зорѣ» въ Коломиѣ (1902 ч. 3 — 1904), вид-во місячника «Зоря» в Коломиї (1910).

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1—12, 1903 — Р. II ч. 1—6/7, 8—11/12, 1904 — Р. III ч. 1—7/8, 9/12, 1910 — Р. IV ч. 1—3, [?]; *Ф.* 20×13,5 см; *Т.* 3000 пр. (1902—1904); *Обс.* 16 с., 32 с.; *Передпл.:* рѣчно 1 корона (1902—1904), 111 сот. (1910). Для Росії (въ ковертахъ) — 2 крб., Німеччини — 1 марка 23 феніги, Америки — 50 центівъ (1910). *Ц.* окремого числа 10 сот. (5 кр.) (1902—1903 ч. 4, 8—10, 1904 ч. 2—6, 1910), 20 сот. (1903 ч. 5, 6/7, 11/12, 1904 ч. 1, 7/8, 9/12).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1—12, 1903 — Р. II ч. 1—11/12, 1904 — Р. III ч. 1—9/12, 1910 — Р. IV ч. 1—3; **НБ ЛНУ:** 1902 — Р. І ч. 1—12, 1903 — Р. II ч. 1—11/12, 1904 — Р. III ч. 1—9/12, 1910 — Р. IV ч. 1—3; **ЦДДАУ:** 1902 — Р. І ч. 2.

Примітки: Видання ілюстроване.

«За тыхъ три роки, — писав редактор К. Трильовський у статті «Слово до Зорянь» в останньому номері місячника за 1904 р., — не меньше якъ 100 тис. зоряныхъ книжочокъ роздѣйшло ся мѣжъ нашимъ народомъ». Він підкреслив, що «Зоря» «старала ся розбудити у своїхъ читачѣвъ любовь до свого рѣдного народу, она старала ся навчити ихъ, що чоловікъ не лише про себе але и про загалъ повиненъ думати и старати ся. Она подавала примѣри посвяты за свѣй народъ такъ зъ нашої рѣднои исторіи, якъ и зъ чужихъ».

Захищаючи інтереси простого народу, передусім селянства, автори місячника пропагували боротьбу за національне визволення, закликали селян до страйків, бойкотів, в яких вони бачили «обуджене нашого перепудженого народа та розбуджене у нѣмъ давного козацкого завзятыя, безъ котрого получшене нашої долѣ є просто немислиме» (1904. — Ч. 9/12). Цим завданням підпорядковувалися як добір матеріалів, так і їх виклад. Здебільшого кожна публі-

цистична стаття, історична розвідка чи оглядова публікація подавалася в доступній формі, супроводжувалася авторськими або редакційними пояс-

учать насъ Термопилѣ» та ін.). Темі національної незалежності, підтримки «своѣхъ людей» (руси́нів) у державних, зокрема судових, структурах, згуртування у товариствах «Січ» були провідними для більшості публіцистичних матеріалів, які друкувалися на сторінках часопису.

Важливе місце належало також пізнавальним публікаціям: «Дещо про історію и религію старинного Египту», «Дещо про Росію», «Про Япанѣ», «На нашихъ кѡсткахъ и зъ нашої крови».

Широко у місячнику впродовж усіх років виходу представлено художні твори таких визначних українських письменників, як Богдан Лепкий, Лесь Мартович, Степан Руданський, Василь Стефаник, Кирило Устиянович, Юрій Федькович, Іван Франко, Тарас Шевченко, а також письменників краю: Тимотея Бордуляка, Андрія Веретельника, Володимира Залуквича, Сильвестра Метелі, Олекси Стороженка, Гриця Щипавки (псевд. Осипа Шпитка). Часто поряд з ними подавалися короткі пізнавальні матеріали про авторів. Вміщувалися тут переклади повістей Льва Толстого, Антона Чехова, Віктора Ракоші.

1904 р. на 9/12-му числі місячник припинив вихід, оскільки видавець і редактор його «задумує більше часу посвятити січовій організації». Одночасно висловлювалася надія на те, що знайдуться люди, які продовжать видання «Зорі». Це частково здійснилося 1910 р., коли 1 лютого «най-дешевший і найприступніший місячник для народа» знову почав виходити. Наскільки був тривалим четвертий рік видання місячника — встановити не вдалося. Однак треба зазначити, що він друкувався

українською мовою за новим правописом.

Найбільш активні автори часопису: Тимотей Бордуляк, Андрій Веретельник, Максим Залізняк, Володимир Залуквич, Степан Проскурчин, Кирило Трильовський.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 122.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 847; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. —

неннями, повчальними коментарями. Зокрема, це матеріали про страйки і бойкоти, історичні розвідки та художні твори про опришків і їхнього ватажка Олексу Довбуша, «Дещо про козакѡвъ запорожцѣвъ и про ихъ рады вѡйсковѣ», «Битва пѡдъ Корсунемъ», «Якъ воювали козаки зъ Татарами и Турками», про Богдана Хмельницького і 250-ту річницю Переяславської угоди та її наслідки для українського народу, про визвольні війни («Вѡйна Бурѡвъ зъ Англѣйцями», «Борба пѡдъ Термопилями», «Чого

Т. 2. — С. 280; Курдидик А. Друковане слово в Коломій / А. Курдидик // Коломия й Коломийщина : збірник споминів й статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 315; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломій в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Там само. — С. 331; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломій (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 67—69.

М. Галушко

255

НОВИЙ ВІСНИК: Літ. науковий місячник укр. богословів. — Р. І. Ч. 1. 1902, груд.

Ред. Павло Штокалко. Писав Іван Залізник. — **Львів, 1902**. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1, [?]; Ф. 25×16,5 см; Обс. 16 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1.

Примітки: Видання рукописне, літографоване.

У наявному числі «Нового Вісника» представлено поетичні добірки «Із псалмів Давида» Тежисадця, «Зі струн серця» С. Задорожного, вірші «Лепта», «В далекий світ», «Коли я бачу».

У віснику вміщено рецензію Павла Штокалка на збірку письменника В. Бірчака «Матура», в якій подано оцінку творам, що ввійшли до неї («Матура», «Нетля і лилик», «Нема шансів», «Взаїмність», «Перше розчароване», «Моя історія», «Перестаньмо курити»), зокрема, відзначено актуальність тематики творів, легкий стиль.

У статті «Квестия соціальних церков», підписаній криптонімом І. Т., роз'яснювалося суспільно-політичне значення економіки, вплив економічного розвитку країни та чинного законодавства на добробут суспільства. Автор наголошував, що «наука і життєвий досвід мають відповісти на питанє, як на будуче мають уложити ся Праця і Капітал, яке відношенє має бути між богатими а бідними». При цьому висловлювалася думка, що «соціалізм становить лявіну, котра грозить станови посідання, приватній власности, одним словом грозить суспільному порядкови».

Під рубрикою «Вісти» розглядався стан семінарської бібліотеки, де зберігалися переважно богословські видання. Звернено увагу на необхідність упорядкування книжкових фондів, підкреслено роль і вплив літературно-наукових товариств на освіченість людей. Також повідомлялося про нові фахові видання економічного й агрономічного напрямів, репрезентувалися окремі твори світової літератури.

Подальша доля часопису невідома.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 130; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1364.

Література: Кульчицька Л. Новий Вісник / Л. Кульчицька // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 134—136.

Л. Кульчицька

256

ОСА = THE WASP: Двотыжневникъ гумористично-сатиричний. — Выходить 1-го и 15-го каждого мѣсяця. Р. І. Ч. 1. 1902, 9 жовт.

[Під ред. Миколи Струтинського] (1902 ч. 3). — **Олифантъ, 1902—1903**. Адр. ред. і адм.: Вох 418, Olyphant, Pa.

Вийшло: 1902 — Р. І ч. 1—3, [?], 1903 — Р. II ч. 1—10 [?]; Ф. 32×24 см; Обс. 8 с.; Передпл.: для читателівъ «Свободы» на рікъ — 1 \$, для всѣхъ прочихъ — \$ 1,50.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1902 — Р. І ч. 1—3.
Примітки: Видання ілюстроване.

Дотепною у плані критичного висвітлення концепції «Правди» є гумореска «Акъ великій Борухъ здававъ «екзаментъ» перед Ошукевичомъ въ Америцѣ» (І. Борух — один з авторів «Правди», Обушкевич — управитель «Общества Русскихъ Братствъ»).

Неляховоріз, автор гуморески, з неабиякою іронією сформулював «кацапську» заповідь І. Боруха: «Возлюбихи ъ, ы и ѣ всею крѣпостію своею, московскій рубль цѣлымъ сердцемъ своимъ, царскій кнутъ и тюрьму цѣлою душею своею, а возненавидихи Русь Украину цѣлымъ существомъ своимъ» (ч. 2). У часописі висміювалися пасивність українців і їхня байдужість до власної долі (Колысанка. — Ч. 1).

В «Осі» опубліковано анекдоти побутової тематики: «Подорожѣ кацапскихъ агентѣвъ въ 7 образкахъ», «Приповѣдки ремѣсникѣвъ у старѣмъ краю» (ч. 2).

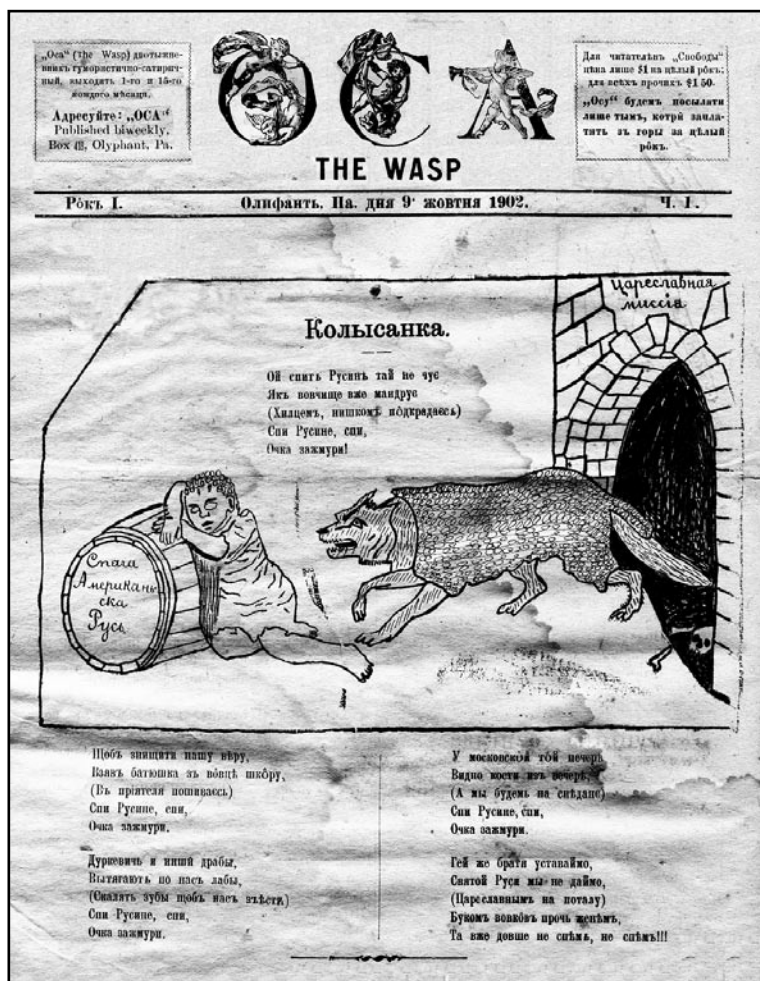
На сторінках часопису знаходили місце не лише гумор та сатира — заклик до пробудження національного духу були поезії «Каменярь» І. Франка, «Сироты» М. Чалого.

Автори «Оси»: Американсько-руській бойсик, Василь Гайсам, Грицько, Дершикіра, Рускій Іван та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 123; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1804, 1905, 2235.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк, О. Лужицький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Мінесота, 2005. — С. 121.

У. Чубай

«Оса» — гумористично-сатиричний часопис, редакція якого обіцяла читачам велику кількість «веселихъ образкѣвъ и вѣршѣвъ и дотепѣвъ!», а головне — «на смерть кусати всѣхъ ворогѣвъ Руси». Найчастіше «Оса» спрямовувала своє «жало» на «Правду» (орган русофільського товариства «Общество Русскихъ Братствъ»), яка вороже і зневажливо ставилася до всього українського. Тому зрозумілою є саркастична реакція «Правди» на появу української гумористичної газети — «батарсько-лайдацької шмати».

Створенню «Брехні» («Правда» — у трактуванні «Оси») редакція видання присвятила сатиричні поезії «Вѣдки взялася «Неправда?» та «Фуціяда-хруніяда» (ч. 1), виборам редактора «Правди» — вірш «Якъ свинѣ выбирали собѣ царя» (ч. 2).

257

ПРАВДА = The TRUTH (1902—1920 ч. 35) = «PRAVDA» (1920 ч. 84—1939): Газета для русского народа въ Сполученныхъ Державахъ и Канадѣ (1902 ч. 1—21); Газета для русского народа въ Сполученныхъ Державахъ и Канадѣ и органъ «Общества Русскихъ Братствъ» (1902 ч. 22—1913) = Russian weekly paper organ of the Russian Brotherhood Organization of Amerika (1907 ч. 51/52—1913); Газета для Русского Народа в Соед. Шт. Америки = Leading

Russian Paper in America (1919—1939). — Выходить каждого тыждня (1902—1913, 1937 ч. 49—72), во Вторникъ и Пятницу (1919—1937 ч. 37, 1938—1939). Г. I. Ч. I. 1902, 11 марта.

За ред. отвѣчає Викторъ Гладикъ (1902 ч. 23 — 1903), Теофанъ А. Обушкевичъ (1907 ч. 1—43), Иоаннъ Ж. Смитъ (1907 ч. 44 — 1908 ч. 10, 1913 ч. 14—51/52), Иеронимъ Я. Луцыкъ (1908 ч. 11—34), В. Г. Фекула (1908 ч. 35 — 1911). *President John Smith. Director F. A. Obushkevitch* (1912 ч. 1—39). *Editor Michael P. Balandiuk. Manager W. H. Fekula* (1912 ч. 40 — 1913). Ред. И. К. Гойнякъ (1919—1920), В. Гладикъ (1923), Семень Ю. Бендасюкъ (1926), Симеонъ С. Пыжъ (1927—1933 ч. 29). Ред. (1933 ч. 30 — 1938), ред.-надзиратель (1939) І. Гр. Дзвоник. *Управитель* Димитрій П. Процыкъ (1919—1930 ч. 49), Иванъ Кивко (1930 ч. 56 — 1933 ч. 29), Даниіль Гумецькій (1933 ч. 92 — 1937 ч. 8), Михайлъ Найдухъ (1937 ч. 9 — 1938). — **Нью-Йоркъ** (1902—1903); **Олифантъ**, **Па** (1907—1920); **Филадельфія** (1923—1939), **1902—1939**: Издається Обществомъ Русскихъ Братствъ въ Соед. Штатахъ Америки. *Адр. ред.*: New York 428 E. 72-d St. (1902—1903); Pravda Publ. Co., P. O. Box 478. Oliphant (1907 — 1912 ч. 20), 158—160 N. Willow Ave. (1912 ч. 21—1920); 1932 Brandywine St., Cor 18 the Philadelphia, Pa (1923—1939).

Вийшло: 1902 — Г. I ч. 1—35, 1903 — Г. II ч. 1—51, 1904 — Г. III ч. 1—51, [?], 1905 — Г. IV ч. 1—13, [?], 1906 — Г. V ч. [?], 1907 — Г. VI ч. 1—16/17, 18—51/52, 1908 — Г. VII ч. 1—51/52, 1909 — Г. VIII ч. 1—51/52, 1910 — Г. IX ч. 1—50/51, 1911 — Г. X ч. 1—51/52, 1912 — Г. XI ч. 1—48, [?], 1913 — Г. XII ч. 1—51/52, 1914 — Г. XIII ч. 1—9, [?], 1915 — 1918 — Г. XIV — Г. XVII ч. [?], 1919 — Г. XVIII ч. 1—102, 1920 — Г. XIX ч. 1—87, [?], 1921 — Г. XX ч. 1—96, [?], 1922 — Г. XXI ч. 1—10, [?], 1923 — Г. XXIII ч. 1—102 [?], 1924 — Г. XXIV ч. [?], 1925 — Г. XXV ч. [?], 1926 — Г. XXVI ч. 1—102 [?], 1927 — Г. XXVII ч. 1—102 [?], 1928 — Г. XXVIII ч. 1—102 [?], 1929 — Г. XXIX ч. 1—102 [?], 1930 — Г. XXX ч. 1—102, 1931 — Г. XXXI ч. 1—102 [?], 1932 — Г. XXXII ч. 1—102, 1933 — Г. XXXIII ч. 1—102, 1934 — Г. XXXIV ч. 1—102, 1935 — Г. XXXV ч. 1—101, 1936 — Г. XXXVI ч. 1—102, 1937 — Г. XXXVII ч. 1—72, [?], 1938 — Г. XXXVIII ч. 1—89, [?], 1939 — Г. XXXIX ч. 1—20, [?]; *Ф.* від 48×33 см до 58×45 см; *Обс.* 4—6 с. (1902 ч. 1—21), 8 с. (1902 ч. 22—1913, 1937 ч. 37—72), 4 с. (1919—1937 ч. 35, 1938—1939); *Передпл.*: рѣчна въ Америцѣ та Канадѣ 1.50 \$, до Европы — 2 \$ (1902—1907 ч. 20), въ Америцѣ 1.50, до Канады и

Европы — 2 \$ (1907 ч. 21 — 1913), въ Америцѣ 2.00, до Канады и заграницу 2.50—3 (1919—1923), въ Америкѣ 2.50, въ гор. Филадельфіи 3.50, до Канады и Европы — 3.50 (1926—1939). *Ц.* окремого числа 3 центы (1926—1939).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1902 — Г. I ч. 1—34, 1903 — Г. II ч. 1—51, 1907 — Г. VI ч. 16/17, 19—40, 42—51/52, 1908 — Г. VII ч. 1—51/52, 1909 — Г. VIII ч. 1—28, 30—51/52, 1910 — Г. IX ч. 1—50/51, 1911 — Г. X ч. 1—51/52, 1912 — Г. XI ч. 1—48, 1913 — Г. XII ч. 2, 3, 6, 9—21, 23—25, 27—33, 35, 37—48, 50, 51/52, 1919 — Г. XVIII ч. 82, 83, 90, 91, 93, 96, 97, 100—102, 1920 — Г. XIX ч. 3, 4, 7, 17, 18, 24, 25, 27—31, 34, 35, 84—87, 1923 — Г. XXIII ч. 54, 1926 — Г. XXVI ч. 20, 1927 — Г. XXVII ч. 24, 25, 1928 — Г. XXVIII ч. 56, 71, 95, 1929 — Г. XXIX ч. 36, 62, 71, 1930 — Г. XXX ч. 2, 44, 49, 56, 59—62, 68, 72, 83, 84, 89—96, 101, 102, 1931 — Г. XXXI ч. 1—8, 10, 12, 14—17, 19—21, 23, 24, 26—75, 77—79, 81—98, 1932 — Г. XXXII ч. 1—77, 79—80, 83—102, 1933 — Г. XXXIII ч. 1—44, 47—102, 1934 — Г. XXXIV ч. 1—36, 39—52, 54—62, 65—74, 77—102, 1935 — Г. XXXV ч. 1, 2, 5—8, 13—22, 25—54, 57—59, 61—78, 80, 95—98, 101, 1936 — Г. XXXVI ч. 1, 3, 4, 14, 19, 20, 23—31, 33, 34, 37—41, 43, 44, 47—54, 57—63, 65—67, 69—72, 75—82, 87—90, 95, 97, 98, 101, 102, 1937 — Г. XXXVII ч. 3—10, 13, 14, 17—35, 37, 49—51, 54—60, 62—70, 72, 1938 — Г. XXXVIII ч. 3—5, 7—13, 18, 22, 23, 39—50, 55—60, 63—66, 68—71, 84—89, 1939 — Г. XXXIX ч. 17—20; **ДНАБ**: 1910 — Г. IX ч. 1—3, 5, 7—9, 12—16, 20—22, 24—27, 29—35, 37—44, 46, 47, 1911 — Г. X ч. 2—5, 1922 — Г. XXI ч. 10.

Примітки: У підзаголовку — мотто: «Молися учися трудися трезвися» (1902—1913). Від 1923 р. редакцією було допущено помилку у нумерації річників. З ч. 35 за 1908 р. до ч. 49 за 1913 р. на останній сторінці «Правди» вміщувався сатирично-гумористичний додаток «Страхопудь».

«Правда» — друкований орган русофільського допомогово-асекраційного товариства «Общество Русскихъ Братствъ» в Америці. Видання часопису було перенесено з Нью-Йорка до Оліфанта за бажанням духовного управителя «Общества Русскихъ Братствъ» Т. Обушкевича, а з Оліфанта до Філадельфії — у зв'язку з придбанням 1922 р. у цьому місті будинку для потреб Товариства (Памяти друга. — 1932. — Ч. 101). Редакція видання мала на меті сприяти суспільній організації емігрантів-русофілів з Галичини та Закарпаття, доносити «въ дома нашихъ

русскихъ работниковъ... свѣтло науки» і «поучить... премудрости христіанской» (1902. — Ч. 1), подаючи читачам «здоровый кормъ духовный и тѣлесный, незаправленный новомодными идеями антирелигійными» (1903. — Ч. 21).

Упродовж тривалого періоду своєї діяльності часопис залишався відданий «руському дѣлу», сприяв поширенню русофільства серед емігрантів та їх згуртуванню навколо «Общества Русскихъ Братствъ». На сторінках видання подавалася інформація про діяльність цього Товариства, публікувалися переліки його нових членів, матеріали конвенцій. Редакція захищала інтереси емігрантів-русофілів в Америці та їх однодумців на батьківщині. Чільне місце в часописі належало висвітленню проблем розвитку російських шкіл (Школьное дѣло въ Галичинѣ и русскіи бурсы. — 1913. — Ч. 27; Въ борьбѣ за русскую школу въ Словакіи. — 1931. — Ч. 50), становища російської мови на Підкарпатській Русі (Бельговскій К. Борьба за русскій или украинскій языкъ. — 1938. — Ч. 4) та збереження церковнослов'янської мови під час богослужінь в Америці.

Особливе місце у духовному житті емігрантів посідала Церква, тому редакція видання упродовж 1902—1913 рр. зосереджувала увагу на питанні організації їхнього церковного життя. Низку публікацій було присвячено розкриттю боротьби церковних громад за незалежність від латинських єпископів (цикл статей «Процесъ о Олифантску церковь» (1902); Якъ намъ належить любити нашъ греческо-рускій обрядъ. — 1902. — Ч. 19—24). Як русофільський орган, «Правда» виступала проти українських священиків («попиків-радикалів»), звинувачуючи їх в анархізмі та визискуванні галицьких емігрантів (Тылявскій В. Радикальны добродѣйства. — 1902. — Ч. 11), зокрема, засуджувала діяльність греко-католицького єпископа С. Ортинського, митрополита А. Шептицького (Хитрости и партійность львовского митрополита гр. Андрея Шептицкого. — 1911. — Ч. 8).

Важливого значення автори часопису надавали висвітленню суспільно-політичного життя в Галичині, яке, однак, спершу обмежувалося інформацією про політичну діяльність галицьких москвофілів (зокрема, упродовж 1908 р. докладно інформувалося про судовий процес проти О. Грабар та її однодумців у циклі статей під назвою «Великій русскій политичный процесъ въ 1882 году») та вбивство А. Потоцького. У виданні проявлялася нетерпимість до будь-яких проявів українського національного руху, який, на думку редакції, перешкоджав «широрусской» діяльності.

З 1920-х рр. у газеті розповідалося про знущення поляків над українцями в Галичині, викривалася злочинна суть більшовизму (Примѣръ поступованья большевист. лидеров. — 1919. — Ч. 82), спростовувалося уявлення про комуністичний «рай» у СРСР (Гольдманъ Э. Въ Россіи нѣтъ ніякого коммунизма. — 1935. — Ч. 36—40). Щораз більше місця на сторінках видання займала інформація про суспільно-політичне життя у США, особливо про президентську виборчу кампанію, у якій переміг Ф. Рузвельт, розвиток дипломатичних відносин між США і СРСР (Кампанія за признание Сов. Россіи. — 1932. — Ч. 35).

Вагому частину матеріалів становили новини міжнародної політики: відносини між Австро-Угорщиною і Росією, італійсько-турецька війна 1911—1912 рр., війна між країнами Балканського союзу та Туреччиною, розвиток відносин між Японією і СРСР, політика Гітлера, діяльність Ватикану. Також повідомлялося про резонансні події світового масштабу — катастрофу «Титаніка», загибель архієпископа Рудольфа, вбивство П. Столипіна та ін.

Сприяючи адаптації читачів до американської дійсності, редакція «Правди» ознайомлювала їх з особливостями суспільного буття в Америці та роллю емігрантів у різних сферах громадсько-політичного життя на Американському континенті (ФЛИС. Иммигранты — американские министры. — 1934. — Ч. 62). Аналізуючи реалії американського життя, автори низки статей намагалися з'ясувати відмінності слов'янської та американської ментальностей (Тамъ и тутъ. — 1908. — Ч. 10). У виданні подавалася детальна інформація про умови отримання американського громадянства (1936. — Ч. 35—75).

Характерною ознакою культурно-історичних матеріалів, опублікованих у часописі, була яскраво виражена тенденційність. Стоячи на позиції національної і культурної єдності галицьких русинів з росіянами, редакція виступала проти українського «сепаратизму» та засуджувала прояви національного самовираження українського народу, зокрема, саркастично коментувала появу українських товариств (Не-вікраїнець. Вѣукраїнська Сѣчъ въ Канадѣ. — 1902. — Ч. 6) та часописів. Характерною ознакою початкового періоду діяльності видання були непримиренні полемічні баталії «Правди» з редакцією «Свободи». Культурні здобутки українського народу в газеті трактувалися як невід'ємна складова російської культури (Значение русской культуры для галичан. — 1931. — Ч. 52). У цьому ж дусі вирішувалося і мовне питання: українська мова визначалася як діалект російської або

ПРАВДА
Газета для русского народа
из С.-Петербурга и Москвы
Министерства Иностранных
Дел
Каждого ТЫЖНЯ
— ПЯТЬ КОПЕЕК —
ПОЧТА ПРЕДПЛАТА
в Америку 40 ц.
в Европу 50 ц.
в Австралию 60 ц.
Доставляется доставкой
по почте.
Адрес:
ПРАВДА
P. O. Box 478
Olyphant, Lack Co., Pa.

PRAVDA
THE TRUTH
RUSSIAN WEEKLY PAPER
Organ of the
Russian Brotherhood
Organization of America.
PUBLISHED EVERY THURSDAY.
Entered at the Post Office at
Olyphant, Pa. as second class
matter.
Subscription per year \$1.50
ADVANCE
PRAVDA
P. O. Box 478
Olyphant, Lack Co., Pa.

Число 2. Вторник, 25 января 1912 года. OLYPHANT, PA., Thursday, January 25, 1912. P. XL

НОВИНКИ.

КАЛЕНДАРЬ

Месяц	1911	1912
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12

Заключительный акт

Одним из самых важных событий в жизни Америки за последние несколько лет является заключение заключительного акта в деле о правах человека. Это событие имеет огромное значение для всего мира, так как оно показывает, что Америка готова бороться за справедливость и защиту прав человека. В этом деле участвуют многие известные личности, и процесс идет очень быстро. Мы будем следить за развитием событий и сообщать вам о каждом этапе.

Страна сестры

Сестры сестры — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Война против страдания

Война против страдания — это название, которое часто слышишь в последние дни. Оно относится к тому, что происходит в стране, где живут сестры. Это очень интересное событие, которое привлекает внимание всего мира. Мы расскажем вам о всех деталях этого события, чтобы вы могли лучше понять, что происходит.

Купите Календарь О. Р. Б. на 1912 год.
Эта книга содержит все, что вам нужно знать о 1912 году. Она включает в себя все события, даты и важные моменты. Это идеальный подарок для всех, кто хочет быть в курсе событий. Цена всего 50 копеек. Купите сейчас, пока не кончились!

як сукупність полонізмів та германізмів (Красота вікраїно-республиканской бесѣды. — 1903. — Ч. 25). На сторінках видання велася запекла боротьба проти фонетичного правопису. Профанацією української історії можна вважати статті історичної тематики (Наша исторія въ вопросахъ и отвѣтахъ. — 1903. — Ч. 28—34; Отки взялися «украинцѣ» зрадники-хрунѣ? — 1907. — Ч. 19—24). З часом тональність публікацій дещо змінилася, хоча загальна концепція часопису щодо українського питання залишилася такою ж.

Значна увага була приділена християнському вихованню молоді. У низці публікацій автори торкалися різних сфер життя молодого покоління, давали настанови щодо вибору супутника життя, проведення дозвілля тощо. Правилам доброго тону було присвячено цикл статей Т. Обушкевича «О приличности або якъ заховатися нашому Русинови, абы у цивилизованныхъ народовъ тутъ въ Америцѣ былъ почитанъ» (1903. — Ч. 21—34).

У «Правді» містилися різноманітні пізнавальні публікації з історії релігії, народознавства, географії (Угорска Русь и еи русскіи жителѣ. — 1907 ч. 46 — 1908 ч. 6; ін.), а також настановні статті про шкідливість алкоголю, поради зі сфери медицини.

Літературна частина «Правди» представлена соціально-побутовими казками (1902—1903 рр.), оповіданнями з народного життя А. Чехова, а також Г. Гануляка, Ірени Григорієвни, І. Наумовича, Максима Пригоди, Сверщка, Р. Сурмача, віршами Сильвестра Калинця, творами зарубіжних письменників.

Упродовж першого десятиліття своєї діяльності часопис відзначався широкою рубрикацією: «Изъ Галичини», «Вѣсти зъ Галичини», «Що чувати въ старомъ краю?», «Изъ Галицкой политики», «Новости изъ свѣта», «Изъ политичной бочки», «Изъ американской политики», «Изъ австрийской политики», «Новинки», «Роботничіи sprawy», матеріали рубрики «Науковое отдѣленіе» поповнювали знання читачів із природничих наук. Згодом замість цих рубрик з'явилися нові — «За недѣлю», «Уголокъ женщины», «Питаніе и здоровье», «О семь и о томъ», англomовна молодіжна сторінка «R.V.O. YOUTH PAGE».

Автори «Правди» — М. Баландюк, І. Борух, Г. Гануляк, В. Гладик, І. Гориславич, Русин Лемко, І. Луцик (псевд. Роман Сурмач), Т. Обушкевич, Георгій Савчук, В. Фекула, А. Шлянта, Аз. У роботі часопису брало участь Американське інформаційне бюро ФЛІС, яке сприяло пристосуванню емігрантів до нових умов життя на Американському континенті.

Від ч. 35 за 1908 р. на останній сторінці «Правди» вміщувався сатирично-гумористичний додаток «Страхопудъ», який публікував соціально-побутові анекдоти та гуморески, в них культивувався образ затурканого українця — Микити Хруня. Авторами додатка були Вуйко, Мітломах, Попик Каминській, Стеф.-ичъ.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 123; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 544—548.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2293; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк, О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 133.

У. Чубай

258*

УКРАЇНСЬКИЙ ЛИСТОК: Орган шкільної молоді. — Ч. 1. 1902.

Ред.: не подано. — Львів, 1902.

Ф. 24×16 см.

Примітки: Гектографоване видання. А. Животко подає його серед часописів Бережанського гуртка у Львові.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 123; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 26, 31; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 157, 1466.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9.

М. Романюк

1903 р.

259

ВІСТНИК СОЮЗА РУСКИХ ХЛІБОРОБСКИХ СПІЛОК НА БУКОВИНІ «СЕЛЯНЬСКА КАСА». — Виходить раз на місяць (1905—1906), кожної другої суботи (1907). Р. 1. Ч. 1. 1903, жовт.

Відвічальний ред. Лев Когут. — **Чернівці, 1903—1907, 1911:** Накладом «Союза» (1911). Друк. товариства «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом Івана Захарка. *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

Вийшло: 1903 — Р. 1 ч. 1, 2, [?], 1904 — Р. 2 ч. [?], 1905 — Р. 3 ч. 1—7/8/9, [?], 1906 — Р. 4 ч. 1/2, 3/4/5/6/7, 1907 — Р. 4 ч. 1—7/9, 10/12, 13/15—20, 1911 — Р. 8 [ч. 1]; Ф. 28,5×21 см (1903, 1905—1906, 1911), 35×25 см

Додаток до ч. 42-го „Рускої Ради“.

ВІСТНИК

Союзу руских хліборобських спілок на Буковині
„Селяньска Каса“.

Число I.

За жовтень 1903.

Рік I.

Заснованє Союзу руских хліборобських спілок на Буковині „Селяньска Каса“.

В наших часах гроші то душа в господарстві. Чим більше господарство, тим більше потребує воно грошей, тим більше господареві приходить ся позичати грошей, бо й виплати будуть в него більші, він обертає більшими грошми. Але й мале господарство не обійде ся без кредиту. Але відки его взяти?

В нашім краю ба й всюди повставали різні баяки, аби заспокоювати потреби кредиту; але тоті банки були в чужих руках та виснажили всі соки з нашого народу. ~~Отже гроші було рохти так, що в нашім краю зникли лиху (за великі проценти) тай аби гроші дістали ся в наші руки. На се позাপроваджували ми каси позичкові і щадничі по селах.~~

В тих касах (рейфайзенках) люди самі гуртують ся, збирають гроші та вижичають тим, що потребують, отже самі газдують грошми.

На віки минули ті часи, коли кождий міг загородити себе на своїм обійсті і сказати: я сам собі газда, сам собі все зроблю і сам собі все пристарю, нічней помочи не потребує. Тепер, коли не хочемо марно пропалати, з дітьми і внуками мусимо гуртувати свої сили, мусимо єднати ся в товариства і спільно добивати ся поліпшення своєї долі. Бо в спільности, в дружности наша сила у всіх справах. Сю правду зрозуміли вже давно інші народи, тай наш нарід чим раз більше приходить до тої свідомости, що треба взяти ся до спільної господарки. І зачали ми від того,

що закладаємо собі кредитові товариства. Незабавом підемо дальше.

Не так давно почали рускі хлібороби на Буковині закладати собі каси позичкові і щадничі, аби пристарати для себе дешевого кредиту. Першу таку касу завели собі люди з Раранча. А було се 1898 р. Від того часу закладають ся щороку каси і є надія, що за кілька років не буде на Буковині такого руского села, де не було би ще каси позичкової і щадничої. До сего часу є їх вже звиш 60.

Та скоро показало ся, що в касах за мало грошей. Правда, буковинський Вишй краєвий дарував кождій касі на конта основаня по 600 К., та позволив, вижичати гроші з фонду убогих того села, де закладала ся каса. Даван також позички з фонду краєвого на 4%. Але сего всего таки було за мало. Таким способом можна було для одной каси здобути найбільше яких три, чотири, пять тисяч корон. Тай то було ще добре, бо давнійше бувало таке, що й того не можна було дістати.

От рада в раду, тай задумали каси самі собі помочи. Вони звязали ся в один великий союз руских хліборобських спілок на Буковині „Селяньску Касу“. Так утворилось наше товариство.

І тепер діло піде з часом ліпше, хотай на початку і нам треба побороти деякі трудности.

Вже з початком сего року перші Німці а за ними й Волохи, заклали собі такий союз. Русини також не багато опізнились. Бо зараз в цвітінні п. др. Стефан Смалъ Стоцкый, що перший на Буковині піддав гадку, закладати по селах каси

(1907); *Обс.* 4—8 с. (1903, 1905—1907), 30 с. (1911); *Передпл.*: на рік 3 к. (1905—1906), 1 к. 60 с. (1907). *Ц.* окремого числа 30 сот. (1905—1906), 8 сот. (1907).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Р. 1 ч. 1, 2, 1905 — Р. 3 ч. 7/8/9, 1906 — Р. 4 ч. 1/2, 3/4/5/6/7, 1907 — Р. 4 ч. 1—20, 1911 — Р. 8 [ч. 1].

Примітки: 1903 р. у надзаголовку ч. 1: «Додаток до ч. 42-го «Рускої Ради»; ч. 2: «Додаток до ч. 47-го «Рускої Ради». Від 1905 р. нумерація сторінок для усіх чисел річника загальна. На обкладинці покажчиків змісту та видання — назва: 1907 р. — «Вістник Союзу руских хліборобських спілок на Буковині»; 1911 р. — «Вістник Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса» стоваришення зареєстрованого з обмеженою порукою в Чернівцях». У 1908—1910 рр. виходив під назвою «Народне Богатство».

Вісник як орган центрального союзу «Селянська Каса» на Буковині, заснованого С. Смаль-Стоцьким, з першого року видання публікував здебільшого організаційно-фінансові матеріали Союзу руських хліборобських спілок на Буковині. Зокрема, обширною статтею «Засноване Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса» відкривалося перше число за 1903 р. Тут також містилися публікації: «Зміна статутів кас позичкових і щадничих», «Закон о ревізії заробкових і господарських стоваришень», «Урядові вісти» — про реєстрування селянських спілок, «Про хліборобські спілки», «Уваги для касиєра», «Уваги для старшини», друкувалися протоколи загальних зборів Союзу руських хліборобських спілок на Буковині, рахунки тощо. У 1905—1906 рр. помітне місце на сторінках видання займали статистичні таблиці, які містили відомості про «стан німецьких райфайзенських кас» на Буковині, докладне роз'яснення щодо іпотечного кредитування, матеріали про «руську касу для ощадн. і позичок, стоваришення зареєстрованого з обмеженою порукою у Чернівцях», зокрема про «стан Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса» та «Справоздане Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса» за рік 1905» (1906. — Ч. 3/4/5/6/7). Число 1/2 за 1906 р. майже повністю відведено для праці С. Каянюка «Про нову спілку господарську Стіваришене для випасу худоби», в якій докладно описано порядок заснування і початкову діяльність таких товариств, подано «регулямін», «управу» і справочинство з наведенням зразків. 1911 р. сторінки «Вістника...» присвячено публікаціям «Справоздане Союзу руских

хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса» за 1910 р.» і «Справоздане спілок приналежних до «Селянської Каси» за 1909 р.».

1907 р. у редакційному зверненні відзначалося: «У Вістнику будемо писати про хліборобські спілки в нас і в цілїм сьвітї... опишемо наші хліборобські стосунки та й розглянемо ся як то по иньших краях буває... поговоримо і скажемо, чоґо мають мужики домагати ся від своїх послів». Редакція наголошувала, що публікації видання «покажуть», «до якої сили дійшли мужики иньших країв саме через свої спілки» (ч. 1). У виданні містилися не лише популярні статті господарсько-просвітньої тематики, а й хроніка цікавих повідомлень про суспільно-господарське і культурне життя краю і світу, поетичні й прозові твори українських письменників.

Серед опублікованих матеріалів 1907 р., в яких заторкувалися означені та інші питання, — тексти промов послів Т. Войнаровського «В справі отвореня границь для ввозу худоби» (ч. 13/15) і В. Будзиновського «Держава і руске мужицтво» (ч. 18—20), статті І. Петрушевича «Спілкові крамниці системи Рочдель» (ч. 2), «Які крамниці заводити?» (ч. 20), О. Н. «Рільництво і селянські кредитові товариства в Японії» та нарис І. Франка «Галицька історія від початку сьвіта» (ч. 10/12), стаття агронома А. Гаєка «Закладайте спілки молочарські» (ч. 17), а також поради «Як закладати і вести конзумиційні спілки системи Рочдель» (ч. 7/9—13/15), «Як роздобути оборотного капіталу для спілок?» (ч. 13/15) тощо. Під постійною рубрикою «Замітки» (згодом — «Всячина») містилася інформація про події у краї та світі, зокрема про зuboжіння австрійських селян, приріст населення у світі, неосвіченість рекрутів, народну просвіту в Російській імперії, міжнародні хліборобські з'їзди, нові господарські товариства, підвищення цін, промисли і рільництво, розгляд земельної справи у фінляндському крайовому сеймі і т. п.

На сторінках часопису 1907 р. друкувалося багато поетичних творів Л. Глібова, С. Руданського, В. Самійленка, І. Франка, Т. Шевченка, притчі Й. В. Гете, Г. Е. Лессінґа. Особлива увага приділялася публікації історичних народних пісень, що подавалися під назвою «Козацькі часи в народній пісні» (1907. — Ч. 7/9—20). Усього було вміщено 27 пісень, яким передували редакційні коментарі. Окрім того, тут друкувалися оповідання М. Коцюбинського, А. Чайковського.

Випуск за 1911 р. вийшов після загальних зборів «Союзу руских хліборобських спілок на Буковині», які відбулися 25 червня 1911 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 124.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 633; Романюк М. М. Фахові часописи Північної Буковини (початок XX ст.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 143—445; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 199—201.

М. Галушко

260

ВІСНИК УКРАЇНСЬКОЇ КИЄВСЬКОЇ ВСТУДЕНТСЬКОЇ ГРОМАДИ. — Ч. 1. 1903, марець.

Ред.: не зазначено. — **Київ, 1903.**

Вийшло: 1903 — Ч. 1, 2; *Ф.* 34×22 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Ч. 2.

Примітки: Видання рукописне, розмножене на гектографі.

Поява «Вісника Української Київської Студентської Громади» була зумовлена політичною активізацією тієї частини українського студентства, яка, сповідуючи ідеї соціалізму, заявила про перехід «з шляху академічного на шлях політичний...» («Уваги до життя»). Концептуальним щодо змісту часопису було звернення редакції до української молоді: «Дивіться вперед отвертими не затуманеними песімізмом очима і ви побачите, що на сході небо червоніє і кожну хвилину ми можемо чекати, що сонце правди зійде і... спалить старий підгнивший державний устрій, а дасть місто новому — міцному, котрий певним шляхом поведе нас до соціалізму».

Пропагуючи соціалістичні ідеї, які були близькі не лише редакційному колективу та авторам, а й значній частині українського студентства, редакція закликала боротися з проявами націоналізму, оскільки ця ідеологія, на її думку, найбільше шкодить молодому соціалізму в Україні («Націоналізм на послугах інтересів буржуазії»).

Оглядова стаття «Микола II в Австрії», вміщена з нагоди його відвідин цієї країни, інформувала про державний устрій Російської імперії, в якій «єдиним регулятором життя цілого народу мусить бути... тюрма та поліція».

Із часопису «Добра Новина» переписано оповідання «Пара».

Під рубрикою «Уваги до життя» подавалися матеріали, що містили аналіз тогочасної суспільно-політичної ситуації, пов'язаної з «головним з'явищем» у суспільному житті — диференціацією суспільства за класовим принципом.

Деякі публікації підписано криптонімами Х., ѱ. та графічним знаком Δ.

Друге число вийшло у листопаді 1903 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 124; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 30, 34, 61.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1918. — С. 8—9.

У. Чубай

261

ДНЕВНИК КИЇВСЬКОГО ЗАГАЛЬНОГО СТРАЙКУ: від 21 липня до 6 серпня. — Одноднівка. 1903, серп.

Ред.: не подано. — **Київ, 1903.**

Вийшло: 1903 — Одноднівка; *Ф.* 33×21,5 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фонді: НБУВ: 1903 — Одноднівка.

Примітки: У надзаголовку — «Революційна Українська Партия». За В. Ігнатієнком, видання розтиражовано у чернівецькій друкарні Віглера.

Мета одноднівки — інформаційна: пояснення причин загального страйку у Києві та основних вимог робітників, висвітлення його перебігу, аналіз поведінки страйкарів і солдатів каральних загонів, повідомлення про масові арешти, поранених і загиблих робітників. За свідченням авторів видання, упродовж страйкових днів було вбито понад 100 страйкарів. Висловлено думку, що владні структури відзначилися при цьому певною розгубленістю, а «місцеві комітети теж не виявили потрібної організованості, енергії і такту». Детально відтворено хроніку щоденної страйкової події («25 липня газети не вийшли, окрім «Києвланина», «3 суботи: Тихо увесь день» тощо).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 125.

Л. Сніцарчук

262

ДОБРА НОВИНА (1903 ч. 1—3); **ДОБРА НОВИНА** (1903 ч. 4/5, 6/7): Часопись Украинської Соціалістичної Партии (1903 ч. 1—3); Часопись промислових українських робітників (1903 ч. 4/5, 6/7). — Виходить що місяця. Р. І. Ч. 1. 1903, 9 січ.

Видає і за ред. відповідає Семен Вітик (1903 ч. 1—3, 6/7), Михайло Станько (1903 ч. 4/5). — Львів, 1903: Друк. Уділова, Львів, ул. Ліндога, 8 (1903 ч. 1—3); Друк. Народова (Манецких), Львів, ул. Коперника, 9 (1903 ч. 4/5, 6/7). Адр. ред. і адм.: Львів, ул. Личаківська, ч. 15 (1903 ч. 1—3), Ринок, 10, Роман

Курбас (1903 ч. 4/5), ул. Красіцких, 15, Артур Зеліб (1903 ч. 6/7).

Вийшло: 1903 — Р. I ч. 1—4/5, 6/7, [?]; Ф. 38×28,5 см (1903 ч. 1), 20,5×13,5 см (1903 ч. 2, 3), 23×18 см (1903 ч. 4/5, 6/7); Обс. 6 с. (1903 ч. 1), 20 с. (1903 ч. 6/7), 24 с. (1903 ч. 4/5), 32 с. (1903

ч. 3), 37 с. (1903 ч. 2); *Передпл.*: річно 2 кор. (1903 ч. 1—3), 4 кор. (1903 ч. 4/5, 6/7). Ц. окремого числа 20 сот. (1903 ч. 1—3).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Р. I ч. 1—6/7; ДНАБ: 1903 — Р. I ч. 3, 4/5.

Примітки: На обкладинці ч. 2 і 3 зазначено рік видання: 1902.

«Добра Новина» — орган Української соціалістичної партії. Перше число часопису відкривалося редакційним матеріалом, у якому викладено завдання і програму цієї партії, що поєднувала соціалістичну та національну ідеї. Творці видання наголошували: «Нашею задачею буде революційний рух, нашою метою Самостійна Демократична Українська Республіка і Соціальна революція!» (Наше отечество Украина. — Ч. 1). Редакція зазначала, що газета призначалася для сільських пролетарів, і стверджувала, що пролетаріат, окрім економічних, повинен домагатися і національних прав, до яких зараховувала право на навчання та освіту рідною (українською) мовою. У статті «Украина» (ч. 2) констатувався прикрий факт існування української мови як мови мужицької. Про необхідність популяризувати освіту і проводити просвітницьку роботу серед широких мас населення йшлося у нарисі «Про будову в Києві «Народного Дому».

У репортажі «Чого студенти бунтуються?» (ч. 1) йшлося про виступи молоді, яка захищала інтереси робітників і активно поширювала соціалістичне вчення. Проблеми боротьби за політичні й економічні права робітників, проти панського визиску порушувалися у публікаціях: С. Загородній (псевд. Б. Ярошевського) «Бунтъ въ сели Вышнівцы» (ч. 1—3), «Про панів, про царя та про царські золоті грамоти» (ч. 2) (містився стислий опис селянських бунтів в окремих повітах Полтавської та Харківської губерній 1902 р.). Про необхідність боротьби за Україну без «пана і царя» йшлося також у редакційній статті, надрукованій у 3-му числі місячника. Тут тлумачилася надзвичайно важлива роль газети у пропаганді соціалістичного вчення, наголошувалося на необхідності її розповсюдження, читання у голос на селянських зібраннях.

Редакція намагалася активізувати участь читачів у боротьбі за свої соціальні та національні права, долучити їх до критичного аналізу існуючих суспільних відносин через подання цікавої інформації про майбутній державний устрій. З-поміж публікацій цієї тематики вирізняється стаття, проникнута револю-

ційними настроями, — «Який порядокъ кращый?», де описувалася еволюція суспільних відносин та стисло характеризувалися традиційні державні устрої: абсолютна монархія, конституційна (парламентарна) держава, республіка.

У 2-му числі вміщено некролог В. Міхновського, в якому редакція зазначала: «Велику втрату понесла Украина, велику втрату понесли украиньски соцыялисты».

Свідченням національно-патріотичного спрямування газети є вірші публіцистичного звучання С. Загороднього («Писня», «Поклыкъ»). Зокрема, в першому вірші (ч. 1) лунав заклик до об'єднання усіх свідомих сил народу під прапором соціалістичної ідеї для захисту своїх прав.

Під рубрикою «Лысты и допысы» подавалася хроніка поточних подій громадського життя у селі й антипанські виступи селян у Волинській, Київській, Подільській, Харківській та інших губерніях.

Після об'єднання Революційної української партії і Української соціалістичної партії на соціалістичній платформі загальним партійним органом залишилася газета «Гасло», часописом для селянства того ж напрямку — газета «Селянин», а «Добра Новина» від ч. 4/5 стала виданням, призначеним для робітників. Відтоді газета почала виходити під гаслом: «Пролетарі всіх країв єднайте ся!», структура її поповнилася відділом, призначеним для працівників залізниці, — «Залізодорожний відділ», публікації якого подавали огляд життя, проблем і профспілкового руху працівників залізниці. Крім того, було запроваджено рубрики «Із партійної діяльності» і «Переписка редакції». У цей період у виданні друкувалися матеріали, які містили інформацію про діяльність закордонних соціалістичних партій, репортаж «Загальний з'їзд австрійської соціальної демократії» і замітка «П з'їзд Рос. С. П. Р. Партії» (ч. 6/7).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 125; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1971—1972, 1974.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 551; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; Антонюк Н., Дроздовська О. Добра Новина / Н. Антонюк, О. Дроздовська // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 136—139.

Н. Антонюк, О. Дроздовська

ДОМАШНІЙ ВІСТНИК. — Виходить кожного 1-го числа. Ч. 1. 1903, 21 черв.

Редагує Редакційний Комітет. — **Перемишль, 1903:** *Видає* Товариство «Підкарпатська Родина». *Адр. ред.:* Леопольд Будай, Перемишль, вул. Щиткова, ч. 28 (1903 ч. 1), вул. Добромільська, ч. 61, на руки А. Ш-го (1903 ч. 2).

Вийшло: 1903 — Ч. 1, 2, [?]; *Ф.* 25×20 см (1903 ч. 1), 34×21 см (1903 ч. 2); *Обс.* 8 с.; *Ц.* окремого числа без оплати пошти 10 сот., з оплатою 30 сот.

Наявність у фонді: ЦДІАУ: 1903 — Ч. 1.

Примітки: Редакційний комітет звертався до читачів із проханням надсилати по 2 крони для покриття витрат на гектографію, «яка для комітету коштує 20 к.», та по 1 кроні на матеріали (папір, чорнило тощо).

Провідна мета рукописного часопису — висвітлення створення і напрямів діяльності перемишльського товариства «Підкарпатська Родина», його роботу як у краї, так і у середовищі заокеанської української еміграції. Тематика матеріалів видання задекларована редакційним комітетом у вступному слові — це осуд інертності та псевдопатріотизму української громадськості й заклик до активної роботи для покращання власного становища.

На сторінках описуваного числа вміщено низку матеріалів означеного наповнення. Основна, проголошувана у них, думка — якнайкраще організована діяльність «Підкарпатської Родини». Окрім того, висвітлювався перебіг зборів товариства, які відбулися 31 травня і 1 червня 1903 р. у Перемишлі (замітка «Перебіг зборів»), на останній сторінці вміщено текст прийнятої на них резолюції.

Матеріали підписано неповними іменами, псевдонімами, криптонімами.

На останній сторінці наявного числа редакція повідомляла, що ч. 2 вийде у світ 8 липня 1903 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 125.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 98—99.

О. Дроздовська

ІСКРА (1903 ч. 1—4); **ІСКРА** (1903 ч. 5/6, 7): Часопис української молодіж. — Виходить 1 і 15 кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1903, 1 марта.

Відвічальний ред. Павло Волосенка (1903 ч. 1—4). *Видає і за ред. відповідає* Лев Когут (1903 ч. 5/6, 7). — **Львів** (1903 ч. 1—4); **Чернівці** (1903 ч. 5/6, 7), **1903:** *Видає і адміністрацію веде* Павло Волосенка (1903 ч. 1—4). *Друк.* Народова (Манеєцких), Львів, Коперніка, ч. 9 (1903 ч. 1—4); *Друк.* Віглера, Чернівці, Ринок, 4 (1903 ч. 5/6, 7). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Шумлянського, ч. 8 (1903 ч. 1—3), ул. 29 листопада, ч. 8 (1903 ч. 4); Чернівці, ул. Приватна, ч. 4 (1903 ч. 5/6, 7).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—5/6, 7, [?]; *Ф.* 24,5×15,5 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* річно 4 кор. 60 сот. *Ц.* окремого числа 20 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—7; **НБ ЛНУ:** 1903 — Р. І ч. 1—4; **ДНАБ:** 1903 — Р. І ч. 3.

Примітки: 3 позначкою: «По конфіскації наклад 2-гий» вийшли ч. 1 і 3. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел часопису.

Часопис призначався «головно для Товаришів із середніх шкіл». У вступній статті «Від редакції» вказувалося, що мета «Іскри» — «відчинити тій молодіжці ширші виднокруги ідейних стремлінь та змагань і сим способом підготовляти її до колишньої праці для добра народу і людства...». Водночас редакція зазначала, що цим виданням намагатиметься готувати молодь насамперед для праці заради добра суспільства, згуртувати її «під спільним стягом, на якому виписаний клич: «Україна без холопа і без пана» (ч. 1).

Виконуючи задекларовану мету, редакція з першого числа приділяла належну увагу самоосвіті молоді, опублікувавши на сторінках двотижневика статтю «Самоосвіта», яка містить роздуми про її необхідність, та запровадивши для висвітлення хроніки громадського, культурно-просвітнього життя краю і світових подій постійну рубрику «Вісти», для пропагування нових молодіжних видань — рубрику «Бібліографія» (згодом — «Нові книжки»), а щоб інформувати про життя молоді середніх шкіл «та посередничити у виміні гадок» — рубрику «Дописі», під якою друкувалися листи із Коломиї, Львова, Самбора, Станіслава та інших місцевостей Галичини. Цікавим фактажем вирізняються статті: Л. Цегельський «Історичне значінє Тараса Шевченка», в якій автор наголошував: «Даючи Українцям політичний і суспільний ідеал, Шевченкова поезія перемінила українство з літературно-етнографічного аматорства в політично-суспільну течію, і в тім лежить історичне значінє Шевченка» (ч. 2), Р. К. «Народний егоїзм в свѣтлі етики» (ч. 2, 3) та «Біблія і Вавилон» (ч. 3). Про шкільні справи у зарубіжних країнах інформова-

Іскра

часопись української молодіни.

Виходить у ЛЬВОВІ 1. і 15. кожного місяця.

Передплата вносить: річно 1 К. 60 сот., піврічно 2 К. 30 сот., чвертьрічно 1 К. 15 сот., поодинокє число коштує 20 сот.

Видає і Адміністрацію веде: Павло Волосенка ул. Шумлянського ч. 8.

З МІСТ II. ч.: Історичне значінє Тараса Шевченка. — Народний сгоїзм в світаї етики. — Моє бажаннє (вірш). — Середні школи в Чехах. — Дописі. — Три сномини. — Вісти. — Бібліографія. — Переписка редакції. — Від адміністрації.

Історичне значінє Тараса Шевченка.

В жадного народу, що має своїх поетів та геніїв, не стрічаємо ся з тим явищем, що у нас, Українців, — аби сьвяткованє памяти якого поета здобуло ті широкі розміри, таку постійність та такий характер, як сьвяткованє памяти Тараса Шевченка. Протягом трех десятків літ перемінило ся воно в справдішній культ народнього генія, апостола і мученика, культ, що з багатьох боків скидає ся на релігійне майже обожанє великого духа і його творчости. Вправді і другі народи обходять з меншим або більшим пієтизмом сьвятчні поминки по своїх поетах, та ні в одного народу, навіть в найблизших нам по доли і національнім характері Поляків та Чехів, обходи сї не вєпіли прийняти такої популярности і обовязковости, а рівночасно того глибоко-ідейного і боевого підкладу, як у нас Тарасове сьвято, а вже до справдішного культу, на взір культу Тараса, їм дуже далеко.

Не промахнем ся — думаємо — коли тайни сего Шевченкового культу будемо глядати в тім історичнім значіню, яке для українського народу має уся індивідуальність Тараса Шевченка, з його цілим житєм, творчостию його духа і його ідейною спадщиною.

ла Р. Бож у кореспонденції «Середні школи в Чехах» (ч. 2), про відносини між слухачами на жіночих семінарах у Львові та Перемишлі йшлося у статті «Наші жіночі семінари» Журавленко (ч. 3).

У 4-му числі опубліковано звернення української академічної молоді, яка гуртувалася в товаристві «Січ» у Відні, під назвою «До наших молодих письменників» — про підтримку видання альманаху чи збірки белетристичних творів «наймолодшого покоління» письменників, а також «зазив виданий південно рускою групою учеників середніх шкіл» «До всіх товаришів-учеників середніх шкіл» — про підтримку революційних подій у Російській імперії.

Невелика за обсягом літературна частина часопису представлена прозою Р. К. («Три спомини»), Володимира Бірчака («І чого шумиш ти широкее поле?») та віршами Остапа Дерев'янка («Мое бажанне») й Ілька Гаврилюка («Сини невольного народа!»).

Із переведенням часопису до Чернівців видавець і редактор Лев Когут намагався подати в ньому «чимало материялу до науки», щоб, як зазначалося у вступній статті «Від редакції», «запалити молодіж до народної праці. А ту працю розуміємо трохи інакше, ніж се звикли в нас доси робити. У молодіжці повинен бути лишень один запал — до знання, до науки». Зокрема, тут були опубліковані статті Ю. Борхарда «Нове Євангеліє», В. Єрузалема «Історія філософії», С. В. «Що тепер діяти?» (про причини занепаду діяльності Української радикальної партії та безпідставність твердження про те, що «радикальна партія є єдиною істинно соціалістичною партією»), а також «Ідеали гуманности», в якій викладено зміст брошури Т. Масарика в українському перекладі.

Усвідомлюючи, що «подаване в... часописи часто не дасться зрозуміти при поверховнім читанню» (ч. 5/6), редакція під рубрикою «Дрібні замітки» опублікувала поради «Як треба читати?».

Останнє (7-ме) наявне число вийшло з деяким запізненням (15 червня) через фінансові труднощі, і в замітці «Від адміністрації» зазначалося: «Коли піде так далі, то ми застановимо видаване «Іскри». Ймовірно, що на 7-му числі було припинено вихід часопису.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 125; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1140.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 197—199; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Мирослав Романюк. —

Львів : Фенікс, 2000. — С. 277—279; Романюк М. Іскра / М. Романюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 144—146.

М. Романюк

265

ІСКРА: Місячник для української молодіж. — Виходить раз на місяць. Р. І. Ч. 1. 1903, падолист.

Видає і відповідає за ред. Артур Зеліб. — **Львів, 1903—1904:** «Друк. Удїлова», Львів, ул. Ліндого, ч. 8. *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Красіцких, ч. 15 (1903 ч. 1, 2), ул. Скарбківська, ч. 15 (1904 ч. 3).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1, 2, 1904 — Р. І ч. 3; Ф. 24×15,5 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.:* річно 4 кор. Ц. окремого числа для неабонентів 40 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1903 — Р. І ч. 1, 2, 1904 — Р. І ч. 3; **НБ ЛНУ:** 1903 — Р. І ч. 1, 2, 1904 — Р. І ч. 3.

Місячник «Іскра» хоч і не декларувався як партійне видання, однак заявив про свою ідейну, марксистську, позицію. У редакційній статті висловлювалося побажання, аби видання стало місцем обміну думками товаришів — ідеологічно заангажованих учнів середніх шкіл. Автори прагнули, щоб «Іскра», з одного боку, була науковим, теоретичним органом, з іншого — практичним (або таким, що спонукає до діяльності).

Основна мета видання — привернути увагу молоді до суспільних та інших наук, які виходять за межі шкільної програми. З огляду на це багато місця відводилося статтям означеної тематики (стаття Гірняка «Кілька слів про теперішнє значінє хемії в природничих науках», переклад праці Енріка Феррі «Національна економія а соціалїзм в свѣтлї еволюційної теорії»). У ч. 2 і 3 публікувалася праця з історії філософії професора В. Єрузалема «Історія філософії. Введенє. Іонські природні філософи». Цікавою у пізнавальному плані є стаття «Міт про непорочне зачатіє: Причинок до порівнюючої мітології» Поля Лафарга (переклав О. К.), в якій наведено міфи про народження дитини лише від матері або від батька (наприклад Зевса).

Однією з найбільших проблем у суспільному житті автори часопису вважали брак «критицизму», хоча би частково виробленого світогляду. Тож своїм завданням редакція ставила допомогу однодумцям у виробленні цілісного критичного світогляду. З цією метою в «Іскрі» друкувалася праця Володимира Старосольського «Що таке соціологія?» (ч. 1—3).

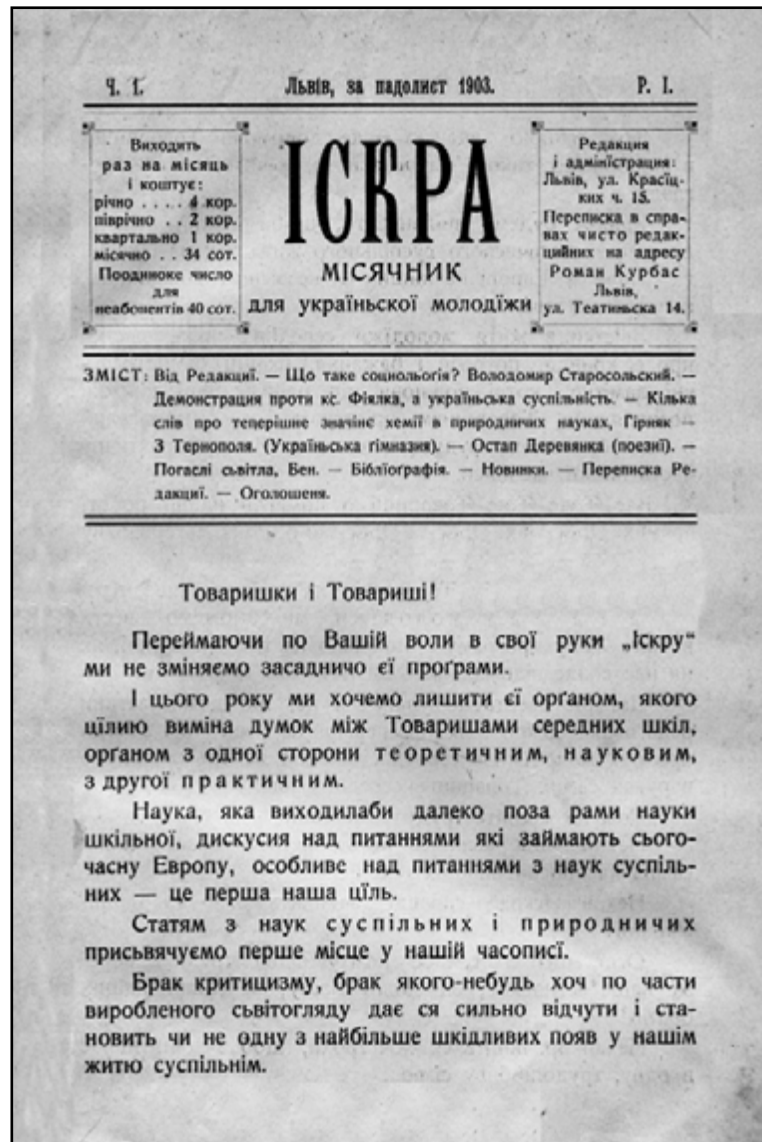
Редакція «Іскри» уважно стежила за тим, щоби жоден важливий аспект тогочасного суспільно-політичного життя в Україні та Європі не пройшов повз увагу ідейних «побратимів», був обговорений на сторінках видання. Факти громадського життя подавалися під рубрикою «Новинки». Уже самі заголовки інформаційних заміток свідчать про діапазон ідеологічних зацікавлень «Іскри»: «Українську Станиславівську гімназію погребано остаточно в соймі на засіданню 29.10 с. р.», «Розділ церкви від держави», «Конгрес німецької соціальної демократії» і т. д. (ч. 1). Часом автори видання вдавалися до досить різкої критики. Так, у статті «Нові поклонники «європейського» кнута» (ч. 3) засуджувалися націоналісти, які вирішили шукати у російського царя Миколи II порятунку від панування Польщі. Присутній у часописі й відгомін полеміки між Іваном Копачем і М. Ганкевичем з приводу визначення основного завдання соціалізму як заснування асоціації, в якій вільний розвиток кожного буде передумовою вільного розвитку всіх.

У публікаціях «Іскри» висвітлювалися і новини життя молоді середніх шкіл, її проблеми, потреби і бажання. Так, у дописі з Тернополя «Українська гімназія» містилася інформація про шовіністичну поведінку її директора, який заборонив українським учням організувати шевченківський вечір, а також відрахував з гімназії учнів, що мали часописи і брошури соціалістичного і радикального змісту (ч. 1). На сторінках видання трапляються поодинокі відомості з життя українського студентства (як-от про четвертий з'їзд представників українських студентських громад 1903/1904 академічного року).

Літературна частина місячника представлена віршами Остапа Дерев'янки, В. Сошенка, новелою Бена «Погаслі світла», оповіданням А. Чехова «О Заклад» (у перекладі Володимира Левицького).

У кінці кожного числа містилася рубрика «Бібліографія», під якою подавалася інформація про найважливіші книги, періодичні видання, покликані допомагати учням у самоосвіті. Наприклад, у 1-му числі опубліковано рецензію Р. К. на трагедію Василя Пачовського «Сон української ночі».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 125; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 10, 40.

Література: Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 434—435; Савка М. Іскра / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 153—156.

М. Савка

КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР (1903 — 1904 ч. 25); **КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР** (1904 ч. 26 — 1926); **КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР** (1927 — 1929 ч. 2, 1935—1939); **КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР** (1929 ч. 11 — 1934) = **CANADIAN FARMER**: Часопись для руского народа в Канаді (1903—1904); Часопись для руського народа в Канаді (1905—1919); Вістник Політики, Економії, Літератури і Господарства (1906 ч. 19 — 1912 ч. 27); Просьвітно Економічна і Політична Часопись (1919 — 1925 ч. 46); Просвітно Економічний і Політичний Тижневик (1925 ч. 48 — 1931 ч. 10, 75—77, 1932—1939); Просвітно Економічний і Політичний Півтижневик (1931 ч. 11—64). — Виходить кожного тижня (1903 — 1914, 1919—1923, 1925—1931 ч. 10, 75—77, 1937 ч. 27 — 1939). Р. I. Ч. I. 1903, 5-го Новембра.

Ред. П. I. Неррич (1904 — 1906 ч. 18), Осип Мегас (1906 ч. 19 — 1908 ч. 11), З[игмунт] Бичинський (1908 ч. 12 — 1909 ч. 14), А[полінарій] Новак (1909 ч. 15 — 1912 ч. 16, 1913 ч. 4—19), Ю[ліан] Ситник (1912 ч. 17 — 1913 ч. 3), О[нуфрій] Г. Гикавий (1913 ч. 20 — 1930), О. Г. Гикавий, Д. Будка (1931 — 1932 ч. 3). *Начальний ред.* В. Біберович (1929 — 1932 ч. 3), О. Г. Гикавий (1932 ч. 6—35), Т. Дацків (1932 ч. 36 — 1939). *Манажер* = *Менажер* J. A. Barry (1905—1907). *Президент і головний управитель* Ф. Доячек (1925 ч. 45 — 1927 ч. 26), Григорій (Іванів) Курдидик (1927 ч. 27 — 1928 ч. 29). *Президент* Григорій (Іванів) Курдидик (1929 ч. 2 — 1931 ч. 77); *Головний управитель* Ф. Доячек (1932 ч. 6 — 1939). — **Вінніпег, 1903—1981**: *Видає* Canada North West Publishing Company (1903 — 1909 ч. 14), Canada North West Publusing Co, Ltd. = «Кенед Норт Вест Публ. Ко. ЛТД» (1909 ч. 15 — 1919), National Press LTD. = Нешонал Пресс ЛТД (1920 ч. 15 — 1923), National Press LTD. (1925 ч. 9—44). *Видає і друкує* The National Press Ltd. (1925 ч. 45 — 1929), акційне товариство The National Press Limited (1930 — 1932 ч. 3), акційне товариство The National Publishers Ltd. (1932 ч. 6), Нешенал Публішерс Лимитед, друкарська й видавнича Спілка (1932 ч. 9 — 1939). *Адр. ред., вид. і друк.*: Cor. Mc Dermot & Arthur Str. Winnipeg (1903 — 1904 ч. 22), 259 CorLogan&Fountain st. Winnipeg (1904 ч. 23 — 1905 ч. 39), 259 Fountain street. Winnipeg (1905 ч. 40 — 1909 ч. 24), 287 Selkirk ave. (1909 ч. 25 — 1914), 120—122 King Street Winnipeg, Man. (1919 — 1929 ч. 25), 293 Market St. Winnipeg, Man. (1929 ч. 30 — 1931 ч. 10), 293—295 Market Ave. Winnipeg, Man. (1931 ч. 11 — 1939).

Вийшло: 1903 — Р. I ч. 1—8, 1904 — Р. II ч. 1—52, 1905 — Р. III ч. 1—52, 1906 — Р. IV ч. 1—50, 1907 — Р. V ч. 1—51, 1908 — Р. VI ч. 1—52, 1909 — Р. VII ч. 1—52, 1910 — Р. VIII ч. 1—52, 1911 — Р. IX ч. 1—52, 1912 — Р. X ч. 1—52, 1913 — Р. XI ч. 1—52, 1914 — Р. XII ч. 1—52, 1915 — Р. XIII ч. 1—52, 1916 — Р. XIV ч. 1—51, 1917 — Р. XV ч. 1—52, 1918 — Р. XVI ч. 1—52, 1919 — Р. XVII ч. 1—52, 1920 — Р. XVIII ч. 1—35, [?], 1921 — Р. XIX ч. 1—52, 1922 — Р. XX ч. 1—52, 1923 — Р. XXI ч. 1—48, [?], 1924 — Р. XXII ч. 1—44, [?], 1925 — Р. XXIII ч. 1—53, 1926 — Р. XXIV ч. 1—52, 1927 — Р. XXV ч. 1—52, 1928 — Р. XXVI ч. 1—52, 1929 — Р. XXVII ч. 1—53, 1930 — Р. XXVIII ч. 1—51, 1931 — Р. XXIX ч. 1—80, 1932 — Р. XXX ч. 1—52, [?], 1933 — Р. XXXI ч. 1—51, 1934 — Р. XXXII ч. 1—49, [?], 1935 — Р. XXXIII ч. 1—52, [?], 1936 — Р. XXXIV ч. 1—53, 1937 — Р. XXXV ч. 1—52, [?], 1938 — Р. XXXVI ч. 1—52, 1939 — Р. XXXVII ч. 1—33, [?]; *Ф.* 50×32,5 см (1903 — 1904 ч. 25, 1905 ч. 29, 32, 37, 46), 61×44,5 см (1904 ч. 26 — 1905 ч. 28, 30, 31, 33—36, 38—45, 47—52, 1906—1911), 57×44 см (1919—1939); *Обс.* 4—8 с. (1903—1914), 12—16 с. (1919—1927 ч. 25, 27—52, 1928—1938 ч. 37, 39—52, 1939), 20 с. (1927 ч. 26), 24 с. (1938 ч. 38); *Т.* [2000—3000 пр.] (1903—1912), 6000 пр. (1913 ч. 23 — 1914), [7000 пр.] (1915), 10200 пр. (1919), 12500 пр. (1920 — 1921 ч. 4), 16500 пр. (1922 ч. 5 — 1925); *Передпл.*: на рік в Канаді \$1 (1903 — 1907 ч. 4), \$2.00 (1919 — 1932, 1938 ч. 40 — 1939), \$1.50 (1933 — 1938 ч. 39), в Канаді і Сполучених Державах \$1.50 (1907 ч. 5 — 1914); в Сп[олучених] Державах \$1 (1903 — 1907 ч. 4), \$2.50 (1925 ч. 49 — 1931 ч. 10), \$3 (1931 ч. 11 — 1932), \$2 (1933 — 1938 ч. 39), \$2.50 (1938 ч. 40 — 1939); в Австрії \$1.50 (1903 — 1907 ч. 4); до Європи \$2.00 (1907 ч. 5 — 1914), \$3.00 (1925 ч. 49 — 1932, 1938 ч. 40 — 1939), \$2.50 (1933 — 1938 ч. 39); за границею \$2.50 (1919 — 1925 ч. 48). *Ц.* окремого числа 5 ц. (1922 — 1939).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1903 — Р. I ч. 1—8, 1904 — Р. II ч. 1—52, 1905 — Р. III ч. 1—52, 1906 — Р. IV ч. 1—50, 1907 — Р. V ч. 1—51, 1908 — Р. VI ч. 1—51, 1909 — Р. VII ч. 1—45, 47—52, 1910 — Р. VIII ч. 1—51, 1911 — Р. IX ч. 1—52, 1912 — Р. X ч. 1—52, 1913 — Р. XI ч. 1—52, 1914 — Р. XII ч. 6, 7, 9, 11, 12, 14, 17—27, 1919 — Р. XVII ч. 51, 52, 1920 — Р. XVIII ч. 1, 6, 8, 11, 15—17, 1921 — Р. XIX ч. 4, 1922 — Р. XX ч. 5, 1923 — Р. XXI ч. 18, 23, 42, 46, 48, 1925 — Р. XXIII ч. 9, 13—15, 19—25, 29, 34, 37, 40—42, 44—46, 48—51, 53, 1926 — Р. XXIV ч. 1—4, 7, 9—11, 16, 19—22, 24—27, 30—35, 37, 40, 43—52,

1927 — Р. XXV ч. 2—5, 7—42, 44, 47, 48, 51, 52, 1928 — Р. XXVI ч. 1—20, 23—25, 28, 29, 33, 37, 43, 44, 47, 52, 1929 — Р. XXVII ч. 2, 11, 17, 18, 20, 25, 30, 1930 — Р. XXVIII ч. 1—6, 15, 16, 19, 25, 27, 32, 36—39, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 1931 — Р. XXIX ч. 9—15, 18—25, 32, 33, 40, 48, 50, 61, 64, 75, 77, 1932 — Р. XXX ч. 1, 3, 6, 9, 11, 12, 16, 19, 20, 22, 25—32, 35—40, 42—45, 47—49, 1933 — Р. XXXI ч. 3, 4, 7—15, 17—20, 23, 25—28, 34, 37, 38, 40, 43—46, 51, 1934 — Р. XXXII ч. 4—6, 10, 12—14, 16, 18, 20, 22—24, 26—28, 32, 33, 35, 37, 39, 48, 49, 1935 — Р. XXXIII ч. 12, 14, 15, 21, 22, 24, 27, 29—36, 38—41, 44—49, 1936 — Р. XXXIV ч. 1—4, 8, 11, 13—17, 22—24, 26, 27, 29, 31, 33, 36, 38—40, 44, 45, 48, 49, 52, 53, 1937 — Р. XXXV ч. 2, 3, 7—9, 11—18, 22, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 36, 42, 1938 — Р. XXXVI ч. 1, 3, 7, 9—14, 19, 20, 22—29, 31—41, 43—45, 47, 49, 51, 52, 1939 — Р. XXXVII ч. 3—5, 7, 8, 10, 12—19, 21, 22, 24, 26, 27; ДНАБ: 1920 — Р. XVIII ч. 35, 1921 — Р. XIX ч. 16, 38, 41, 49—52, 1922 — Р. XX ч. 1, 3—9, 13—20, 22—52, 1923 — Р. XXI ч. 1—23, 27, 28, 30, 32, 34—36, 38—48, 1924 — Р. XXII ч. 24—26, 28—30, 32, 34—36, 38—40, 42, 44, 1925 — Р. XXIII ч. 15—17, 19, 1926 — Р. XXIV ч. 12, 13, 17, 18, 1928 — Р. XXVI ч. 23, 1929 — Р. XXVII ч. 20, 42, 46—50, 52, 53, 1931 — Р. XXIX ч. 1—80, 1932 — Р. XXX ч. 1—52, 1933 — Р. XXXI ч. 1—50, 1935 — Р. XXXIII ч. 2—52, 1936 — XXXIV ч. 1—53, 1937 — Р. XXXV ч. 1—52, 1938 — Р. XXXVI ч. 1—52, 1939 — Р. XXXVII ч. 1—33.

Примітки: Опис здійснено до 1939 р. У вихідних даних на с. 2(4) зазначено варіанти підназви: «Перша найстарша і найбільша часопись в Канаді», «Перша і найстарша українська часопись в Канаді (зарегістрована)», «Перший, найстарший і найбільший тижневик в Канаді», «Передовий український тижневик» тощо. У ч. 19 за 1910 р. вміщено інформацію, що В. Купчинський був співредактором «Канадйського Фармера». Число 38 за 1905 р. вийшло із запізненням через страйк вінніпезьких друкарів; 12 жовтня цього ж року вийшло не-номероване «спеціальне еміграційне число» зі збереженням періодичності (фактично — ч. 41); ч. 19 за 1906 р. помилково зазначене як ч. 18; інформацію щодо редакторства П. І. Негрича подано у ч. 18 за 1906 р. («Важне оголошення») за підписом менеджера J. A. Barry; у ч. 14 за 1907 р. вміщено читачку анкету для укладання книги про українців у Канаді; у ч. 25 за 1907 р. повідомляється, що на час відсутності редактора

О. Мегаса впродовж кількох тижнів газету редагуватиме Гнат Пляцко; у ч. 47 за 1909 р. зазначено, що до нього ввійшли важливі статті й новини з ч. 46, яке не вийшло через «брак електричної сили»; у ч. 52 (р. VII) та ч. 1 (р. VIII) помилково зазначено 1909 р. замість 1910 р.; ч. 21—24 за 1919 р. не вийшли через загальний страйк робітників Вінніпега; у ч. 9 за 1927 р. редакція заявила, що два місяці безкоштовно надсилатиме «Канадйський Фармер» усім новоприбулим українським іммігрантам; ч. 38 за 1936 р. — «Обжинкове», у трьох частинах.

Додатки: «Слово від вуйка Штіфа» — у ч. 31 за 1927 р., «Вуйко Штіф» — у ч. 20 і 30 за 1929 р.

Перше число першого українського часопису в Канаді, ініціаторами видання якого були І. Негрич, К. Генік, І. Бодруг і Т. Томашевський, відкривало звернення «До наших читателів»: редакція наголошувала на пріоритетах свого видання — бути патріотом і працювати на благо нової батьківщини для зростання власного й колективного добробуту, але водночас берегти свою національну гідність, пам'ятати й розвивати на чужині українські традиції, ознайомлювати інші народи Канади з історією і культурою рідного народу: «Кожний чоловік вже з натури посідає афект до краю, в котрім родив ся, і бідний на духу є той, котрий забуває на свій власний нарід; однак заходять випадки в житю, котрі змушають змінити місце свого побуту... Щоб пробудити наш нарід зі сну і щоб крім житя матеріального впоїти в него житє духове заложили ми газету, котра могла би відповісти своєї задачі і поучувала нарід що до прав і обставин сего краю, містила в собі статі поучаючі з історії, економії, географії і політики, новинки і дописи з кольоній і старого краю, теперішній рух релігійний, словом все, що народови може принести користь матеряльну і моральну» (1903. — Ч. 1).

«Канадйський Фармер» завдячував своєю появою фінансовій підтримці Ліберальної партії Канади, зокрема міністра внутрішніх справ уряду лібералів Франка Олівера й видавництва «Free Press». Тому впродовж перших років у виданні друкувалося багато матеріалів, які ознайомлювали з програмою цієї партії, її кандидатами до парламенту й органів муніципальної влади, з'ясовували значення термінів «консерватор» і «ліберал», розповідали про права виборців, а також подавалися зразки бюлетенів із позначками навпроти прізвищ відповідних кандидатів («Як голосувати», «Ліберали суть поступовими»). Передвиборні дис-

(Дальше буде).

кусії іноді переростали в часописну полеміку: газета «Слово», що з'явилася друком 1904 р. і підтримувала політичну лінію консервативної партії, звинувачувала «Канадійського Фармера» у зраді віри батьків і національних інтересів українців. У відповідь «Слово» було назване передвиборним проектом консерваторів, доказ чого — зміна орієнтації із політичного видання на релігійне після поразки на виборах, звинувачення у сіянні розбрату й релігійної ненависті між українськими емігрантами («До братів Русинів», «Русинодам на розум»). Редакція висловила також протест, що друкований орган єпископа Ортинського у США назвав «Канадійський Фармер» москвофільським часописом, зауваживши, що редакція може не поділяти думку авторів. Поміж виданнями велася, окрім політичної, і релігійна полеміка, позаяк І. Негрич був священником т. зв. незалежної грецької Церкви, близької до протестантських кіл, а О. Гикавий — членом організаційної групи української греко-православної Церкви, яка у 20-ті рр. XX ст. переживала період становлення у Канаді. Натомість за редакторства О. Мегаса чи Т. Дацківа часопис уникав гострих дискусій, прагнучи об'єднати українських емігрантів, у газеті переважали інформаційні матеріали. Дискусії «Канадійського Фармера» з іншими українськими виданнями в Канаді з часом змінювали свій характер. У перше десятиліття найбільшою гостротою та тривалістю відзначалася полеміка редактора часопису О. Гикавого з П. Карманським, який друкувався на той час у газеті «Канада» («Причинок до «Малпачого Зеркала» в Канаді», «Карманському на здоров'я» (підп.: Канадиец), «Карманській збожеволів?»). В одній із публікацій редактор навіть спростовував звинувачення опонента в тому, що він сам фабрикує «дописи», й обіцяв оприлюднити рукописи («Слівце до п. Карманського»). «Канадійський Фармер» вів також полеміку з такими українськими часописами в Канаді, як «Новини», «Канадійський Русин», «Канадійський Українець», «Український Голос» («Уваги на часі», «Сам наварив, а не хоче їсти», «Ще до кат. з'їзду на Мондер», «Від напасти не пропасти»). Газета інформувала про судовий процес редактора «Українського Голосу» Т. Ферлея проти редактора «Канадійського Русина» О. Сушка, що «скінчив ся мирною дорогою», висвітлював полеміку між О. Грицаєм та О. Назаруком («Кливетникові України: Отвертий лист до д-ра Осипа Назарука з приводу зрадницького акту критики в Америці й Канаді 1922 р.»; «Про Сирітоньку Грицайну: Про нову «зорю» на большевицькім небі слів кілька — або: Дещо про гумористику і порожнечу

типу т. зв. поступового інтелігента (з моїх споминів про «поступові» відносини при Галицькім уряді»)). 1926 р. редакція дискутувала з «Українським Голосом» щодо адекватності висвітлення «Канадійським Фармером» протестів українців Канади проти прийняття румунської королеви («Кривлять душею»). Існувала тимчасова рубрика «Окрушини», яка містила коментарі щодо публікацій в інших еміграційних українських часописах. У статті «Добра і зла Преса» протиставлено руйницьку та добру пресу за типом впливу на свідомість читача. Часописна полеміка відображала процес культурного зросту української еміграції, розвитку журналістської культури.

Підтримка часописом ліберальних вартостей не була політичною декларацією: редакція намагалася висвітлювати різні погляди, давала слово опонентам. Традиційний розбрат між українцями спричиняв той факт, що на початку століття присутність у Канаді 100-тисячної української громади не була відчутною організаційно й духовно, порівняно з іншими народами. Одна з причин цього — перевага серед канадських українців неосвічених селян, друга ж — внутрішні конфлікти в середині громади. Згода між провідниками, перевага духовних потреб над матеріальними, зріст моральності, боротьба із пияцтвом, здобуття вищої освіти — шлях до успіху й авторитету, наголошувала редакція у статтях «Доля Русинів в Канаді», «Будуйте школи!». Автори часопису заохочували також до вивчення англійської мови: серед англійців існувало справедливе побоювання, що коли «чужинці» вивчать досконало їхню мову, здобудуть вищу освіту — витіснять своїми здібностями із високих посад «патентованих англійських білорасовців». І справді: пізніший шкільний досвід засвідчив, що українські діти часто виявляли більші здібності, ніж англійські («Ріжні погляди»).

У перші роки виходу газети тут переважали інформаційні матеріали: розповіді про події у Канаді та світі, відомості про роботу читалень ім. Т. Шевченка, «Кружка русько-української молодіжи», інших громадських організацій, юридичні поради щодо заповнення документів і економічні щодо обміну австрійських грошей на канадські. Важливим був моральний аспект: якщо на українських концертах і виставах зали «світяться пустками», то салони й «пулруми» аж гудять від наших «бідуючих в Канаді русинів» («Позір», «Де би піти?»). Часопис закликав боротися за свої національні й політичні права, згуртовуючись у товариства й кооперативи, через розвиток національного шкільництва й самоосвіту, нагадував,

що нові закони розширювали мовні права народів Канади («Відозва до канадійських русинів», «Всенародне руске віче!»). 1914 р. у Вінніпегу відбулося віче з нагоди 100-річчя з дня народження Т. Шевченка, а в театрі «Queen's Theatre» — урочистий вечір. Оголошення й повідомлення про ці та інші акції, як і тексти звітів про діяльність громадських товариств та організацій у Галичині й Канаді систематично друкувалися на сторінках часопису. У святкових числах вміщувалося привітання з нагоди Різдва та Великодня, статті про релігійні й національні свята. Редакція зазначала на початку виходу газети, що не друкує безіменних дописів. Свідчення високої журналістської культури газети та жанрового розмаїття — численні редакційні матеріали, авторські публікації, дописи та передруки із американських, французьких і галицьких видань, що передбачало їх систематичний моніторинг.

У період Першої світової війни зв'язок із батьківщиною був перерваний, тому газета не могла потрапити в Галичину. Стаття «З приводу 25-літної річниці існування нашого часопису», вміщена в ч. 3 за 1928 р., інформувала, що в кінці 1914 р. власником «Канадійського Фармера» став чех Доячек, обсяг видання збільшився до 12—16 с., а кількість передплатників — до 12 тис. Водночас із січня 1915 р. газету почали друкувати на лінотипі. У вересні 1918 р. військова влада Канади заборонила друк усіх українських періодичних видань і книг, тому впродовж місяця газета не виходила. Числа за 27 жовтня та 1 листопада 1918 р. вийшли польською мовою, від 8 листопада 1918 р. до 4 квітня 1919 р. часопис виходив двома мовами, а після скасування «двомовного» розпорядження доміняльним урядом — знову лише українською. Цю адміністративну заборону спровокувала більшовицька україномовна преса Канади, зокрема часопис «Робочий Народ», який жорстко критикував канадський уряд. Із початком Другої світової війни існуючі поштові й торговельні зв'язки знову було втрачено, а після поновлення радянської окупації 1944 р. не могло бути мови про співпрацю.

«Новинки» — універсальна інформаційна рубрика, що існувала впродовж першого 20-ліття виходу часопису. Іноді інформація у ній подавалася окремими замітками із самостійними назвами («З доміняльного парламенту», «Місто Вінніпег прогало», «Торговий рух Канади»), іноді ж групувалася у підрубриках («З Канади», «Зі Світа», «Дещо із Злуч. Держав і Мексика»). Тут містилися повідомлення про важливі зовнішньо- та внутрішньополітичні події, культурні акції, науково-технічні винаходи, різноманітні цікаві

факти. Переважно це була редакційна інформація, іноді — передруки з американської чи західноєвропейської преси. Чимало матеріалів «Новинок» інформували про життя української спільноти в Канаді: перебіг виборів, посвячення новозбудованих церков і відкриття нових читалень «Просвіти», засідання українських товариств, мітинги, збори, віча, концерти тощо. Українська громада активно реагувала на резонансні події на батьківщині: протести студентів Львівського університету й загибель Адама Коцка, оголосивши на вічі в Вінніпегу збір коштів на «допомоговий фонд», традиційними стали щорічні шевченківські святкування, українці організовували масові протести проти голодомору та репресій сталінського режиму в Україні. Дискутувалися у «Новинках» релігійні проблеми, зумовлені процесом становлення у Канаді різних конфесій — греко-католицької, православної та протестантських, релігійна тема часто була епіцентром полеміки поміж різними українськими часописами Канади. Визначним фактом став приїзд до Канади 1910 р. митрополита Андрея Шептицького та подальше призначення Папою Римським спеціального греко-католицького єпископа для Канади, яким став Н. Будка. Серед жахливих катастроф першої половини ХХ ст. на сторінках газети згадувалися землетрус у Сан-Франциско (1906 р.), загибель кораблів «Титанік» (1912 р.) та «Емпрес» (1914 р.), а також залізничні й автомобільні аварії у Канаді, напади й розбої, надзвичайні випадки. Під час війни Росії та Японії, Мексики та США, у період Визвольних змагань українського народу, громадянської війни в Іспанії в матеріалах рубрики детально висвітлювалося становище на фронтах. Функціонували тимчасові вузькотематичні інформаційні рубрики: «Розрухи в Росії» (про політичну ситуацію в Росії поміж революціями 1905—1917 рр., масові страйки з вимогами зміни державного устрою), «Послідні вісти з війни на Далекім Сході» (про становище на фронтах під час російсько-японської війни, огляд пресових публікацій щодо причин поразки Росії).

Докладніше політичну ситуацію у світі подавала рубрика із варіативними назвами: «Где що зі світа», «Зі світа», «Огляд важніших подій в світі», «Огляд світових подій», «Вісти зі світа», «Вісти з ріжних країв», часто із підрубриками («З Німеччини», «З Росії» чи «Зі Світів», «З Грузії», «З Японії», «З Франції», «З Китаю», «З Японії» тощо). Частково дублювали тематику згаданих рубрик «Ріжні вісти». Напередодні Першої та Другої світових воєн домінувала інформація про зростання політичного напруження, розбудову армій, мілітарний рух на кордонах, оголошення в багатьох

європейських країнах загальної мобілізації («Росія дише війною проти Австрії», «Австрія увійшла в склад Німеччини», «Вибух війни наступить сего літа?»). Повідомлення відновлювали хроніку громадянської війни в Іспанії: злочини й репресії соціалістичного уряду, підтримуваного СРСР, та переможну боротьбу іспанських національних військ на чолі з генералом Франко («Кривава революція в Іспанії», «Почалася велика офензива іспанських національних військ», «Генерал Франко зближається до середземного моря»). У матеріалах згаданих рубрик висвітлювалися також регіональні конфлікти, як-от: революція у Бельгії, атентат на президента США Рузвельта, мобілізація британських солдат до Китаю через масові заворушення. Матеріали рубрики розкривали такі резонансні події, як розкриття у 30-ті рр. мережі комуністичної шпигунської організації у Франції, координованої радянським дипломатом Раковським, масові виступи українських селян проти радянських методів господарювання і боротьба більшовиків проти загрози українського сепаратизму та зросту антисемітизму, економічна криза в Польщі й оголошення маршалком Польщі умов амністії для політичних в'язнів.

Рубрика «Вісти з Канади» («Що дієсь в Канаді», «Місцеві вісти») ознайомлювала з різними важливими фактами суспільно-політичного, господарського, культурного життя (чергові парламентські та муніципальні вибори, діяльність політичних партій і їх лідерів, місцевої влади, розбудова канадської залізниці та її роль в економічному поступі країни, телефонізація нових регіонів, великі торговельні угоди й податкова політика уряду, робітничі страйки, політика щодо іммігрантів, зокрема українців). З метою забезпечення правового захисту канадських українців редакція газети друкувала урядові документи в перекладі українською мовою про правила користування землею («Північно-західна Канада. Ухвали дотичні гомстедів»). Часопис висвітлював візити відомих політичних діячів, зокрема коронованих осіб, а також катастрофи, нещасні випадки, вбивства, судові процеси. Редакція розповідала про важке становище автохтонного населення — індіанців, багато з яких гинуло від холоду та голоду, їхні сподівання на відновлення своєї незалежності.

Значну увагу на сторінках газети приділялося розкриттю національно-культурного життя українців у Канаді. Упродовж 1935 р. редакція друкувала списки українців, які закінчили університети Канади та США, неодноразово повідомляла про успішні виступи учнів піаністки Наталі Максимович перед професорами «Злучених Королівських Шкіл Музики», українську

класичну музику в виконанні струнного оркестру під керівництвом Ф. Сачинського на радіо та групу українських журналісток, що вели годинну україномовну радіопередачу в Саскачевані. Висвітлювалася діяльність різноманітних товариств і громадських організацій — «Просвіти», «Сокола», Пласту, відзначення національних свят («Автомобілева маніфестація виннипегських українців»), акцентувалося на необхідності їх доброї організації, бо це сприяло формуванню позитивного іміджу українців у Канаді. 1909 р. вийшла англomовна брошура П. Зварича «Про Русинів в Альберті» у редакції «Observer», що ознайомлювала населення Альберти з історією України, виникненням самоназви «русини» і відмінністю їх від росіян, причинами еміграції українців до Канади, особливостями національного характеру, релігії, щоб зруйнувати упередження щодо них. Редакція вітала подібні ініціативи й заохочувала читачів до читання аналогічних видань. Із часом інформування про події в Канаді розширилося: у 30-ті рр. з'явилися нові рубрики, що докладно повідомляли про життя регіонів, як-от: «Вісти із Саскачевану», «Вісти з Альберти», «Вісти з Бритиш Колумбії», де редакція мала власних кореспондентів.

Часопис віддзеркалював зміни політичного обличчя світу впродовж XX ст. Особливу увагу було звернено на Австро-Угорщину й Росію, згодом — Польщу й СРСР, позаяк саме до цих держав входили частини українських етнічних територій. Новини про події на батьківщині зосереджено під рубриками «З Рідного Краю», «Вісти зі Старого Краю», «Новини з Старого Краю», «З Російської України», згодом — «Вісти з рідної землі», «Вісти з України», «Вісти з українських земель» (іноді з підрубриками за регіонами: «З Галичини», «З російської України», «З Буковини» тощо). Якщо на початку століття у матеріалах про становище українців в Росії домінувала культурологічна тематика — поява україномовних часописів, стан освіти, мовне питання, літературне та культурне життя («За рідну школу в російській Україні», «Українські катедри в університетах»), участь українців у російській Думі, заборони святкування Шевченкових роковин російською владою, то після 1914 р. центральною стала політична тематика. У газеті висвітлено хід Визвольних змагань (друкувалися основні урядові документи, промови лідерів УНР та ЗУНР), редакція «Канадйського Фармера» повідомляла про ситуацію на фронтах, міждержавні переговори й укладення мирних угод, акцентувала на оманливості політики «українізації» в УРСР, поступовому наростанню «чер-

воного терору», апогеем якого став голодомор, інформувала про організацію фондів допомоги голодуючим у Галичині та в еміграції. Серед публікацій згаданих рубрик — «Велика Україна напередодні страшного голоду», «Голод в Україні та Ліга Націй», «Большевики роблять чистку на Україні», «Під чоботом окупанта: Стан червоної армії на Україні», «Про Тухачевського: Споза куліс кривавої сталінської масакри?», «В Москві судять найвисших російських достойників», «Хотять виселити 15 мільйонів людей». Йшлося не тільки про арешти української інтелігенції, особливо вихідців із Західної України, розгром автокефальної Церкви, масові депортації, а й про репресії супроти керівників радянських республік, відомих політичних і військових діячів, учених. Політика терору, що її провадив радянський уряд в Україні, спричинила розкол серед комуністів в еміграції. «Канадійський Фармер» містив також інформації про рішення Ліги Націй щодо оцінювання ситуації в СРСР та Польщі, передруки й огляди публікацій європейської преси, у яких головними причинами голоду 1932—1933 рр. названо політичний режим, колективізацію і нещадну експлуатацію України Москвою.

На сторінках газети події у Галичині висвітлювалися докладніше, ніж на Сході України, позаяк більшість української еміграції в Канаді на початку ХХ ст. були вихідцями із Західної України. Багато уваги приділено наслідкам впровадження австрійської виборчої реформи, діяльності українських послів у парламенті у Відні (згодом — сеймі у Варшаві) і Галицькому сеймі, боротьбі українців проти полонізації у сферах релігії та освіти. Численні передруки із галицької («Діло», «Руслан», «Наше Життя», «Новий Час», «Нова Зоря», «Український Прапор») та еміграційної («Тризуб» (Париж), «Свобода» (США)) преси засвідчували намагання українців у Галичині розвинути власне національно-політичне й культурне життя в умовах відсутності державної організації, боротьбу українців за свої права у Чехословаччині та Румунії: від відкриття україномовної радіостанції на Закарпатті всупереч протестам словаків до проголошення Карпатської України. Не тільки в СРСР, а й у Польщі українці зазнавали репресій: спершу у 20-х рр., відразу після поразки Визвольних змагань, а потім на початку 30-х рр. Галичиною прокотилася хвиля пацифікації із масовими арештами, звільненнями з посад, конфіскаціями друкованих видань. «Канадійський Фармер» друкував списки ув'язнених українців у Львові, Тернополі, Станіславі, Бережанах, Радехові, Рогатині та інших містах, звістки про при-

душення повстання на Поліссі польськими військами і запровадження пресової цензури на висвітлення цих подій. Тож не дивно, що святкування річниць видатних постатей української культури — ювілеїв Т. Шевченка й І. Франка — ставали всенародними політичними маніфестаціями. Коли у Великій Британії було створено Лігу британських українців — організацію, що домагалася британського протекторату над українцями Польщі та СРСР, то її членами стали й співробітники «National Press» — В. Біберович, М. Бодруг, Г. І. Курдидик та ін., що не могло не позначитися на публікаціях часопису.

Пильну увагу редакції було звернено на релігійне життя: підписання Конкордату Польщі з Ватиканом, що трактувався як один із засобів боротьби поляків проти української греко-католицької Церкви (газета подала текст польсько-ватиканської угоди українською мовою), виступи митрополита Шептицького проти масового закриття польською владою православних церков Волині та Холмщини, недопущення до виступу єпископа І. Бучка на 34-му євхаристійному конгресі в Будапешті.

Огляд пресових публікацій містив редакційні коментарі щодо оцінки європейськими державами фактів порушення Польщею угод, підписаних на Паризькій мирній конференції: «Англійський часопис ганьбить поляків», «Що бачив французький журналіст у Хусті і Львові», «Над могилою мученика: Огляд преси» (А. В.; передрук із «Дзвона») — про вбивство С. Петлюри та «Хто вбив полковника Е. Коновальця» (із «Times»). Редакція критикувала угодовську, на її думку, позицію петлюрівського часопису «Тризуб» (Париж) у питанні українсько-польських відносин («Кому що до вподоби»), а також підписання УНДО 1935 р. українсько-польської угоди, яка не сприяла взаємному порозумінню, була на користь лише польській стороні й поглибила внутрішній розкол українського суспільства («Українсько-польська угода валиться»). Кореспондент британської газети «Manchester Guardian», перебуваючи у Львові 1933 р., відзначав, що Польща стає подібною до африканської держави, а коли потребуватиме допомоги світу, «тоді Польща і польський нарід відчує, що то значить ломати міжнародні умови і свої власні закони» (По Польських Тюрмах. — 1933. — Ч. 7). Упродовж 1926—1927 рр. «Канадійський Фармер» друкував стенограму процесу проти Шварцбарта («Процес проти вбийника Петлюри: Із судової салі в Парижі»).

У виданні містилася дефініція поняття «часопис» — це «публічне оголошуване друком вістей уся-

кого змісту із сучасної пори, в певних означених відступах часу, для як найширшого круга людей» (Дешо про часописи. — 1910. — Ч. 31). Основні поняття психології, біології, хімії з'ясовували статті: «Психологія: Начерк науки про людську душу» І. Раковського, «Причинок до психології смерти» С. С. Епштейна (переклад І. Франка), «Що таке психологія» Еверена Дін Мартіна, «Що таке біологія» Вернана Келога, «Хемія і світова політика». Наукове обґрунтування расових відмінностей між українцями й найближчими сусідами мало водночас політичне значення: «Наука антропологии власне доказує точними числами, що се неправда, що Українці не є ані помосковщиними Поляками, ані ополяченими Великоросами. Доказ в тім, що Українці багато більше відрізняють ся від Великоросів, ніж Поляки і багато більше відрізняють ся від Поляків ніж Москалі» (Що каже наука антропологии про Українців. — 1919. — Ч. 51). Заснована 1929 р., рубрика «З наукового світу» хоча й не охоплювала всіх наукових публікацій, однак засвідчувала зростання читачького інтересу до науково-популярних розвідок. Серед них — «Нема життя на місяці, ні на планетах», «Звідки взялися назви народів і країв», «Людина зперед сто-тисяч літ», «О декотрих півдиких народах Росії», «Просвіта в Японії», «Людський ум і нові думки», М. Нагасць «Організація наукової праці» (за «Тризубом»).

Статті політологічної та суспільно-політичної тематики порушували актуальні проблеми тогочасного життя та розкривали теоретичні аспекти розвитку суспільства. Серед аналітичних матеріалів — цикли публікацій В. Босого «Всесвітний хаос», «Розвал Європи і Україна», Ю. Вассіяна «Пізнання а життя», В. Кучабського «Большевизм і суч. завдання Українського Заходу», А. Блага «Кріза інтелігенції». Наголошено й на актуальних політичних проблемах — вихованні активної громадянської позиції у канадських українців, обранні українців до громадського уряду на муніципальних виборах, бо байдужість і невміння бачити причинно-наслідкові зв'язки між політикою і приватним життям призводило до масових підкупів голосів виборців, деморалізації громад («Наша політична несвідомість», «Під розвагу руським громадам»). Про шкідливість історичних стереотипів і руйнацію ідеї неподільності «державного тіла» колишньої Російської імперії йшлося у статті О. Лотоцького «Старий забобон» (із «Тризуба»): «На карті Європи давніш красувалися дві клаптяні держави, пошиті з клаптиків різних національних територій, — Австро-Угорщина та Росія. Перша сшивалася

пильною мозаїчною працею своїх дипломатів, друга — силою та підступом» (1926. — Ч. 4). Підстави створення антирадянського блоку з'ясовано у статті «Чому світ не любить Росії». Різних аспектів українсько-російських відносин, як в історичному, так і в політичному контекстах, торкалися статті «Російська революція та Україна» О. Шульгина, «Українське село та російська комуністична партія» Г. Коваля (передрук із «Тризуба»), «Національна політика в СРСР» (із «Трудової України», Прага), «Червоний терор: Україна», «Система Ягоди: Ревеляції совітського прокуратора втікача», «Несамовита «Ліста Страт» Совітських достойників», «Світові випадки і українська справа». Проголошення демократичних гасел у радянській конституції 1936 р. було лише декларацією для заспокоєння Європи: «Необізнана з Росією н.пр. канадйська преса також підтягає за комуністами і трактує згадану комуністичну конституцію зовсім поважно», — наголошено в газеті (Совітська конституція. — 1936. — Ч. 31). І справді: після перемоги Гітлера та узурпації ним влади в Німеччині Франція прагнула до зближення із СРСР у страху перед військовим реваншем Німеччини.

Натомість українці пов'язували з майбутньою війною надії на здобуття державної незалежності внаслідок нового переділу світу, й успіху цих сподівань мав сприяти розвиток національної ідеї. Очікування на допомогу Німеччини більшість сприймала критично, остерігаючись, щоб Україна знову не стала чиєюсь колонією («Яку поміч прийме Україна»). Тому націоналізм у 30-ті рр. був чи не найпопулярнішою ідеологією не тільки в Галичині, а й у більшості країн Європи, особливо серед молоді. У Галичині культ національної ідеї став могутнім забором проти різновекторної політичної експансії країн-сусідів: «Націоналізм стоїть понад усім дрібним партійним, марним і хвилевим, він є одною величною силою — волею, що панує над усім... Як Бог творив світ, то першого дня сотворив світло, і націоналізм із своєю традиційною законною правдою є тим світлом для кожного колективу. На сім світлі має повстати й наш національний світ, нація, держава» (Що таке націоналізм? — 1932. — Ч. 11; передрук із «Самостійної Думки»). Ці та інші аспекти національної ідеї у контексті міжнародних відносин дискутували публікації: «Українці приготуються на випадок війни», А. Б. «Перспективи нашої культури», М. Лозинський «Польща й Україна», «Др. Павло Рорбах про вплив положення в Європі на українську справу», «Великодержавна Польща» (за «Українським пресовим бюро»).

Як назвичайну подію сприйняли українці атентат на графа Потоцького, виконаний М. Січинським. Вона докладно висвітлювалася на шпальтах газети — від короткого інформаційного повідомлення до скрупульозного подання хроніки подій у циклі публікацій «Гр. Потоцький убитий» (1908. — Ч. 16—27). У пізніших публікаціях мова йшла про судовий процес над М. Січинським, його втечу із в'язниці («Січинський засуджений», «Промова Січинського», «Січинський помилуваний», «Хто випустив Січинського на волю?» — передрук із часопису «Борба» розповіді С. Пилипчука).

Одним із фронтів національної боротьби українців у Польщі був освітній. Проблеми українського шкільництва в Галичині та долання перешкод на шляху здобуття середньої та вищої освіти порушувалися у статтях: «Лихоліття української школи», «Українська школа в Польщі поза Галичиною», «Українське культурно-освітнє життя під Польщею» — промова М. Галущинського в польському сенаті. Зверталася увага на проблеми обов'язкового святкування польських національних свят в українських школах, відсутності україномовних шкільних свідочств, адміністративних ускладнень для вступу випускників українських шкіл до вчительських семінарій. Про героїчну спробу державної організації українців Закарпаття мова йде у публікаціях: «Карпатська Україна», «Розвал Чехо-Словаччини і напад мадярів на Карпатську Україну», «Європа подивляється героїську боротьбу Карпатської України», «Москвофіли і Карпатська Україна: Москвофіли в ролі Юдів».

Публікації релігійної проблематики торкалися як історичних джерел надприродних вірувань, так і актуальних церковних питань. 1907 р. на сторінках газети тривала дискусія про віру й науку. Серед публікацій про історію релігії — «Вірування старинних народів», «Чи поганин Вергілій проповідував прихід Христа?», «Будда і буддизм», «Євангельська віра в старій Англії» М. Драгоманова, «З подробиць про суд, розп'яття і воскресення Христа» Й. Застирця, «Релігійна війна у Франції», «З історії людської жорстокости» Б. Мервіна. Стаття М. Павлика «Іван Наумович і русько-українська народня справа» ставила під сумнів офіційну тезу про причини еміграції І. Наумовича до Росії і доводила, що його життю в Австрії нічого не загрожувало. Моральні проблеми актуалізували статті «Добро і зло» — про подвійну природу людської натури, «Чого нам треба?» Арія — про руйнівний вплив релігійних чвар та потребу просвіти народу, «Релігійна і расова різниця» — про релігійні незгоди в середовищі української

еміграції, що полягали перш за все в багатоконфесійності. Поширену, хоча й неаргументовану, тезу про несумісність робітничого руху й релігії спростовувала стаття «Релігія і Робітництво», передрукована з часопису «Січ»: «Хто справді шанує релігію і церков, той не валить і не плюгавить церкви ні тої, до котрої належить, ні тої, до котрої належать інші» (1926. — Ч. 37). Водночас автор вбачав генезу модерного безвірства в намаганні буржуазії виправдати своє грошолобство. Багато публікацій висвітлювали заснування та діяльність греко-православної Церкви в Канаді, розвиток греко-католицьких парафій після іменування єпископа для українців Канади («Ще про руського єпископа для Канади», «Інтронізація руського гр.-католицького єпископа», «Новий єпископ для Канадійських Українців»), застерігали перед ошукуванням сектантів (П. Божик «Пригода на Святий Вечір у Балбейників»). Серед релігійних матеріалів особливою сердечністю вирізнялися проповіді, що друкувалися у святкових числах газети, часто без підпису: «З нагоди Різдва Христового», «Наука на Різдво Христове» (з «Духовної Бесіди»), Христя Лисенко «Царство Боже».

1914 р. відзначався 100-літній ювілей з дня народження Т. Шевченка: свято стало духовним прапором, об'єднавши на якийсь час розрізнені чи й ворогуючі групи української еміграції в Канаді. «Канадійський Фармер» опублікував численні біографічні матеріали, публіцистичні й літературознавчі статті, твори Шевченка. На першій сторінці тривалий час друкувалося гасло «Святкуйте, Братя, Українці Ювілейний Рік Тараса Шевченка 1914» із портретом поета, вийшло друком також спеціальне ювілейне (12-те) число. Серед публікацій цього та пізніших (як правило, березневих) чисел — М. С. Кобякова «Мати в Шевченкових творах», В. Левицький «Значінє Тараса Шевченка», А. Яринович «Сторінка з біографії Т. Шевченка» (з «Ради»), В. Заїкін «З приводу 65 роковин смерті Тараса Шевченка», «Шевченківські роковини буденіють». Політологічний аспект одного з шевченкознавчих досліджень цікавий не лише місцем проживання автора статті «Шевченко й ми» — А. Ріжка-Незбієнка з Марокко, а й спробою екстраполювати національно-політичні ідеали Шевченка на ситуацію періоду Визвольних змагань: нерозуміння потреб народу урядом Центральної Ради, класовий розбрат унаслідок переваги партійних інтересів над національними, ілюзорність сподівання на Лігу Націй. Серед інших літературознавчих досліджень переважають статті з історії літератури: «Мудрець із народа Григорій Савич Сковорода», «Поет-Народолобець: Життя та діла Пав-

ла Грабовського» Г. Коваленка-Коломацького, «Поезії Евгена Маланюка» О. Іваха, «Людина Української Нації: В 30-ті роковини смерті Мих. Драгоманова» Ф. Ф., «Всеукраїнське свято: Ювілей Акад. М. Грушевського» В. Дорошенка, «Культ книжки» С. Сірополка, «Збагацуймо нашу літературу перекладами» В. Короліва-Старого та ін. Чимало публікацій присвячено життю та творчості Лесі Українки й О. Кобилянської, деякі з яких передруковано з інших джерел: «Леся Українка (Лариса Косач-Квітка). 1872—1913» (з надісланої до редакції книги С. Русової), «Ольга Кобилянська: З нагоди 40-літньої літературної творчості» М. Сріблянського (псевд. М. Шаповала), «Ольга Кобилянська в себе вдома» О. Дучимінської, «Ольга Кобилянська: Критичний нарис» В. Ігнатовича, «Ольга Кобилянська на чужині» (з «Рідного Краю» й «Нового Часу»). У 20—30-х рр. з'явилося друком чимало матеріалів про творчість І. Франка, що намагалися окреслити світогляд письменника та його місце в історії української літератури: С. Смаль-Стоцький «Характеристика літературної діяльності Ів. Франка», М. Голубець «На маргінесі культу Франка», «Роковини смерті Франка» (звернення ювілейного Комітету з проханням про допомогу в справі побудови пам'ятника), І. Гор «Над могилою Івана Франка». Автор останньої публікації наголошував, що найкращим пам'ятником для Франка є той, що зріс «в душах-серцях мільйонів на всіх українських землях, це та печать з якою рушили ці мільйони в мандрівку століть, щоби здійснювати його заповіти» (1928. — Ч. 28). Редакція вмістила коментар щодо інформації у харківських виданнях про злиденне становище українських артистів і наповнення сценічного життя чужим, російським, змістом.

Рецензії у газеті були нечисленними, це, зокрема, відзиви на роман Б. Лепкого «Мазепа» (В. Безушко «Лепкого Мазепа»), книги В. Винниченка (Д. Г. «Політика «чесности зі собою», Арій «Третя книжка оповідань» В. Винниченка»), на працю М. Грушевського «З історії релігійної думки на Україні».

Мистецьким проблемам присвячено публікації М. Почульського «Народні сьпіваки на Україні-Руси», М. Голубця «Генрік Ібсен (1828—1928)». У виданні друкувалися відгуки про гастролі С. Крушельницької у Канаді 1928 р. та відзиви про видатну українську співачку із канадської преси. Серед етнографічних матеріалів — публікації «Народня ноша» Леся Мартовича, «Різдвяні Звичаї Українського Народу» Л. Лепкого, «Різдво й Новий Рік у Народних Повірях». У 20-х рр. існувала окрема рубрика «Театр і Мистецтво». У численних повідомленнях йшлося про успіхи

танцювальної школи В. Авраменка й українських кінофільмів корпорації В. Авраменка — «Маруся», «Наталка Полтавка» й «Запорожець за Дунаєм» («Великий попис українських танців у Вінніпегу», «Два вечери Авраменка», «Перша національна українська фільма «Наталка Полтавка»»).

Грунтовний історичний фактаж містять: цикл публікацій «Житє Українців Русинів в Старині», статті «Світогляд українського народу: Ескіз української мітології», І. Огієнко «Хрещення Українського народу», В. Пачовський «Володимир Великий у світлі легенди», «Дмитро Байда Вишневецький», «Львів — львина столиця», «Право в Польщі тому 300 літ: Як тоді під владою Польщі шляхта «правувалась» на українських землях», деякі з них передруковано з інших періодичних видань. Визвольним змаганням присвячено статті та спогади Д. Дорошенка «Мої спомини про недавнє минуле», Б. Лепкого «Осінь 1918 р.», «До спогадів бувшого гетьмана», Л. Цегельського «Як то по правді було?: Спомин про 1 листопада 1918 року» (з «Америки»), В. Мудрого «Проскурівський погром: Уривок зі споминів», О. Саліковського «Хто такий був Скоропадський?», В. С. «Як відплачують большевики вірну службу: Спомини бувшого большевицького агента в Галичині». У статті М. Кордуби «Хто ми?» наголошено на історичній єдності українських земель і українського народу, що нараховував 34 млн, належав до найбільших народів Європи та займав простір більший, ніж будь-яка європейська держава (за винятком Росії). Історичні корені українців досліджували й іноземні вчені: «Що говорять про нас чужі» — це розповідь про статтю Е. Бальч «Про славянську імміграцію до Сполучених Держав і її жерела» в американському тижневику «Charities and Common». Упродовж 1913 р. друкувався цикл публікацій О. Гикавого «Історія Канади» — про звичаї, вірування та спосіб життя індіанців, події, що відбувалися на цій землі після відкриття Америки Колумбом. 1927 р. вийшло спеціальне ювілейне число, присвячене 60-річчю Домініону Канади, що містило багато історичних матеріалів: «Канада колись а тепер» із картами 1867 та 1927 рр., на яких позначено межі заселення, «Про перших мешканців Канади», «Пшениця — найбільше багатство Канади», «Жіноцтво в Канаді», Й. Романюк «Як воно зайшло, що канадійці назвали нас «галішенами», стаття про діяльність Ку-Клукс-Клану. Публікації історичної тематики ознайомлювали також із різними країнами, їх історією, культурою, населенням і господарством: «Звичаї у Хінців», «Італія і Італійці», «Швайцарія», «Лицарі середніх віків», «Великі легенди і їх значіння

для долі народів», П. Шостаківський «Распутін чорний дух Росії».

Особливу увагу редакція часопису звертала на просвітні публікації, пояснюючи читачам необхідність вивчення англійської мови та здобуття їхніми дітьми вищої освіти. У перші роки виходу газети рекламовано дешевий (за \$1) підручник-розмовник («Уже вийшов Учебник Англійської Мови для руского народа», «Чи ж не так?»). Згодом тематика освітніх публікацій стала ширшою: «Дещо про веденє читалень», «Які часописи повинні бути в народній читальні?» (з «Просвіти»), «Народні бібліотеки: Теорія і практика», Н. Дорошенко «Як оживити бібліотеку», В. Купченко «Про вартість книжки», «Молодь, Книжка і Часопис» (із «Нового Часу»), «Школа висвободить нас», І. Огієнко «Рятуймо нашу еміграцію від мовного винародовлення: Лист до емігрантів в Америці й Канаді». Актуальними були й проблеми моралі: М. Чайківський «Алькоголь і мораль», «Алькоголь а злочин» (із «Поступу»).

Охорона здоров'я у Канаді стояла на значно вищому рівні, ніж у Галичині, тому важливо було ознайомити читача з основними уявленнями про гігієну, першу медичну допомогу, лікування і діагностику найпоширеніших захворювань. З-поміж цього типу матеріалів вирізняються цикли публікацій «Перша поміч в наглих занедужаннях» («Перша поміч»), О. Мегас «На теми популярної медицини і науки», І. Куровець «Життя і здоров'я людей: біологічно-гігієнічна розвідка», Гю Грент Ровел «Ідження» (перекл. Т. Д. Волохатюк), «Військова хірургія в старовині», рубрики «Порадник здоров'я», «Здоров'я. Добрі ради», «Гігієнічний кутик». Історію розвитку товариства «Сокіл» подав С. Гайдучок у статті «Провід тілесного виховання: огляд минулої роботи», підготувавши її спеціально для «Канадійського Фармера» на основі звітів гімнастичного «Сокола» у Львові, дирекції Академічної української гімназії у Львові, а також гімназій у Збаражі, Тернополі, Яворові та інших містах Галичини.

Матеріали про домашнє господарство редакція спочатку подавала як окремі публікації, однак згодом вони здобули «постійну прописку» в рубриці «Сторінка для Фармера» («Ради для фермерів», «Дещо для фермерів»). Це статті про догляд, годівлю і лікування свійських тварин, домашньої птиці, методи раціонального ведення домашнього господарства, сільськогосподарську техніку, обробіток землі: «Господарка інтензивна й екстензивна», «В сметані найдете гроші», «Як берегти здоров'я: Про гігієну на фармах», К. Продан «Сепаратор для цідження молока», В. Нестерводський «Дещо про пчоли», В. Шевкеник «Суспільна медич-

на обслуга», М. Стахурський «Ветеринарний лікар у недугах домашних звірят», «Ліченє головніших слабостей рогатої худоби», цикли публікацій: «Народнє господарство й фінанси», «Фільософія фінансів» Т. Келлі Диккенса, «Садівництво в Канаді» М. Карабута. На сторінках газети друковано також розповіді про перших фермерів Канади, розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства країни, статті ідейно-просвітницького характеру — «Господарство в княжі часи», «Молодь і політика», матеріали про фермерів в інших країнах. 1929 р. при редакції газети було організовано фінансовий департамент, який давав читачам поради щодо вигідного вкладання грошей і застерігав перед фінансовими небезпеками.

Перш ніж виникли спеціальні рубрики — «Руским жінкам: Добра газдиня», «Куток для женщин» із підрубрикою «Із жіночого руху в Галичині», «З жіночого світу», «Для Наших Жінок» — редакція друкувала окремі матеріали із проблем виховання, здоров'я сім'ї, облаштування помешкання і раціонального ведення домашнього господарства, ролі жінки в сім'ї та суспільстві. Опублікована 1908 р., стаття П. Зленецької «Наше жіноцтво» вперше окреслила коло проблем українських жінок у Канаді: відсутність публікацій жінок-читачок на шпальтах «Канадійського Фармера» — свідчення їх пасивності. Дівчата повинні прагнути не лише вдалого заміжжя і гарного вбрання, а й освіти, стати добрими матерями й господинями, і завдання батьків — виховати ці прагнення. Моральний аспект жіночого руху акцентує стаття «На «Голос жінки» Степовика: чоловік — сильніший і пануючий член сім'ї більш схильний, на думку автора, до деморалізації. Проблема фізичного, морального та психологічного виховання, здоров'я й гігієни присвячено цикл публікацій «О вихованю дітей», статті «Про домашнє вихованє дітей» П. Божик, «Про виховання дитини» О. Кисілевської. Секрети страв англійської кухні розкривав цикл публікацій «Англійська кухарка». Публікації «жіночих рубрик» розповідали про суспільне становище жінки від стародавніх часів до сучасності, знайомили з історією розвитку жіночого руху в різних країнах, актуалізували проблеми гендерної рівності — виборчого права, права на освіту, працю. Намагаючись розвіяти існуючі в суспільній свідомості сумніви щодо інтелектуальних здібностей жінок, редакція містила галерею портретів жінок — науковців і винахідниць: «Хто знає чи в недалекій будуччині вони усюда не будуть мати рівно управність? Треба сподіватись, що й наше руське жіноцтво в Канаді зажадає невдовзі права на рівні з мужчинами» (Таки

не жарту. — 1913. — Ч. 19). Досягнення світового жіночого руху на тогочасному хронологічному зрізі висвітлювали публікації: «Теперішня жінка», «Державна несвідомість українського жіноцтва», «Правління Англії в руках жінок», І. Блажкевич «Роля жінки в суспільстві», О. Кисілевська «Чому в теперішньому часі так усі цікавляться справою жіноцтва?». Про видатні постаті української культури йдеться у статтях «Леся Українка: Відчит п. М. Дими на концерті Українського жіночого товариства ім. Лесі Українки в Вінніпегу», «Ювілей сценічної праці Софії Стадникової». Натомість проблему наслідків емансипаційних процесів дискутував відгук Б. Катамай на статтю Єлисавети Морі в журналі «Форум» про вплив індустріалізації на моральний занепад родини, віддаленість дітей і батьків: «Кожна країна стримить до індустріалізації, а жодна з них не старається наперед знайти лік на ті лиха, котрі та індустріалізація приносить з собою» (Жінка про жінок. — 1932. — Ч. 47). У 1938 р. автором жіночої рубрики була Тетяна Шевчук. Окрім статей, рубрика містила художні твори, поради, дописи, моделі жіночого й дитячого одягу, які можна було замовити. Дуже багато статей передруковано із львівської «Жіночої Долі».

Доцільність подання у «Канадйському Фармері» публікацій для дітей не була вирішена однозначно. Так, ще 1907 р. редакція наголошувала у своєму коментарі, що не містить дописів для дітей, однак уже через два роки з'явилася нова рубрика «Куток для дітей» («Кутик для дітей», «Сторінка для Дітей»). Більшість матеріалів — це оповідання та казки Лесі Українки, оповіді про руських князів, казки Б. Грінченка («Лисичка-кума», «Сірко»), І. Франка («Коли ще звірі говорили»), М. Коцюбинського («Ялинка», «Харитя»), Дж. Р. Кіплінга («Ріккі-Тіккі-Тавві», «Про kota, що гуляв де сам хтів», «Збиточник Гумфрі: оповідане з Англійського»), деякі з них передруковано з часопису «Дзвінок». Публікувалися також розповіді дітей про свою школу.

1927 р. з'явилася рубрика «З життя Українського Студентства у Вінніпегу», що 1928 р. переросла в «Студентський відділ» — пресове представництво Організації українських студентів у Канаді. До редакційного комітету відділу у різний час входили М. Вавриків, С. Дима, А. Колцун, Д. Ільчишин та ін. Окремо зазначено адресу редакції відділу: «Ukrainian students' Association of Canada, box 1616. Winnipeg, Man». Тут вміщено статті, що порушували проблеми виховання, самоосвіти й самодисципліни (О. С. Мердін «Молодь серед непригожих умовин», С. Русова «Суспільні пи-

тання виховання»), ролі релігії у піднесенні моральності на тлі зростання науково-технічного прогресу («В день Різдва Христа. Молоді під розвагу», «З Христом прямуймо до відбудови Української Держави»), впливу жіноцтва на оновлення українського суспільства, моральної відповідальності духовних провідників за долю народу, розповіді про Пласт, деякі публікації є передруками з галицької періодики. Підрубрика «Повідомлення» містила інформацію про чергові збори Українського студентського комітету. 1927 р. друкувалися фотографії з короткими біографічними довідками українських студентів, що закінчували студії у Манітобському університеті.

Постійна рубрика «Дописи» («Дописи») найяскравіше висвітлювала культурний, економічний та організаційний розвиток української громади в Канаді. У перших дописах виразно переважала особистісна проблематика, докори та скарги, критика певних суспільних тенденцій, що змусило редакцію з'ясувати, яким же повинен бути характер дописів. У замітках «Де що про дописи і які вони мають бути», «Увага» наголошено, що часопис не може бути «мировим судом» і тому не друкує наклепів і анонімних матеріалів. Натомість були поради писати про господарсько-культурне життя у регіонах: «Ми не літаємо високо, не будемо ледових замків, ми хочемо тільки служити народови позитивними інформаціями про поступ і народне життя канадських Русинів» (1907. — Ч. 14). Порада була ефективною, тож справді невдовзі у дописах переважала інформація про життя канадських українців у різних околицях, урожайність, клімат, родючість ґрунтів, умови й оплату праці, про політичні, релігійні та моральні проблеми, зокрема руйнування сімей. Редакція упродовж тривалого часу спілкувалася з читачами, друкуючи відповіді на їх запитання у рубриках «Почтова скринка», «Відповіді редакції». У численних дописах актуалізувалися освітні питання, розповідалося про шевченківські святкування в українських громадах Канади, масові віча на захист М. Січинського. Цікавою була розповідь про виступ М. Січинського вже у США перед американськими політиками в Політичному інституті (Вільямстоун) Williamstown під час візиту польського міністра. У виступі спростувався факт наявності в Польщі демократії: промова мала такий резонанс, що навіть американська преса надрукувала її повністю («Як стейтські українці витали польського міністра»). Іноді матеріали рубрики деталізували редакційні повідомлення про події в Україні та середовищі української громади на чужині, зокрема про конфлікти українців із польською владою

(«Волинські листи») чи ж про жакливе становище українців в СРСР («Мої вражіння з подорожі на Совітську Україну»). Рубрика була багатою на полемічні матеріали: тут друкувалися спростування, коментарі, відгуки на політичні та культурні події, публікації у пресі. Серед «Дописів» часто містилися звіти про діяльність різноманітних українських товариств і організацій Канади, а також звіти про діяльність «Просвіти», «Рідної Школи», «Сокола» в Галичині. Це було зумовлено не тільки живим інтересом українських емігрантів до подій на батьківщині, а й тим фактом, що українці Канади й США активно допомагали коштами цим та іншим товариствам.

Рубрика «Всячина» складалася із заміток, що мали, як правило, самостійні назви («Податки в давнині», «Папа не має права голосування», «Жіночий конгрес в Римі», «Гигієна супружа», «Торговля дітьми в Парижі»), іноді компонувалися у підрубрики («З Вінніпегу», «З Галичини і Буковини»). Тематика заміток доволі широка: від повідомлень про політичні й культурні події та про різноманітні цікаві випадки до історичних матеріалів, розповідей про наукові відкриття, унікальні операції. Траплялася інформація про важке становище індіанців, вимирання їх від голоду й холоду. Дискутувалося й питання впливу імміграції на зростання злочинності в Канаді, доволі активно обговорюване в тогочасній канадській пресі. Автор допису «Імміграція і злочинність» доводив, що такого зв'язку немає, як і доказових статистичних даних. Матеріали рубрики повідомляли, зокрема, про заснування Української господарської академії у Подебрадах, працю датських хліборобів, кліматичні умови у США порівняно з кліматом Канади, економіко-торговельну діяльність обох країн.

Пізнавальні рубрики «Де що з природи», «З природи і техніки», також окремі публікації цієї тематики розповідали про різні материки й країни, будову всесвіту, лікувальні властивості сонячного світла та їх використання, нові винаходи в друкарстві й фотографуванні, специфіку пам'яті видатних людей — політиків, учених, музикантів.

Інші рубрики: «Інформації», «Важне», «Політичний огляд», «З передвиборчого руху», «З Українського життя», «З краю», «З австрійського парламенту», «Календар» («Історичний календар»), «Огляд преси», «З голосів української преси», «Листи зі Старого Краю», «Діяльність Українського Червоного Хреста», «Бібліографія» («Бібліографія»), «Біжучі справи», «В театрі Empress», «Деякі уваги», «Сьмішне» («Смішне», «З Веселого Світу»), «Всяка всячина», «Домашний

порадник», «Загадки», «Ріжне й інтересне», «З політичної бочки», «Дрібні вісти», «Дрібні ради», «Ціна продуктів господарських у Вінніпегу», «Відповіді Редакції і Адміністрації», «Переписка Редакції», «По смертні вісти», «Думки Макогоненка» — гумористично-сатиричний коментар до часописних публікацій і політичних подій.

На сторінках «Канадійського Фармера» друкувалися твори як відомих українських поетів — Т. Шевченка, Ю. Федьковича, С. Руданського, Б. Лепкого, О. Луцького, С. Калинця, В. Лімниченка (псевд. В. Мельника), так і початківців — поетичні спроби співробітників і читачів часопису П. Кузика, Ю. Мачули, І. Равлюка, О. Сушка, В. Укача, Д. Яреми та ін., у різдвяних числах нерідко вмішувалося тексти колядок. Прозові твори, опубліковані в «Канадійському Фармері», охоплюють різні жанрові форми — від роману «Чорна рада» П. Куліша до новел В. Стефаніка «Новина», «Підпис». Серед них — «Марко Проклятий» О. Стороженка, «Панталаха» І. Франка, «Лимерівна» Марка Вовчка, «Лялечка», «На віру» М. Коцюбинського, «Перед зривом» Б. Лепкого, а також твори Т. Бордуляка, В. Будзиновського, В. Винниченка, А. Крушельницького, Віри Лебедової (псевд. К. Малицької), А. Лотоцького, О. Маковея, Леся Мартовича, Панаса Мирного, Д. Мордовця, О. Назарука, В. Пачовського, А. Чайковського, Ю. Шкрумеляка, М. Яцкова. Доволі популярними були невеликі оповідання про актуальні проблеми українських емігрантів у Канаді. Це також гумористика (переважно передруки з галицьких часописів) О. Маковея, Я. Мандюкової, Галактіона Чіпки (псевд. Р. Купчинського), І. Шелестинського та переклади з М. Зоценка. Зарубіжна проза була представлена творами відомих у світі митців у перекладах М. Капія, С. Пашенка, К. Рубінського, В. Сімовича, Г. Хоткевича. Серед них — «Адріян і Антіной» Георга Еберса, «Острів з закопаними скарбами» Р. Л. Стівенсона, «Пропавший світ» А. К. Дойля, «Зоря Півдня» Ж. Верна, «Абатесса Ді Кастро» Стендаля, «Матео Фальконе» П. Меріме, «Щастя Ругонів» Е. Золя, «Відродження» Л. Толстого, «Проклятий цісарський рід: Тайни цісарського двору в Відні» Р. Шлезінгера, а також твори Б. Бйорнсона, Максима Горького, Ч. Діккенса, В. Короленка, Л. Захер-Мазоха, Гі де Мопассана, Марка Твена, І. Тургенєва, А. Чехова. Драматичні спроби представлено менш чисельно: «Пібрались»: Драма в 4-х діях з часів воєного лихоліття в Галичині (підп.: Митруньо) та «Галичина в огні» П. Пилипенка — драма про події осені 1930 р. Іноді редакція містила добірки афоризмів («Гадки й вигадки», «Золоті гадки», «Розумні гадки»).

У «Канадському Фармері» вміщено некрологи Папи Римського Пія XI, англійського короля Едварда VII, Ганни Барвінок, М. Кропивницького, Б. Грінченка, Лесі Українки, Д. Багалія, О. Барвінського, М. Тарнавського, Р. Сембратовича, Л. Толстого, М. Конопницької, Габрієле Д'Аннунціо.

Редакція часопису систематично подавала інформацію про нові періодичні видання в Галичині та Наддніпрянщині у формі як рекламних оголошень чи інформаційних повідомлень (під рубриками «Вісти з України», «Нова руска часопись», «Новий Український Дневник» тощо), так і бібліографічних списків на зразок: «Українська преса в 1908 р.».

Видання ілюстроване: Різдвяні та Великодні числа — репродукціями ікон, у передвиборні періоди друковано портрети політичних діячів, переважно кандидатів ліберальної партії, високопосадовців — генерал-губернатора Канади, міністрів. Вміщено фотографії королівських осіб різних європейських країн під час їх візиту до Канади, що перебувала в юрисдикції британської корони, портрети князя Сергія Олександровича, замордованого в Москві 1905 р., російських і японських військових діячів. Із зміцненням матеріально-технічної бази газети ілюструвалися й деякі інформаційні матеріали: на світлинах можна побачити картини знищеного землетрусом 1906 р. Сан-Франциско, зруйнованої унаслідок війни із США Мексики, а також Алькасара і Толедо — під час громадянської війни в Іспанії, господарські споруди — іригаційну систему в Альберті, карту-схему канадської залізниці Grand Trunk Pacific, портрети американських «летунів» Чарльза Ліндберга та Говарда Гюса. Ілюстрація висвітлювала і національно-культурний рух українців Канади: на світлинах — будинок, де друкувався та видавався часопис, і один із його редакторів Т. Дацків, найкращі ферми українських поселенців, кадри з виступів ансамблю В. Авраменка й українських фільмів «Запорожець за Дунаєм», «Маруся» кіностудії В. Авраменка, хору «Народного Дому», дівчат у національних строях на виставі в Торонто, учасників дитячої танцювальної школи Івана Левка, фотографія жіночої групи української радіопрограми. Ілюстровано й деякі рекламні матеріали.

Більшість рекламних матеріалів — це комерційні оголошення різних канадських фірм, українських магазинів, ресторанів, готелів, майстерень, компаній пароплавних перевезень, фахівців — адвокатів, лікарів, а також реклама одягу та взуття, галантерейних виробів, ліків, інформація на зразок «Фарма на продаж!», матримоніальні оголошення («Хочу жени-

тись»), редакція була посередником у пошуку рідних в Канаді («Де є?», «Де суть?», «Пошукую»). У газеті рекламовано книги, часописи («Нові видання», «Нові книги, надіслані редакції»), вміщувалися бланки для передплати «Канадського Фармера» («Карта зміни адреси» й «Карта замовлення»). За посередництвом редакції можна було замовити Українську Загальну Енциклопедію, названу одним із найбільших культурних надбань, а також «Історію України-Руси» М. Аркаса, різноманітні підручники, словники, календарі, зокрема видання «Української Книгарні» («Ruska Knyharnia»), «National Press», музичного товариства «Україна». У перші роки виходу часопису редакція настійно пропонувала читачам придбати підручник з англійської мови («Дешевий учитель»). Читачів газети інформовано про цікаві публікації в українській періодиці Галичини, Наддніпрянщини й еміграції, появу нових часописів. Друкувалися звернення із проханням про підтримку різноманітних громадських інституцій у Галичині, допомогу українським інвалідам та жертвам стихійних лих. Редакція доволі часто оголошувала різноманітні конкурси, переможці яких нагороджувалися цінними призами, існувала також практика нагородження найбільш сумлінних передплатників.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 125—126.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 949; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2 — Р. 413; *Кравчук П.* На новій землі: Сторінки з життя, боротьби і творчої праці українців / П. Кравчук. — Торонто, 1958. — С. 93—94; *Войценко О.* Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко. — Вінніпег, 1961. — Т. 1 — С. 5, 24, 33, 35, 59, 124, 134, 212, 270; Т. 2. — С. 137; 1965. — Т. 3. — С. 73, 142, 185, 214; 1969. — Т. 4. — С. 8, 16, 20, 25, 44, 46, 65, 95, 97, 104, 132, 218, 243; *Томашевський Т.* До початків «Канадського Фармера» / Т. Томашевський // Ювілейний Ілюстрований Календар «Канадського Фармера»: На Рік Звичайний 1963. — Вінніпег, [1963]. — С. 23—25; Історичні дати «Канадського Фармера» // Там само. — С. 26—28; *Мазурик Г.* Моя 30-літня співпраця з «Канадським Фармером» / Г. Мазурик // Там само. — С. 29—31; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для українських меншин в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 32, 69, 90—93, 97, 102—103, 159, 173, 175, 177—179, 199, 290; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian newspapers, periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / F. A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — Р. 25, 106; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади / М. Марунчак. — Вінніпег, 1986. — С. 25—26, 56, 138—139, 195—196, 424, 458, 463, 510, 690; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 155; *Марунчак М.* Історія українців Канади /

М. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 2. — С. 82, 150, 156—157, 329—330.

М. Комариця

267

МАЛИЙ МІСІОНАРЧИК: Додаток до Місіонара (1903—1908); Письмо для дітей (1910). — [Виходить щомісяця]. Р. І. Л. 1. 1903.

Списав Лазар Березовський (1903—1908). Ред. отв. (1903), списав [уклав] (1910) о. Епіфаній Теодорович ЧСВВ. — **Жовква, 1903—1914:** Вид., наклад і печатня Ч[ину] сьв[ятого] В[асилія] В[еликого] в Жовкві. Адр. [ред.] і адм.: Видавництво Чина сьв. Василя В. в Жовкві.

Вийшло: 1903 — Р. І л. 1—7 [?], 1904 — Р. ІІ л. 1—12, 1905 — Р. ІІІ л. 1—12, 1906 — Р. ІV л. 1—

12, 1907 — Р. V л. 1—12, 1908 — Р. VI л. 1—12, 1909 — Р. VII л. 1—12, 1910 — Р. VIII л. 1, ч. 2—12, 1911 — Р. IX ч. 1—12, 1912 — Р. X ч. 1—12, 1913 — Р. XI ч. 1—12, 1914 — Р. XII ч. 1—7; Ф. 16×10 см; Обс. 16 с.; Передпл.: на рік 25 сот. (1903), 60 сот. (1904—1910). Ц. окремого листка 2 с., з урахуванням поштових витрат 5 с., для передплатників «Місіонара» — безкоштовно.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1910 — Р. VIII л. 1, ч. 2—12; НБ ЛНУ: 1904 — Р. II л. 1—12, 1905 — Р. III л. 1—10, 12, 1906 — Р. IV л. 1—12, 1907 — Р. V л. 1—4, 6—12, 1908 — Р. VI л. 1—12.

Примітки: Журнал друкувався з дозволу митрополита Андрея Шептицького. У 1903—1908 рр. підзаголовок «Письмо для дітей» подавався лише у логотипі річної підшивки видання. Редакція пропонувала два види передплати: разом із «Місіонаром» або окремо. Пагінація у межах року наскрізна. 1939 р. (напередодні Другої світової війни) видання було відновлене під назвою «Місіонарчик».

Зміст дитячого журналу, заснованого для покращання духовної просвіти та виховання дітей, становили матеріали з використанням релігійної тематики. Про головне завдання часопису повідомлялося у редакційній статті «З Новим Роком» (1904. — Л. 1): «...розповідати... про Г. Бога, Прч. Діву Марію і сьвятих, про небо, про добрих дітей і старих людей... запізнати з деякими зв'язками, цвітками тай всякими иньшими сотворіннями».

У виданні друкувалися оповідання дидактичного змісту про силу віри, культ Ісуса Христа, християнську любов, покору, пошану до людей, почуття гордості за приналежність до українського народу (Що може добра дитина. — 1910. — Ч. 3; Отець і син. — 1910. — Ч. 10; ін.). Зокрема, національна пропаганда на сторінках журналу велася через публікації роз'яснювальних статей на зразок «Щоденна молитва в рідній мові» (1910. — Ч. 9). Окрім того, у місячнику подавалися перекази сюжетів з Нового Завіту (Юда — зрадник. — 1908. — Л. 3), статті пізнавального змісту (Що варта пташине гніздо? — 1902. — Л. 4; Лебідь. — 1904. — Л. 12), казки, байки, релігійні та патріотичні вірші (Хто ти дитино? — 1910. — Ч. 6), колядки, щедрівки, тексти молитов, катехізисні матеріали (Христова віра і Христова церква; Житє і вічність. — 1910. — Ч. 2; Де є Господь Бог. — 1910. — Ч. 4).

Значну увагу редакція часопису приділяла висвітленню паломництва отців ЧСВВ до «Святих

місць» та їхньої місіонерської роботи поза межами українських земель, зокрема у країнах Північної та Південної Америки. Такі публікації, окрім функції інформування, виконували ще й просвітні завдання, оскільки містили відомості про країни, людей, народні звичаї тощо.

Упродовж 1910 р. редакція часопису підтримувала розпочату отцями ЧСВВ акцію збирання коштів на оформлення каплички Матері Божої у новозбудованому жовківському храмі (про це йшлося майже у кожній передовиці). Для заохочення жертводавців друкувалися їх списки з подяками від редакції.

У місячнику велася низка просвітних і розважально-розвивальних рубрик: «Пригоди малого Петрика», «Чому тай бо», «Сьмішний кутик», «Загадка», «Забавка», «Для науки і забави». Надіслані листи, перш за все ті, в яких читачі висловлювали вдячність редакції за журнал й подавали відомості про вплив часопису на життя дописувачів, а також інформували про діяльність місцевого товариства «Апостольство молитви», друкувалися під рубриками «Наша розмова» і «Наша переписка» («Лист до Місіонарика»).

Подані на сторінках видання публікації, окрім Степана Николоука й Олени Н., підписано здебільшого криптонімами.

На ч. 7 за 1914 р. через початок Першої світової війни і наступ російських військ на галицькі землі часопис перестав виходити.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 126; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2103.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1448; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 101—102.

О. Дроздовська

268

НАУКА І РОЗВАГА: Народна бібліотека. — Виходить 2 рази на місяць. Р. І. Ч. 1. 1903, січ.

Видає і за ред. відповідає Лев Когут (1903 ч. 1—10/11). — **Чернівці, 1903:** *Видавництво української молодіжи* (1903 ч. 1—10/11); *Накладом Редакції «Наука і Розвага»* (1903 ч. 12/13). *Друк. тов. «Австрія»* в Чернівцях (1903 ч. 1—5); *Друк. Ізидора Віглера*, Чернівці, Ринок, 4 (1903 ч. 6—8/9); *Друк. «Рускої Ради»* в Чернівцях, під зарядом Ів. Захарка (1903 ч. 10/11,

12/13). *Адр. ред.:* Микола Грабчук, Чернівці, ул. Кладовища, ч. 1 (1903 ч. 1, 2). *Адр. ред. і адм.:* Лев Когут, Чернівці, ул. Приватна, ч. 4 (1903 ч. 3—10/11).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—8/9, 10/11, 12/13; Ф. 16×11,5 см; *Обс.* від 29 с. до 32 с. (1903 ч. 1—3, 8/9—12/13), 16 с. (1903 ч. 4—7); *Передпл.:* на рік 2 К. Ц. окремого числа 10 сот. (1903 ч. 1—6), 20 сот. (1903 ч. 7—12/13).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—12/13.

Примітки: Додаток до місячника «Приятель» (див. № 270).

Основною метою видання були «наука і просвіта» читачів для того, щоб вони могли «позбути ся біди і нужди і вибороти собі такі права, як нам належать ся» (Від редакції. — Ч. 1). Кожне число додатка містило публікації історичного та соціально-економічного змісту. Так, у часописі подано оповідання і статті: «Чи є тепер панщина?» (ч. 1), «Про українських козаків, Татар та Турків» (ч. 2, 3), «оповідане про заснування Петербурга» Ярослава Весоловського «На людським костовищи» (ч. 12/13).

Болючим проблемам «робітничого люду» та «найкращому засобу боротьби з панами — страйку» присвячено статті «Доля працюючого люду» і «Як на Україні страйкуть?» (ч. 4), праця «Страйк і бойкот» В. Будзиновського (ч. 10/11), у якій стверджувалося, що «страйк і бойкот — то в наших обставинах два наймогутніші засоби до боротьби з панами».

У «народній бібліотеці» надруковано також працю М. Драгоманова «Евангельська віра в Старій Англії» (ч. 7) та художні твори українських письменників, зокрема «малюнок із селянських розрухів» «Солдатики!!» Володимира Винниченка (під псевд. В. Деде) (ч. 5), «Оповідане про те, куди ідуть мужицькі гроші» Д. Антоновича (під псевд. Дядько Дмитро) (ч. 8/9), вірш П. Крата (під псевд. П. Розвій-Поле) «Демонстрація» і «Революційна пісня» (без зазначення автора) (ч. 4), поема Юрія Федьковича «Новобранчик» (ч. 6).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 126; Репертуар української книги 1798—1916 : матеріали до бібліогр. — Львів, 2001. — Т. 5: 1901—1905. — С. 143—201; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1059—1060.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 634.

М. Романюк

269

ПОСТУП: [Популярно-науковий тижневик]. — Виходить щотижня. Р. І. Ч. 1. 1903, 3 (16 н. ст.) січ.

За ред. відповідає Василь Бачинський. [Ред. Ярослав Весоловський]. — **Коломия, 1903—1905: Видас** Лесь Кульчицький. Друк. Вільгельма Браунера в Коломий. *Адр. ред. і адм.:* Коломия, Народний Дім.

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—51/52, 1904 — Р. II ч. 1—52, 1905 — Р. III ч. 1—52; *Ф.* 33×24,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* на рік 4 кор., для Америки — 1,5 дол. (1903 ч. 20 — 1905). *Ц.* окремого числа 12 сот.

Наявність у фондів: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—51/52, 1904 — Р. II ч. 1—52, 1905 — Р. III ч. 1—3, 6, 7, 9—26, 28—31, 33—38, 40—48, 50—52; **НБ ЛНУ:** 1903 — Р. І ч. 1—51/52, 1904 — Р. II ч. 1—52, 1905 — Р. III ч. 1—52.

Примітки: Нумерація сторінок другого і третього річників для усіх чисел загальна.

Кожен річник містить покажчик змісту.

Головне завдання, яке ставила перед собою редакція «Поступу», — «старати ся о загальне піднесенє

просвітнього урєвня нашого народу». Вона стверджувала, що тільки тоді, коли народ буде освічений і знатиме свою історію, «оттоді пізнасть він цїну рідної мови, землі і своїх прав» (1903. — Ч. 1). Цим завданням підпорядковувалася широкопрофільна тематика публікацій — у виданні друкувалися науково-популярні статті, розвідки, публіцистика, нариси, повідомлення про досягнення у майже всіх галузях знання. Зокрема, це освітні та суспільно-економічні матеріали, історичні дослідження, описи подорожей і винаходів, науково-популярні статті з питань природознавства, господарства і промислу, права, медицини і гігієни, а також літератури і мистецтва. У багатьох числах публікувалися праці Івана Франка «Що таке поступ?» (1903) і Стефана Тихого «Про тестаменти», які згодом вийшли окремими виданнями накладом редакції «Поступ».

Публікація добірок різножанрових матеріалів про визначних людей України — характерна особливість роботи редакції. Шевченкіана часопису — статті про життя і творчість поета, дописи про установи і школи, які носять ім'я Шевченка, повідомлення про переклади творів, нове видання поезій, деякі його вірші. Чимало публікацій присвячено Андрію Веретельнику, Леоніду Глібову, Івану Котляревському, Богдану Лепкому, Миколі Лисенкові, Івану Нечую-Левицькому, Григорію Сковороді, Михайлу Старицькому, Василю Стефанику, Корнелі Устияновичу, Івану Франку, а також Івану Гонті, Петру Конашевичу-Сагайдачному, Івану Мазепі, Семену Палію.

Історичні події та визначні постаті минулого, злиденне життя трударів — теми повістей і оповідань Тимофія Бордуляка, Антіна Крушельницького, Данила Мордовця, Андрія Чайковського, Івана Франка, Михайла Яцківа та ін. Патріотичні й громадянські мотиви характерні для переважної більшості поезій, які друкувалися на сторінках часопису. Зокрема, це твори Меланії Булівни, Ілька Гаврилюка, Володимира Залуквича (псевд. В. Масляка), Сильвестра Яричевського та ін.

Про найважливіші події на теренах України та у світі тижневик постійно повідомляв читачів під рубрикою «Всячина». Помітне місце на сторінках видання відведено критиці й бібліографії.

У часописі містилися ілюстрації — портрети відомих діячів, письменників і малюнки історичної тематики.

Найбільш активні автори тижневика: Іван Білик, Ярослав Весоловський (псевд.: Олег Сатир), Лесь Гринюк, Степан Проскурчин, Іван Раковський, Василь з Біжкова.

Ч. 1.

Коломия дня 3. (16 н. ст.) січня 1903.

Рік I.

Редакція
і
Адміністрація
Коломия,
Народний Дім
(I. пов.)
—
Рукописний
не звертає ся.

ПОСТУП

Передплата
на цілий рік
4 кор.
—
Поодинокі
число 12 сот.
—
Неопечатні
рекламації візьмі
від порта.

ВИХОДИТЬ ЩО ТИЖНЯ В ПЯТНИЦЮ.

Видає Др. Лесь Кульчицький.

ЗЕМЛЯКИ!

Посилаючи у Ваші хати 1-ше число „Поступу“, хочемо сказати, про що будемо писати в нашій часописі.

Коли скажемо, що у нас біда, то се не буде новиною. За біду від давна не тяжко; вона майже кожному з нас заглядає в очі. А найбільше полюбила вже наших хлопів.

До того, аби нам стало легше не допоможуть ні стогнання, ні крики. Нам треба засукати рукави та — до роботи!

Сим не хочемо сказати, щоби у нас дотепер ніхто не працював. Навпаки ми скажемо, що у нас люди навіть гарують. Але за те скажемо, що не всі наші люди працюють мудро, не з'ужитковують добре свого часу, та не знають піднести вартости своєї роботи. Наші люди не знають і не хотять знати, що смачно їсти не лиш хліб зароблений плугом, але також ремеслом, купецтвом і иньшими науками. І в тім наша біда. А що біди немож прогнати ні буком ні коликом, то треба на неї иньшого ліку. Тим єдиним ліком буде — поступ нашого народу на всіх полях, у всіх напрямках....

Куди не глянемо — всюда бачимо рух і жите. Нічо в світі не стоїть на однім місці, лиш все поступає. Вчорашного дня ніхто не йме. І як раз той рух безупинний — той поступ — се жите. А хто не поступає — той не то, що не остає на тім самім місці, але ще й вертає ся назад! А вертає він взад тому, бо другі йдучи вперед, переганяють його та лишають позад себе.

Доокола у світі бушує борба. І ми боремо ся за своє існуванє. Колиж наші вороги будуть від нас проворнійші й оборотнійші, а ми не вхопимо ся ногами й руками за нові способи здобування средств до життя — то певно програємо все. А що сего відай ніхто не хоче, тож мусимо признати, що нам треба поступу.

Щоб наші читачі мали отсе все на оці, тому ми так назвали нашу часопись.

Роботу нашу будемо вести, прибравши собі співробітників з між визначних народних діячів. Будемо старати ся о загальне піднесенє просвітнього уровня нашого народу. Будемо вказувати на способи, якими наш нарід при добрій волі може прийти до ліпшого бутя. Будемо вказувати на наші хиби та способи, як тих хиб позбути ся. Будемо старати ся, аби наш нарід перестав бути сліпою дитиною — а став горожанином — свідомим своїх прав і обовязків.

Як наш нарід поступить о стілько наперед, що буде знати, кільки то труду і крови коштувала нас кожда пядь землі, кільки борби коштувало кожде єго право, кільки натерпіли ся ті, що видвигнули наше рідне слово з погорди — оттоді пізнасть він ціну рідної мови, землі і своїх прав — полюбить їх і не дасть з них обрабувати ся ворогам за ніякі скарби світа. Не мож любити того, чого не знає ся!

Часопись наша коштує річно лиш 4 корони, себ-то на тиждень меньше як 4 крейцарі. Нема родини, де не видавало би ся тижнево на непотрібні річі 4 крейцарі — тож годі їх жалувати — на річ так необхідиму, як власна освіта.

Видаємо „Поступ“ не для хісна власного, але народного, тож просимо всіх прихильників народної справи о ширенє нашої часописи і приєднуванє для неї передплатників.

Хто хоче мати нашу часопись, най пришле передплату і свою докладну адресу.

ВИДАВНИЦТВО „ПОСТУПУ“.

Щоб охопити широкі верстви населення, редакція часопису перше число надіслала безплатно усім читальням, агентам товариства «Дністер», які, на її думку, повинні були інформувати про часописні публікації неписьменних і найбідніших, духівництво і відомих осіб зі «світської інтелігенції», а вони, своєю чергою, використовували б матеріали тижневика у своїй роботі.

Останнє наявне число (52-ге) вийшло 30 грудня 1905 р. (12 січня 1906 р. за новим стилем).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 126; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 517, 521.

Література: Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання : у 3 т. — Станіславів ; Львів ; Коломия, [1935]. — Т. 2. — С. 1125; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1085; 1996. — Т. 6. — С. 2276; Народний календар товариства «Просвіта». На звичайний рік 1921. — Львів, 1920. — Р. 43. — С. 285—290; Курдидик А. Друковане слово в Коломії / А. Курдидик // Коломия й Коломийщина : зб. споминів й статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 315; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломії в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Там само. — С. 333; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломії (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 69—71.

М. Галушко

270

ПРИЯТЕЛЬ. — Виходить раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1903, 18 н. ст. січ.

Видає і за ред. відповідає Станіслав Терлецький. — **Чернівці, 1903:** Друк. «Австрия» в Чернівцях. *Адр. ред., адм. і експ.:* Чернівці, ул. Кладовища, 1 (1903 ч. 1—6), ул. Приватна, 4 (1903 ч. 7/8—11/12).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—7/8, 9/10, 11/12; Ф. 34×24,5 см; *Обс.* 4 с., подвійні числа 8 с.; *Передпл.:* з почтовою пересилкою на рік 6 к. Хто платить предплату з гори на цілий рік, платить лиш 5 кор. Ц. окремого числа 14 сот.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—11/12.

Примітки: У підзаголовку — епіграфом слова Т. Шевченка: «Подай душі убогій силу, / щоб огненно заговорила, / щоб слово пламенем взялось, / щоб людям серце розтопило, / щоб по Україні розлилось / як благовоннеє кадило, / і рідні душі освятило».

Додаток до часопису: «Наука і Розвага» (див. № 268).

У редакційній замітці наголошувалося: «Приятель» «дає Русинам-Українцям і дещо нового... спробує бути незалежним від партій, що в нас непотрібно розділюють нарід у ворожі собі табори...», вказувалося також, що часопис «стояти ме за права суспільні, економічні, політичні і національні цілого нашого народу», оскільки «капіталістів та дідичів... в нас нема». Свої «кличі» редакція часопису визначила так: соціальні реформи, політична демократія, рівні з іншими «австрійськими» народами національні права (ч. 1). На третьому місяці видання у зверненні «Приятель» до своїх приятелів» (ч. 9/10) підкреслювалося, що газета прагне бути речником тих, що «бачать гаразд нашого краю в неперестаннім розвою до дійсної горожанської свободи і національної рівноправности і економічних реформ».

Відповідно до означених завдань уже в перших числах «Приятеля» друкувалися статті «Які є на світі політичні партії?» (ч. 1) і «Політичні партії у нас» (ч. 2), в яких пропонувався «союз усіх українсько-руських партій на основі практичних на тепер програмових жадань».

Соціально-економічні питання порушувалися у статті «Бюджетове право» (ч. 1—3), низці матеріалів під назвою «Соціальні реформи» (ч. 2—5), в яких розглядалися різновиди податків (грунтовий, домовий і зарібковий), зокрема, і заторкувалося питання про те, що русинам-українцям потрібно вимагати від влади відміни усіх податків, натомість «завести» один податок від доходу, бо саме це відповідає вимогам справедливості (ч. 5), а також порушувалися проблеми освіти, «дешевого» кредиту для хліборобів з метою викупу панської землі тощо.

Окрім того, відомості про політико-економічне та соціально-національне життя українського населення краю, обмеження прав українців у Росії, а також про різні світові події подавалися під постійною рубрикою «Що чувати в світі?», яка у перших шести числах була досить обширною.

Від 7/8-го числа на сторінках «Приятеля» з'являлося дедалі більше публікацій із соціально-економічних та інших питань, статей пізнавального характеру: «Дещо про Македонію» (ч. 7/8), «Що діється на Україні», «Боротьба залізничників в Голандії з урядом», «Не давайте дітям алкоголю!» Кассовича (ч. 9/10), матеріалів регіональної суспільно-політичної і господарської тематики: «Наша рада державна», «Допись з Вашківців» (ч. 7/8), «Доля працюючого люду» (ч. 9/10), «Де-що про залізнодорожні справи» (ч. 11/12). Передова редакційна стаття «Не увяваймо»

Виходить
в Чернівцях раз на тиждень
— в неділю. —
Редакція, адміністрація
і експедиція:
Чернівці, уа. Кладовища І.
Листи, дописи і т. д. про-
сити адресувати так: М.
Грабоук, Чернівці, уліця
Кладовища ч. І.
Рукописи не повертають ся.
Реплікації візьмай від порта

ПРИЯТЕЛЬ

Подай душі убогій силу,
щоб огнем автоворила,
щоб слово пламенем вилось,
щоб людям серце розтопило,

щоб по Україні реалілось
ли благовоє кадило,
і рідні душі осяятило.
Т. Шевченко.

Передплата
з поштовою пересилкою ви-
носьть:
місячно К. — 50
на чверть року . . . 1.50
на рік 3.—
цілий рік 6.—
Хто платить передплату з
гори на цілий рік, платить
лиш 5 мор.
Поодинокє число 14 сот.
Число чєнік 825.642.

Ч. 4.

Чернівці, дня 8. н. ст. лютого 1903.

Р. І.

В горю.

Серце нужденне! За ніщо катують
другі нещодені серця,
щастє тїос і кров з тебе точать,
сеуть мов та люта змія?

Зашо ти серце, судьба засудила:
досвід збирати гіркий,
днгатє неволі ярем проклятутий,
неначє той камінь тяжкий?

Чом ти, убоге, без долі і волі
нидєш, гинєш на лнї?

Чом ти продилось терніти
і криаві
муки і затросні дні?

Ревна, 7. грудня 1902.

М. Данилович.

Соціальні реформи.

Податки! Велике слово!
Хто його не знає? Від най-
богатшого дука до убогого
халушника, кожний з власного
досвіду вагу сего слова. Коли
говоримо про соціальні ре-
форми (то є поправу порядків)
кусємо придивити ся також,
який лад є з податками.

Признаємо, що податки
потрібні, хоть кажемо, що
їх треба би укинути ко-
ристийше та для народу
зменшити. Бо податки по-
трібні тому, бо без них
годі утримати той потрібний
лад у державі. Користийше
употребляти податки зна-
чить тільки, що держава
повинна давати більше гро-
ший з тих податків на по-
трібні заклади, як от школи, больниці,
а менше на інші річи, як от військо.
Зменшити податки значить розкласти
їх так, аби бідний платив менше, а
багатий більше як тепер.

Кажуть, що в нас є справедли-
вість у розкладі податків. Кілько хто
має, стілько розмірно платить він
податку. Для прикладу: хто має
1000 моргів платити, скажім, 2000 кор.
податку, а хто має 1 морг, той пла-
тить 2 корони від самого ґрунту, і то

лишень державного податку, отже
ніби виходить рівна мірка. Тимчасом
той, що має 1000 моргів має доходу
з самого поля, скажім, 30.000 корон
а убогий з свого морга нехай має
30 корон річно чистого приходу. Бо-
гатуму зостає ся 28.000 корон, а
убоному 28 корон. Та бо убоному вже
і тих 30 корон не вистарчає на цілий
рік на прожиток, тимчасом коли бо-
гатуму заплатити податок, се хіба
значить устроїти один празник мень-

ше селянини, що з ґрунту не має
більше, як на прожиток, той вже не
платить податку від ґрунту а по-
даток від рук. Коли-ж сей податок
називає ся ґрунтовим податком, то
є се хіба податок від того, що чо-
ловік їстнє, себто так звана пого-
ловщина, котру колись давно платили
підярєнні народи, як от християни
в Туреччині. Але такої поголовщини
богач не платить. Отже рівности у
податках нема. Таке саме як з ґрун-
товим податком, дієть ся і з
домовим податком. Бо і тут
виходить для убогого така
сама крияда.

Аби ґрунтовий та домо-
вий податок був справедливий,
аби то не була для бідного
поголовщина, треба би уста-
новити, що той податок маєть
ся платити від доходу з ґрунту
і хати.

Там же, де доходу нема,
а є тільки хіба прихід на
прожиток господаря і родини,
там щоб такого податку не
треба платити. В противнім
случаю, то є при теперішнім
порядку держава змушує дріб-
ного селянина, як сказано
було, іти на зарібки задля
податку. А що станеть ся,
як селянин заслабне? Тоді
треба задовжити ся на по-
даток. Довг се у такого без-
грошового чоловіка, як наш
селянин, певний початок ру-
їни. Рідко котрий вилатуєть
ся з довгу. Звичайно довг
ростє. Нарешті наступає екзе-
куція. А в нас, як ми вже
се писали передом, екзекуція
на землю не обмежена. Селя-
нина ліцитують і виганяють з хати.
Держава сама причиняєть ся до
упадку селянства. А обовязком її
було би селян ратувати. Та на жаль...

Хамат-су, ханський цар.

ше на рік. Богач про сей податок
жне і панує і виявляє діти. Бідний
же, котрий з свого морга ніколи
гроша не увидить, бо ту кришку
хліба потрібує для себе і для голодних
дітей — бідний, аби заплатити по-
даток, муєть іти на зарібки. І від чо-
гож він платить ґрунтовий податок?
Доходу з ґрунту нема. Дохід є ли-
шень у власителя лані.

І лиш такий дука платить
справдішний ґрунтовий податок. Той

Піди до Кракова, всюди біда однакова.

Що в Галичині дієть ся підчас
виборів або страйків, кожний з нас
гаразд знає. Та може де инде на
світлі ліпше? Та ні! Піди і за Кар-

(ч. 11/12) порушувала проблему просвіти, її поширення серед народу. Офіційно-правова інформація подавалася у статтях «Де-що о сусідських праві» та «Де-що з постанов о жандармах» (ч. 11/12).

Художня література на сторінках часопису займала незначне місце і представлена казками Дорошевича «Судия в небі», «Сьвіт без Аллаха», оповіданнями Андрія Веретельника «До справедливости», Максима Горького «Перед богинею Життя» та віршами Михайла Дашкевича «В горю», «Пісня Слободян», Дмитра Когута «Мужицкі мелодії».

В окремих числах подавалися «образки найвизначніших людей» (Максим Горький, Л. Толстой, Т. Шевченко, китайський імператор Кванг-су та ін.).

На останній сторінці часопису містилися постійні рубрики «Сьмішне» та «Народні загадки».

Час від часу друкувалися повідомлення: «Війскові і шкільні справи», «Виборні заступники учительства», «З новішої літератури», редакційні оголошення про календар «Приятель», «народну бібліотеку» «Наука і Розвага», часописи «Селянин», «Гасло» тощо.

Авторів статей редакція часопису не подавала.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 127; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 81, 576—577.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 191—193; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Мирослав Романюк. — Львів : Фенікс, 2000. — С. 274—277.

М. Романюк

271

РУСКИЙ СЕЛЯНИН: Політичне, просвітне і громадське письмо для народу. — Виходить що 1-го і 15-го кожного місяця (1903 ч. 1—7), що 1-го, 10-го і 20-го кожного місяця (1903 ч. 8 — 1907 ч. 5, 20—39, 1908 ч. 1—3, 9 — 1914), що тижня (1907 ч. 7—19, 1908 ч. 4—8). Р. І. Ч. 1. 1903, 1 цвітня.

Видає і за ред. відповідає Ж[игмонт] Гольоб (1903 ч. 1). *За ред. відповідає* Ж. Гольоб (1903 ч. 2 — 1904 ч. 25, 33—36, 1905 ч. 1—9), Людвик Кубесь (1905 ч. 10 — 1908 ч. 4), Лев Ковальский (1908 ч. 5 — 1914). *Властитель, вид. і одвічальний ред.* (1904 ч. 26—32), *вид. і начальний ред.* (1904 ч. 33), *вид. і ред.* (1904 ч. 34 — 1914) Витовт Демянчук. — **Львів, 1903—1914:** Друком Ж. Гольоба (1903 — 1904 ч. 25); Друк. Щасного Беднарского у Львові (1904 ч. 26 — 1907

ч. 22); Друк. «Удїлова», Львів, ул. Коперника, ч. 20 (1907 ч. 23 — 1911 ч. 20), Ринок, ч. 9 (1911 ч. 21 — 1914). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Чарneckого, ч. 6 (1903 ч. 1—4), ул. Театиньська, ч. 15 (1903 ч. 5 — 1904 ч. 22), ул. Театиньська, ч. 9 (1904 ч. 23 — 1912 ч. 15), ул. Зелена, ч. 44 (1912 ч. 16 — 1914).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—24, 1904 — Р. II ч. 1—36, 1905 — Р. III ч. 1—36, 1906 — Р. IV ч. 1—36, 1907 — Р. V ч. 1—39, 1908 — Р. VI ч. 1—36, 1909 — Р. VII ч. 1—17/18, 19—35, 1910 — Р. VIII ч. 1—4/5, 6—36, 1911 — Р. VIII ч. 1—36, 1912 — Р. IX ч. 1—11/12, 13—34, 1913 — Р. X ч. 1—28, [?], 1914 — Р. XI ч. 1—14; Ф. 37×26 см (1903—1906), від 40×25,5 см до 45,5×29 см (1907—1913); Обс. 4—6 с.; Передпл.: на рік 2 корони.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—24, 1904 — Р. II ч. 1—36, 1905 — Р. III ч. 1—36, 1906 — Р. IV ч. 1—36, 1907 — Р. V ч. 1—5, 7—16, 19, 20, 22—32, 34—37, 39, 1908 — Р. VI ч. 1—12, 14—34, 1909 — Р. VII ч. 1—21, 23, 26—35, 1910 — Р. VIII ч. 1—36, 1911 — Р. VIII ч. 1—16, 18—20, 23—36, 1912 — Р. IX ч. 1—34, 1913 — Р. X ч. 1—16, 18—28; **НБ ЛНУ:** 1903 — Р. І ч. 1—24, 1904 — Р. II ч. 1—36, 1905 — Р. III ч. 1—21, 23—36, 1906 — Р. IV ч. 1—36, 1907 — Р. V ч. 1—17, 19—39, 1908 — Р. VI ч. 1—36, 1909 — Р. VII ч. 1—35, 1910 — Р. VIII ч. 1—36, 1911 — Р. VIII ч. 1—36, 1912 — Р. IX ч. 1—34, 1913 — Р. X ч. 1—15, 18—28, 1914 — Р. XI ч. 1—5, 7, 9—14.

Примітки: Додатки: 1905 р. — до ч. 1, 1906 р. — до ч. 21, 1908 р. — до ч. 16.

Визначальну мету часопису редакція «Руского Селянина» вбачала у тому, щоби «ширити самосвідомість між селянами» й «інформувати читачів о всіх бїжучих суспільних справах без всякого упередження» (1904. — Ч. 1).

Зміст матеріалів першого річника — приклад того, що редакція полемізувала із газетами «Дїло», «Свобода», «Гайдамаки», «Русске Слово» щодо різних питань, як-от: поїздки селян на заробітки до Пруссії (заперечуючи їх доцільність), створення «рускої» гімназії у Станіславі, ставлення польської влади до єврейського питання тощо.

Видання «Руский Селянин» подавало матеріали про діяльність Церкви та життя духівництва — це засвідчує хоча б публікація «Сьвятий отець Лев XIII» (1903. — Ч. 8), в якому йшлося про хворобу Папи Римського та резюмувалося, що його портрет «повинен находити ся в кожній рускій хаті»; в ч. 10 інформувалося про його смерть (цій темі приділено

майже дві сторінки), а вже у ч. 11 — про нового Папу — Пія Х.

На шпальтах газети містилися матеріали про життя святих (Про жите преподобного отця нашого Антонія Печерського, основателя Кієво-печерської лаври. — 1903. — Ч. 11—13). Як приклад просвітньої публікації — стаття про відкриття пам'ятника І. Котляревському «Де згода в семействі там мир і тишина» (1903. — Ч. 16), у якій зроблено історичний екскурс — розповідалося про криваві війни між Україною і Польщею, що завдали величезної шкоди Польщі, а «Україну завели в ярмо російської неволі».

У часописі містилося чимало інформаційно-роз'яснювальних публікацій, як-от: «Що буде з виборами?» (1903. — Ч. 23), «Переписка запорожців з турецьким султаном» (1904. — Ч. 2), «Заява руских послів» (1904. — Ч. 4), «Мапа краю, в котрім веде ся війна Росії з Японом» (1904. — Ч. 6), «Що роблять наші послы у Відни» (1904. — Ч. 9), «Обманці народу» (1904. — Ч. 14, 16—17), «Кілько коштує війна?» (1905. — Ч. 1), «Вибори в Золочівщині» (1905. — Ч. 17), «Многая літа!» (1905. — Ч. 24), «Передвиборча акція» (1905. — Ч. 28), «Войскові бунти в Росії» (1905. — Ч. 36).

Редакція газети пропагувала власні ідеї та переконання через передові статті, інші публікації, оповідання, вірші тощо. Постійно друкувалися розширені повідомлення під рубрикою «По соймі», що свідчить про особливе зацікавлення редакції у проведенні своїх кандидатів у найвищий законодавчий орган.

Серед масиву різноматематичних публікацій вирізняються інформативністю такі статті, як: «Як витають селяни соціялістів» (1906. — Ч. 3), «Руска депутация у цісаря» (1906. — Ч. 4), «Вороги народу» (1906. — Ч. 10), «Війна Франції з католицкою Церквою» (1907. — Ч. 2), «Наради мужів довіря москвофільської партії» (1907. — Ч. 24), «Селяньський конгрес» (1908. — Ч. 20), «Процес о. Петрицького з «Руским Селянином» (1908. — Ч. 22), «Преподобний Нестор Літописець» (1908. — Ч. 27), «Злука Босни і Герцоговини» (1908. — Ч. 30), «Українська політика» (1908. — Ч. 33), «Жите і діла Цісаря Франц Йоси-

фа І» (1909. — Ч. 2—5), «Славний гетьман Петро Конашевич Сагайдачний» (1910. — Ч. 4/5), «Тяжка втрата» — про складання посольського мандата Євгеном Олесницьким (1910. — Ч. 14), «О український університет» (1910. — Ч. 16), «Посів радикалізму»

(1910. — Ч. 20), «Як українські послы поступають на шкоду селян» (1911. — Ч. 1), «Процес українських академіків (Вражия із судової салі)» (1911. — Ч. 6), «Пам'яті великого генія» — про Т. Шевченка (1911. — Ч. 8), «Маркіян Шашкевич» (1911. — Ч. 26), «Чи буде війна з Росією?» (1912. — Ч. 4), «Війна на Балкані» (1912. — Ч. 30), «Чому Українці виступають проти «Canadian Pacific» (1913. — Ч. 25), «Участь Русинів у битві народів» (1913. — Ч. 26).

Очевидне зацікавлення редакції політикою (рубрика «Політика»), зокрема станом справ у Росії, місцевими подіями (рубрика «Всяка всячина»), економікою (рубрики «Господарство», «Господарство і промисел»). У газеті функціонували також рубрики «Економічний Відділ», «Новинки», «З виборчого руху», «Що нового чути в світі?», «Під розвагу», «З тижня», «Руский ремісник», «Послідні вісти», «Господарські поради», «Пересторога», «Дописи», «Ціни збіжа», «Сойм краєвий», «Із судової салі», «Почта редакції» («Переписка редакції»). Від 1908 р. запроваджено рубрики «Сьмішне», під якою вмішувалися анекдоти, та «Фейлетон».

Газета перестала виходити у серпні 1914 р., з початком Першої світової війни.

Серед авторів публікацій — Семен Бамбурак, Гнат Вербин, Вудя, Знакомий, Тадей Зубжицький, Іван Кирилишин, Сусід Книгинич, Колоколинець, Олександр Копач, Іван Крик, Остап Орлинський, Іван Перепічка, Правдолюб, Гриць Сокира, Три. Ловський.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 127; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 203—204, 2164.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2648; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 446; Павлюк І. Руский Селянин / І. Павлюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 146—153.

І. Павлюк

272

СЕЛЯНИН: Часопис Револуційної Української Партії (1903). — Виходить щомісяця. Р. 1. Ч. 1. 1903, січ.

Видає і за ред. відповідає Лев Когут (1903), Артур Зеліб (1904 ч. 13—19/20), М. Ганкевич (1904 ч. 21/22, 23/24). *За ред. відповідає* С. Вітик (1905). — **Чернівці** (1903); **Львів** (1904—1905), **1903—1905:** *Видає* М. Ганкевич (1905). *Друк.* «Австрія» в Чернівцях (1903); *Друк.* Народова (Манецьких), Львів (1904 ч. 13—19/20); *Друк.* Манецьких, Львів (1904 ч. 21/22 — 1905). *Адр. ред. і адм.:* Чернівці, ул. Приватна, ч. 4 (1903 ч. 1—8), ул. Мецгера, ч. 10 (1903 ч. 9, 10), ул. Арменська, ч. 8 (1903 ч. 11, 12); Львів, Коперніка, 16 (1904—1905).

Вийшло: 1903 — Р. 1 ч. 1—12, 1904 — Р. 2 ч. 13, 14/15—18, 19/20, 21/22, 23/24, 1905 — Р. 3 ч. 25—31/32, 33/34; *Ф.* 30,5×22 см; *Обс.* 8 с., подвійні числа 12 с.; *Передпл.:* річно 2 коп. (1903).

Наявність у фондів: ЛННБ: 1903 — Р. 1 ч. 1—12, 1904 — Р. 2 ч. 13—23/24, 1905 — Р. 3 ч. 25—33/34; ДНАБ: 1903 — Р. 1 ч. 1—12, 1904 — Р. 2 ч. 13—23/24, 1905 — Р. 3 ч. 31/32.

Примітки: У 1904—1905 рр. у надзаголовку: «Револуційна Українська Партія»; гасло: «Робітники всіх країв, єдняйте ся!» (1904 ч. 13, 14/15); «Пролетарі (робітники) всіх країв, єдняйте ся!» (1904 ч. 16—23/24); «Пролетарі всіх країн, єдняйте ся!» (1905). 1905 р. додаток до ч. 30 — «Селянин» (8 с.).

У грудні 1902 р. відбувся з'їзд Револуційної української партії, на якому було ухвалено видавати «практичний орган партії» для сільського робітництва «Селянин». Докладно обговоривши напрям і зміст «сеї часописи», з'їзд доручив редакційному комітетові «Гасла» створити комітет для ведення нового періодичного видання (Гасло. — 1903. — Ч. 1).

Більшість матеріалів, надрукованих у місячнику, були анонімними і надходили з Наддніпрянщини (їх редагував Дмитро Антонович). Уже з першого року видання редакція активно поширювала радикальні ліві соціалістичні ідеї, закликаючи «робучих людей» засновувати гуртки і прилучатися до партії, щоб «у купі бороти ся з панамі і добувати собі ліпшої долі». Плануючи змістове наповнення часопису, вона у передовій статті зазначала: «Будемо писати, як нас кривдять та ошукують пани, як з тими панамі борють ся наші товариші, що вже злучили ся між собою і стали до боротьби з панамі... про те, як робучі люди иньших кутків по за Україною визволили ся із такого ж лиха, як у нас і як вони далі борять ся, щоб і зовсім знищити панів... як нам найкраще переводити свою боротьбу з панамі, щоби цар з військом не могли нас подолати».

Таким чином ми будемо писати про все те, що потрібно знати робучим людям коли вони хочуть здобувати собі кращої долі, і будемо розсилати та передавати всім гурткам людей по всіх містах і селах України, що прилучили ся до нашої Револуційної Української Партії» (ч. 1).

У ще одній передовій статті наголошувалося: часопис видається для того, аби «показати усім нашим селянам, що саме робити, з чого починати боротьбу» (ч. 2).

Уже в першому числі друкувалися статті «Царська воля», «Шандрівський страйк», де автор стверджував, що «найкращим засобом боротьби з панамі в наші часи неперечно є — страйк»; вірш «Демонстрация» П. Розвій-Поля (псевд. П. Крата), який відтворював враження автора від демонстрації у Києві 2—3 лютого 1902 р.; перероблений «Український народний гімн», що закликав до боротьби за волю України. З першого

Ч. 1. Чернівці, за січень 1903. Р. I.

СЕЛЯНИН

Часопись Революційної Української Партиї.

Редакція і адміністрація:
улиця Приватна, число 4.

Виходить що місяця.

Передплата вносить:
Річно 2 кор. — Піврічно 1 кор.

Як широка наша Україна, де тільки живуть наші люди, на цілому просторі веселих зелених степів, і багатому полісся, і по великих та пишних містах — скрізь горе, скрізь нужда, скрізь стогін чути нашого окраденого, зрабованого, пригнобленого люду. Подивіть ся ви на наше село: неначе писанка розкинуло ся на зеленій лаваді, чепурно виглядають білі хатки під солом'яною стріхою, а край села на пригорі пишної та величезної стоїть аж силіе великий панський будинок. Любо мило віддалік подивити ся! От би адавало ся розкіш воля! От би де жити, та Бога хвалити! Рай на землі таї годі! Але підійдїть трохи ближше до того раю і ви побачите пекло. Правда в панському будинку певне і справді і розкіш і достатки, може і справді там мило та весело живуть ся але не те, зовсім не те на селі. Ті білі чепурні хатки, що так гарно виглядають віддалік, через їдну почорнїли, стріхи на них позавалювали ся, а що в самій хаті дієть ся?...

А там в середині горе та нужда, праця до віку, до суду, тяжка праця від ранку до ночі, праця день за день сьогодні і вчора і завтра. Працюють і чоловіки і жінки і батьки і діти, працюють не дождаючи не досипаючи. А знесилять ся своєю роботою, покинуть її на коротку ніч, щоб відпочити, та зрана знову до роботи стати, то тут мають гарну зароблену страву — хлїб глевкий та юшка, — таї того не густо!

Та чому се так? чому не мають робучі люди достатку, коли земля богата, родить гарно? Куди дївається те все, що зроблено тяжкою працею робучих рук?

Куди дївається ся? А забули, що край села стоїть великий панський будинок і що в йому і достаток і розкоші! І люди, що там живуть то працею себе не силують, а одпочивають до сходу.

Таї навїщо їм щось робити, коли на селі і без того чи мало робучих рук. Ті робучі руки працю всю, яку треба зробилять, а що їсти попросять — то хіба, ж їм на хлїб та на юшку багато треба? Та ж тих робучих рук стільки, і так вони багато зробилять, що ви-

старчить і їм за роботу копійки заплатити, і до панської скарбниці тисячі заховати.

Так чому ж, чому, робучі люди не працюють на себе, щоб собі на спожиток обернути все те, що так гірко потом та кров'ю заробили? Чому? А тому, що як вони можуть на себе працювати, де вони свою працю покладуть так щоб самим з неї користь мати. Адже робота селянина десь на полі, або хіба де-не-де стоїть завод чи фабрика або копальня то там ще роботу знайдеш.... А кому належать у нас всі землі та всі фабрики, заводи, копальні? Та комуж, як не тим самим панам, що живуть по отсих великих будинках. То одже і мусять усі люди ходити на панські лани, на панські заводи і продавати там свою працю, продавати за ніщо, бо ж не захочуть наші багато платити. Таї чому би вони захотїли, коли і так люди підуть працювати, бо з голоду инакше мусять зовсім пропасти.

А з того і виходить, що по всій нашій Україні в пишному та багатому краю пекло зробило ся і гірко в тому пеклі нашому окраденому, зрабованому робучому людови.

А що ж жити? Де подїти ся від той нужди та неволі, що геть окутала наші села на Україні. Чи не подати ся робучому чоловікови до міста? Чи ж мало у нас по широкій Україні пишних та велолюдних міст? Сотні тисяч люду вібрані, розкішні будинки, — ось де достаток! Ось куди подавати ся скривдженому окраденому, робучому людови. Та ба, і місто не наскрізь однакове! То правда, розкішні є в місті палати, та не для робучого, люду вони побудовані. Будували їх наші робітники, та не на те, щоб самим в них розкошувати. Будували їх тяжкою працею, власними руками складали цеглину до цеглини, а за те все дістали злиденну заплату від панів, що оселили ся по тих будинках. А самі робітники що єї палати будували, заробивши злиденний грїш ледве можуть прожити з цілою родиною в якій темній та вохкій халупі десь на краю міста. І не заплатять їм пани більше а ніж той злиденний грїш, бо ж робітників багато

числа редакція запровадила постійну рубрику «Що діється на Україні», щоби повідомляти «за щасливі і нещасливі випадки боротьби наших українських селян та робітників... та щоб зміркувати, як нам краще переводити нашу боротьбу» (ч. 1).

Тема страйку порушувалася у багатьох публікаціях в подальших числах часопису: «Полтавські розрухи», «Як у нас воюють» (ч. 3), «Що далі робити» (ч. 4), «Великий Галицький страйк» (ч. 6), «Як робити страйк?» (ч. 18), «Страйк німецьких шахтарів» (ч. 27), «Залізно-дорожні страйки» (ч. 28), «Селянські страйки на Київщині» (ч. 29). Під назвою «Робітничі страйки» подавалася хроніка страйків у Єлисаветграді, Києві, Одесі та інших містах України. Цій же темі повністю присвячено 7-ме число, в якому опубліковано також переклад українською «Марсельєзи». У 4-му числі вміщено текст «Револьюційної пісні» («Шалійте, шалійте, скажені кати»).

Кожного року під червоним заголовком виходили травневі числа часопису, більшість матеріалів яких присвячувалися святу робітництва — 1 Травню, зокрема, висвітлювалося його значення в історії робітничого руху. Так, у передовій статті травневого числа за 1903 р. писалося: «В день сього сьвята не впливають ся пани нашою кровю, бо не попівське се сьвято, се сьвято робітників, се празник робучого люду... Кидаймо-ж усякі роботи в сей день, пани-браття, читаймо розумні книжки, зходімо ся до купи, гуртуймо, єднаймо наші сили, бо недалеко той день, коли треба всім разом повстати по всій Україні за правду, за долю, за щастє своє!» (ч. 5). Далі містилися публікації аналогічної тематики («Сьвято робітників», «Гартуймося», «пісня українських робітників в день 1. Мая «Годі, браття!»). У травневому числі (17-му) за 1904 р., окрім передової статті «Сьвяткуймо день 1 мая!», опубліковано статті «Що таке революція?», «Попи та революція».

Проблеми сільського шкільництва у царській Росії заторкувалися у статті «Наша школа народня», в якій вимагалось, «щоб школи були в кождім селі... щоб всіх дітий учили в школі за дурно, без гроший, щоб учителя до своєї школи громада сама собі вибирала... щоб розумніших дітий після школи на казенний кошт вчили далі в гімназіях та університетах...» (ч. 2), а також у листі з Полтавщини «Дещо про лихо наше». Про заборону української мови і національну дискримінацію у Росії йшлося у статтях «Про національний гніт» (ч. 33/34), «Про жорстокий закон 1876 року» (додаток до ч. 30).

Відверто непримиренну позицію займала редакція часопису щодо релігії, Церкви, «попів». У статті «Свобода віри» (ч. 12) священників охарактеризовано

як ворогів народу, а у публікації «Селяни і студенти», пояснюючи причини студентських заворушень, селянам пропонувалося слухати студентів і не вірити «всяким про них брехням, що попи та чиновники розповідають» (ч. 10).

Належна увага приділялася й економічним проблемам у царській Росії (Скасування кругової поруки. — Ч. 7; Знов на мужицьку голову. — Ч. 17), а також роз'яснювалося, що таке державні доходи і видатки («Куди йдуть наші гроші?», «Державна розпись доходів і видатків на рік 1904», «Кесарево кесареви» тощо).

У липні 1903 р. (ч. 7) у часописі вміщено повідомлення про об'єднання Револьюційної української партії й Української соціалістичної партії, оскільки «теоретичні засади і практика поіменованих партій однакові в своїх головних точках». Теоретичним органом новоствореної єдиної партії став часопис «Гасло», а практичним — «Селянин».

У часописі львівського періоду видання домінували матеріали про війну Росії з Японією та революційні заворушення у Росії. Демонструючи негативне ставлення до війни, редакція вмістила передові статті «Геть з війною» (ч. 14/15), «Правда про війну» (ч. 16), «Що коштує народу війна» (ч. 23/24), низку публікацій, в яких описано воєнні події, розкритиковано політику російського самодержав'я, як-от: «Чи треба нам війни?», «Податки на війну», «Цар, земства і війна», «Як самодержець воює», «Як наші воюють?», «Що пишуть з війни» тощо. Для постійного висвітлення революційних подій в Росії у часописі 1905 р. запроваджено рубрику «Дні революції в Росії». Про революцію у Росії 1905 р. та «війну царя з народом» йшлося у передових статтях: «Встане сила! Встане воля!» (ч. 26), «Государственная Дума» (ч. 31/32), «Война народу з царем» (ч. 33/34) і матеріалах: «Цар воює з народом», «Суд над царем» (ч. 27), «Нові вчинки царського правительства» (ч. 33/34) та ін.

Час від часу на сторінках «Селянина» друкувалися художні твори, зокрема: «Із Кобзаря» Т. Шевченка, вірші й оповідання В. Винниченка (під крипт. Д. Д. і псевд. В. Деде), поетичні твори П. Крата (під псевд. П. Розвій-Поле), оповідання П. Понятенка (під псевд. П. Сулима).

Пропагуючи видання РУП, редакція публікувала матеріали під назвами: «Із видань РУП», «Політична бібліотека РУП».

Останнє (33/34-те) наявне у фонді число вийшло у вересні—жовтні 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 127.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2743; Від партії // Гасло. — 1903. — Ч. 1; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 629—630; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 142; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.) / М. М. Романюк. — Львів, 1998. — С. 86—91; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 193—197; Романюк М. Селянин / М. Романюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 139—144; Савченко О. Антимонархічна спрямованість газети РУП «Селянин» / Олександр Савченко // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005. — Львів, 2005. — С. 106—110.

М. Романюк

273

ХЛОПСКА ПРАВДА: Часопис для народу (1909). — Виходить два рази в місяць. Р. І. Ч. 1. 1903, січ.

Видає і за ред. відповідає Кирило Трильовский (1903). *Одвічальний ред.* Іван Чупрей (1909). — **Коломия, 1903, 1909:** Вид. Кирило Трильовский (1909). *Друк.* Вільгельма Браунера (1903 ч. 1); *Друк.* Михайла Білоуса в Коломиї (1903 ч. 2—21/24, 1909 ч. 13); *Друк.* Кисілевського і Ски в Коломиї при ул. Архикн. Рудольфа (1909 ч. 1—12). *Адр. ред.:* Коломия, ріг ул. Валової і Костюшка (1903), «Хлопська Правда» в Коломиї (1909).

Вийшло: 1903 — Р. І ч. 1—5/6, 7, 8/9, 10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/20, 21/24, 1909 — Р. II ч. 1—13; *Ф.* 30,5×22,5 см (1903), 28×19 см (1909); *Обс.* від 8 с. до 12 с.; *Передпл.* річно 4 кор. (1903), 2 кор. (1909); для Америки 1 1/2 дол. (1903), 1 дол. (1909); Німеччини 4 марок (1903), 3 марки (1909); Росії 1,5 крб. (1909), Ц. окремого числа 20 сот. (1903), 10 сот. (1909).

Наявність у фондів: ЛННБ: 1903 — Р. І ч. 1—21/24, 1909 — Р. II ч. 1—13; НБ ЛНУ: 1903 — Р. І ч. 1—21/24, 1909 — Р. II ч. 1—13.

Примітки: Нумерація сторінок у 1903 р. для усіх чисел загальна. Видання ілюстроване.

Часопис було засновано осередком Української радикальної партії у Коломиї як «власну газету, котра має давати образ руху партійного і бути головним средством сполуки всіх товаришів, розкинутих по цілім краю» (Братя Селяне! — 1903. — Ч. 1).

У першому числі редакція видання заявила, що стоятиме «за хлопською справою», буде «освідомлювати і організовувати» селян, друкувати «статі політичні і наукові а надто оповідання і поезії». Приступаючи до видання «Хлопської Правди» після п'ятирічної перерви, редакційний колектив зазначив, що буде «горячо» підтримувати січовий рух та особливу увагу присвятить «поземельній (аграрній) справі». Однак часопис з різних причин не міг виходити «довший час», і в листопаді 1909 р., на 13-му числі, «Хлопська Правда» припинила своє існування.

Тема української державності, національної самостійності була провідною упродовж двох років видання. Важливе місце на сторінках двотижневика займали публікації, спрямовані проти москвофільства і народовців. Так, автор статті «Що каже історія про царів?» наголошував, що «найбільшими ворогами батьківщини суть кацапи, москвофили» (1903. — Ч. 15/16). Виступаючи проти москвофільства, редакція намагалася поборювати різні асиміляційні спроби, звертаючи особливу увагу на всі прояви народного життя та організацію просвітницької праці.

У газеті містилися також матеріали, що відображали злиденне і безправне життя селянства й закликали підгірян та гуцулів до боротьби за своє політичне й економічне визволення, зокрема до страйків, «бо лише з основною зміною теперішніх кривдячих суспільних порядків можна забезпечити красшу долю і сталий культурний розвій нашої чорно-робучої маси, нашого хлопа-робітника», — йшлося у публікації «Товариші!» (1903. — Ч. 8/9). З-поміж публікацій вирізняються промови посла Кирила Трильовського «Про Галицькі суди», «Чи давати Австрії рекрута?», статті М. Лозинського «Хроніка російського революційного руху», «Рускі робітники в Відні», «Не туди дорога! (Лист до редакції «Іскри» та до її молодих читачів)», Юліана Колцуняка «Про селянські ліги» та історична стаття «Бунт України проти Москви».

Значна увага у часописі приділялася заснуванню товариств «Січ» та розвитку січового руху загалом. Належне місце займали також публікації про ідеологію та роботу УРП.

Національно-патріотичні мотиви властиві поезії, яка інколи друкувалася на сторінках часопису: «Розвивайся ти високий дубе» Івана Франка, «Петро Дорошенку» Тараса Шевченка, «Марш січовиків» Осипа Шпитка, «Думка» Михайла Кузича, «Не хилийте в діл прапора!» Богдана Лепкого. У ч. 5/6 за 1903 р. опубліковано гімн «Ще не вмерла Україна».

Бібліографічна інформація час від часу містилася переважно на сторінках другого річника.

ХЛОПСКА ПРАВДА

→ Виходить два рази в місяць. ←

Річна передплата виносить 4 корони, для Америки 1½ доляра, для Німеччини 4 марок.
Одно число стоить 20 сотиків. — Адреса: Коломия, рг. улиці Валової і Костюшка.

Видає і за редакцію відповідає: Др. Кирило Трильовський.

Братя Селяне!

Уже 12 літ боре ся партія радикальна горячо і сміло за хлопську справу і старає ся наше селянство з'організувати, відкрити йому причини его нужди і пониження, та подати средства до оборони его інтересів.

Радикали перші меж Русинами піднесли потребу загального голосованя і розпочали завзяту агітацію за виборчою реформою, — радикали перші навчили наших селян способів новітньої борби політичної, они перші старали ся подати їм правдиве світло, правдиву науку, не обиривши відповідно до потреб самих просвітителів!

А сей — величавий страйк хлопський?! Чиж не радикали перші звернули увагу нашого селянства на той викис, якого на нїм так часто допускають ся на ланах, чиж не они перші подали йому ті знамениті хоч безкровні способи, якими в страйк і бойкот?

Так! Радикали се зробили, і наші тяжкі вороги — прилюдно, і в краю і у Відни признають ся заслугу радикалів.

Але партія радикальна не прощала і нашим рідним кривдителям і зрадникам, без огляду на се, чи то були обаламучені селяне, чи такі „старші брата“ наші інтелігенти. Она знала, що щоби відперти ворогів чужих, треба передовсім зробити лад у себе дома і позбутися наших домашніх хрунів, зрадників та затемнителів. І справді! Хто лиш боїть ся новітнього хлопського руху, хто дрозить перед свідомою, клясовою, хлопською єдністю, хто своє панованє будувє на темноті і обаламученю — той з цілої душі, все і всюда виступає против радикалів і хотів би їх стерти з лица землі. Але ми,

(Іван Сандуляк Лукнина з Карлова).

Братя Селяне, не допустім до сего, — ми єще численніше горім ся під радикальну червону хоругву і все і всюда виступаємо яко радикали. А понеже кожда партія мусить мати свою власну газету, котра має давати образ руху партійного і бути головним средством сполученя всіх товаришів, розкинутих по цілїм краю — то з днем I. січня 1903 р. розпочинаємо видавати в Коломні нову радикальну газету п. з. „Хлопська Правда“. Буде она виходити два рази на місяць і поміщати статі політичні і наукові а надто оновідани і поезії. Коже число буде крім того містити кілька образків.

Любі Братя!

Наша 12-літня борба була тяжка і вимагала багато жертв. — І тепер єще на кождім кроці, що

1903 р. 3-тє число часопису конфісковано за публікацію вірша М. Лозинського «Перша перемога» (повторно вміщений у ч. 4).

Найбільш активними авторами часопису були Гриць Герасимович, Зенон Глушкевич, Петро Зва-

рич, Михайло Лозинський, Осип Назарук, Кирило Трильовський.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 127—128; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1491—1493.

Цѣнникъ ... Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышили

Література: Українська Загальна Енциклопедія : книга знання : у 3 т. — Станіславів ; Львів ; Коломия, [1935]. — Т. 3. — С. 1112; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1085; 2000. — Т. 9. — С. 3592; *Курдидик* А. Друковане слово в Коломій / А. Курдидик // Коломия й Коломийщина : зб. споми́нів й статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 315; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломійі в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Там само. — С. 334; *Животко* А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; *Романюк* М. М. Українські часописи Коломійі (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 71—73.

М. Галушко

274*

ЦЕРКОВНА НАУКА. — Виходить двічі на місяць. Ч. 1. 1903, берез.

Ред.-вид. Юліян Чучка. — Джонстоун, 1903.

Вийшло: 1903 — Ч. 1, [?].

Примітки: У бібліографічних джерелах зазначається, що вийшло лише кілька чисел видання. Двотижневик друкувався «українсько-словацьким» діалектом (спочатку латиницею, згодом — кирилицею).

Релігійне видання. Його засновник, Юліан Чучка, був греко-католицьким парохом у Джонстоуні (штат Пенсильванія, США).

Бібліографія: Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 452; Чиж Я. Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союзу на рік 1939. — Скрантон, Па, 1938. — С. 119.

Література: Настасівський М. Українська іміграція в Сполучених Державах / М. Настасівський. — Нью Йорк, 1934. — С. 71.

О. Дроздовська

275

ЦѢННИКЪ ... СПѢЛКИ ДЛѢ ГОСПОДАРСТВА И ТОРГОВЛѢ ВЪ ПЕРЕМЫШЛИ (1903—1909); **ЦѢННИКЪ НАСѢННА КРАСВОИ СПѢЛКИ ДЛѢ ГОСПОДАРСТВА И ТОРГОВЛѢ** (1911). — Выходить 4 разы въ роцѣ (1907, 1911), 5 разѣвъ въ роцѣ (1908—1909). [Ч. 1]. 1903, весна.

Ред.: не зазначено. — **Перемышль, 1903—1911:** *Накладомъ* Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли. *Печатня* Йосифа Стыфіюго (1903—1904, 1907); *Печатня* гр. кат. Капитулы въ Перемышли (1908—1911). *Адр. [ред.]:* Спѣлка для господарства и Торговлѣ въ Перемышли насупрот. ц. к. Староства (1903—1904), въ дому Товариства «Вѣри» супротивъ

ц. к. Староства (1907—1909); Краєва Спѣлка для господарства и торговлѣ въ Перемышля (1911).

Вийшло: 1903 — [Ч. 1], 1904 — [Ч. 1], 1905 — Ч. [?], 1906 — Ч. [?], 1907 — Ч. 1—4, 1908 — Ч. 1—5, 1909 — Ч. 1—5, 1910 — Ч. [?], 1911 — Ч. 1—4 [?]; *Ф.* 25×17 см (1903—1904, 1908 ч. 2), від 30×22,5 см до 48×31,5 см (1907—1908 ч. 1, 3—5); *Обс.* 2—4, 12, 24—37 с.; *Передпл.:* не зазначено.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — [Ч. 1], 1904 — [Ч. 1], 1907 — Ч. 1, 3, 4, 1908 — Ч. 2, 3, 5, 1909 — Ч. 4, 1911 — Ч. 1.

Примітки: У надзаголовку — гасла: «Свѡй до своего!» (1904, 1907—1909), «Домашный промыслъ збогачуе!» (1908), «Въ єдности сила!» (1911).

Періодичний друкований орган «Спілки для господарства і торгівлі в Перемишлі» мав вузькопрофільне спрямування. Лише у ч. 1 за 1911 р. була опублікована єдина редакційна стаття, у якій роз'яснювалися мета

і завдання спілки: «...доставити своїмъ членамъ и вѣдборцямъ усього въ господарствѣ потрібного та піднести на вищий уровень нашу ролню господарку».

Редакція випускала у світ тематичні числа, які містили ціни на різні господарські і промислові товари, тому їхні назви постійно видозмінювалися. Так, у 1903—1904 рр. часопис виходив під назвою «Цѣнникъ насѣнь, штучныхъ навозѣвъ, знаярѣвъ господарскихъ і посторонкѣвъ Спѣлки для господарства и торговлѣ товариства зареєстрованого зъ обмеженою порукою въ Перемышли»; 1907 р. — «Цѣнникъ товарѣвъ желѣзныхъ Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли» (ч. 1), «Цѣнникъ на осѣнь штучныхъ навозѣвъ Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли» (ч. 3); 1908 р. — «Цѣнникъ виробѣвъ поворозничыхъ Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли» (ч. 2), «Цѣнникъ машинъ до výroбу цементовыхъ дахѣвокъ, оливы, цементовыхъ фарбъ, цементу, коловороткѣвъ, угля, пашного вапна Бартеля, касъ, роверѣвъ, сикавокъ, помпъ до керниць, машинъ до шитя и писаня Спѣлки для господарства и торговлѣ товариства зареєстрованого зъ обмеженою порукою въ Перемышли» (ч. 3).

У випусках «Цѣнника...» не лише подавалися ціни на насіння, мінеральні добрива, сільськогосподарські машини та промислові вироби, а й вміщувалися зображення цих товарів (1907. — Ч. 1, 4; 1908. — Ч. 3, 5; 1909. — Ч. 4; 1911. — Ч. 1) та ін.

Останнє наявне число (1-ше) вийшло у лютому 1911 р.

В. Габор

1904 р.

276*

БРАЗИЛІЙСЬКА РУСЬ: Листок для руского народа в Бразиліі. — Виходить два рази на тиждень. Ч. 1. 1904.

Прудентополіс (Парана, Бразилія), 1904.

Примітки: В огляді «Українські книжки і часописи в 1903 р.» відзначалося, що 1903 р. в Америці виходили два великих українських тижневики — «Свобода» і «Канадійский Фармер», «а в сім році (на початку 1904 р. — В. Г.) прибув ще один двотижневик «Бразилійська Русь».

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 262.

Література: Українські книжки і часописи в 1903 р. // Поступ. — Коломия, 1904. — № 11.

В. Габор

Вѣночекъ: Иллюстрированная газетка для русских дѣтей. — Выходить два разы въ мѣсяцъ. Г. I. Ч. 1. 1904, 28 марта (10 апр.).

Отвѣтственная ред. Марія Ю. Лѣсковацкая (1905—1906 ч. 9), Иванна Ясиницкая (1906 ч. 10 — 1907 ч. 8/9), Божена Гумецкая (1907 ч. 10/11 — 1908 ч. 18/19). *Ответственный ред.* Григорій Ганулякъ (1908 ч. 20—23/24). — **Львовъ, 1904—1908:** *Издае* Общество русскихъ женщинъ во Львовѣ (1904—1905), Общество Русскихъ Женщинъ «Жизнь» во Львовѣ (1906—1908). *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ Михаила Рефця. *Адр. ред. і адм.:* Львовъ, Русская ул., № 3 (1904 — 1906 ч. 18), Бляхарская ул., № 11 (1906 ч. 19 — 1908).

Вийшло: 1904 — Г. I ч. 1—6/7, 8—13/14, 15, 1905 — Г. II ч. 1—6/7, 8—13/14, 15/16—24, 1906 — Г. III ч. 1—4/5, 6—13/14, 15—22/23, 24, 1907 — Г. IV ч. 1—8/9, 10/11, 12/13—16/17, 18/19, 20/21, 22/24, 1908 — Г. V ч. 1/2—5/6, 7—11/12, 13—15/16, 17, 18/19—23/24; *Ф.* 26×19 см; *Обс.* 8 с., подвійні числа — 12 с., 16 с.; *Передпл.:* 3 кор. въ годъ. *Ц.* окремого числа 15 гр. (1904), 15 гел. (1905—1908).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Г. I ч. 1—15, 1905 — Г. II ч. 1—24, 1906 — Г. III ч. 1—24, 1907 — Г. IV ч. 1—22/24, 1908 — Г. V ч. 1/2—21, 23/24; **НБУВ:** 1905 — Г. II ч. 1.

Примітки: 1905 р. газета виходила як додаток до «Галичанина» (див. № 188). Логотип двотижневика містить тематичні малюнки. 1906 р. нумерація сторінок наскрізна.

Зміст дитячого видання «Вѣночекъ» становили вірші, казки, оповідання, значне місце у ньому займали також історичні та краєзнавчі матеріали. 1905 р. опубліковано оповідання: «Княжескіи крамолы по смерти Ярослава Мудрого» (ч. 1), «Святыи Антоній и Февдозій Печерскій — Кієво-Печерская Лавра» (ч. 2), «Лѣтописецъ Несторъ», «І. Г. Наумовичъ» (ч. 3). Велику увагу у 1906 р. редакція приділяла історії Київської Русі, руським князям, державному устрою та культурі цієї епохи: «Внутреннии отношения древной Руси», «Князь и его дружина», «Жители городовъ» (ч. 2), «Селянъ древней Руси. Чиновники. Вѣча» (ч. 3), «Русская княгиня, Св. Ольга въ Царьгородѣ» і «Церковь и просвѣщеніе въ древней Руси» (ч. 4/5), «Завоевание Прикарпатской Руси Казиміромъ Великимъ» (ч. 6).

Серія краєзнавчих нарисів «Образки зъ передъ тысячей лѣтъ» була надрукована під рубрикою «Оповѣданья вуйка Ивана» (1906—1907).

НА ОКАЗЪ !

Ч. 1. Львовъ 1. (14). Января 1907. Годъ изданія IV.

ВѢНОЧЕЖИ

Илюстрованная газетка для рус. дѣтей.

Выходить во Львовѣ два раза въ мѣсяцъ.

Подписка выписитъ 3 Кор. въ годъ. — Цѣна поединкаго числа 15 гал.

Адресъ Редаціи и Администраціи Львовъ, Бляхская ул. ч. № 11.
Издае Общество Русскихъ Женщинъ „Жизнь“ во Львовѣ.

ЗЪ НОВЫМЪ РОКОМЪ.

Сѣйся, родися жито и пшеница!
на счастье, здорovie, дѣтъ прожити много,
щобъ Вашъ румяный веселился личка —
вѣдь сердца Вамъ, дѣти, желаемо того.

Отъ, вѣтъ старый рокъ — вже й не верне нѣкоди —
Нехай-же съ нимъ всяке лихо пропаде,
нехай журьба, нужда, все зникне поводи,
смутокъ батьковъ Вашихъ нехай не вертае.

А й Вамъ, русский дѣти и Вамъ, любі цвѣты,
по-при всѣ радости, памятки треба:
въ дома, въ церкви, въ школы — все чѣмно сидѣти,
бо такимъ лишь дѣтямъ Богъ шле счастье зъ неба.

Тоже: сѣйся, родися жито и пшеница,
овесъ, ячмень, гречка и всяка пшеница —
крикнѣтъ рускй дѣти весело, всѣ въ голость:
Толькйй колосъ!!!

У ч. 8 за 1905 р. отці Роман Красицький та Петро Пилипець опублікували статтю «Русскій пріютъ». Під такою назвою у Львові було організовано товариство, яке мало опікуватися дітьми бідних батьків. Публікація містила заклик збирати кошти на потреби організації.

У зверненні «Дорогі Русскі Дѣточки!» містився заклик збирати пожертви на відкриття російських шкіл. Ці школи планувалось організувати на кшталт польських сиротинців, в яких діти отримували освіту та фах (1907. — Ч. 3).

1908 р. редакція вирішила дещо змінити зміст видання, збільшивши кількість матеріалів освітньої тематики. Вона планувала публікацію статей з історії, географії, природознавства, граматики, щоб діти могли займатися самоосвітою чи покращити свої знання.

Кожен номер «В'ночка» завершували «Загадки» та «Веселинки». Від 1906 р. на сторінках часопису з'явилася рубрика «Всякіи Вѣдомости», яка містила цікаві пізнавальні факти.

Статті й оповідання, як правило, друкувалися без підписів або під криптонімами.

Видання ілюстровано малюнками та фотографіями.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 128; Каталог дореволюційних газет, що видавалися в Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 19; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1809.

Література: Антонюк Н. В'ночекъ / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 162—163.

Н. Антонюк

278

ВОЛЬНЕ СЛОВО: Народно-демократична часопись задля політики, літератури і критики. — Виходить що Вторка. Р. 1. Ч. 1. 1904, 13 груд.

За ред. відповідає Володимир Кубіцький. — **Львів, 1904—1905:** Видає Комітет редакційний. Друк. Уділова у Львові. *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Куркова, ч. 5.

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1, 2, 1905 — Р. 1 ч. 3—9/10; Ф. 38×29,5 см; Обс. 8 с., 12 с.; *Передпл.:* в Австрії на цілий рік 8 кор., за границею 2 дол. Ц. окремого числа 20 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. 1 ч. 1, 2, 1905 — Р. 1 ч. 3—9/10; НБ ЛНУ: 1904 — Р. 1 ч. 1, 2, 1905 — Р. 1 ч. 3—9/10.

Примітки: Часопис видавався у «поміч за-судженому на 3-місячну в'язницю редакторови «Гайдамаків», п. Михайлови Петрицькому» (ч. 9/10). Після виходу М. Петрицького з в'язниці видання «Вольного Слова» припинилося, натомість його передплатники отримували часопис «Гайдамаки».

Видавці тижневика заявляли, що вони твердо стоять «на основі» програми національно-демократичної партії, однак планують контролювати її політичну діяльність. З огляду на це вирішено видавати

орган, «котрий поважно і безпристрастно розбирав би події нашого народного життя в спосіб науковий і об'єктивний, та причиняв би ся до поглиблення нашої політичної думки». Редакція зазначала: «Нам треба політичного образования загалу... Хотемо поспільно з нашим інтелігентним загалом — так споміж тзв. інтелігенції як і селянства — образувати ся, хочемо, щоб наші провідні ідеї, виписані доси в значній частині лиш як теоретична схема, ввійшли в наше тіло і кров, в серце і ум наших народних мас — а средством до того стане сей орган» (ч. 1).

Значну частину друкованої площі відводилося висвітленню рішень та указів Галицького сейму. Ці матеріали доповнювали коментарі редакції, що подавали оцінку рішень влади.

Під рубрикою «По соймі» (ч. 1, 2) вміщувалися публікації, що роз'яснювали небезпеку прийняття рентового закону, який, на думку анонімного автора, є «колонізаційним мечем Дамокла» Польщі над головами галичан. Не менш шкідливим редакція вважала закон про організацію Крайової шкільної ради, який забезпечував польське домінування на ниві шкільництва в Галичині. У наступній публікації цієї рубрики критикувалася так звана політика мериторичної опозиції, тобто тактики дискусій і переконання.

Редакційна стаття «В чім корінь лиха?» (ч. 6) теж присвячувалася діяльності Галицького сейму. У ній відзначалося, що на останній сесії сейму політика «руських» послів щодо «мирової полагоди руско-польского непорозуміння в краю» зазнала провалу, оскільки вони звабилися обіцянками «грушок на вербі».

Багато уваги редакція «Вольного Слова» приділяла громадському життю українства. Так, стаття «На переломі» містила звіт про проведення зборів політичного товариства «Народна Рада» і згодом — Народного з'їзду, учасники якого закликали послів народно-демократичної орієнтації як до сейму, так і до Державної ради використовувати «найгостріші» парламентські засоби і залишатись у тісному зв'язку із Народним комітетом як головним органом народно-демократичного «сторонництва». Справа політичної організації українців Галичини ґрунтовно аналізувалася в однойменній статті (ч. 4, 5).

На сторінках «Вольного Слова» активно обговорювалися проблеми культури, зокрема, розгорнулася жвава дискусія з приводу будівництва театру у Львові. У статті «Чи збудуємо ми театр» (ч. 5) автор стверджував, що насамперед треба друкувати букварі та брошури просвітнього змісту і поширювати їх безплатно, а не витратити кошти на це будівництво.

**ПЕРЕДПЛАТА
ВНОСИТЬ:**

в Австрії:
на цілий рік . . 8 кор.
на пів року . . 4 кор.

За границею:
на цілий рік . . 2 дол.
на пів року . . 1 дол.

Виходить у Львові
щотижня.

Подільне число
по 20 сот.

ВОЛЬНЕ**СЛОВО**

народно-демократична часопись задля політики, літератури і критики.

Редакція,
адміністрація
і експедиція
в Куркова ч. 5.

Рубрика звертає се
лише на попереднє на-
стерєженє. — Рекла-
ми неопечатані відлі-
ки від порту. — Оголошен-
ня закладі праймають се
по ціні 20 с. від стрічки,
а в „Надсїланих“ 40 с.
від стрічки. Подяки і
приватні доносення по 10
сот. від стрічки.

Видає: Комітет редакційний.

Наші оқлиқи.

Виступаючи перед нашу суспільність з новим політичним органом, уважаємо належним висвітлити поводи, що нас до сего спонукають і виложити єї провідні думки, що нами заправляють. Коротко — мусимо в'ясувати дєвія, під яким виступаємо з нашою часописню на політичну арену.

Перш усього не думаємо творити нічого нового; наш орган не має на цілі руйнувати те, що доси існує, а намість нього ставити щось наскрізь відмінне та нове. Ціллю своєю визначили ми собі якраз піддержанє того, що доси існує чи існувало, через поправу, усунєнє хиб і недотач і, о скільки розходить ся о схи́бленє нашої політичної думки з ясно визначених, програмових доріг, через освітленє сего схи́бленя і заклик до повороту на властивий шлях.

Перекладаючи се на конкретну мову фактичних обставин, скажемо: ми стоїмо на основі програми національно-демократичної партії і при єї основних принципах, але бачимо потребу перенести контроль єї політичної практики, о скільки та практика пішла шляхом вказаним сею програмою. Ми, що так скажемо, вірно-програмові критики політичної діяльності сторонництва, до якого самі причисляємо ся.

А потреба такої критики впливає для нас з ось-сих причин:

Коли з кінцем грудня 1899-ого року перший „Народний З'їзд“ прийняв за основу національно-демократичного сторонництва ухвалену сям з'їздом програму, тактику і організацію, то був се акт, котрий свідчив, що українська політична думка в Галичині, по довгий блуканнїй мавнівцями всяких „угод“ і „консолїдацій“ по одній сторонї, а антиопозиційни та вузько-класової ексклюзивности по другій сторонї, найшла остаточно властивий свій шлях, а іменно шлях з'єднаня всіх національних елементів до спільної акції на широких основах демократизму і консеквентної політики має.

І хоч сила привычки та традиційної інертності з боку одних, а сектантське загорїлєство та фракціоманія з другого боку певно чимало спиняли успішне переведенє єєї думки на усій лінії нашого народного житя, ми все таки можемо сконстатувати, що думка ся переходила в діло, а результатом сего було: небувало скріпленє національної опозиції, надивичайне проясненє політичної думки серед нашого загалу і очевидний зріст національно-політичної свідомости а наслідком сего і сильне розбудженє політики протесту серед широких кругів нашого народу против пану-

ючої системи, що все в результаті внієсло наше національне питанє протязом 3-ох лїт на ширшу політичну арену, приневолюючи віденські круги звернути на него свої очі, а нашого противника змушуючи оглянути ся за способами заради грозячїй єму небезпеці.

Застарілі політичні навички не загинули однак, серед нашого загалу, а зростаюча боротьба затревожила тих, чий перш не зникли до босвого напруженя як і тих, хто зневірив ся в житєві сили власного народу, забуваючи, що доли і будуччина кожного народу лежить в єго власнім нутрі, і що тим лише дістаєть ся красна доля, хто вміє силою єї добути. Відпором реакції прийшла поворотна хвиля і занесла єудно нашої політики на ту міліну, на якій остаточно осадила єго політика соймових послів — на міліну т. зв. політики красної і кокетованя з нашим національним ворогом без ніякої до такого звороту притоки зі сторони сего-ж ворога, кокетованя, серед якого загинули всі основні принципи нашої національної програми.

Не потребуємо додавати, як зворот такий некорисно мусїв вплинути на односторонність нашого сторонництва, як деморалізуючо відділює він на наш загал, яке баламутство вводить в наш політичний світ-

Продовжуючи дискусію у статті «Чи театр, чи що інше?», невідомий автор роз'яснював суть справи. Оскільки сейм не виділив на це кошти, українська громада мала вирішити — продовжувати стояти на позиції побудови театральної споруди чи витратити зібрані кошти на іншу мету. У підсумку, він схилився до думки про необхідність побудови у Львові приміщення для театру.

У виданні порушувалася також проблема організації приватних українських гімназій: «Приватні гімназії» (ч. 7), «Приватні рускі гімназії» (ч. 8). Автори публікацій наголошували на важливості цієї справи.

Велика увага приділялася редакцією подіям міжнародного життя, зокрема трагічної ситуації, що призвела до початку Першої світової війни. Крім того, публікації газети інформували про початок революційних подій у Росії — так звану Крижуву неділю.

Про поточні події інформувалося у матеріалах рубрик «Політичний огляд», «3 тижня», «Біжучі відомости», «Всячина».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 128; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1846.

Література: Антонюк Н. Вольне Слово / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 pp. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 pp. — С. 211—213.

Н. Антонюк

279

GAZETA MLECZARSKA (1904—1912); **GAZETA MLECZARSKA = МОЛОЧАРСКА ЧАСОПИСЬ** (1913—1914): Czasopismo poświęcone sprawom mleczarstwa (1904—1906); Organ Galicyjskiego Towarzystwa Mleczarskiego (1907—1912); Organ Biura mleczarskiego Wydziału krajowego i Galicyjskiego Związku mleczarskiego we Lwowie = Орган Бюро молочарского Виділу краєвого і Союзу молочарского у Львові (1913—1914). — Wychodzi dwa razy na miesiąc (1904—1912), raz na miesiąc (1913—1914). R. I. № 1. 1904, 15 kwietnia.

Red. Zygmunt Ihnatowich (1904—1905 № 12). *Odpowiedzialny red.* Konstanty Jasiński (1904—1905 № 12). *Odpowiedzialny red. i wydawca* Konstanty Jasiński (1905 № 13 — 1906), Tadeusz Ryłski (1907—1912). *Pod red.* Tadeusza Ryłskiego i Zygmunta Chmieliewskiego (1906 № 4—24), Tadeusza Ryłskiego (1907—1912), Тадея Рильського (1913—1914). *Відвічальний ред.* Тадей Рильський (1913—1914). — **Lwów** (1904—1906, 1910—1914); **Rzeszów** (1907—1909), **1904—1914: Wydawca** Zygmunt Ihnatowicz (1904—1905 № 12);

Nakładem Galicyjskiego Towarzystwa Mleczarskiego w Krakowie (1907—1909); *Nakładem* Galicyjskiego Towarzystwa Mleczarskiego (1910—1912); *Bud.* Бюро Молочарского Виділу краєвого у Львові (1913—1914). I Związkowa druk. we Lwowie, ul. Lindego, 4 (1904—1906, 1910 № 1—16, 1913—1914), ul. Mickiewicza, 3 (1910 № 17 — 1912); *Druk.* Leona Pillera w Rzeszowie (1907); *Druk.* I. A. Pelara w Rzeszowie (1908—1909). *Адп. ред. i адм.:* Lwów, Gmach Sejmowy (1904—1906 № 2, 1910), ul. Mickiewicza, 3 (1911—1913 ч. 8), Палата Соймова (1913 ч. 9 — 1914). *Адп. ред.:* Rzeszów, Kraj. Szkoła mleczarska (1906 № 3—24). *Адп. адм.:* Lwów, Gmach Sejmowy (1906 № 3—24).

Вийшло: 1904 — R. I № 1—17, 1905 — R. II № 1—24, 1906 — R. III № 1—24, 1907 — R. IV № 1—24, 1908 — R. V № 1—13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1909 — R. VI № 1—24, 1910 — R. VII № 1—24, 1911 — R. VIII № 1—20/24, 1912 — R. IX № 1—6/8, 9/12, 1913 — P. X ч. 1—12, 1914 — P. XI ч. 1—6; Ф. 30×23,5 см; Обс. 8—10 с.; *Передпл.:* в австр. державі з пересилкою річно 6 кор., в Королівстві Польським 3 р. с., в німецькій державі 6 марок. Ц. окремого номера 30 грошів.

Наявність у фонді: **НБ ЛНУ:** 1904 — R. I № 1—17, 1905 — R. II № 1—24, 1906 — R. III № 1—24, 1907 — R. IV № 1—24, 1908 — R. V № 1—23/24, 1909 — R. VI № 1—24, 1910 — R. VII № 1—24, 1911 — R. VIII № 1—20/24, 1912 — R. IX № 1—9/12, 1913 — P. X ч. 1—12, 1914 — P. XI ч. 1—6.

Примітки: На титульній сторінці — підзаголовок: у 1907—1912 pp. — «Organ Galicyjskiego Towarzystwa Mleczarskiego. Czasopismo poświęcone sprawom mleczarstwa»; 1913 p. — «Organ Biura mleczarskiego Wydziału krajowego i Galicyjskiego Związku Mleczarskiego. Czasopismo poświęcone sprawom mleczarstwa = Орган Бюро молочарского Виділу краєвого і Союзу молочарского у Львові. Часопис для справ молочарства». Перші дев'ять років (1904—1912) часопис виходив польською мовою, від 20 січня 1913 p. — паралельно польською і українською мовами. Нумерація сторінок наскрізна. Видання ілюстроване.

Як повідомлялося у статті «Від Редакції», часопис присвячувався «Справам Спілок молочарских так польских як і руских» (українських), і це зумовило його видання «в обох краєвих мовах» — польською і українською. «Най ся двоязичність, — підкреслювалося у цій публікації, — буде видним знаком вельми пожаданого для цілого краю факту, що в праці над

економічним піднесенням краю не існують різниці політичні і національні. Визначаючи роль і завдання часопису та критерії добору матеріалів, редакція наголошувала, що місячник повинен передовсім виконувати роль організатора і дорадника молочарських спілок, однак має «непохитний намір в доборі артикулів кермуватись також потребою загалу молочарень». Вона зазначила, що зацікавлена у тому, щоб «Молочарська Часопись» доходила до всіх, хто працює у молочарському промислі, як фаховий інформатор у цих справах (нова техніка, торгівля молочними продуктами, годівля худоби тощо)» (1913. — Ч. 1).

З огляду на задеклароване провідне місце на сторінках часопису займали різножанрові матеріали з питань раціональної організації і діяльності молочарських спілок і молочного промислу. Зокрема, це просвітні, практично-рекомендаційні й оглядові статті Е. Слюсара: «Про виріб гуслянки і кефіру», «Про організацію забезпечення худоби в Галичині», «Про значінє краски масла», «Справозданє з аналіз масла доставлюваного до Союзу молочарского, виконаних в р. 1912 в лябораторії красв. Школи молочарської», Й. Наймана «Союз молочарский», «Як приготувити дорічні загальні збори Спілки молочарської», директора Галицької спілки збуту худоби і «Молочне господарство і збут худоби», Й. Лінгерського «Що впливає на завелику скількість води в маслі», реферат інспектора молочарства Й. Галера «Про пастівні паші» тощо. У виданні друкувалися також повідомлення про діяльність окремих молочарських спілок, оглядові статті про розвиток спілок у Галичині («Розвій Спілок молочарських по конєць року 1911 в краях в Раді державній репрезентованих», Р. Стручавський «Спілки молочарські під патронатом Виділу краєвого»), матеріали правового і практичного змісту («Правна порада Бюра молочарского», «Комунікат» крайового виділу, «Обіжники» Бюра молочного і дирекції Союзу молочарского, «Уживанє малих кружлівков господарями»; рубрика «Питаня і відповіди»).

Інформаційно насиченими були рубрики «Рух Спілок», матеріали якої інформували про діяльність Галицького союзу молочарського у Львові та організацію молочарських спілок під патронатом крайового виділу, «Всячина», «Торгове справозданє» або «Торговий звіт» Союзу торговельного у Львові та «Торговельні відомости», під якою друкувалися ціни «паш пастівних» та звіти про торг.

На останній сторінці кожного числа містилися рекламні оголошення тільки польською мовою.

Шлях «Молочарської Часописі» до кожної молочарської спілки був визначений ухвалою крайового виділу від 30 грудня 1912 р., згідно з якою молочарські об'єднання зобов'язувалися передплачувати один примірник часопису, а другий — як «полекшу» спілкам — адміністрація надсилала безплатно для спілчан (1913. — Ч. 1).

Останнє (6-те) число вийшло 30 червня 1914 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 277; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1929, 2083.

Література: Лукасевич Л. Наша торговельно-економічна преса (На маргінесі місяця української преси) / Л. Лукасевич // Промислово-торговельний вістник. — Варшава, 1933. — Ч. 4. — С. 3; Галушко М. Молочарська часопись / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 519—521.

М. Галушко

280

ЕКОНОМІСТ: Місячник економічно-господарський, Орган стоваришень заробкових і господарських (1904); Місячник економічно-господарський, орган Краєвого Союзу Ревізійного (1905—1914). — Виходить раз в місяць. Р. І. Ч. 1. 1904, 30 січ.

За ред. відповідає Кость Паньковский (1904 — 1905 ч. 1), Омелян Саєвич (1908—1914). *Редагує і за ред. відповідає* Кость Паньковский (1905 ч. 2 — 1907). *Редагує* Комітет (1909—1910), А. Жук (1912 ч. 7/8 — 1914). — **Львів, 1904—1914:** *Видає* Михайло Коцюба (1904), Краєвий Союз Ревізійний у Львові (1905—1914). *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського (1904—1908); *Друк.* Івана Айхельбергера і Сп., Львів, Ринок, ч. 10 (1909—1912 ч. 5/6); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1912 ч. 7/8 — 1914). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львів, Ринок, ч. 10 (1904—1912 ч. 1), вул. Домініканська, ч. 11 (1912 ч. 2 — 1914).

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—12, 1905 — Р. II ч. 1—12, 1906 — Р. III ч. 1—12, 1907 — Р. IV ч. 1—12, 1908 — Р. V ч. 1—12, 1909 — Р. VI ч. 1—12, 1910 — Р. VII ч. 1/2—7, 8/9—12, 1911 — Р. VIII ч. 1—4/5, 6/7—10/11, 12, 1912 — Р. IX ч. 1—5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 1913 — Р. X ч. 1—3/4, 5—11/12, 1914 — Р. XI ч. 1—3; Ф. 30×23 см (1904—1909), 25×16,5 см (1910—1914); *Обс.* від 24 с. до 32 с.; *Передпл.:* 5 кор. на рік. Ц. окремого числа 60 сот. (1904—1909), 50 сот. (1910—1914).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 1—12, 1905 — Р. II ч. 1—12, 1906 — Р. III ч. 1—12, 1907 — Р. IV ч. 1—12, 1908 — Р. V ч. 1—12, 1909 — Р. VI

Число 1.

Львів 30. Січня 1904.

Рік I.

Виходить
раз в місяць
кожного 30 к. ст.

Редакція,
адміністрація
і енциклопедія
Львів, ринок ч. 10.
I. поверх.

ЕКОНОМІСТ

Передплата:
На цілий рік 5 мор.

Подавоче число
60 остків.

Оголошення:
1 сторона 30 мор.,
1/2 сторони 45 " "
1/4 " " 25 " "
1/8 " " 15 " "

МІСЯЧНИК ЕКОНОМІЧНО-ГОСПОДАРСКИЙ,
ОРГАН СТОВАРИШЕНЬ ЗАРОВОКОВИХ І ГОСПОДАРСКИХ.

Від Видавництва.

Від більше як пів століття роблять ся у нас проби видавання газети економічної, та отсі змагання не віднесли пожаданого успіху, позаяк до сего часу ми не сотворили постійного органу на ниві народного господарства.

Першу пробу зробив пок. В. Зборовский видаючи у Львові „Домову школу“ в р. 1855, відтак пок. М. Понель також у Львові своєю „Недѣлею“ в рр. 1865 і 1866. В рік пізнійше пок. Северин Шехович пробував видавати „Господаря“ у Львові; а відтак д-р Никрла Димитриевич видавав в Чернівцях „Сельского Господаря“; в Станиславові розпочав Аполлон Ничай видавати „Господаря і Промышленника“; в р. 1889 починають на Буковині виходити „Добрі ради“ а у нас „Батьківщина“ в р. 1892 перемінюєся на часопис політично-господарську, та в р. 1893 стає виходити „Читальня“; в р. 1898 підняв ся о. Іван Негребецкий видавати в Перемишлі „Господаря“ з додатком „Економіста“ від р. 1902, а в рр. 1901 і 1902 пробував Василь Король видавати у Львові „Газету господарську“...

Отсі змагання щирх людей не сповнили свого завдання з двох причин: браку матеріального попєртя із сторони рускої суспільности, що в засаді признавала велике значінє роботи економічної але в дійсности забувала про предилачуванє і ширєнє органів економічних, та з другого боку з причини браку участі факхових сил, так як звичайно вся праця видавництва лежала в руках одного чоловіка, що боров ся якийсь час, а відтак знеохочений упадав...

Нині повинні змінити ся наші відносини в тім напрямі на лінше, задля з'організування наших товариств економічних, з'осібна руских товариств кредитових, та тому опираючись на своїх товариствах економічних і на людях, що ведуть в них провід, постановили ми видавати нового „Економіста“. Таким способом „Економіст“ повинен мати забезпечене естнованє матеріальне, як також забезпечених співробітників із усіх областей народної економії.

Отсю гадку, що вийшла з „Красного Союза Кредитового“, одобрили також представителі наших товариств львівських, як „Просвіти“, Народної Торговлі“, „Дністра“, „Товариства для розвою рускої штуки“, „Жіночої спілки промислової Труд“, „Красного Товариства кредитового урядників і сьвященників“ і Товариства „Сільский господар“.

Щоби однак хоть в часті дійти до того, що наміряємо, просимо наших читачів не тільки о розповсюднюванє нашого нисьма але рівнож і о щирю моральну поміч. Економіст тільки тоді сповнить свою задачу, наколи буде лучником між читачами а редакцією —

ч. 1—12, 1910 — Р. VII ч. 1/2—12, 1911 — Р. VIII ч. 1—12, 1912 — Р. IX ч. 1—11/12, 1913 — Р. X ч. 1—11/12, 1914 — Р. XI ч. 1—3; **НБ ЛНУ**: 1904 — Р. I ч. 1—12, 1905 — Р. II ч. 1—12, 1906 — Р. III ч. 1—12, 1907 — Р. IV ч. 1—12, 1908 — Р. V ч. 1—12, 1909 — Р. VI

ч. 1—12, 1910 — Р. VII ч. 1/2—12, 1911 — Р. VIII ч. 1—12, 1912 — Р. IX ч. 1—11/12, 1913 — Р. X ч. 1—11/12, 1914 — Р. XI ч. 1—3; **ДНАБ**: 1904 — Р. I ч. 2, 1907 — Р. IV ч. 10, 1910 — Р. VII ч. 1/2—12, 1911 — Р. VIII ч. 1—12, 1912 — Р. IX ч. 1—11/12, **ХДНБ**: 1909 — Р. VI

ч. 1—12, 1910 — Р. VII ч. 1/2—12, 1911 — Р. VIII ч. 1—12, 1912 — Р. IX ч. 1—11/12, 1913 — Р. X ч. 1—11/12.

Примітки: До кожного річника, крім 1914 р., є обкладинка і покажчик змісту. Додатки: 1910 р. — до ч. 8/9, 12; у 1909—1914 рр. — «Самопоміч». Нумерація сторінок від 1910 р. загальна для кожного річника.

Засновуючи орган «Стоваришень заробкових і господарских» (згодом — «Краєвого Союзу Ревізійного»), видавці місячника «Економіст» мали за мету організовувати і поширювати кооперативний рух серед українського громадянства, інформувати про діяльність існуючих та появу нових економічних товариств, давати поради щодо їх створення та функціонування. Як зазначалось у редакційній статті, видання взяло на себе обов'язок пильнувати, аби «маєток народний не марнував ся, але розумним господарством та сполученими силами збільшив ся і дав нам силу добробиту!» (1904. — Ч. 1).

Редакція часопису інформувала про нові економічні закони, проведення аграрної реформи, давала інструкції, як раціонально користуватися кредитами, навчала, як правильно вести господарські записи, бухгалтерію, роз'яснювала законні права громадян у кооперативній справі. В «Економісті» подавалося багато інформації та рекомендацій практичного характеру: автори публікацій ознайомлювали із різними способами вирощування, оптимального використання, заготівлі врожаю, догляду за худобою тощо.

Турбуючись про поширення економічної освіти, редакція повідомляла про існування і заснування ремісничо-промислових бурс, порівнювала торговельне шкільництво України з кооперативними школами інших країн, пропагувала «рілнично-економічні виклади» для селян, священників, жінок.

Не оминали увагою автори часопису і жіночий «промисловий» рух. Повідомляючи про жіночі торговельно-промислові спілки, «заводові» школи для дівчат, вони стверджували, що жінка повинна «спільно з чоловіком розумно працювати», а все те вимагало фахових знань і «розумного обрахунку».

Дбаючи про добробут українського народу, редакція друкувала матеріали про причини збиткового ведення селянських господарств, інтереси та потреби українських кооперативних фірм, про політичну боротьбу за економічні права українців. Турбувалася упадком українських крамниць, наголошувала, якої великої шкоди населенню завдають лотереї.

Постійне місце у часописі займав «Курс львівський» на акції, облігації, монети тощо. Друкувалися

ціни продуктів, вміщувались оголошення про купівлю і продаж землі.

Матеріали рубрики «Бібліографія» повідомляли про нові економічні та господарські книжкові видання, пресу.

Чільне місце у виданні займали публікації про еміграцію за океан, в яких розглядалися причини виїзду селян на заробітки, способи вирішення цієї проблеми.

Багато уваги приділялося економічному становищу у Великій Україні. Зокрема, П. Смуток (псевд. П. Стебницького) у статті «Автономія України» (1906. — Ч. 3), розглядаючи державний устрій Росії, зазначив, що Україна — як велика територіальна одиниця, зв'язана спільністю культурних і економічних умов, заселена однією етнічною масою, — повинна мати крайову автономію на загальних основах, виразом якої був би український крайовий сейм. «Тільки краєва автономія дасть Українцям можливість культурного самовиразу і економічного розвитку на користь як краю так і цілої держави», — наголошував автор.

З початком Першої світової війни, 1914 р., «Економіст», відігравши за десять років існування значну роль у поширенні серед українського суспільства ідеї кооперації, перестав виходити.

Серед авторів часопису були відомі журналісти, публіцисти, науковці, політичні діячі — А. Глодзінський, А. Жук, М. Коцюба, Я. Кулачковський, К. Левицький, О. Назарук, К. Паньківський, І. Петрушевич, О. Савич, Д. Сембратович, М. Туган-Барановський.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 129; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 44—45.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 620; Жук А. Українська Господарсько-Кооперативна Преса / А. Жук // Господарсько-Кооперативний Часопис : тижневик. — Львів, 1931. — Ч. 1/2. — С. 607; Лукасевич Л. Наша торговельно-економічна преса (На маргінесі місяця української преси) / Л. Лукасевич // Промислово-торговельний вістник. — Варшава, 1933. — Ч. 4. — С. 3; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196—197; Сніцарчук Л. В. Сторінки творчого життя Андрія Жука / Л. В. Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1996—1997. — Вип. 3/4. — С. 402—404; Терещук О. Економіст / О. Терещук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 164—167.

О. Терещук

ЖИВИЙ ДНЕВНИК. — Р. І. Ч. 1. 1904, [груд.].
Ред. М. Лозинський, Б. Гіжовський. *Одві-
чальний ред.* І. Яримович. *Співробітники:* О. Темниць-
кий, О. Кекиш, З. Вишницький. — [Львів], 1904. *Адр.*
ред.: не подано.

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1, [?]; Ф. 29×23 см; *Обс.*
4 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 1.

Примітки: У надзаголовку: «Руська Бесіда, Меланчин вечір 1904 р.». Газету видала редакція часопису «Комар», про що свідчить не лише спільна автура, а й дані колонтитулів.

У замітці «Від Редакції» зазначено: «Живий деньник» уряджуємо перший раз і Шановна Публіка нехай простить нам, коли покажуться в ньому деякі хиби. Рівнож просимо уважати його за вплив гумору і свободної веселости, а не злоби». Про політичну орієнтацію укладачів і спрямування змісту часопису

редакція у віршованій формі на останній сторінці дотепно писала: «Сей деньник укладали / Народовці радикали; / Самі наймолодші журналісти, / А помогали анархісти. / Навіть соціальні демократи / Зволили нам дещо дати. / Зійшовши ся в останій хвили / Редагували з цілої сили. / А що дотепи не йшли своїм ходом, / Тягнули їх з себе немов воловодом».

Зміст видання становлять гумористичні й сатиричні публікації, афоризми, що заторкують проблеми суспільно-політичного, культурного та побутового життя Галичини початку ХХ ст. Це — «Політичний огляд 1904 р.», що «був роком переступним, а іменно виходячи в світ, переступив поріг небес лівою ногою. Рік сей зачав ся під планетом Псом, якого нарочно в тій цілі відкрили на нашій горизонті патріотичні галицькі астрономи»; сатирична стаття «Чи будем ми мати театр», спрямована проти комітету для будівництва театру у Львові, який «замовляє пляни у заграничних фірм, а поминає власні сили...»; рубрики «Фейлетон», під якою містилися афоризми — визначення таких понять, як патріотизм, народна честь, цинізм тощо, та «Новинки» — про веселі пригоди, чистоту мови, товариство прихильників української літератури і штуки. Під рубрикою «Оголошення» друкувалися дошкульні матеріали про часописи «Воля», «Вольне Слово», товариство «Народна Торгівля» та на побутові теми, а під рубрикою «Хроніка поліційна» подавалися

дотепні «поліційні» повідомлення. Окремо вміщено «Афоризми» «славного російського філософа Козьми Пруtkова».

Література: Галушко М. Живий деньник / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 214—215.

М. Галушко

КАТОЛИЦКИЙ ВСХІД (1904—1906); **КАТОЛИЦКИЙ СХІД** (1907): Орган богословів рус.-кат. дух. семинарії у Львові (1904 вип. 1, 2); Орган рускої богословської католицької молодіжки (1904 вип. 3 — 1906); Орган української богословської молодіжки (1907). — Виходить чотири рази в році. Р. 1. Вип. 1. 1904.

За ред. відповідає Григорій Плакида (1904 вип. 1—3), Іван Заверуха (1904 вип. 4, 1905 вип. 1), Василь Матвієнко (1905 вип. 2 — 1906 вип. 2), Никола Семенюк (1906 вип. 3 — 1907). — **Львів, 1904—1907: Накладом Товариства «Власна поміч богословів»** (1904 вип. 1—3); *Накладом* пожичкового Товариства богосл. молодіжки у Львові «Власна Поміч» (1904 вип. 4 — 1907). *Печатня* оо. Василян в Жовкві. *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Коперника, ч. 36.

Вийшло: 1904 — Р. 1 вип. 1—4, 1905 — Р. 2 вип. 1—4, 1906 — Р. 3 вип. 1—4, 1907 — Р. 4 вип. 1—3/4; *Ф.* 22×14 см; *Обс.* від 36 с. до 56 с.; *Передпл.*: 5 кор. річно. *Ц.* окремого пр. 1 к. 30 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1904 — Р. 1 вип. 1—4, 1905 — Р. 2 вип. 1—4, 1906 — Р. 3 вип. 1—4, 1907 — Р. 4 вип. 1—3/4; **НБ ЛНУ**: 1904 — Р. 1 вип. 1—4, 1905 — Р. 2 вип. 1—4, 1906 — Р. 3 вип. 1—4, 1907 — Р. 4 вип. 1—3/4.

Квартальник студентів-богословів Львівської духовної семинарії «Католицкий Всхід» є прикладом самостійного видавання часопису. Редакція вважала необхідним пояснити назву видання: «Бажаємо через те зазначити з одної сторони наші релігійні почування та дати відповідь тим, що хочуть серед нашого духовенства і народа бачити ворожі Церкві аспірації, а з другої сторони — пригадати нам, католикам Входу, пропам'ятні слова Урбана VIII: «O mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero!». Отже, напрям часопису визначали ідея єдності із Вселенською Церквою та обрядова традиція християнського Сходу.

Кожен випуск квартальника складався із двох частин. У першій частині містилися оригінальні розвідки студентів-богословів, у другій — переклад гомілій св. Йоана Золотоустого до св. Матвія («Святого отця нашого Йоана Золотоустого Архиепископа Царгородского Пояснене до св. евангелиста Матея в 90-гоміліях. З зображенем, житєписю св. Золотоустого і вступними увагами до гомілій. На мову руско-українську переклали з видання Міня богослови руско-кат. дух. Семинарії у Львові» (Жовква, 1904), який з окремою титульною сторінкою і окремою пагінацією друкувався упродовж 1904—1905 рр. Львівські богослови, члени редакційної колегії «Католицкого Входу», співпрацювали із

питомцями духовних семінарій Перемишля, Рима та Інсбрука, друкували в часописі їхні праці.

Поетичні твори молоді поети-аматори присвячували роздумам про Ісуса Христа й Богородицю, Христову Церкву та долю рідного народу, ними вшановували ювілярів. З-поміж поезій, опублікованих у «Католицкому Виході», вирізняються: «Радуйся Маріє!» П. Штокала, «Ангел любови» І. Остапа, поетичний цикл «З чужини» І. Заверухи, «Забута любов» та «Христос Воскрес!» М. Дороцького, «Народе вставай! Українському народови з нагоди надання конституції» С. Білінського. У виданні вміщено також дві поетичні добірки Г. Костельника, написані бачванським діалектом. Першу добірку доповнено короткою інформацією про поета.

Статті богословської тематики аналізували питання, пов'язані із трактуванням тайни Пресвятої Євхаристії, страстей і прославлення Ісуса Христа, Непорочного зачаття та Успіння Пресвятої Богородиці, її життя після вознесіння Ісуса Христа. Серед більших розвідок можна виокремити: «Християнство в освітленю христ[иянської] епіграфії» П. Карманського з присвятою о. Василеві Левицькому, «Модерні напрями в католицькій екзегезі» Я. Тарнавського, «Пречиста Діва Марія співвідкупителька роду людського» Й. Коциловського, «Про християнську філософію» О. Волянського та ін. Епоха масового поширення соціалістичних ідей зумовила спроби трансформації окремих християнських догм у радикальних періодичних виданнях. Це неминуче вело до дискусій між релігійними й атеїстичними виданнями. Так, М. Щепанюк у публікації «Кілька слів до статті «Та справа», вміщеної у місячнику «Молода Україна», дискутував з автором під криптонімом Н.: він вважав неприпустимою думку, що начебто Ісус Христос був не Боголюдиною, а лише наймилосерднішою людиною, одним із великих умів, що вийшли з черні й протестували проти її гноблення, з'ясовував принципову відмінність між християнством та іншими світовими релігіями.

Автори публікацій стверджували, що глибока духовність українського народу, його поетичний талант створили неповторні зразки релігійних і обрядових пісень, дослідження яких є одним із джерел пізнання української духовної культури. Історія української Церкви тісно пов'язана з історією народу, з його фольклорною спадщиною. Цей зв'язок простежується також у низці публікацій у «Католицкому Виході»: «Куль Пресвятої Діви Марії на Руси» П. Миколіва, «Страстний тиждень у віршах і піснях» В. Федіва, «Чи закиди против сьв. священомученика Йосафата Кунцевича суть справедливі?» П. Штокала, «Церковний

устрій на козацких вольностях» М. Гоянюка, «Історичний огляд церковного співу на Руси» Т. Пасічинського, «Історично літературний огляд рускої проповіді в першій половині XIX ст. (1800—1850)» Т. Кудрика. У розвідці С. Білинського «Кілька слів про іконостас»

досліджувалися історія виникнення іконостаса, його еволюція і трансформація від первісних християнських базилік до сучасних форм: «Споглядаючи на іконостас, ми пізнаємо і пригадуємо собі... з ким становимо одну, правдиву Церкву Христову, одним словом: іконостас се ідея вселенської Церкви».

Тематика інших аналітичних та оглядових статей доволі широка, оскільки торкалася сфери не лише релігії, а й історії, філософії, психології, медицини. У часописі друкувалися матеріали, присвячені історії виникнення та розвитку масонського руху, релігійному розколу в Росії, взаємозв'язку між функціями розуму та інстинкту, спадковим наслідком пияцтва тощо. Проблема емансипації порушувалася у статті

О. Волянського «Християнський і антихристиянський сьвітгляд, а природна нерівність і залежність жіночого пола». На думку автора, багато гасел, які висував емансипаційний рух, слушні, однак повне зрівняння у правах чоловіків і жінок неможливе, оскільки у них є різні сфери діяльності внаслідок природного поділу. О. Волянський наголошував, що саме християнство підняло жінку і зрівняло у правах із чоловіком, а в міру віддалення суспільства від християнських засад, домінування у суспільній свідомості матеріалістичних і раціоналістичних засад жінка втратила навіть формально задекларовану рівноправність, бо її духовне обличчя як особистості поступалося обличчю тілесному, чуттєвий чинник домінував над інтелектуальним. Характерною для часопису є стаття І. Кливака «Дещо про буддизм», автор якої трактував філософію буддизму як заперечення усякої науки, поступу й цивілізації, усякої корисної праці. Незважаючи на позитивний вплив християнського світосприймання на буддизм, світ, згідно з цією філософською системою, уподібнюється до галюцинації.

Низка публікацій інформувала про тогочасне життя Церкви в Галичині та за кордоном: «Голос про наші церковні відносини» (уривки зі статті Грівеца «Zedinjeni Rusini v Galiciji» у словенському журналі «Voditelj»), «Перший український єпископ в Америці» В. Лиска — про о. Сотера Ортинського, «Кілька слів про реформу рус[ької] дух[овної] семінарії у Львові».

У часописі функціонували як традиційні рубрики («Вісти», «З бібліографії»), так і тимчасові, що проіснували лише в одному чи двох випусках.

Рубрика «Вісти» інформувала, зокрема, про святкування 9 грудня 1905 р. у духовній семінарії («Пам'яті народного героя Богдана Хмельницького»), розповідала про важке становище українців на Закарпатті та чудотворну ікону Богородиці в Повчі, цікаві події з життя галицьких парафій, новини з Рима, тут вміщено привітання з призначенням єпископом Станіславським о. Григорія Хомишина, колишнього ректора духовної семінарії. В окремих випусках рубрика «Вісти» містила підрубрики — «Взаємини з загрою», «З нашого життя», «З перемиської семінарії». Тут редакція подавала також документи: «Звіт з діяльності Виділу «Літ.-наук. Товариства», відозву товариства «Союз співацьких і музичних товариств у Львові» — з приводу видання «Музичного Вістника», відгуки про «Католицький Вєхід» у пресі, короткі некрологи товаришів-семінаристів. У «Вістях» систематично друкувалися відомості про надходження до редакції часопису пожертв на будівництво пам'ятника М. Шашкевичу («Виказ жертв на пам'ятник Маркіяна Шашкевича»)

та звіти про касовий обіг кредитного («позичкового») товариства богословів «Власна поміч».

Окремо варто виділити вміщений під рубрикою «Вісти» допис одного з українських богословів, що продовжував свої богословські студії у Фрайбурзі (Швейцарія). Він порівнював стиль навчання у Львові та за кордоном, акцентуючи увагу на відмінних нормах поведінки студентів, зокрема на більшій самостійності й довірі наставників, що розвивало особисту відповідальність.

Рубрика «З бібліографії» містила невеликі рецензії на українські та зарубіжні релігійні видання. Тут прорецензовано, зокрема, такі книги, як: «Практичні проповіді для руского народа» М. Кінаша, «Науки на неділі» Т. Савойки, «Коротка історія ікони Жировицької Матері Божої на Русі і в Римі» В. Левицького, а також журнали «Нива», «Молодіж», «Museum» і «Slavica». Рецензії на іноземні видання іноді виділено в окрему підрубрику (наприклад «Німецькі книжки»). Ґрунтовністю вирізняється публікація «Професор Пулюй про автора «Поєми про сотворене світа» з приводу книги Франка «Нові і перемінні зьвізди» (Відень, 1905). Авторство цієї рецензії належить редакції, яка висвітлювала основні аспекти своєрідної дискусії Пулюя із тезами цієї книги. Порушено, зокрема, питання неадекватності Франкового перекладу старовірських текстів, дискутувалися деякі наукові положення. Редакція, хоча й поділяла більшість висновків Пулюя з приводу Франкового дослідження: «Як видно, в тих кількох своїх влучних увагах [професор] виказує, що зовсім в тій «поємі» нема «здобутків новочасної науки», однак зауважувала, що не можна беззастережно сприймати й брошуру І. Пулюя, у якій автор називав св. Йосафата «гнобителем Русі», посилаючись на відомий лист Льва Сапіги. Адже сам Л. Сапіга згодом спростував викладені в листі факти, високо оцінив св. Йосафата Кунцевича і навіть зарахував його до святих покровителів своєї родини.

Невелика рубрика «Апологетичний кутик» подавала відповіді на запитання про свободу людської волі, безсмертність душі, зокрема, її матеріали доводили неправомірність теорії еволюції людини («чи походить людина від мавпи»).

Під рубрикою «З церковного життя», тематично близькою до «Вістей», містилися переважно авторські тексти (іноді підписані псевдонімами або криптонімами), що мали окремі назви: «З пограниччя Унії» Г. Ц., «Борба о глаголицю в Хорватії» та «Мадярська мова в церковнім богослуженю а руське духовенство на Угорщині» І. Ванчика, «Як привитали номінацію о. Сотера Ст. Ортинського» Вол. Л. та ін.

Публікації рубрики «З нашого життя», яка існувала лише в останньому річнику, повідомляли про найваж-

ливіші події у житті Львівської духовної семінарії. Близька до неї, однак із дещо ширшою тематично інформацією, рубрика «Вісти з домашнього життя», що теж функціонувала лише в останньому річнику.

У часописі «Католицкий Вcхід» було вміщено кілька ілюстрацій — ікони Богородиці, св. Йоана Золотоустого та св. свм. Йосафата, світлини Папи Римського Пія Х, митрополита Андрея Шептицького, єпископа Перемиського, Самбірського і Сяноцького Костянтина Чеховича. Обкладинка теж ілюстрована. Четвертий випуск за 1904 р. присвячено Непорочному Зачаттю Пресвятої Богородиці, а вип. 3 за 1906 р. вийшов із присвятою: «Свому улюбленому духовникови Високопреподобному о. прелатови Ісидору Дольницькому з нагоди 50-літнього ювілею его сьвященства в доказ синівської любови присьвячують вдячні питомці».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 129.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 986; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. —

Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Комариця М.* Католицкий Восток / М. Комариця // *Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т.* — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 156—161.

М. Комариця

283*

ЛИСТОЧОК. — Виходить нерегулярно. Ч. 1. 1904, серп.

Ред. Зигмунт Бичинський. — **Нью-Йорк, 1904:** *Видає* «Русько-українська Християнська Громада в Америці».

Вийшло: 1904 — Ч. 1; *Ф.* 16×12 см; *Обс.* 4 с.

Релігійне видання. Орган української баптистської Церкви у США.

Бібліографія: *Бачинський Ю.* Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 452; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // *Календар Українського Робітничого Союзу на рік 1939.* — Скрантон, Па, 1938. — С. 119.

Література: *Настасівський М.* Українська імміграція в Сполучених Державах / М. Настасівський. — Нью Йорк, 1934. — С. 71.

О. Дроздовська

284

МЫСЛЬ: Художественно-литературный научный журнал. — Вып. I. 1904.

Ред.: не зазначено. — **Житомир, 1904;** *Издаваемый* воспитанниками Волинской духовной семинарии.

Вийшло: 1904 — Вып. I, II, [?]; *Ф.* 35,5×22,5 см; *Обс.* 40 с.; *Ц.* 15 коп. (1904 вып. I), 20 коп. (1904 вып. II).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Вып. II.

Примітки: Видання рукописне, розмножене на гектографі. Матеріали подавалися українською і російською мовами. На останній сторінці обкладинки зазначено: «Гектографировать разрешается цензурою 6 ноября 1904 г. г. Житомир».

Основне завдання студентського часопису — боротьба з песимізмом, пробудження прагнення до волі, життя й боротьби за його покращання. Зміст видання творять белетристичні матеріали, вірші та «проби сил» у публіцистиці й науковій полеміці вихованців Волинської духовної семінарії.

Студенти-автори підписували свої матеріали псевдонімами й криптонімами: Арсен Зінчук, Іден із толпи, Степанов, Б. А. П., «К-то». Автор низки журнальних ілюстрацій — Ісаєвич.

На с. 39 наявного випуску розміщена редакційна замітка, яка проливає світло на історію видання журналу: на вип. II підписалися 150 осіб, тому друкування затягнулося на 20 днів, останній листок цього випуску був розмно-

жений 22 листопада 1904 р.; вартість числа повинна була становити 15 коп., але через пасивність передплатників і дороговизну друкарських послуг зросла на 5 коп.

Другий випуск побачив світ у листопаді 1904 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 272; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 11, 25; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2066.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1939. — С. 9; *Мілясевич І. В.* Періодичні видання Волинської губернії XIX — початку XX ст. : іст.-бібліогр. дослідж. / І. В. Мілясевич. — Львів, 2004. — С. 284.

О. Дроздовська

МІСЯЧНИЙ КАЛЕНДАР: Часопись рільнича. Перегляд новин цілого світа і збір популярно-наукових описів з всіх галузей відомости. — Виходить 15. кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1904, 15 лют.

Вид. і одвічальний ред. Мирослав Мерена. — **Відень, 1904:** Друк. Крац, Гельф і С-ка у Відни. *Адр. ред., адм. і експ.:* Відень, I, Annagasse, 16.

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—4, [?]; *Ф.* 30×22 см; *Т.* 50 000 пр.; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* за цілий рік в Австрії 2 корони.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 2, 4.

Змістовий комплекс газети, творений редакцією, відповідав окресленим у підзаголовку тематичним завданням. Видання відкривала «Часть господарска», в якій подавалися корисні для сільських господарів відомості: «О управі рілі штучними навозами», «О поєню коний», «О передвчаснім гиненню люцерни і конюшини», «Вапно в рільництві». «Відгомони з російсько-япанської війни» розставляли акценти на основних подіях «з терену війни». До публікації подано світліну «Панцирний корабель Варяг, затоплений японцями» та портрети російських військових чільників.

З цікавинками «Від океану до океану» ознайомлювала редакція читачів, повідомляючи про побудову першої «трансконтинентальної лінії залізничної» в США та розвиток залізничного транспорту в Канаді, розповідаючи про «Китайський ресторан», зокрема характеризуючи китайську кухню, що була доволі популярною у США, та її інгредієнтні особливості, інформуючи про «Величезний пожар в Чикаго».

«Почитайте вік!» — закликав анонімний автор газети молодих читачів уважно ставитися до «схилку життя старика». Докладно описуючи переваги сільськогосподарського заробітчанства в Німеччині («в Прусах»), редакція пояснювала тим, хто прагнув відправитися «За зарібком!», необхідність отримання офіційних контрактів, без яких важко віднайти працю на чужині, у львівській фірмі-посереднику «Народна Канцелярія».

З матеріалів рубрики «Всячина» читачі дізнавалися про те, як «Старі бульби зділати смачними», а також наскільки ефективним є «Средство против пиянства» та як борються з цим явищем у Норвегії, віднаходили низку побутових порад, зокрема щодо ведення домашнього господарства.

Рубрика «Новинки з цілого світа» була наповнена інформацією про неординарні події, аномальні випадки з людського повсякдення. Матеріали рубрики «Се і те» розважали читачів анекдотами різнопланової

тематики, переважно побутової. «Питання і відповіді» пояснювали певну проблематику, пов'язану з веденням господарства, його юридичними аспектами, особливостями торгівлі сільськогосподарською продукцією. У ч. 4 редакція сповістила зацікавленим, що надіслала їм відповіді на запитання листовно.

Редакція повідомляла читачам, що «се одинокое того рода і незрівняне письмо для всяких умісток і оголошень висилає ся правильно для всіх властителей дібр і більших реальностей, священникам, учителям, до всіх читалень і спілок господарских, промисловцям і купцям і т. д. і до найменших сіл Галичини, Буковини і Шлеска, Угорщини, як також і до иньших країв австрийских а навіть і в многі заграничні місцевости», намагаючись, судячи зі змістових пріоритетів, рекламно-довідкових оголошень і головню накладу, створити суто рекламне видання, що мало б неабияке прагматичне «значіння для жителів сіл і місточок».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 129.

Л. Сніцарчук

МОЛОДІЖ: Місячник для учащоїся молодіжи (1904); Місячник для учащоїся молодіжи (1905). — Виходить з початком кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1904, січ.

Видає і за ред. відповідає Євген Мандичевський. — Тернопіль, 1904—1905: «Друкарня Уділова», Львів,

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 1—12, 1905 — Р. II ч. 1—12; НБ ЛНУ: 1904 — Р. І ч. 1—12, 1905 — Р. II ч. 1—12; ХДНБ: 1905 — Р. II ч. 1—12.

Примітки: До кожного річника подано покажчик змісту.

Пристапивши до видання місячника для учнівської молоді, Євген Мандичевський у передовій статті «Дорога Молодіже!», підкреслюючи, що вона є «будучностию цілого народу», писав:

«Хочу тим молодим, котрі розуміють поважно працю над собою і хочуть стати позитивними членами суспільности... хочу їм прийти з допомогою. Хочу подавати що місяця пару листків до перечитання, аби мали над чим вільно подумати, аби їх гадка, змучена шкільною роботою, мала де спочити, аби їх серце могло розвеселитися і їх душа відсвіжитися» (1904. — Ч. 1). Від самого початку «Молодіж» намагалася «вціпляти і підтримувати здорового духа горячого патріотизму нашої молодіжи, розбуджуючи zarazом в ній замилене до витревалості, розумної праці, котра одна може нам промостити дорогу до світлої великої будучности» (1904. — Ч. 10). Цьому сприяли висловлювання про навчання, працю, українську мову, про віру у світле майбутнє українського народу Б. Грінченка, Марка Вовчка, М. Коцюбинського, В. Лиманського (псевд. В. Мови), Я. Окуневського, Лесі Українки, Г. Цеглинського, Т. Шевченка, Є. Ярошинської; «Поученіє дѣтямъ...» Володимира Мономаха тощо, якими розпочиналося кожне число місячника, а також передові статті («Щире слово» (за М. Фромлем), Amicus (псевд. Миколи Вороного) «Вітчизна і обов'язки молодого чоловіка з оглядом неї», «До праці», «Вибір звання» і т. п.) та низка різноматичних статей, життєписів і творів української і зарубіжної літератури, що друкувалися на сторінках часопису. Закликаючи молодь «не жаяти ся роботи, до якої Вас запрягла Вітчизна», а працювати «для ідеї красшої будучности народа», «терпіти для Руси-України» (Дорогі. — 1905. — Ч. 1), редакція публікувала пізнавальні статті з української (В. Н. Дещо про Козаків запорожців і про їх ради військові. — 1905. — Ч. 5), давньогрецької і давньоримської історії (Е. М. «Римські Сатурналія», «Римські ученики»), науково-популярні статті при-

Ліндого, 8 (1904 ч. 1—6); «Друкарня Подільська» Йосифа Степка в Тернополі (1904 ч. 7/8 — 1905). *Адр. ред. і адм.*: в Тернополі.

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—7/8, 9—12, 1905 — Р. II ч. 1—8/9, 10—12; *Ф.* 23×15 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.*: річна 5 кор. *Ц.* окремого числа 60 сот.

родознавчого змісту (Коренець Д. 11000 м. над землею. — 1904. — Ч. 1; Ечегарай Й. Давна сила і новий дух. — 1904. — Ч. 11; Чи є жите на тілах небесних. — 1905. — Ч. 8/9, 10), з графології (Ю. Д. Графологія або наука о індивідуальности письма. — 1905. — Ч. 1; Дещо про стенографію. — 1905. — Ч. 11), а також матеріали про книги, користування ними (Книжки в оковах. — 1904. — Ч. 2; Читанс. — 1904. — Ч. 3—7/8), низка публікацій під назвою «Війна Росії з Японом» тощо. Своєю актуальністю вирізняються публікації «Що молодим про алкоголь знати треба» Йосифа Штегера і Адольфа Давма (1905. — Ч. 2, 3) і «Як у світі жити? або Правила доброго виховання» Ю. Д. (1905. — Ч. 3—12), «Десять заповідей для учеників» професора педагогіки Берлінського університету Вільгельма Мінха (1905. — Ч. 8/9).

Час від часу часопис містив публікації про життя і творчість письменників, як-от М. Старицького, Ф. Левстика та ін.

З художніх творів української і зарубіжної, зокрема російської, літератур у часописі друкувалися поетичні твори Т. Галіпа, Іллі Грабовича, Олекси Коваленка, Віри Лебедової (псевд. Костянтини Малицької), Богдана Лепкого, Євгена Мандичевського (під крипт. Ф. У. і Е. М.), Ігоря Савина, М. Старицького, Дениса Угнівця, І. Франка, Павла Штокала, Сильвестра Яричевського, переклади поезій Й. В. Гете та інших поетів, а також оповідання і повісті Ореста Авдіковського («Відлюдок»), Андрія Веретельника («Школяр»), Марка Вовчка («Два сини»), Катрі Гриневичевої («Легенди»), Миколи Дерлиці («На вакаціях»), Наталії Кобринської («Простибіг»), Михайла Козоріза («Зневіра»), Михайла Коцюбинського («Цвіт яблуні»), Євгена Мандичевського («Дві долі»), Ярослава Окуневського («На селі», «З листів»), новели Льва Лотоцького («Студенти приїхали», «Дорога»), переклади повістей і оповідань Бйорнстєрне Бйорнсона, Лізи Венгер, Жуля Верна, Франца Герцага, Якова Годура, Людовика Томи, Антона Чехова та інших авторів. Окрім того, під рубриками «З уст народа», «Золоті зерна», «Золоті слова» подавалися прислів'я, приказки, висловлювання О. Кобилянської, Б. Лепкого, І. Франка та ін. 1905 р. у часописі під рубриками «Пословиці і звороти, взяті з історії і мітології давних народів» зіставлялися прислів'я та мовні звороти, пояснювалося їх походження і значення.

Постійними у місячнику були розділи: «Жарт і правда», «Загадки і питання», «Гри і забави» та «Розв'язки загадок». 1905 р. запроваджено «Графологічний кутик».

Часопис припинив своє існування у грудні 1905 р., на 12-му числі. З цього приводу редакція писала: «Сим числом кінчимо II рік видавництва. Поки-що «Молодіж» перестане виходити яко часопис періодична, а се задля нестачі часу до ведення редакції і браку добірного і різноманітного матеріалу».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 129; Українські періодичні видання у фондї ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 71; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 31, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2099—2100.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1642; Кревецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УССР / склали: М. Білінський, Н. Співацька та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 11.

М. Галушко

287

НАРОДНА РАДА (1904—1908); **НАРОДНАЯ РАДА** (1909): Газета для православного буковинско-руського народа (1904—1908); Органъ политическаго общества «Народная Рада» (1909). — [Двотижневик]. Р. 1. Ч. 1. 1904, 19 марта (1 апр.).

Отв. ред. Конст[антин] Козаркевич (1904—1907 ч. 14), Теофиль Сиротюк (1907 ч. 15 — 1908 ч. 8), Адрианъ Осташекъ (1908 ч. 9), М. Кобылянскій (1908 ч. 10—13). — **Черновці, 1904—1909: Видаєть** Общество «Народна Рада». Буков. общественная тип. въ Черновцахъ.

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1—20, 1905 — Р. 2 ч. 1—27, 1906 — Р. 3 ч. 1—21, 1907 — Р. 4 ч. 1—17, 1908 — Р. 5 ч. 1—13, 1909 — Р. 6 ч. [?]; Ф. 20×15 см; Обс. 6—8 с.; *Передпл.*: на рік 3 крони.

Наявність у фондї: **НБ ЧНУ:** 1904 — Р. 1 ч. 1—20, 1905 — Р. 2 ч. 1—27, 1906 — Р. 3 ч. 1—21, 1907 — Р. 4 ч. 1—17, 1908 — Р. 5 ч. 1—13.

Примітки: У підзаголовку — гасло: «Съ Богомъ за Православіе и Русь!». Від 28 лютого 1909 р. замість «Народной Ради» виходила «Православная Русь» (1909—1910).

У зверненні «До православного буковинско-руського народа!» редакція, розкриваючи зміст і завдання часопису, повідомляла, що на загальних зборах політичного крайового товариства «Народна Рада» в Чер-

нівцях одноголосно було вирішено видавати народну газету, написану «буковинсько-руським язиком» (1904. — Ч. 1). У публікації йшлося про важкі часи для православної Церкви: «Вороги добираються уже и до русскости нашего народа, до русской национальности и до нашего прадрѣдного съ поконъ вѣка русского языка». Відповідальний редактор категорично заявив, що «зло» прийшло із сусідньої Галичини, бо саме звідти принесли на Буковину так звану українську ідею і тепер намагаються поширити її серед буковинців. У статті проаналізовано дотримання політичних прав, важке економічне становище жителів краю і звернено особливу увагу на їх низький освітній рівень. Редакція зобов'язалася поліпшити нелегке життя буковинців, дбати про розвиток духовності та просвіти.

Публікації першого числа охарактеризували ідеологічні засади видання. Тут надруковано кореспонденцію за підписом Мужик-хлібороб «Дороги братя мужики!», в якій розглядалися проблеми трударів, що «годуєть державу»: йдеться про необхідність надання кредитів для селян, зменшення податків. У цьому числі започатковано дві постійні рубрики — «Всячина», під якою подано вісті з життя краю та світу, і «Дописи», де надруковано лист, який за стилем, добром фактів, аргументацією близький до тих, що готувала редакція. Він пронизаний гнівом на «куцохвосту «Буковину» и ей щеньє «Руска Рада», які «страшной брехни межи народъ кидають» і не так висвітлюють події, як «Православная Буковина». На останній сторінці вміщено рекламу однієї з фірм, яка організовувала еміграцію буковинців до Канади, а також заклики вчити дітей «по русски!».

У публікаціях наступних чисел схвально відгукувалося про діяльність товариства «Народна Рада». Проккоп Гринчишин активно виступав проти «фонетичних» газет «Буковина», «Руска Рада», оскільки вони, на його думку, вороже налаштовані проти православної Церкви, духовних отців. Як підсумок: «Украинчики тільки на слова масні, но они намъ не пріятели!» (1904. — Ч. 2).

Редакція газети категорично виступала проти створення у селах і містах Буковини українських «Січей». Антиукраїнську спрямованість публікацій видання засвідчують передові статті: «Українська непорядность» (1904. — Ч. 3), «Доборолась Україна до самого краю» (1904. — Ч. 5), «Васильковски шахрайства» (1904. — Ч. 7), «Борьба украинманских послов проти православной церкви» (1906. — Ч. 4), стаття за підписом Громадянин «Щира русска, а лайдацка украинска работа», замітки «Безличність і дикість

украинманских уніатів» (1904. — Ч. 10), «Українці та патріотизм» (1908. — Ч. 10), низка критичних виступів проти М. Василька, Є. Пігуляка, С. Смоль-Стоцького, яких звинувачували у «всіх бідах земних», та часописів «Буковина» і «Руска Рада», листи під рубрикою «Дописи» («Стережіться «Січей» як вогню», «Відкриття православної читальні і «погром украинманской сволочи» тощо).

Помітне місце на сторінках часопису займали кореспонденції про вибори, підсумки виборів до крайового сейму, Державної думи у Відні, статті про створення цісарським указом Буковинського сейму тощо.

У виданні друкувалися повідомлення про зібрання членів «русько-православних» читальень у селах і містах Буковини, розвідки з історії християнської віри і Церкви, статті рекомендаційного характеру на допомогу селянам, робітникам, а також матеріали, в яких критикувався революційний рух у Росії (Кінець революції в Росії. — 1906. — Ч. 1).

Досить схвально редакція газети відгукувалася про діяльність Християнської соціальної партії на Буковині, яка утворилася з членів Товариства німців-християн у Чернівцях (Про величаві успіхи Християнської соціальної партії на Буковині. — 1907. — Ч. 7).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 167; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1413.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 206—208; Романюк М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Мирослав Романюк. — Львів : Фенікс, 2000. — С. 234—236.

М. Романюк

288

НИВА = NYVA (1939 ч. 2—7/8): Часопись посвячєна справам церковним і суспільним (1904—1914); Місячник посвячений церковним і суспільним справам (1916—1918, 1920—1939) = Czasopys pswywiaczonyj cerkownym i suspilnym sprawam (1939 ч. 2—7/8). — Виходить 1-го і 15-го кожного місяця (1904—1914), раз у місяць (1916—1918, 1920—1923, 1927—1939). Р. І. Ч. 1. 1904, 15 цвітня.

Видає і за ред. відповідає Ярослав Левицький (1904 — 1907 ч. 19, 1914, 1916 — 1917 ч. 4, 1918), Г. Костельник (1917 ч. 5/6—12, 1920 — 1925 ч. 2/3). *Редагує і за ред. відповідає* Ярослав Левицький (1911—1913). *За ред. відповідає* Д. Яремко (1907 ч. 20 — 1908 ч. 18/19), Олександр Малицький (1909 ч. 20 — 1910),

П. Хомин (1929 ч. 11 — 1938 ч. 1), П. Козіцький (1938 ч. 2). *Red.* Р. Kozickyj (1938 ч. 12 — 1939). *За ред. сторону видавництва відповідає* Онуфрій Волянський (1908 ч. 20/21 — 1909 ч. 18/19). *Ред.-вид.* Г. Костельник (1925 ч. 4 — 1929 ч. 10). *Редатуре* колегія (1938 ч. 2 — 1939). — **Львів, 1904—1914, 1916—1918, 1920—1939:** *Накладом* редакції «Ниви» (1906 — 1907 ч. 19); *Видає* «Комітет редакційний» (1907 ч. 20 — 1914), Товариство св. Апостола Павла (1920 — 1929 ч. 10); *Власник* Львівська гр.-кат. єпархія (1929 ч. 11 — 1933 ч. 5); *Видає* Богословське наукове товариство (1933 ч. 6/7 — 1939). *Друк.* Народова (Манецьких), Львів, Коперника, ч. 9 (1904—1906, 1907 ч. 8—15); «Загальна друкарня», Львів, Академічна, 8 (1907 ч. 1—7); *Друк.* Ставропігійська, під упр. М. Рефця (1907 ч. 16 — 1914 ч. 12), під зарядом С. Бекера (1914 ч. 13/14, 15/16); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1916—1918, 1920—1924); *Друк.* Ставропігійського Інституту (1925 ч. 1—5); *Друк.* Ставропігійського Інституту під упр. А. Яськова (1925 ч. 6 — 1929 ч. 10); *Друк.* Щ. Беднарського в аренді «Кооперативи промислу графічного» у Львові, Ринок, 9 (1929 ч. 11 — 1931 ч. 2); *Друк.* «Бібльос», Львів, Японська, 7 (1931 ч. 3 — 1939). *Адр. ред. і адм.:* Львів, пл. сьв. Юра, ч. 5 (1904 — 1906 ч. 18), ул. Петра Скарги, ч. 2 (1906 ч. 19 — 1907), ул. Коперника, ч. 36 (1908—1911, 1929 ч. 11 — 1939), ул. Куркова, ч. 37 (1912—1913), ул. Шептицьких, ч. 41 (1914 ч. 1—13/14), ул. Унії Любелської, ч. 15 (1914 ч. 15/16), ул. Зиблицевича, 30 (1916 ч. 1—5), ул. Длугоша, 21 (1916 ч. 6), ул. Якова Стшеме, ч. 15 (1916 ч. 7/8 — 1918), ул. Корняктів, ч. 1 (1920 — 1929 ч. 10).

Вийшло: 1904 — Р. I ч. 1—17, 1905 — Р. II ч. 1—24, 1906 — Р. III ч. 1—24, 1907 — Р. IV ч. 1—24, 1908 — Р. V ч. 1—14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1909 — Р. VI ч. 1—8/11, 12—15/16, 17, 18/19—24, 1910 — Р. VII ч. 1—13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1911 — Р. VIII ч. 1—11/12, 13, 14/15, 16/17—24, 1912 — Р. IX ч. 1—8/9, 10, 11/12, 13/14—17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1913 — Р. X ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8—10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1914 — Р. XI ч. 1/3, 4/6—13/14, 15/16, 1916 — Р. XII ч. 1—7/8, 9/10, 11/12, 1917 — Р. XIII ч. 1—5/6, 7/8, 9/10—12, 1918 — Р. XIV ч. 1—6/7, 8/9, 10/11, 1920 — Р. XV ч. 1/2, 3/4, 5/6, 1921 — Р. XVI ч. 1—6/7, 8/9—12, 1922 — Р. XVII ч. 1—3/4, 5, 6/7, 8/9—11/12, 1923 — Р. XVIII ч. 1—6/7, 8/9—11/12, 1924 — Р. XIX ч. 1, 2/3—5/6, 7/8—10/11, 12, 1925 — Р. XX ч. 1, 2/3—7/8, 9—11/12, 1926 — Р. XXI ч. 1—7/8, 9—11/12, 1927 — Р. XXII ч. 1—7/8, 9—12, 1928 — Р. XXIII ч. 1—4/5, 6—8/9, 10—12,

1929 — Р. XXIV ч. 1—7/8, 9—12, 1930 — Р. XXV ч. 1—7/8, 9—12, 1931 — Р. XXVI ч. 1—7/8, 9—12, 1932 — Р. XXVII ч. 1—7/8, 9—12, 1933 — Р. XXVIII ч. 1—7/8, 9—12, 1934 — Р. XXIX ч. 1—6/7, 8—12, 1935 — Р. XXX ч. 1—4/5, 6, 7/8—12, 1936 — Р. XXXI ч. 1—7/8, 9—12, 1937 — Р. XXXII ч. 1—7/8, 9—12, 1938 — Р. XXXIII ч. 1—7/8, 9—12, 1939 — Р. XXXIV ч. 1—7/8; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* від 30 с. до 60 с.; *Передпл.:* річна 6 кор. (1904 — 1906 ч. 3), 8 кор. (1906 ч. 4 — 1913), 10 К. (1914—1918), 100 Мк (1920), 600 мп. (1921), від 1400 мп. до 8500 мп. (1922), від 25 000 мп. до 500 000 мп. (1923 ч. 1—10), 4 кор. в золоті (1/2 амер. дол.) (1923 ч. 11/12), 10 зл. (1924, 1925), 15 зол., (1926, 1932 ч. 2 — 1934 ч. 1), 16 зол. (1927—1928), 18 зл. (1929 — 1932 ч. 1), 12 зл. (1934 ч. 2 — 1939), 10 вальор. франків в краю (1923—1925); для Америки 1 дол. (1922), 2 дол. (1923—1925), 3 дол. (1929—1934 ч. 1), 2,50 дол. (1934 ч. 2 — 1939); Чехословаччини 20 ч. к. (1922), 75 ч. к. (1923—1925); Югославії 40 дин. (1922), 220 дин. (1923—1924 ч. 1), 160 дин. (1924 ч. 2/3 — 10/11); для заграниці 2 дол. (1925 ч. 11/12 — 1928). *Ц.* окремого числа 30 сот. (1904 — 1906 ч. 3), 40 сот. (1906 ч. 4 — 1913), 50 сот. (1914, 1916 ч. 1), 1 кор. (1916 ч. 2 — 1918), 10 мк (1920), від 25 м. до 100 м. (1921), від 120 м. до 200 мп. (1922), 70 000 мп. (1923 ч. 10).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1904 — Р. I ч. 1—17, 1905 — Р. II ч. 1—24, 1906 — Р. III ч. 1—24, 1907 — Р. IV ч. 1—24, 1908 — Р. V ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—24, 1910 — Р. VII ч. 1—23/24, 1911 — Р. VIII ч. 1—24, 1912 — Р. IX ч. 1—23/24, 1913 — Р. X ч. 1/2—24, 1914 — Р. XI ч. 1/3—15/16, 1916 — Р. XII ч. 1—11/12, 1917 — Р. XIII ч. 1—12, 1918 — Р. XIV ч. 1—10/11, 1920 — Р. XV ч. 1/2—5/6, 1921 — Р. XVI ч. 1—12, 1922 — Р. XVII ч. 1—11/12, 1923 — Р. XVIII ч. 1—11/12, 1924 — Р. XIX ч. 1—12, 1925 — Р. XX ч. 1—11/12, 1926 — Р. XXI ч. 1—11/12, 1927 — Р. XXII ч. 1—12, 1928 — Р. XXIII ч. 1—12, 1929 — Р. XXIV ч. 1—12, 1930 — Р. XXV ч. 1—12, 1931 — Р. XXVI ч. 1—12, 1932 — Р. XXVII ч. 1—12, 1933 — Р. XXVIII ч. 1—12, 1934 — Р. XXIX ч. 1—12, 1935 — Р. XXX ч. 1—12, 1936 — Р. XXXI ч. 1—12, 1937 — Р. XXXII ч. 1—12, 1938 — Р. XXXIII ч. 1—12, 1939 — Р. XXXIV ч. 1—7/8; **НБ ЛНУ:** 1904 — Р. I ч. 1—17, 1905 — Р. II ч. 1—24, 1906 — Р. III ч. 1—24, 1907 — Р. IV ч. 1—24, 1908 — Р. V ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—24, 1910 — Р. VII ч. 1—23/24, 1911 — Р. VIII ч. 1—24, 1912 — Р. IX ч. 1—23/24, 1913 — Р. X ч. 1/2—24, 1914 — Р. XI ч. 1/3—13/14, 1916 — Р. XII ч. 1—11/12, 1917 — Р. XIII ч. 1—12, 1918 — Р. XIV ч. 1—10/11, 1920 — Р. XV

ч. 1/2—5/6, 1921 — Р. XVI ч. 1—12, 1922 — Р. XVII ч. 1—11/12, 1923 — Р. XVIII ч. 1—11/12, 1924 — Р. XIX ч. 1—12, 1925 — Р. XX ч. 1—11/12, 1926 — Р. XXI ч. 1—11/12, 1927 — Р. XXII ч. 1—12, 1928 — Р. XXIII ч. 1—12, 1929 — Р. XXIV ч. 1—12, 1930 — Р. XXV ч. 1—12, 1931 — Р. XXVI ч. 1—12, 1932 — Р. XXVII ч. 1—12, 1933 — Р. XXVIII ч. 1—12, 1934 — Р. XXIX ч. 1—12, 1935 — Р. XXX ч. 1—12, 1936 — Р. XXXI ч. 1—12, 1937 — Р. XXXII ч. 1—12, 1938 — Р. XXIII ч. 1—12, 1939 — Р. XXXIV ч. 2—7/8; **ДНАБ**: 1925 — Р. XX ч. 2/3, 1932 — Р. XXVII ч. 9, 1939 — Р. XXXIV ч. 4; **ОДНБ**: 1910 — Р. VII ч. 1—23/24, 1911 — Р. VIII ч. 1—24, 1912 — Р. IX ч. 1—23/24, 1913 — Р. X ч. 1/2—24, 1914 — Р. XI ч. 1/3—7, 9—13/14.

Примітки: 1922 р. організовано редакційний комітет, до якого, крім головного редактора о. Г. Костельника, входили о. П. Кисіль та о. Й. Скрутень. Додатки: 1905, 1906, 1908, 1926—1931, 1934, 1935, 1937 рр. — «Проповіді»; до ч. 13 у 1909 р.; до ч. 10 у 1910 р.; до ч. 10/11 у 1924 р.

Сконфісковані числа: 1923 р. — ч. 3, 1926 р. — ч. 3, 1930 р. — ч. 10, 1931 р. — ч. 1, 1934 р. — ч. 5, 1936 р. — ч. 5, 1937 р. — ч. 9/10, 1939 р. — ч. 7/8.

Журнал «Нива» — фаховий часопис українських греко-католицьких священиків — виходив упродовж першої половини XX ст. і зафіксував один із переломних періодів в історії Європи — занепад великих імперій та створення нових держав на їх руїнах, пошук відповідей на запитання, що виникали внаслідок небачених раніше наукових і технічних відкриттів. Якщо на початку XX ст., коли лише з'явився журнал, актуальними були проблеми ідеологічного протистояння «соціалістів-радикалів» і духівництва, боротьби із москвофільством, яке руйнувало основи духовного життя української нації, то вже у 30-ті рр., напередодні Другої світової війни, митрополит А. Шептицький оголосив першим завданням кожного українського католика рішучу боротьбу із комунізмом.

Сама політична атмосфера в Галичині напередодні Першої світової війни — загострення конфлікту між світською, часто радикально налаштованою, інтелігенцією та Церквою, її непримиренне ставлення до релігії, нерозуміння взаємозв'язку між суспільним поступом та християнською філософією, а також певні елементи консерватизму в релігійних колах спричинили нагромадження невирішених конфліктів, суперечностей, непорозумінь. Війна зробила більш виразними і чесноти, і хиби, хоч і болісно,

але вирішила багато існуючих проблем: «Українське духовенство показалося без виїмки достойним свого високого покликання, що ані в однім випадку не сповірилось своїм засадам і помімо прикрих обставин, а часами для декого й болючих хрестів виявило свою католицьку характерність». Водночас війна виявила певні хиби в церковному житті, але «що ті хиби ми всі пізнали, се для нас велике добро». Світова війна завдала нищівного удару галицькому москвофільству: десятимісячне урядування російської адміністрації у Галичині, знищення та грабїж численних українських наукових і культурно-освітніх установ, товариств, друкарень, розорення церков і священничих домів наочно переконали багатьох прихильників російського православ'я не тільки у ворожості намірів Росії щодо України, а й у низькому духовному рівні їхнього священства, — йдеться у редакційній статті «Після перерви». Страшним ударом для української Церкви в Галичині було вивезення у Росію митрополита Андрея, смерть єпископа Перемиського Костянтина Чеховича та численних греко-католицьких священиків на заслання у Курську, Мінусинську, Омську, Оренбурзі, Симбірську та Томську, примусове запровадження православ'я, унаслідок чого деякі громади вірних змінили конфесію. Усі ці проблеми висвітлено у «Ниві» не з політичного погляду, а з релігійного, однак саме під цим кутом зору розкрито джерельні причини багатьох тогочасних явищ і подій («Православні затії в Галичині» Я. Левицького, «Схизматичка і русофільська пропаганда між нашим народом» В. Герасимовича, «Війна а наша Церков» Ю. Дзеровича, «Чорні ворони над живою Україною» О. Стефановича).

Після війни, незважаючи на матеріальні труднощі, видання часопису було відновлене. У 20-ті рр., коли «Ниву» редагував Г. Костельник, актуальним для часопису стало питання добору публікацій: читачі неодноразово зауважували, що варто б містити дописи про станові справи, а великі богословські трактати, такі як «Спір про епikleзу», друкувати у «Богословії» або ж лише коротко сформулювати основні ідеї. У редакційній статті «Наш напрям» висловлено цілковите несприйняття подібних зауважень. Головне, на думку редакції, — духовний ріст духівництва і «гонор східного обряду», а не станові справи.

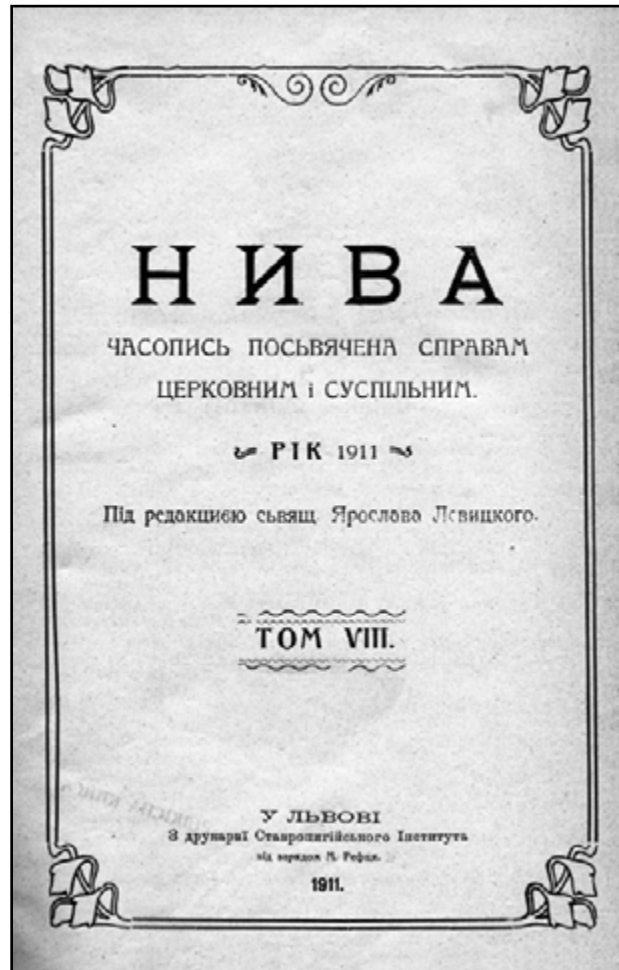
Обговорення «станових інтересів» теж спричиняло у 20-ті рр. багато дискусій. Перш за все — дискусій ідеологічних, пов'язаних із повоєнним поділом священників на два основних угруповання (редакційна стаття «За чисті методи в дискусії»). Так звана «візантійська» група ставила перед собою завдання бути єднальною

ланкою між католицьким Заходом і православним Сходом: зберігаючи традиції св. Отців, вносила до Вселенської Церкви власні цінності. «Західна», або ж «латинофільська», група прагнула до тіснішого об'єднання із західною Церквою не тільки у вірі, а й у дисципліні та зовнішніх богослужбових формах (обрядовості). «Нива» мусила як становий часопис залишатися безсторонньою, щоб не поглиблювати розкол поміж духівництвом. Саме тому Г. Костельник, незважаючи на свій авторитет філософа-богослова й літератора, не міг залишатися редактором цього видання як яскравий представник «візантійської» групи. Лозунгом часопису, наголошено у редакційній статті, має бути євангельське гасло: «Полюбіть правду, а правда освободить вас», варто уникати ідеологічного протистояння і таких форм дискусій поміж релігійними виданнями, які іноді мало чим відрізнялися від світських часописів. Й. Сліпий зазначав, що результатом дискусій, коли «звеличувано Схід» чи ж «висміювано візантійство», є лише зневаження свого рідного, а Св. Отець закликає до пошани й любові не тільки східних католиків, а й православних («На унійні теми»). Із переходом «Ниви» 1929 р. «під прапор Католицької Акції» усі згадані проблеми аналізувалися не як контраверсійні, а як взаємопов'язані з історичними та політичними обставинами. Часопис, вказувала редакція у статті «Католицька Акція і «Нива», і надалі буде обороняти духовні й матеріальні інтереси духівництва, заохочувати до творчої праці, осмислювати події нашого минулого, слідкуючи як за збереженням «світлич традицій» єднання з Римом, так і своїх східних традицій, інформувати про релігійні справи у Східній Україні, заохочувати до співпраці в журналі якнайбільше священиків, вмішуватиме кращі зразки проповідей.

Тривали дискусії довкола власності на часопис. Так, після заснування Товариства св. Андрея у Львові рада цього Товариства вирішила просити Богословське товариство про передачу йому «Ниви» з огляду на відсутність власного друкованого органу та брак коштів у передплатників на нове видання. Однак як Богословське товариство, так і тодішній редактор «Ниви» Г. Костельник не погодилися із такою пропозицією. У статті «Чи дійсно актуальна справа?» Г. Костельник пояснив недоцільність такої передачі, оскільки це обмежить «універсальність» часопису однією, львівською, архієпархією.

У виданні дискутувалися також проблеми доцільності запровадження цілібату серед греко-католицьких священиків, участі духівництва у світських громадсь-

ких організаціях. Питання цілібату загострилося у середині 20-х рр., виразно поглибивши згадане розмежування більшості священиків на «просхідних» і «прозахідних». Приводом до дискусії стали факти запровадження цілібату серед питомців духовних семінарій Перемишля та Станіслава, що спричинило

різку реакцію як у релігійних, так і у світських колах Галичини. «Нива» є проти ділення нашого духовенства на celibates і жонатих, — наголошував тодішній редактор часопису Г. Костельник, — проти висунування одних понад других, бо всі ми є й перед церквою й перед народом однакові. Для поневоленої нації це щастя, коли духовенство жонате», адже саме із священичих синів постала плеяда галицьких інтелігентів — громадських, культурних діячів, науковців, літераторів і митців.

Формальним приводом до дискусій на сторінках «Ниви» стала, зокрема, публікація священиком Й. Смерчинським у часописі «SSEucharistia» (1923. — № 11) статті, в якій знецінено подвижницьку працю українсь-

ких греко-католицьких священників на ниві релігійного та культурного виховання під оглядом «поділеності» й «неповноцінності служіння» одруженого духовництва. Як відповідь автору у «Ниві» з'явилися статті «Наша оборона: 3 кругів станіславського духовенства», «Лист до Високопреподобного о. Крилошанина В.» Я. Тарнавського, «Віз і перевіз» Г. Костельника, «Жонатий клир а безженство клиру» (за підп. М. С.), «Відповідь безіменному «львівському» дописцеві часописи «Америка» О. Барвінського, «Права цілібату у сх[ідних] церквах і II Пінська конференція» А. Ішака та ін. У часописі вміщено також рішення виділу Товариства св. Апостола Павла про необхідність згуртування і протистояння примусовому запровадженню цілібату та лист питомців Духовної семінарії в Перемишлі першого і другого років навчання, які змушені були покинути студії унаслідок цього запровадження. Аргументи спиралися як на практичні висновки, так і на документи й історичні джерела.

Менш резонансною була дискусія довкола закликів товариства «Відродження» до підтримки священниками «абстинентського» (безалкогольного) руху. Більшість авторів, які дискутували це питання, зауважували, що ідеалом справжнього християнина не є цілковите утримання від алкоголю, а вміння дотримуватися міри, адже вино є частиною Св. Причастя, а першим чудом Ісуса Христа було перетворення на весіллі води на вино. З іншого боку, добровільне умертвлення тіла більше, ніж вимагає Церква, є великою чеснотою — «хто його вибирає, робить щось совершеніше, щось більше над те, як приказано, а се вже геройська чеснота, рада, а не сам обов'язок» («Кілька актуальних питань про братства тверезости: 3 нагоди місяця абстинентської пропаганди», «Абстинентський рух в навітленню католицької Церкви» В. Фіголя, «Проти-алкогольний рух і духовенство» А. Бучацького; згадується також послання митрополита Андрея до гуцулів про пияцтво). Загалом же, зробила висновок редакція, підтримуючи діяльність товариства «Відродження», треба пам'ятати як про згубні наслідки пияцтва, так і про те, що на цьому етапі братства тверезості менш актуальні, ніж боротьба з комунізмом.

З-поміж дискусійних матеріалів виділяються публікації, у яких Г. Костельник (як редактор, а згодом — співробітник редакції) дискутував із «Новою Зорею» з приводу різноманітних містичних явищ — появи духів у Бродах, чудесних появ Матері Божої у Чайковичах, українських стигматиків 30-х рр., зокрема Насті Волошин, висловлював незгоду з деякими ідеями єпископа Станіславського Григорія Хомишина.

Наприкінці 30-х рр. редакція не зосереджувала увагу на внутрішньорелігійних проблемах, а намагалася протистояти як більшовицькій пропаганді, так і активній антиукраїнській кампанії польської преси. У статті «Наша відповідь» редакція зауважила, що вже не може бути повернення до релігійної ситуації XVII—XVIII ст., коли греко-католицька Церква терпіла тотальний контроль і переслідування поляків, однак і тоді, попри запевнення тогочасних польських ідеологів із їх спробами поділити греко-католиків на поляків, русинів і українців, не було згоди поміж Церквами обох сусідніх народів.

Редакція критично ставилася до свого видання, намагаючись удосконалити його, розширити коло авторів. Так, залучення до співпраці науковців — професорів університету та Духовної семінарії — дало б змогу підняти науковий рівень часопису, а дописи парохів із провінцій дозволили б розширити територіальні межі публікацій, побачити проблеми Церкви та роль душпастирів у їх вирішенні більш об'єктивно. Водночас редакція зауважувала, що «Нива» як релігійний часопис не має права брати участь у політичних та партійних суперечках, а об'єкти її уваги повинні бути обмежені «рамами світогляду католицької Церкви» («Нива» яка повинна бути, а яка вона є»). Усе ж публікації часопису не були ізольованими від тогочасних суспільно-політичних і культурних подій. Так, у статті «Новочасна культура» редакція дискутувала з Бачинським і Лозинським з приводу правомірності гасла: «Або церков або новочасна культура», зауважуючи, що «клерикалізм» не винен у латинізації Галичини, як і численні інші публікації — «Галицьке духовенство в «поступовій» українській пресі» В. Лиска, «Глупота і злоба наших газетярів» та ін. — спростовували поширену на початку XX ст. ідею ворожості інтересів Церкви та народу.

Коло аналізованих у «Ниві» богословських проблем висвітлювало різноманітні грані теології. Вчені намагалися з'ясувати перш за все методологічні питання — «Чи теологія є наукою?» та «Засадниче відношене природописних наук до віри в Бога» О. Волянського, «Наука а гіпотеза» Ів. П. Низка наукових розвідок присвячена дослідженню Старого та Нового Завітів: «З біблійних проблемів» О. Волянського, «Чи Христос жив?» А. Ішака, «Дар пророкування в первісній Церкві» і «Віра жидів Старого Завіта в друге життя» С. Коваліва, «Значіння Св. Письма в проповідництві» Т. Галушинського, «Посмертне життя на основі Св. Письма» Г. Костельника. Спробою розкриття євангельського тексту на основі порівняння його

із правилами давньоюдейських старозавітних свят є дослідження Г. Костельника та В. Д. Садовського «День тайної вечері: Нове пояснення». Близька до цієї групи досліджень стаття П. Дзедзика «Із таємної психіки «Вічного Жида»: автор шукає причини трагедії неприйняття Христа євреями та роль апостола Павла як першого філософа, що намагався їх з'ясувати.

Серед богословських досліджень, у яких богословські проблеми переростають у загальнофілософські, найпомітнішими є статті Г. Костельника: «Психологія віри», «Любов ближнього, її основи і функції», «Гріхи проти Св. Духа», «Сотворення». Особливу увагу було звернено на тлумачення суджень Ф. Ніцше з погляду християнської філософії, що стала у 20—30-ті рр. теоретичним підґрунтям т. зв. «модерного націоналізму» з його реорганізацією традиційних моральних норм (М. Клодзінський «Фридрих Ніцше і його філософія», О. В. «Полове питанні зі становища «научної» етики і догматики»).

Варто зазначити, що новий філософський напрям — модернізм — трактувався на початку століття, зокрема у «Ниві», як «нова ересь» (Т. Галушинський «Модернізм — його генеза, засади та заключення»). Тогочасна естетика модернізму, яка культивувала особистість, вважала її психічне життя самодостатнім, а це опосередковано заперечувало ідею Бога. Не дивно, що саме таке розуміння модернізму викликало несприйняття його релігійними колами, була навіть оголошена спеціальна енцикліка Папи Римського.

Актуальним у контексті дискусій греко-католиків із римо-католиками та православними було з'ясування питання Унії, догматичних відмінностей поміж названими конфесіями. Ідея Унії як феномену української греко-католицької Церкви тісно пов'язує сфери богослов'я, історії Церкви та історії України. Г. Костельник присвятив цій проблемі статтю «Доля Унії», а питання термінологічного визначення поняття «Унія» досліджував о. Августин, ієромонах Студійського уставу, у статті «Уніфікація чи Унія?». Автор звертав увагу на спекуляції польських релігійних кіл довкола цих понять, засуджував лозунги щодо навернення «схизматиків» до латинського обряду. Водночас Г. Верховський у статті «Католицизм чи латинізм?: З нагоди видвигнення проблеми біритуалізму» торкався східного вектора унійних змагань — намагання латинських католицьких місій у Росії не допустити поширення там Унії через пропаганду «біритуалізму», а фактично позаобрядовості. А. Ішак у статті «Михайло Грушевський і його історія релігійної думки на Україні» досить критично оцінив трактування ученим Унії

як чогось зовнішнього й ворожого українському народові, вважав тенденційним твердження про наявність елементів протестантського світогляду в релігійному житті України. На думку А. Ішака, наукова вартість книги «на многих місцях нарушена і нагнута для відомих цілей американськими долярами» (у редакційній примітці зазначено, що Грушевський видав свою книгу за гроші Українського євангельського об'єднання). Близькі до унійних проблем публікації О. Волянського «Християнство чи католицизм?» і А. Долинського «О причинах грецької схизми і о догматичних різницях між Церквою східною і західною».

Догматичні відмінності та особливості тлумачення Святого Письма не раз ставали приводом для дискусій не тільки поміж католиками східного й західного обряду чи католиками й православними — не менш актуальною і наболілою проблемою для Галичини міжвоєнного двадцятиліття була полеміка із протестантськими християнськими конфесіями. Основним аргументом католицької Церкви у цій полеміці була теза, що віра не може ґрунтуватися лише на Біблії, адже письмове передання виникло значно пізніше, ніж усне, тож Церква не могла б мати в особах перших мучеників-християн своїх небесних заступників. Водночас Святе Письмо настільки складне й символічне, що довільне й суб'єктивне його тлумачення вестиме до подальших незгод і поділу християн на нові секти (С. Ковалів «Читання й тлумачення Св. Письма в католицькій Церкві а протестантів», В. Кармазин «Причини сектантства», Р. Берест «Нові завдання душпастирства відносно сект»). Як постав протестантизм і його окремі відгалуження — з'ясував А. Ішак у циклі публікацій, присвячених методистам, баптистам, адвентистам, русселітам та іншим, автор досліджував розвиток їх організаційних структур у США, Польщі та Галичині — пресу, місіонерську діяльність, будівництво молитовних будинків.

Створенню цілісної історичної ретроспективи сприяли ґрунтовні фахові дослідження таких учених, як Ю. Бабій, О. Волянський, Р. Лукань, І. Рудович, П. Хомин, Т. Цегельський та ін. Статті з проблем історії Церкви підтверджували думку про нерозривну єдність народу та його Церкви, тісне переплетіння традицій. У редакційній статті «Славний ювілей» з нагоди 950-ліття хрещення Русі-України цю єдність піднесено до рівня духовної totoжності, навіть «синонімічності»: «Українська Церква з її прекрасним обрядом і її славними традиціями так тісно сплелася з життям Народу, що вона і Нарід стали просто синонімом, і як довго Церква, так довго Українська На-

ція — з упадком одної паде майже автоматично друга». Незважаючи на близькість національних і релігійних інтересів, ідея творення якоїсь національної, тобто автокефальної, Церкви була абсолютно неприйнятною, фактично ототожнювалася із схизмою і сектантством. Християнство за своєю сутністю наднаціональне, тому автокефалія суперечить вченню Христа, веде до підпорядкування релігії світській владі або домінуванню національного питання над релігійним (В. Масцюх «Дещо про автокефальні церкви», Г. Костельник «Народна чи вселенська Церква»).

Хронологія досліджень охоплює увесь період світової історії — від часу переслідування перших християн до початку Першої світової війни. Так, статті «Св. Йоан Золотоустий, а наші часи» Й. Боцяна, «Проби злуки з грецькою церквою по Соборі Флорентійським» Ф. Грівеца, «Організація і засади доброчинності в первісній християнстві» М. Дороцького, «Скріплене папства в XIX столітті» О. Волянського, «Епохи в історії церкви» Г. Костельника, «Основники св. Юра, львівської катедри» І. Рудовича, «Вінчання чудотворних ікон на Вкраїні» І. Цегельського свідчать про широкий тематичний спектр публікацій. Окремо виділяються статті, що зосереджують увагу на історії святих місць і релігійних пам'яток, як-от: Почаївський монастир, Успенська церква у Львові, розповіді про діяльність греко-католицької Церкви у США та Канаді, Польщі й Білорусії, працю галицьких священиків у минулих століттях. Так, о. Стрільбицький у споміні «Наше галицко-руське священство в XIX столітті» проводив своєрідну аналогію між стражданнями Христа та національним поневоленням українців. Автор іронічно зауважував, що поляки, які звикли називати себе лібералами, були такими для євреїв, караїмів, татар, але коли мова йшла про руську Церкву, то, подібно як свого часу фарисеї і книжники, кричали: «Розпни, розпни його!». Тож і не дивно, що історія України та її Церкви радше нагадує мартиролог. Висвітлення історії Церкви крізь призму особистостей, її яскравих представників становить своєрідну підрубрику персоналій у цьому тематичному діапазоні. До неї можна віднести монографічний нарис Р. Дурбака «Митрополита діяльність Льва Кишки (1713—1728)», статті, присвячені св. свм. Йосафату, св. Августину, о. прелату Ісидору Дольницькому, св. Теодору Студиту — реформатору чернечого життя та автору першого монашого уставу на Русі, о. Івану Могильницькому, о. совітнику Олександру Стефановичеві. Низка публікацій присвячена висвітленню життя та діяльності тогочасних Христових намісників — Святих Отців Бенедикта XV, Пія XI

і Пія XII, зв'язків Ватикану з галицькою Україною. Д. Дорожинський у статті «Вибір Папи» подав історію та еволюцію церемонії вибору Папи Римського, розповідав про відомі в історії способи впливу світської влади на вибір та спроби обмеження їх церковною владою. «Нива» інформувала читачів про всі тогочасні папські енцикліки, вміщувала некрологи або вітання з нагоди вибору нового керманіча «Христового Корабля».

Найбільше публікацій у виданні присвячено митрополиту Андрею. Це і його послання до вірних, і ювілейні матеріали на вшанування митрополита, і спогади про нього, зокрема про перебування у російській неволі. «Нива» містила, звичайно, не всі послання і промови митрополита (найповнішу добірку митрополичих послань за 1931—1939 рр. надруковано у газеті «Мета»), однак «відчуття присутності» митрополичого слова можна вважати однією із визначальних рис часопису. Все ж з-поміж опублікованих у «Ниві» послань вирізнялися: «Торжественне привітання митрополита Андрея Шептицького в неділю дня 20 падолиста 1921 р. в Філадельфії, Па [Пенсільванія]», «Під один прапор» (заклик до організації Католицького Союзу), «Вірність традиції» (промова з нагоди 300-ліття посвячення Успенської церкви у Львові), «Духовна Семинарія це символ української Церкви» (вітальне слово в день 150-ліття Духовної семінарії у Львові), вітальну промову митрополита на святі «Українська молодь — Христові», послання з приводу активізації комуністичної пропаганди. У «Ниві» вміщено також численні редакційні статті-вітання з нагоди його повернення із Росії, річниць вступлення на митрополичий престол, ювілейних дат. У хронікальних рубриках часопису систематично інформувалося про ювілейні академії на честь митрополита у Львові та інших містах чи селах Галичини («Ювілятові в привіт», «В роковини терпіння і слави», «Ювілей Архипастиря», «Сорок літ на владичому троні» та ін.). Г. Костельник вбачав у постаті митрополита новітнього Мойсея українського народу, завдяки якому Галичина може пишатися почесним титулом «українського П'ємонт» («Епоха митрополита Андрея Шептицького»).

В умовах боротьби з польською владою за національну та релігійну ідентичність постать Андрея Шептицького як духовного провідника галицьких українців неодноразово зазнавала несправедливих звинувачень, навіть наклепів з боку польської преси, однак редакція «Ниви», як і багато інших тогочасних часописів, завжди гідно захищала ім'я свого митрополита. Проблема проводу, традиційно актуальна для українців з

огляду на бездержавність нації, була чи не найбільш дискутованою упродовж кінця XIX — першої половини XX ст. Так звана радикальна преса систематично звинувачувала «клерикалів» у гальмуванні національно-культурного розвитку, науково-технічного прогресу. Відповіддю «Ниви» на ці докори стали статті «Вплив часописий на нарід: Розвідка в дусі Енцикліки «*Pas-cendi dominici gregis*» С. Петрушевича, «Вага друкованого слова і способи його ширення» Н. Будки, «Пересуди і безосновні закиди против духовенства», «Задачі Ставропігії під теперішню хвилю» Ю. Дзеровича та ін. І хоча «модерні» гасла народництва під прапором соціалізму й атеїзму, значною мірою започатковані М. Драгомановим, здобували популярність серед інтелігенції і особливо серед молоді наприкінці XIX ст., галицьке духовництво оголошувалося консервативним і не здатним виражати інтереси народу, Перша світова війна виразно змінила вектор національного проводу (Д. Державник «Сумерк «драгоманівщини»: Голос з кругів світської інтелігенції»).

Міжвоєнне двадцятиліття у Галичині хоча й позначено сильним ідеологічним протистоянням між націоналістичним, католицьким, ліберальним і комуністичним світоглядами, але основний акцент змістився на боротьбу із зовнішнім ворогом — польською владою. Політичні аспекти релігійних взаємин були пов'язані, зокрема, із фактами незаконного захоплення римо-католиками православних (раніше — греко-католицьких) церков у Волинській, Гродненській та Поліській єпархіях (Я. Левицький «Ревіндикація церков»). Саме тому в багатьох регіонах тогочасної Польської держави влада фактично заохочувала й ініціювала масовий перехід греко-католиків на православ'я (наприклад на Лемківщині) як початковий етап запровадження там римо-католицької конфесії. Намагання знівелювати греко-католицьку Церкву як потужного національно-політичного й релігійного опонента проявлялося на різних рівнях. Так, у статті «Чи існує греко-католицька релігія?» йшлося про висловлену в «*Gazecie Koscielnej*» пропозицію Йозефа Котербського називати цю релігію римо-католицькою грецького обряду. У релігійній періодиці часто писалося про випадки переслідування дітей вчителями-поляками за молитву рідною мовою, а українських священників — за заповнення метрик по-українськи.

Однією із сфер, в яких Церква тісно співпрацювала із інтелігенцією, особливо вчителями, була школа. Цій темі присвячено публікації «Про відносини духовенства до народного учительства» Д. Яремка, «Співучасть духовенства і учительства в народній

роботі» (підп.: С. І., нар. учитель), «Голос з кругів учительства в справі відносин між духовенством а народним учительством», що були висловом позиції обох сторін у тривалій дискусії, розгорнутій на сторінках «Ниви». У повоєнній «Ниві», у 20—30-ті рр., більшої актуальності набували питання не співпраці зі світськими педагогами, а відстоювання своїх національних і релігійних ідеалів у конфліктах із місцевими польськими вчителями, розробка нових методик катехізування школярів. Існував комплекс проблем, пов'язаних із навчальними планами і підручниками, естетичним вихованням дітей, педагогічним тактом священників-катехитів, належною платнею за уроки релігії тощо.

Проекти своїх навчальних планів вмістили у «Ниві» Ю. Дзерович — «Научні пляни релігії для вселюдних шкіл», С. Біленький — «Плян науки релігії в народних школах» та о. І. Н. — «Нові пляни науки релігії». У 20—30-ті рр. здобула поширення у педагогічних колах, зокрема серед катехитів, «монахійська метода» навчання (названа так від міста Монах (Мюнхен). Саме тут відбувалися спеціальні конгреси, в яких брали участь і українські священники (І. Рудович «Катехитичний конгрес у Монахові», А. Галандюк «Про методи науки релігії: Монахійська метода»). В основі його було застосування при катехізації методу німецьких філософів Герберта і Ціллера до науки релігії, що ґрунтувався на принципі поступовості. Намагаючись удосконалити процес навчання релігії, зробити його доступнішим і ближчим до дитини, автори-катехити говорили про надмір у катехізісах абстрактних понять, важких для дитячого сприйняття, потребу унаочнення, елементарного практичного досвіду (Л. Вань «Нові думки про методу науки релігії»). На думку автора, головне в науці релігії не розум, а душа і серце. Проблема навчання релігії у школі присвячено також статті: «В який спосіб навчити дітей набожного слухання Служби Божої?» Ю. Дзеровича, «До проблеми виховання нашої молоді: Участь шкільної молоді у св. Літургії» С. Хабурського, «Як допомогти священникам в навчанню релігії» О. Квіта, «Завваги до катихизму: Для красшого систематичного навчання» Г. Костельника. У часописі функціонувала також тематична рубрика «Катихитичний кутик» = «Катихитична сторінка», що містила дописи й інформаційні матеріали. Близька до означених проблем, тема дошкільного виховання теж особливо гостро постала після війни. Багато дітей залишилися сиротами чи напівсиротами, тож свідоме українське громадянство звернулося із закликом допомагати їм («До українського громадянства! Репар-

тріовані вертають!)), організовувати у містах і селах Галичини захоронки для дітей віком 3—7 років («До українського громадянства!» — відозва «Просвіти», Крайового товариства дітей й опіки над молодіжжю, Українського педагогічного товариства, товариств «Українська Захоронка» і «Союз Українок»). Для репатрійованих дітей митрополит Андрей виділив кімнату в митрополичих палатах. Ширше проблема організації дошкільного виховання розглядалася у статтях «Діточі садки-захоронки і ми» С. Хабурського, «Діточі захоронки» (без підп.).

Проблем тогочасних релігійних часописів стосувалися публікації про міжнародну виставку католицької преси в Римі 1936 р. та участь у ній українських католицьких видань, зокрема стаття Т. Горникевича «Католицька Акція і преса», у якій підкреслено роль преси як «модерної проповідниці» (за висловом єпископа Кетлера). «Нива» також схвально відгукнулася про появу «Богословії» — суто наукового релігійного часопису: «Вже не будемо змушені самі про себе зі стидом говорити, а чужинці не зможуть уже з погордою про нас висловлюватися, що «Нива» є самотнім релігійним часописом у нас, Українців-католиків», бо о. д-р Й. Сліпий уже в першому томі видання довів свою передбачливість та фахову ерудицію. В інших статтях цієї тематики підкреслено велику роль преси в епоху боротьби теїстичного й атеїстичного світоглядів. Так, «Нива» розповідала про запрошення митрополитом усіх представників української преси Галичини, що керувалися християнською ідеологією, — «Ниви», «Нової Зорі», «Поступу», «Діла», «Нового Часу» і «Народної Справи».

Обряд як зовнішній прояв служіння Богові впродовж усього часу виходу «Ниви» був предметом уваги тогочасного галицького духовництва. Перш за все підкреслювалося роль пастиря у плеканні любові людей до Літургії, його вміння гарно й чітко правити Службу Божу, будити людські серця проповідями, навертати грішників через сповідь, брати участь у національно-виховній роботі серед громади, а також організувати порядок і чистоту в церкві. Чимало публікацій присвячено проблемі уніфікації богослужіння (М. Чорнега «Брак однообразності в богослуженнях», «Як має бути?!» (підп.: Сотрудник), у них висловлювалися прохання до митрополичої консисторії доопрацювати новий Устав, щоби священники не сумнівалися у правильності тих чи інших обрядових форм.

На сторінках «Ниви» йдеться про те, як організувати церковні братства, члени яких забезпечили б належний порядок у церкві, слідували за іконами,

хоругвами. Не менше значення під час Служби Божої має спів, адже візантійський обряд передбачає співану Службу Божу. Зовсім не обов'язково, вказується у «Ниві», щоб священник сам умів співати. Він повинен уміти залучити до організації хору дяка, місцевого вчителя, обдарованого односельчанина або ж студентів університету на вакаціях, використати партитури С. Людкевича, твори Д. Бортнянського, М. Вербицького, В. Матюка та інших українських композиторів. Церковна пісня сприяє зростанню побожності, а молодь, навчаючись церковному хоровавому співу, водночас має нагоду вивчати народні чи стрілецькі пісні (І. Миронюк «За самолівковий напів по наших церквах», «До порушеної теми», В. Р. Рабій «Про церковний спів»). Редакція вмішувала детальні описи тієї чи іншої Служби Божої (Д. [Садовський] «Вечірня св. Великої П'ятниці і винос плащаниці», «Церковно-богослужбовий обряд званий Пассією (страданням)», «Божі гроби» (підп.: Observator), «За красу наших богослужень» (підп.: Х.). Близькі до обрядової тематики й ґрунтовні статті С. Матковського «Похвала або культ Пресв. Діви Богородиці Марії в гр.-кат. Церкві» і Р. Лиска «Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях», хоча й аналізували обрядову проблему в історичному контексті, на основі святих церковних книг східного обряду. У часописі існувала спеціальна рубрика «Обрядова сторінка» = «Обрядовий куток», під якою переважно й містилися матеріали, що торкалися обряду.

В окремих публікаціях акцентувалося питання «модернізації» обряду. Загалом, ідея запровадження народної молитви сприймалася як закономірна більшістю священників, однак ідея перекладу всієї Літургії українською мовою здавалася на початку ХХ ст. нереальною, майже святотатською. Підсумовуючи аргументи «за» і «проти», Ю. Дзерович відзначав, що молитва зрозумілою мовою краща, ніж незрозумілою, тож навіщо «когось через текст упереджувати до молитви, нехай розмовляє з Богом, як хоче, аби лише він прагнув та бажав тої розмови». Не менш вагомим був і політичний аспект проблеми: дехто вважав неможливим переклад Літургії, бо «Рим ніколи цього не дозволить», тож до цього «ніколи не прийде!».

З огляду на те, що більша частина Служби Божої правилася у той час церковнослов'янською мовою, розуміння та знання цієї мови вірними залишалося актуальним (Г. Костельник «Значіння старослов'янської церковної мови», І. Миронюк «До порушеної теми: З приводу публікації о. Квіта про церковний спів»). Варто навчати дітей у школі на уроках релігії хоча б

основ церковнослов'янської мови, щоби вони могли співати Службу Божу. Мовне питання порушувалося лише у контексті літургії, зокрема у спеціальній рубриці «Куток мови». У часописі висловлено зауваження про шкідливість пуристичних тенденцій у мові як шляху до її збіднення: «У нас, — зауважував Г. Костельник, — головно зважають на те, щоби наші слова відрізнялися від польських і російських. У дійсности оця критична перспектива не вистарчає».

Якщо проблема мови в Літургії жваво обговорювалася на початку ХХ ст., то вже у 20—30-ті рр. дискутувалося питання Св. Причастя. Його традиційна форма як у світських, так і в релігійних колах викликала сумнів з погляду гігієни, особливо коли причащали інфекційних хворих. І хоча багато священників уважали виникнення подібної проблеми «духом нового часу», тобто нерозумінням містичності тайни Причастя, трактуванням її на матеріальному зрізі, все ж заради того, щоби не втрачати вірних, особливо інтелігенцію, після тривалих дискусій було досягнуто компромісу: не змінюючи форми самого Причастя — змінити спосіб його приймання (не доторкаючись ложечкою до уст). Яким важким був шлях до цього рішення, засвідчує публікація «Спосіб подавання Св. Причастя: Дискусійна стаття» (фактично добірка дописів священників Іванця, Цегельського, Кравчука, Гадзевича).

Праця священника над плеканням високої духовності своєї пастви не обмежувалася стінами церкви. Душпастир як особистим прикладом високої моралі й самопожертви, так і вмінням індивідуального підходу до кожної окремої людини намагався виконати свій пастирський обов'язок (Ю. Гірняк «Причинок до методів душпастирства»). Болючою темою для священників була праця над негативними наслідками Першої світової війни, що принесла українському народові зубожіння, деморалізацію, іноді навіть зраду своєї Церкви. Водночас відбувалося певне зближення села та міста: руйнувалися традиційні селянські устої, молодь, особливо хто був у місті на службі, намагалася змінити народний одяг на міський, запроваджувати серед однолітків нові, модерні, традиції. Змінювалися і методи душпастирства, священник, спираючись на вікові традиції попередників, мусив враховувати новий історичний досвід (С. Кульчицький «Нове средство успішного душпастирства», В. Лиско «Душпастир і вимоги часу», «Душпастир поза церквою», Я. Літинський «Примірність священника», І. Цимбала «В який спосіб повинен парох поборювати зменшення уродин в парохії?», І. Ратич «Імпровізація на церковнім амвоні»).

Не менш важливим було висвітлення взаємин у священничому середовищі: між парохом і дяком, парохом і сотрудником. Так, сотрудики скаржилися на юридичну й адміністративну неврегульованість розподілу обов'язків та прав між ними і парохами, що могло призводити до надуживань (М. Садовський «На тему відносин між парохами і сотрудниками», о. В. М. «Єще про відносини між парохами а сотрудниками», О. Квіт «Працюймо в Христовій любові»). Особливо небезпечними виявлялися конфлікти, коли до протистояння парох—сотрудник або адміністратор—парох залучалися вірні: організовували маніфестації чи висилали делегації до митрополичої консисторії. У новій історичній ситуації з'являлися нові обов'язки у дяка: він мав стати першим помічником пароха, допомагати у проведенні Католицької Акції, працювати у кооперативі, освітніх установах, керувати хором (Ігн. К. «Дяківські справи», О. Квіт «Матеріальна скрута чи духовна?», В. Рабій «Дяківське питання»).

Серед опублікованих у часописі поетичних творів — вірші «Радуй ся, Золотоусте! З нагоди 1500-х роковин смерти св. Йоана Золотоустого» І. Заверухи, «Привітне слово: В честь Їх Ексцеленцій, Високо-Пресвященного Архи-Пастиря, Митрополита Кир Андрея з нагоди щасливого повороту з Америки і Х-літнього Ювілею вступлення на Митр[ополичий] Престол» (підп.: о. І. З.), «Чудо св. Йосафата» Ю. Шкрумеляка, «На ріках Вавилону. Псалом 136» Г. Костельника (у примітці зазначено, що переклад з єврейського оригіналу здійснено за допомогою колишнього рабина, конвертита).

Літературознавчі студії, вміщені у «Ниві» на початку ХХ ст., відрізняються тематично від досліджень міжвоєнного періоду. Якщо у перших, таких як «Поезія в пророка Ісайї», «Із студій над почаївським «Богогласником»: Квестиї авторства і часу повстання деяких пісень», «Св. Іван Златоустий на Руси: Історично-літературний начерк» В. Щурата, «Ник. Василевич Гоголь яко християнин: В столітню річницю его народин» О. Волянського, релігійне начало домінувало над літературознавчим, то у період 20-х рр., коли «Ниву» редагував Г. Костельник, студії набули виразно літературознавчого характеру. Так, опубліковані у цьому виданні статті про В. Винниченка, П. Тичину та І. Франка склали відому книгу Г. Костельника «Ломання душ» (Львів, 1923), його перу належали також статті «Помічення до коляди «Бог Предвічний», «Релігія розпусти» — про збірку оповідань О. Ржепецької «Вічне полум'я», «Пан Тадеуш» А. Міцкевича як польська національна епопея»,

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 5.

Львів, 1. марця 1911.

Рік VIII.

Релігійні мотиви в картинах Т. Шевченка.

В українському народньому життю — маляр і тепер ще є з'явище досить чaste. То одна з перших степенів, на яку селянин виходить з свого хліборобського стану. Маляр, звичайно, разом з тим і грамотний. Він пише Пречисту Діву, святих... Йому треба знати, як їх малювати. Маляр читає св. Письмо, Життя, маляр має діло з церквою й через те інтересується релігійними справами. Таким чином, наш простий маляр входить до книжного колу, який починається в українських селян з колу релігійного.

Не буде помилкою сю аналогію сільського маляра прикласти до перших ступнів Тараса Шевченка. Про його значіння в поезії й штуці нема що розводитись: незрівняний світовий псалмиста в поезії, він і в штуці був вістником нових ідей, і при добрих обставинах був би став великим майстром, якого оцінювала би не лише Петербурзька Академія Штук, як то було кількох разів, а й увесь світ. Цікаво, однак, помітити, що перші його малярські стремління суть чисті релігійні стремління наших сільських малярів, тільки що він пішов далі за них і досяг тої висоти, яка на долю смертних випадає рідко.

В цілому життю своєму, і в своїй діяльності артистичній Шевченко сліди своїх первісних змагань утримав на завше. Завше він був зв'язаний з старопитомою українською штукою й в своїй душі тримав постійне замилювання до справ релігійних.

Ось то коло обставин, серед яких Шевченко ріс і виховував перші свої потяги до малярства: почав він свою науку в

«Більшовицькі квіти» — про тогочасну українську радянську белетристику. До цього типу публікацій належать розширені рецензії К. Лавріновича «Туга душі» на книгу Г. Костельника «Пісня Богові» та Ю. Дзеровича «Велике подзвінне» на книгу «Казка мого життя» Б. Лепкого.

Значно ширше, ніж літературознавчі студії, представлено у «Ниві» статті культурологічної тематики. Це — публікації про діяльність Національного музею у Львові (І. Свенціцький «Завдання і потреби Національного Музею», М. Р. Цурковський «У 25-ліття Національного Музею: Жмінка споминів і рефлексій»), необхідність розвитку місцевих музеїв для збереження української історичної та культурної спадщини, заохочення до ведення парафіяльних хронік як важливого історичного документа для нащадків, про організацію місцевих бібліотек тощо. І. Охримович акцентував потребу організації українського духовно-музичного товариства, підтримуючи пропозицію С. Людкевича, висловлену в «Науці й Письменстві», запропонував розробити спеціальну анкету для реєстрації членів майбутнього товариства. Я. Левицький у статті «Львів чи Золочів?» висловлював свою позицію з приводу ідеї перенесення праху М. Шашкевича з Личаківського цвинтаря на Підлиську гору. На думку автора, такий крок неправомірний, адже саме у Львові Шашкевич навчався у Духовній семінарії, тут працював із однодумцями над своїми книгами. І взагалі національні постаті такої величини, як Шашкевич, належать усьому народові, тож цілком закономірно, що «тіло його повинне спочивати на Личакові, в культурному центрі Галичини». У «Ниві» вміщено також статтю учениці 8-го класу гімназії М. Бедрило «Народня пісня і наше духовенство». Це наймолодший автор часопису, адже навіть дописів студентів-богословів тут порівняно небагато.

Публікації природничої тематики нечисленні, до них можна зарахувати три статті — Г. Костельника «Гене́за жіночого й мужеського полу», Р. Ковшевича «Lus Naturae» а фізикальна теорія зглядности» і В. Левицького «Вода та виїмкові її прикмети» (з присвятою о. Г. Костельнику).

Духовне життя народу тісно пов'язане із його соціально-економічним становищем: брак коштів спричиняв не лише недоїдання, хвороби, а й неосвіченість, навіть неписьменність, неможливість купити книгу, передплатити часопис. Тож ідея порятунку людських душ реалізовувалася як через безпосередню душпастирську діяльність, так і шляхом просвіти, економічної організації людей — утворення різнома-

нітних братств та кооперативів. Так, А. Глодзінський у статті «Соціальні відносини по селах: Причинок до розяснення деяких питань сільського душпастирства» наголошував на позитивному впливі просвіти на мораль: «Всяке лихо моральне найлегше загнізджує ся в родинах найбільшійших, подібно як хвороби і бацилі знаходять найподатніший ґрунт в організмах найслабших». Тому священики повинні особливо опікуватися зубожілими родинами (В. Рабій «Опіка на убогими парафіянами»). Водночас саме священики ставали переважно організаторами кооперативів у селах і містечках, допомагаючи селянам покращити їх матеріальне становище (І. Негребецький «Народна господарність а клер», «Під розвагу нашому духовенству» (підп.: Др. 3.), О. Фацієвич «Нова ділянка економічної праці для нашого духовенства», М. Чорнега «Кооперація і духовенство»). Пропаганда лозунга «свій до свого» як форми прояву національного патріотизму стосувалася не тільки кооперативної діяльності, а й страхування в українському страховому товаристві «Карпатія». З одного боку, це забезпечило б господарство на випадок лиха від цілковитого занепаду, а з іншого — підтримувало б необхідний фінансовий рівень українських банківських установ (М. Гуньовський «Суспільна безпека духовенства», В. Лициняк «Духовенству Львівської архієпархії під розвагу»). У часописі було вміщено заклик земельного банку «Гіпотечний» про допомогу в поповненні акційного капіталу до 1 млн золотих у зв'язку з загрозою закриття єдиного українського банку, а незабаром — і коротку інформацію про те, що небезпека минула й банк працює нормально. Недостатньо розвинутою сферою сільського господарства було садівництво, тож у статтях, присвячених цій темі, не лише обговорювалася доцільність його розвитку, а й подано багато практичних господарських порад щодо закладання й розвитку садів як індивідуальних, так і кооперативних. Болючою проблемою для українського галицького повоєнного духівництва була невпорядкованість податкового законодавства в Польщі (М. Ковальчик «Про доходовий податок», В. Масцюх «Священик а маєтковий і дороговий податок», «Хаос в оподаткованню священиків»), що теж не сприяло поліпшенню їхнього добробуту. Все ж наполеглива праця священиків давала свої результати. Одним із проявів такої ініціативності й високих організаторських здібностей стало заснування священничого санаторію «Землемін» у Гребенові, очолюваного о. Ю. Дзеровичем. Тут відпочивали не тільки священичі сім'ї, а й родини адвокатів, лікарів, митців. Про діяльність цього оздоровчого закладу розповідалося у статтях Й. Сліпого

«Священнича санаторія в Гребенові» та М. Мосори «Священнича санаторія «Зелемін» в Гребенові».

Розвиток економічного життя був тісно пов'язаний з іншими сферами організаційної діяльності — релігійними братствами, товариствами, фондами. Болючим питанням для священників упродовж першої третини ХХ ст. була відсутність елементарного матеріального забезпечення для священничих вдов і сиріт. І хоча для його вирішення багато було зроблено, усе ж проблема залишалася (В. Лициняк «Доля вдовиць і сиріт по священниках», П. Дз[едзик] «Про значіння й завдання організації священничого жіноцтва під теперішню пору», Ю. Дзерович «Дім для вдов і сиріт по священниках», М. Чорнега «Комітет допомоги вдовам і сиротам по священниках: Замітки до звіту з діяльності за 1928 р.» та ін.). Причини такого безвихідного становища дружини душпастирів вбачали, зокрема, у власному невмінні захистити свої права. Марія Коритко, жінка сільського пароха, вказувала на приклад «жінок сусідської нації», які висловили протест проти зниження платні й досягли успіху. Натомість мовчання і сподівання на чужу ласку ніколи не приводять до вирішення проблеми: треба влаштовувати власні з'їзди і самим думати про свою долю, адже саме жінки священників «кровю і слізьми виховали і виховуємо нові ряди інтелігентів, та яка доля нас чеде?». Чимало публікацій присвячено питанням організації Марійських товариств, церковних братств, місій. Редакція також систематично містила інформацію про діяльність Товариства св. Андрея, організованого для згуртування священників і взаємної моральної й матеріальної допомоги.

У «Ниві» систематично друкувалися добірки проповідей як українських, так і іноземних авторів, а від 1923 р. запроваджено спеціальну рубрику — «Гомілетична частина». З 1926 р. вона виходила як окремий додаток до кожного числа журналу із назвою: «Нива: Гомілетична частина. Проповіді (Печатано на правах рукопису)». Редакція «Ниви» вмістила оголошення, що в адміністрації можна придбати річники проповідей, що виходили як додаток до «Ниви» за 1930—1931 рр. (1932. — Ч. 4), і річники проповідей, друкованих у «Ниві» як додаток за 1933—1936 рр. окремою книгою (1937. — Ч. 4).

Ювілейні публікації стосувалися як епохальних подій в українській історії, так і життя й діяльності видатних постатей національної та світової культури. На сторінках «Ниви» вшановано увагою 1600-ліття І Вселенського Собору в Нікеї, який святкують і католики, і православні, 950-ліття хрещення Русі-України,

300-ліття смерті митрополита Рутського, 150-ліття греко-католицької Духовної семінарії і 10-ліття заснування у Львові Богословської академії, 150-ліття греко-католицької церкви св. Варвари у Відні, 250-літній ювілей греко-католицької Духовної семінарії у Загребі. Окремі числа присвячено 100-річчю з дня народження М. Шашкевича (1911. — Ч. 21), 300-літтю смерті св. свмч. Йосафата (1923. — Ч. 11/12), 30-літтю владництва митрополита Андрея (1930. — Ч. 12).

В інформаційних матеріалах заторкувалися питання релігійної освіти, унійних з'їздів, участі українців у міжнародних екуменічних конференціях, релігійного становища на Волині тощо. У «Ниві» функціонували також численні інформаційно-хронікальні рубрики. Деякі з них — типові для більшості часописів, як-от: «Рецензії», «Дописи», «Бібліографія», інші ж — нетрадиційні, зумовлені специфікою видання.

Під рубрикою «Посмертні вісти» = «Посмертна згадка» = «Ті, що відійшли від нас» = «Тим, що відійшли від нас» вміщено некрологи цісаря Франца Йосифа I, Пап Римських Бенедикта XV і Пія XI, єпископа Йосифа Боцяна, митрополита Моравського о. Кирила Стояна, апостольського адміністратора Лемківщини о. Василя Масцюха, видатного політолога В'ячеслава Липинського, мітрата Тита Войнаровського, письменника о. Тимотея Бордуляка, одного з перших редакторів «Ниви» о. Онуфрія Волянського, крилошанина, референта шкільних справ у митрополичій консисторії о. Івана Алексеви́ча, секретаря товариства «Апостольство св. Кирила і Методія», редактора однойменного часопису, катехита в Кромєрижі (Моравія) о. Адольфа Яшека, священників Івана Негребецького, Данила Тянчєкевича, Тита Мишковського та ін.

Інформаційно-хронікальна рубрика «Зі світа» розповідала про події у Ватикані, а також у Греції, Великобританії, Італії, США, Швейцарії, навіть у країнах, таких далеких від України, як Бразилія, Палестина, Філіппіни, Японія. Іноді назви тих чи інших країн були водночас назвами підрубрик.

«Всячина» — це найбільша постійна хронікальна рубрика, що існувала впродовж усього періоду виходу часопису. Окремі замітки у ній авторські, інші — редакційні (без підпису). Переважно матеріали подавалися без назви, лише деякі — з окремим заголовком («Санаторія для священників», «Новий член французької академії», «Нове добродійне товариство руских сьвященників ім. св. Андрея», «Против дарвінізму», «Вражіння з прощи до Зарваниці» та ін.). Центральними в цій рубриці були події церковного життя, зокрема висвітлення їх львівською пресою

(наприклад конфіскація владою пастирського листа митрополита Шептицького щодо подій на Холмщині), інформація про візити українських єпископів до Рима та апостольського нунція Філіпа Кортезі — у Галичину, унійну діяльність українського релігійного комітету у Відні, програми лекцій та семінарів у Духовній семінарії, пізніше — Богословській академії. Помітне місце займали матеріали про суспільно-політичні реалії: становище у Карпатській Україні, взаємини між Польщею і Ватиканом, громадянська війна в Іспанії, занепад релігії у США. Тут висвітлено також регіональні новини: влаштування виставки народного промислу в Коломії у липні 1912 р., чудесну появу Божої Матері в Чайковичах, оновлення ікони в с. Потуруві Крем'янецького повіту, 30-річний ювілей Національного музею у Львові тощо.

Дискусійні статті, крім рубрики «Нові книжки», також вміщувало у «Всячині». Переважно автором цих матеріалів був Г. Костельник, який полемізував як з іншими періодичними виданнями («Місіонар», «Нова Зоря»), так і з окремими авторами («Стійте в вірі», «Авторитет правди: Відповідь «Новій Зорі» на статтю «Авторитет а візантійство», «Нехай не буде непорозуміння» — з приводу рецензій на книги о. Й. Сліпого, «Моя відповідь о. прот. П. Табінському», «Клопіт з рецензіями. Чи така має бути критика?»).

Більшість матеріалів рубрики «Дописи» (проіснувала в журналі до 1916 р.) — авторські. У них йшлося про відновлення діяльності церковних братств, життя українців в Інсбруці, діяльність Руського педагогічного товариства та ін. Іноді обидві рубрики об'єднувалися спільною назвою «Всячина і Дописи».

Під тематично спорідненими рубриками «На пекучі теми» = «На біжучі теми» = «Квестиї» = «На актуальні теми» = «Матеріяли» містилися цікаві інформаційні повідомлення. Так, редакція не схвалювала вихід священників Станіславської єпархії з товариства «Бесіда» під приводом наявності «в казино» радикальних і соціалістичних часописів, вважаючи, що потрібно «знати» ворога для успішної боротьби. У подібній «ревності» один зі священників відмовився передплатувати «Ниву», звинувативши її в радикалізмі. Під рубрикою подано також відгуки про «Ниву» у тогочасних виданнях: «Архієпархіяльні Відомості», «Записки Наукового Товариства імені Шевченка», «Американській Русській Вѣстникъ», «Świat Słowiański» та в листах до редакції («Що пишуть про «Ниву»»).

Редакція «Ниви» вміщувала відозви, заклики й комунікати до всього українського громадянства з приводу організації ювілею св. свмч. Йосафата й заснування

гуртків «Братство св. Йосафата» для апостольської діяльності, «Українська молодь — Христові», ювілею «Просвіти», 950-ліття хрещення Русі-України («Свято Християнської України»), інших важливих для народу подій. Комунікати виконували не тільки пропагандистську, а й організаційну функцію. Так, до звернення «За українську школу!» було додано документ про правила організації загального шкільного плебісциту, а «Відклик до львівського Воєвідства у Львові» — це зразок документа для захисту своїх прав у владних органах, наприклад при переслідуваннях священників за українську мову. Тут вміщено також інформацію для абітурієнтів про навчальні заклади Галичини.

Рубрика «Нові книжки» («Про нові книжки» = «Із нашої релігійної літератури» = «З європейської літератури») фактично об'єднувала дві рубрики — рецензії та бібліографію. Під нею друкувалися як розлогі рецензії, відгуки на те чи інше видання, так і короткі анотації книг, зміст анонсованого числа.

Серед рецензованих на сторінках «Ниви» релігійних видань — «Збірник літургійних і церковних пісень на основі народніх напівів» в аранжуванні С. Людкевича, «Свята Служба Божа св. Отця нашого Іоана Золотоустого мовою українською» у перекладі І. Огієнка, «Огляд історії української церковної музики» Б. Кудрика, «Василіянські монастирі в Станіславській Єпархії» Р. Луканя, «Паломництво до Святої Землі» Й. Сліпого, «Ювілейний Альманах Української Греко-Католицької Церкви у Злучених Державах з нагоди п'ятидесятиліття її існування 1884—1934», книги Г. Костельника про Настю Волошин. З-поміж інших видань у «Ниві» згадано: «Український стилістичний словар» І. Огієнка, «Правописні правила прийняті Науковим Товариством імені Шевченка у Львові», «Ілюстрована історія Лемківщини» Ю. Тарновича, «Було колись на Україні» А. Лотоцького, «Адміністративна карта Галичини» В. Кубійовича; часописи «Наш Приятель», «Наука і Письменство», студентський вісник «Поступ», місячник «Ластівка» та ін.

Оцінювання того чи іншого видання нерідко ставало приводом до тривалої полеміки: автор друкував свої коментарі до рецензії, на які, знову ж таки, відповідав рецензент. Саме у «Ниві» опубліковано схвальну рецензію на книгу Д. Донцова «Підстави нашої політики». На думку критика, українська молодь повинна вчитися саме на таких книгах, розрізняючи, «що се дійсність, а що ідея-фікс»: подібні рецензії на книги Д. Донцова у релігійній періодиці 30-х рр. відсутні. Під цією ж рубрикою вміщено рецензії на книги П. Дзедзика, І. Карповича, Н. Королевої, В. Левицького

та ін. Тут подавалася також інформація про іноземні видання — польські, німецькі, італійські тощо.

У журналі функціонували й інші рубрики: «З католицкого руху» = «З католицкого світа» = «Католицька Церква в цифрах; Культура в цифрах» = «Історичні і статистичні нотатки», «Церковна літопись» = «З нашої духовної ниви», «З місій» = «Місії», «Епархіяльні відомости», «З життя духовенства», «Вісти з наших установ», «Вісти з Риму», «Вісти з Товариства св. Андрея», «З концертної зали» = «З музичного життя», «Дещо з нашої преси» = «Ще з нашої преси» = «З голосів преси» = «З радикальної преси» = «З наших часописий» = «Перегляд часописий» = «З чужих журналів» = «Часописні новини» = «З нашої журналістики» = «Церковні справи в нашій пресі» = «З церковного і противцерковного руху» = «З книжок і журналів», «Бібліографічні замітки і рецензії» = «Рецензії» = «Бібліографія» = «Бібліографічні записки», «Надіслане» = «Надіслані журнали й часописи», «Переписка» = «Переписка Адміністрації», «Переписка Редакції», «Відповіді редакції», «Оголошення», рекламні матеріали.

У часописі вміщено зображення св. свмч. Йосафата, Папи Римського в оточенні українських архієреїв на Конференції українського греко-католицького єпископату в Римі, портрет митрополита Андрея Шептицького і його ж — із бібліотеки в Амстердамі, а також світлина апостольського візитатора о. Івана Дженоккі, львівського єпископа-помічника І. Бучка, будівлі Успенської церкви у Львові, каплиці Трьох святих, греко-католицької Духовної семінарії у Львові.

Часопис «Нива» як виразник світогляду греко-католицького священства у Галичині першої половини ХХ ст. засвідчив збереження і розвиток єдності релігійних і національних традицій, уперше задекларованих М. Шашкевичем і розвинутих у 20—30-ті рр. у цілісну концепцію «християнського націоналізму».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 130; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Є. Місило. — Едмонтон, 1991. — С. 83—84; Українська періодична преса в фондах Одеської наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 17; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 142—143; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1441.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1759; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — Р. 640—641; Глинка Л. Богословське наукове товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923—1933) / Л. Глинка, К. Чехович. — Львів, 1934. — С. 21; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Комариця М.* Нива / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 178—206.

М. Комариця

289

НОВА СІЧ: Орган народної організації (1904 ч. 4—48). — Виходить що п'ятниці. Р. І. Ч. 1. 1904, 1 січ.

Видає і за ред. відповідає Роман Сірецький (1904 ч. 1—30). *За ред. відповідає* Антін Яновський (1904 ч. 31—48). — **Станіславів, 1904:** *Видає* Комітет (1904 ч. 31—48). *Друк. і літографія* Ст. Хованця в Станіславові. *Адр. ред., адм. і експ.* (1904 ч. 1—30), *адр. ред. і адм.* (1904 ч. 31—48): Станіславів, ул. Бельведерська, ч. 3.

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—48; Ф. 42,5×25 см (1904 ч. 1—30), 46×30,5 см (1904 ч. 31—48); *Обс.* 4 с., 6 с. (1904 ч. 15, 30); *Передпл.:* в Австрії річно 4 к., за границею 1 дол. або 2 руб. Ц. окремого числа 10 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 1—48; НБ ЛНУ: 1904 — Р. І ч. 1—48.

Примітки: Перед назвою ч. 20 — «По конфіскації другий наклад».

У вступному слові редакція часопису, закликаючи до об'єднання, заявляла, що боротиметься разом з народом за краще майбутнє: «Діти рускої землі; єднайтеся, збирайтеся у нову Січ! Гуртуйтеся та ставайте під народний стяг, під котрим поведемо Вас до важкої боротьби за волю, за долю та за честь Руси-України!» (ч. 1).

Редакційний колектив «Нової Січі» відзначив, що нове видання висвітлюватиме суспільно-політичну, культурну, освітню й економічну діяльність «русинів» зі Станіславського, Товмацького, Богородчанського, Надвірнянського, Калуського і сусідніх повітів. Мотивуючи потребу такого місцевого часопису, він роз'яснював: «...кожний повіт, кожне село і місто має много таких своїх навіть дуже важких справ, котрі для цілого краю ні значіння не мають, ні інтересу не будять... такі справи мусять знаходити місце в часописах для відповідного округу призначених... Наша часопись буде йти просто до цілі, яку приймає на-

Передплата:
річно . . . 4 К. — сот.
піврічно . . . 2 „ — „
чвертьрічно . . . 1 „ — „
місячно . . . 40 „
Подане число стоїть
10 сот.

НОВА СІЧ

Орган народної організації

++ виходить в Станиславові що п'ятницю ++

Щея оголошень:

за кожну п'ятницю виходить 20 сот.
Оголошення в рубриці „Наказан-
ня“ по 40 сот. за кожну п'ятницю.

Рукописний не зворотити.

Реклама, анімативна і спеці-
альна при умові попередньої
плати.

Часи Маркияна Шашкевича.

II.

Даліше брошура п. Будзи-
невського говорить ось як.

Між етраним гнету полі-
тичного в Австрії, не дав
ся спити рух, який пішов з За-
ходу. Рухилися всі нації Євро-
пи, мусіли рухити ся і Русини.
Демократизм, котрий казав заняти
ся дією народних мас і роман-
тизм, котрий заставляв порнати
ся в народній шпелі, в народній
«ліжовій» і в старій природі, му-
сів на Русі розбудити націона-
лізм. Студент львівського універ-
ситету, Маркіян Шашкевич, коли
зачав студіювати устну поезію
свого народу, коли зачав ширати
в історії відкрити, що він не «
Польком, але Русином, що Русь
мала свою власну історію» дер-
жаву, що мала власну і величезну
літературу, що веда національні бої
з Польщею і Московією, що вже по у-
траті державної самостійності були
загальні революції рускі, в котрих про-
ти Польщі ставали в один ряд: зло-
ня, шляхта, нові і мішани рускі. О-
дним словом, зачиний з Заходу де-
мократизм і романтизм, пробив з Польки
свідомого націоналізму руского. Сю ве-
рсьмію перебув Шашкевич в 1830. і
1831. році і тоді, коли всі польські і
всі спольщені рускі молодіж дихала
лише одною гадлою, як відбудувати
Польку, Шашкевич і его два товари-
ші: Головацький та Вагилевич адобули
ся на таку відвагу, що рішили отвер-
то зачинити себе Русинами, а не По-
ляками; рішили серед спольщеного на-
рода свого розпочати національну про-
паганду руску, а що найважливіше,
створити підвалини нової літератури
рускої, опертої не на мові старих, ру-
ських намітників літературних, а на
живій, народній мові. Руска література
і живо історія руских земель мали від-

родити почуте рускості і спольщеній
інтелігенції рускій, мали пробудити
до руского життя спольщену есціаль-
ність руску. До переведення наміреного
діла в життя засновано тайні й кружок,
котрого гаслом було: „Час вже Лю-
хам перестати, а Русинам зачати!“

То правительство, котре в протігу
нів ставати хотіло спольщити руску
інтелігенцію, стало тепер з силою роз-
пуски спити національно-вирожджене
Русинів, старало ся в паролі давнити
початки руского руху. З виступом
гладкої трійці, розпочинає ся боротьба
з русини-ю, боротьба, що триває до нині
і не дає Русинам виломити ся з поль-
ської пелюсти.

В 1834 році кружок на мірні ви-
дає руску літературну збірку „Зоря“,
але правительство не дозволило видати
сеї рускої книжки — не через зміст,
лиш через ім'я, яким була названа.
У редакторів польція пробіла домаш-
ню ревізію, пізній редакційний комітет
поставив під строгий, поліційний до-

гляд, а одного з них, Вагилевича,
коли поїхав а село і від хлопів
списав народні пісні, арештовано
і відставлено шпунсом до дому.
Аби прешіть пустити в народ щось
друкованого по руски, Шашке-
вич ужив підступу і написав по-
есію в честь цесаря Франца I.
Поезія в честь цесаря цесура
яке якось не мала підвати лабо-
ронити. Заборонено в Галичині від
позгономом: „Русалка Дністровая“
і — сеї угодний камінь нової,
рускої літератури в Галичині скоп-
іковано! Всі до Львова призначі
примірки лаброво і зложено на
склад в консисторії, де они про-
лежали аж до 1848. року. Редак-
тори ледви випрутали ся від ви-
пинії при допомозі протекції. А
треба знати, що в книжці не бу-
ло політики ні на яких табакі і
навіть власті редакторам сего не
закладували. Одною провину „Ру-
салики“ було се, що не була написана
по польски, лиш по руски!

Аби редакторів „Русалики“ злом-
ти, аби не дати їм даліше вести розпо-
чатого діла, та аби другим відобрати
охоту до насильдовани трійці, кон-
систорія під впливом правительства їх
переслідувала сей яких злочинів.

Головацький мусів ждати на висвя-
чене 4 роки, а Вагилевич аж 7 літ,
але вперед вимушено від него пись-
менну заяву, що не буде нічого ви-
сати ні друкувати — ані в краю ані
за границею. Ректор семінарії зачиня
їм, що ніщо їм в сеї справі не помо-
же, бо все залежить від правительства
і від поліції. Вагилевича пересліду-
вано далі так, що умер з голоду 1856.
року. Шашкевичова виразді удио ся
дістати народію, але пісарська кака не
вишачувала ему пенсії. З журі і пуж-
ди Шашкевич осіли і огаух тай в
1843 році в крайній біді помер...

Оттак пімщено вірожджене рускості
в Галичині!

Цукорня

I. Новорольський і В. Кровіцький

Станиславів, ул. Галицька, дім міщанско-
го Банку, поручат весільні торти — цукри
в великій виборі — і свою перераду
каварню „Union“.

4-12

родна програма (програма національно-демократичної організації. — М. Г.), буде працювати для Руси-України» (Запрошене до передплати. — Ч. 1).

Упродовж 1904 р. помітне місце на газетних сторінках займали публікації, що заторкували питання просвіти, зокрема низького освітнього рівня населення (Школа анальфabetів в Станиславі. — Ч. 1; Наші вороги-гнобителі. — Ч. 2; Пора учити анальфabetів! — Ч. 37; Що робити в довгі зимові вечери? — Ч. 45; ін.) та шкільні проблеми в контексті національного відродження. Так, про необхідність здобуття освіти і підтримки дітей з українських родин, які навчалися у школах і гімназіях, про навчання дітей з навколишніх сіл у школах Станіслава йшлося у редакційних передовицях (Інспектор шкільний ворогом просвіти. — Ч. 9; Чи треба аж принуки? — Ч. 31) та в окремих статтях («Своїми силами», «Гімназія женська в Станиславові» тощо). У часописі порушувалися проблеми заснування українського університету у Чернівцях і українських гімназій, підготовки українських учителів, відкриття учительських семінарій у Станиславі (В справі руського університету. — Ч. 28; Власними силами. — Ч. 32; Ріжуть без ножа. — Ч. 38; Дальша судьба рускої гімназії. — Ч. 43), а також ополчення народних шкіл і відстоювання прав української мови у школах (Польщина в народних школах. — Ч. 23; У яким краю ми тепер живемо, у Галичині чи Польщі? — Ч. 27; Др. Кербер а руска гімназія в Станиславові. — Ч. 36).

Національне відродження, плекання духовності і виховання національної свідомості — провідна тематика статей суспільно-політичного спрямування: «Непатриотична робота» (ч. 10, 11), «Пшениця і дурійка» (ч. 13, 16), І. С. «Перед виборами до Ради громадської» (ч. 17), Х. «Гей, хлопці, позір: вибори йдуть» (ч. 18) та ін. Актуальністю тематики виокремлюються такі публікації: «Як виглядають села в Станиславівському повіті» (ч. 4); «Бють і плакати не дають» (ч. 41) — про утиски українців і крутість «всехпольських верховодів»; «Не перехреснуємось» (ч. 24), в якій йшлося про перекручування інтелігентами своїх українських прізвищ на польський лад; «Сойм отворений. Три перші засідання. Заява руских послів» (ч. 40); «Ухвали соймових комісій» (ч. 44). Досить широко на шпальтах часопису висвітлювалися церковні справи, зокрема призначення та інтронізація греко-католицького єпископа у Станиславській єпархії Григорія Хомишина. У зв'язку з цим майже всі матеріали 25-го числа були присвячені цій події: «Кантата в честь Єго Преосвященства Владики Григорія Хомишина», «Витай

нам, Архисерею!», програма урочистостей з нагоди інтронізації єпископа Хомишина тощо.

У контексті національного відродження у часописі висвітлювалися господарські проблеми. Зокрема, про це йшлося у статтях про відродження і розвиток промислу та діяльність торговельних спілок під гаслом «свій до свого», як-от: Іван Сотник «В слові а в ділі» (ч. 4), І. С. «Нашим Товариством!» (ч. 17), «Організуємо крамниці» (ч. 22), Л. Ткачук «Дещо про крамниці і крамарські спілки» (на прикладі Станиславського повіту) (ч. 22, 23), «Промисл і єго вороги» (ч. 35), «Промисл в Австрії, промисл в Галичині» (ч. 43) та ін. Постійними у виданні були статті та кореспонденції про організацію, становлення і діяльність торговельно-господарських і просвітніх товариств на Станиславщині під рубрикою «Рух в наших товариствах» («Рух в товариствах»), а також окремі публікації: «Соколи» і «Січи», «Перше съвято сокілське в Станиславові», «До борби з вогнем», «Загальні збори товариства «Народний дім» тощо.

Хроніка подій суспільно-політичного, господарського, просвітньо-культурного життя Станиславщини містилася під постійними рубриками: «Новинки», «Вісти з міста і доокресности», «Господарські, промислові і торговельні вісти», а також у дописах і листах з різних місцевостей Станиславщини, що подавалися під рубриками «Кореспонденції» та «Листи з повітів» і підписувалися: Міщанин, Один з присутніх, Участник, Хлоп тощо.

Відгукуючись на події національно-культурного життя, редакція друкувала статті про Маркіяна Шашкевича: «Обхід 60 роковин смерті Маркіяна Шашкевича в Станиславові» (1904. — Ч. 6), «Часи Маркіяна Шашкевича» (1904. — Ч. 6, 7), а також про «Шевченківське съвято в Станиславові» (1904. — Ч. 14) та виклад промови Кирила Студинського на концерті з нагоди 43-х роковин смерті Т. Шевченка у Станиславі (1904. — Ч. 15).

Час від часу у виданні друкувалися пізнавальні матеріали про новини технічного прогресу, досягнення науки: І. Сотник «З світа техніки», «Що то є торпедо?», «Найновіші докази про відкрите Америки», а також медичної тематики, зокрема: Ст. Я-ч «Шкарлатина в Станиславові», «Смертельність немовлят в літі», «Санітарна акція міста Станиславова», господарські поради.

Редакція вміщувала повідомлення про російсько-японську війну під рубриками «Війна», «Япансько-російська війна», зокрема, широко висвітлювалися події під Порт-Артуром. Матеріали про найбільш цікаві по-

дії міжнародного життя публікувалися під постійними рубриками «Всячина» та «Найновіші вісти».

На сторінках часопису друкувалися поезії патріотичного звучання С. Яричевського («Вставай Україно», «Присяга», «Паде пожовкле листячко...»), Віри Лебедової («Поклик»), В. Корженка («Сокільський гімн»), О. Я. Верниволи («Тюрма за волю»), І. Франка («Оси», «Semper idem!»), Т. Шевченка («Розрита могила»), Б. Грінченка («До праці»), а також повість Ю. Федьковича «Дурний Гуцуляк», нарис Ю. Варчина «Як я до парохії добивав ся...» й інші художні твори.

У виданні велася розважальна рубрика «Сьмішне». Останні сторінки займали різнопланові оповістки, рекламні оголошення про діяльність товариства взаємного кредиту «Дністер», видання музичного видавництва «Станиславівський Боян», інших просвітніх, культурних і торговельних українських інституцій.

Час від часу тут друкувалися інформація про нові музичні видання (Якубович Є. Новини нашої музичної літератури. — Ч. 3), відомості про друковану продукцію, зокрема товариства «Просвіта», під рубрикою «Штука, література і наука».

Спростовуючи чутки про припинення виходу газети на ч. 30, редакційний комітет у замітці «Неправдива поголоска» акцентував на позиції часопису у боротьбі за національне відродження: «Нова Січ» буде дальше дбала, щоби скріпляти нашого народного духа, щоби будити в нашій народі любов до свого і завзяте та охоту до борби за народні права. Та завзяте се не треба розуміти так, як коли б ми радили ненавидіти ворогів. Ні, патріотизм не лежить в тім, аби ненавидіти чуже, а в тім, аби любити і боронити своє» (ч. 31).

За редакторства А. Яновського в часописі публікувалося багато повідомлень про різні події з життя Станіславщини, уривки з дописів, коментарі редакції без систематизації їх під тими чи іншими рубриками.

В останньому (48-му) числі, яке вийшло 16 грудня 1904 р., в повідомленні «Від Редакції» зазначалося, що вихід часопису наступного року значною, якщо не вирішальною, мірою залежатиме від передплати.

Загалом, авторів публікацій редакція часопису не подавала. З поодиноких вказаних — Іван Сотник, Стефан Танчаковський (голова читальні «Просвіти» в Золотому Потоці), Л. Ткачук, Шипинський, окремі статті підписано криптонімами.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 130; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1323.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 5. — С. 1781; Олесницький Ю. Станиславів як Новий Галич і його преса /

Ю. Олесницький // Станиславівські Вісті. — 1937. — Ч. 2; Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 105—109.

М. Галушко

290

НОВИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС: Радикальна часопись. — Виходить що другий четвер (1904, 1905 ч. 19—35), що тижня в четвер (1905 ч. 1—18). Р. І. Ч. 1. 1904, 25 лют.

Видає і за ред. відповідає Іван Макух (1904), Павло Волосенка (1905 ч. 20—22), Нестор Церкевич (1905 ч. 23—30), Клим Гутковський (1905 ч. 31—35). *За ред. відповідає* Павло Волосенка (1905 ч. 1—19). — **Львів, 1904—1905.** *Видає* Іван Макух (1905 ч. 1—19). *Друк.* Народова (Манецких), Львів. *Адр. ред. і адм.:* Львів, вул. Чарнецького, ч. 26 (1904 — 1905 ч. 18), вул. Польна, ч. 12 (1905 ч. 19—22), вул. Зиблікевича, ч. 2 (1905 ч. 23—32), Почтовий фах, 4 (1905 ч. 33—35).

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1—14/15, 16—22, 1905 — Р. 2 ч. 1—35; Ф. 31,5×23,5 см; Обс. 8 с.; *Передпл.:* до кінця року 3 кор. (1904), 4 кор. (1905). Для Америки 1 дол. (1904), 2 дол. (1905). Ц. окремого числа 10 сот. (1905).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. 1 ч. 1—22, 1905 — Р. 2 ч. 1—35; НБ ЛНУ: 1904 — Р. 1 ч. 1—22, 1905 — Р. 2 ч. 1—11, 23—34.

Примітки: У 1895—1902 рр. і від 1906 р. виходив під назвою «Громадський Голос» (див. № 198).

Часопис видавався з метою пропагування ідеології та висвітлювання діяльності Української радикальної партії. Редакція видання упродовж усього періоду його існування декларувала свою приналежність до цієї політичної організації. У низці статей розкривалися переконання і намагання радикалів щодо покращання життя селян та інших людей праці. Серед публікацій цієї тематики — «Що нам тепер робити» (1904. — Ч. 1), «Хлопська політична організація» (1905. — Ч. 6), «Участь руської інтелігенції в радикальній хлопській організації політичній» (1905. — Ч. 9).

У статтях на сторінках видання постійно лунав заклик вступати до лав радикальної партії, особливо наполегливо редакція зверталася до селян, які, на її переконання, саме тут могли знайти підтримку, отримати знання про свої громадянські права, вирішувати болючі життєві проблеми: «Радикальна партія, то партія руських мужиків і робітників, они в ній як у себе дома самі між собою і своїми товаришами. Лише в такій свободній злучі самого робучого народу може

По конфіскації наклад другий.

РІК I.

Львів, дня 25. лютого 1904.

Ч. I.

НОВИЙ

ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС

РАДИКАЛЬНА ЧАСОПИСЬ.

Виходить що другий четвер. — Передплата до кінця року 3 кор. — Для Америки 1 долар.

Редакція і адміністрація: Львів, ул. Чорноцького ч. 26.

Що нам тепер робити?

Сього року мине п'ятнацять літ, від коли за почином деяких інтелігентів, учеників і прихильників М. Драгоманова, завязала ся в Галичині українсько-руська радикальна партія. Се мала бути хлоська партія, не в тім значіно, щоб у політиці і в громадських справах ішла за по показом старого хлоського розуму, але в тім значіно, що мала підготовлювати наше селянство до свідомого політичного життя і організувати його для виборення собі і всьому українському народові ліпших порядків та ліпшої долі. До купи молодих інтелігентів, в значній часті хлоських синів, приєднала швидко далеко більша купа свідомих і чесних селян. Почала ся по краю агітація, якої доси не бачила наша країна, пішли віча за вічами, збори за зборами. Тисячі селян пізнали тут у перше значіне та вагу політичного життя, набрали розуміння політичних справ, привчали ся й самі думати про ті справи і висловлювати свої думки. На радикальних зборах виступали бесідники селяне, виголонували промови, ведено довгі дебати, а чужі й свої посторонні люде часто з подивом і заздирістю прислухували ся їм і набирали поважання до здібности і розуму руського селянина.

Вела ся та праця десять літ. Перша босвим окликом нової партії висунуено було загальне голосоване, яким руське селянство наділо ся при виборах здобути собі більшу силу в законодавчих тілах і через се й користнійші закони. Але противники людських інтересів і людської самодіяльности зміркували небезпеку, тим більше, що вже і в Відні в найвищих кругах почала була прокидатися думка, що на одній шляхті та на міських богатирях Австрія

не вистойть і що треба конче дати більші права широким масам народа. Колиж би ще й з доду натисли народні маси, в таким разі положене наших верховодів булоби дуже круте. І ось вони брехливими обіцянками підкупили деяких недогадливих руських послів і уклепали з ними так звану нову еру, щоб зацяткати домагання народа за поправою своєї долі, кинувши руським інтелігентам дещо посад і авансів. І пішла огидна сварня в руським таборі. На селянський рух накинули ся ті, що самі себе звали народоніями, висміювали або й розбивали селянські віча, оклеветували поодиноких діячів чи то інтелігентів, чи й селян і денунціювали цілий рух раз як москво-філський, то знов як бунтівницький та революційний, а найлюбійше як звернений против руського духовенства.

Польські верховоди одначе помилили ся. Хоча молода радикальна партія мусіла тепер звернути свої сили головню на побороване того домашнього хрунівства, що звало ся новою ерою, то все таки вона не залишала праці над освідомлюванем народа про його загальне положене, його політичні права та кривди. Як глибоко й широко пішов був той радикальний рух у селянські маси, показали найліпше кроваві вибори до Ради державної 1897 року, коли то руські селяне сьміло йшли на багнети та карабіни, сотнями заповнювали кримінали. Сі кроваві вибори отверезили й переважну часть руської інтелігенції; се було голосне подзвінче нової ери.

Можна сказати, що радикальна партія вийшла з тої важкої боротьби побідником. За десять літ свого істнованя вона випрацювала широку програму хлоських і разом з тим поступових політичних та громадських жадань, перемогла ту деморалізацію, яку постороння

виготовити ся правдиве народне жите політичне і правдивий народний поступ» (Гуртуймо ся в радикальну партію!— 1905. — Ч. 1).

В окремих публікаціях відзначалася необхідність налагодження системи політичної освіти населення. Особлива увага зверталася на самостійне об'єднання селян в організації, «щоби о власних силах стати до борби політичної і запевнити собі вплив на орудуване загальними справами» (Організуймо ся!— 1904. — Ч. 1). Наголошувалося, що для проведення такої роботи селянам необхідні допомога та підтримка спрямовуючої сили, роль якої мала відігравати українська інтелігенція. «Новий Громадський Голос» як друкований орган радикальної партії активно виступав за заснування і розвиток політичних організацій.

Хоча інтелігенція і трактувалася як скеровуючий чинник, однак у багатьох статтях відзначалися її пристосуванська позиція, неспроможність повести за собою народні маси: «У нас не тільки мужики, але навіть і інтелігенція не вийшла еще поза межі рабів... Руські послы, а за ними велика часть задуреної інтелігенції у своїй короткозорости не дбають цілком за тих людей, з яких повиходили». Не дотримувалася інтелігенція своїх обіцянок і щодо просвіти народу, змінювалися її пріоритети у ставленні до народу: «Наша інтелігенція вистарала, але ходила до панських передпокоїв і там ждала, аж поки єї не пізвали, так як своїх льокалів. Так роблять раби, а не вольні люди» (Помагайте собі самі. — 1905. — Ч. 20).

Заголовки передових статей своєрідно декларували основне ідейне спрямування радикалів. Постійно проводилася агітаційна та просвітницька робота для читачів, прихильників радикального руху, закликалося до боротьби за свої права (Куди нас ведуть?—1904. — Ч. 2; Шмігельський А. Що нам тепер ратувати? — 1905. — Ч. 13). У передовій статті «Що діється на Україні» (1905. — Ч. 18) порушувалася тема збереження самобутності українського народу, захисту національної думки, мови, роз'яснювалася політика влади, спрямована на русифікацію українців. У публікації наголошувалося на необхідності здобуття української автономії.

Автор великої розвідки «Нова наука про державу» (1904. — Ч. 3—8), підписаної криптонімом О. Н., намагався визначити засади, на яких повинен базуватися розвиток майбутньої соціалістичної держави. Зокрема, наводилися прізвища відомих послідовників різних напрямів вчення про соціалізм, роз'яснювалися основи тогочасного устрою держави, значення поняття «народна держава» у розумінні радикалів.

Помітне місце на сторінках часопису займали повідомлення про щорічні з'їзди членів радикальної партії, на яких вирішувалися питання внутрішньої політики, розглядалася необхідність реорганізації партії, прийняття законів на користь селян. Після проведення у Львові 20—21 листопада 1904 р. XV з'їзду партії у ч. 2 за 1905 р. було опубліковано «Програму українсько-руської радикальної партії, прийняту реорганізаційною комісією на засіданню 25 грудня 1904», в якій роз'яснювалися основні принципи та засади, що підтримуватиме партія; друкувався перелік запланованих реформ у всіх сферах діяльності, визначалися напрями економічного, політичного, культурно-освітнього розвитку суспільства. Продовженням цих подій було проведення 12—13 липня 1905 р. з'їзду всіх українських політичних організацій — націоналістів, демократів та радикалів. Основною метою всеукраїнського з'їзду було «видвигнене українського питання яко політичного і в тій цілі получить усі національні елементи» (1905. — Ч. 25).

Програму радикальної партії редакція видання не вважала «непомилною і ненарушимою догмою», тому допускала, «о скільки се можливо в популярній газеті, як найширшу програмову дискусію». У публікаціях неодноразово роз'яснювалося одне з основних програмних положень цієї партії — вимога загального, рівного, безпосереднього, таємного права голосування, за яке вона боролася тривалий час (Загальне і рівне право голосовання. — 1904. — Ч. 1, 2). При цьому зазначалося, що «відмовлюване широким народнім масам виборчого права, се одна велика наруга панів над працюючим народом» (За загальним безпосереднім правом голосовання.—1905. — Ч. 30).

Перед проведенням виборів до крайового сейму в часописі з'явилися статті, які відтворювали панораму політичного життя у Галичині та намагання політичних організацій проводити справедливую виборчу агітацію (Сойм і рускі послы соймові; Борба о виборчу реформу до краєвих соймів; Зміна виборчої ординації і знесенє двірських обшарків на Буковині. — 1904. — Ч. 18).

1905 р. редакція змінила періодичність виходу часопису з двотижневика на тижневик, пояснюючи це необхідністю зв'язку між політичним рухом та виданням партійної газети: «Як партійну газету трудно вдержати без живого партійного руху, так і живіший партійний рух неможливий без як найчастішого видання партійної газети» (Від Редакції. — 1905. — Ч. 1). Редакція зверталася до всіх, «кому доля нашого народу лежить на серці; до всіх, хто бажає повести суспільний

розвиток нашого народу, дорогою, вказаною соціалізмом; до всіх, в кого ідеалом соціалістичний устрій, устрій, в якому для всіх людей була-б запевнена свобода і добробут, — щоби вони старалися допомогти нам сповнити наші тяжкі обов'язки... Ширіть нашу газету скрізь, де живе і стогне в ярмі теперішнього капіталістичного устрою наш робучий нарід, підмогайте нам матеріально і морально: передплатою і літературною працею».

Підтримуючи всі заходи різноманітних організацій для поширення соціалістичного вчення, часопис публікував відозви та коментарі щодо висвітлення основних питань, які розглядалися на вічах, тексти промов. Хвиля народних віч пройшла всією Україною 1905 р. (Велике Селянське Віче в Тернополі. — 1905. — Ч. 14, 16; Гуцульське віче в Вижниці на Буковині; На віче. — 1905. — Ч. 15).

Значна частина публікацій відображала економічну незахищеність бідних верств населення, постійне пригноблення їх владою, недосконалість чинного законодавства, що змушувало селян страйкувати, виступати за врегулювання чинного законодавства та податкової системи. Низка статей висвітлювала виступи народних мас за вдосконалення правових актів, зокрема: С. Данилович «Страйк рільничих руських робітників» (1905. — Ч. 16—21, 24), «Хто буде платити?» (1905. — Ч. 17).

Тривожну картину економічної кризи 1904—1905 рр., яка змушувала тисячі людей не лише страйкувати, а й емігрувати на заробітки до багатьох європейських країн, описав Михайло Лозинський у статті «Організація заробкової еміграції». Автор наводив і позитивні наслідки заробітчанської еміграції, серед яких відзначав насамперед зміну світогляду емігрантів, підвищення платні, якою можна було би задовільнити життєві потреби. Серед основних недоліків він називав «брак фахової організації рільних робітників» (1904. — Ч. 5).

Велику роль у культурному розвитку народу редакція часопису відводила організації освіти. Автори публікацій визнавали як велику проблему відсутність українських адвокатів, лікарів, інженерів, учителів та інших фахівців, акцентуючи увагу на необхідності виховувати українських священиків, формувати громадських діячів. Так, автор статті «Наші бурси» (під псевд. Хлопський син) наголошував: «Нам треба більше... ідейних, характерних, чесних, завзятих борців, а менше трусливих, безідейних і гнучкохребетних рутенців. І таких власне виховувати повинні наші бурси і се головна їх завдача!» (1904. — Ч. 16).

Занепад суспільно-політичного, господарського та національно-культурного життя у Галичині спричинило панування на цих теренах польської шляхти, що зумовило брак належної уваги і до освітньої сфери. Автор статті «Політична організація народних учителів у Галичині» (1905. — Ч. 3) виступив на підтримку українських учителів, за покращання умов їх праці, усунення залежності від польської влади, підвищення їх заробітної плати, при цьому відзначалося, що «народне учительство, се стан, о який повинна дбати ціла суспільність, бо-ж від того стану залежить виховане молодого покоління, а тим самим будучність цілого народу». Для підтримки викладання українською мовою і впливу на громадські справи в Галичині українські та польські вчителі вирішили створити громадську організацію «Комітет для політичної організації руського і польського учительства Галичини», що прийняла «Маніфест до народного учительства Галичини», текст якого був надрукований на сторінках «Нового Громадського Голосу».

Серед інших статей цієї тематики, які пропонували оптимальні підходи до вирішення освітніх питань, виокремлюються такі публікації: Учасник «Народні учителі й народне добро» (1904. — Ч. 12), К. Іватів «Наші бурси» (1904. — Ч. 17), Учитель з Кіцманщини «Січковий рух, а народні учителі на Буковині» (1905. — Ч. 5), «Просвіта хлопська, а панська» (1905. — Ч. 6), Учитель «Учителі под поліційним дозором!» (1905. — Ч. 15).

У розвідці «Грамотність народів європейських в світлі цифр» наводилися статистичні дані про кількість освічених рекрутів у європейських країнах (Австрія, Бельгія, Голландія, Італія, Німеччина, Франція, Швеція та ін.). При цьому відзначалося, що саме освітня «темнота російського населення є причиною його погромів у боях із Японією; вона є й запорукою на шляху визволення із дотеперішнього ярма» (1905. — Ч. 6).

Редакція друкувала багато матеріалів, що висвітлювали військові конфлікти між країнами. Серед них особливу увагу приділялося розкриттю довготривалого російсько-японського конфлікту, що переріс у війну. У статтях, кореспонденціях і замітках регулярно повідомлялося про причини, хід військових операцій, найбільші битви під Порт-Артуром, Ляояном, Мукденом, біля острова Цусіма (Війна Росії з Японією. — 1904. — Ч. 1, 2, 5; Війна. — 1904. — Ч. 9, 11, 13—16, 18, 19, 22; 1905. — Ч. 6, 7, 10, 11, 13, 14, 21, 22). У червні 1905 р., після важкої битви під Цусімою, уперше почали порушуватися питання мирного

врегулювання російсько-японського конфлікту. В липневому випуску часопис розкрив «Наслідки війни» (1905. — Ч. 23), які поставили Росію серед другорядних держав. У результаті війни було знищено велику кількість російського населення, військовий флот, загалом завдано значних економіко-фінансових збитків країні, що викликало велике невдоволення народних мас. У серпні 1905 р. було досягнуто перемир'я між двома воюючими країнами, і 5 вересня підписано мирну угоду (Мирові переговори. — 1905. — Ч. 26; Мир заключений. — 1905. — Ч. 27; Російсько-японський мир. — 1905. — Ч. 28).

Редакція часопису уважно стежила не лише за політичною боротьбою в Україні: у її полі зору перебували також усі політичні події за кордоном. У публікаціях рубрик «Що чувати в світі» та «Що діється в світі», в окремих статтях розкривалася внутрішня політика Австрії (Зміна міністерства. — 1905. — Ч. 2; Генеральний страйк за загальним правом голосовання. — 1905. — Ч. 34), Росії (Що діється в Росії? — 1905. — Ч. 2; Цар і Росія. — 1905. — Ч. 8), Франції (Відділене церкви від держави. — 1905. — Ч. 10; Розділ церкви від держави у Франції. — 1905. — Ч. 24—26), Угорщини (Хто приятель народа. — 1905. — Ч. 29), Великої Британії (Робітничі спілки в Англії. — 1905. — Ч. 29) та інших країн світу. Особливу увагу у них приділялося відносинам Франції та Італії, інформувалося про невдоволення італійських робітників своїм становищем (Франція та Ватикан. — 1904. — Ч. 13; Загальний страйк в Італії. — 1904. — Ч. 18).

У тижневику містилися передруки матеріалів з різних галицьких часописів («Буковина», «Діло», «Економіст», «Naprzód» та ін.). Редакція намагалася налагодити постійний зв'язок із читачами, публікувати цікаві повчальні й пізнавальні матеріали. Популярний нарис М. Л. «Деякі релігійні обряди та звичаї з погляду гігієни тіла та духа» (1904. — Ч. 18—22) викликав зацікавлення своїм поглядом на проблему правильного харчування, дотримання певних норм при вживанні їжі та нераціональність дотримання посту. Певні спостереження проводилися між здійсненням релігійних обрядів та наданням необхідної медичної допомоги породіллям, друкувалися «очистительні» молитви для жінок. Здоровий безалкогольний спосіб життя пропагувала стаття «Хто підтримує пиянство? Хто боронить св. коршми?» (1904. — Ч. 19).

Авторами опублікованих матеріалів були прихильники радикальної партії, яка стояла на засадах атеїзму, тому в низці статей простежувалася спроба критики

Церкви як морально-духовного авторитету та вчення Біблії, наводилися приклади негативного впливу релігійних діячів на населення, молодь та вчителів. Про це свідчать цікаві дискусійні публікації І. Франка: «Поєма про сотворенє світа» (1905. — Ч. 2—9, 12—14, 18), «Учителі чи попи» (1905. — Ч. 19), «Попи» (1905. — Ч. 29, 30, 32, 33).

На сторінках часопису широко відзначалися певні дати діяльності видатних представників радикального руху. Це, зокрема, 30-літній ювілей громадської та літературної діяльності Михайла Павлика. З цієї нагоди друкувалися біографія діяча, інформація про його життєвий і творчий шлях (Лозинський М. Михайло Павлик. — 1904. — Ч. 20; Ювілей Михайла Павлика. — 1904. — Ч. 21; Св'ято в честь 30-літнього ювілею Михайла Павлика в Коломиї. — 1905. — Ч. 20). Високо оцінювалася творчість першого повістяр української літератури І. Нечуя-Левицького (Ювілей Івана Нечуя-Левицького. — 1905. — Ч. 3), засновника «українсько-руського радикального» руху М. Драгоманова (Франко І. В десяти роковини смерті Михайла Драгоманова. — 1905. — Ч. 22).

Матеріали часопису розміщувалися під такими рубриками: «Всячина», «Віча і збори», «Переписка Адміністрації», «З Буковини», «Що діється в Росії», «Що чувати в світі», «Що діється в світі», «Сьмішне» та ін. Хронікальні публікації постійної рубрики «Новинки» ознайомлювали читачів із політичними, еміграційними, шкільними новинами як у Галичині, так і за кордоном.

Редакція намагалася постійно підтримувати зв'язок із читачами. У рубриці «Дописи» друкувалися повідомлення, які надходили з різних міст України та з-за кордону (Бережани, Коломия, Печеніжин, Снятин, Тисьмениця, Товмачин, Бразилія, Канада). Повідомлення переважно не підписувалися або дописувачі підписувалися псевдонімами та криптонімами.

У «Новому Громадському Голосі» містилися низка поетичних (Бердяєв С. Душпастирі. — 1905. — Ч. 4; Лебедова В. Ми Січ! — 1905. — Ч. 28) і прозових творів (Стефанік В. Суд. — 1905. — Ч. 18), пісні (Лебедова В. Марш Січовиків. — 1904. — Ч. 2; Сандуляк І. Коляда Січова. — 1904. — Ч. 14/15; Гей, не дивуйте! — 1904. — Ч. 18; Франко І. Січовий марш. — 1905. — Ч. 30), казки (Франко І. Бодяки. — 1905. — Ч. 18) та переклади (Уайльд О. Спаситель. — 1905. — Ч. 17; переклад з німецької Осипа Назарука).

Невеликі оголошення інформували про нові видання, вказувалися назва книги, ціна, адреса, за якою

її можна придбати. У рубриці «Всячина» друкувалися списки книг, видані накладом «Громадського Голосу».

Остання сторінка видання містила рекламну інформацію. В оголошеннях пропонувалися нові сільськогосподарські знаряддя, які можна було придбати в «Народній Торгівлі», друкувався перелік послуг, що надавалися товариством взаємного кредиту «Дністер», тощо.

Публікації тижневика переважно не підписувалися. Серед підписів, які найчастіше траплялися, — Михайло Козловський, М. Лозинський, С. Онишкевич, М. Павлик, К. Трильовський (також під псевд.: Клим Обух, Січовий батько), І. Франко, Михайло Яцків; серед псевдонімів — Олекса Довбуш, Ничай, Сусід, Хлопська дитина; серед криптонімів — Б-ч, В. К., О. Н., І. Ф., Р. С.

Редакція неодноразово зверталася до читачів із проханням вчасно передплатити видання, оскільки брак фінансування постійно впливав на періодичність виходу.

Останнє наявне число (35-те) вийшло 21 грудня 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 130.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 2. — P. 247—248.

Л. Кульчицька

291

ПОДІЛЬСЬКИЙ ГОЛОС: Орган тернопільської народної організації. — Виходить 1 і 15 кожного місяця (1904, 1907), 1, 10 і 20 кожного місяця (1905), кожного тижня (1906). Р. 1. Ч. 1. 1904, 1 січ. (н. ст.).

Видає і за ред. відвічає Ізидор Голубович (1904 ч. 1—15, 1905—1906 ч. 10), Остап Постригач (1904 ч. 16—24, 1906 ч. 11 — 1907). — **Тернопіль, 1904—1907:** Друк. Л. Вербицького в Тернополі (будинок ц. к. почти) (1904); «Друкарня Подільська» Йосифа Степка в Тернополі (1905—1906); «Друкарня Подільська» в Тернополі, ул. Кохановського, ч. 3 (1907). *Адр. ред. і адм.:* Тернопіль, ул. Костельна (1904), ул. Дівоча (1905—1906), ул. Міцкевича, дім Товариства кредитового (1907).

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1—18/19, 20—24, 1905 — Р. 2 ч. 1—23, 1906 — Р. 3 ч. 1—12, 1907 — Р. 4 ч. 1—9; *Ф.* 47×31 см; *Обс.* 4 с., окремі числа 6—8 с. (1905—1906); *Передпл.:* річна — 3 кор. (1904—1905), 4 кор. (1906—1907). *Ц.* окремого числа 20 сот.

Наявність у фондів: ЛННБ: 1904 — Р. 1 ч. 1—24, 1905 — Р. 2 ч. 1—14, 16—23, 1906 — Р. 3 ч. 1—12, 1907 — Р. 4 ч. 1—9; НБ ЛНУ: 1904 — Р. 1 ч. 1—24, 1905 — Р. 2 ч. 1—23, 1906 — Р. 3 ч. 1—12, 1907 — Р. 4 ч. 1—9.

Примітки: Додатки: у 1904 р. до ч. 5 — «Звіт з діяльності Виділу «Рускої Бурси» в Тернополі»; у 1905 р. до ч. 1 — «Звіт з діяльності Тернопільського комітету до збирання складок на будову руского театру у Львові» і до ч. 12 — «Виказ жертв на будову руского театру у Львові за 1 піврік 1905 р.».

Другим накладом після конфіскації вийшли: ч. 14 за 1904 р., ч. 4 за 1906 р., ч. 14 за 1907 р.

У 1907 р. частково конфісковано тексти ч. 9.

Суспільно-політичний двотижневик почав виходити для здійснення координації роботи окремих груп української Народної організації Тернопільського повіту та для інформування українців регіону про її діяльність, що, на переконання видавців часопису, повинно було сприяти формуванню активної громадянської позиції українського населення Тернополя й повіту, залученню його до боротьби за дотримання конституційних норм та протистояння полонізаційній політиці місцевої польської влади. Саме тому, аби залучити якомога ширше коло читачів, перше число видання за 1904 р. було розіслане редакцією «всім діячам і народно руским інституціям» у Тернопільському та суміжних повітах, які належали до одного виборчого округу. У програмній статті (без назви) основним завданням газети декларувалося: «...розсвітлювати головню тії квестиї, які обходять загал руского населення» у цьому регіоні (1904. — Ч. 1). Про читачке призначення видання наступного року у вступній статті повідомлялося: «Нашу часопись призначаємо для свідомих людей, яких не треба учить, але котрим треба пригадувати їх народні обов'язки, додавати духа до дальшої народної роботи, подавати материял і всказівки до їх горожанської діяльности» (ч. 1).

В аналітичних, проблемних та програмно-пропагандистських матеріалах порушувалися актуальні проблеми національного життя українців Тернополя і повіту. Серед них вирізняються публікації про ситуацію з матеріальним забезпеченням українських початкових і середньошкільних навчальних закладів краю та їх наповненістю учнями-українцями (передовиці «Уваги о рускій Бурсі» (1904. — Ч. 7) та «До школи» (1904. — Ч. 13), кореспонденція «Селянська Бурса в Тернополі» (1905. — Ч. 12) й

Подільський ГОЛОС

Выводить 1 і 15.
каждого місяця
Річна проплата 3 коп.
Площинна ціна 10 коп

орган тернопільської народної організації.

Ціна оголошення:
Інтерв'ю на одній версії
начального друку, або
в інше місце — 20 сот.
Надіслання: приватні
оголошення по 20 сот. на
одну версію.

Адрес Редакції і Адміністрації: „Подільський Голос“ в Тернополі, вул. Костельна

—♦♦♦ ВИДАЄ І ЗА РЕДАКЦІЮ ВІДПІЧАЄ: Др. ІЗМДОР ГОЛУБОВИЧ. ♦♦♦—

В обороні правди.

[illegible]

полюєт разом з друзями нічними. На брак досвіду не могло самі разом „Діло“ кваліфікувати, бо доважало співрозмовити з нім багато коментарів в „Подоланні Голесті“, який зареєстрували на другий день по вступі виступу, а швидко, скориставшись зі спеціальності і додано, що туди мажорити, як „Діло“ починає в такій важкій для Густини місії, як Терновий, постарати як до свого старшого кореспондента, який „Діло“ довго не точно і на час про народні релігійні справи в нашій місії.

[illegible]

Передосте в тернопільській повіті єсть під теперішній номер 46. читалени „Промовати“ з того 7. заложено вконець в мѣсяцѣмъ роцѣ администраційномъ, а при заложенихъ вострихъ ф-мѣхъ гдѣсьбала отрубиныхъ істеренихъ і дружи, нѣмолондуренихъ в чинахъ

[illegible]

ОМОЛОТ

В ПОДІЛЬСЬКОГО ПОСІВУ.

Поворот до віри батьків. Уреш-
бойків Володимирівна! Євангелі-
ські ради віділені релігійним наміс-
том Міщанським Братств. Уваги
над діяльністю Народного дому
і міського кружка — товариства
недагогоїчного в Тернополі.

На тернопільській освітній осаді навчала в полігоні чотирьох місяців і в селі наслідати події. Ступа на історичних місцях, "Подольська Грек", під мостом напором коринній протей гімназі, а сестрі Іванівні членів, Поринська виступила на односторонньому шляху, вперше за всіх, "зобов'язаний і прогрісний вольних і невольних" і померла з показом до віра своїх батьків.

Унікальним знаком відомості тернопільців є відомо, що видання головним правдивого ретельного правдолюбів стуть є наслідок, без котрих не діє як в Тернополі збуток ані доброго, ані злого. „Подвійна Ручка“ відзначено близькістю головного порівняння.

виследи до о. каноніка в день нового року дотримався зникаючого, ісхронійнішого жаданію і з скороченішим проханням, прихати православне Католицьке об'єднання під свій покров, при чім дотримався вистала умовно-молочна, керує сія з імені об'єднання і часнік вичає, і вийти дів. аго.

Якщо дитинки виховано приязню до
 общества, втруча ДЖово в день нового рож-
 дження с. казочку блукоткавання і торжес-
 тивно зверкала се всім заблуджений і пере-
 грішений общества, і нового дальшого дія-
 вольного сообщаєня.

[illegible]

номів Нордальського відомою опитним об-
щество і его членів і днів сей, так для об-
щества, як також для о. каноніка став як
примовником, бо з дном сим Нордальським об-
щество і о. канонік до історіаі.

[illegible]

повідомлення «Школа анальфабетів в Тернополі» (1904. — Ч. 8); про українське театральне життя міста (нарис «Дружина театральна в Тернополі» (1905. — Ч. 8); про проблеми розвитку української науки (стаття «Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові» (1905. — Ч. 5).

Редакція вела активну боротьбу з полонізацією українського населення Тернопільщини: висловлювала протест проти ігнорування подання про назви вулиць українською мовою до міської ради (Борба о рускі написи. — 1904. — Ч. 18/19), обурювалася переслідуванням української молоді у навчальних закладах міста (Масакра рускої молодіжи. — 1904. — Ч. 20). Суспільно-політичну й економічну ситуацію у Галичині висвітлював дорожній нарис Михайла Балакіма «Львів—Тернопіль (Пережите й зачуте по дорозі)» (1904. — Ч. 20).

Серед публікацій вирізняється група матеріалів, основне завдання яких — оборона справедливості, фіксація реальних фактів суспільного життя (як-от у передовій статті «В обороні правди» (1904. — Ч. 3), яка містила спростування опублікованих у часописі «Діло» звинувачень Тернопільської філії «Просвіти» у бездіяльності).

Окрім того, у газеті публікувалося чимало матеріалів, що інформували про діяльність повітової Народної організації, закликали національно свідоме українство до активної участі у її роботі, сприяння й підтримки усіх розпочатих справ на хвилі національного й економічного відродження міста й повіту. Про це йдеться переважно у передовицях на кшталт: «В справі народної організації — від повітової Народної організації в Тернополі» (1904. — Ч. 4), «Повічу — від Подільської Ради» (1904. — Ч. 14), «Дещо про політичну організацію» (1905. — Ч. 19).

Як офіційний речник громадсько-політичної організації українців міста й повіту, редакція газети фіксувала події передвиборних кампаній до міської ради (вибори відбулися 26 і 27 червня 1905 р.), сейму й сенату (1907 р.). Власне з цією метою за постановою делегатів громад Тернопільського повіту (1907. — Ч. 1) і було відновлено роботу часопису у лютому 1907 р. (від квітня 1906 р. газета з невідомих причин тимчасово припинила існування). «Подільський Голос» буде слідити і підпомагати акцію виборчу в подільських округах, буде будити і взивати до роботи, буде ширити свідомість між масами народними і буде п'ятнувати всяке хунівство, зраду і лїнь!» — окреслювала редакція мету і завдання відновленого часопису (1907. — Ч. 1). Тож, на відміну від попередніх років,

основними функціями газети 1907 р. були агітаційна й інформаційна.

Упродовж 1904 р. на сторінках газети публікувалися суспільно-політичні нариси та фейлетони під заголовками: «Омолот з Подільского посіву» (ч. 1) (їх автор, який співпрацював із часописом на запрошення редакції, підписувався псевдонімом Молотильник); від ч. 9 за 1904 р. — «Подільська літопись» (автор — Трохим Хруш), а з 1905 р. — «Вздовш і попереk» (автор — Той сам). Основна мета цих матеріалів — вказувати на негативні прояви суспільного життя українства (міщанства і селянства) — прорахунки, «безхарактерність» тощо, а також викривати утиски українського населення місцевими можновладцями. У ч. 3 за 1904 р. автор піддав критиці діяльність тернопільських москвофілів та газету «Діло» за публікацію неперевічених відомостей, зокрема про початок будівництва українською громадою Тернополя Народного дому та про активну діяльність жіночого гуртка Товариства педагогічного.

Цього ж року на сторінках газети переважали кореспонденції, замітки, повідомлення, дописи про суспільне життя українців Тернополя і повіту, діяльність місцевих українських інституцій (громадських товариств «Подільська Рада», «Тернопільський Боян», «Повітове Товариство кредитове» та ін.), філій «Просвіти» і «Сокола» й інших організацій. Такі матеріали друкувалися самостійно або ж об'єднувалися під рубрикою «Новинки», у якій, окрім того, часто подавалися анонси публікацій на злободенні теми, що друкуватимуться у наступному числі. Тут же вміщено нагадування адміністрації часопису про своєчасну передплату, а від ч. 5 за 1904 р. — списки жертводавців на «повітовий фонд народний». Окремі матеріали про діяльність українських товариств і організацій, побіч статистичної інформації, містили також і аналіз якості їх роботи, закликали українське населення регіону до вступу у них, акцентували на їх вагомій ролі у соціально-економічному відродженні краю (репортаж Р. С. «Сокільське сьвято в Тернополі» (1904. — Ч. 3), кореспонденція О. П. «Тернопільське «Міщанське Брацтво» (1904. — Ч. 2—4).

Окрім того, у виданні фіксувалися, піддавалися осуду і гострій критиці будь-які антинаціональні виступи, до яких часопис зараховував діяльність, розцінюючи її як зраду, місцевих москвофілів та сполонізованих українців.

Від 1905 р. зміст «Подільського Голосу» поповнився матеріалами про загальнонародні справи, зросла також кількість дописів із сіл повіту, які, на думку редакції,

містили «найліпший материял до пізнання стану, потреб і бажань наших громад» (1905. — Ч. 1).

Про тісну співпрацю газети з читачами свідчить рубрика «Переписка редакції», що об'єднувала відповіді редакції видання на листи читачів, короткі коментарі-роз'яснення до окремих, раніше опублікованих, матеріалів. Так, у відповіді на читацький лист (1904. — Ч. 7) містилася інформація про те, чому з видання газети зникла рубрика «Омолот з Подільського посіву», — автор фейлетонів «вибрався до Пруса на заробітки».

Зрідка у виданні публікувалися літературні твори. Серед них: новела Ольги Коренець «Бзи цвітуть...», поема Арно Гольца (переклад з німецької Євгена Мандичевського) «Великомійська весна», новела і нариси Є. Мандичевського «Буря», «Никольцо» і «В дорозі на той світ», науково-популярний нарис Модеста Левицького «Про лихі хвороби на очі» та ін.

Від ч. 12 за 1904 р. була запроваджена рубрика «Дописи», під якою подавалися короткі відомості (на основі листів) про життя українців у містечках і селах Тернопільського повіту. Упродовж 1906 р. у газеті було відкрито нові рубрики: «Кутик інформаційний» (відповіді на листи читачів — переважно господарські поради), «Кутик гумористичний» (фейлетони, анекдоти), «З вічевого руху» (повідомлення про перебіг народного вічевого руху з приводу реформи виборчої системи), «Перші проби» (планувалося подавати поетичні та прозові твори аматорів художнього слова), 1907 р. — рубрика «З руху передвиборчого» (повідомлення про хід передвиборчої кампанії у Тернопільському та суміжних повітах).

Загалом, автори газетних матеріалів не вказувалися, підписаними були лише дописи читачів, і то здебільшого псевдонімами чи криптонімами. Серед них такі: В. Брикович, Не-хрунь, О. П. та ін.

На останній сторінці газети, під рубрикою «Надіслане», традиційно розміщувалися оголошення приватних осіб про послуги, реклама кооперативів, громадських закладів, інших інституцій.

Очевидно, через складні суспільно-політичні обставини й фінансові негаразди періодичність часопису часто не відповідала задекларованій у вихідних відомостях видання. Окрім того, у видавництві газети були перерви — як наслідки «незалежних від редакції і адміністрації перешкод». Так, ч. 24 за 1904 р. вийшло 17 грудня, ч. 1 за 1905 р. — 10 березня, ч. 12 за 1906 р. — 12 квітня, ч. 1 за 1907 р. — 1 лютого.

Припинилося видання «Подільського Голосу» 17 липня 1907 р., на 9-му числі, «з причин браку людей охочих до народної праці».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 130—131; Каталог дореволюційних газет, що видавалися в Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 77; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 86, 565—566.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2145; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — Р. 58; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з pp. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 11—13; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 201.

О. Дроздовська

292

ПОЛТАВЩИНА: Ежедневная литературно-политическая, экономическая и общественная газета (1904 — 1905 № 55); Ежедневная литературно-экономическая и общественная газета (1905 № 56 — 1906). — № 1 пробный. 1904, 3 дек.

Ред.-изд. В. Я. Головня (1904 — 1905 № 270). *Ред.* В. Я. Головня (1905 № 271—297), Д. И. Ярошевич (1905 № 298 — 1906). — **Полтава, 1904—1906:** *Изд.* А. И. Смагин (1905 № 271 — 1906). *Електр. типо-литографія* И. А. Дохмана. *Адр. ред.:* Полтава, Мало-Петровская ул., домъ Кандыбы (1905).

Вийшло: 1904 — № 1 пробный — 3 пробный, 4, 1905 — № 5—315, 1906 — № 1—133; *Ф.* 63×48,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на 12 м. 6 р., за границу приплачивается 65 коп. въ мѣсяцъ. *Ц.* 3 коп.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — № 55; НБУВ: 1905 — № 31, 38, 42, 79, 173, 196, 255, 258, 261, 264, 1906 — № 1, 6; ЦДІАУ: 1905 — № 264, 274, 201, 292, 1906 — № 8, 48, 57; ДАПО: 1905 — № 312, 1906 — № 8.

Примітки: У виданні газети було декілька перерв: від 16 січня до 27 березня 1906 р. замість «Полтавщини» передплатники отримували «Полтавское Дѣло», від 18 липня 1906 р. — газету «Чернозем». Виходила з дозволу цензури із зазначенням дня і місяця.

Щоденна газета «Полтавщина», яка висвітлювала події суспільно-політичного, економічного і літературного життя, надзвичайно прихильно ставилася до українського народу та усвідомлювала його про-

блеми. Її редакція нерідко друкувала окремі витяги з листів та вірші українських авторів рідною мовою. Таке сприйняття українства підтверджується цікавим фактом: у логотипі видання буква «щ» зображена у вигляді тризуба.

Особливо активно редакція «Полтавщини» вела кампанію за утвердження у широкому вжитку української мови та заснування народної газети. Так, автор статті (під крипт. П. Р.) «Еще о народной газетѣ» (1906. — № 55) розмірковував над листами С. Д. Конака, один з яких був опублікований у № 28 видання, а інший — надісланий до редакції, де ратувалося за надання українському народу можливості говорити, читати й писати на рідному «малорусскомъ языкѣ» і за «повну свободу духовную».

У газеті вмішувалися передруки публікацій з інших видань, у яких порушувалися національне й мовне питання. Зокрема, у статті «Записки о положении малорусскаго слова», передрукованій з «Южного Края», наводилися витяги із записок «кружка малорусскихъ писателей», поданих на ім'я голови Комітету міністрів С. Ю. Вітте.

У виданні широко коментувалися як внутрішні, так і міжнародні події, зокрема перебіг російсько-японської війни 1905 р.

Редакція з пошаною ставилася до визначних постатей української історії, культури та літератури. Зокрема, № 55 від 26 лютого 1905 р. було присвячено Т. Шевченкові. Про його життя і творчість йдеться у передовій статті без назви, публікації Л. П. «Прошлое украинского народа въ поэзии Т. Г. Шевченко» та рецензії М. Дмитрієва на працю М. Комарова «Т. Шевченко въ литературе и искусствѣ (библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведений его)» (Одеса, 1903). У цьому ж номері вміщено також портрет Т. Шевченка та вірш «Заповить».

Газета мала такі рубрики: «Телеграммы», «Русская жизнь», «Хроника» (підрубрики: «Городскія дѣла», «Земскія дѣла», «Общественная жизнь», «Въ думѣ», «Происшествія», «Приказы по полициі»), «Наши корреспонденты», «Справочный отдѣлъ», «Библиографія», «Отъ редакціи», «Объявленія» та ін.

Останній номер (133-й) газети вийшов у світ 3 вересня 1906 р.

Бібліографія: Беляева Л. Н. Библиография периодических изданий России 1901—1916 / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров ; под общей ред. В. М. Барашенкова, О. Д. Голубевой, Н. Я. Морачевского. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 610; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду

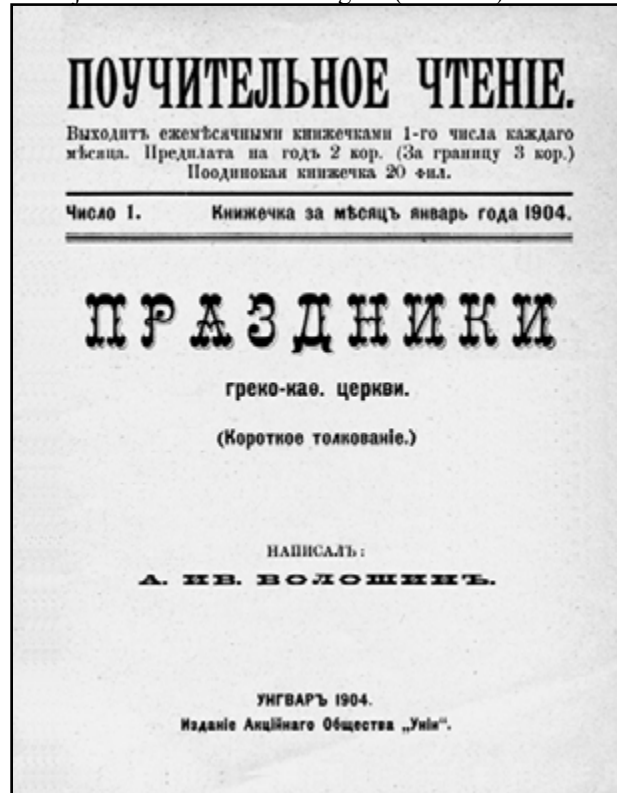
ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 94—95; Періодичні видання Полтавщини та Полтавської губернії (1838—1917 pp.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 59.

В. Габор

293

ПОУЧИТЕЛЬНОЕ ЧТЕНИЕ. — Выходитъ 1-го числа каждого мѣсяца (1904). Ч. 1. 1904, 1 янв.

За ред. отвѣчаетъ А. Ив. Волошинъ. — Унгарь, 1904—1905: Изд. Акційнаго Общества «Уніи». Печатня О-ва «Уніи». Адр. ред.: А «Poucsitelynoje cstenije» szerkesztőségének Ungvár. Адр. експ.: А «Poucsitelynoje cstenije» kiadóhivatalának Ungvár (a várbán).

Вийшло: 1904 — Ч. 1—8/9, 10/11, 1905 — Ч. 12; Ф. 15×11,5 см (1904 ч. 1—8/9, 1905), 19×14 см (1904 ч. 10/11); Обс. 40 с., здвоєні числа 80 с.; Передпл.: на годъ 2 кор., за границу 3 кор. Ц. окремого пр. 20 фил.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Ч. 1—10/11, 1905 — Ч. 12.

Редакція видання «для угро-русского народа» обіцяла читачам, що вони щорічно отримуватимуть у 12

книжечках «душеполезное, поучительное и забавное чтение, описанія, сказки, рассказы, толкованія духовныхъ, газдовскихъ, историческихъ вопросовъ и проч.».

Упродовж періоду існування часопису вийшли такі книжечки: «Ч. 1. Праздники греко-кат. церкви (Короткое толкованіе). Написаль А. Ив. Волошинъ; Ч. 2. Робинзонъ. А. Волошинъ; Ч. 3. Сорокъ сказокъ. Собраль А. Волошинъ; Ч. 4. Совѣты изъ садоводства. Написаль Эмилианъ Авг. Левканичъ; Ч. 5. Подземный Римъ. Написаль Павелъ Бѣгунъ; Ч. 6. О земледѣльствѣ. Написаль Іоаннъ Мигалка, пѣвецъ и учитель въ Терновѣ; Ч. 7. Ицко и Яцко (Анекдоты). Собраль Ивановичъ; Ч. 8/9. Наука пчолярства для угро-русского народа. Написаль Михайлъ Радомскій, народный учитель; Ч. 10/11. Короткая литургика для школъ народныхъ. Изъ мадьярской «Начальной Литургии» дра Александра Микиты, каноника епархії Мукачевской. Переробилъ Эмилианъ Мустьяновичъ, священникъ епарх. Мукачевской, сотрудникъ Кушницкій. Съ одобреніемъ правительства епархії Мукачевской; Ч. 12. Книжечка за мѣсяць децѣбрій года 1904: Житіе Св. Александры, Св. Теклы, Св. Варвары и Св. Елены. Написаль др. Василій Гаджега, профессоръ богословія въ Унгварскомъ духовномъ сѣменищѣ».

Окремі числа були проілюстровані малюнками, а випуск анекдотів — карикатурами.

А. Волошин вказував у спогадах, що останнім вийшло 1904 р. ч. 10/11 («Короткая литургика...»), однак у фондах ЛННБ наявне ч. 12 («Книжечка за мѣсяць децѣбрій года 1904...»), видане 1905 р.

Для заохочення передплатників редакція постійно друкувала повідомлення: «Кто соберетъ 10 подписчиковъ, тому будеме посылати книжечки даромъ. Кто же закажетъ наразъ 50 экземпляровъ, тому отпустиме 20% отъ предплатной суммы».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 131; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 396, 450.

Література: Волошин А. Ко исторії нашого новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 110; Волошин А. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 57; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 165—166.

В. Габор

294

ПРАЦЯ: Часопись промислових українських робітників (1904); Часопись Револуційної Української Партії (1905 ч. 11, 12). — Виходить що місяця. Р. 1. Ч. 1. 1904, берез.

Видає і за ред. відповідає Семен Вітик (1904 ч. 1—4/5), Микола Ганкевич (1904 ч. 6/7 — 1905). — **Львів, 1904—1905:** Друк. Народова (Манецких) (1904 ч. 1—3); Друк. Манецких, Львів (1904 ч. 4/5 — 1905). *Адр. ред. і адм.:* м. Львів, вул. Коперника, 16.

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1—4/5, 6/7, 8/9/10, 1905 — Р. 2 ч. 11—13/14; Ф. 36,5×24 см; Обс. 8—10 с., подвійні числа 12—14 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. 1 ч. 1—8/9/10, 1905 — Р. 2 ч. 11—13/14; НБУВ: 1904 — Р. 1 ч. 3—8/9/10, 1905 — Р. 2 ч. 11—13/14; НБ ЛНУ: 1905 — Р. 2 ч. 13/14.

Примітки: У надзаголовку: «Револуційна Українська партія». Гасло: «Пролетарі всіх країв, єднайте ся!» (згодом — «Пролетарі всіх країн, єднайте ся!»).

Орган Револуційної української партії (РУП) у перших семи числах закликав: «Домагаємось спількового народнього правління на підставі загального, рівного, безпосереднього, тайного виборчого права! Геть з війною! Геть з царатом!».

У програмній редакційній статті (ч. 11) газету задекларовано як агітаційний партійний орган, що прагне об'єднувати «пролетарів всіх країн», викрешувати «іскру» революції в Україні.

У газеті, крім ґрунтовних передових матеріалів («На села!» (ч. 3), «Дев'ятий вал» (ч. 4/5), «Шостий міжнародний соціалістичний конгрес в Амстердамі» (ч. 6/7), «Від партії» (ч. 8/9/10), «Від редакції» (ч. 11), «Агонія царату» (ч. 12), «Нові завдання» (ч. 13/14), опубліковано чимало статей громадянсько-політичної тематики, серед яких: «Відозва японських соціалістів до російських», «Зголошення нових соціалістичних організацій до Міжнародного Соціалістичного Бюро» (ч. 3), «Реформи зверху чи революція?» та «До суспільства» (ч. 4/5), «Вперед» (ч. 8/9/10).

На останній сторінці видання містилася рубрика «Хроніка революційної боротьби». Під рубрикою «Дописи» охарактеризовано стан передреволюційного соціалістичного руху у Західній та Східній Україні («Одеса, Житомир, Бердичів, Херсонський повіт, Харків, Київ»).

У газеті під рубрикою «Над свіжими могилами» вмішувалися некрологи вождів європейського робітничого руху (Фердінанд Лассаль) та місцевих діячів партійного руху (Микола Гмиря).

Матеріали «Праці» найчастіше друкувалися без підписів. Серед деяких авторів, що фігурують, — Северин Войнилович, Зілот, Клейнберг, Подорожний,

РЕВОЛЮЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ПРАЦЯ

Часопис промислових українських робітників.

Ч. 3.

Май 1904 р.

РІК I.

На села!

Французькі робітники не могли прожити і трохи наперед, не могли порушити кожного злочина на буржуазних ладі, поки їх революція не пішла проти нього, проти паляючої кайдани, яку мали, що стоїть між пролетаріатом і буржуазією, озброєна та міцна буржуа, і на прикуску їх пристрасти до пролетаріату, викликала в них свого першого брата.

К. Маркс («Класова боротьба у Франції від 1848 до 1850 р.»).

Критичний момент наближається, і ми, єврейський пролетаріат, мусим добре обдумати сили наші і сили нашого противника. Мусим чітко переглянути своє минуле, зауважити помилки наші, щоб не повторити їх і в дорі. Нам хочте треба докладно розібратись в тих обставинах, що оточують нас зараз, обмірковувати їх тепер, поки ще в час. Бо коли настане народня буря і спалахне революційна повстання — тільки буде тоді нам розмірковувати. Бо ми ж не будемо сторонніми спостерігачами цієї повстання, ми будемо її найголовнішими організаторами чинниками. І наша роль визначиться від нас тоді не холодного обмірковування, а живого і гарячого діла. І ми це завдячимо мужським родичам, де саме, в яких народних верствах криється ця сила горючих матеріалів, які нагостять нашу капіталістичний розвиток нашої країни і які чинять лише одну єдину волю, щоб розковертати і в сповнях тулях і байдухує має перетворитись в піднявках революційних і горючих і немим бачилим воєн. Ми мусим докладно розібратись, де саме криється ця єврейська горюча матерія, а де лежать невідати, які тільки з великого лагуну насидують їх, в єврейській своїй — мертві, нерозковертані.

В попередньому числі «Праці» ми обмірковували вже один такий життєвий витвір, ліберальну чи конституційну партію, і бачили, що хоч лібералізм перші кроки робить з нами і в наших інтересах, по за цими першими кроками, по за конституційною він стає реакційним і ворожим нам. Лібералізм не мовчить, а веде свою агітацію. В цій агітації вони виставляють і виразно підкреслюють лише те, що вони обіцяють: сенс обіди, а волею-самовольно те, що для їх свободи несе наслідки нам, пролетарям, і сварила старають ся виставити, що їх діло — діло народне, тоб-то й наше, пролетарське, а не специфічно буржуазне, як воно є на ділі. Цей їх крик про волю та братерство може ще й тепер ввести в помилку того, хто не розуміє глибоко основної різниці між лібералізмом і нами, між буржуазією і пролетаріатом, а себ-то й того, що воля потрібна буржуазії для того, щоб зручніше й повніше обробити нас, а нам воля потрібна для боротьби з буржуазією.

Ясно, що лібералізм (якщо і в тим негорючим матеріалом для революції, який тільки має зверхній вигляд його). Ясно, що коли-б ми не розібрали цього і підчас революції задумали покластись на лібералів, то пропали-б і самих себе і всю справу нашу, як це і траплялось вже по неїх попередніх революційних мучилого стоїть в Західній Європі.

Тим найважливіше, акажись, мусим ми розглянути наші верстви суспільства. Розібратись, куди й яким шляхом тучає їх життява конетність. По-за ліберальною й консервативною буржуазією, по за повстанням й офіцерством — якими слугами буржуазії — ми знаходимо страшно велику мочалку, а через те й повсюди для нас, масу солдату. Буржуазія хоч-би й ліберальною лекко арозуміти з її плем'я і розвинути дієвості піднявками її руки, її дієвості й вороки нам заміри. З солдатуством воєни по те. Пригнічено капіталістичним розвитком що гірше ніж військовий пролетарі, воно не дасть ся легко арозуміти. Куди воно йде, чого хоче? Куди йде — воно по знає, а хоче — землі, землі і землі! В цім слові воно бачить свій єдиний порятунку. Сигнути далі думкою, розмірковувати над тим історичним розвитком, що десь за дном віра і вярне остигну кліматика цієї овори і надії сонячна — землі, на це у нього за величезною працею та темнотою не стає ні часу, ні сили, і воно про рівний поділ землі крутиться від села до села.

Коли ми обізнаємося на цій єдиній однації обіцянки, яка справді неправа, чиждить ся в ніч, то не бачить пряминого для нас, пролетарі, побачимо в цій страшно великій верстві нашого суспільства. Це отримання до приватної власності, з якою ми боремося і боритимемося до повного її знищення, враз-ж відділяє нас від солдатуства й ставить його в ворожий нам табір буржуазії, яка тільки й живе завдяки цій приватній власності. Тако перше правило, яке робить на нас солдатуська верста. Та на цьому не тільки перше правило тако. Досить пошукати хоч на який короткий час у село, досить пригнитуся хоч трохи до життя селян, щоб зрозуміти, що приватна власність — лиш найвища цінність, яка владить нас так само а обми а нервово раз, як і «владить і братерство» лібералів, тільки що а другу оворку. По за охочими а життя, яке так само палячию й нещоборною тучає більшу частину солдатуства худі, куди воно і йде.

Досить пригнитуся до села хоч трохи, щоб спостерегти, що село спалається ся а таких самих різномірних елементах, як і місто. Правда, все це тут а малех розбірах і а лаптанній, повесній формі. Але не так що воно й трудно а кожним, себ-то зараз а паром на-

длити тих кількох багачів, що мають по кілька десятків десятків землі й обробляють її наймитами, від тих, що немають мають воєни й живуть лиш від продани своєї праці чи то панові, чи дукам-селянам, а поміж цими крайніми елементами села живають ся значна частина «їх робіт, ві мляса», які і воєни мають, та тільки що живають а не можуть. І де-далі процес обезземелення поступово швидко і швидко наперед, про що свідчать всі статистичні розвідки, де тільки вони переводяться, і сільський пролетаріат простою повинно в своїй кількості.

А раз це так, то ясно стає, що приватна власність не може бути метою цілого села, а лиш тій його частини, яка приватну власність має, бодай в такий розмірі, щоб хоч трохи відшукати з пролетаріату «свинську» надартість.

Ясно, що коли село в своїй цілості зарпа виготовляє приватної приватної власності, то не лиш тому, що приватіят сільський не розуміє ще своїх класових інтересів. Та ми знаєм, що свої життєві інтереси кожній класі суспільства до довго треба виготовлювати, щоб вона їх прозрнула. Ясно значить, що на нас, єврейських пролетарів, і навіть обізнаємо обізнати дієвості піднявками сучасного капіталістичного життя і розвитку, щоб наша сільська частина відшукати ласкоти приватної власності, а яко і нашіми діями одно нерозуміння історичного розвитку суспільства і своїх класових інтересів.

Ми не маєм права в наших класових інтересах, а інтересах цілої людськості, амадбувати провину помик цюу нашою частиною, що наводять ся в найважчих обставинах, які собі тільки уникати можна. І бачи ся тою, що на нас воно це арозуміє, ми не маєм жадного права. Класові інтереси самі собою дають ся арозуміти кожній класі прямо та й інстинктивно, бо вони акажуть ся не чужим чужим, ашебнем з собою, а прямию реакцією думки чоловіка на ті обставини а яких він живе. Хіба треба справді робити невідати наймитами, що йому буде краще, як що-деш робити амадбувати ся до 8 годин, а життя стає нещастом? Хіба він сам не знає, що справді краще було-б воно-б воно міг обробляти землю, хто а селі й має охоту до того, то б-те щоб воно було тої самої приватної власності, проти якої єврейський пролетаріат бореть ся. В тім і рішениця не між нами, єврейським пролетаріатом, і ними — мислителями, що у нас класові інтереси наші оформлюють, а у них ті самі інтереси, а вигоди, тільки не виходять з формул, а виходять з життя, одностайних воєни боротьби за свої класові інтереси. Ні бачим рішениця не-

Домагаємось спільного народного правління на підставі загального, рівного, безпосереднього, тайного виборчого права! Геть з війною! Геть з царатом!!

П. Розвій-Поле (псевд. П. Крата), Сержпинський, Skriptor (усі — псевд. Д. Антоновича).

Видання часопису припинилося 1905 р., на 15-му числі, яке було повністю знищено. Число 13/14 вишло у березні—квітні 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х.; К., 1930. — С. 131; Каталог дореволюційних газет, що видавалися в Україні (1822—1916): публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 98; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 484.

Література: Енциклопедія Українознавства: слов. частина: перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2315; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 179; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 143; Павлюк І. Праця / І. Павлюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 176—178.

І. Павлюк

295

ПРОМІНЬ: Суспільно-науковий орган руско-українського учительства (1904); Суспільно-науковий орган українського учительства (1905—1906); Независимий орган українського учительства (1907). — Виходить 1 і 15 кожного місяця. Р. 1. Ч. 1/2. 1904, 15 січ.

За ред. відповідає Іван Адам (1904 — 1905 ч. 3), Антін Гринцишин (1905 ч. 4 — 1906 ч. 8/9), Іван Герасимович (1906 ч. 10/13—1907). — **Вашківці над Черемошом [Буковина], 1904—1907:** Комітет видавничий: О. Барбір, А. Бабюк, І. Бажанський, О. Безпалко, М. Гавришук, І. Герасимович, І. Данилевич, М. Дашкевич, І. Люк, С. Канюк, І. Карбулицкий, К. Малицка, Д. Пігуляк, О. Попович, І. Синюк, Е. Ярошинська (1904 ч. 3—16); *Видає* Комітет редакційний зложений з Буковинців і Галичан (1904 ч. 18 — 1906). Друк. товариства «Рускої Ради» в Чернівцях, під зарядом Івана Захарка. *Адр. ред., адм. і експ.:* Вашківці н. Ч. на Буковині (1904—1906). *Адр. ред. і адм.:* Вашківці н. Ч. (Буковина-Австрія) (1907).

Вийшло: 1904 — Р. 1 ч. 1/2—7, 8/9—16, 18—24, 1905 — Р. 2 ч. 1—9/10, 11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23/24, 1906 — Р. 3 ч. 1—6/7, 8/9, 10/13, 14/15, 16/17—24, 1907 — Р. 4 ч. 1—14/16; Ф. 34×25,5 см; Обс. 8—16 с., подвійні і потрійні числа 16—20 с.; *Передпл.:* на рік 6 к. (1904—1907), разом з бібліотекою в Австро-Угорщині 8 кор., Росії 4 руб., Америці 2 дол., в інших державах 10 франків (1905—1907). Ц. окремого числа 30 с. (1904).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. 1 ч. 1/2—16, 18—24, 1905 — Р. 2 ч. 1—22/23/24, 1906 — Р. 3 ч. 1—24, 1907 — Р. 4 ч. 1—14/16.

Примітки: Число 17 за 1904 р. не вийшло. Число 6/7 за 1906 р. вийшло другим накладом після конфіскації. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел кожного річника.

Засновуючи суспільно-науковий незалежний орган українського вчителства Буковини і Галичини, редакція мала «на меті за його помочю дати почин до організації всего австрійско-русского учительства» (Самостійна часопись для галицко-русского учительства. — 1904. — Ч. 6). У програмній статті видавничий комітет зазначив, що «Промінь» буде «стояти на сторожі повного шановання заporучених законами прав горожанських і головно берегти, щоби громадянська діяльність народних учителів не була обмежувана... порушати ме фахові справи педагогічно-дидактичного змісту, [буде] слідити за розвитком і хибами краєвого шкільництва, вести оцінку підручників шкільних і подавати цілий ряд статей з різних галузей знання» (Від видавництва. — 1904. — Ч. 1/2). У програмній статті «Задача організації і станового органу руского учительства», вміщеній у ч. 18 за 1904 р. з нагоди проведення наради представників українських учителів із Галичини та Буковини, зазначалося, що «Промінь» як спільний становий орган, зважаючи на різницю становища вчителства цих регіонів, повинен висвітлювати такі теми, які зацікавлять і галичан, і буковинців, а отже, «промостять дорогу до порозуміння, до спільної організації цілого руского учительства, організації, яка не спускаючи з ока станових інтересів (в чім ітиме руске учительство згідно з учительством других націй), має передовсім визволити руску школу і руске учительство з під чужих а ворожих їм впливів і придбати їм належне місце в суспільности».

Маючи за мету об'єднати духовно українське вчителство незалежно від кордонів, редакція «Променя» вмішувала кореспонденції не тільки з австрійської, а й з російської України, США, Канади та інших країн, де проживали українці, друкувала статті суспільно-політичного спрямування, коментарі та доповнення до шкільних законів і розпоряджень, розвідки про стан крайового шкільництва й освіти за кордоном, подавала рецензії на шкільні підручники та огляди педагогічної і художньої літератури, фейлетони, твори малих літературних жанрів.

Автори двотижневика відзначали важливу роль педагога у суспільстві, принципово і кваліфіковано стояли на захисті українського вчителства та шкільництва

Буковини і Галичини. Так, у редакційній статті «До діла!» наголошувалося, що участь у боротьбі за кращу долю буковинського населення, його права є обов'язком народних учителів, які повинні бути «дійсними учителями і на політичній полі... мусять учителі при кожній нагоді, поодинокі, чи на зборах, освідомляти політично нарід» (1904. — Ч. 1/2). Роль учителя у просвітній і організаційній роботі серед населення, особливо сільського, висвітлювалася у статтях «Січовий рух — за народні учителі на Буковині» (1905. — Ч. 2), «Руске учительство супроти політичної кризи на Буковині» (1905. — Ч. 12/13), «Буковинські грошолупи — а учительство» (1906. — Ч. 4), А. Живого «Учитель а нарід» (1907. — Ч. 3), А. Лютицького «Як становить ся селянство до сільського учителя в рос. Україні і чого воно від нього вимагає» (1907. — Ч. 8), а також у публікаціях про відносини між учительством і духівництвом (Народне руске учительство і школа — а духовенство. — 1905. — Ч. 9/10, 11; Народне учительство і школа — а духовенство. — 1906. — Ч. 6/7; Гіжовський В. Ще раз: народне учительство й школи — а духовенство. — 1906. — Ч. 8/9). Організація українського вчителства, його участь у громадському житті, розбудова крайового шкільництва — провідні теми публікацій двотижневика впродовж усього періоду видання. Зокрема, тут містилися матеріали про виборчий рух на Буковині, повідомлення про вчительські віча: «Із виборчого руху на Буковині», «Справа кандидатури народного учителя з Буковини до Ради державної», «Краєве віче галицького учительства», «Перше віче українського вчителства на Буковині», «Учительські віча в Галичині» тощо; передові та програмні статті, відозви щодо «економічної і духової організації всіх учительських руских сил з Галичини і Буковини» (1904. — Ч. 13), що дали почин заснуванню товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок» (згодом — «Взаїмна поміч українського вчителства») та «Всеукраїнської спілки учителів і діячів народної просвіти», а також проблемні статті про політичну і станову організацію українського і польського вчителства Галичини, бо, як зазначив М. Возняк, «полагоджене «польсько-руського питання» вяже ся тісно із нашими станово-політичними змаганнями» (1905. — Ч. 6): Учитель «В справі станової організації галицького учительства» (1905. — Ч. 2), Юрин «Про організацію політичну галицького учительства» (1905. — Ч. 3), Омикрон (псевд. О. Маковей) «Чи можливе?» (1905. — Ч. 5), М. Возняк «А «польсько-руське» питанє?» (1905. — Ч. 6), Асер «В справі станової організації» (1905. — Ч. 16/17,

18/19), «Організація українського учительства» (1906. — Ч. 18, 19) та ін.

Важливе місце на шпальтах часопису відводилося «правно-службовій» документації щодо українського вчителства і шкільництва: «Дисциплінарний закон для буков. учителів» (1904. — Ч. 3—8/9), «Законопроект регуляції платні буковинського учительства» (1904. — Ч. 22), проект закону про вчительські семінарії у Галичині (1907. — Ч. 6), «Законопроект регуляції учительської платні в Галичині» (1907. — Ч. 7); систематично вмішувалися матеріали про регулювання платні педагога на Буковині та в Галичині, сеймові «благодати» для буковинського вчителства тощо. Друкувалися циркуляри й інші розпорядження дирекції товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок».

На сторінках «Променя» порушувалися важливі проблеми національної школи, а також галицького народного шкільництва, якими, на думку редакції, мали зацікавитися не лише учителі, а й уся українська суспільність: нарис «Народна руска школа і рускі учителі в Галичині» (1904. — Ч. 1/2—10) і стаття «Темні сторони народного шкільництва в Галичині» (1904. — Ч. 11—19; 1905. — Ч. 2) автора під псевдонімом Свояк, наукова розвідка І. Радецького «Що таке народна школа?» (1907. — Ч. 7, 8), наукова праця І. Карбулицького «Розвій народного шкільництва на Буковині» (1905—1906) (вийшла також окремою відбиткою у бібліотеці «Променя»), в якій автор на основі архівних документів подав історію розвитку шкільництва Буковини впродовж 1774—1905 рр. У виданні публікувалися також статті та дописи про шкільництво за кордоном, що подавалися здебільшого під рубрикою «Шкільництво заграничне» (М. Як. «Школи народні у Франції», «Народна школа в Данії», «Народні школи в Італії», Т. Ферлей «Американські школи», Олег Сатир (псевд. Я. Весоловського) «Змагання російського учительства», «Царство тьми»), про народні школи й учительський рух у російській Україні (Кашенко А. Про народню школу на Україні. — 1906. — Ч. 10/13; Козицький С. З шкільного життя на рос. Україні. — 1907. — Ч. 7); звіти і огляди діяльності станових товариств та їхніх статутів («Руське товариство педагогічне», «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок», «Всеукраїнська Спілка учителів і діячів народної просвіти»), про проведення учительських з'їздів тощо. Постійними в часописі були матеріали, в яких порушувалися питання професійної підготовки педагогів краю і російської України, широко висвітлювалися проблеми важкого

Промінь

суспільно-науковий орган руско-українського учительства.

виходить
1. і 15. кожного місяця.

Редакція, адміністрація
і експедиція
в Вашківцях н.ч.
на Буковині.

Передплата на р. 6 К.

Поодинокі число 30 с.

Рукописи вносять ся лише на
попереднє застереження.

Передрук статей дозволений лише
за докладним поданням жорна.

—❦— Видає Комітет редакційний зложений з Буковинців і Галичан. —❦—

Зміст: Євгенія Ярошинська. — Отже конексторична? — Урядовий звіг галицької Ради шкільної. — В Австрії ми — чи в Польщі? — Виборчі махерства інспектора шкільного. — Малий фейлетон. — Вєчєрна. — Надєлєнає. — Бібліографія.

Євгенія Ярошинська

народна учительна в Раранчу, буковинська писателька, бувший член нашого редакційного комітету, щира Русинка-патріотка

померла... В тихий осінній вечер покинула нас, як той цвіт що єго ранній мороз стинає у повнім ще розцвіті краси і сили. І не стало одної з найліпших доньок Руси-України — і замовкло на віки те серце, що так живо відчувало усеї струї народнього і суспільного життя, те серце що било ураз з єго живчиком.

Учителькою була по званню, свідомою Русинкою народною з пересвідчення, талановитою писателькою з ласки Божої. Серед неконче то сприяючих житєвих умови власними силами при незвичайній витривалості адобувала собі самообразованєм вищу освіту, щоби дальше ділити ся придбаним знанєм не тільки з дрібною дїтворю в школі, але і кидати лучі світла і грїмї бовні кличі у найширшї маси, щоби тим успішнїйше трудити ся на зацущєній народній ниві.

Робітницею була, щирою невтомимою робітницею. Не було ні одного громадянського діла в житю буковинських Русинів, до котрого-б і она своїх рук не приложила. А вже-ж найбільше яко жінка освічена і самостійно заходила ся она, розбурхати і проче руске жіноцтво з єго дотеперїшньої байдужности і півсоня, заставити до позитивної праці поруч мушци. Тим то від перших

пронївів жіночого руху в Галичині від першого жіночого віча в Стрию р. 1891 в котрім брала живу участь, накликує она жінки, щоби добивали ся власної освіти, і вziali ся до праці над собою, бо „тільки щирий труд добуде ім той талїсман, котрий дав в житю не лиш власне вдоволенє а і поважанє у других забезпечить“.

І на полі письменничім розвинула Покійниця чималу діяльність. Бі писани, переважно оповідани і новелї паходимо в „Зорі“, „Нашій доли“, „Буковині“, „Лїтерат. науковим Вїстнику“ в ріжних калєндарях і других виданях. Минувшого року вийшла накладом „Видавничої Спїлки“ більша бі повість п. з.: „Перекинїчєнки“, в котрій ріжкими красками безпощадно але вірно змалювала авторка усьо гниль народнього релєгатєства. А побіч тїни темних безхарактерних відступників поставила ясний луч, молоду дївчину, сїльску учительку, що свїдома своєї народности і задачі, яку кожда інтелїгентна людина має сповнити супроти меньших своїх братів — запанює над власним горем і йде між нїм і рїд працювати.

Послїднє оповїданє Ярошинської п. з. „Правда“ помістили ми недавно в фейлетонах „Проміня“.

матеріального становища учительства (Виняський М. Образованє народних учителів. — 1906. — Ч. 4; Учительські курси в Києві. — 1906. — Ч. 16/17; Реформа учительських семінарій в Галичині. — 1907. — Ч. 4; Айшин М. Кілька слів про Росію в зв'язи з положенєм народних учителів і учительок. — 1906. — Ч. 24; Лютницький А. Матеріальне становище сільського учителя з рос. України. — 1907. — Ч. 5).

Як незалежний орган українського вчительства, «Промінь», надрукувавши низку оглядів публікацій про «вільну школу» з чеських періодичних видань та статті «Нова шкільна політика», «Наші клерикали проти вільної школи», І. Шнобеля «Вільна школа, що вона є і чого хоче» та ін., започаткував 1907 р. «акцію» «вільної школи» і «вільного учителя». Автори подавали педагогічно-дидактичні статті (І. Карбулицький «Дітям про дітей», М. Спинул «Подрібний розклад вступних вправ до читання і писання», В. Корниляк «Писанє в наших школах», О. Попович «Одноразова передполуднева наука» та ін.), статті і розвідки з питань виховання (Віра Лебедова (псевд. К. Малицької) «Сум сучасної хвилі і єго відгомін у діточому світі», Г. Р. Квік «Герберт Спенсер», Генік Збрученко «Проблем сексуальний в школі»; про діяльність народних учителів — Бориса Грінченка, Омеляна Поповича та ін. Наголошуючи на просвітній місії видання, редакція з метою «закинути світло науки у найширші маси народу» вмістила матеріал «Кілька думок про виклади і відчити для селян», в якому розглядалися проблеми освіти народних мас і роль у цьому школи та педагога (1907. — Ч. 1—3), статтю К. Кракалії «Школа а борба проти алкоголю» тощо. Орієнтуючись не тільки на фахову (вчительську) читачку аудиторію, а й буковинську інтелігенцію загалом, редакція публікувала різнопланові наукові розвідки, статті і нариси, зокрема Т. Бриндзана «Дещо про людські університети», І. Герасимовича (під крипт. О. М.) «Причинки до положення нашого народу на Буковині в половині XIX століття (з дневника Григорія Воробкевича)», М. Драгоманова «Про календар», Н. Кобринської «Символізм в народній пісні», М. Колцуняк «Начерк розвою українського жіноцтва», Густава Кудерни «Мій приятель Федькович», Ф. Михайліва «Шляхами сучасної душі» — про суть модернізму, творчі характеристики Б. Грінченка, І. Нечуя-Левицького, М. Павлика, М. Старицького, І. Франка, ювілейні статті про Романа Сембратовича, громадського діяча з Буковини Єротея Пігуляка, німецьких вченого-біолога Ернеста Геккеля, філософа Іммануїла Канта й ін.

Під рубрикою «Надіслане» часопис, незалежний від партійних впливів, надавав місце для виступів

членів окремих українських демократичних партій (М. В.-ський «Українське народне учительство — а радикальна партія»), а також для кореспонденцій із Санкт-Петербурга в українському перекладі («Жертви кровавих днів» — про січневі події 1905 р., «В борбі за свободу» — про засідання адміністративного відділу правничого товариства при Санкт-Петербурзькому університеті, лист російської студентки «З жіночого руху в Росії» тощо). Часто під цією рубрикою містилися повідомлення про окружні вчительські конференції у Галичині та на Буковині, відозви і приватні спростування.

З перших чисел редакція видання під рубрикою «Всячина», виділяючи підрубрики «З Буковини», «З Галичини», «З України», «З Холмщини», подавала багату хроніку організаційного життя українського вчительства та культурно-освітніх подій і заходів в австрійській і російській Україні та за кордоном.

Важливе місце на сторінках двотижневика належало художній літературі. Під рубрикою «Наш альбом» друкувалися поезії Ярослава Весоловського, Михайла Дашкевича, Івана Діброва (псевд. Г. Гордого), Олекси Коваленка, Дмитра Макогона, Франца Михайліва, Івана Франка, Сильвестра Яричевського, переклади Віри Лебедової «Переспіви з чужого зільника» («Із поезій підпільної Росії»).

Мала проза представлена творами переважно письменників краю. Це — оповідання Наталії Кобринської, Марії Колцуняк, Євгенії Ярошинської, нарис про життя галицького вчителя Михайла Заточника. Найбільш плідним автором була Віра Лебедова (псевд. К. Малицької), яка під заголовком «З трагедій діточих душ» подала оповідання «Син дефравданта», «Мужичка дитина», «Гріх», «Мур», «Мачоха», «За провини батьків», а також педагогічну казку «Діточа книжка» та «Відгуки життя».

Під рубрикою «Малий фейлетон» друкувалися сатиричні нариси, фейлетони Івана Діброва («Щастє»), Наталії Кобринської («У Нечуя»), Осипа Маковея («Записки професора», «В роковини смерті Т. Шевченка»), Леся Ткачука («Справозданє з вечера в честь Т. Шевченка», «Не поетова побіда») тощо. 1907 р. у двотижневнику запроваджено рубрику «Гумористичний куток».

Бібліографічна частина часопису інформувала про нові видання, подавала рецензії на праці та підручники, що могли зацікавити українського педагога, стати корисними у навчальному і виховному процесі. Під рубриками «Бібліографія», «Нові книжочки для наших діточок», «Книги заслані до редакції» популя-

ризувалися книги українських та зарубіжних авторів. Список книг супроводжувався анотаціями. Редакція двотижневика рекомендувала читачам видання товариств «Просвіта» (Львів), «Руська Школа» (Чернівці), «Руського педагогічного товариства», «Українсько-руської видавничої спілки» у Львові, «Станіславського Бояна», «Крейцарової бібліотеки» у Чернівцях, а також українські часописи «Вільне Слово», «Руська Хата», «Новий Громадський Голос» (Львів). У «Промені» друкувалися повідомлення редакцій таких видань, як: «Вільна Україна», «Громадська Думка», «Українське Бджільництво», «Шершень».

1907 р. у виданні «на бажання читачів» запроваджено рубрику «3 газет і журналів», під якою вмішувалися передруки з українських, російських, польських та німецьких часописів.

Редакція «Променя» неодноразово підкреслювала його національно-суспільне й організаційне значення. Ще на другому році видання у редакційній статті «Нагінка на «Промінь» відзначалося: «Із появою «Проміня» стало учительство важним чинником в національній організації. З ним почали числитися «свої» і «чужі» (1905. — Ч. 9/10). При закритті часопису у статті «Від видавництва» (1907. — Ч. 14/16) редактор Іван Герасимович наголосив: «Наше учительство... стало важним чинником краю... завдяки невпинній і систематичній праці «Проміня» удалося заінтересувати наш загальний справу «вільної школи».

Число 14/16 вийшло 15 серпня 1907 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 131; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 41—43.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2362; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 632; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 198; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 202—206; Романюк М. М. Фахові часописи Північної Буковини (початок ХХ ст.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 123—128; Тимчук Л. І. Іларій Карбулицький і функціонування педагогічних видань «Промінь» та «Каменярі» / Л. І. Тимчук // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 572—573.

М. Галушко

СЛОВО = SLOVO: Газета для русинів в Канаді (1904 ч. 1—12); Газета для русинів в Канаді (1904 ч. 15 — 1905). — Выходить що тыждня. Р. І. Ч. 1. 1904, 28 верес.

За ред. відповідає Тома Снежикъ (1904 ч. 1—10). Ред. Д. Д. Пирчъ (1905). — **Виннипегъ, 1904—1905:** Вид. Йосифъ Едингеръ (1905). Адр. ред. і вид.: 449 Main st., Winnipeg, Man., P. O. Box 535 (1904 — 1905 ч. 22), Box 1254 (1905 ч. 26).

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—15, 1905 — Р. ІІ ч. 16—40, [?]; Ф. 52×34,5 см; Обс. 4 с., 8 с.; Передпл.: на рѣкъ в Канадѣ \$ 1, в Спол. Держ. \$ 1, до старого краю \$ 1,50.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. І ч. 1—12, 15, 1905 — Р. ІІ ч. 16, 17, 19—22, 26—30, 36—40.

Примітки: За даними бібліографічних джерел, одним із редакторів видання був Йосип Косовий. У надзаголовку ч. 1 зазначено: «На оказъ — samplу сору». У кожному числі на с. 2 — підзаголовок: «Газета для руского народа в Канадѣ» або «Часопись для руского народа в Канадѣ». Числа датовано українською мовою за старим стилем, англійською — за новим.

«Слово» було другою українською газетою у Канаді, яка з'явилася роком пізніше від «Канадійського Фармера». Ці видання репрезентували не тільки українську еміграційну спільноту, а й боротьбу між двома політичними партіями Канади — ліберальною, що підтримувала «Канадійський Фармер», та консервативною, яка фінансувала «Слово» (редакція першого навіть висловила припущення, що нове видання є лише передвиборним проектом). Редакція «Слова» обіцяла співпрацювати з тією політичною партією, яка прихильніша до українців, однак уже в першому числі помітне виразне москвофільське спрямування. Вона ставила своїм завданням захищати інтереси фермерів і робітників, сприяти будівництву шкіл і доріг, підносити «народъ Русскій» через освіту, відмежовуючись від політики та викриваючи зрадників віри й народу, — тобто працювати для «русинів» у Канаді, щоб зробити їх «хосенными горожанами» цієї країни («Дорогіи Родимці!»). Редакційний колектив різко засуджував практику газетарських сварок, трактуючи їх як неповагу до читача.

Декларуючи гасла християнської любові та національної єдності, редакція «Слова» вела, однак, жорстку полеміку з «Канадійським Фармером», причому релігійний аспект був тісно пов'язаний із політичним: її пресовий опонент начебто руйнує традиційну

християнську культуру українців, популяризуючи ідеологію протестантизму й ліберальні атеїстичні ідеї. Про гостроту дискусії свідчать назви публікацій: «Крутарство «Канадійського фермера», «Встыдь и ганьба!», «Пòддòсть чи идиотизмъ?», «Редакторо-ви «Кан. Фермера» п. Негричови до вѣдомости!», «Хвалѣть мене ротоньки бо васъ розòдру». У ново-річному, 16-му, числі надруковано фейлетон «Желаня зъ Новымъ Рокомъ», що містив поіменні саркастичні побажання співробітникам «Канадійського Фермера» (ця публікація, незважаючи на моральний аспект, є цінним бібліографічним джерелом).

Напередодні виборів до парламенту Канади газета стала могутнім інструментом у боротьбі за голоси виборців, оскільки її публікації агітували українців голосувати за кандидатів від консервативної партії. Незважаючи на полеміку та взаємні звинувачення двох єдиних на той час українських періодичних видань, у них порушувалася одна й та ж болюча для тогочасної української еміграції тема справжнього розуміння свободи. Свобода — це не моральна вседозволеність, а вміння скористатися громадянськими правами. Такі моральні диспропорції часто були наслідком тривалого проживання у тоталітарному суспільстві, на відміну від британців чи німців. Редакція застерігала від пропивання зароблених грошей, бо пиятики деморалізували українську спільноту й ганьбили ім'я українців, зневажливо іменованих у Канаді «Calicians» («Кòлька слòвъ до нашої братнѣ»).

Публікації суспільно-політичної тематики, тісно пов'язані із передвиборним процесом, ознайомлювали українських читачів із історією та державним устроєм Канади: «Рòжниця партії либеральної а либерально-консервативної», «Коли и якъ либералы дойшли до ряду въ Канадѣ», «Выборчиі злочины либерального ряду», «Въ якій спòсòбъ рядъ либеральный деморализуе нашъ народъ?». Стаття «На кого маємо голосувати?» містила всебічну характеристику програми ліберально-консервативної партії, аналізувала її політичну діяльність у різних сферах державно-політичного життя. Редакція роз'яснювала також сутність виборчих законів, містила портрети й списки кандидатів від консервативної партії та ознайомлювала виборців із їхніми правами. Певна увага зверталася на випадки сприяння ліберальних політиків незаконним переписам греко-католицьких церков на «незалежні серафимські». Після поразки консервативної партії редакція «Слова» стверджувала, що однією із причин був масовий підкуп виборців («Горѣвка, ковбаса и гроши перемогли»). Особливе зацікавлення викликала

публікація «Що «Русское Слово» пише про Послание митрополита А. Шептицкого», у якій йдеться про те, що митрополит у посланні, написаному для поляків греко-католиків їх рідною мовою, різко розмежував питання національності та обряду, на противагу поширених у Галичині дискримінаційній практиці римо-католицьких священиків, що суперечить євангельським принципам. Новини економічної політики на батьківщині висвітлювала стаття «Рентовиі посѣлости въ Галичинѣ», необхідність єдності та співпраці українських емігрантів акцентувалося у редакційній статті «Житье».

Постійна рубрика «Воина руссиско-японска» містила хроніку воєнних подій, відомості про штурм нових укріплень, величезні людські втрати з обох боків, з огляду на які Австрійське товариство Червоного Хреста дарувало організаціям Червоного Хреста в Росії та Японії 100 тис. корон. З особливою увагою було висвітлено кількомісячну облогу Порт-Артура та бої за нього («Славні облоги»). У «Слові» згадано про військовий конфлікт між Росією та Великобританією, спричинений обстрілом кораблями балтійського флоту двох британських риболовецьких суден.

Рубрика «Новинки» інформувала про актуальні події тогочасного політичного, господарського й культурного життя у Канаді, Австро-Угорщині (зокрема в Галичині), Росії, інших країнах, про надзвичайні випадки, катастрофи; містила повідомлення про акції українських культурних товариств у Вінніпегу, відомості про судові процеси з приводу зловживань під час виборів. Йшлося також про суд над краківським поштарем Яном Ляндфридом, який вилучав гроші з листів українських емігрантів (схованку із понад сотнею відкритих листів було знайдено гімназистами).

Під рубрикою «Розрухи в Росіі» друкувалися повідомлення про передреволюційну ситуацію у країні — масові робітничі страйки, збройні виступи у Санкт-Петербурзі та Варшаві. У ч. 27 опубліковано текст листа священика Гапона до царя.

Рубрика «Дописи» містила листи читачів, що заторкували передвиборну тематику, у них закликалося до об'єднання емігрантів-українців для спільної громадської праці, просвіти (О. Жеребко «Братя Русины»). Про відзначення українцями Канади шевченківських роковин йшлося у замітці «Показуєсь на яву праця» (Арсенич). Багато з опублікованих у «Слові» дописів мають полемічний характер, вістря їх критики спрямоване проти «Канадійського Фермера», редакція якого висловлювала припущення, що з огляду на подібність стилю ці дописи належать перу редактора «Слова». В

одному з інформаційних дописів згадано, що в новому часописі «Ранок» відомий протестантський проповідник Іван Данильчук підписується Данило Іванчук.

Поетичні твори «Зь Новимь Рокомь!», «На Рѣздво» (П. Шпікула) переосмислюють євангельські теми, «Привѣтъ «Слову» (В. Гриців), «Привѣтъ «Слову»!» (Й. Т. украинець) присвячені улюбленому часопису, вірш «Народе рускій, Ты скорымь крокомь...» (Г. Дирворіз) — емігрантам-українцям, а прозові — «Сон» (різдвяна казка), «Небезпечне дѣло», «Вѣтренница», «Драма на селѣ» («Зь словиньского переклавъ И. К.»), «Турецки бранцѣ: Оповѣданье Морозенка», «Свято-Вечерна чарка», «Хто винень?» — актуалізували історичну тематику й морально-етичні проблеми. У ч. 20 вміщено «Каменярь» І. Франка (етимологічним правописом). Авторство більшості художніх творів не зазначено, деякі твори є передруками з «Літературно-Наукового Вістника», «Зорі», «Комара».

Інші рубрики: «Всячина», «Тельєграмы», «Смѣш-не», «Гадки», «И се и те», «Загадки», «Оголошеньє на доставу засобовъ».

У часописі вміщено комерційні та приватні оголошення: рекламувалися лікарські та юридичні послуги, різноманітні ремісничі роботи, торговельні пропозиції. Редакція також координувала роботу вчительського курсу в Вінніпегу. Деякі числа ілюстровано фотографіями кандидатів до парламенту Канади.

Редакція «Слова» планувала збільшити обсяг газети з червня 1905 р. до восьми сторінок, але цей намір не вдалося реалізувати.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 132.

Література: Войценко О. Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко. — Вінніпег, 1961. — Т. 1: 1874—1918. — С. 19; Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 69, 93, 98—99, 246—248; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 155; Марунчак М. Історія українців Канади / М. Марунчак. — 2-ге вид. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 247—248.

М. Комариця

297

СЛОВО БОЖІЄ: Выборъ церковныхъ проповѣдей. Приложение къ «Наукѣ» (1904—1906); Приложение къ «Наукѣ» на 1907. годъ. — Выходить каждаго другаго мѣсяца (1904—1906). № 1. 1904, 1 (14) янв.

За составленіе отвѣчаетъ Петръ Гебей. Приспособилъ Константинъ Невицкій (1907). — Унгварь,

1904—1907: Издано и печатано Акціоннымъ Обществомъ «Унія» въ Унгварѣ (1905—1906). Книгопечатня «Акціоннаго Общества «Унію» (1907). Адр. ред.: Ungvár, Nagy-utca, 34.

Вийшло: 1904 — № 1—4[?], 1905 — № 1—4, 1906 — № 1—3/4, 1907 — № 1, 2; Ф. 22,5×14,5 см; Обс. 342 с. (1904), 94 с. (1907 № 1), 42 с. (1907 № 2); Передпл.: на годъ 3 кор. (1904), 4 кор. (1905—1906), 5 кор. (1907), въ Америку 6 кор. (1907). Ц. окремого номера 60 фил. (1904).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1907 — № 1, 2.

Примітки: 1908 р. замість додатка «Слово Божіє» редакція видавала «Житя Святыхъ» о. Емиліана Невицького.

Додаток до часопису «Наука» (див. № 211) містив вибрані церковні проповіді. Видання адресувалося закарпатським греко-католицьким священикам, і вони, відзначала редакція «Науки», «сь оудовольствиемъ пріняли сія наше приложеніе» (Наука. — 1904. — № 47). А. Волошин у спогадах вказував, що «прилогу»

«Слово Божіє» «составлял» священник Мукачівської єпархії о. Петро Гебей і «по большей части он сам и писал проповѣди».

1904 р. у додатку було надруковано найкращі релігійно-церковні промови на всі неділі року («Выборъ церковныхъ проповѣдей на недѣли цѣлого года отъ недѣли Мытарь и Фарисея даже до недѣли о Закхѣѣ»), зокрема, у ч. 2 вміщено проповіді на неділі Великого посту, а в ч. 4 — на першу—десяту неділі після зіслання Св. Духа, 1905 р. — «праздничныя и случайныя», 1906 р. — «недѣльнѣ и праздничнѣ мѣшано».

1907 р. вийшло два номери додатка: «Нумеръ 1. Выборъ церковныхъ проповѣдей. Приложение за мѣсяцы январь, февр., мартъ и апрѣль» та «Нумеръ 2. Приложение за мѣсяцы май, юній, юлій, августъ».

Редакція подавала зміст кожного номера під назвою «Благовѣстникъ содержитъ». У № 1 за 1907 р., присвяченому єпископу Мукачівському Юлію Фіртаку «съ повода пятнадцатъ лѣтнаго юбилея епископства», були надруковані «Поученія церковныя о вѣрѣ, надеждѣ и любви» Костянтина Невицького. У номері опубліковано першу частину повчань (32), в яких йшлося про віру. Насамперед надруковано вступне «поученіє», відтак містилися повчання про правдиву християнську віру загалом, про Бога як предмет віри та як творця світу видимого й невидимого і творця людини, про святих ангелів; повчання про дванадцять символів віри, таємницю хрещення, миропомазання, покаяння, євхаристії і літургії тощо.

У № 2 подано другу частину релігійно-церковних промов під назвою «О христіанской надеждѣ» і третю частину — «О блаженствѣ евангельскомъ», що містили 14 повчань. У другій частині опубліковано промову про християнську надію, молитву і те, як треба молитися, повчання на сім «приношеній» молитві Господній та про те, як творити хресне знамення і поклони під час молитви. Третя частина охоплювала повчання про десять Божих заповідей.

Регулярність виходу додатка не завжди відповідала заявленій редакцією «Науки» періодичності: він мав додаватися до «Науки» кожного другого місяця. Так, від січня до травня 1904 р. вийшли чотири числа додатка, 1906 р. він виходив зі значним запізненням. Зокрема, № 1 за цей рік через технічні причини побачив світ у березні 1906 р. (Наука. — 1906. — № 11); № 3 з огляду на завантаження друкарні був взятий у роботу лише в листопаді 1906 р. (Наука. — 1906. — № 45), а вийшов у світ у кінці грудня як № 3/4 обсягом п'ять друкованих аркушів (Наука. — 1906. — № 50).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 137; Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгварь, 1944. — С. 50.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 197; А. В. [Августин Волошин]. Съ новымъ годомъ! / А. В. // Наука. — 1904. — № 1; Открыта подписка на 1905 годъ! // Там само. — 1904. — № 47; Къ читателямъ // Там само; Волошинъ А. Съ новымъ годомъ! / Авг. Волошинъ // Там само. — 1906. — № 2; А. В. [Августин Волошин]. Къ читателямъ / А. В. // Там само. — 1906. — № 19; Открыта подписка на 1907 годъ! // Там само. — 1906. — № 52; Открыта подписка на 1908 годъ! // Там само. — 1908. — № 1; Волошин А. Ко исторіи нашего новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 110; Волошин А. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 57; Каминскій І. Карпатурская журналистика послѣ 1919 года / І. Каминскій // Подкарпатская Русь за годы 1919—1936. — Ужгород, 1936. — С. 138; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 1—2; Ліхтей І. Періодична преса Закарпаття 20—30-х рр. / І. Ліхтей // Нариси історії Закарпаття. — Ужгород, 1995. — Т. 2: 1918—1945. — С. 412; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 163—165.

В. Габор

298

ХЛІБОРОБ: [Орган Ради культури краюєвої для Хвоєводства Буковини] (1904—1908); [Часописъ присвяченъ справамъ поступового господарства] (1909); [Орган Ради культури краюєвої] (1910—1912). — Виходить 5-го і 20-го кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1904, 5 квіт.

За ред. відповідає Стефан Смаль-Стоцкий. — **Чернівці, 1904—1912:** Видає Рада культури краюєвої для воєводства Буковини. Друк. тов. «Руска Рада» під зарядом Івана Захарка, Чернівці, ул. Петровича, ч. 2 (1904—1912 ч. 6); Друк. тов. «Руска Рада» в Чернівцях (1912 ч. 7—12). Адр. ред.: Чернівці, Новий світ, 37 (1904—1907), ул. Рошошева, ч. 8 (1911 ч. 19 — 1912). Адр. адм.: Чернівці, ул. Петровича, ч. 2 (1904—1907). Адр. ред., адм. і експ.: Чернівці, ул. Петровича, ч. 2 (1908—1911 ч. 18). Адр. адм. і експ.: Чернівці, ул. Паньска, ч. 33 (1911 ч. 19 — 1912).

Вийшло: 1904 — Р. І ч. 1—17, 1905 — Р. II ч. 1—10/11, 12—15/16, 17—24, 1906 — Р. III ч. 1—24, 1907 — Р. IV ч. 1—24, 1908 — Р. V ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—24, 1910 — Р. VII ч. 1—24, 1911 — Р. VIII ч. 1—24, 1912 — Р. IX ч. 1—12; Ф. 34×24 см; Обс. 8 с.; Передпл.: на рік 4 кор. (1904—1912), за границею 2 руб. (1908—1912). Ц. окремого числа 20 сот.

Ч. 18.

Чернівці, дня 20-го грудня 1904.

Рік I.

Виходить 6-го і 20-го кожного місяця і коштує 4 кор. на рік а поодинокі числа 20 сотиків. — Анонси обчислюють окремим чином.	ХЛІБОРОБ ВИДАЄ РАДА КУЛЬТУРИ КРАЄВОЇ ДЛЯ ВОЄВОДСТВА БУКОВИНИ.	Редакція: Чернівці, Новий світ 37. — Адміністрація: Друкарня тов. „Рускої Ради“, ул. Петропільська ч. 9. — Передплату і замовлення анонсів приймає адміністрація.
---	--	---

За редакцію відповідає: **д-р. Стефан Смаць-Стоцький.**
— Передрук дозволений за поданням жерела —

Вийшло: 3 кінці року. — Витяг протоколу з засідання постійного Надля Ради культури краюї з дня 14 листопада 1904. — 13 Ради культури краюї. Справа. Листами краюї в р. 1906. 3-го рази збори Ради культури краюї. — Оповідка д. ж. міністерства різництва в справі закупки соли до жасла і сира. — Оповідка д. ж. міністерства фінансів в справі роздачі солі. — Як і які сільця треба салтуквати. — Господарські вістки: Народа в справі нелягрі. — 3 врантими: Гамбока бранка. — Як можна пізнати по шерсті, чи корова добре доїть си. — Торговина.

З КІНЦЕМ РОКУ.

З сим числом кінчить ся перший річник нашого видавництва. Через цілий час видавання нашої часописи, ми мали одно на оці; давати нашим хліборобам поміч, щоби вони знали собі радити, щоби уміли поправляти свої справи, щоби вчили ся тягнути з того, що мають, як найбільшу для себе користь. Ми старали ся все подавати відомости, що дів ся в інших краях, як там люди дають собі раду, хоч нераз ще менше мають, як наші люди, як по інших краях, люди горнуть ся до науки, запобігають, увивають ся, щоби лиш поправити свої справи і т. д.; ми старали ся вам все давати ради, як легким способом можна поправити своє господарство, що лиш треба хотіти, а все піде гладко; ми раз-по-раз захвалювали вам нові господарські прилади, яких давно уживають де инде, і добре на тім виходять, і ми не-раз, не-дня захвалювали вам спілкує закупно таких приладів. Дуже нас тішило, що вже багато хліборобів-мужиків, що читають нашу часопись та інтересують ся дуже своїми справами, ішло за нашою порадою, старало ся так робити, як ми радили; ще більше нас того радувало, що багато з таких людей вже таки доконало ся, що того, що ми пишемо, то не в собі так сказано, аби щось казати, а з серцем, зі щирої душі, розумно і добре, і що вони так робили, як ми їм казали, і не завели ся. Се все дуже нас радує, бо бачимо, що наука не йде у ліс; але з жалем мусимо сказати, що таких людей було

не дуже багато, що більшість якось ще така байдужна, що просто вірити ся не хоче. Се найліпше показало ся, що багато людей відсилало нашу часопись назад, кажучи, що грошей не мають, щоби платити за дві газети, інші знов то таки брали часопись, може й читали єї, але платити чомусь не платили. Ми мусіли, на стид вам, аж упомянути ся за гроші, бо, бачите, і нам самим стид за таку вашу роботу, що ви не знаєте своїх обовязків, що берете газету тай не платите. Ще як би то дуже великі були гроші, то ще можна зрозуміти, але 2 К. за 1904 р. — бо „Хлібороб“ зачав виходити не зараз з Новим Роком, а пізнійше у цьвітні — а так 4 корони на рік і то доставати газету два рази на місяць, то страх мало, на се вже стати кожного. А знаєте, се все коштує; нині на світі за дурно ніхто нічого не дає. Одже тепер при кінці року хто ще не прислав крайцарів за „Хлібороба“ нехай пришло, бо ми будемо припинені від другого місяця спинити єму висилку газети. Нове число „Хлібороба“ дістане лиш той, що заплатив за цілий 1904 р. А по Новім Році буде „Хлібороб“ виходити в такім обемі, як тепер і буде мати таку саму ціль на оці: буде дбати без перестанку за хліборобско-мужицкі справи, буде вчити, вчити і ще раз учити, щоби вже раз наші люди прийшли до розуму щоби вже раз розтворили свої очі на те, що перед ними дів ся!

Редакція.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. I ч. 1—17, 1905 — Р. II ч. 1—24, 1906 — Р. III ч. 1—24, 1907 — Р. IV ч. 1—24, 1908 — Р. V ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—24, 1910 — Р. VII ч. 1—24, 1911 — Р. VIII ч. 1—24, 1912 — Р. IX ч. 1—12.

Для підтримки тісних зв'язків з хліборобами Буковини у справі розвитку рільництва і щоб поширювати серед селян «фахову науку і образоване про хліборобський промисл і ту науку подавати хліборобам в рідній мові», постійний відділ Крайової ради культури 25 лютого 1904 р. ухвалив видавати власний орган трьома крайовими мовами — «руській, волоскій і німецькій» — під назвами «Хлібороб», «Agriculatorul» і «Bukowinaer landwirtschaftliche Blätter» (1904. — Ч. 1).

Редактор україномовного часопису С. Смаль-Стоцький у «Слові від редакції «Хлібороба» відзначив, що видання призначене для того, щоб оперативно повідомляти про все, що державне або крайове керівництво запроваджуватиме «в справах культури краю, особливо-ж про всі заходи Ради культури краю для піднесення хліборобства в нашій країні. [...]»

Зробити наших господарів спосібними до поступу — се завдане Хлібороба, і для того в Хліборобі найдете всякі фахові науки, то більші, то менші своїм об'ємом, про всякі питання хліборобської господарки. Хлібороб буде... пояснити і показувати, як можна-б хліборобську господарку поправити» (1904. — Ч. 1). Особливу увагу редакція планувала приділяти спілкам і товариствам, «що так дуже важні для хліборобів», а також подавати відомості про торгівлю сільськогосподарською продукцією.

Для виконання означених завдань у часописі з перших чисел під рубрикою «Урядові оповістки» (від 1910 р. — «Урядові вісти») подавалися витяги з протоколів засідань постійного відділу Крайової ради культури, повідомлення і ухвали Ради та буковинського крайового уряду щодо економічно-господарських питань, «субвенції» міністерств, відомості про конкурси, господарські виставки тощо. Практичні рекомендації для раціонального господарювання та просвітні публікації цієї тематики містилися під постійними рубриками «З практики», пізніше — «Практичні ради» та «Господарські вісти». Від ч. 17 за 1911 р. просвітні матеріали господарської й виховної тематики подавалися під рубриками: «Поле огород», «Худоба дріб», «Сад пчоли», «Плекане риби», «Плекане цвітів», «Овочеві вина», «Пекарня», «Домашні ліки», «Про плекане здоров'я», «Виховане дітей», «Всілякі приписи». Від ч. 7 за 1912 р. в часописі запроваджено

«Куточок питань та відповідей з пасічництва». Існували рубрики «Торговиця збіжа», «Торговиця на худобу», згодом — «Торгівельні вісти».

Щоб зробити двотижневик більш цікавим, редакція на шостому році видання запровадила постійну рубрику «Всячина», під якою містилися «ріжні цікаві звістки з ріжного поля» (Слово до наших прихильників. — 1909. — Ч. 1).

У кожному числі часопису помітне місце займали статті з окремих галузей господарства, зокрема тваринництва, молочарства, садівництва, бджільництва, городництва, рільництва тощо. Здебільшого це були публікації без зазначення авторства, з ілюстраціями господарських знарядь, техніки. Серед підписаних статей — розвідка А. Проданюка «В справі піднесення хліборобства» (1909. — Ч. 18—20), низка публікацій крайового інструктора й учителя господарства Дениса Мицула: «Про винищене бурянів» (1905. — Ч. 9), «Як і коли робити сіно?» (1905. — Ч. 13), «Як поправляти ґрунт» (1905. — Ч. 17), «Про сійбу годівлі для худоби» (1906. — Ч. 18), «Успіхи зі штучними навозами» (1907. — Ч. 17), «Про годівлю дробу» (1908. — Ч. 13—16), Василя Павлюка «Кілько зиску може дати річно одна корова членови молочарської спілки?» (1908. — Ч. 4), Т. Навчука «Що то є молочний промисл?» (1908. — Ч. 7). Матеріали про садівництво, догляд за бджолами подавали Микола Орелецький, Ілля Прокопович, Володислав Романовський та ін. Окрім того, на сторінках часопису містилися переклади з «Господаря» та інших часописів, які мали зацікавити буковинських селян.

Друкувалися також матеріали про господарювання в інших країнах, наприклад: «Хліборобські образки з Саксонії» (1904. — Ч. 11), «Як працюють хлібороби в Америці» (1904. — Ч. 16), «Як дбають про науку господарства в інших краях» С. Смаль-Стоцького (1906. — Ч. 7—9, 11).

У двотижневику широко популяризувалися нові книги і періодичні видання для хліборобів, відомості про які містилися під рубриками «Книжки і газети потрібні для хліборобів», «Хліборобські часописи, книжки». Під гаслом «Великим скарбом для чоловіка є добра книжка» друкувалися списки книг, які можна було придбати у видавничому відділі «Селянської каси» у Чернівцях.

Через невідомі причини видання часопису припинилося 20 червня 1912 р., на 12-му числі. З цього приводу на адресу бібліотеки НТШ у Львові надійшла листівка за підписом Івана Захарка від 9 жовтня 1912 р., у якій повідомлялося, «що Рада культури

краєвої як видавець часописи «Хлібороб» від 12 числа застановила дальше видавництво».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 132; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1542.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3590; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 633; Романюк М. М. Фахові часописи Північної Буковини (початок ХХ ст.) / М. М. Романюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 145—147; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 208—212.

М. Галушко

299

СЧАСОПИСМО ДЛЯ СПÓŁEK ROLNICZYCH = ЧАСОПИСЬ ДЛЯ СПІЛОК РІЛЬНИЧИХ (1904—1914 № 8, 1917—1918); CZASOPISMO DLA SPÓŁEK ROLNICZYCH (1914 № 9/10 — 1916, 1919—1920); ЧАСОПИСЬ СПІЛОК РІЛЬНИЧИХ (1921 ч. 1—7); CZASOPISMO SPÓŁEK ROLNICZYCH (1921—1924): [Miesięcznik = Місячник] (1907—1914 № 8); Organ Krajowego Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek i Krajowej Centralnej Kasy dla Spółek rolniczych we Lwowie (1914 № 9/10 — 1916); Орган Краєвого Бюра Патронату для Спілок ощадностей і позичок у Львові, Синдикату рільничого і Краєвої Центральної Каси для Спілок рільничих в Кракові = Organ Krajowego Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek we Lwowie, Syndykatu rolniczego i Krajowej Centralnej Kasy dla Spółek rolniczych w Krakowie (1917 ч. 1—10/11); Орган Краєвого Бюра Патронату для Спілок ощадностей і позичок та Краєвої Центральної Каси для Спілок рільничих у Львові і Синдикату рільничого в Кракові = Organ Krajowego Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek oraz Krajowej Centralnej Kasy dla Spółek rolniczych we Lwowie i Syndykatu rolniczego w Krakowie (1917 ч. 12 — 1918); Organ Krajowego Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek oraz Centralnej Kasy Spółek rolniczych w Warszawie i Syndykatu rolniczego w Krakowie (1919—1920); Орган Краєвого Патронату Спілок рільничих, Центральної Каси Спілок рільничих і рільничого Синдикату в Кракові (1921 ч. 1—7); Organ Krajowego Patronatu Spółek rolniczych, Centralnej Kasy Spółek rolniczych i Syndykatu rolniczego w Krakowie

(1921—1922 № 6); Organ Krajowego Patronatu Spółek rolniczych i Centralnej Kasy Spółek rolniczych (1922 № 7 — 1923 № 9); Organ Kraj. Patronatu Spółdzielni rolniczych i Centralnej Kasy Spółek rolniczych (1923 № 10 — 1924). — Виходить раз на місяць. Р. I. Ч. 1. 1904, 1 лип.

Ред. Франц Стефчик (1904—1914 № 8). *Pod red.:* Franciszka Stefczyka (1914 № 9/10 — 1919 № 8), Леона Тварецького (1919 № 9 — 1922 № 1). *Odpowiedzialny red.* Leon Twarecki (1922 № 2 — 1924). — **Львів** (1904—1914 № 8, 1917—1918, 1919 № 8 — 1924); **Nowy Sącz** (1914 № 9/10); **Wiedeń** (1914 № 11/12); **Kraków** (1915—1916, 1919 № 1—7), **1904—1924:** *Буд.* Бюро Патронату для Спілок ощадности і позичок при Виділі краєвим у Львові (1904—1914 № 18); *Wydawca:* Biuro Patronatu dla Spółek oszczęd. przy Wydziale Kraj. we Lwowie (1915 № 12 (część II)); *Nakładem* Kraj. Patronatu Spółek rolniczych (1922 № 2 — 1923 № 9); *Nakładem* Kraj. Patronatu Spółdzielni rolniczych (1923 № 10 — 1924). Перша звязкова *друк.* у Львові, вул. Ліндого, ч. 4 (1904—1910, 1920 № 12, 1921—1924); «Польська друкарня» у Львові, вул. Хорущина, ч. 3 (1911—1914 № 8, 1917—1918); *Czcionkami druk.* Teresy Jakubowskiej w Nowym Sączu (1914 № 9/10); *Drukiem* J. N. Vernaj'a, Towarzystwo Akcyjne, Wiedeń, IX/4, Canisiusgasse, Nr. 8—10 (1914 № 11/12); *Czcionkami druk.* «Głosu Narodu» pod zarz. Romana Ferka w Krakowie, ul. św. Tomasza, 35 (1915); *Czcionkami Druk.* Narodowej, Kraków, Wolska, 19 (1919 № 1); *Krakowska Druk.* Nakładowa we Krakowie, ul. Kopernika, 18 (1919 № 2/3—7); *Druk.* Udziałowa, Lwów, Kopernika, 20 (1919 № 8 — 1920 № 11). *Адп. ред. і адм.:* Львів, Гмах соймовий (1904—1906), Палата Соймова (1907—1914 № 8), вул. Міцкевича, 3 (1914 № 9/10 — 1924). *Адр. czasowy:* Nowy Sącz, ul. Jagiellońska, 1 (1914 № 9/10); Wiedeń I, Dominikanerbastei, 19 (1914 № 11/12); Kraków, ul. Reformacka, 1 (1915, 1919 № 1—7).

Вийшло: 1904 — Р. I ч. 1—5, 1905 — Р. II ч. 1—12, 1906 — Р. III ч. 1—12, 1907 — Р. IV ч. 1—12, 1908 — Р. V ч. 1—12, 1909 — Р. VI ч. 1—12, 1910 — Р. VII № 1—12, 1911 — Р. VIII № 1—12, 1912 — Р. IX № 1—12, 1913 — Р. X № 1—12, 1914 — Р. XI № 1/2—9/10, 11/12, 1915 — Р. XIII № 1/2—8/9, 10/11, 12, 1916 — Р. XIV № 1, [?], 1917 — Р. XV ч. 1—3/4, 5—7/8, 9, 10/11, 12, 1918 — Р. XVI ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, [?], 1919 — Р. XVII № 1, 2/3—12, 1920 — Р. XVIII № 1—12, 1921 — Р. XIX ч. 1—7 (укр. мовою), R. XIX № 1—12 (польською мовою), 1922 — Р. XX № 1—12, 1923 — Р. XXI № 1—12,

1924 — Р. XXII № 1—12; Ф. від 28×21 см до 31,5×24 см; Обс. від 20 с. до 24 с. (1904—1913, 1916—1924), від 4 с. до 12 с. (1914—1915); Передпл.: цілорічна враз з пересилкою 3 кор. (1904—1918), 5 кор. (1919 № 1), 7 кор. (1919 № 2/3—12), 70 мк (1920),

1918 — Р. XVI ч. 1/2—9/10, 1919 — Р. XVII № 1—12, 1920 — Р. XVIII № 1—12, 1921 — Р. XIX № 1—12, 1922 — Р. XX № 1—12, 1923 — Р. XXI № 1—12, 1924 — Р. XXII № 1—12.

Примітки: Від 1904 р. до серпня 1914 р. й у 1917—1918 рр. часопис друкувався паралельно польською і українською мовами (у дві колонки). З вересня—жовтня 1914 р. до 1915 р., у 1919—1920 рр. та 1922—1924 рр. виходив лише польською мовою. 1921 р. — окремо українською і польською мовами.

У 1904—1914 і 1917—1918 рр. нумерація загальна для всіх чисел річника. Додатки: 1911 р. — до № 5, 8.

Як орган хліборобських спілок, часопис призначався насамперед для селян. Він висвітлював різнопланові господарські питання, інформував про діяльність молочарських, хліборобських та інших рільничих кредитних спілок, містив рекомендації щодо їх заснування і ведення, що значною мірою сприяло розвитку і поширенню сільськогосподарських товариств у Галичині.

Редакція журналу, завданням якого було пропагувати практичну користь рільничих спілок «в цілі образования і розширювання чеснот суспільних» (1904. — Ч. 1), багато уваги приділяла історії їх розвитку на українських землях і за кордоном, поширенню знань із галузі рільництва. Цим питанням постійно присвячувалися редакційні статті та матеріали під постійними рубриками: «Артикули загального змісту», «Переписки», «Ріжні відомости», «Рух і справи патронацких Спілок», «Питання і відповіді».

Окрім зазначених рубрик, у часописі містилися і такі: «Відозви, обіжники і оповіщенє Бюра Патронату», «Міжнародний стан стоваришень рільничих», «Оповіщенє» (тут друкувалися «Замкнення рахунків Спілок ощадности і позичок»), «Оголошення замкнень рахункових Спілок». Під рубриками «Нові книжки» і «Нові видавництва» подавалася інформація про новинки книжкових і періодичних видань, доповнена стислим критичним оглядом.

Актуальністю тематики позначені статті Й. Цемброневича, зокрема: «Як призвичаювати молодіж до ощадности?», Ф. Стефчика «Рільництво яко жерело

15 Мк (1921), на I і II кварт. 100 мр., на III кварт. 150 мр., на IV кварт. 300 мр. (1922), на 1-ше півр. 3600 мр., на II півр. 30000 мр. (1923). Ц. окремого числа 30 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — Р. I ч. 1, 1905 — Р. II ч. 4, 9, 11, 1906 — Р. III ч. 3—4, 1907 — Р. IV ч. 2—12, 1908 — Р. V ч. 4—9, 11—12, 1909 — Р. VI ч. 1—12, 1910 — Р. VII № 1—12, 1911 — Р. VIII № 1—12, 1912 — Р. IX № 1—12, 1913 — Р. X № 1—12, 1914 — Р. XI № 1/2—11/12, 1915 — Р. XII № 1/2—12, 1916 — Р. XIII № 1, 1919 — Р. XIV № 5—12, 1921 — Р. XV ч. 1, 7; ЛНУ: 1917 — Р. XVI ч. 1—12,

богатства краю», «Наука рільництва для селян», Л. Тварецького «Домові каси ощадности», «Осьвіта рільника» тощо.

Зміст журналу становлять статті, дописи та замітки про раціональне ведення господарства, звіти про діяльність сільськогосподарських спілок, відомості про появу нових. У деяких публікаціях вказувалося на необхідність діяльності таких спілок для полегшення збуту сільськогосподарської продукції. Редакція регулярно вміщувала матеріали про необхідність набуття економічної освіти, зокрема про заснування таких шкіл для селян, роль духовництва у розвитку рільничих спілок, наголошувала на потребі освоювати здобутки в рільничій справі інших народів і використовувати їх досвід, уміти захищати свої інтереси і позбуватися байдужості, недбалості, «аби стеречися згубного роздору».

Публікації часопису підписані: В. Бадур, В. Вйонец, Й. Деновський, А. Коляж, Ф. Кулак, Т. Маньковський, П. Пшибильський, Ф. Стефчик, Л. Тварецький, Й. Цемброневич та ін.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 277; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклад Є. Місило. — Едмонтон, 1991. — С. 142—143; Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 240; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1256, 1260, 1604.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3697; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 197; Галушко М. Часопис для спілок рільничих / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 207—210.

М. Галушко

1905 р.

300

АРТИСТИЧНИЙ ВІСТНИК: Місячник посвячений музиці і штуці. — Р. І. Зош. І. 1905, січ.

За ред. відповідає Олександр Бережницький (1905 зош. І—VI). Видає і відповідає за ред. Іван Труш у Львові (1905 зош. VII/VIII, IX/X). Ред. для музики Станіслав Людкевич в Перемишлі, для штук плястичних Іван Труш у Львові. — **Львів, 1905:** Видає «Союз співацьких і музичних товариств у Львові».

Друк. Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові (під зарядом К. Беднарського). Адр. адм.: Львів, вул. Вірменська, ч. 2.

Вийшло: 1905 — Р. І зош. І, II/III—VI, VII/VIII,

IX/X; Ф. 32×24,5 см; Обс. від 12 с. до 16 с.; Передпл.: річно 10 кор., в Росії 5 руб.

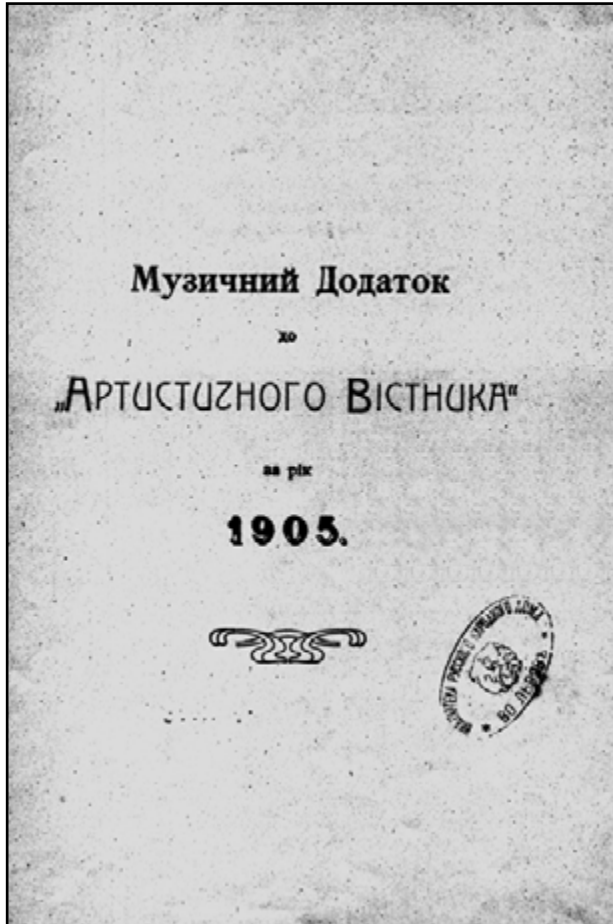
Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — Р. І зош. І—IX/X; НБ ЛНУ: 1905 — Р. І зош. І; ОДНБ: 1905 — Р. І зош. І, II/III.

Примітки: До зош. І, II/III, IX/X подано «Музичний Додаток до «Артистичного Вістника».

Видавничу спілку, засновану при «Союзі співацьких і музичних товариств у Львові», наголосивши у зверненні до читачів на нагальній потребі видання часопису, в якому би висвітлювалося та аналізувалося музичне й образотворче мистецтво, визначила тематику публікацій видання: «...фахові статті із обсягу музики, театру, малярства, різьбарства і артистичного промислу, звертаючи спеціальну увагу на галузь штуки. Рецензії давніх і новіших музичних творів, рецензії з концертів, матеріали з історії української штуки». Не відмовлялися видавці і від висвітлення проблем

суспільного життя та проведення політичних дебатів на сторінках «Артистичного Вістника».

Структура журналу творилася із двох основних частин — мистецької та музичної. У мистецькій частині пропонувалося, як правило, критичні огляди, статті з історії мистецтва, в яких розглядалися проблеми образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури та літератури.

Одним із найактивніших авторів цієї частини був видатний український художник, мистецтвознавець та громадський діяч Іван Труш, якому і належала ініціатива створення першого мистецтвознавчого журналу. Тематика його публікацій різноманітна — це теоретичні розвідки, огляди художніх виставок, портретні характеристики тогочасних художників, а також замітки про основні мистецькі події, звіти. Компетентністю вирізняється стаття І. Труша «Артистичний орнамент обкладинки» (зош. I—VI). Проаналізувавши збірку поезій Сильвестра Яричевського «Пестрі звуки», «Кобзар» Т. Шевченка (1903), тритомний збірник ви-

браних творів українських письменників «Вік», автор відзначав низький рівень художнього оформлення видань, різко критикував творчі стереотипи львівської книжкової графіки того часу.

У своїх публікаціях І. Труш порушував низку актуальних питань культурного та мистецького життя Галичини, зокрема, писав про український театр і проект нової будівлі для нього, про створення національного музею. Окрім того, він — автор публікацій: «Вистава українських артистів» (зош. II/III) — рецензія на всеукраїнську художню виставку, яка відкрилася у Львові в березні 1905 р. зусиллями «Товариства прихильників української літератури, науки і штуки»; «Адольф Менцель» — про німецького художника; «Дещо про японську штуку» (зош. IV) та ін.

Мистецьку тематику на сторінках «Артистичного Вістника» висвітлювали й інші автори. Так, у статті «Відновлене Ягайлонської каплиці на Вавели» йдеться про творчість Юліана Макаревича, який мав намір відреставрувати каплицю у Кракові (зош. I).

Музична проблематика представлена публікаціями Ф. Колесси, С. Людкевича, В. Садовського (під псевд. Домет Людкевич), І. Франка. Так, у першому зошиті «Артистичного Вістника» було надруковано історико-теоретичну статтю Б. Вахнянина «Два реформатори церковного співу». Високим рівнем відзначалася розвідка Філарета Колесси «Кілька слів про збирання і гармонізоване українських народних пісень з додаванням листів Миколи Лисенка» (зош. II/III), в якій автор подав аналіз збірників народних пісень М. Лисенка, П. Бажанського та збірників «Боян» і «Кобзар», виданих В. Матюком. У кількох зошитах друкувалася розлога студія Домета Людкевича «Наші видавництва і музикалії за останні літа (1900—1905)».

У журналі опубліковано цикл статей С. Людкевича, які мають пізнавальний характер. У розвідці «Націоналізм у музиці», проголошуючи своє кредо — твердо стояти на позиціях народності в музиці, її автор, С. Людкевич, висвітлював окремі аспекти історичного процесу взаємопроникнення національних культур, його вплив на музичний розвиток М. Лисенка.

У зош. V вміщено статтю І. Франка «Думки профана на музичні теми» — відгук на публікацію Б. Вахнянина про Д. Бортнянського. На думку І. Франка, у музиці Бортнянського дуже мало національного забарвлення, він став «злим демоном» української музики в Галичині. Бортнянський «заслонив нашим композиторам увесь світ, відучив їх чути голоси природи, зашпунував їхні вуха на чари нашої народної пісні, накинув усій нашій музиці шабляновий, не

національний і неприродний характер [...] Наші наймолодші композитори, навіть такі талановиті, як Остап Нижанківський і Філарет Колесса, надармо силкуються вибитися з під фатального впливу Бортнянського».

Під рубрикою «Огляд» друкувалися літературно-мистецька хроніка і видавничі новини з України та світу. Подавалися також реклама нових книг, оголошення про «вписи» у вищі навчальні заклади тощо.

Художнє оформлення журналу здійснював Юліан Панькевич. Видання ілюструвалося репродукціями картин Ф. Красицького, І. Макушенка, М. Сосенка, І. Труша, світлинами виробів родини Шкрібляків та ін.

У музичних додатках вміщувалися ноти пісень, колядок та інших музичних творів.

В останньому (IX/X) зошиті, який вийшов у вересні/жовтні 1905 р., у замітці «Від редакції», повідомлялося, що надалі (до 1907 р.) місячник виходитиме у «формі книжки-річника».

Бібліографія: *Кревецький І.* Огляд часописів за р. 1905. — Часописи українські / І. Кревецький // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Львів, 1906. — Т. 73. — С. 177—180; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 132; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 4; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1779.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 61; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2001. — Т. 1. — С. 680; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199—200; *Антонюк Н.* Артистичний Вістник / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 215—217; *Біла О.* «Артистичний вістник» — перший український мистецький журнал: мета і тематика / Оксана Біла // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 40—47.

Н. Антонюк, О. Біла

301

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: Щоденна політична, економічна і літературна газета. — Виходить щодня, окрім понеділків та після свят (1905 — 1906 № 39), щодня, окрім понеділків (1906 № 40—190). Р. І. № 1. 1905, 31 груд.

Видає і за ред. відповідає Володимир Леонтович (1905 — 1906 № 104). *Ред.* Федір Матушевський (1906 № 105—190). — **Київ, 1905—1906:** *Вид.* Володимир Леонтович (1906 № 105—170), Євген Чика-

ленко (1906 № 171—190). *Друк.* С. А. Борисова, Київ, Маложитомірска, № 16 (1905 — 1906 № 39); *Друк.* Н. А. Гирича (1906 № 40—67); *Друк.* М. О. Гирича та К° (1906 № 68—71); *Друк.* Т-ства М. О. Гирич (1906 № 72—190), Київ, Трьохсвятительська, 14. *Адр. ред.:* Київ, Михайлівська ул., ч. 10.

Вийшло: 1905 — Р. І № 1, 1906 — Р. І № 2—190; Ф. 53,5×35 см; *Обс.* від 2 с. до 6 с.; *Передпл.:* на рік 4 карб., за кордон 9 карб. *Ц.* окремого номера 2 коп. (1905 — 1906 № 12), 3 коп. (1906 № 13—190).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1905 — Р. І № 1, 1906 — Р. І № 2—190; **НБУВ:** 1905 — Р. І № 1, 1906 — Р. І № 2—190; **НБ ЛНУ:** 1906 — Р. І № 6, 8, 10, 14, 27, 28, 34, 38, 51, 52, 67—70, 81, 90, 92, 93, 95—97, 99, 102, 109—114, 117, 121, 128, 131, 132, 137, 140—142, 145, 147, 150, 151, 157—159, 163—165, 167, 169, 170, 172, 174—180, 190; **ХДНБ:** 1906 — Р. І № 2—190.

Примітки: За довідковими виданнями, серед засновників газети — В. Смирненко, секретар редакції — В. Козловський. Додатки: до № 42 — «Телеграми «Громадської Думки», № 133 — «В Державній Думі». Після заборони «Громадської Думки» замість неї почала виходити щоденна газета «Рада».

«Громадська Думка» — перша щоденна україномовна газета в Російській імперії. Стоячи на демократичних позиціях, редакція видання мала на меті сприяти політичному, соціальному й економічному оновленню України, працювати для українського народу, допомагаючи йому захищати свої права. У програмі часопису зазначено, що «Громадська Думка» «даватиме щоденний огляд життя політичного, громадського, економічного і літературного на Україні, в Росії й по чужих землях; звістки про всякі світові події, цікаві нашим людям; поезії та оповідання, наукові фельєтони і т. и.».

Актуальні питання політичного й громадського життя розглядалися у передових статтях, яким у виняткових випадках могли передувати важливі урядові повідомлення. Основний зміст газети становили великі за обсягом статті (часто з продовженням у кількох числах), у яких автори порушували найрізноманітніші тогочасні проблеми й формували громадську думку щодо різних питань. Серед них — «Автономія України», «Де ми і скільки нас», «Що таке держава і які бувають держави?», «Про громадянські вольности», «Про кару на смерть».

Авторитетні українські письменники і громадсько-культурні діячі публікували в «Громадській Думці» цикли матеріалів: Богдан Ярошевський — огляд подій

«За кордоном»; Б. Грінченко — «Оповідання з української старовини» й низку статей про освіту; В. Доманицький — «Пекучі питання» (публікації з проблем господарства, народної освіти тощо) й «Селянська доля» (популярні статті про сільське господарство в різних європейських країнах та Росії); Є. Чикаленко — «Розмова про всячину»; С. Єфремов — «Дрібнички». Л. Пахаревський виступив із низкою публікацій про український театр; М. Грушевський подав статті історичної тематики. Про політичні події в Галичині йшлося у розлогіх статтях М. Лозинського, про ситуацію на Буковині — О. Маковея.

Під час виборів до Державної думи й після них на перший план вийшла парламентська тема. У виданні опубліковано ґрунтовні матеріали про діяльність партій у Думі, окремі парламентські групи. Інформацію про діяльність українців у російському парламенті можна було почерпнути з публікацій під назвою «Збори української парламентської групи» В. Піснечевського. Час від часу друкувалися так звані розмови (інтерв'ю) з українськими членами Думи, зокрема з Аркадієм Грабовецьким. Додаток «В Державній Думі» містив царський Маніфест 17 жовтня 1905 р., тронну промову, відповідь Думи на неї, декларацію міністерства й виступи членів Думи.

Чимало уваги автори часопису приділяли економічній тематиці («Державне господарство» — низка статей про прямі й опосередковані податки, «поступовий» податок з прибутку, державні видатки й монополію; «Протекціонізм і вільна торгівля», «Ощадні каси», «Про сільську кооперацію», «Потребительські товариства»); роз'яснювали особливості нових законів (про вибори, військову службу, товариства й спілки тощо); неодноразово порушували питання церковної реформи й впливу священників на національно-культурне життя. Поодинокі матеріали присвячено міжнародним відносинам (українців і поляків, українців і євреїв), темі рівноправності жінок й чоловіків, розвитку вітчизняної медицини тощо.

У виданні висвітлювалися події в царині культури: містилися повідомлення про нові виставки й концерти, українські переклади Біблії, відкриття нових українських кафедр у навчальних закладах, а також аналізувався стан книговидавництва, зокрема дитячої літератури, тощо. Інформативними є посмертні згадки про Пантелеймона Куліша, Петра Ніщинського, Митрофана Александровича, Данила Таячкевича, Володимира Лесевича. Низку матеріалів присвячено творчості Т. Шевченка, серед яких найцікавіші — «На-

ціональність в Шевченкових творах» та «Новознайдені твори Шевченка» В. Доманицького.

Чимало місця на сторінках газети відводилося фейлетонам, автором більшості яких був В. Самійленко, а також художнім творам (оповідання В. Винниченка, М. Левицького, Л. Пахаревського, А. Тесленка, М. Чернявського, поезії Христі Алчевської та інших авторів).

Багато уваги редакція видання приділяла розвитку української періодики, повідомляючи про заснування нових газет і журналів. Під різними рубриками з'являлися замітки про нові українські видання; у відділі «3 газет і журналів» (згодом також — «3 польських газет», «3 чужих газет») подавався аналіз найцікавіших та найрезонансніших публікацій, причому в поле зору оглядачів потрапляла як українська («Літературно-Науковий Вістник», «Кієвская Старина», «Рідний Край», «Свобода и Право», «Діло», «Вільна Україна» та ін.), так і іншомовна («Życie Gromadzkie», «Słowo» тощо) преса. Опубліковано й кілька статей на цю тему: у № 124 — «Українській Вѣстникъ» С. Єфремова, у № 159 — «Українська періодична преса» Л. Пахаревського, у № 176, 177 — «Газета на селі» І. Огієнка й ін. На першій та останній сторінках газети вміщувалося чимало рекламних повідомлень, більшість із яких стосувалася передплати вітчизняних періодичних видань.

З інформаційних заміток формувались основні відділи «Громадської Думки» — «По Росії» (пізніше — «3 російського життя»), «По Україні» («3 українського життя»), «У Києві» й «Телеграми». Новини українського культурного життя подавалися під рубрикою «Література, наука і умілість», а рецензії на нові видання (їх авторами найчастіше були Борис Грінченко, Д. Дорошенко, М. Іваненко, Ю. Квасницький та Олексій Левитський) — у відділі «Бібліографія». Згодом з'явилося кілька нових рубрик: «Вибори» (здебільшого повідомлення про підготовку до виборів і їх перебіг на місцях, рідше — статті з цього питання), «Посли до державної думи» (представлення осіб, що претендували на обрання), згодом — «Коло Думи» й «Державна Дума» (новини із парламенту).

Із «Громадською Думкою» співпрацювали видатні постаті національно-культурного життя України, серед яких: В. Антонович, Л. Біднова (під псевд. Л. Жигмайло), В. Боржковський, Л. Василевська (під псевд. Дніпрова Чайка), М. Василенко, В. Винниченко, М. Вороний, Б. Грінченко (під крипт. Б. Г.), М. Грінченко (під крипт. М. З.), М. Грушевський, В. Доманицький,

В. Дорошенко, В. Дурдуківський (під псевд. В. Мировець), С. Єфремов, П. Житецький, Ю. Квасницький (під псевд. Гр. Трейман), К. Квітка (під крипт. К. К.), Г. Коваленко (під псевд. Гр. Сьогобочний), М. Комаров, М. Коцюбинський, А. Кримський, М. Левицький (під крипт. М. П., псевд. М. Пилипович), І. Липа, М. Лисенко, О. Лісовецький, М. Лозинський (під крипт. М. Л.), О. Лотоцький (під псевд. О. Білоусенко), О. Маковей, Д. Маркович, І. Огієнко (під псевд. Іван Рудька), В. Павленко (під псевд. В. Омелянович), Л. Пахарецький (під крипт. Л. П-ський), В. Перетц, В. Піснячевський (під крипт. і псевд.: В. П., Віктор П., В. П-ський), К. Поліщук (під крипт. К. П.), В. Прокопович (під псевд. С. Волох), О. Русов, С. Русова, В. Самійленко (під псевд. Сивенький), М. Славінський, О. Сластін, Є. Тимченко, М. Туган-Барановський, І. Шраг, А. Яковлів (під крипт. А. Я.), Б. Ярошевський (під крипт. Б. Я.).

Протягом усього часу існування «Громадська Думка» зазнавала утисків. Перше число газети (5 тис. пр.) влада конфіскувала, й унаслідок цього редакція змушена була відмовитися від вміщення у наступних випусках деяких раніше запланованих відділів. На початку березня херсонський генерал-губернатор наказав вилучити «Громадську Думку» у розповсюджувачів і заборонив продавати видання до кінця воєнного становища. Наприкінці червня влада тимчасово заборонила часопис, проте випуск його було поновлено. До 18 серпня 1906 р., коли остаточно було заборонено випуск видання, вийшло 190 номерів.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 133; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 32; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 1999. — Вип. 1: Газети (1817—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — С. 16—17.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 445; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — Р. 247; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1988. — Т. 1. — С. 501; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 6. — С. 521; Кондра С. Спроба реєстру української періодичної преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 999; Тернопільський Ю. Л. Українська преса з перспективи 150-ліття / Ю. Л. Тернопільський. — Джерзі Сіті, 1974. — С. 121; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечиталюк та ін. — Львів, 1983. — С. 466—469; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 160—164; Самойлов Ф. О. Шляхом національного відродження: українська преса у 1905—1907 рр. / Ф. О. Самойлов //

Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 125—126; Дисак Ф. І. Публіцистичні твори В. Самійленка в газеті «Громадська думка» (1906 р.) / Ф. І. Дисак // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 грудня 1994 р. — Львів ; Житомир, 1994. — С. 165—168; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 32—38; Руденко О. Ю. Федір Матушевський — редактор і публіцист / О. Ю. Руденко // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 581—582; Гутковський В. Формування українського інформаційного простору Наддніпрянської України і його роль у суспільно-політичному житті нації (1900—1907 рр.) / Василь Гутковський // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 355—356.

М. Процик

302

ДЗВІН: Ілюстрована літературно-наукова часопись для руского народа (1905—1906 ч. 24); Літературно-наукова, ілюстрована народна часопись (1906 ч. 25—37). — Виходить раз на тиждень. Р. І. Ч. 1. 1905, 14 н. ст. (1 ст. ст.) січ.

Під ред. (одвічальний за ред.) (1905), *ред. одвічальний* (1906 ч. 1—24), *ред.* (1906 ч. 1—24) Осип Шпитко. *Видає і за ред. одвічає* Андрій Веретельник (1906 ч. 25—37). — **Львів, 1905—1906:** *Властивці і видавці* Осип Шпитко і Сп. (1905); *Вид. і властитель* Ж. Галаціньський (1906 ч. 1—24). *Друк.* Ж. Галаціньського, Львів, Хорущина, ч. 7 (1905), Пекарська, 32 (1906). *Адр. ред.:* Львів, готель Метрополь (1905 ч. 1—37), ул. Кохановського, ч. 40 (1905 ч. 38—50/51). *Адр. адм.:* Львів, Хорущина, ч. 7 (1905). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Петра Скарги, ч. 12 (1906 ч. 1—23, 25—37), ул. Пекарська, ч. 32 (1906 ч. 24).

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1—50/51, 1906 — Р. II ч. 1—19/20, 21—35/36, 37; Ф. 29,5×23 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* на рік 4 кор., з пересилкою поштовою 5 кор. (1905), 6 кор. (1906). Для Америки цілорічно з пересилкою поштовою 2 дол. (1905), 3 дол. (1906), для Росії 3 руб. Ц. окремого числа 10 сот. (1905), 20 сот. (1906).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1905 — Р. І ч. 1—50/51, 1906 — Р. II ч. 5, 9—11, 27—37; **НБ ЛНУ:** 1905 — Р. І ч. 1—50/51, 1906 — Р. II ч. 1—37.

Примітки: Нумерація сторінок у кожному річнику наскрізна. 1905 р. — «Додаток до 40 ч. «Дзвона», яко число 41». 1906 р. видано інформаційний випуск «Дзвона» без номера і

Ч. 3. Львів 1. п. ст. лютого (19. ст. ст. січня) 1905. Рік I.

ІЛЮСТРОВАНА ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВА ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА
виходить у Львові кожної середи під редакцією Осипа Шпигля.

Передплата вноситься: на цілий рік . . . 4 кор. — пів року . . . 2 — з пересилкою поштовою: цїлорічно 5 кор. — сот. піврічно 2 — 50 —	Для Америки: цїлорічно з пересилкою поштовою . . . 2 долари. Для Росії: цїлорічно з пересилкою поштовою . . . 5 рублї.	Подільне число 10 сот. Оголошення платять ся по 20 сотиків від вірша не- тїмним друком.	Адреса редакції: Львів, готель Метрополь, ч. телефону 410. Адреса адміністрації: Львів, Хоружина ч. 7.	Листів нефранкованих не приймає ся. Рукописи не звертає ся. Набути можна у Львові в книжковій крамниці.
--	---	---	--	---

Від редакції і адміністрації.

Земляки!

Отсе вже третє число нашої часописи розкидаємо задармо між руским народом познайомили ся з тою часописю; бо хочемо, аби найширші круги нашого селянства і міщанства читали і образували ся.

Вже нині, навіть наші смертельні вороги признають, що такої часописи як «Дзвін», на Русі іще не було.

Дорогі Земляки-Патріоти! Не гайтеж ся, не тратьте дармо часу, лише, як ласка Ваша, як праця наша трапляє Вам до серця і переконання, як і у Вас в серцю і душі є те саме що і у нас, горяче, не облудне, а щире і уцївне бажанє служити по силам Вітчизні, нашій Мамі Україні, то піпріть нас і замовляванями, а властиво передплатою, як також і агітацією.

Попирайте своє, рідне, а викидайте проч чуже, та ще й нам вороже!

Наша програма чиста і ясна, ціль добра і шляхотна. Тож ідемо сами і Усіх Вас людей доброї волі кличемо з собою: В імя великої ідеї відродженя нашої Вітчизни — вперед!

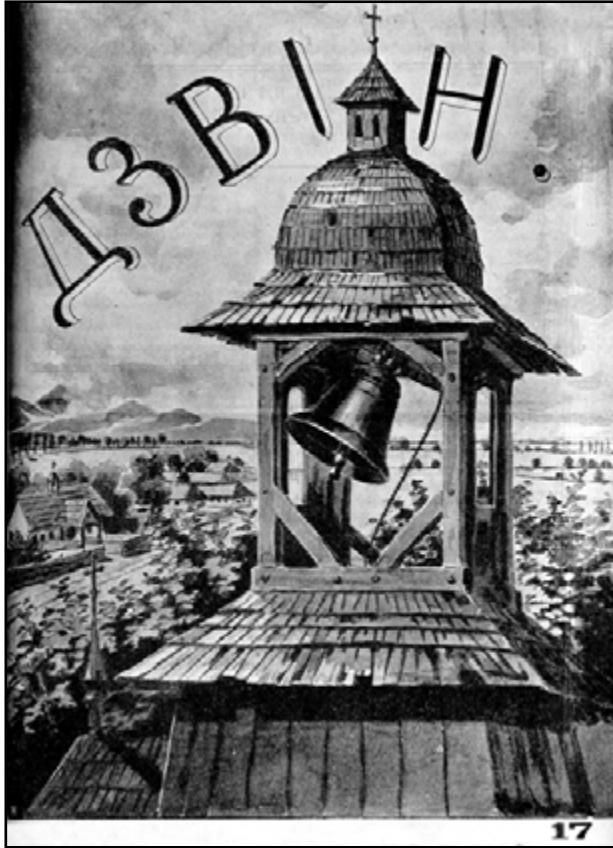
До сего числа долучуємо почтові перекази. Нехайже ніхто не ухилює ся від обовязку. Хто може, нехай присилає передплату цїлорічну, а хто не може — то хоч піврічну. 5 корон на рік, вже з поштовою пересилкою, на такий тижневник, та ще і з такими образами — се вже дешевше від борщу.

дати із закликом у надзаголовку: «Конче прочитайте!».

Про «політичну віру, як також засади і ціль» новоствореного видання у вступній статті «Від редакції» зазначалося, що «Дзвін» є часописио літерацко-науковою, призначеною виключно для руских селян і міщан», яка інформуватиме читачів «і про біжучі

справи політичні», однак ніколи «не буде органом якої небудь політичної партії», а найбільшу увагу звертатиме «на тих і на те, що лише... Русинів обходить». «Найважнішою справою для нас є наша, руска справа, — наголошувала редакція, — і тому усі наші сили звертаємо в тую сторону. Ми служимо нікому іншому, лише нашій дорогій Вітчизні, нашій Русі-Україні, отже

руському народови. Але нехай ніхто від нас не очікує політики партійної, юдження одних против других, партій против партій, народів против народів, одиниць против одиниць — бо ми лише просвічуємо,

ми хочемо той народ передовсім двигнути з темноти, вказати ему яснійшу дорогу, красшу ціль, зноснійшу будучність». Визначаючи мету часопису, редакція наголошувала: «Цілюю нашою є: наука і просвіта; ми будемо старати ся допомогти народови виробити собі кусок хліба. Нехай руский люд цивілізує ся, нехай навчить ся перше читати, писати і рахувати — а вже він собі сам уформує і уладнає в серцю і душі усе, усе» (1905. — Ч. 1).

Відповідно до задекларованого однією із провідних тем передових статей тижневика була просвіта, трактована як запорука добробуту народу (Просвітою до добробуту. — 1905. — Ч. 3; В чім наше щастє? — 1905. — Ч. 17, 18), та освіта народу, з якої починається розвиток культури, зокрема, йшлося про заснування селянських бурс як передумови збільшення контингенту освічених українців (Що нам потрібне найскорше. — 1905. — Ч. 4—6; Слівце на часі. — 1905. — Ч. 7; Школи чи бурси. — 1905. — Ч. 8, 9;

ін.). Проблема українського шкільництва приділялася належна увага у статтях О. Горуцького «Причина неохоти до шкіл» (1905. — Ч. 26), В. В. «Слово правди» (1905. — Ч. 27), «Чи одинока «Руска ремісничка і промислова Бурса у Львові» задля недоборів мусить знидіти?» (1905. — Ч. 50/51) тощо.

У полемічних нотатках «Конаючий народ» також порушувалися проблеми тогочасного українства. На думку автора, вони полягали передусім у браку освіти, бо інтелігенція не розпочинала роботу з низів, не вчила українського «хлопа» писати і читати, як заробляти на хліб, а займалася політиканством (1905. — Ч. 2).

Важливість самоосвіти, що сприяла підвищенню національної свідомості, пропагував автор статті «Товариство «Людові доми» (1905. — Ч. 2). У публікації йшлося про створення цих інституцій на теренах Галичини польською інтелігенцією, адже вони стали дієвим засобом у боротьбі з неосвіченістю та пияцтвом польських селян. Анонімний автор нагадував читачам, що традиція заснування народних домів в українців має давніші та глибші корені, ніж у поляків.

Редакція тижневика заторкувала важливі аспекти тогочасного суспільно-політичного життя, друкуючи публікації на зразок: «Політика а політичне маняцтво» (1905. — Ч. 32), «Народний Комітет», чи кліка ворожитів-матіїв?» (1905. — Ч. 34), «Як т. зв. «Народний (?) комітет» копнув руский нарід» (1905. — Ч. 36), «Наша політична незрілість» (1905. — Ч. 37), «Політичний занепад Русинів в Галичині» (1905. — Ч. 43). Автор статті «Політика чи наука?», зокрема, констатував, що коли народ прагне вирватися з неволі, то повинен починати «не від політики виключно, але передовсім від науки» (1905. — Ч. 48). В іншій статті, «Відповідь на «Три питання», в якій йшлося про «пожиток» освіти в контексті партійного життя, зверталася увага на «найвідповіднішу для хлопів» партію — «національно-демократичну». Це партія українська, «чисто народна, яка стремить до відбудовання України і до запевнення нашому народови цілковитої незалежності», — наголошувалося у публікації (1905. — Ч. 40).

У виданні вміщувалися різноматичні науково-популярні статті, як-от: з природознавства під рубрикою «Дещо з природи», просвітньо-економічні передруки з «Економіста», з питань сільського господарства під рубриками «Де що з господарки» та «З господарки». Тут друкувалися матеріали про «хліборобський стан... найважнійший і найбільшої пошани гідний стан на сьвітї» (М. Стрипний «Кілька гадов про консервативну вдачу нашого селянина»), дискусійні статті на тему «Січи» чи «Соколи», про соціально-політичні

події в Росії та інших країнах Європи («Хлопська доля в Росії», «Плата рільничих робітників в Австрії» та ін.), кореспонденції про російсько-японську війну під рубрикою «Війна», матеріали про українських письменників О. Горуцького, І. Нечуя-Левицького, Т. Шевченка та ін. Постійними у тижневику були рубрики, що містили хроніку світових та місцевих подій: «Що в світі чувати» («Зі світа»), «Новинки», «Всячина», а також рубрики «Добрі ради», «Вісти господарські», під якими подавалися практичні поради щодо ведення господарства. Під рубрикою «Листи до редакції» друкувалися кореспонденції про читальні «Просвіти» та відгуки, здебільшого схвальні, про зміст «Дзвона».

Упродовж двох років видання помітне місце на сторінках часопису займали поетичні та прозові твори українських письменників Л. Глібова, О. Горуцького, П. Граба (псевд. П. Грабовського), С. Калинця, І. Нечуя-Левицького, І. Пасічинського, В. Пачовського, Т. Поліщук, О. Шпитка, С. Яричевського, а також вірші поетів М. Антківа, І. Білінського, М. Грубого, М. Драгомирецького, І. Дякова, А. Косара та ін. Час від часу публікувалися переклади з інших літератур. У «Гумористичному кутику» містилися гуморески, сміховинки та гумористичні вірші О. Горуцького, Луця, Макогоненка (псевд. Д. Макогона), О. Шпитка.

Суспільно-політична спрямованість тижневіка викликала чимало критичних відгуків у тогочасній українській пресі, що зумовило появу на його сторінках полемічної публікації під назвою «Реформатори рускої преси» (1905. — Ч. 23) та віршованої відповіді редактора О. Шпитка «Моїм особистим і політичним «приятелям» на вічний спомин» (1905. — Ч. 27—31).

1906 р. тижневик із зміною редактора (О. Шпитка обвинувачували у тому, що він «зробив із нього («Дзвона». — М. Г.) боевище...», а постійні суперечки між редакторами спричинили «ганьблення і ті вигадки на часопись» «відразили нарід від «Дзвона» (Дорогі родимці! — 1906. — Інф. вип.) набув більш виразного «белетристично-наукового» характеру. У виданні з'явилася низка публікацій, які пропагували патріотизм, серед них — історична стаття «Про землі, з яких складає ся Русь-Україна і в чиїх вони руках» (1906. — Ч. 35/36), матеріали про реорганізацію «Просвіти», кореспонденції про заснування і відкриття «Народної Гостинниці», «Вакаційних осель», огляди «українсько-рускої» преси тощо. Літературна частина тижневіка представлена поетичними і прозовими творами А. Веретельника, Є. Гребінки, Б. Грінченка, О. Кониського, П. Куліша, Віри Лебедової (псевд.

К. Малицької), Б. Лепкого, О. Стороженка та перекладами творів Максима Горького, В. Короленка, Жуля Верна й інших авторів.

У «Дзвоні», крім уже згаданих, запроваджено рубрику «З лікарських рад», яку вів лікар, директор Народної лікарниці у Львові Є. Озаркевич. Суспільно-політичні події краю висвітлювалися через сатиричні коментарі Кліма Бодака (псевд. К. Поліщука). Час від часу на сторінках тижневіка друкувався «Перегляд політичний».

Більшість статей подавалися без зазначення авторів.

Видання тижневіка припинилося на 37-му числі (20 грудня 1906 р.).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 133—134.

Література: Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 52—53; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 205; Галушко М. Дзвін / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 222—227.

М. Галушко

303*

ЗАПИСКИ ПИТОМЦІВ РУСЬКОЇ КОЛЕГІЇ В РИМІ. — Т. 1. 1905, січ.

Ред. Іван Луцик. — Рим, 1905.

Вийшло: 1905 — Т. 1—3; Обс. 122 с. (т. 1).

Примітки: Періодичність виходу планувалася щомісячною.

«Записки...», що мали, за визначенням дослідниці Н. Сидоренко, підтримувати віру й розум студентів богослов'я, відстоювати наукову та культурну значущість русинів-українців, — перший рукописний журнал вихованців Колегії св. Йосафата у Римі.

У першому томі журналу містилося 16 оригінальних статей.

Література: Сидоренко Н. Українська періодика в Італії (1905—1995 рр.) / Наталія Сидоренко. — К., 1997. — С. 5, 42.

М. Галушко

304

ІДЕЯ: Літературно-наукова часопись. — Місячник (1905 — 1906 ч. 7, р. II), двотижневик (1906 ч. 8—12). Р. І. Ч. 1. 1905.

За ред. відповідає Т. В[ір]ний [М. Венгжин] (1906 ч. 3—12), М-я (1906 р. II). — **Тернопіль, 1905—1906:** Видають М. Стрипенко і Тарас Вірний (1906 ч. 6, 7), М-я (1906 ч. 9—12); Комітет редакційний (1906 р. II).

Друк. «Ідея». Адр. ред.: Тернопіль, вул. Сінкевича, 25, Т. Вірному у П. Сомписів.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1, 2, 1906 — Р. І ч. 3—9, 10/11, 12, Р. ІІ ч. 1, 2/3, 4; Ф. 21×17,5 см (1906 р. І), 24×19 см (1906 р. ІІ); Обс. 12 с., 20 с. (1906 р. І), 16 с., подвійне число 24 с. (1906 р. ІІ); Передпл.: піврічно 1 к., з пересилкою 1 к. 20 сот. Ц. числа 10 сот. (1906 ч. 6).

Наявність у фондi: ЦДІАУ: 1906 — Р. І ч. 6, Р. ІІ ч. 1.

Примітки: Рукописний літографований студентський часопис. Нумерація річників і чисел — за навчальним роком (від вересня). Число 12 першого річника вийшло у липні, останнє (4-те) число другого річника — у грудні 1906 р. Число 6 вийшло під гаслом: «Любов народа — Наш девіз!».

Просвіта і національне освідомлення молоді — такі завдання визначили пріоритетними для своєї діяльності редакція літературно-наукового видання «Ідея». З цього приводу один із видавців часопису М. Стрипенко у редакційному зверненні «Всім прихильникам нашої «Ідеї» з нагоди Воскресіння Христового акцентував: «...енергічно до діла, коли маємо право належати до культурних і поступових людей», закликаючи молодь «воскреснути і взятись до праці над собою спільними силами» (1906. — Ч. 6). «Бажаємо сьвітла для себе і Вас на те, щоб його пізніше нести між наш народ... стреміти самі до ідеалу і те стремління хочемо будити і у Вас товариші! — Отсе наш девіз», — наголошувала редакція у вступній статті «І знову сьміємо йти до Вас товариші!», поданій у першому числі другого року видання часопису.

Літературні твори молодих авторів та критичні відгуки на них у кожному числі, а також статті національно-патріотичної тематики формували змістове наповнення рукописного літературно-наукового часопису.

На сторінках наявних чисел містилися вірші переважно ліричного та громадянського звучання Тараса Вірного (псевд. Миколи Венгжина) («Українській дівчині в альбом»), Івана Даниліва (псевд. І. Осадчука) («Я йду до тебе, молодіж мила», «Цвіточку мій весняний»), Юрія Заборовського («Моїм товаришам»), В. Величенка («Коли сяду я у глухій тишині...»), нарис М. Стрипенка («Нешасний»), Івана Даниліва («Майстер»), про бурсацьке життя (без зазначення автора) «Не дістали сніданя», присвяченого «бл. п. о.» Петрові Нижанківському, оповідання Юрія Луговича (псевд. М. Капія) («Незабудьки») та ін.

Під рубриками «Критика Ідеї ч. ...» (згодом — «Рецензії Ідеї ч. ...») подавалися критичні замітки й рецензії конкретного числа на всі художні твори, вміщені у попередньому числі, авторами яких були Іван Данилів, Тарас Вірний та ін.

Серед матеріалів національно-патріотичної та соціально-етичної проблематики повнотою висвітлення вирізняються статті М. Василевича «Вітчизна і патріотизм» (1906. — Ч. 1), автора під криптонімом С-а Т-а «Безідейність між жіночою молодіжкою!» (1906. — Ч. 6), переклад уривку із книги чеського автора Кароля Каляла «О куреню» під назвою «Як я почав курити» (із приміткою перекладача) тощо.

Окрім того, в «Ідеї» було запроваджено «Кутик гумористичний» (з підрубрикою «З нашої школи»), який вів редактор М-я.

На другому році видання у першому числі редакція часопису оголосила «Конкурс» на написання новели чи оповідання з життя українських учениць. Авторів найкращого твору редакція обіцяла надіслати видання Миколи Грабчука «Збірник пісень», «Пам'яті М. Драгоманова», «Календар щастя» на рік 1907, а також альманах поезій «Primula Veris».

Про подальший вихід рукописного часопису після грудня 1906 р., коли з'явилася ч. 4, відомостей нема.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 134; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 14, 30, 37; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 375.

Література: «Ідея» // Праця. — Т., 1906. — Ч. 3/4. — С. 19; Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кривецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 11—12; Галушко М. В. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2008. — С. 84—86.

М. Галушко

305

ІСКРА: Місячник для української соціалістичної молодіж. — Виходить раз на місяць. Р. І. Ч. 1. 1905, черв.

Видає і відповідає за ред. Артур Зеліб. — Ярослав, 1905: Друк. Уділова, Львів, ул. Коперника ч. 20. Адр. ред. і адм.: Ярослав.

Ч. 1.

Ярослав, за червень 1905.

Р. І.

Пренумерата вносять: річно К 4.80 піврічно . . К 2.40 квартально К 1.20	ІСКРА МІСЯЧНИК для української соціалістичної молодіжи	Виходить раз на місяць Редакція і адміністрація: Ярослав Поодинокі числа для неабонентів 40 сот.
---	---	---

З М І С Т: Що нас губить. — ГЕРМАН БРАЙЛІХ: Про матеріалістичне погляди історії. — Чим є а чим повинна бути молодіж. — ЛІНКОУС: Розмова за столом у Мартіна Лютра. — Заковане душ. — Дописи. Перемишль, Тернопіль. — Іван Калішев. — Від редакції.

Що нас губить?

„У кожного чоло жите і жалі порили а в оці кожного горить любови жар а руки кожного ланци моя гадь обвили а плечі кожного до долу ся схиляли, бо давить всіх один, страшний якийсь тягар“.

Під той час наша молодіж українська спить та забавляє ся в різні комітети, фрази та пляни; місто взятись до праці, як інші нації — наша малпує їх кличі, але не їх працю. Пишемо сі слова тому, щоби оправдати діло, яке ми розпочали інакше, ніж бувало давнійше: без комітетів та з'їздів, от так собі в доброї та широй охоти збудити зі сну Молоду Україну. Наш жалі і педовіра до комітетів та з'їздів зовсім оправдані а доказом сего нехай будуть овочі сеї комітетової господарки: двократний упадок „Іскри“, упадок „Молодої України“ та цілковитий занепад нашого жита.

Чому упала „Іскра“? Чи дійсно молодіж українська так мало просвіщена, що не поперла справи, чи може не було людей, котріб хотіли і могли працювати? Отже ні. Молодіж читала і попірала „Іскру“, було досить людей, котрі могли і хотіли працювати. Але єсть у нас один проклятий блуд, котрий губить нас а іменно брак серйозности, витривалости і енергії.

Кожду річ уважаємо за забавку, котрою дітина бавить ся, поки ві та забавка не змерзять ся. Тоді кидаємо забавку в кут та шу-

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1; Ф. 24×15 см; Обс. 16 с.; Передпл.: річно 4.80 К. Ц. окремого числа для неабонентів 40 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — Р. І ч. 1.

Розпочинаючи видання молодіжного часопису, редакція відзначала: «Ми не будемо органом жадної партії, мало що будемо займатися політикою, а головню звернемо увагу на самообразование» («Від редакції»).

Характерними щодо висвітлення позиції «Іскри» були публікація Б. «Чим є а чим повинна бути молодіж» та передова стаття «Що нас губить?», автори яких закликали молодь до громадської активності, а також стверджували, що необхідно «покинути дурну, крикливу та неширу політику а цілу увагу звернути на самообразование та обсервацию» («Чим є а чим повинна бути молодіж»). Для підвищення освітнього рівня читачів на сторінках часопису публікувалися твори Германа Брайліха «Про матеріалістичне розуміння історії» та Лінкеуса «Розмова за столом у Мартина Лютра». У ч. 1 також повідомлялося про страту російського революціонера-соціаліста Івана Каляєва.

Під рубрикою «Дописи», розміщеною на двох останніх сторінках видання, подавалася інформація про події культурно-громадського життя Галичини.

Серед авторів «Іскри» — Бен, Б.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 134; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1141.

У. Чубай

306

Лысток Правды. — 1905, 1 апр.

Відповідає [за ред.] С. Вітик. — Львів, 1905: Видав М. Ганкевич. Друк. Манецких у Львові. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1905 — 1 апр., 1 мая, 4 июня, 8 июня, 20 июня, 2 июля; Ф. 32×21 см; Обс. 2—4 с.; Передпл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — 8 июня, 20 июня.

Примітки: У логотипі видання — написи: «Соціально-демократична робітничая партія Росії» та

«Українська Соціально-демократична Спілка». У підзаголовку — гасло: «Пролетари всіх країн, їднайтесь!».

Зміст «Лыстка Правды» від 8 червня 1905 р. становила стаття «Про їврейські погроми», які відбулися у Сімферополі, Мелітополі, Дусятах, Бресті-Литовсь-

кому і Мінську. Анонімний автор виступив на захист єврейського населення, адже саме низи страждали від обмеження пересування (так звані смуги осілості). Так сталося і під час погромів: багаті євреї відкуповувались, а бідні — ставали жертвами. Всю вину за

організацію погромів автори «Лыстка Правды» перекладали на царат.

У числі за 20 липня надруковано матеріали, в яких у популярній формі висвітлювалися основи соціал-демократичного вчення та пропагувалися переваги безкласового суспільства.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 134—135; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 875, 880.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1298; Антонюк Н. Лысток правды / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 227.

Н. Антонюк

307

МОЛОДА УКРАЇНА. — Виходить раз у місяць (1905 ч. 2—3/4). Р. І. Ч. 1. 1905, верес.

За ред. відповідає Юліян Балицький (1905 ч. 1), Микола Пушкар (1905 ч. 2, 3/4). — **Львів, 1905:** Видає Василь Панейко (1905 ч. 1, 3/4), Тадей Залеський (1905 ч. 2). «Друк. Уділова», Львів, Коперника, ч. 20. *Адр. ред.:* Львів, вул. Миколая, 18.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1, 2, 3/4; Ф. 25×15,5 см; *Обс.* 24—32 с.; Ц. окремого числа 40 сот.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — Р. І ч. 1—3/4; НБ ЛНУ: 1905 — Р. І ч. 1; ДНАБ: 1905 — Р. І ч. 1—3/4.

Примітки: Видання здійснене «Коштом української молодіжи».

На титульній сторінці не зазначено партійну приналежність друкованого органу «Молода Україна», однак статті часопису засвідчують прихильність редакції до Революційної української партії та її ідеології. Найбільше публікацій присвячувалося молодіжним проблемам у контексті тогочасної політичної ситуації.

Перше число відкривала стаття «В національній справі», що була до певної міри про- грамною, оскільки пропагувала серед молодих читачів

соціалістичні ідеї (на думку авторів часопису, саме соціалізм вирішить українське питання).

У статті П. Стояна «Ситуація в Росії і Україна», написаній спеціально для «Молодої України» (ч. 1, 2),

охарактеризовано місце і роль української інтелігенції у тогочасному революційному русі в Росії. Автор відзначав, що інтелігенція винна у тому, що українська справа ні в Росії, ні за кордоном не трактувалася поважно. Однак останніми роками в Україні створено демократичну і радикальну партії, які, за сподіваннями П. Стоян, утверджуватимуть українську ідею у своїй практичній діяльності, а не обмежаться програмними обіцянками (як попередники).

У публікації «Та справа» автора під криптонімом Н. (ч. 1, 2) вчення Ісуса Христа трактувалося згідно з теорією соціалізму.

Велику увагу редакція «Молодої України» приділяла проблемам освіти, зокрема, у статті «За український університет!» (ч. 2) наголошувалося на необхідності докладання усіх сил для втілення у життя цієї нагальної для української спільноти потреби.

Осип Назарук надрукував у виданні статтю «З історії Ірландії» (ч. 1, 2), в якій відзначав, що «Драгоманов часто накликав спеціально галицьких Українців до студіювання ірландської історії, бо політичні й соціальні відносини у східній Галичині, пульверизації земельної посілости і її наслідок: крайня нужда, гніт зі сторони чужого нам національного панства в неодному нагадують відносини на Зеленім Острові» (ч. 1).

У всіх числах «Молодої України» публікувалися матеріали, що висвітлювали стан справ в українських гімназіях Бережан, Станіслава, Тернополя та в інших містах, зокрема, вказувалося на переслідування українських учнів, некоректну поведінку викладачів.

В останньому (3/4-му) числі «Молодої України» (листопад — грудень 1905 р.) повідомлялося, що воно виходить із запізненням через хворобу редактора (це, ймовірно, стало причиною закриття видання).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 135; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 2080—2081.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1641; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1987. — Т. 2. — С. 434; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199; Благий В. Б. Українська студентська преса (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 435—437; Антонюк Н. Молода Україна / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 228—229.

Н. Антонюк

НАРОДНА БІБЛІОТЕКА: Просвітньо-популярний місячник. — Р. І. Ч. 1. 1905, січ.

За ред. відповідає Волод[имир] Грабчук. *Снівробітник* Андрій Веретельник (1905 ч. 1). — **Чернівці, 1905:** Видає М. Грабчук (1905 ч. 1), М. Грабчук і А. Веретельник (1905 ч. 2—4). Друк. бук. товариства (vereinsdruckerei) в Чернівцях. Адр. ред.: Чернівці, Микола Грабчук.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1—4; Ф. 21,5×14,5 см; Обс. 16 с.; Передпл.: на рік 2 кор. Ц. окремого числа 20 сот.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1905 — Р. І ч. 1—4.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Видавці місячника у статті «По якому ми мертві воскреснемо?» (ч. 1) відзначали, що «головною... ціллю «Народної Бібліотеки» є всестороння, свободна освіта і загальне образование нашого неосвіченого селянства та міщанства» і що у виданні міститимуться: «1. Статі просвітньо-популярні, котрі будуть найхосенніші для нашого народу; 2. Статі популярно-наукові; 3. Правні і всякі иньші ради і поради; 4. Оповідання і поезії; 5. Новини з цілого світа; 6. Для розради і забави — різні поучаючі сьміховинки і т. п.» (ч. 1). Плануючи стати для селян «учителем, радником, провідником в щоденному життю», редакція вказувала, що подаватиме матеріали у доступній і зрозумілій формі, аби читачі могли максимально з них скористатися.

Реалізації окреслених завдань місячника сприяло запровадження уже з першого числа рубрики «Важні уваги», під якою надруковано статті: «Найважнійша народна інституція» Андрія Дубчака (про школу) (ч. 1), «Ключ до жерела щастя» (про значення книги, яка є «найбільшим добродійством... для бідного чоловіка») (ч. 2), «Чого нам треба» (про важливість освіти) (ч. 3), а також публікування роз'яснень із правових питань: «Чого не вільно грабити?» (ч. 1), «Оборона перед егзекуцією» (ч. 3).

Серед науково-популярних матеріалів, які друкувалися на сторінках часопису, вирізняються інформативністю розвідка Миколи Левицького «Що принесла вільна епоха?» — про розвиток сільського господарства після скасування панщини (ч. 2, 4), статті Михайла Мосора «Популярна Історія Руси» — про заснування «руско-української держави» (ч. 3) та Євгенії Ярошинської «Дещо про жите і з життя наших селянок» (ч. 4).

Під постійною рубрикою «З широкого світа» подавалися новини із громадського та культурного життя буковинців, зокрема, повідомлялося про товариство «Міщанська Читальня» та «Руский селянській театр» у Чернівцях, заснування буковинського крайового банку, святкування 35-річчя літературної діяльності

І. Нечуя-Левицького. Матеріали рубрики «Всячина» інформували про цікаві та незвичайні факти й події світового життя.

Літературна частина місячника репрезентована поезіями Володимира Шашкевича («Не чужого ми бажаєм!»), Франца Михайліва («Голод»), Тараса Шевченка

(«Розрита могила», «Суботів»), Степана Руданського («До дуба!»), Богдана Лепкого («Село»), Сильвестра Яричевського («Присяга»), Юрія Федьковича («Старий господар умирає і сина навчає»).

Від 2-го числа під рубрикою «Сьмішне» друкувалися сміховинки, дотепи.

На останній сторінці місячника подавалися рекламні оголошення.

Останнє число (4-те) вийшло у квітні 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 135; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1296.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 212—214.

М. Галушко

309*

НАРОДНА ВОЛЯ. — Р. 1. Ч. 1. 1905.

Чернівці, 1905—1909.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філадельфія ; Дітройт, 1956. — С. 631; 3 літопису української преси на Буковині // Засоби масової інформації Чернівецької області : довідник. — Чернівці, 1996. — С. 6.

М. Галушко

310*

ПЕРШИЙ ПРОМІНЬ: Ученича часопись. — Ч. 1. 1905.

Ред.: не подано. — **Тернопіль, 1905.**

Вийшло: 1905 — Ч. 1—4 [?].

Примітки: Видання рукописне, гектографоване.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 135; Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 31; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 391—392.

Література: Животко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9.

М. Галушко

311

ПРАВДА: Газета сільського робочого люду (1905 ч. 1—3); Газета сільського робочого люду (1905 ч. 4/5, 6/7/8). — Р. І. Ч. 1. 1905, янв.

За ред. відповідає С. Вітик. — **Львів, 1905:** Видає М. Ганкевич. Друк. Манецких, Львів.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1—4/5, 6/7/8, [?]; Ф. 31,5×21 см; Обс. 12 с. (1905 ч. 1—4/5), 20 с. (1905 ч. 6/7/8).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — Р. І ч. 1—6/7/8; НБУВ: 1905 — Р. І ч. 1, 2, 4/5, 6/7/8; НБ ЛНУ: 1905 — Р. І ч. 6/7/8.

Примітки: У надзаголовку: «Соціально-Демократична Робітнича Партія Росії» (від ч. 4/5 — «Соціально-Демократична Робітнича Партія Росії»); «Українська Соціально-Демократична Спілка» (від ч. 4/5 — «Українська Соціально-Демократична Спілка») і гасло: «Пролетарі всіх країн, їднайтесь!» (від ч. 4/5 — «Пролетарі всіх країн, їднайтесь!»).

Українська соціал-демократична спілка видавала газету «Правда» у Львові, однак усі публікації видання інформували про революційні події 1905 р. у Росії. Лише під рубриками «По містах та селах» і «Письма з сел» містилися новини з теренів України, що перебували у складі Російської імперії, — з Київської, Подільської, Полтавської губерній, Одеси, Севастополя.

Видання відкривала стаття «Рух за волю в Росії» (ч. 1), у якій проаналізовано основні причини революційної ситуації (руйнування селянських господарств, відтак створення нової суспільної сили — пролетаріату, знуцання чиновництва, непомірні податки, незадоволення буржуазії діями уряду тощо), а також висвітлено падіння Порт-Артура в російсько-японській війні, події народної маніфестації 9 січня, що ввійшла в історію як Кривава неділя, і початок революції. Автори багатьох матеріалів видання описували розвиток революційних подій 1905 р.

Російсько-японській війні присвячено такі статті: «Порт-Артур» (ч. 1), «До чого довоювались» (ч. 2), «Розгром Куропаткіна під Мукденом» (ч. 3). Зокрема, у статті «До чого довоювались» наведено статистичні дані про людські жертви і втрату флоту у цій війні.

Під рубрикою «За місяць» («За два мисяци») подавалася інформація про революційну ситуацію, повстання, політичні страйки в містах Росії, України, у Варшаві, Ризі, а також про екстрені заходи російського царату для поліпшення суспільно-політичної ситуації. У ч. 4/5, 6/7/8 вміщено статті, в яких аналізувалися поступки суспільству царату і заклиалося робітничо-селянське населення не довіряти «новій царській брехні» («Царські ласки селянам», «Царський указ про волю виры», «Нова царська брехня»). Публікація останнього числа «Два ворогы» присвячена найбільш резонансним революційним подіям — повстанням в

СОЦІАЛЬ-ДЕМОКРАТИЧНА РОБІТНИЧА ПАРТІЯ РОСІЇ.

УКРАЇНЬКА
СОЦІАЛЬ-
ДЕМОКРАТИЧНА
СПІЛКА.

ПРАВДА

ПРОЛЕТАРІ
ВСІХ КРАЇН,
ІДНІЙТЕСЬ

ГАЗЕТА СІЛЬСЬКОГО РОБОЧОГО ЛЮДУ.

Ч. 2.

ФЕВРАЛЬ 1905.

РІК I.

Хто такі соціаль-демократи?

Коли ми були колись у великому городі, то ми певне дивувалися, які там величезні дома, скільки там криму, та все страшенно дорого продается в великих крамницях, в яких пишних одягах ходять сиріє по вулицях всі ці цари та пані. Дивувалися та питали себе: скільки ж то грошей повинно коштувати? Певно, всі ті, що мають оці дома та товари, що ходять в пишних одягах, дуже багаті люди. Куди ж ми думати білому про такі роскоші.

Але здавалось-б, що той, хто будує всі оці дома, виробляє дорогі товари та пишні одяги, теж мусить бути колись не багатий, то хоч заможний, бо він же пропав те, що він виробляв, всім одним багатим людям, і кося його виробу коштують дорого, то значить він має з своєї праці великий дохід. Хто-ж буде ці дома та виробляє дорогі товари? Аж-ж ніхто инчий, як робітники. Але кожний засміється нам у вічі, коли ми скажемо, що ті робітники, котрі працюють при будівництві домів та на всіх фабриках і заводах, багаті або хоч заможні. Всей знає, що хоч вони будують величезні та розкошні палати, та самі живуть в волах та брудних хатках; що хоч виробляють вони гарну та дорогую одягу, та самі ходять трохи не в лахмітті.

Та нащо нам ходити у город та на фабрики і заводи, щоб все це побачити? Аж-ж у нас на селі робиться так само. Он подивіться, скільки народу працює на полі у багатого поміщика. Робітники і з'орали в його землю, і посіли хліб, і зібрали його, і змозотили цілі гори золотої пшениці, десятки тисяч пудів. А чи мають же самі оці робітники що їсти? Чи не приходиться їм міркувати про те, щоб як не вмерти з голоду з жінками та з дітьми? Чи не приходиться їм йти кудись шукати за очі на заробітки, щоб тільки як-небудь прожити на білім світі, як-небудь нагодувати та одягти себе і сім'ю?

Як же це так виходить, що ті люди, котрі тяжко працюють з ранку до вечора, котрі годують, одягають та обуюють всіх багатих людей, котрі будують їм роскошні будинки, самі ледве-ледве перебувають на світі? Це все від того, що фабрики, заводи та більша частина землі належить не до тих, хто на них працює, не до робітників, а до невеличкої купки багатих людей, капіталістів. В робітника нічого нема, крім його робочих рук, а жити йому й його сім'ї треба. Що ж він має робити? Він мусить йти до капіталіста (або до одного чи хазяїна, чи поміщика) і прохати його, щоб він прийняв його на роботу. Нічого шляху йому немає. Капіталіст кладе йому таку або иншу платню за роботу і робітник починає працювати, щоб не вмерти з голоду. А що-ж робить капіталіст? Найбільше, що він робить, це — нагляд за роботою, дивиться, щоб усе йшло гаразд, та щоб робітники не лінувалися. Та й то найчастіше він анімається робити і наймає всяких управляючих, економістів то що, котрі і дбають про те, щоб „хазяїнське добро не пропадало“. Часто-ж буває, що хазяїн якої фабрики чи заводу буває навіть кілька десятків (не тоді, коли хазяїна належить до якогось „акціонерного общества“, себ то спілки капіталістів). В цьому випадкові навіть зовсім не-

можливо, щоб всі хазяїни наглядали за роботою: це роблять знов таки наймити — управляючі. Тоді вже капіталіст нічого нічого не робить, як то нажуть, і за холодною водою не беруться, а все-ж доходи мають, та ще й не аби які... Ви скажете, що вони-ж гроші мають, через те й можуть наймати людей, щоб вони на них працювали... Добре, але де-ж вони взяли оті гроші? А крім того хіба самі гроші дають доходи? Аж-ж як у мене є, наприклад, сто рублів, то скільки-б я не держав їх в своїй гаманці, а з них не вийде сто двадцять або сто тридцять.

Капіталісти мають свої доходи ось від чого. Коли робітник працює на капіталіста, нехай дванадцять годин на день, то він в той товар, що виробляє, що години додає якоїсь вартості. Справді, наприклад, коли цей робітник ткав, то через його працю з вовни або хлопна (бавовни) виробляється сукно чи полотно, котре коштує далеко дорожче, ніж коштувала вовна чи бавовна. Нехай він додає до товару, скажем, 10 копійок що години. Тоді за всі дванадцять годин він додасть всього карбованець і двадцять копійок. Капіталіст же йому платить всього тільки, скажемо так, шістьдесят копійок. От вже з праці кожного робітника капіталістові достається зовсім дурно шістьдесят копійок в день. Коли в його буде, нехай 100 робітників, то він від них матиме доходу цілих шістьдесят рублів в день.

От звідки багатіють капіталісти: вони багатіють від того, що їм дурно достається частина праці робітників. Певно, що на ці свої доходи вони можуть і дорогі машини купувати і всяких управляючих та принарядів наймати і самим жити в роскошах та веселощах, нічо працюючи...

Це нова панщина і робітники це тіж кріпаки: як ті колись тільки два чи три дні на тиждень робили на себе, а останній час на пана, так і робітники тільки якийсь час заробляють собі, а останню працю мусять дарувати капіталістові. Чому-ж робітники мусять йти на „цю нову панщину“? Про це ми вже казали вище: вони мусять працювати на капіталістів, бо капіталісти володіють усіма фабриками, заводами, шахтами та більшою частиною землі, а в робітників нема нічого крім робочих рук. Такий лад у всенародному знайстві, де на одному боці стоять багаті-капіталісти, а на другому — робітники-пролетарі (так зовуться робітники, котрі можуть прожити на світі тільки наймаючись до когось на роботу, тільки продаючи свою робочу силу), такий лад називається капіталістичним.

Цей лад тепер розповсюдився мало не по всьому світові. Скрізь незначна купка капіталістів має в своїх руках засоби продукції (продукція це значить вироблення; засобами продукції зовуться фабрики, заводи і т. д., котрі служать до вироблення товарів), скрізь через те на них і мусять працювати пролетарі. Та й взагалі при капіталістичному ладі всі країни світу тісно зв'язані між собою. Перш усього фабрики обробляють не тільки той сирий матеріал, який є в тій країні, де вони пострєні, а часто його привозять, як то кажуть, із тридцятото царства. Наприклад, тім фабрикам в Росії, котрі тчуть пер-

Івано-Вознесенську і Лодзі та бунту на броненосці Чорноморської ескадри «Князь Потьомкін».

Окрім статей про революційні події, у виданні друкувалися матеріали, в яких аналізувалася політична платформа соціал-демократів. Наприклад, у статті «Хто такі соціаль-демократи?» (ч. 2) українські соціал-демократи заявляли, що вони лише частина Соціал-демократичної партії Росії, яка прагне об'єднати пролетарів у всій Росії на боротьбу за утвердження соціалістичного ладу. Головною метою українських есдеків було встановлення демократичної республіки, про це йшлося у статтях «Чого нам треба — чи Земського Собору чи Всенародньої Конститутивної Ради — «Учредительного Собрания?»» (ч. 3), «Чого хоче Соціаль-Демократична Робитныча Партія Росії для селян?» (ч. 6/7/8).

Літературна частина видання представлена кількома віршами Павла Розвій-Поля (псевд. П. Крата) та його ж художнім нарисом «Петербурзька неділя».

Бібліографія: Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 97; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 549—550.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2293; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 143; *Савка М.* Правда / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 218—219.

М. Савка

312

РАНОК = «THE MORNING» (1905—[1910]): Релігійна часопись для Руского народа (1907 ч. 1); Руська часопись релігійно-народна (1907 ч. 2—1909); Часопись для руского народа в Канаді ([1910]—1912 № 16); Релігійно-народна часопись для Русинів в Канаді (1912 № 17—1914); Релігійно-народна часопись для Українців в Канаді (1919—1920). — Виходить [щомісяця] (1905—1906), що два тижні (1907—1911 № 11), кожної середи (1911 № 12—1920). Р. І. Ч. 1. 1905, 15 трав.

Редагує Іван Бодруг (1905—1907 ч. 6, 10—24, 1908 ч. 20, 1909—[1910]), М. Березинський (1907 ч. 7—9), Юліан Ситник (1908 ч. 21—24), І. М. Глова (1911—1918 [?]), Д. Д. Пирч (1919—1920). — **Вінніпер, 1905—1920.** *Видає* Руска Независима Православна Церква в Канаді (1905—1907), Руска Самостійна Церква в Канаді (1908—1910), Руска Пресвитерська

Церква в Канаді (1911—1918 [?]), Українська Пресвитерська Церква в Канаді (1919—1920). *Друк.* газ. «Канадійський Фармер» (1909—1913). *Адр. друк.*: 850 Мейн Стріт (1911 № 12—1912 № 16); Union Press., LTD, Cor. Prithard and McGregor (1919—1920). *Адр. [ред.]*: 479 Stella Ave. ([1905]—1908 ч. 10, 1911 № 12—1912 № 18), 477 Stella Ave. (1908 ч. 11—1909 ч. 2), 287 Selkirk Ave. (1909 ч. 3—10), 380 Alfred Ave. (1909 ч. 11—16), 715 Magnus Ave. (1909 ч. 17—[1910]), 317 Portage Ave. (1911 № 1—11), P. O. Box 3596 (1912 № 19—1920).

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1—9 [?], 1906 — Р. ІІ ч. [?], 1907 — Р. ІІІ ч. 1—24, 1908 — Р. ІV ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—24, 1910 — Р. VII ч. 1—22 [?], 1911 — Vol. IV № 1—41, 1912 — Vol. VII № 1—51, 1913 — Vol. VII № 1—52, 1914 — Vol. VIII № 1—52, 1915 — Vol. IX № 1—12, Vol. X № 13—51, 1916 — Vol. XI № 1—52, 1917 — Vol. XII № 1—52, 1918 — Vol. XIII № 1—52, 1919 — Vol. XIV № 1—53, 1920 — Vol. XIV № 1—26; *Ф.* від 32×24,5 см до 30×21 см ([1905]—1909), від 55,5×38 см до 60,5×42 см (1911—1914, 1919—1920); *Обс.* 4—8 с.; *Передпл.* річна в Канаді 50 цт. (1907—[1910]), 1 дол. (1911 № 1—11, 1914, 1919—1920), 1,5 дол. (1911 № 12—1913), у Сп.[олучених] Державах 50 цт. (1907 ч. 1—11), 1 дол. (1907 ч. 12—[1910]), до Австрії і Росії 1 дол. (1907, [1910]), 1,5 дол. (1920). *Ц.* окремого числа 5 цт. (1907 ч. 2—[1910], 1911 № 12—1912 № 16), 3 цт. (1911 № 1—11).

Наявність у фондi: ЛННБ: 1907 — Р. ІІІ ч. 1—24, 1908 — Р. ІV ч. 1—24, 1909 — Р. VI ч. 1—3, 5—24, 1911 — Vol. IV № 1—41, 1912 — Vol. VII № 1—51, 1913 — Vol. VII № 1—52, 1914 — Vol. VIII № 1, 20—22, 24, 26, 1919 — Vol. XIV № 50—51, 53, 1920 — Vol. XIV № 1—8, 14—15, 19; ДНАБ: 1917 — Vol XII № 27, 28.

Примітки: Під логотипом подано епіграф: «І сьвітло у темряві сьвітить, і темрява эго не обняла» (Єванг. Іоанна 1:5) (1907—1909). Вало́ва пагіна́ція у 1907—1909 рр. Відомості про газету «Ранок» за 1910 р. містяться у рекламi журналу «Свідок Правди». Інформацію про редакторів подали «Ранок» і М. Марунчак, про видавця — «Ранок», про кількість номерів у річниках — Ф. Свиріпа. 19 жовтня 1920 р. продовжилася під назвою «Канадійський Ранок».

Газета «Ранок» представляла інтереси Руської незалежної церкви та відтворювала життя українських емігрантів у Канаді. У виданні розповідалося про

церковне протистояння українців у цій країні упродовж перших двох десятиліть ХХ ст., подавалися новини з усього світу, велася полеміка на національні, релігійні, соціальні та освітні теми, інформувалося про фермерські та торговельні справи, уміщувалися дописи з різних питань. На початку існування газети редакція акцентувала складні відносини українців із французькими священиками, поляками, євреями, ілюструючи ці теми листами читачів, повчальними оповіданнями, а також відтворювала щоденний побут українців, показуючи, зокрема, негативний вплив на їхній добробут алкоголізму, ледарства.

Багато важливої суспільно-політичної, релігійної та економічної інформації містилося у статтях українських священиків, учителів, кореспондентів з Галичини. Вони здебільшого ознайомлювали читачів з політичними подіями у рідному краю, відображали жорстке протистояння з римо-католиками Канади, показували переваги пресвітеріанської Церкви. Автори публікацій також розповідали про протестантизм, католицизм, діяльність Яна Гуса та інших визначних протестантів, викривали інквізицію, закликали читати Біблію, подавали історичні коментарі до її текстів. Більшість матеріалів були спрямовані на доведення сили християнської віри, культивували ідею духовного звільнення через пізнання Євангелія.

Тема піонерського періоду перебування українців у Північній Америці різнобічно висвітлювалася під постійними рубриками «Новинки», «Дописи» (хоча вони інколи не мали назви, однак матеріал був чітко тематично згрупований). Під рубрикою «Новинки», зокрема, містилися короткі повідомлення про церковно-освітнє життя українців, яке ще потрібно було організувати належним чином, події у Галичині й світі, а також висвітлювалися конвенції, синоди Руської незалежної церкви у Канаді й інші її зібрання. У цьому ж блоці новин редакція подавала матеріал про вчительські семінари у Вінніпегу з метою навчання українських дітей рідної мови, які дозволив провести у Коледжі Манітоби канадський уряд; друкувала звернення українських громад до уряду із вимогою забезпечення їхніх прав на освіту і працю у провінціях, де українці становили значну частину населення.

Автори статей про українське господарство, побутово-народні звичаї закликали оберігати свою духовність, остерігатися асиміляції, однак у господарському житті брати приклад з інших народів Канади.

Хоча видавці і стверджували, що «Ранок» — «чисто народна часопись, безпартійна що до політики» (1907. — Ч. 1), однак у рубриці «Новинки»

(1911 р. — рубрика «Де що з політики») розглядалися основні політичні й економічні події у Канаді — страйки, вибори. Редакція газети підтримувала конкретних кандидатів у прем'єр-міністри країни, у губернатори провінції Манітоба, засвідчуючи ліберальну орієнтацію, інформувала про ставлення уряду Канади до іммігрантів із Австро-Угорщини на свою територію і про заохочення цього процесу; закликала голосувати за визначення канадських кордонів тощо. Ці події мали стати для українців прикладом обстоювання своїх прав. У матеріалах рубрики «Новинки» також докладно висвітлювався хід воєнних подій у Європі та Північній Африці під час Першої світової війни.

Під рубрикою «Дописи» друкувалися листи і статті повчального змісту, а також повідомлення про різні господарські і торгові справи. Публікуючи цікаві та змістовні листи, редакція мала змогу інформувати широкий загал про життя українців не лише на території Канади, а й у США і Південній Америці, де тижневик теж мав передплатників.

У дописах читачів ширше, ніж в інших публікаціях, відображено протистояння українських пресвітеріанських священиків впливу французької римо-католицької і російської православної Церков, ідеології москвофільства у Канаді. У листах українці-фермери і священики — дискутували з авторами газети «Канадійський Русин», заперечували занепад Руської незалежної церкви у Канаді, про який писали «Український Голос», «Канадійська Нива». Велика частина дописів стосувалася успіхів в організації духовного життя — освячення церков, перших відправ Служби Божої, що збирали чимало українців, гуртували їх.

1912 р. започатковано рубрики: «Вісти з Галичини», під якою подавалася докладна інформація про політичне й економічне становище цього краю; «Вісти з Канади», «Новости з Вінніпегу» — про Канаду і «Всячина» — про події у світі й Канаді. 1913 р. з'явилися рубрики: «Вісти з кольоній» (містила листи читачів із провінцій Канади), «Дрібні вісти», «Замітки» (коротко повідомлялося про стихійні лиха, епідемії, трагічні випадки тощо).

Від початку Першої світової війни редакція «Ранку» значно більше уваги приділяла суспільно-політичному, військовому та економічному життю країн світу. Завдяки зверненню до нового джерела інформації — телеграм — у часописі вміщувалася велика кількість різноманітних новин. Побільшало рубрик, присвячених українським справам, — «З України», «Із

„І СВІТЛО У ТЕМРЯВІ СВІТИТЬ, І ТЕМРЯВА ЕГО НЕ ОБНЯЛА”. Еванг. Іоанна 1, 5.

Рік III. Вінніпег, Ман., 15-го Січня, 1907. — Winnipeg, Man., 15th, January, 1907. Число 2.

З НОВИМ РОКОМ. (Або погляд на Канадійську Русь.) Редакція „Ранка” жєлає всім Кан. Русинам доброго Нового Року: Фармерам дорібку, шторникам бізнесу, робітникам ошадности, учителям премудрости в страху Божім, соціялістам мирового суду не адвокатів, та щоб від них пропадали всі гроші. Руському Народиному Дому і читальни в Вінніпегу доброго розвитку. К. Н. Союзови багато грошей для Гури. Еміграційному агентуви ярмурки; Редактору К. Ф. поза „віденьську” ще одної дипломи з якого „Університету” та довшого носа щоб можна досягнути. К. Фармереві більше образків. Російській місні в Канаді більше батюшків паниць і постолиного „мордо бития” по готелях, як се діялось не давно в Сапога, Sask. Фекуді вандрівки на Аляску. Василиянам дальшого маршу до виреку, старих бабів а не дівчат; французким понам	що попереберались на руських повів „второго” рукополатаня від руських фармарів по кольоніях, аби стали правдивими „руска піпами”. Гурі як найскоршої незалежности від Французів, стану незалежного єпископа, а кандидатам на єго попів все менше розуму, аби повірили єго байкам. Хруням, аби повіривши сьм небелицям записували єму церкви. О. Макарию глибших кншепів. О. Протоєреви Стефанікові ранги вінніпегского єпфа. О. Січинському чотирох „рабинів” поза євобідною” і Тихонові уділу в нихже. Руським римо католікам багато пацьорок, аби Господу під рахубу молились, і все єзубіще шимєтє різали на шканєрї тай цілували, Незалежний Руській Церкві в Канаді дальшого розвитку. Єі євєщенникам дальшої витрєвалости в трудах. Русинам проводирам в борбі з Французами многає літа. А „Ранок” сам собі жєжить много передплатників, добрих дописувателів та перемінє з двотисєчєвника в тисєчєвник.	* * * Годі, годі повадержати Пливучий часочок, Пливе звільня та не значно За рочєшком рочок. * * * Минує давний, лєстав єсенї, З ним надїя вєтала, Щоб враз з давним лиха доля Навіки пропала. * * * Щоб пропала й не верталась До нас мої милі! Щоб з сьм роком заєстєлє До нас, щєсні хвилі. * * * Щоб з сьм роком розпочалось Нам житє новєє, Щоб весєло без журливо Жили ми в єпокою! * * * Щоб в єпокою ми дожили Столітньої днини На утіху і для щєстї Власної України. Г. Т. Вінніпегський Русин.
--	--	---

галицьких злиднів», «Що чувати на Україні», «Вісті зі старого краю», «Українські вісті», «Вісті з України», «Найновіші вісті з України», «Вісті з краю». Щоб висвітлювати складне політичне і господарське ста-

новище в Україні, у виданні часто передруковувалися матеріали з інших часописів.

1919 р., окрім дописів та коротких повідомлень, у газеті вміщувалися статті про діяльність горожансь-

ких українських комітетів і запомогових товариств у містах Канади, а також Червоного Хреста, Федерації українців у США та інших організацій.

Інформацію суспільно-політичного та релігійного характеру надсилали здебільшого священники, фермери, що підписувалися як власними прізвищами, так і псевдонімами або криптонімами: І. Бодруг, А. Вільчинський, В. Доманицький, І. Коцан, В. Купчинський, М. Мирон, В. Овчар, Т. Ю. Попіль, Андрій Придвірний, В. Смух, Т. Томашевський, М. Чайковський, Й. Чернявський, Парафіяннин, Православний Русин, Учасник та ін. Однак більша частина публікацій не була підписаною.

У газеті «Ранок» публікувалися оповідання з життя українців у Канаді й Галичині, релігійно-патріотичні вірші таких авторів, як: І. Бодруг (під крипт. Ів. Б.), П. Божик, Н. Бурака, І. М. Глова, І. Григораш, І. Гук, П. Зварич, О. Кирилів, М. Мирон, І. Новосад, В. Овчар, І. Кв. Окрім того, друкувалася поезія О. Гриця, О. Кониського, О. Маковей, В. Самійленка, Т. Шевченка, вміщувалися твори М. Островського, К. Рой, Л. Толстого у перекладі українською мовою.

Редакція часопису упродовж його існування наголошувала на необхідності збереження духовної незалежності через освітньо-релігійну діяльність. Полемічні матеріали, різноманітні дописи свідчили про її небайдужість до канадських та українських справ, кінцевим результатом яких «буде гарна українсько-канадійська культурна родина, що принесе славу цілій Руско-Українській землі» (1911. — № 26).

Останній номер часопису вийшов 30 червня 1920 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 144—145; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2151, 2153.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2468; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 318; 3-за куліс «Канадійського Фермера» // Робучий Народ. — 1909. — Ч. 3. — С. 5; Чи нам треба свої народньої часописи? // Український Голос. — 1910. — Ч. 1. — С. 6; Заморська Україна в 1910 році // Новий Край. — 1911. — Ч. 2. — С. 1; Дрібні Вісті // Там само. — 1913. — Ч. 2. — С. 1; Історія Української Еміграції в Канаді: За час від 1890 до 1930 року. — Вінніпег, 1930. — С. 59—60, 81; Марунчак М. Студії до історії українців Канади / М. Марунчак. — Вінніпег, 1966—67. — Т. 2. — С. 351; Т. 3. — С. 24—27; Тесля І. Українці в Канаді — їх розвиток і досягнення / І. Тесля, П. Юзик. — Мюнхен, 1968. — С. 34; Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для українських меншин в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 93—94,

99, 159; Guide to ukrainian canadian newspapers, periodicals and calendar-almanacs on microfilm, 1903—1970 / Frances F. Swygira. — Edmonton, Alberta, 1985. — Р. 50; Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891—1991) / М. Боровик. — Монреаль ; Оттава, 1991. — С. 57—58; Марунчак М. Г. Історія українців Канади / М. Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 248—251; Marunchak M. H. The Ukrainian Canadians: A History / M. H. Marunchak. — Winipeg ; Ottawa, 1992. — Р. 263—265; Марунчак М. Читальні й просвітні організації в піонерській добі та їхнє націотворче значення / М. Марунчак // Життєвий досвід українців у Канаді : рефлексії / редкол.: О. Герус, І. Герус-Тарнавецька, С. Ярмусь. — Вінніпег, 1994. — С. 109, 119.

Л. Сирота

313

РІДНИЙ КРАЙ: Часопись політична, економічна, літературна і наукова (1905—1907 ч. 18); Українська часопись (1907 ч. 1—12, 1908—1910 ч. 48); Часопись громадська і літературна (1910/1911); Часопись літературна і громадська, з малюнками (1912); Часопись літературна і громадська, з ілюстраціями (1913—1914); Газета Гадяцького Земства (1917—1918). — Виходить раз на тиждень (1905—1909), тричі на місяць (1910/1911), двічі на місяць (1912—1913), 1 раз на місяць (1914), двічі на тиждень (1918). Р. 1. Ч. 1. 1905, 24 дек.

Ред. одвічальні М. Дмитрієв, Гр. Коваленко (1905—1906 ч. 26). *Ред.-вид.* М. Дмитрієв (1906 ч. 27 — 1907 ч. 11), О. Косач (1907 ч. 12), О. Косач (Олена Пчілка) (1907 ч. 1—12, 1908—1910). *Ред.* О. Косач (Олена Пчілка) (1907 ч. 13—18, 1918 № 1—5), А. К. Нижицький (1918 № 6—8), І. Косенко (1918 № 9), А. В. Дмитрієв (1918 № 56—73). *Відповідає за ред.* Петро Новиков (Новиків) (1918 № 1—55). *Ответственный ред.* Г. Ф. Тарасевич (1918 № 56—73). — **Полтава** (1905—1907 ч. 18); **Київ** (1907 ч. 1—12 — 1913); **Гадяч** (1914—1918), **1905—1918:** *Видає* Гр. Маркевич (1905—1906 ч. 26); *Вид.* М. Дмитрієв (1907 ч. 13—18). *Електрич. друк.* Г. І. Маркевича, Полтава, ул. Котляревського, Панський ряд (1905—1906); *Друк.* Ф. Ф. Шиндлера (Шиндлера), Полтава, Кузнецька ул., свій буд. (1907 ч. 1—18); *Друк.* К. Н. Милевського, Київ, В.-Владимірська ул., 31 (1907 ч. 1—3); *Друк.* К. Н. Милевського і К°, В.-Владимірська ул., 31 (1907 ч. 4—12, 1908); *Друк.* 1-ї Київської Друкарської Спілки, Київ, Трьохсвятит., 5 (1909—1914); Гадяцька Земська *друк.* (1917—1918). *Адр. ред.:* Полтава, книжн. магазин Маркевича, б-р Котляревського (1905 ч. 1), Полтава, Протопо夫ська ул., б. Оксоюза, № 41 (1906—1907); Київ, Маріїнсько-Благовіщенська ул.,

РІДНИЙ КРАЙ

Часопись політична, економічна, літературна і наукова.

ВІХОДИТЬ РАЗ НА ТИЖДЕНЬ У ПОЛТАВІ.

РІК ПЕРШИЙ.

Число 45.

11 грудня (ноября) 1906 року

Передплата приймається у Полтаві в конторі «Рідного Краю» на Протопопівській ул., будинок Оксоза № 41, біля поштово-телег. контори.

Передплата на рік 3 карбованці, на 1/2 року 1 карб. 80 коп., на місяць 35 коп., з пересилкою; окремо число 8 коп. За кордон на рік 5 карб. Окремі числа за кордоном по 10 коп.; на вокзалах заміньці по 10 коп.

Річні передплатники можуть платити по 1 карбованцю за кожні 4 місяці вперед. За переміну адреса треба платити 20 коп.

Передплата приймається тільки з 1 числа кожного місяця. За оповіщення в «Рідному Краю» після тексту треба платити за два рядки (стрічку) нумерації 15 коп. Спереду тексту плата усього, за поміщення оповіщення вартує і втрата — безплатно.

Листи і рукописи треба засилати по адресі: Полтава Редакція «Рідного Краю» Протопопівська ул., будинок Оксоза, № 41, біля поштово-телеграфної контори.

Рукописи мають бути написані праворучом «Рідного Краю» і тільки з одного боку листа, зоставляючи великі поля.

Як треба було, редакція скоротуватиме і виправлятиме рукописи.

До кожної рукописі має бути вложено підпис автора і його адреса. Не прийняті до «Рідного Краю» праці повертаються авторам за їх кошт, а як не будуть платі з редакції 2 місяці, то знищуються.

Тих передплатників, що не доплатили грошей докінця року, — просимо швидче засилати їх.

ЗМІСТ: Українська шкільна справа. — Пояснення Сената про вибори у Державну Думу. *Вл. Д.—ій.* — Про вжитки Полтавських хліборобів. *Д. Падалка.* — Український збірник на чужині. *Олена Пчілка.* — Народна школа імені П. Куліша у Борні. *Дублянського.* — Моє бажання. Вірш. *Зімба.* — Дим. Нарис. *А. Каченка.* — Бабуся. Вірш. *Тимоха І.К.—а.* — З життя партії. — По Україні. — З життя в Росії. — Що діється по інших державах. — Дописи. — Бібліографія. — Листування редакції. — Оцівистки.

Українська шкільна справа.

Питання про націоналізацію школи на Україні, про українську школу для українського народу становиться все ширше, звертає на себе все більшу увагу...

Ще у тому році губернський з'їзд учителів і діячів на полі народної освіти — у Полтаві рішучо і одностайно висловився за те, щоб народна школа на Україні була українською. Той же з'їзд признав потрібним 1) щоб для учителів зараз же були відкриті курси п'ять історії України, по українській мові, та історії української літератури, 2) щоб по школах, де вчать на учителів (учительські інститути, семінарії й інші) були заведені оці науки.

Далі з'їзд постановив прохати, щоб по університетах Київському, Харківському й Одеському були відчинені окремі кафедри по цих науках, а ще й до того по українській етнографії та історії її.

За останній час українські часописи широко підтримують думку націоналізації школи на Україні.

У Києві студенти університету оце у жовтні постановили добиватись, щоб засновані були оці кафедри і ще й кафедри досліджування економічних відносин на Україні.

Рада професорів Харківського університету, на підставі постанови студентів і відома двох жіночих українських гуртків: Харківського й Полтавського, — обговорювала теж саме питання і взагалі призначила бажанням, алеж поки що на це нема грошей...

Цікаві відносини до цієї справи — учнів різних середніх шкіл...

Здається, без міри гнали з цих шкіл усе рідне, українське. Українець родом, ідучи до середньої школи повинен був учитись усяким мовам: і московській, і німецькій, французькій, латинській і иншим. Не вчать його тільки своєї рідної — материнської мови — української. Не чує він від учителів і про історію розвитку рідної літератури, не читає у школі творів кращих письменників... Не дивлячись на те, серед учнів не вмерло бажання учитись усьому цьому, щоб бути справжніми синами свого народу, щоб далі у життя ближче підійти до справжніх духовних потреб його, до його думки, до його бажань...

За останні 2 тижні ми бачимо, що до українського щоденника «Рада» з Полтави, Житомира, Умані, Нового Бугу, Бару і инш. — звідусіль засилає молодь середніх шкіл свої привітання Київським студентам, що добивались українських кафедр...

Сподівається та молодь хоч у університеті почути правдиву й простору історію свого народу: добре навчитись рідній мові...

Алеж коли ці середні школи існують на гроші й українського народу, коли вони на Україні і для цього народу — наші діти мають право вчитись своїй мові там, де звичайно вчать мовам, себ-то у середній школі... Вони мають право так само просторніше чути історію рідного краю і свого народу... Вимагати цього права, більшого — домагатись його повинні ті, на кому лежить перший обов'язок дбати про молодь, — себ-то їх батьки й матері... Вони повинні скрізь, і в пресі, і в зібраннях, і, в педагогічних товариствах — скрізь становити це питання...

№ 97 (1907—1909); Благовіщенська ул., № 115 (1910 ч. 33—48), ч. 101 (1910/1911—1913); Гадяч, Полтавської губ. (1914), Середня вул., Земська друк. (1918). *Адр. контори*: Гадяч, Земська Управа (1918).

Вийшло: 1905 — Р. 1 ч. 1, 1906 — Р. 1 ч. 1—51/52, 1907 — Р. 2 ч. 1—18, 1—12, 1908 — Ч. 1—46, 1909 — Ч. 1—32, 1910 — Ч. 33—48, 1910/1911 — № 1—4/5, 6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14—16/17, 18, 19/20—22/23, 24, 25/26—28/29, 30, 31/32, 1912 — № 1—16/17, 18, 19, 1913 — № 1—5, 1914 — № 1—6, 1915 — № 1—3, 1916 — № 4, 1917 — № 1—118, 1918 — Р. XIII № 1—73; *Ф.* від 29,5×22 см до 26×18 см (1905—1914), 45×34 см (1918); *Обс.* 16—20 с. (1905—1910, 1914), 32 с. (1910/1911, 1913), 24 с. (1912), 4 с. (1918); *Передп.*: на рік з пересилкою 3 карб. (руб.) (1905—1907 ч. 18, 1908 ч. 29—46, 1910/1911—1914), за границю 5 кар. (1905—1906), 4 руб. (1907 ч. 1—18), 2 руб. (1907 ч. 1—12), 6 карб. (1908), по земській пошті 4 карб., по державній пошті 5 карб. (1918), до кінця року 1 руб. 25 коп. (1907), 4 карб. (1908 ч. 1—28, 1909—1910). *Ц.* окремого числа 8 коп. (1905—1908), 10 коп. (1909—1910, 1918 № 9—58), 12 коп. (1910/1911—1914), 2 к. (1918 № 1), 4 коп. (1918 № 2—6), 15 коп. (1918 № 59—73), за границею, по вокзалах залізниць по 10 коп. (1906—1908).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1905 — Р. 1 ч. 1, 1906 — Р. 1 ч. 1—19, 21—51/52, 1907 — Р. 2 ч. 1—6, 8—18, 1—12, 1908 — Ч. 1—46, 1909 — Ч. 4, 1910 — Ч. 33—34, 38—46, 48, 1910/1911 — № 1—31/32, 1912 — № 1—19, 1913 — № 1, 1914 — № 2; **НБУВ**: 1905 — Р. 1 ч. 1, 1906 — Р. 1 ч. 1—19, 21—51/52, 1907 — Р. 2 ч. 1—6, 8—18, 1908 — Ч. 1—45, 1909 — Ч. 1—32, 1910 — Ч. 36—48, 1910/1911 — № 1—31/32, 1912 — № 1—19, 1913 — № 1—5, 1914 — № 1—6, 1915 — № 1—3, 1916 — № 4, 1917 — № 63—75, 77, 78, 80, 83, 84, 87—92, 103—118, 1918 — Р. XIII № 1—6, 9—13, 16—20, 23—27, 31, 44—73; **ДНАБ**: 1906 — Р. 1 ч. 8, 13, 1907 — Р. 2 ч. 1—10, 15—17, 1908 — Ч. 24—26, 35, 1915 — № 1—3, 1916 — № 4, 1917 — № 115, 1918 — Р. XIII № 2, 4—6, 8, 10—15, 17—30, 32, 34, 38, 39, 45, 59, 61—63, 67—69; **ОДНБ**: 1906 — Р. 1 ч. 1—51/52, 1907 — Р. 2 ч. 1—6, 8—18, 1908 — Ч. 1—46, 1909 — Ч. 1—15, 1910/1911 — № 1—7, 9—19, 21, 22, 24—31/32, 1912 — № 1—18, 1913 — № 1, 3, 1914 — № 6; **ХДНБ**: 1907 — Р. 2 ч. 1—12, 1908 — Ч. 1—45, 1910/1911 — № 1—31/32, 1912 — № 1—19, 1913 — № 1—5, 1914 — № 1—6.

Примітки: У № 62—73 за 1918 р. — назва: «Газета Гадяцького Земства «Рідний Край». У

1905—1906 рр. — співредактор Панас Рудченко (псевд.: Панас Мирний). Автор малюнка на обкладинці ч. 8 за 1906 р. — Г. Коваленко, на обкладинках чисел за 1910/1911 рр. — Опанас Сластіон. Ч. 20 за 1906 р. і ч. 6 за 1907 р. конфісковано. 7 квітня 1907 р., на 18-му числі, видання часопису у Полтаві припинилося і відновилося 20 жовтня 1907 р. у Києві з початковою нумерацією чисел, але без нумерації подальших річників. На ч. 33—48, що виходили від 6 січня до 31 липня 1910 р., зазначено: «до р. 1909». У серпні—листопаді 1910 р. видання часопису призупинено через брак коштів. Від грудня 1910 р. до жовтня 1911 р. виходив як річник — 1910/1911. З початком війни, влітку 1914 р., видання часопису призупинено російською адміністрацією. У 1908—1914 рр. — додаток для дітей: «Молода Україна». 1918 р., від № 59, текст газети друкувався українською і російською мовами, у № 73 — російською мовою.

Часопис «Рідний Край» — одне з перших періодичних видань українською мовою, що почало виходити у Полтаві після оголошення Маніфесту 17 жовтня 1905 р., яким цар Микола II дарував підданам громадянські права (нові правила про друк почали діяти з 24 листопада). Від 20 жовтня 1907 р., після піврічної перерви, спричиненої тижневим закриттям друкарні Ф. Шіндлера через опублікування фейлетону Л. Старицької «Усміх і горе!» про фінансові витрати Державної думи та відмову цієї й інших друкарень Полтави друкувати «Рідний Край», часопис продовжив вихід у Києві, згодом — у Гадячі, де впродовж 1917—1918 рр. виходив як суспільно-громадська газета Гадяцького земства, що відстоювала принципи вільного розвитку української державності.

Відтворюючи настрої, думки та прагнення української радикальної інтелігенції, у програмній статті «Рідного Краю» відзначалося: «...виходимо на широкій світ, щоб промовляти до цілого народу нашого, щоб укупі з ним боротися за кращу долю для всіх трудящих, покривджених, обідраних, щоб визволити людей наших і цілий наш милий край з неволі...»; у зверненні до прихильників наголошувалося: «Наша часопись має служити інтересам людности нашого краю, віяснювати усяки потреби народні, повідомляти про все, що діється у всякому закутку України, боронити усяке добре діло, яке де почнеться, боротися проти усякого лиха і кривди, хочби тая кривда виходила від сильних і багатих» (1905. — Ч. 1).

Від першого року видання редакція приділяла належну увагу питанням історії, етнографії, народній творчості, розвитку української мови і літератури, інформувала про суспільно-політичне і культурне

життя українців у Росії, Галичині, на Буковині. На сторінках часопису друкувалися наукові статті й нариси з історії України (Г. Коваленко «Оповідання з історії українського народу» (1906. — Ч. 15—42), Л. Падалка «Через віщо склалася і що означає назва «Малороссія»» (1906. — Ч. 17), «Про землі, з яких складається Русь-Україна і про людність, яка її заселяє» (1906. — Ч. 27—33); історико-літературні і мистецькі розвідки, літературно-критичні й оглядові статті з питань мистецтва, етнографічно-літературні нариси Григорія Ашкаренка, Антона Крушельницького, Миколи Лисенка, Олени Пчілки (псевд. О. Косач), Опанаса Сластіона, П. Сорочинського, Стороннього (псевд. Миколи Залізняка), Григорія Шерстюка та інших авторів; офіційну нормативістику та публіцистичні матеріали щодо української мови, народного шкільництва в Україні, Галичині та на Буковині, заснування українських кафедр в університетах, з

якими пов'язувалася «повнота національного життя й розвою» (Цюпа А. Голос науки в справі українських кафедр. — 1907. — Ч. 8), а також передові статті й кореспонденції про громадське життя, діяльність Державної думи й українських послів у ній; щорічні огляди суспільно-політичного і культурного життя й актуальні інформаційні повідомлення, замітки під рубриками: «Що діється на Україні і серед українців» (згодом — «По Україні» або «На Вкраїні» з постійною підрубкою «Галичина» чи «В Галичині»), «З життя в Росії» («Життя Росії»), «Що діється по інших державах» (пізніше — «С чужих країн» або «По чужих країнах»), «Українське слово й мистецтво», «З життя партій і спілок» (1906—1907 рр.), «Спілки й господарство» (від 1908 р.), «Вісті», «Допис» («Дописи»), «Бібліографія». Визначивши своїм «найпершим завданням ширити між українцями українську національну свідомість» (1910. — Ч. 48), «хоч дорікатимуть, — застерігала Олена Пчілка, — виключним націоналізмом», «шовінізмом», «антисемітизмом» (1912. — № 1), редакція часопису публікувала матеріали про втрачене національне коріння українськими переселенцями до Сибіру (Кашенко А. Перерід. — 1908. — Ч. 11; Огієнко І. Доля переселенців або Пекучі справи. — 1908. — Ч. 15) тощо. Ці та інші актуальні питання громадського і національно-культурного життя українського народу порушувалися і коментувалися під рубрикою «Теревені», які вела Хтось (псевд. Ольги Косач). Окрім того, на сторінках часопису друкувалися кореспонденції і повідомлення про організаційну діяльність Українського політичного клубу в Петербурзі, народні віча у Галичині, листи про роботу осередків українського руху у Києві та інших українських містах, кореспонденції «Із життя українців на чужині», матеріали циклу «Відродження давнього українського життя», а також статті і розвідки Олени Пчілки, М. Дмитрієва, М. Лисенка, К. Поліщука, О. Сластіона про кобзарство, різьбу по дереву й інші художні промисли.

1918 р. газета, висвітлюючи суспільно-політичні події в контексті розвитку української державності (Понурий С. Що обіцяли і що дали народові «большевики». — № 9; Державний переворот у Києві. — № 17; Українська державність та її вороги. — № 46), порушувала проблеми існування державної мови в Україні (Державна мова на Україні. — № 53) та викладання українською мовою у школах (За рідну мову в школі. — № 56). Багата інформація про важливі події громадського життя повіту і України подавалася під рубриками «Офіціальний відділ», «Місцевий відділ»,

«За кордоном», «Військові вісти», «Останні вісти», «Ріжні звістки», «Звістки».

У часописі постійно містилися ґрунтовні статті і розвідки, ювілейні матеріали і посмертні згадки про таких визначних діячів української літератури, мистецтва і науки, як Володимир Антонович, Євген Гребінка, Борис Грінченко, Павло Житецький, Марія Заньковецька, Микола Ковалевський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Лисенко, Марія Маркович (псевд.: Марко Вовчок), Михайло Старицький, Іван Тобілевич (псевд.: І. Карпенко-Карий), Іван Франко. Ювілейним датам Т. Шевченка були присвячені ч. 8 за 1906 р., ч. 9 за 1907 р., ч. 7 за 1908 р., а пам'яті І. Котляревського — ч. 36 за 1906 р., Г. Квітки-Основ'яненка — № 46 за 1918 р. та ін. Глибиною аналізу позначені також історико-літературна розвідка Олени Пчілки про творчість Т. Шевченка «Український національний скарб» (1912. — № 3—4, 7) та її ж авторства статті і розвідки: «Наші поети з народу» — про творчість Михайла Кравченка, Корнія Гуленка, Івана Рудого, Трохима Романченка (1908. — Ч. 23, 24, 29), «Українські поети з народу» (1912. — № 10), спогади Миколи Байздrenка про М. Дмитрієва «Над свіжою могилою» (1908. — Ч. 30—32) тощо.

Помітне місце на сторінках видання відводилося художнім творам українських письменників, зокрема поезії Христі Алчевської, Пилипа Головка, Пилипа Капельгородського, Надії Кибальчич, Олекси Коваленка, Ольги Косач (під псевд. Н. Кочубейвна і Олена Суботенкова), І. Левченка, Сергія Мартоса, Олександра Олеся, Никонора Онацького, Ф. Полтавця, Володимира Самійленка, Павла Тичини, Лесі Українки, Спиридона Черкасенка, Дмитра Яворницького, поетів «із селян і робітників» Мусія Бандуриста (псевд. Мусія Федорова), Корнія Гуленка, Миколи Коваленка, Данила Колодяжного, Трохима Романченка; оповіданням, повістям і драматичним творам Ганни Барвінок, Івана Бібіка, К. Ванченка (псевд. Костянтина Писанецького), Петра Гая (псевд. П. Гаєнка), Миколи Глека (псевд. Миколи Гатцука), Михайла Гоголя, Грицька Григоренка (псевд. Олександри Косач), Миколи Дніпрового (псевд. Адріана Кашенка), В. Дорошевича, М. Кропивницького, Гаврила Левченка, Євгена Мандичевського, Людмили Маркович, Панаса Мирного, Миколи Новицького, Омеляка Островського, М. Пилиповича (псевд. Модеста Левицького), Олени Пчілки, Селянина К. (псевд. Миколи Коваленка), Катерини Чайки, Г. Ясинського, З. Яценка та ін. Зразки народної творчості від 1912 р. публікувалися під рубрикою «З народних уст».

У перших два роки редакція постійно друкувала огляди преси, як-от Гр. Сьогобочного (псевд. Г. Коваленка): «Огляд українських місячників», «Що пишуть по інших часописах», Г. Ш. (крипт. Г. Шерстюка) «З українських журналів», М. Д. (крипт. М. Дмитрієва) «Українські часописи Галичини, Буковини і Америки», а також статті Т. Татарина «Українська преса на селі» і «Українські часописи між робітниками» та ін.

Останні сторінки журналу містили оголошення про роботу українських книгарень та передплату періодичних видань.

Видання існувало лише завдяки передплаті, яка, однак, не покривала витрат, що і спричинювало перерви у його видаванні. Незважаючи на важкий матеріальний стан, редакція не просила виписувати часопис «з якоїсь патріотичної добрودійності», вважаючи, що така просьба «супротивна нашій самоповазі» (Від Редакції. — 1910. — Ч. 1).

Останній (73-й) номер газети вийшов 5 грудня 1918 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х., 1930. — С. 136; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 18; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917) : список / уклад.: О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 15—16; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 87—88; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1271, 15521.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2520—2521; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1987. — Т. 3. — С. 102; Кондра С. Спроба реєстру української періодичної преси 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 999; В. А. [Андрієвський Віктор]. З історії української преси «Рідний край»: «Родной край» / В. А. // Краківські Вісті. — 1941. — Ч. 75. — С. 5; Тернопільський Ю. Л. Українська преса з перспективи 150-ліття / Ю. Л. Тернопільський. — Джерзі Сіті, 1974. — С. 24; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 462—466; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 159—160; Самойлов Ф. О. Шляхом національного відродження: українська преса у 1905—1907 рр. / Ф. О. Самойлов // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 124—125; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів,

1995. — С. 29—32; Гутковський В. Формування українського інформаційного простору Наддніпрянської України і його роль у суспільно-політичному житті нації (1900—1907 рр.) / Василь Гутковський // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 353—355; Михайлюта В. Синкретизм культурних, національних та суспільно-політичних поглядів на сторінках журналу «Рідний край» (1905—1916 рр.) / Валентина Михайлюта // Українська періодика: історія і сучасність : доп. і повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. — Львів, 2003. — С. 289—296.

М. Галушко

314

РУСКА ХАТА: Ілюстрована часопись літератури, штуки і сучасного житя. — Виходить 5-го і 20-го кожного місяця. Р. І. Ч. 1. 1905, 5 н. ст. січ.

Видає і за ред. відповідає (1905 ч. 1—4), *відвічальний ред.* (1905 ч. 5 — 1906) Денис Сембратович. — **Львів, 1905—1906:** *Видає* Денис Сембратович і Спілка (1905 ч. 5—8); *Вид.* Александер Денис Сембратович і Ярослав Небиловець (1905 ч. 9 — 1906). «Друкарня Уділова», Львів, ул. Коперника, ч. 20 (1905 ч. 1—14); «Загальна Друкарня» у Львові, ул. Академічна, ч. 8 (1905 ч. 15/16 — 1906). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Бляхарська, ч. 8.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1—10/11, 12/13—15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1906 — Р. II ч. 1; *Ф.* 31×23 см; *Обс.* 16—20 с.; *Передпл.:* на рік в Австрії 12 кор., в Росії 8 руб., в Америці 3 дол.

Наявність у фондi: **ЛННБ:** 1905 — Р. І ч. 1—12/13, 15/16—23/24, 1906 — Р. II ч. 1; **ХДНБ:** 1905 — Р. І ч. 1—23/24.

Розпочинаючи видання органу українських «модерністів», редакція у передовій статті «Від Видавництва» відзначала: «...серед нашої суспільности багато читаючої публіки, яка прагне здорової літературної поживи, але «Літер.-Наук. Вістник» для неї за тяжкий; в кожній інтелігентній родині є члени старші і молодші, більше і менше образовані, так що в таких родинах приступнійше літературне видане являється просто konieczністю; в кінці й найповажніший, найбільше образований чоловік бажає деколи для свого духа лекшої поживи, як та, що її дають строго наукові видання» (1905. — Ч. 1). Вона вважала, що «Руска Хата» мала заповнити саме цю видавничу прогалину.

Більшу частину змістового наповнення журналу становили літературні твори: поезія, мала проза, майже не було літературно-критичних публікацій. У ньому містилися вірші М. Вдовиченка, І. Грабовича, В. Іванця, П. Карманського, О. Коваленка, О. Луцького,

Ф. Михайліва, В. Пачовського, О. Шпитка, С. Яричевського, прозові твори Л. Андрєєва, В. Бірчака, В. Будзиновського, К. Гамсуна, С. Єлпатьєвського, П. Карманського, Ф. Мазураніча, М. Михньовського, К. Міксата, М. Олійника, М. Руса, І. Франчука, М. Яцківа.

Хоча редакція задекларувала, що популяризуватиме всі галузі науки, в «Рускій Хаті» опубліковано небагато наукових розвідок: М. Кос «Надзорість у дітей», «Український літературний рух в 1904 р.», М. Павлик «Переписка Михайла Драгоманова з Наталією Кобринською», Микола Ч... (псевд. М. Чайковського) «Соняшні та місячні затьми», «Джон Рескін і його погляди».

Михайло Кос, аналізуючи найважливіші прояви літературного життя у статті «Український літературний рух в 1904 р.», зводив тему до обговорення двох подій — 30-літніх ювілеїв літературної праці М. Павлика і творчої діяльності І. Нечуя-Левицького. Серед творчих портретів визначних діячів української культури і літератури — статті про Іларіона Грабовича та Данила Мордовця.

У «Рускій Хаті» містилися поодинокі статті на суспільно-політичні теми («Рускі політичні процеси в Галичині», «Вісти з України»).

Журнал добре ілюстрований. Фотографії, вміщені у виданні, — це переважно портрети визначних українських письменників і діячів культури: В. Бірчака, В. Будзиновського, М. Драгоманова, П. Карманського, Н. Кобринської, С. Крушельницької, М. Лисенка, О. Луцького, І. Нечуя-Левицького, М. Павлика, В. Пачовського, К. Трильовського, М. Яцківа та ін.; репродукції І. Їжакевича, В. Ковальського, П. Массані. Тут надруковано також репродукції малюнків і гравюр Т. Шевченка, серію малюнків, темою яких були події російсько-японської війни, статті, оздоблені графічними орнаментами.

Останні дві-три сторінки журналу традиційно відводилися під рекламу. Редакція заохочувала підприємців, власників торговельних і промислових фірм надсилати оголошення і рекламну інформацію, «через що піднесеться наша національна торгівля і промисл, а наше видавництво зискає матеріальну підставу до сповнення своєї задачі».

Із «Рускою Хатою» співпрацювали: В. Бірчак, П. Карманський, О. Кобилянська, Б. Лепкий, О. Луцький, О. Маковей, В. Пачовський, О. Шпитко, В. Щурат, М. Яцків та ін.

1906 р. видавці скаржилися на скрутне фінансове становище видання: «За нами недобори, довги, про-

Виходить 5-го і 20-го кожного місяця.

Редакція і Адміністрація: Львів, улица Бляхарська ч. 8.

Передплата на рік 1905 вносить: В Австрії 12 корон; в Росії 6 рублів; в Америці 3 долари.

Від Видавництва.

Від довшого часу відчуваєть ся серед нашої суспільности недостача ілюстрованого літературно-наукового письма для родин, яке відповідаючи тим вимогам, що їх тепер кладеть ся до науки і літератури, рівночасно своєю популярністю могло б собі підбити як найширші круги нашої читаючої публики.

Таким письмом старала ся свого часу бути „Зоря“, однак вона обнімала лиш невеликий круг найбільше образованої нашої публики, якій як-раз не вистарчала, і тому застановлено видаване її, починаючи на її місці видавати „Літературно-Науковий Вістник“.

Сей, справді по європейски ведений місячник сповняє без сумніву свою культурну місію дуже добре, але сповнюване місії приступного, популярного, ілюстрованого, літературно-наукового письма для родин не є його метою.

А потреба такого письма є загальна в як найширшій того слова значіно. Є-ж серед нашої суспільности багато читаючої публики, яка прагне здорової літературної поживи, але „Літер.-Наук. Вістник“ для неї за тяжкий; в кожній інтелігентній родині є члени старші і молодші, більше і менше образовані, так що в таких родинах приступніше літературне видане являєть ся просто konieczністю: в кінці й найповажніший, найбільше образований чоловік бажає деколи для свого духа лекшої по-

живи, як та, що її дають строго наукові видання. Отсю люку в наших виданнях має заповнити власне наше видавництво „Руска Хата“.

„Руска Хата“ містити-ме поезії, оповідання, повісті і т. п., то значить все те, що означаєть ся загальним понятєм белістики, популяризувати-ме всі галузи науки; давати-ме займаючі описи подорожній; обговорювати-ме всі важніші прояви нашого літературного життя, подаючи літературні портрети визначніших діячів нашої літератури та критичні огляди поодиноких визначніших творів, при чім не занедбувати-ме інформувати своїх читачів про важніші прояви в заграничних літературах; в кінці подавати-ме бібліографію нашої літератури. Розумієть ся, що на сей різнородний зміст зложать ся як твори оригінальні так і перекладані і таким чином читачі „Рускої Хати“ мати-муть нагоду пізнавати що найліпше і найцікавіше з чужих літератур.

Приступаючи до сповнення нашої задачі, ми запевнили собі літературну поміч наших найвишнійших письменників, а на отсім місці звертаємо ся до всіх робітників пера з просьбою о поміч, зазначаючи, що радо містити-мемо все, в чім побачимо хоч дрібку правдивого талану і що своїм змістом не буде йти в розріз із вселюдськими ідеалами добра і краси. Доложимо всіх сил, щоби нашим молодим літературним талантам спомогти

цеси і ціла фаліянка передплатників за «Бог да простить!» — а перед нами добра воля і певного рода почуте обов'язку». Від того року планувалося суттєво змінити склад редакції, зокрема, її мав очолити Петро Карманський, однак часопис припинив своє існування.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 136; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 89—90; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 191, 2167.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2648; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203—204; Савка М. Руска Хата / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 219—222.

М. Савка

315

САМОСТІЙНА УКРАЇНА: Щомісячна часопись. — Р. І. Ч. 1. 1905, верес.

Видає і за ред. відповідає Олекса Кузьма. — **Львів, 1905:** *Видає* Українська Народня Партия. *Друк.* Народова Манецких, Львів, Коперника, 9. *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Баторія, ч. 24.

Вийшло: 1905 — Р. І ч. 1, [?]; *Обс.* 12 с.; *Ф.* 31,5×21 см; *Передпл.:* на рік 6 руб. *Ц.* окремого числа в Росії 1 руб.

Нааявність у фонді: ЛННБ: 1905 — Р. І ч. 1.

«Самостійна Україна», яка належить до партійних видань соціалістичної орієнтації, видавалася Українською народною партією. Основна програмна ідея УНП, сформульована в опублікованому зверненні «До українського народу», — це самостійна Україна, виборена власними силами.

Діячі УНП на сторінках видання у сміливих формулюваннях закликали до збройної боротьби «за визволення українського народу з під економічного та національного рабства», оскільки, на думку авторів часопису, ніхто з поневолювачів — ні польський уряд, ні московський царат — не здатен добровільно визнати за українцями права на політичну й економічну незалежність і державність. Вони також усвідомлювали, що будь-які спроби українців відвоювати свої права супроводжуватимуться переслідуваннями, арештами, подвійним тиском. Колоніальне становище України (і підпольської, і підросійської) глибоко хвилювало членів УНП: «Нам — цілому народови нашому — віднято

право на працю для себе, право на освіту на мові нашій, право на розвит культурний» («До українського народу»). Статті єдиного числа видання, що містили гостру критику влади, характеризуються експресивно-викривальним тоном.

У виданні опубліковано проект під назвою «Основний закон «Самостійної України», запропонований однією із груп УНП. Партія загалом, як і редакція «Самостійної України», відмовилася від відповідальності за нього, зазначивши, що публікують його як «субстрат до прилюдної дискусії». Автори законопроекту пропонували об'єднання українських земель за принципом спілки «вільних і самоправних земель, утворених на підставі своїх природних особливостей та окремішностей і заселених українцями». До таких земель вони зарахували територіальні одиниці: «Чорноморська Україна, Слобідська Україна, Степова Україна, Лівобережна Україна, або Гетьманщина, Північна Україна, Полісся, або Гайова Україна, Правобережна Україна, Підгірська Україна, Горова Україна і Понадморська Україна». Назву держави запропоновано відповідну до принципу її утворення — республіка Всеукраїнська Спілка.

У положенні «Українці й їх права» йшлося про права на працю, житло, шлюб, віросповідання і т. д. Згідно з проектом, законодавча влада належить раді представників і сенатові, а виконавча — президентові Всеукраїнської Спілки, судова влада — судам і судьям, усі присуди здійснюються іменем республіки Всеукраїнська Спілка.

За проектом, затвердити «Основний закон» повинен Всеукраїнський народний конгрес. Конгрес повинен затвердити закони про працю, пресу, суд присяжних, фінанси, судову організацію, закон про відповідальність міністрів та інших урядовців, про грошову винагороду представників і упорядників, військовий, карні та цивільні закони, закон про шкільну освіту.

Для всіх охочих вступити до УНП, які не могли безпосередньо контактувати з партійцями, у статті «Відповідь» подано перелік основних принципів, на яких ґрунтувалася партійна програма. Це, зокрема, національна самостійність усіх народів як окремих культурних організмів, економічна рівність між людьми без різниці статі, ліквідація експлуатації людини людиною, суспільством, державою й ін.

Автори видання гостро критикували політику царату («Карикатурна царська «реформа»).

На сторінках «Самостійної України» дискутувалася стаття Лозинського, опублікована в «Літературно-Науковому Віснику». Її автор, загалом прихильно висловлюючись про програму УНП, робив висновок,

Знайшовши Вашу адресу в адрес-календарі, посилаємо Вам на огляд нашу часопись.

Ч. I. ВЕРЕСЕНЬ, 1905. РІК I.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Щомісячна часопись.

Редакція і адміністрація:

Львів, ул. Баторія ч. 24.

Видає Українська Народна Партия.

Переплата: на рік . . . 6 руб.

На 1/2 року . . . 3 "

Окреме число в Росії 1 руб.

До українського народу.

На поле боротьби ми виходимо під прапором „самостійної України“ саме в той час, коли царська Росія поробудувать ся та перероблять ся. Ми виходимо під сям прапором на те, щоб здійснити право нашого народу на його свободне національне існування і щоб віддати йому в руки його власну землю з усіма добрими, що на землі і в землі.

Чужинці та бочади напують над нами й вбодують наші добра, терез те геть чужинців і геть наші, хто-б вони не були!

Ми виходимо на боротьбу не за інтереси якоїсь класи чи верстви суспільства, бо не віримо, щоб та чи інша частина суспільства мала більші права, ніж друга. Ми виходимо на боротьбу за інтереси всього народу українського, се-бо то, за інтереси робочих-мас українських, бо український нарід по всій європейській Україні складається із злиднених, бідних, немаючих людей. За тих, у кого є, хто відомлений і ситий, ми не боремося, бо ми боремося проти них.

Виступаючи в інтереси широких мас українських, ми нинішуємо, щоб сам нарід своїми власними силами виборов собі самостійну Україну, бо ми знаємо, що тільки при тій умові ніхто не зможе знов запанувати над Україною, знов видерти її з землі і всі добро з рук українського народу.

І так ми будимо приєднати, прибиті, корінні сили українського народу, ступимо їх до купи, впровадимо в чин і життя і волю спільну силу українців направимо на здобуття самостійної України.

Самостійна Україна має бути тим синтезом, там великим, повним глибокого і широкого змісту словом, в якому осередкують ся всі думки й бажання раба, щоб бути свободним, невольником, щоб бути вільним, атидарів, щоб бути маючим, упосліджених, щоб бути рівними, знешквалених, щоб бути гідними, усіх українців, щоб бути людьми — громадянами цілого світу.

Перед яким ідеалом самостійної України всі згинуть усі сварки, усі ворожнечі, усі безладдя українців; хай усі стески, усі шляхи ведуть до неї; хай усім борцям за щастя, за вивільнення свого народу світить сонце самостійної України.

Ми йдемо — годі з тим ховатись! — до повстання, до оружного повстання за визволення українського народу з під економічного та національного рабства. З жалем у серці, з болем душі, але й з міцним переконанням неминучості і konieczності приходимо ми до потреби повстання. Ніхто дурно не зречеть ся своїх прав, ніхто з намір наших, до якого-б народу вони не належали, не схоче признати українцям справедливості їх домагань і бажань, ніхто не віддасть українському народові його землю й його права. Навішні, всякий захід наш до поворнення нам наших прав людині викликає з боку

правительства царського і з боку московських, польських чи й інших намір найгірші утиски, гоні, часом смертельні нарі.

Повстання се єдина наша оборона і нехай всі затямлять, що ми тільки боронимось, а не нападаємо, боронимо ся, бо ми підтопані й погноєні, бо нашому життю, цілій будущині нашого народу загрожують смерть, та смерть з голоду, з якого гинуть тисячі наших людей по Вкраїні саме тоді, коли чужинці, пані наші, аж токують у роскошах та в золоті. Нам — цілому народові нашому — віднято право на працю для себе, право на освіту на мові нашої, право на розвиток культурний. Ціла купа народів: москалі, ляхи, жиди, німці, мадяри — сидять на нашому народові, як паразити, їдять хліб, зароблений кривавим його потом, роскошують у країні, де тубільці поворнено в раба — цілий нарід раба — і не хочуть признати за українцями інших прав, крім права умерти при роботі на своїх намір, умерти з голоду посеред утворених їх працею бочагів!

Тож повстання проти наших гнобителів і нехай сила розвикає там, де даремні всі поклонні й благання правди та справедливості!

Так готуйтеся же до повстання! Готуйте оружа, готуйте припас, а найбільше гартуйте свого духа! Велике діло настає для українського народу. Його сі стонати під ноги гордість царя з його правительством. По всіх кутках Росії палає погонь пожарів і земля червонить ся під кро-ви. Виконувать ся свобода народів і економічна рівність між членами тих народів. Але ту свободу, ту рівність візьмуть тільки сильні народи, тільки солідарні, єдинодушні, єдиносильні, тільки ті, що не боять ся боротьби, тільки ті, що свою свободу сироплять кровню ворогів своїх! Тож усталайте! Вставайте всі, чоловіцтво й жіноцтво, щоб зоря свободи тих народів не застигла на наших рабських кайданах, бо інакше ніч без кінця й краю буде долею нашого народу до-віку!

ОСНОВНИЙ ЗАКОН „САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ“

Спілки народу українського

(Проект*) утворений групою членів Української Народної Парції).

Основи Всеукраїнської Спілки.

1. Україна є спілка вільних і самоуправних земель, утворених на підставі своїх природних особливостей та окремішностей і заселених українцями. Таких земель є девять: Чорноморська Україна, Слобідська Україна, Степова Україна, Лівобережна Україна або Гетьманщина, Північна

* Сей проект, як зазначено в заголовку, виготовлений одною із груп укр. нац. партій. Партия, як цілість, і редакція „Сам. України“ не беруть на себе одичальності за нього. Тут поміщено його як субстрат до привабливої дискусії.

що ідеалом партії є державна самостійна Україна з капіталістичним устроєм. Значну частину статті автор присвятив доказам, що такий ідеал з соціальної позиції є антипоступовим. На ці закиди редакція видання рішуче відповіла: «Ми... раз і на завжди заявляємо, що нашим ідеалом є соціалістичний лад, але зовсім не такий, як його в собі уявляють панове з Р. У. П або соціал-демократи з їх централістичною всеїдною державою».

Газета містила рубрику «З закордонної України», під якою публікувалася інформація про життя українців у Російській імперії, перебіг Всеукраїнського з'їзду Росії, метою якого було висунути українське питання як політичне і домогтися об'єднання усіх національних елементів. Подавалися тут також матеріали про з'їзд журналістів у Петербурзі, який мав відбутися 6 травня 1905 р. і на який було делеговано представником української преси журналіста «Кіевской Старини». У виданні запроваджено рубрики «Дописи», «Переписка Редакції».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 136—137.

Література: Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 17—18; Савка М. Самостійна Україна / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — С. 229—232.

М. Савка

316

SLUŻBA DWORSKA = ДВІРСКА СЛУЖБА (1905 № 2—6/7): Gazeta dla robotników rolnych powiatu buczackiego i innych powiatów podolskich. — Wychodzi każdego miesiąca. № 1. 1905, czerwiec.

Wyd. i odpowiedzialny red. Anzelm Mosler. — **Buczacz, 1905: Druk. i litogr.** St. Chowańca w Stanisławowie. *Adp. red. i adm.:* Dr. Mosler, Buczacz.

Вийшло: 1905 — № 1—6/7; Ф. 24×13,5 см; Обс. від 16 с. до 48 с.; *Передпл.:* за півроку з пересилкою 30 centów. Ц. окремого номера 6 halery (3 cent.) (1905 № 1), 5 centów (1905 № 2—5), 10 ct. (1905 № 6/7).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1905 — № 1—6/7.

Двомовна газета, видавцем і редактором якої був А. Мозлер — адвокат за професією і радикал за політичними переконаннями, відтворювала важке безправне життя двірських робітників (форналів) Бучацького повіту (Тернопільщина), друкуючи матеріали про їхню долю у формі запитань і відповідей, публіцистичні статті («Хто має найбільшу міць межі

тими, що старшують над людьми?», «Чому в сій газеті пише ся найбільше проти малих посіпаків?», «Що то є: суспільні кляси, боротьба кляс, буржуазія, пролетарія, капіталізм і організація?», «Rekruci», «Panowie posesowowie a wybory», «Що буде з того?»), кореспонденції з

різних місцевостей повіту під рубриками «Z folwarków i gorzelń», «З бучацького двору», «Ze stajen i pałaców», в яких наводилися конкретні факти знущання над робітниками. Після кореспонденцій із фільварків і гуралень у кожному номері подавалися коментарі «Od Redakcyi», іноді — панське «Sprostowanie» лише польською мовою.

Українською мовою в газеті надруковано «Формальський катехизм» Василя Семаки у формі запитань і відповідей, статтю про пияцтво «Яке життя така смерть», а також оповідання Осипа Назарука (під крипт. О. Н.) «Раз му було добре» і «Двадцять чотири літ життя Луця Боронюка», переклади повістей М. Салтикова-Щедріна «Як хлоп прогонував пана і жида» і «Дикий дідич», вірші Василя Семаки («Хлопська доля») і Михайла Козловського («Доля дворака»).

Видання газети припинилося на двічі конфіскованому ч. 6/7 у грудні 1905 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. : К., 1930. — С. 277—278; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1992.

Література: Кривецький І. Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріали з рр. 1882—1927 / І. Кривецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР. — Вінниця, 1927—28. — С. 12; Галушко М. В. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2008. — С. 87—88.

М. Галушко

317

ТАВРИЧАНИНЪ: Ежедневная общественная, экономическая, литературная и политическая газета (1905 — 1910 № 283); Прогрессивная газета (1910 № 284 — 1911 № 354); Вечерняя ежедневная газета (1914 № 855—857). — Выходит по понедельникам и четвергам (1911 № 349), ежедневно (1911 № 361 — 1914). Г. I. № 1. 1905, [21 сент.].

[Ред.]. М. М. Коломійцева (1905, 1906, 1914), Д. В. Коломійцев (1906—1914). *Отвѣтственный ред. и изд.* Даниїль Коломійцевъ (1911 № 349, 351, 353 — 1912 № 811). — **Симферополь, 1905—1914:** Тип. газеты «Тавричанинъ» Д. В. Коломійцева (1911 № 349, 351, 353 — 1912 № 811). *Адр. ред., конторы и тип.:* по Госпитальной ул., д. Новиковой (1911 № 349, 351, 353), Пассажд М. Л. Анжело, № 4 (1912 № 811).

Вийшло: 1905 — Г. I № 1—10, 1906 — Г. I/II № 1—47, 1907 — Г. II/III № 48—68, 1908 — Г. III/IV № 69—133, 1909 — Г. IV/V № 134—235, 1910 — Г. V/VI № 236—333, 1911 — Г. VI/VII № 334—576, 1912 — Г. VII/VIII № 577—815, 1913 — Г. VIII/IX № 816—848, 1914 — Г. IX/X № 849—859; Ф. 61×42 см (1911 № 349, 351, 353), 55×42,5 см (1912 № 811); *Обс.* 4—6 с.; *Передпл.:* на годъ — 4 руб. Ц. окремого номера 3 коп. (1911 № 349), 5 коп. (1911 № 351, 353), двѣ коп. (1912 № 811).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1911 — Г. VI/VII № 349, 351, 353, 1912 — Г. VII/VIII № 811; НБУВ:

1909 — Г. IV/V № 213, 1911 — Г. VI/VII № 349, 1912 — Г. VII/VIII № 600.

Примітки: Частина тексту друкувалася українською мовою.

Редакція газети «Тавричанинъ» висвітлювала події міжнародного життя, у Російській державі, особливу увагу приділяла ситуації у Криму. Під рубриками «За границей», «Въ Россіи», «У насъ», «За день» та іншими вміщувалися інформаційні повідомлення про політичні й культурні новини, а також про надзвичайні ситуації, нещасні випадки тощо.

Особливий інтерес становить рубрика «Украинцамъ», існування якої неодноразово доводилося обстоювати редакторів. Так, у виданні надруковано багато матеріалів, присвячених 50-літтю смерті Т. Шевченка. Редактор «Тавричанина» у статті «Т. Г. Шевченко» (1911. — № 349) полемізував з автором публікації «Измѣнники «мазепинцы» и нѣмецкія деньги», опублікованій у № 35 часопису «Свѣтъ» за 1911 р., відкидаючи звинувачення у поширюванні серед українців ідеї створення незалежної держави під протекторатом Австрії та Німеччини. На думку Д. Коломійцева, політичні погляди Шевченка зумовлено історично. Ана-

лізує ситуацію другої половини XVIII ст., зокрема запровадження кріпацтва Катериною II на вільних козацьких землях (із цифровими даними щодо отриманих російськими дворянами українських селян), автор доводив, що Шевченко лише виступав проти історичної несправедливості: «Вотъ Шевченко и бичеваль то зло, которымъ являлось крѣпостное право въ Россіи и которое въѣлось и въ нѣкогда свободную Украйну». Тож святкування 50-ліття з дня смерті поета не пов'язано, твердив редактор, із прагненням відділити Україну від Росії. Подібно як О. Пушкін для росіян чи А. Міцкевич для поляків, Т. Шевченко став для українців гордістю народу, однак вони готові «грудью захищать» цілісність Росії, соціальні ж вимоги українців пов'язані з покращанням їхнього добробуту, зокрема земельного становища. Називаючи «Кобзар» скарбницею краси людського духа, автор згадував також про нападки російської критики на Т. Шевченка в 40-х рр. XIX ст. і в перші десятиліття XX ст.

Під цією ж рубрикою вміщено статтю «Життя Тараса Шевченка» українською мовою (1911. — № 349), в якій подано короткі біографічні відомості про поета, відзначено ширшу народність його творів, заклик до справедливості й захисту прав народу, любові до України, також оголошено про збір пожертв на будівництво пам'ятника до 100-річчя Шевченка 1914 р. У часописі надруковано вірш «Кобзарів заповіт» М. Лободовського (1911. — № 351).

Публікація подібних матеріалів призвела до заострення відносин між редактором газети й таврійським губернатором, який заборонив друкувати статті українською мовою, бо це начебто не входило до програми газети, або ж вимагав отримати окремий дозвіл на їхній друк. Д. Коломійцев відмовився виконувати наказ губернатора і продовжував публікувати у «Тавричанине» матеріали про українське життя. У часописі функціонували також рубрики «Письма въ редакцію», «Отвѣты редакціи», вміщувалося чимало оголошень, рекламних матеріалів, зокрема лікарських.

Редакція інформувала про скрутне фінансове становище інших кримських газет («Крымскій Вѣстникъ», «Русь», «Южныя Вѣдомости») і наприкінці 1912 р. зазначила, що тимчасово не оголошуватиме передплати, оскільки шукатиме засобів для перенесення видання до Москви 1913 р. («Оповѣщення»).

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 273; Беляєва Л. Н. Библиография периодических изданий России 1901—1916 / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 338; Каталог дореволюционных газет, що видавалися на Україні (1822—1916): публікація

фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 116; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 853.

М. Комариця

318

ХЛІБОРОБ: Селянська часопись. — Виходить щотижня. Ч. 1. 1905, 12 груд.

Ред. одвічальний Микола Шемет. — **Лубні, 1905:** Видається «явочним порядком» коштами і заходами Лубенської Української Громади. *Друк.* И. Л. Ицковича, Лубні. *Адр. ред.:* г. Лубні на Полтавщині дім Шемета.

Вийшло: 1905 — Ч. 1—5; *Ф.* 53,5×37,5 см; *Обс.* 4 с.; *Т.* 5000 пр.; *Передпл.:* на міс. 20 коп., з доставкою 25 коп. *Ц.* окремого числа 5 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1905 — Ч. 1—5; **НБУВ:** 1905 — Ч. 1—5.

Примітки: Під вихідними даними ч. 4 і 5 — гасло: «Селяни усієї України єднайтеся!». У колонититулі епіграф — слова Т. Шевченка: «Учитесь брати мої,/ Думайте, читайте./ І чужому научайтесь,/ І свого не цурайтесь! (Кобзарь)».

«Хлібороб» — це перша газета українською мовою у підросійській Україні, видання якої стало можливим після оголошення царського маніфесту 17 жовтня 1905 р. Її випускали «явочним порядком», тобто без офіційного дозволу влади. В одній зі своїх статей (ч. 3) Володимир Шемет відзначав, що «Хлібороб» має стати «найповнішим й найяскравішим виразником того, чого хочуть, до чого прагнуть наші хлібороби Українські, усе селянство наше». Головне завдання газети — праця над організацією українського селянства, яке було б свідоме своїх прав і спроможне обстоювати не тільки свої економічні, а й національні інтереси разом із міськими робітниками.

Розраховуючи передусім на читачів-селян, редакція доступно й популярно роз'яснювала найважливіші питання тогочасного політичного й національного життя, що стосувалися автономії, громадянських свобод, виборчого права в Російській імперії та Галичині. У «Хліборобі» надруковано великі за обсягом статті: «Як поладити справи народів Російської держави», «Якої партії нам треба?», «Заходи проти волі», «Історія маніфеста 17 Падоліста» та ін.

Водночас на сторінках видання інформувалося про найважливіші політичні події в країні, зокрема у Санкт-Петербурзі, подавалися також новини соціально-культурного життя різних міст і сіл Великої України, як-от Лубен, і Галичини. Найбільше уваги

редакція приділяла життю села, яке в той час значно активізувалося. У кожному числі повідомлялося про селянські збори й віча, публікувалися так звані «приговори», в яких селяни викладали свої вимоги щодо автономії, мови, власності на землю, народної освіти й вирішення інших важливих питань.

Починаючи з ч. 2, в якому надруковано статтю В. Шемета про селянський з'їзд у Москві, видавці поставили за мету організувати український селянський з'їзд у Києві. Українці самі повинні вирішувати питання власності землі — провідна думка низки матеріалів щодо майбутнього з'їзду і закликів до селян.

Частина матеріалів, що публікувалися з метою просвіти селянства, присвячена найрізноманітнішим темам: історії України («Переяславські умови»), минулому й тогоденню інших країн («Про Фінляндію»), національній культурі («На спомин Володимира Лесевича») тощо.

У всіх числах «Хлібороба» вміщувалися поезії, найчастіше — Христі Алчевської, Якіма Самотнього (псевд. Я. Єрмолаєва), Юрія Будяка (псевд. Ю. Покоса).

Основними рубриками в газеті були: «Українське життя», «Звістки з Києва» («З Києва»), «Лубенське життя», «Звістки з Галичини», «Віча», «Ріжні звістки» та «Звістки».

Найактивніший автор «Хлібороба» — В. Шемет. Більшість матеріалів не підписано.

Поява першої україномовної газети стала подією для усієї України: до редакції «Хлібороба» надходили привітання з різних українських міст і з-за кордону. Вже після випуску кількох чисел видання здобуло великий успіх і широке коло читачів. Водночас чітка національна позиція «Хлібороба» багатьом не подобалася: реакцією «Кієвлянина» і «Кієвских Откликов» на появу українського селянського часопису був «цілий кошик» «русской брани». У ч. 6 редакція планувала продовжити полеміку з цими виданнями, вмістивши інформацію про факти реального ставлення російського суспільства до українства, однак після виходу ч. 5 (16 грудня 1905 р.) влада заборонила видавати «Хлібороб».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 137; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні

(1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрів, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 123—124; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1837—1917 pp.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — К., 1996. — С. 16—17; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1544.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3590; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1985. — Vol. 2. — P. 467; Український Радянський Енциклопедичний Словник : у 3 т. — К., 1987. — Т. 3. — С. 573; Пахареvський Л. Українська періодична преса / Л. Пахареvський // Громадська Думка. — 1906. — № 159. — С. 2—3; Кондра С. Спроба реєстру української періодичної преси. 1816—1916 / С. Кондра. — Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 999; Дорошенко В. Перший український часопис на Наддніпрянщині (У 50-ліття «Хлібороба», Лубни, 1905 р.) / В. Дорошенко // Український Православний Календар на 1955 р. — 1955. — С. 140—141; Тернопільський Ю. Л. Українська преса з перспективи 150-ліття / Ю. Л. Тернопільський. — Джерзі Ситі, 1974. — С. 241; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечиталюк та ін. — Львів, 1983. — С. 448—450; Ротач П. Лубенський «Хлібороб»: Сторінка історії української журналістики / П. Ротач // Український календар. — 1986. — С. 238—240; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 158—159; Самойлов Ф. О. Шляхом національного відродження: Українська преса у 1905—1907 pp. / Ф. О. Самойлов // Українська періодика: історія і сучасність : тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 124; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 26—29; Гутковський В. Формування українського інформаційного простору Наддніпрянської України і його роль у суспільно-політичному житті нації (1900—1907 pp.) / Василь Гутковський // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 352—353; Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923—1969) / упорядкув., передм., прим. М. В. Вальо. — Львів, 2002. — С. 147; Половинчак Ю. Проблеми становлення національної преси Наддніпрянської України початку XX ст.: газета «Кієвлянин» про видання «Хлібороб» / Юлія Половинчак // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. — Львів, 2005. — С. 110—116.

М. Процик

**БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
ІНШОМОВНОЇ
ПРЕСИ**

ГАЛИЦКО-РУССКИЙ ВѢСТНИКЪ: Ежемѣсячный историко-литературный и политический журналъ. — Г. I. № 1. 1894, авг.

Ред.-изд. В. С. Драгомireцкій. — **С.-Петербургъ, 1894**: Паровая *Скоропечатня* Я. И. Либермана. Вознесенский проспектъ, 38. *Адр. ред.*: С.-Петербургъ, Гороховая ул., № 15.

Вийшло: 1894 — Г. I № 1, 2; *Ф.* 25×17 см; *Обс.* 124 с. (1894 № 1), 72 с. (1894 № 2); *Передпл.*: съ пересылкою и доставкою во всѣ города Россіи и за границу на годъ 5 рублей, безъ пересылки и доставки (въ С.-Петербургъ) 4 рубля.

Наявність у фондi: ЛННБ: 1894 — Г. I № 1, 2.

Примітки: Часопис виходив із дозволу цензури. У пагінації номерів не враховано кількість сторінок (по чотири у кожному) рубрики «Справочный отдѣлъ». У 1895 р. на його основі було створено видання «Русская Бесѣда».

У програмній статті «Галицко-Русский Вѣстникъ», яку у квітні 1894 р. було опубліковано у рекламному проспекті, підкреслювалося, що основна мета цього видання — висвітлення минулого і сучасного становища Прикарпатської Русі, політичного, церковного, літературного і економічного життя. Створення видання такого напрямку редакція вважала актуальною і необхідною справою, оскільки «очень немногіе въ Россіи близко знакомы съ положеніемъ четырехъ почти миллионъ русскаго народа, подпавшаго волею судьбы подъ владычество Австро-Венгрии: говоримъ объ исконной русской землѣ «Прикарпатской Руси». [...] Между тѣмъ, во всей Прикарпатской Руси, т. е. Галичинѣ, Буковинѣ и Угорской Руси, идетъ неутомимая борьба за Св. Православную вѣру и за родной русскій языкъ».

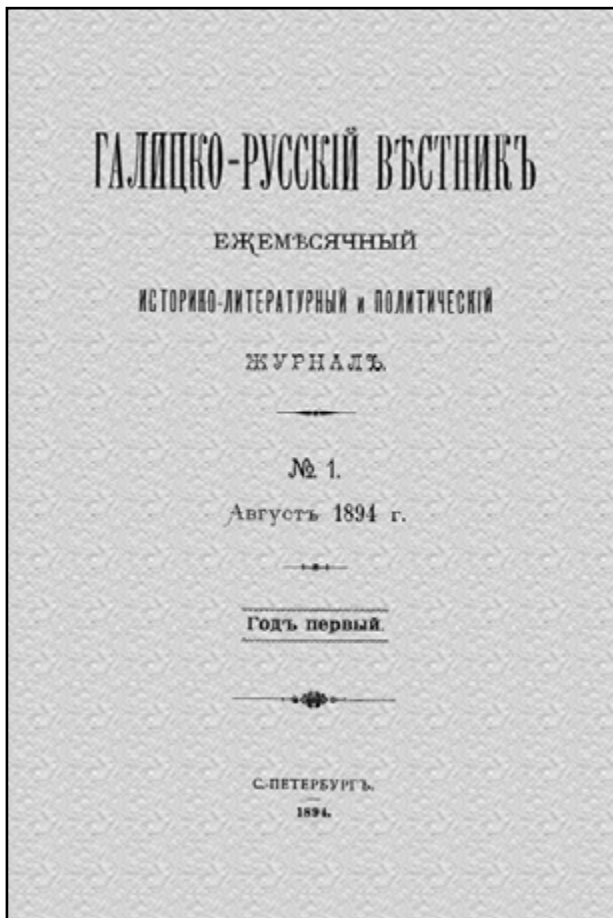
У вступному слові редакція відзначала, що прагне тісніше зблизити «русскій независимый народъ» з його знедоленими братами, «изнывающими подъ тяжестью польско-иезуитскаго владычества» (Обра-

щеніе къ читателямъ. — № 1). Опублікована у згаданому проспекті «Программа Журнала» до основних завдань часопису відносила такі: 1) відгукуватися аналітичними й оглядовими публікаціями на всі найгучніші події у Російській державі й за кордоном, зокрема у Галичині, на Буковині та в Угорській Русі (Закарпаття); 2) друкувати проблемні статті на літературознавчі, історичні та економічні теми; 3) інформувати читачів про події довкола православної Церкви в Галичині, на Буковині, Закарпатті; 4) ознайомлювати читацтво з найбільш яскравими творами видатних «русских» письменників, вірцями народної творчості та публікаціями етнографічної тематики, життєписами визначних громадсько-культурних діячів Галичини, Буковини й Закарпаття; 5) принагідно інформувати про різноманітні події внутрішньодержавного й закордонного життя, урядові розпорядження й ознайомлювати зі звітами засідань різних товариств, з цікавими публікаціями в інших періодичних виданнях і 6) інформувати про новинки книжкового ринку.

У низці матеріалів обговорювалося питання про зміцнення культурних зв'язків Росії з Галичиною, наводилися численні аргументи на користь імперської теорії про єдине походження «руських» народів Галичини і Російської імперії, обговорювалася ідея про спорядження науково-дослідницьких експедицій у Карпати для з'ясування, де проходили західні кордони Київської Русі — «Свято-Владиміровою Руси». Серед них — статті О. Будиловича «О необходимости укрѣпленія духовныхъ связей Россіи съ Червонной Русью» й І. Філевича «Нѣсколько словъ о значеніи Карпатъ для русской науки» (№ 1).

Огляди й аналіз громадсько-політичного та культурного життя «русскаго» народу в Галичині, Карпатській Україні, на Буковині подавалися крізь призму ідеології москвофільства. Автори статей порушували питання становища православної та уніатської (гре-

ко-католицької) Церков у цих регіонах, акцентували на посиленні асимілятивного наступу на «русское население» насамперед польських урядовців, критикували парламентську діяльність Ю. Романчука і О. Барвінського, наростання політичної роздрібненості

серед москвофілів та запровадження фонетичного правопису, окреслювали особливості господарської ситуації у краї, настрої населення (Русскій Галичанинъ. Скорбная лѣтопись Галицкой Руси; Письма изъ Галиции. I. Галичина, какъ поприще польско-іезуитской пропаганды. — № 1; Сидорова А. Изъ путевыхъ замѣтокъ. — № 2).

Автори інших публікацій намагалися якомога повніше розкрити особливості соціально-політичних умов розвитку «русской» літератури й передумови зародження національної преси у Галичині, критикуючи також своїх політичних опонентів — прихильників «теорії малорусского сепаратизма» (українофілів) і звинувачуючи їх у підтримці урядом Австро-Угорської держави та поляками, вдавалися до екскурсів у минуле

Закарпаття і Хорватії й окреслювали передумови і шляхи розвитку національного життя у цих регіонах (Яворский Ю. Очеркъ развития галицко-русской литературы; Національное движеніе въ Угорской Руси. — № 1; В. Д. Національное возрожденіе Хорватіи. — № 2).

Засновники часопису прагнули всебічно представити російському читачеві Галичину, Буковину й Закарпаття. Тож, крім огляду загальних особливостей і проблем суспільно-політичного життя регіону, у журналі надруковано декілька життєписних та описових нарисів, доповнених ілюстративними вклейками (як-от репродукція малюнка «Церковь Ставропигийскаго братства во Львовѣ» І. Кашубинського), про відомих діячів (Владимиръ Игнатьевичъ Хилякъ (Іеронимъ-Анонимъ). — № 1; Іоаннъ Григорьевичъ Наумовичъ; Богданъ Андреевичъ Дѣдицкій. — № 2) москвофільського руху, передусім письменників (у № 2 під заголовком «Современные галицко-русские писатели»), й історію створення, напрями роботи низки інституцій у Львові під заголовком «Русскія народныя учрежденія въ Прикарпатской Руси» (Ставропигійскій Институтъ во Львовѣ. — № 1; Народный домъ во Львовѣ. — № 2).

З метою ознайомлення читачів із творчістю деяких галицьких письменників у журналі велася літературна рубрика «Галицко-русские поэты». Під нею опубліковано переклад (автор — В. Уманов-Каплуновскій) вірша І. Гушалевица «Въ Карпаты!», оповідання В. Хиляка «Гаврилко», переклад (автора не зазначено) оповідання І. Франка «Грыць въ школь» (обидва оповідання вийшли з примітками на кшталт: «Рассказъ изъ галицко-русской жизни»). Окрім того, у місячнику друкувалися пропагандистсько-патріотичні вірші В. Уманова-Каплуновського й автора під псевдонімом Русская Солдатка.

У № 1 під рубрикою «Политическое обозрѣніе» подано кілька аналітичних статей про тогочасну соціально-політичну ситуацію у Галичині, на Буковині, Закарпатті, у Болгарії («Болгарія») і повідомлення «Карпато-русскій литературно-благотворительный кружокъ» — про громадську діяльність «уроженцевъ Зарубежной Руси» у Петербурзі (во-во «Политическое положение Прикарпатской Руси»). Відомості про поточні події у Російській державі й Австро-Угорщині (Къ постройкѣ православнаго собора въ Варшавѣ. — № 1; Новый кабинетъ въ Сербии; Поляки на Волины; Общество русскихъ женщинъ въ Буковинѣ; Семидесятилѣтіе кievской духовной академіи. — № 2) й некрологи москвофільських діячів та відомих дер-

жавних осіб об'єднувалися під рубрикою «Смѣсь», а найбільш яскраві цитати із часописів «Новое Время», «Новости» і «Русскія Вѣдомости» про новини політичного та культурного життя Російської імперії — під оглядовою рубрикою «Среди газетъ и журналовъ».

На сторінках місячника вміщено кілька «Высочайшіхъ манифестовъ» Олександра III про одруження доньки — княжни Ксенії (№ 1), Миколи II про вступ на престол, призначення спадкоємця престолу і про охрещення нареченої Аліси Гессен-Дармштадської (№ 2).

Під рубрикою «Библиографія» редакція подавала список книжок (із вихідними даними), які надійшли до неї. Для того, щоб зорієнтувати читачів у літературі московфільських авторів про Галичину, Буковину й Закарпаття, у виданні друкувався список «Галицко-Русская Библиографія».

Рекламно-довідкова рубрика «Справочный отдѣлъ» (у № 2 — «Объявленія») вміщувалася у кінці номера. Під нею рекламувалися й анонсувалися книжкові видання І. Наумовича, російські періодичні видання, московфільські часописи, які виходили на західно-українських землях і в Києві, серед них: «Листок», «Наука», «Православная Буковина», «Просвѣщеніє».

До кола авторів журнальних матеріалів належали: О. Будилович, І. Філевич, Ю. Яворський, В. Уманов-Каплуновський та ін.

У публікації — своєрідній саморекламі редакція журналу висловлювала вдячність за підтримку (очевидно, фінансову): «Редакция «Галицко-Русскаго Вѣстника» считаетъ долгомъ принести свою искреннюю благодарность всѣмъ тѣмъ лицамъ, учреждениямъ и русскимъ и славянскимъ газетамъ, которыя, отъ души сочувствуя ея патриотическимъ стремлениямъ, поддержали ее въ трудномъ и многосложномъ начинаніи» (№ 1).

Другий номер вийшов у вересні—жовтні 1894 р.

Бібліографія: Русская періодическая печать 1703—1900 гг.: (Библиографія и графическія таблицы) / сост. Н. М. Лисовскій. — С.Пб., 1913. — Вып. 3: 1881—1900 гг. — С. 149.

Література: Галицко-Русскій Вѣстникъ // Просвѣщеніє. — 1894. — Ч. 9. — С. 119.

О. Дроздовська

1895 р.

320*

KÁRPÁT LAPOK: Egyházi, tanügyi és társadalmi kethilap. — Megjelenik vasárnap [Виходить у неділю]. Sz. 1. 1895.

Felelős szerkesztő [Відповід. ред.] Aladár Romanecz. *Központi munkatárs [Провідний співред.]* Emil Zseltvaу. — **Ungvár, 1895—1903.**

У своїх спогадах А. Волошин, аналізуючи розвиток преси на Закарпатті, відзначив, що у «національному дѣлѣ менше рѣшительный напрям мала друга мад. газета «гр. католиков» «Kárpát Lapok», ред[а]гована Владимиром Романцьом».

А. Животко також називав «Kárpát Lapok» газетою греко-католиків.

Література: Волошин А. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 69; Волошин А. Ко исторіи нашего новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 119; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 2; Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекач и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 41.

В. Габор

1896 р.

321

ХУТОРЯНИНЪ: Еженедельное издание, посвященное интересамъ местного сельскаго хозяйства, промышленности и торговли. Органъ Полтавскаго общества сельскаго хозяйства (1896—1903); Иллюстрированный органъ Полтавскаго общества сельскаго хозяйства; Газета сельскохозяйственная и торгово-промышленная (1904—1908); Еженедельный журналъ, посвященный интересамъ сельскаго хозяйства, кооперации, промышленности и торговли (1909—1912); Журналъ, посвященный интересамъ сельскохозяйственной кооперации, промышленности и торговли (1913). — Выходитъ по четвергамъ. Г. І. № 1. 1896, [23 трав.].

Отвѣтственный ред. Д. К. Квитка (1896 № 1—24), П. Н. Малама (1906 № 25 — 1907 № 9), П. И. Гриневичъ (1907 № 10—21), П. П. Ганько (1907 № 22 — 1911 № 18), А. П. Шимковъ (1911 № 19—47, 1912 № 46—50, 1914 № 41 — 1917), Д. И. Ярошевич (1914 № 24—40). *Заведующий ред.* Д. И. Ярошевич (1914 № 42 — 1917). — **Полтава, 1896—1917:** Издается Полтавскимъ обществомъ сельскаго хозяйства. *Типолит.* М. Старожицкаго, Полтава, ул. Александровская, д. Дубинскаго (1896—1898), ул. Кузнецкая, д. Дудника (1902); *Электрич. тип.* Д. Н. Подземскаго, Полтава, ул. Петровская, соб. д. (1912 — 1916 № 14); *Тип.* Полтавскаго общества сельскаго хозяйства, Полтава, ул. Пушкинская, № 55 (1916 № 15 — 1917). *Адр. ред.:* г. Полтава, ул. Пушкинская, д. сел.-хоз. общества.

Вийшло: 1896 — Г. I № 1—52, 1897 — Г. II № 1—52, 1898 — Г. III № 1—52, 1899 — Г. IV № 1—52, 1900 — Г. V № 1—52, 1901 — Г. VI № 1—52, 1902 — Г. VII № 1—52, 1903 — Г. VIII № 1—52, 1904 — Г. IX № 1—52, 1905 — Г. X № 1—52, 1906 — Г. XI № 1—52, 1907 — Г. XII № 1—52, 1908 — Г. XIII № 1—52, 1909 — Г. XIV № 1—52, 1910 — Г. XV № 1—46, 47/48—52, 1911 — Г. XVI № 1—52, 1912 — Г. XVII № 1—44, 45/46—52, 1913 — Г. XVIII № 1—8, 9/10—52, 1914 — Г. XIX № 1—52, 1915 — Г. XX № 1—47/48, 49—51/52, 1916 — Г. XXI № 1—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—16, 17/18—34; *Ф.* 30×24 см (1896—1910, 1913—1917), 24×17 см (1911—1912); *Т.* 10 000 пр. (1912), 12 000 пр. (1913); *Обс.* 32 с.; *Передпл.:* на годъ съ доставкой и пересылкой 2 р. (1896—1902), 2 р. 20 к. (1912—1916), 3 р. 60 к. (1917), безъ доставки и пересылки 1 р. 20 к. (1896—1897), 1 р. 70 к. (1898—1902). *Ц.* окремого номера 5 к. (1896—1902).

Наявність у фонді: **ЛННБ:** 1911 — Г. XVI № 9, 43—47, 1912 — Г. XVII № 45/46—50; **НБУВ:** 1896 — Г. I № 1, 1898 — Г. III № 23, 1902 — Г. VII № 40, 1905 — Г. X № 34, 48, 1907 — Г. XII № 31, 1911 — Г. XVI № 13—49, 1912 — Г. XVII № 1—50, 1913 — Г. XVIII № 15—52, 1914 — Г. XIX № 14—44; **ДНАБ:** 1911 — Г. XVI № 5, 25, 34, 37, 44—46, 51, 52, 1914 — Г. XIX № 47, 48, 1917 — Г. XXII № 5, 6, **ЦДАУ:** 1909 — Г. XIV № 1—52; **ДАПО:** 1900 — Г. V № 1—52, 1901 — Г. VI № 2—6, 14, 16—19, 21, 28, 44—47, 51, 52, 1902 — Г. VII № 42, 46, 1903 — Г. VIII № 8, 19, 21, 36, 48, 50, 52, 1905 — Г. X № 15, 16, 25, 30, 52, 1906 — Г. XI № 2—5, 7, 8, 10, 11, 13, 1909 — Г. XIV № 13, 1910 — Г. XV № 3—5, 7—14, 16, 19—42, 44, 45, 47/48, 51, 1911 — Г. XVI № 3—42, 1912 — Г. XVII № 1—52, 1913 — Г. XVIII № 1—52, 1914 — Г. XIX № 1—52, 1915 — Г. XX № 1—18, 20, 22—45, 47/48, 51/52, 1916 — Г. XXI № 1—4, 6, 7, 9—29, 32—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—19, 21—34; **ПДОУНБ:** 1904 — Г. IX № 1—26, 1909 — Г. XIV № 37, 1910 — Г. XV № 25, 47/48, 1912 — Г. XVII № 1—32, 34, 37—39, 41—52, 1913 — Г. XVIII № 1—7, 9/10, 13, 15—33, 36—41, 44—47, 50—52, 1914 — Г. XIX № 2—17, 19, 21, 23—39, 41—52, 1915 — Г. XX № 1—23, 25—35, 37—51/52, 1916 — Г. XXI № 1—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—6, 8—15, 17/18, 20—22, 25—31; **ХДНБ:** 1897 — Г. II № 1—52, 1898 — Г. III № 1—52, 1902 — Г. VII № 1—52, 1912 — Г. XVII № 2—14, 45/46, 48—52, 1914 — Г. XIX № 1—51, 1915 — Г. XX № 1—51/52, 1916 — Г. XXI № 1—19, 21—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—3, 5—7, 9—10, 12—19, 21—34; **РНБ:** 1896 — Г. I № 1—52, 1897 — Г. II № 1—52, 1898 — Г. III № 1—52,

1899 — Г. IV № 1—52, 1900 — Г. V № 1—52, 1901 — Г. VI № 1—52, 1902 — Г. VII № 1—52, 1903 — Г. VIII № 1—52, 1904 — Г. IX № 1—52, 1905 — Г. X № 1—52, 1906 — Г. XI № 1—52, 1907 — Г. XII № 1—52, 1908 — Г. XIII № 1—52, 1909 — Г. XIV № 1—52, 1910 — Г. XV № 1—52, 1911 — Г. XVI № 1—52, 1912 — Г. XVII № 1—52, 1913 — Г. XVIII № 1—52, 1914 — Г. XIX № 1—52, 1915 — Г. XX № 1—51/52, 1916 — Г. XXI № 1—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—34; **СБ:** 1910 — Г. XV № 1—52, 1911 — Г. XVI № 1—52, 1912 — Г. XVII № 1—52, 1913 — Г. XVIII № 1—52, 1915 — Г. XX № 1—51/52, 1916 — Г. XXI № 1—38/40, 1917 — Г. XXII № 1—34.

Примітки: Пагінація у межах річника наскрізна. У часописі вмішувалися статті українською мовою.

Журнал призначався для селян і робітників передусім Полтавської губернії. Головна тема, всебічно обговорювана на сторінках видання, — раціональні методи господарювання у таких галузях, як хліборобство, тваринництво, садівництво, птахівництво, бджільництво тощо. У часописі друкувалися статті й замітки, які містили різнопланові рекомендації, виклад досвіду, спостереження виробників у різних галузях сільського господарства щодо того, як вирощувати, збирати, зберігати, переробляти ту чи іншу сільськогосподарську культуру, підвищувати урожайність ґрунту, як доглядати за тваринами тощо (Бурлюк Д. Ф. Нѣкоторыя изъ условій урожайности полей. — 1911. — № 9; Гомилевскій В. О. Воздѣлываніе сахарного сорго и добыча изъ стеблей его патоки. — 1911. — № 43; Фриде М. Кормленіе утокъ. — 1911. — № 45; Акситъ Я. Нѣсколько словъ объ известкованіи почвы. — 1911. — № 46; Средство для защиты деревьевъ противъ нападенія зайцевъ и мышей. — 1912. — № 46). Такі матеріали подавалися як самостійно, так і під рубрикою «Замѣтки по сельскому хозяйству». Іноді під нею редакція друкувала замітки, які ознайомлювали читачів із діяльністю закордонних сільськогосподарських організацій (Международная ассоціація по птицеводству. — 1912. — № 46).

Автори часопису обговорювали (здебільшого у проблемних статтях) різноманітні питання розвитку промисловості й торгівлі, в оглядово-аналітичних матеріалах йшлося про особливості роботи у цих галузях господарства, а також в аграрній галузі як у Російській державі, так і за кордоном (Емельяновъ І. В. Нѣкоторыя данныя о состояніи свекло-сахарного производства въ Соединенныхъ Штатахъ; Арефьевъ Н. В. Сельско-хозяйственныя знанія въ

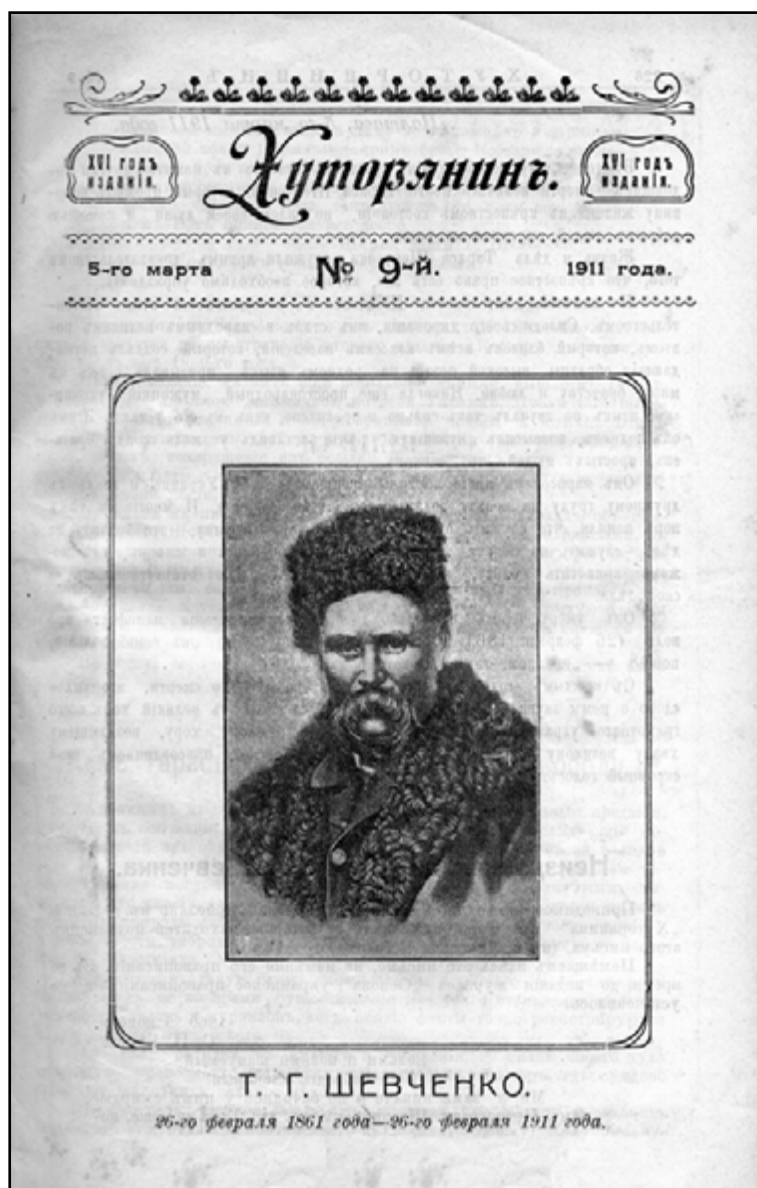
европейскихъ арміяхъ. — 1911. — № 9; Кулжинскій С. Сахаръ. — 1912. — № 45/46; Обь організації сбыта хлѣба. — 1912. — № 49; ін.).

У низці матеріалів порушувалися проблеми факхової аграрної просвіти селянства, створення сільськогосподарських спілок і товариств, висвітлювалася діяльність державних інституцій, громадських об'єднань і товариств у цьому напрямі, містилася інформація про закордонний досвід цієї роботи (И. Харьковскій областной съѣздъ по распространенію сельско-хозяйственныхъ знаній. — 1911. — № 45, 46; Первая всероссійская выставка овцеводства въ Москвѣ; Одеръ Б. Потребительныя общества и ихъ объединеніе; Головки А. Г. Сельско-хозяйственные курсы для солдатъ въ Германіи. — 1912. — № 48; тощо).

Багато уваги автори публікацій присвячували актуальним у той час питанням розвитку кооперації — передусім споживчих товариств і крамниць. Проблемні статті про правові підстави кооперативної діяльності (О правѣ кооперативныхъ организацій пользоваться льготнымъ тарифомъ на перевозку продовольственныхъ продуктовъ. — 1911. — № 43) та основні принципи кооперативної справи, повідомлення і замітки про особливості створення та діяльності кооперативних структур різних типів, способи ширення кооперативного руху (Курсы по кооперации. — 1911. — № 43; Всероссійскій съѣздъ мелкаго кредита и сельско-хозяйственной кооперации. — 1911. — № 46; Московскій Народный Банкъ. — 1912. — № 50) друкувалися зазвичай у відділі «Хроника кооперативнаго дѣла».

Матеріали про актуальні питання розвитку аграрного комплексу Полтавщини та суміжних губерній Російської держави містили численні звіти фахівців про роботу на дослідних полях Полтавської губернії, огляди й аналізи результатів спостереження (Третьяковъ С. Коллективные опыты въ Полтавской губ. съ томасовымъ шлакомъ подъ хлѣба въ 1910—1911 году. — 1911. — № 47; Коллективные опыты въ Черниговской губ. — 1912. — № 45/46, 47; В. Д. М. Энтомологическія наблюденія надъ сроками посѣва озимыхъ хлѣбовъ. — 1912. — № 45/46; Примо М. Я. Къ вопросу

о молочной породѣ рогатаго скота наиболѣе пригодной для Полтавской и смежныхъ губерній. — 1912. — № 48; Бачковскій С. Съ Роменскаго опытнаго поля. Вліяніе минеральныхъ удобрений на урожай яровыхъ въ 1910 и 1911 году. — 1912. — № 50; ін.).

У репортажах, оглядах, звітах, матеріалах епістолярного жанру, замітках усебічно висвітлювалася діяльність як місцевих сільськогосподарських товариств, філій державних аграрних інституцій, так і тих, що функціонували в усіх інших регіонах Російської держави (Д. Я. Агрономическое совѣщаніе. — 1911. — № 42—47; Овсянниковъ Б. Обзоры работы опытныхъ

учреждений. — 1911. — № 43; Лохвицкое общество сельскихъ хозяевъ. — 1911. — № 45; Полтавское общество сельского хозяйства; Екатеринославское селско-хозяйственное общество. — 1911. — № 47; Шевченко Е. П. Сельско-хозяйственные товарищества на югѣ Россіи. — 1912. — № 44/56; ін.). Публікації такого змісту подавалися під рубрикою «Дѣятельность селско-хозяйственныхъ обществъ», а також поза нею.

У часописі друкувалися науково-просвітницькі статті з природознавства та про технічні винаходи: Сенявіна Л. «Бесѣды по естествознанію» (1911. — № 43) — про хіміко-фізичні характеристики та способи очищення води, Розен І. Б. «Нѣсколько словъ объ американскихъ мелкихъ двигателяхъ внутреннего сгорания» (1911. — № 45).

1911 р., у річницю смерті Т. Шевченка, вийшов дев'ятий номер, у якому поряд із публікаціями традиційної тематики подано кілька матеріалів, присвячених Т. Шевченку. Серед них — замітка-коментар Г. К. «Неизданное письмо Т. Г. Шевченка», яка доповнювала опублікований лист поета до невідомого адресата у Харкові з приводу поширення другого видання «Кобзаря» (1860); нарис Гр. К. (ймовірно, та ж особа, що захована під крипт. Г. К.) «Какъ Тарасъ Шевченко получилъ свободу». У редакційній замітці до портрета Т. Шевченка (на першій сторінці номера) відзначалася провідна роль поета у національному відродженні українського народу: «Онъ нарисовалъ яркія картины прошлаго родной Украины и звалъ къ дружному труду на пользу родины, для ея возрожденія. И многіе съ тѣхъ поръ поняли, что служитъ отечеству, Россіи, человечеству, — это значитъ на дѣлѣ — служить на пользу того края гдѣ мы родились и живемъ, гдѣ можемъ приносить пользу, гдѣ несемъ дѣйствительную отвѣтственность за свои дѣла».

У місячнику вівся аналітико-оглядовий відділ «Изъ селско-хозяйственной печати». Тут редакція подавала статті та замітки, автори яких здебільшого відгукувалися на різноманітні публікації сільськогосподарської тематики в інших періодичних виданнях (переважно у російських часописах «Сельское Хозяйство» і «Хозяйство»), коментували їх, висловлювали власні погляди на вирішення того чи іншого обговорюваного питання.

Багатий інформаційний матеріал містився під рубриками: «Хроника» — репортажі та замітки про діяльність сільськогосподарських інституцій у Росії, про економічне життя у країні (Областной агрономическій съѣздъ въ Москвѣ; О желѣзнодорожной линіи

Екатеринославъ—Полтава—Могилевъ. — 1911. — № 9; Закрытіе всероссійскаго съѣзда техниковъ по огнестойкому строительству; Проектъ областной опытной станціи въ Кіевѣ. — 1911. — № 47; Законопроекты Главнаго Управленія Землеустройства и Земледѣлія. — 1912. — № 50; ін.), про діяльність земств щодо вдосконалення і забезпечення ефективної роботи сільськогосподарських працівників (Ренский М. Областная сел.-хоз. Станція въ Харьковѣ. — 1911. — № 43; Сельско-хозяйственные кружки въ царствѣ Польскомъ. — 1911. — № 44; Земскій бюджетъ и источники обложенія; Агрономическія мероприятия Роменскаго земства на 1913 г. — 1912. — № 45/46); «Земская хроника» — повідомлення про діяльність земських установ Полтавщини й інших губерній підросійської України, офіційні розпорядження (Постановленія екстреннаго совѣщанія уполномоченныхъ областной земской переселенческой організації. — 1911. — № 43; Земскія бюджеты по даннымъ 1910 года. — 1911. — № 44; Народная школа и население. — 1911. — № 45); «Корреспонденціи» — дописи читачів про громадське життя, зокрема про діяльність місцевих сільськогосподарських товариств, у селах Полтавської губернії.

Довідковий блок часопису утворюють рубрики: «Вопросы и отвѣты» (відповіді членів редакції або Полтавського сільськогосподарського товариства, фахівців у різних галузях сільського господарства на запитання читачів журналу); «Торговья извѣстія» (переважно відомості про ціни на зернові культури); «Адресный справочникъ» (адреси магазинів, підприємств, торговельних фірм, які групувалися у підрубриках: «Земледѣльческія орудія», «Техническія конторы», «Сѣмена и древесные питомники», «Торговья фирмы»); «О новыхъ и старыхъ книгахъ» (анотації книжкових видань сільськогосподарської тематики, надісланих до редакції журналу для рецензування). Окрім того, для спілкування редакції часопису і читачів у видавничих справах на його сторінках велася рубрика «Почтовый ящикъ».

Приватні оголошення про пошук роботи, запрошення до співпраці, інформація про вакансії й реклама товарів, послуг, сільськогосподарських знарядь й технічного оснащення друкувалися під рубрикою «Объявленія», яка займала 16 сторінок, а також другу, третю і четверту сторінки обкладинки журналу.

Автори журнальних публікацій — Я. Аксіт, М. Арєф'єв, А. Гоздовський, А. Головка, Василь Гомілевський, І. Ємельянов, С. Кулжинський, М. Нестеренко, Б. Овсянніков, Б. Одер, М. Фріде та ін.

Номер 34 за 1917 р. — останнє відоме число часопису. У джерелах подано інформацію про те, що 13 листопада 1918 р. на загальних зборах членів Полтавського сільськогосподарського товариства було вирішено з 1919 р. відновити випуск журналу. Однак через загострення тогочасної суспільно-політичної ситуації у країні ці плани залишилися нереалізованими.

Бібліографія: Беляева Л. Н. Библиография периодических изданий России 1901—1916 / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифорова. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 571—572; Каталог дореволюционных газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова, О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 124; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — К., 1996. — С. 23—25; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917). — С. 116—118.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3643; *Корольов В.* Популярна хліборобська література на Україні / В. Корольов // Рада. — К., 1908. — № 44; Хлібороб [Реклама] // Українська Хата. — 1910. — № 1; *Силенко А.* Треба нам кооперативних журналів / А. Силенко // Хлібороб. — 1911. — № 20. — С. 1162—1165; Изъ сельско-хозяйственной печати // Хуторянинъ. — 1912. — № 46. — С. 1197; *Кондра С.* Спроба реєстру української періодичної преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1001; *Коротенко В. В.* Дмитро Ярошевич — редактор газети «Полтавщина» та журналу «Хуторянин» / В. В. Коротенко // Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів ; Житомир, 1994. — С. 184; *Коротенко В. В.* Полтавська преса періоду гетьманської держави (1918 р.) / В. В. Коротенко // Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 87.

О. Дроздовська

1899 р.

322*

GÖRÖG KATHOLIKUS SZEMLE: Egyházi, tanügyi és társadalmi hetilap. — Megjelenik minden vasárnap [Виходить кожної неділі]. Sz. 1. 1899, 24 децембра.

Ред. Віктор Камінський (1899—1917), Юлій Гаджега (1918). — **Ungvár, 1899—1918: Kiadóhivatal** [Буд.] Az «Unió» Részvénytársaság.

Примітки: Видання продовжило виходити під назвою «Kárpát» (1919).

А. Волошин у своїх спогадах, аналізуючи, зокрема, суспільно-політичне становище на Закарпатті у той період, відзначив, що в останні роки своєї діяльності «Общество св. Василия Великого» заснувало «мадярську» газету «Gör. Kath. Szemle». Спершу часопис редагував Віктор Камінський, а 1918 р., після перевороту в Угорщині, — Юлій Гаджега. А. Волошин також вказував: «Виктору Каминскому позднѣйше в редакції помагав его зять Алексій Дулишкович. В первых роках газета вела завзяту боротьбу проти мадяризаторов обряда нашего, будапештских гр. кат. Мадяров, но позднѣйше редакція стала займатися опортуністичним становищем. Еднако всегда подпоровала церк. интересы наши и социальнѣ потребности народа и сесим много помогла руському народу так морально, як и матеріально».

М. Лелекач вважав «Görög Katholikus Szemle» «важним часописом русинів гр. кат.» і наголошував, що «сей часопис для русинів має незвичайно велику цінну. Изъ обсягу исторіѣ, педагогіѣ и социального положенія руського народа появилось тамъ такъ богато статей, что варта бы написати окремишню студию исторіѣ сей газеты».

М. Лелекач й І. Гарайда, а за ними — й І. Мацинський подавали відомості, що часопис видавало акційне товариство «Уніо» (1910—1918 рр.). У праці про підкарпатське письменство початку XX ст. М. Лелекач уточнив, що саме після закриття «Общества св. Василия Великого» часопис «Görög Katholikus Szemle» видавало товариство «Уніо» разом із газетою «Наука». І. Мацинський вказував, що «Görög Katholikus Szemle» було перейменовано на «Kárpát» 1918 р., а не 1919 р.

Й. Камінський у своїх спогадах аналізував окремі статті «Görög Katholikus Szemle», опубліковані впродовж 1915—1918 рр.

Література: Волошин А. Спомины / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 69—70; Волошин А. Ко исторіи нашего новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 119; *Животко А.* Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 2; *Каминский І.* Воспоминания / І. Каминский // Карпаторусский Голосъ. — 1933. — Ч. 9, 11, 12, 15, 21, 22, 26—28, 33; *Лелекач Н.* Подкарпатське письменство на початку XX вѣка / Н. Лелекач // Зоря-Најнал. — 1943. — С. 235; Загальна бібліографія Подкарпаття / зложили Н. Лелекач и І. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 40; Словник історичного життя закарпатських українців : матеріали / відп. ред. І. Мацинський // Дукля. — 1970. — Ч. 3. — С. 79.

В. Габор

323*

FELVIDÉKI SION: G.-kath. egyházi s irodalmi folyóirat. — Megjelenik: Kéthetenként kedden [Виходить що два тижні]. Sz. 1. 1899.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos [Відповід. ред. і вид.] Sándor Mikita. — **Ungvár, 1899—1901.**

Суто богословський часопис «Felvidéki Sion» («Верховинський Сіон: Гр.-кат. церковний і літературний журнал»), вказував А. Волошин, видавав три роки професор богослов'я Олександр Микита, який «в сей газетѣ усилювався популяризувати познання богословскѣ, толковав наш обряд, подавав интересантнѣ статьи из исторіи церкви нашоѣ и из ширеня христ. вѣры».

М. Лелекач відзначав, що за три роки в журналі були надруковані «дуже важнѣ и цѣннѣ науковѣ статѣ изъ обсягу боголовскихъ наукъ».

А. Животко називав Олександра Микиту видавцем-засновником часопису, а роки виходу вказував 1899—1902; М. Лелекач й І. Гарайда, мабуть, хибно наводили 1889—1891 рр.

Література: Волошин А. Спомины / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 69; Волошин А. Ко исторіи нашего новинарства / А. Волошин // Русинь. — 1923. — Ч. 119; Животко А. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 2; Лелекач Н. Подкарпатське письменство на початку XX вѣка / Н. Лелекач // Зоря-Најнал. — 1943. — С. 235; Загальна бібліографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекач и І. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 40.

В. Габор

1901 р.

324

X-STRAHLEN. — Erscheinen — jeden Montag [Виходить кожного понеділка]. № 1. 1901, [1 квіт.].

Herausgeber und verantwortlicher Redacteur [Вид. та відповід. ред.] Roman Sembratowycz. — **Wien, 1901:** Druck von Raimann und Godian, Wien, I., Fleischmarkt, 12 (1901 № 1); Druck von B. Hornung, Wien, I., Opernring, 21 (1901 № 2—5); Druck von Schwarzingen & Adels, Wien, I., Werderthorgasse, 4 (1901 № 6). *Адм. ред. та адм.:* XVIII/1, Währinger Gürtel III.

Вийшло: 1901 — № 1—6; Ф. 22×11 см; *Обс.* 32 с. (1901 № 1—5), 24 с. (1901 № 6); *Передпл.:* для Австро-Угорщини річно 10 кор., для Німецької імперії 10 марок, за кордоном 15 франків. *Ц.* окремого номера для Австро-Угорщини 20 геллерів, для Німецької імперії 20 пфенінгів, для провінції 24 геллери.

Наявність у фонді: ЛННБ: 1901 — № 1—6.

1901 р. за редакцією молодого журналіста Романа Сембратовича у Відні почав виходити німецькомовний часопис під модерною на той період назвою «X-Strahlen» («X-промені»), головне завдання якого, зазначили видавці у зверненні до читачів, полягало у незаангажованій та конструктивній критиці тогочасного суспільства.

Більшість статей видання були присвячені різноманітним подіям політичного та суспільного життя Австро-Угорської імперії початку XX ст., також висвітлювалися факти корупції у владних структурах, над-

мірні витрати державних коштів та стан банківської системи тощо. Тут регулярно друкувалися статті берлінського кореспондента Ганса Глюрна про тогочасні реалії життя у Німеччині. Редакція часопису багато уваги приділяла українському питанню, зокрема, у статтях Р. Сембратовича головню йшлося про важку економічну та громадсько-політичну ситуацію у Східній Галичині, утиски української мови, а також зловживання польської влади на українських землях.

У часописі надруковано статтю І. Франка «Eine Proletarier-Nation» («Пролетарська нація») (ч. 4), в якій аналізувалася книга «Селянські володіння» («Der Bauernbesitz»), що вийшла друком у Галичині.

Часопис був скомпонований довільно, без жодних тематичних рубрик, окрім умовних «Відповіді редакції» та «Поштова скринька редакції», де детально обговорювалися позиції редакції щодо того чи іншого поставленого питання (здебільшого це стосувалося політичних проблем).

«X-Strahlen» був першим німецькомовним часописом, публікації якого ознайомлювали Європу із життям українців у Галичині, однак через фінансові труднощі видання дуже швидко припинило своє існування.

Література: Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 193; Федасюк Н. Р. Роман Сембратович — журналіст і редактор / Н. Р. Федасюк // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів ; Житомир, 1994. — С. 162—163; Іваничук Н. Р. Українські німецькомовні часописи в Австрії на початку XX ст. / Н. Р. Іваничук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 148—149.

П. Тимняк

1903 р.

325

RUTHENISCHE REVUE. — Erscheinen am 15. und 30. eines jeden Monates [Виходить 15-го та 30-го числа кожного місяця]. J. 1. № 1. 1903, [15 листоп.].

Verantwortlicher Redakteur [Відповід. ред.] Roman Sembratowycz (1903 — 1905 № 11), Basil Ritter von Jaworskyj (1905 № 12—24). — **Wien, 1903—1905:** *Herausgeber* [Вид.] B. Jaworskyj, A. Kos, Roman Sembratowycz; *Eigentümer* [Власник] Das ruthenische Nationalkomitee in Lemberg [Український національний Комітет у Львові]. *Druck* von E. V. Zenker & Komp. Wien, 1., Dominikanerbastei, Nr. 19, Mezzanin (1903); *Druck* von Gustav Rötting in Ödenburg, Grabenrunde,

Nr. 72 (1904—1905). *Адп. адм.:* Wien, IX, Höfergasse, 5 (1903 № 10 — 1904 № 1), IX/2, Höfergasse, 5 (1904 № 2—5), VIII/1, Wickenburggasse, 10 (1904 № 6 — 1905). *Адп. ред.:* Wien, XVIII/2, Gersthoferstr, 32 (1903 № 14—1905).

Вийшло: 1903 — J. 1 № 1—16, 1904 — J. 2 № 1—24, 1905 — J. 3 № 1—24; *Ф.* 25×17 см; *Обс.* від 22 с. до 28 с.; *Передпл.:* Для Австро-Угорщини річно 6 кор. (1903—1904), 8 кор. (1905), для Німецької імперії 6 марок (1903—1904), за кордоном 9 франків (1903—1904), 10 франків (1905). *Ц.* окремого числа для Австро-Угорщини 30 геллерів (1903—1904), 36 геллерів (1905), для Німецької імперії 30 пфенінгів (1903—1904), 36 пфенінгів (1905).

Наявність у фонді: ЛННБ: 1903 — J. 1 № 1—16, 1904 — J. 2 № 1—24, 1905 — J. 3 № 1—24; НБУВ: 1903 — J. 1 № 1—16, 1904 — J. 2 № 2, 5, 6, 8—11, 13, 15, 18, 20—24, 1905 — J. 3 № 1—5, 7, 11, 14—17, 19—22.

Примітки: Нумерація сторінок для кожного річника загальна. У першому та останньому номерах за 1904 р. подано покажчики змісту першого і другого річників. Від 1906 р. виходив під назвою «Ukrainische Rundschau».

Основним завданням часопису, як вказували видавці у зверненні до читачів, було налагодження посередництва між українцями й іншими європейськими народами, «відкриття» українства для Європи, ознайомлення з їхнім культурним життям, проблемами та прагненнями. У виданні подавалася інформація не тільки про українців Галичини, Буковини, Закарпаття, Росії, а й про українських поселенців у Північній та Південній Америці. Редакція часопису намагалася докладно та правдиво відтворювати усі досягнення українського народу у політиці, народному господарстві, науці, літературі та культурі, критично оцінювати прорахунки у різних сферах діяльності суспільства.

Найбільше уваги на сторінках видання приділялося наслідкам польського панування у Східній Галичині та утискам української культури в Росії, спричиненим Емським актом 1876 р., хоча не оминалися й інші проблеми суспільно-політичного життя. Статті, які друкувалися у «Ruthenische Revue», були присвячені таким темам: позиціонування українців у світі, суспільно-політична ситуація на українських теренах, стан освіти, інформування про знаменитих «русинів». Автори часопису намагалися оперативно повідомляти про утиски українського населення в Галичині та Росії, про що свідчать листи дописувачів.

Матеріали видання часто передруковувалися в іноземній пресі (німецькій, французькій, італійській,

часу — констатував: чим більше він вивчав ситуацію, яка склалася у Росії, тим більше зауважував негативних моментів у російській дійсності. Європейці частково були поінформовані про становище поляків, фінів, вірмен, балтійських німців та євреїв, але про те, що на Півдні Росії мільйони українців зазнають різноманітних утисків, знали лише одиниці.

Багато уваги присвячувалося шкільництву в Галичині, закриттю українських шкіл, запровадженню змішаної мови викладання і перешкоджанню відкриттю українських гімназій та середніх шкіл. У публікаціях часопису досліджувалася проблема навчальних посібників, в яких обстоювалася «ягелонська ідея», перекручувалися та спотворювалися історичні факти, образи народних героїв.

На сторінках видання українську літературу представлено перекладами творів Б. Грінченка, Марка Вовчка, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, П. Куліша, Б. Лепкого, І. Франка, Т. Шевченка та ін. Також було вміщено серію літературних портретів — Є. Гребінки, П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Костомарова, І. Котляревського, П. Куліша, М. Шашкевича, Т. Шевченка.

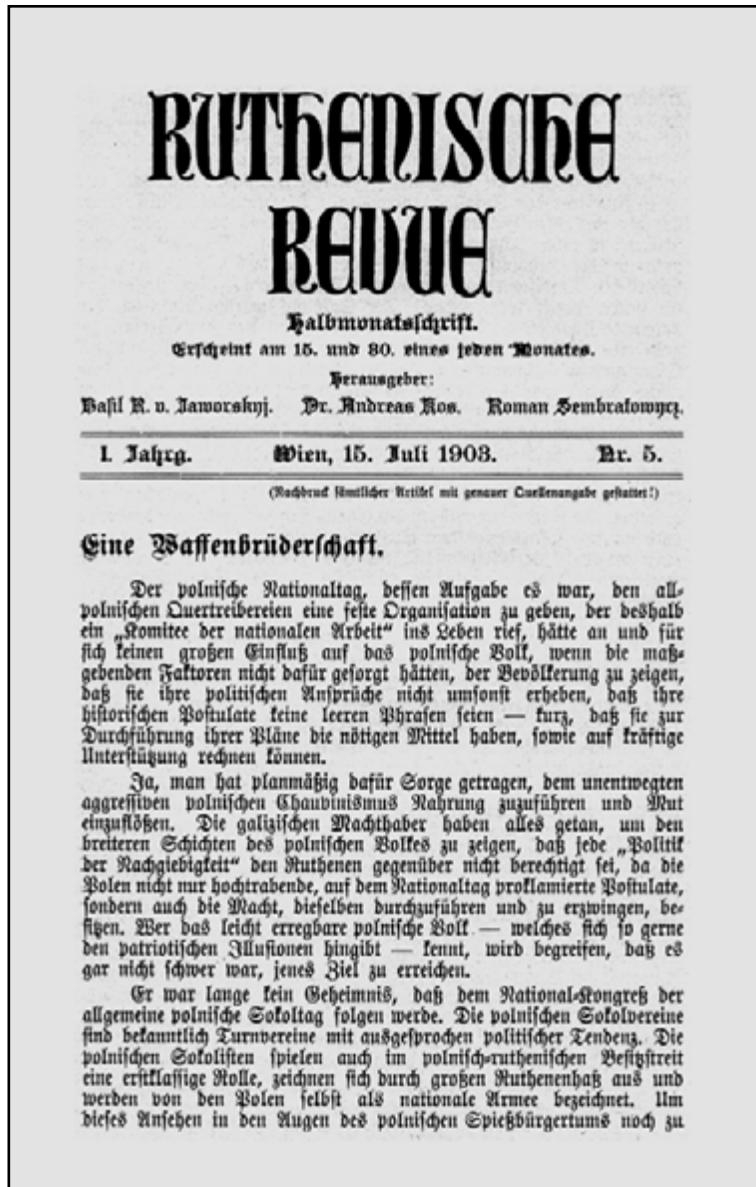
Традиційно у виданні подавався огляд українських газет і журналів («Буковина», «Воля», «Діло», «Економіст», «Комар», «Літературно-Науковий Вістник», «Промінь», «Руслан») та закордонних видань, в яких заторкувалася українська проблематика («Neue Rundschau», «Die Hilfe» (Берлін), «Revue Politique et Parlementaire», «Le Courrier Européen» (Париж), «Das freie Wort» (Франкфурт-на-Майні) та ін.).

Серед співробітників видання були М. Грушевський, І. Пулюй, І. Франко та ін.

Зі смертю 8 січня 1906 р. одного із засновників «Ruthenische Revue», Р. Сембратовича, часопис припинив своє існування.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 278—279; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2117.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 7. — С. 2659; Тивонович І. Історія заснування «Ruthenische Re-

іспанській, норвезькій та японській). Редакції видання вдалося привернути увагу культурних та політичних діячів Європи (Б. Бйорнсона, Г. Брандеса, Ж. Жореса, Т. Моммзена та ін.) до драматичного становища українців на рідній землі.

Редакція регулярно подавала передруки із зарубіжної преси, в яких аналізувалося українське питання, особливо становище українців у Росії. Так, депутат німецького рейхстагу Г. фон Герлах — один з найвідоміших політиків та публіцистів свого

vue» / І. Тивонович. — Відень, 1906; Федасюк Н. Р. Роман Сембратович — журналіст і редактор / Н. Р. Федасюк // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів ; Житомир, 1994. — С. 163—164; Іваничук Н. Р. Б'єрнст'єрне Б'єрнсон — поборник прав українського народу / Н. Р. Іваничук // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 271—272; Зелінська Н. В. Поетика конфронтації: Іван Тивонович і українська преса Австрії / Н. В. Зелінська // Там само. — С. 286—287; Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1998—90. — С. 194; Іваничук Н. Р. Українські німецькомовні часописи в Австрії на початку ХХ ст. / Н. Р. Іваничук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 149—153; Тимняк П. «Ruthenische Revue» (1903—1905 pp.) — німецькомовний український часопис / Петро Тимняк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2003. — Вип. 11. — С. 53—58; Качкан В. Роман Сембратович в історії української періодики: проблема традицій / Володимир Качкан // Там само. — С. 711—726; Падюка Н. Етностатистика і етнокартографія на сторінках часописів «Ruthenische Revue» (1903—1905 pp.) і «Ukrainische Rundschau» (1906—1916 pp.) / Неоніла Падюка // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. — Львів, 2005. — С. 264—269.

П. Тимняк

1904 р.

326

BUKOWINER SCHULE: Zeitschrift für das Volksschulwesen. — J. 1. Heft 1. 1904.

Schriftleiter [Ped.] (1904—1905), *Herausgeber und Schriftleiter* [Bud. i ped.] (1906—1907) Maximilian Kaindl. — **Czernowitz, 1904—1907: Verlag** [Bud-vo] K. k. Universitäts-Buchhandlung des Heinrich Pardini in Czernowitz. Bukowiner Vereinsdruckerei in Czernowitz.

Вийшло: 1904 — J. 1 Heft 1—4, 1905 — J. 2 Heft 1—4, 1906 — J. 3 Heft 1—4, 1907 — J. 4 Heft 1—4; Ф. 23×15 см; Обс. 64 с.; Передпл.: К. 4 jährlich [річно].

Наявність у фонді: ЛННБ: 1904 — J. 1 Heft 1—4, 1905 — J. 2 Heft 2—4, 1906 — J. 3 Heft 3, 4, 1907 — J. 4 Heft 1—4.

Примітки: Пагінація сторінок річників валова. До кожного річника подано покажчик змісту. Текст часопису друковано німецькою, румунською та українською мовами.

Необхідність видавання для народних учителів Буковини педагогічного часопису «Bukowiner Schule»

ле» пояснювалася багатонаціональністю цього краю Австро-Угорської імперії, що вимагало продуманого підходу в організації шкільництва. Адже навчання в освітніх закладах проводилося кількома мовами, зокрема німецькою — офіційною — мовою і мовами двох домінуючих у регіоні національностей — українців та румунів. Основну мету видання викладено у редакційній статті «Begleitwort» (1904. — Heft 1).

Редакція часопису закликала до співпраці буковинських педагогів, пропонуючи відмовитися від наслідування традиційних зразків шкільництва, апробованих в інших регіонах, і практикувати використання досвіду місцевих учителів з урахуванням конкретних потреб юного покоління. Кожна ідея, кожна пропозиція, здатна сприяти поступу у вихованні й навчанні дітей, переваги і недоліки буковинського шкільництва, актуальні питання педагогічної діяльності мали ґрунтовно й об'єктивно обговорюватися на сторінках видання. Редакція часопису також планувала запровадити відкрите обговорення проблем ідейних переконань та фахової освіти вчителів, що повинно було прислужитися спільній справі. Усі три мови у виданні обіцялося представляти рівноправно, а матеріали — подавати змістовні та формально коректні, що, зрештою, і вдалося досягнути редакції.

У часописі друкувалися трьома мовами статті педагогічного спрямування, методичні розробки й рекомендації щодо викладання різних навчальних предметів, шкільні програми, короткі рецензії на книжкові педагогічні новинки тощо.

Статті українською мовою публікувалися у кожному зошиті видання, за винятком третього зошита за 1907 р., що містив матеріали шостої Буковинської конференції народних учителів. Їхніми авторами були відомі буковинські й галицькі педагоги, вчені та письменники, як-от: Іван Герасимович, Сергій Канюк, Ілярій Карбулицький, Мирон Кордуба, Осип Маковей, Костянтина Малицька, Омелян Попович та багато інших.

Україномовні публікації видання можна умовно поділити за декількома тематичними напрямками: педагогічні, які переважали у часописі, пізнавальні й інформаційні.

У педагогічних статтях, окрім загальноосвітніх тем, автори порушували проблеми українського шкільництва та навчання з різних предметів. Із публікаціями означеної тематики на сторінках видання виступив Володислав Корниляк, як-от «Про українське шкільництво» (1907. — Heft 1); один із найактивніших авторів Омелян Попович (друкувався як під власним

BUKOWINER SCHULE.

Zeitschrift für das Volksschulwesen.

Unter Mitwirkung von Fachmännern

herausgegeben und redigiert von

Maximilian Kaindl,

Oberlehrer in Czernowitz.

3. Heft.

Jahrg. 1906.

Als Mitarbeiter wurden bisher gewonnen:

Bazański Johann, Oberlehrer	Müller Christian, Lehrer
Bender Johann, Lehrer	Nikorowicz Gregor, Bez.-Sch.-Insp.
Bezpalco Theodora, Lehrerin.	Nuța Johann, Bez.-Sch.-Insp.
Botezat Eugen, Dr., Professor	Olinschi Viktor, Professor
Danilescu Silvestru, Oberlehrer	Olzanski Johann, von, Oberlehrer
Danczul Partenej, Oberlehrer.	Pawlitschek Alf., Dr., L.-Sch.-Insp.
Gregorowicz Wladimir, Oberlehrer	Pihullak Jeroffel, Professor
Harasymowicz Johann, Lehrer	Popowicz Emilian, L.-Sch.-Insp.
Hawryszczuk Nikolai, Oberlehrer	Prodaniuk Artemidor, Lehrer.
Iwasjuk Viktor, Oberlehrer	Schessan Stefan, Professor
Iwanicki Emilian, Oberlehrer	Schulz Salomon, Lehrer
Jemna Stephanie, Oberlehrerin	Seniuk Johann, Oberlehrer
Kaindl Raim. Frdr., Dr., Univ.-Prof.	Simionowici Dionys, L.-Sch.-Insp.
Kaniuk Sergij, Oberlehrer	Smal-Stocki Stefan, Dr., Univ.-Prof.
Karbulicki Ilarion, Lehrer	Spenul Nikolai, Bez.-Sch.-Insp.
Kobylański Julian, Professor	Szpoynarowski Sergij, Professor
Korduba Myron, Dr., Prof.	Tarasiewicz Nico, Bez.-Sch.-Insp.
Kuparenko Johann, v., Professor	Teleaga Demeter, Bez.-Sch.-Insp.
Lisinetzka Irene, Lehrerin	Tumilrz Karl, Dr., L.-Sch.-Insp.
Makowej Josef, Dr., Professor	Vicol Ecaterina, Lehrerin.
Malicka Konstantie, Lehrerin	Wotta Josef, Prof., Schulrat
Mayer Ernst, Lehrer	Zukowski Emilian, Lehrer
Milkowicz Wladimir, Dr., Un.-Prof.	Zurcan Basil, Übungsschullehrer
Mironowicz Michael, Lehrer.	Zurcan Melanie, Lehrerin.
Mitric-Bruja, Oberlehrer.	Zurakowska Olga

CZERNOWITZ.

прізвищем, так і під криптонімом О. П.) заторкував питання «науки природописної» (1905. — Heft 2—4), вів мову про «Науку читання» (1906. — Heft 3) та «Граматика а стилістику в народній школі» (1906. — Heft 4); Мирон Кордуба опублікував статтю «Наука історії рідного краю в буковинських народних школах» (1905. — Heft 4), у якій радив «в'язати буковинську історію з рускою, лучити історію краю з національною», а Ірена Лісінецька — статтю «Про науку історії в народній школі» (1906. — Heft 1).

Ці публікації доповнювали статті Миколи Гавришука «Про науку природописної історії в народній школі» (1904. — Heft 1), Івана Герасимовича «Час і розклад науки на підставі досвідів психометричних» (1904. — Heft 2), Омеляна Жуковського «О потребі характеристик учеників» (1906. — Heft 1) тощо.

Важливою для авторів часопису була також проблема виховання дітей з допомогою забав, малювання, народної творчості та ручної праці. І. Карбулицький закликав привчати дитину до самостійності (1905. — Heft 2), Теодор Безпалко вів мову про «Вагу прикладу у вихованню» (1904. — Heft 4), К. Петрашук — про «Індивідуальне виховане дітей в школі і дома» (1907. — Heft 1), Партеній Данчул ділився «Гадками про виховане» (1905. — Heft 3), О. Маковей розповідав «Про діточі забави» (1904. — Heft 3), Іванна Вигодівна підкреслювала велике значення «діточих забав в школі народній» (1907. — Heft 2), С. Канюк акцентував на важливості використання «Народної пісні в народній школі» (1907. — Heft 4), Василь Олексюк підкреслював велике значення «науки рисунків у вихованню та ведені рисунків в народних школах» (1906. — Heft 3), Марія Трусевич — використання «Науки жіночих ручних робіт в народній школі» (1907. — Heft 4).

Проблеми всебічного розвитку дитини порушувала Костянтина Малицька у статтях «Неясність діточих виображень і понять» (1905. — Heft 4) та «Найлекший спосіб фабрикування ідіотів» (1906. — Heft 1).

Автори публікацій висвітлювали життя народних учителів та їх зв'язок із сільськими громадами й дітьми, як-от: Сергій Канюк «Перед школою» (1905. — Heft 1, 2) та «Учитель на селі» (1906. — Heft 3),

Ольга Жуковська «Товариске житє учителя в громадї» (1906. — Heft 2), Володимир Лукіянович «Любов учителя до учеників» (1907. — Heft 2), Павліна Швайгер «Як збудити в дітях любов до школи?» (1907. — Heft 2), Ілля Гудима «Становище учителя в виду нерівномірного духового випосаженя дітей» (1907. — Heft 4).

Українські автори часопису заторкували також питання фахового викладання учителями української мови та літератури. Зокрема, у зощ. 4 за 1906 р. була вміщена стаття О. Поповича (під крипт. О. П.) «Учім ся рускої мови!», на яку відгукнувся однойменною публікацією І. Карбулицький у зощ. 1 за 1907 р.

Ці публікації доповнювали дописи О. Поповича як під власним прізвищем (Наука мови в школі народній. — 1905. — Heft 1), так і під криптонімом О. П. (Мова учителя а ученика. — 1906. — Heft 2).

Окремі педагогічні статті в часописі друкувалися українською мовою у перекладі з німецької, зокрема: Генрієта Фірт «Ідеали виховання» (1904. — Heft 3; пер. Наталки); «Потреба осібної науки наглядної» (1906. — Heft 4; пер. М. Спицула).

Про відомих краян у виданні вміщено пізнавальну статтю О. Поповича «Осип Федькович шкільним інспектором» — про малознаний період праці видатного буковинського письменника (1904. — Heft 2) та некролог Євгенії Ярошинської, надрукований німецькою мовою (1904. — Heft 4).

До бібліографічного блоку належать публікація Е. К. «Важність збірки оказів для науки природописної і як придбати таку збірку для школи» (1906. — Heft 2) та низка рецензій на українські педагогічні новинки. Зокрема, під німецькомовною рубрикою «Bücher- und Zeitungsschau» вміщено рецензії на часописи «Учитель: Орган руского товариства педагогічного» за 1906 р. та «Дзвінок: Ілюстроване письмо для науки і забави руским діточкам і молодіжи» за 1906 р. (1906. — Heft 4) і працю І. Карбулицького «Розвій народного шкільництва на Буковині» (Вашківці, 1907) (1907. — Heft 4).

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 237, 1783.

В. Габор, Н. Кулеша

ПОРІЧНИЙ РЕЄСТР ЧАСОПИСІВ

1891 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Бесѣда (1887—1898)	Львів
Библиотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівці
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львів
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемишль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
*Галицкая Русь (1891—1892)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и распорядженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрѣ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастьєрь (1887—1898)	Львів
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Львѣвско-Архієпархіальнѣ Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Народ (1890—1895)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Новый Галичанинъ (1889—1891)	Львів
Новый Свѣтъ (1891)	Джерсі-Сіті
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгварь
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинь
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів

* Півжирним шрифтом подано назви часописів у перший рік виходу

Порічний реєстр часописів

Руска Школа (1888, 1891)	Чернівці
Руске Слово (1891)	Шенандоа
Русска Правда (1888—1893)	Вѣдень
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлібороб (1891—1895)	Львів, Коломия
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Червоная Русь (1888—1891)	Львовъ
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1892 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Маганой Сити
Батьківщина (1879—1896)	Львовъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Библіотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівці
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиції и Володимирїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархїи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархїи (1886—1939)	Станиславів
Галицкая Русь (1891—1892)	Львовъ
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрѣ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастьєрь (1887—1898)	Львовъ
Записки Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны
Кропива (1892)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Львовско-Архієпархїальнї Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Народ (1890—1895)	Львів, Коломия

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Основа (1892)	Львів
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгварь
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русска Правда (1888—1893)	Вѣденъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлібороб (1891—1895)	Коломия
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Stenograf polsko-ruski (1892)	Lwów
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1893 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Маганой Сити
Батьківщина (1879—1896)	Львовъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Библіотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівцѣ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Бурсакъ (1893)	Станіславів
Вѣстникъ законѣвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемишль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станіславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівцѣ
Добрі Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастьєрь (1887—1898)	Львовъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ

Порічний реєстр часописів

Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Львѣвско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львѣв
Народ (1890—1895)	Коломия
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львѣв
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѣв
Православная Буковина (1893—1906)	Вена, Черновцы
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣденъ
Русска Правда (1888—1893)	Вѣденъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Джерсі-Сіті
Сикавка (1893)	Львѣв
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930).....	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львѣв
Хлібороб (1891—1895)	Коломия
Читальня (1893—1896)	Львовъ
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1894 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Скрентонъ
Батьківщина (1879—1896)	Львовъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и розпоряженій краєвыхъ для королевства Галиції и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галицко-Русскій Вѣстникъ (1894)	С.-Петербургъ
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львѣв
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львѣв
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрѣ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Душпастырь (1887—1898)	Львѡвъ
Житє і Слово (1894—1897)	Львѡвъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львѡвъ
Зоря (1880—1897)	Львѡвъ
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны, Львѡвъ, Тернопѡль
Ластівка (1894)	Чернівці
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Львѡвско-Архієпархіальнѡ Вѣдомости (1889—1944)	Львѡвъ
Маска (1894)	Ярослав
Народ (1890—1895)	Львѡвъ, Коломия
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львѡвъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ, Тернопѡль, Львѡвъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѡвъ
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Просвѣщеніє (1893—1902)	Вѣденъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломия
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Джерсі-Сіті
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львѡвъ
Хлібороб (1891—1895)	Коломия
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львѡвъ
Читальня (1893—1896)	Львѡвъ
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1895 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Скрентонъ
Батьківщина (1879—1896)	Львѡвъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Буковинскѡ Вѣдомости (1895—1899)	Чернівці
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Кракѡвскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемишль

Порічний реєстр часописів

Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрѣ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастьоръ (1887—1898)	Львѣвъ
Дякѣвскій Гласъ (1895—1905)	Станиславѣвъ
Жите і Слово (1894—1897)	Львів
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны, Перемишль
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Львѣвско-Архієпархіальнѣ Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Народ (1890—1895)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Недѣля (1895)	Чернівці
Плахта (1895)	Полтава
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣденъ
Радикал (1895—1896)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Джерсі-Сіті, Шамокін
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Нові Мамаєвцы, Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Стрыйскій Голосъ (1895)	Стрый
Стрѣла (1895)	Львѣвъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлібороб (1891—1895)	Коломия
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Читальня (1893—1896)	Львѣвъ
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1896 р.

Американській Русській Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Батьківщина (1879—1896)	Львів
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Буковинскі Вѣдомости (1895—1899)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемышской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѡвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Громада (1896—1897)	Коломия
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѡвъ и роспоряженій для Герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрі Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастирь (1887—1898)	Львів
Дяківскій Гласъ (1895—1905)	Станиславѡвъ
Жите і Слово (1894—1897)	Львів
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Литературный Сборникъ <i>див.</i> Науковий Сборникъ	
Львівско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Перемышль
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣдень
Радикал (1895—1896)	Львів

Порічний реєстр часописів

Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Шамокін, Мт. Кармель
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Читальня (1893—1896)	Львôвъ
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1897 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Буковинскіѹ Вѣдомости (1895—1899)	Чернівцѣ
Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ (1897)	Вѣдень
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимѣрії съ Великимъ Княжествомъ Кракôвскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемышской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Громада (1896—1897)	Коломия
Громадске Слово (1897)	Нагôрянка
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвôнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Добріѹ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Біла
Душпастырь (1887—1898)	Львôвъ
Дякôвскій Гласъ (1895—1905)	Станиславôвъ
Житє і Слово (1894—1897)	Львів
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ <i>див.</i> Науковий Сборникъ	
Львѣвско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгварь
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Перші Проби (1897)	Перемишль
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгварь
Посланникъ (1889—1911)	Перемишль
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Прапоръ (1897—1900)	Перемишль
Праця (1897)	Чернівці
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣдень
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Олд-Форджъ
Свобода (1893— 1940, продовж.)	Мт. Кармель
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Robitnyk (1897)	Lwiw
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1898 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Буковинскі Вѣдомости (1895—1899)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господарь (1898—1913)	Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Душпастыръ (1887—1898)	Львѣвъ
Дяковскій Гласъ (1895—1905)	Станиславѣвъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль
Левада (1898—1902)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львѣвско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгварь
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгварь
Посланникъ (1889—1911)	Перемышль
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Прапоръ (1897—1900)	Перемышль
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣденъ
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Олд-Форджъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Мт. Кармель
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів

Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1899 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Будучність (1899)	Львів
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Буковинскі Вѣдомости (1895—1899)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законѡвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ длѣ королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918)	Перемишль
Вѣстникъ Станиславѡвскои Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господарь (1898—1913)	Перемишль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Добрі Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Біла
Дяковскій Гласъ (1895—1905)	Станиславѡвъ
Живое Слово (1899)	Львовъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемишль
Левада (1898—1902)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львѡвско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Народный Вѣстникъ (1899—1900)	Нові Мамаєвці
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгварь
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгварь
Посланникъ (1889—1911)	Перемишль
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Прапоръ (1897—1900)	Перемишль

Порічний реєстр часописів

Праця і Згода (1899)	Львів
Просвѣщеніє (1893—1902)	Вѣдень
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Олд-Форджъ
Свобода (1893— 1940, продовж.)	Мт. Кармель
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Felvidéki Sion (1899—1901)	Ungvár
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1900 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Баба (1900)	Бережани
Бжола (1900)	Бережани
Богословскій Вѣстникъ (1900—1903)	Львôвъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Кракôвскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемышской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Воля (1900—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господаръ (1898—1913)	Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Дзвôнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Добрѣ Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Біла
Додаток до «Свободи» (1900)	Львів

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Дяківській Гласъ (1895—1905)	Станиславівъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Іскра (1900)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемишль
Комар (1900)	Бережани
Комар (1900—1905)	Львів
Левада (1898—1902)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львівсько-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Мігла (1900)	Бережани
Молода Україна (1900—1903)	Львів
Муха (1900)	Бережани
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Народный Вѣстникъ (1899—1900)	Нові Мамаєвці
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгваръ
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Оса (1900)	Бережани
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Перемишль
Поступ (1900—1902)	Бережани
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Прапоръ (1897—1900)	Перемишль
Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914)	Львів
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣдень
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Олд-Форджъ
Свобода (1893— 1940, продовж.)	Мт. Кармель, Олифант
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Циган (1900)	Бережани
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів

Порічний реєстр часописів

Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912)	Львів
Felvidéki Sion (1899—1901)	Ungvár
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1901 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Богословскій Вѣстникъ (1900—1903)	Львів
Бонза (1901—1902)	Кам'янець-Подільський
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Воля (1900—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господарь (1898—1913)	Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Газета Господарска (1901—1902)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дяковскій Гласъ (1895—1905)	Ярославъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль
Комар (1900—1905)	Львів
Левада (1898—1902)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львівско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Молода Україна (1900—1903)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Ужгород
Научно-Литературный Сборникъ <i>див.</i> Научовый Сборникъ	

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Перемышль
Поступ (1900—1902)	Бережани
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Проба Сил (1901—1902)	Кам'янець-Подільський
Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914)	Львів
Просвѣщеніе (1893—1902)	Вѣдень
Просвіта Бобрецька (1901)	Бібрка
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Олд-Форджъ, Нью-Йоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Олифант
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912)	Львів
Felvidéki Sion (1899—1901)	Ungvár
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár
X-Strahlen (1901)	Wien

1902 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Анцихрист (1902)	Чернівці
Богословскій Вѣстникъ (1900—1903)	Львовъ
Бонза (1901—1902)	Кам'янець-Подільський
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Воля (1900—1907)	Львів
Гайдамаки (1902—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Гасло (1902—1903)	Чернівці
Господарь (1898—1913)	Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)	Львів
Газета Господарска (1901—1902)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дякѣвскій Гласъ (1895—1905)	Ярославъ
Економість (1902)	Перемышль
Живая Мысль (1902—1905)	Львовъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зоря (1902—1904, 1910)	Коломыя
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль
Комар (1900—1905)	Львів
Левада (1898—1902)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львѣвско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Молода Україна (1900—1903)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Черновцы
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгваръ
Научно-Литературный Сборникъ <i>див.</i> Науковий Сборникъ	
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Новий Вістник (1902)	Львів
Оса (1902—1903)	Олифантъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Перемышль
Поступ (1900—1902)	Бережани
Правда (1902—1939)	Нью-Йоркъ
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Проба Сил (1901—1902)	Кам'янець-Подільський

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Провідник «Рільничих Кругків» (1900—1914)	Львів
Просвѣщеніє (1893—1902)	Вѣдень
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Нью-Йоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Олифант
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Український Листок (1902)	Львів
Учитель (1889—1914)	Львів
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912)	Львів
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1903 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Богословскій Вѣстникъ (1900—1903)	Львовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вістник Законів і Розпоряджень для Восводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вістник Союза руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса» (1903—1907, 1911)	Чернівці
Вістник Української Києвської Студентської Громади (1903)	Київ
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѡвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Воля (1900—1907)	Львів
Гайдамаки (1902—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Гасло (1902—1903)	Чернівці
Господарь (1898—1913)	Перемышль

Порічний реєстр часописів

Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневник Київського загального страйку (1903)	Київ
Добра Новина (1903)	Львів
Домашній Вістник (1903)	Перемишль
Дяківскій Гласъ (1895—1905)	Ярославъ
Живая Мысль (1902—1905)	Львовъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Зоря (1902—1904, 1910)	Коломыя
Іскра (1903)	Львів, Чернівці
Іскра (1903—1904)	Львів
Канадійскій Фармер (1903—1981)	Вінніпег
Кіевская Старина (1882—1906)	Київ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемишль
Комар (1900—1905)	Львів
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львівско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Малий Місіонарчик (1903—1914)	Жовква
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Молода Україна (1900—1903)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Черновцы
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгваръ
Наука і Розвага (1903)	Чернівці
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Оса (1902—1903)	Олифантъ
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903)	Унгваръ
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Поступ (1903—1905)	Коломия
Правда (1902—1939)	Нью-Йоркъ
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Приятель (1903)	Чернівці
Провідник «Рільничих Кругків» (1900—1914)	Львів
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руский Селянин (1903—1914)	Львів
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Нью-Йоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Олифант, Скентон
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянин (1903—1905)	Чернівці

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Страхопудь (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлопська Правда (1903, 1909)	Коломия
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Церковная Наука (1903)	Джонстоун
Цѣнникъ ... Спѣлки для господарства и торговлѣ	
въ Перемышлі (1903—1911)	Перемышль
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Kárpát Lapok (1895—1903)	Ungvár
Ruthenische Revue (1903—1905)	Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1904 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Бразилійська Русь (1904)	Прудентополис
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣночекъ (1904—1908)	Львовъ
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вістник Союза русских хлѣборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса» (1903—1907, 1911)	Чернівці
Вѣстникъ законѡвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѡвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Вольне Слово (1904—1905)	Львів
Воля (1900—1907)	Львів
Гайдамаки (1902—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господарь (1898—1913)	Перемышль
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дяковскій Гласъ (1895—1905)	Ярославъ
Економіст (1904—1914)	Львів
Живая Мысль (1902—1905)	Львовъ
Живий Дневник (1904)	[Львів]
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів

Порічний реєстр часописів

Зоря (1902—1904, 1910)	Коломыя
Іскра (1903—1904)	Львів
Канадський Фармер (1903—1981)	Вінніпег
Католицький Вєхїд (1904—1907)	Львів
Кієвская Старина (1882—1906)	Кієв
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемишль
Комар (1900—1905)	Львів
Листочок (1904)	Нью-Йорк
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львѡвско-Архієпархіальнї Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Малий Місіонарчик (1903—1914)	Жовква
Мысль (1904)	Житомир
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Місячний Калєндар (1904)	Відень
Молодіж (1904—1905)	Тернопіль
Народна Рада (1904—1909)	Черновци
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгварь
Научно-Литературный Сборникъ <i>див.</i> Науковий Сборникъ	
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Недѣля (1898—1918)	Будапешть
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939)	Львів
Нова Січ (1904)	Станиславів
Новий Громадський Голос (1904—1905)	Львів
Подільський Голос (1904—1907)	Тернопіль
Полтавщина (1904—1906)	Полтава
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинь
Поступ (1903—1905)	Коломия
Поучительное Чтеніє (1904—1905)	Унгварь
Правда (1902—1939)	Нью-Йоркъ
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Праця (1904—1905)	Львів
Провідник «Рільничих Кругків» (1900—1914)	Львів
Промінь (1904—1907)	Вашківці над Черемошом
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руский Селянин (1903—1914)	Львів
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Свѣтъ (1897—1986)	Нью-Йоркъ
Свобода (1893— 1940, продовж.)	Скрентон
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянин (1903—1905)	Львів

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Слово (1904—1905)	Виннипегъ
Слово Божіє (1904—1907)	Унгваръ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлібороб (1904—1912)	Чернівці
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Цѣнникъ ... Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышлі (1903—1911) ..	Перемышль
Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912)	Львів
Bukowiner Schule (1904—1907)	Czernowitz
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924)	Львів
Gazeta Mleczarska (1904—1914)	Lwów
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Ruthenische Revue (1903—1905)	Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1905 р.

Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.)	Нью-Йоркъ
Артистичний Вістник (1905)	Львів
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣночекъ (1904—1908)	Львовъ
Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914)	Чернівці
Вістник Союза руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса» (1903—1907)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (1889—1918)	Перемышль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Вольне Слово (1904—1905)	Львів
Воля (1900—1907)	Львів
Гайдамаки (1902—1907)	Львів
Галичанинъ (1893—1913)	Львовъ
Господаръ (1898—1913)	Перемышль
Громадська Думка (1905—1906)	Київ
Дзвін (1905—1906)	Львів
Дзвѣнокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів

Порічний реєстр часописів

Добрі Ради (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Стрілецький Кут
Дяківський Гласъ (1895—1905)	Ярославъ
Економіст (1904—1914)	Львів
Живая Мысль (1902—1905)	Львовъ
Записки Наукового Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937)	Львів
Записки питомців Руської Колегії в Римі (1905)	Рим
Ідея (1905—1906)	Тернопіль
Іскра (1905)	Ярослав
Канадський Фармер (1903—1981)	Вінніпег
Католицький Вєхід (1904—1907)	Львів
Кієвская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Перемышль
Комар (1900—1905)	Львів
Лысток Правды (1905)	Львів
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932)	Львів
Львівско-Архієпархіальні Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Малий Місіонарчик (1903—1914)	Жовква
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)	Жовква
Молода Україна (1905)	Львів
Молодіж (1904—1905)	Тернопіль
Народна Бібліотека (1905)	Чернівці
Народна Воля (1905—1909)	Чернівці
Народна Рада (1904—1909)	Черновци
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1897—1914, 1919—1921)	Унгварь
Научно-Литературный Сборникъ <i>див.</i> Науковий Сборникъ	
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Недѣля (1898—1918)	Будапештъ
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939)	Львів
Новий Громадський Голос (1904—1905)	Львів
Перший Промінь (1905)	Тернопіль
Подільський Голос (1904—1907)	Тернопіль
Полтавщина (1904—1906)	Полтава
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Поступ (1903—1905)	Коломия
Поучительное Чтеніє (1904—1905)	Унгварь
Правда (1905)	Львів
Правда (1902—1939)	Нью-Йоркъ
Православная Буковина (1893—1906)	Черновцы
Праця (1904—1905)	Львів
Провідник «Рільничих Кругжків» (1900—1914)	Львів
Промінь (1904—1907)	Вашківці над Черемошом

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Ранок (1905—1920)	Вінніпег
Рідний Край (1905—1918)	Полтава
Руска Рада (1898—1908)	Чернівці
Руска Хата (1905—1906)	Львів
Руский Селянин (1903—1914)	Львів
Руслан (1897—1914)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Самостійна Україна (1905)	Львів
Свѣтъ (1897—1986)	Нью-Йоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.)	Скрентон
Свобода (1897—1919, 1922—1938)	Львів
Селянин (1903—1905)	Львів
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908)	Чунковъ
Слово (1904—1905)	Виннипегъ
Слово Божіе (1904—1907)	Унгваръ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Тавричанинъ (1905—1914)	Симферополь
Учитель (1889—1914)	Львів
Хлібороб (1904—1912)	Чернівці
Хлібороб (1905)	Лубні
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939)	Львів
Хуторянинъ (1896—1917)	Полтава
Цѣнникъ ... Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли (1903—1911) ..	Перемышль
Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912)	Львів
Bukowiner Schule (1904—1907)	Czernowitz
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924)	Львів
Gazeta Mleczarska (1904—1914)	Lwów
Görög Katholikus Szemle (1899—1918)	Ungvár
Ruthenische Revue (1903—1905)	Wien
Służba dworska = Двірська Служба (1905)	Buczacz
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЧАСОПИСІВ*

А

Американській Русській Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) **182**

Анцихрист (1902) **249**

Артистичний Вістник (1905) **300**

Б

Баба (1900) **228**

Бжола (1900) **229**

Богословській Вѣстникъ (1900—1903) **230**

Бонза (1901—1902) **245**

Бразилійська Русь (1904) **276**

Будучність (1899) **224**

Буковинскі Вѣдомости (1895—1899) **197**

Бурсакъ (1893) **187**

В

Вѣночекъ (1904—1908) **277**

Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ (1897) **208**

Вістник Законів і Розпоряджень для Воеводства Буковини (1896—1914) **206**

Вістник Союза руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса» (1903—1907, 1911) **259**

Вістник Української Київської Студентської Громади (1903) **260**

Вольне Слово (1904—1905) **278**

Воля (1900—1907) **231**

Г

Гайдамаки (1902—1907) **250**

Галицкая Русь (1891—1892) **177**

Галицко-Русській Вѣстникъ (1894) **319**

Галичанинъ (1893—1913) **188**

Гасло (1902—1903) **251**

Господарь (1898—1913) **219**

Громада (1896—1897) **207**

Громадске Слово (1897) **209**

* Подано за позиціями

Громадська Думка (1905—1906) **301**

Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939) **198**

Г

Газета Господарска (1901—1902) **246**

Д

Дзвін (1905—1906) **302**

Дневник Київського загального страйку (1903) **261**

Добра Новина (1903) **262**

Додаток до «Свободи» (1900) **232**

Домашній Вістник (1903) **263**

Дяківській Гласъ (1895—1905) **199**

Е

Економіст (1904—1914) **280**

Економість (1902) **252**

Ж

Живая Мысль (1902—1905) **253**

Живий Дневник (1904) **281**

Живое Слово (1899) **225**

Житє і Слово (1894—1897) **194**

З

Записки питомців Руської Колегії в Римі (1905) **303**

Записки Товариства імени Шевченка (1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) **183**

Зоря (1902—1904, 1910) **254**

І

Ідея (1905—1906) **304**

Іскра (1900) **233**

Іскра (1903) **264**

Іскра (1903—1904) **265**

Іскра (1905) **305**

К

Канадійській Фармер (1903—1981) **266**

Католицкий Вєхїд (1904—1907) **282**

Комар (1900) **235**

Комар (1900—1905) **234**

Кропива (1892) **184**

Л

Ластівка (1894) **195**

Левада (1898—1902) **220**
Лысток Правды (1905) **306**
Листочок (1904) **283**
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932) **221**

М

Малий Місіонарчик (1903—1914) **267**
Маска (1894) **196**
Мысль (1904) **284**
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) **210**
Місячний Календар (1904) **285**
Мітла (1900) **236**
Молода Україна (1900—1903) **237**
Молода Україна (1905) **307**
Молодіж (1904—1905) **286**
Муха (1900) **238**

Н

Народна Бібліотека (1905) **308**
Народна Воля (1905—1909) **309**
Народна Рада (1904—1909) **287**
Народный Вѣстникъ (1899—1900) **226**
Наука (1897—1914, 1919—1921) **211**
Наука і Розвага (1903) **268**
Недѣля (1898—1918) **222**
Неділя (1895) **200**
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) **288**
Нова Січ (1904) **289**
Новий Вістник (1902) **255**
Новий Громадський Голос (1904—1905) **290**
Новый Свѣтъ (1891) **178**

О

Оса (1900) **239**
Оса (1902) **256**
Основа (1892) **185**

П

Перший Промінь (1905) **310**
Перші Проби (1897) **212**
Плахта (1895) **201**
Подільський Голос (1904—1907) **291**
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (1891—1903) **179**
Полтавщина (1904—1906) **292**
Поступ (1900—1902) **240**
Поступ (1903—1905) **269**

Поучительное Чтеніє (1904—1905) **293**
Правда (1902—1939) **257**
Правда (1905) **311**
Православная Буковина (1893—1906) **189**
Прапоръ (1897—1900) **213**
Праця (1897) **214**
Праця (1904—1905) **294**
Праця і Згода (1899) **227**
Приятель (1903) **270**
Проба Сил (1901—1902) **247**
Провідник «Рільничих Кругків» (1900—1914) **241**
Промінь (1904—1907) **295**
Просвѣщеніє (1893—1902) **190**
Просьвіта Бобрецка (1901) **248**

Р

Радикал (1895—1896) **202**
Ранок (1905—1920) **302**
Рідний Край (1905—1918) **313**
Руска Рада (1898—1908) **223**
Руска Хата (1905—1906) **314**
Руске Слово (1891) **180**
Руский Селянин (1903—1914) **271**
Руслан (1897—1914) **216**

С

Самостійна Україна (1905) **315**
Свѣтъ (1897—1986) **217**
Свобода (1893—1940, продовж.) **191**
Свобода (1897—1919, 1922—1938) **218**
Селянин (1903—1905) **272**
Селянинъ (1895—1902, 1905, 1907—1908) **203**
Сикавка (1893) **192**
Слово (1904—1905) **296**
Слово Божіє (1904—1907) **297**
Стрыйскій Голосъ (1895) **204**
Стрѣла (1895) **205**

Т

Тавричанинъ (1905—1914) **317**

У

Український Листок (1902) **258**

Х

Хлібороб (1891—1895) **181**

Хлібороб (1905) **318**

Хлібороб (1904—1912) **298**

Хлопська Правда (1903, 1909) **273**

Хроніка Наукового Товариства імені Шевченка (1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939) **242**

Хуторянинъ (1896—1917) **321**

Ц

Церковная Наука (1903) **274**

Циган (1900) **243**

Цѣнникъ ... Спо́лки для господарства и торговлѣ въ Перемышлі (1903—1911) **275**

Ч

Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912) **244**

Читальня (1893—1896) **193**

В

Bukowiner Schule (1904—1907) **326**

С

Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) **299**

F

Felvidéki Sion (1899—1901) **323**

G

Gazeta Mleczarska (1904—1914) **279**

Görög Katholikus Szemle (1899—1918) **322**

K

Kárpát Lapok (1895—1903) **320**

R

Robitnyk (1897) **215**

Ruthenische Revue (1903—1905) **325**

S

Służba dworska = Двірська Служба (1905) **316**

Stenograf polsko-ruski (1892) **186**

X

X-Strahlen (1901) **324**

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК РЕДАКТОРІВ І ВИДАВЦІВ*

А

Авдыковскій О. А. 177
Адам Іван 295
Александръ, єпископъ 217
Андруховичъ Константинъ 180
Ардан Іван 191

Б

Балицький Микола 198
Балицький Юліян 307
Баран Степан 218, 237
Барвіньскій Олександр 183
Бачинський Василь 269
Бачинський Володимир 218
Бачинський Іванъ 193
Бендасюкъ Семень Ю. 257
Бережницький Олександр 300
Березинський М. 312
Березовський Лазар 210, 267
Бирчак Володимир 227
Бичинський З[игмунт] *див.* Бичинський
Зигмунт
Бичинський Зигмунт 266, 283
Біберович В. 266
Б'клецькій Іванъ 203
Богацький Павло 247
Бодруг Іван 312
Бонча Максим 185
Борис Пахомій 210
Борковский Александр *див.* Борковский
Олександр
Борковский Олександр 218, 221
Бородайко Богдан 218

Будзиновский Вячеслав *див.* Будзиновський
Вячеслав
Будзиновський Вячеслав 198, 202, 214, 218
Будка Д. 266
Буховієцькій Іосифъ 190

В

Венгжин М. 304
Веретельник Андрій 302, 308
Веселовський Сергій 221
Весоловський Ярослав 269
Винярьський Михайло 198
Витвицький Степан 218
Вірний Тарас *див.* Венгжин М.
Вітик С. *див.* Вітик Семен
Вітик Семен 231, 262, 272, 294, 306, 311
Волосенка Павло 198, 264, 290
Волошин Іван 198
Волошинъ А. Ів. *див.* Волошинъ Августинъ
Волошинъ Августинъ 211, 293
Волянський Онуфрій 288
Врабель Мих. 222

Г

Гаджега Василій 211
Гаджега Юлій 322
Газда Іванъ 222
Гайдукевич Остап 228, 229, 235, 236, 238,
239, 243
Галаціньскій Ж. 302
Галушак Осип 198
Ганкевич М. *див.* Ганкевич Микола
Ганкевич Микола 215, 231, 272, 294, 306,
311

* Подано за позиціями

Іменний покажчик редакторів і видавців

Гануляк Григорій 277
Ганущак Ст. 227
Ганько П. П. 321
Гебей Петро 297
Герасимович Іван 295
Герасимович Іляріон 181
Гикавий О[нуфрій] Г. 266
Гіжовський Бруно 234, 281
Гладик Віктор 257
Гладкий Гр. 218
Гнатюк Володимир 183, 220, 221
Гойняк І. К. 217, 257
Головня В. Я. 292
Голубець М. 218
Голубович Ізидор 291
Гольоб Ж[игмонт] 271
Гординський Ярослав 183
Гошовський Андрій 237
Грабчук Волод[имир] 308
Грабчук М. 308
Гриневиць П. І. 321
Гринцишин Антін 295
Грушевський Михайло 183, 221
Грушка Гр. *див.* Грушка Григорій
Грушка Григорій 178, 191, 217
Губчак Михайло 218
Гумецкая Божена 277

Г

Гіжовський Б. *див.* Гіжовський Бруно
Глова І. М. 312
Гутковський Клим 290

Д

Данилович Северин 181
Дацків Т. 266
Демянчук Витовт 218, 271
Дзвоник І. Гр., 257
Дмитрів Н. 191
Дмитрієв А. В. 313
Дмитрієв М. 313
Дністряньський Станіслав 244
Донцов Дмитро 221
Дорожинський Діонісій 230
Драгомірецький В. С. 319
Дудревич Жигмонт 241

Думка Павло 198
Е
Едингер Йосиф 296

Ж

Жаткович Павель Юрієвич 182
Желтвай Віктор 211
Жук А. 280
Жуковський О. 221

З

З. В. 187
Заверуха Іван 282
Залеський Тадей 307
Залітач Мiron 236
Захарко Іван 223
Західний Михайло 240
Зацерковний Іосиф 248
Заячківський Микола 218
Зелінський В. 245
Зеліб Артур 265, 272, 305

К

К. Т. С. -Т. 187
Камінський Віктор 322
Каровець Макарій 210
Катамай Дмитро 198
Квитка Д. К. 321
Кіцула Василь 198
Клемертович Михайл М. 188
Кобилецький Іван 237
Кобылянский М. 287
Кобылянский Юл. Яковл. 189
Коваленко Гр. 313
Ковальський Лев 271
Когут Дмитро 218
Когут Лев 251, 259, 264, 268, 272
Козаркевичь Конст. Ів. *див.* Козаркевичь
Конст[антин]
Козаркевичь Конст[антин] 189, 190, 287
Козіцький П. 288
Коковський Франц 240
Коломійцев Д. В. 317
Коломійцева М. М. 317
Коломійцев Даніиль 317
Констанкевич Іван 191

Кормошъ Теофіль *див.* Кормошъ Теофіль
Кормошъ Теофіль 213, 219, 252
Король Василь 218, 232, 246
Косарчинъ Теодоръ 209
Косач О. 313
Косенко І. 313
Костельник Г. 288
Костик Олександр 218
Кострижъ Александръ 197
Костюк Петро 198
Коханикъ П. 217
Коцюба Михайло 280
Красицький Фотій 221
Крашкевичъ І. 217
Криницький Рафаїл 210
Крипякевич Іван 183
Крушельницький Антін 237
Кубесь Людвик 271
Кубіцкий Володимир 278
Кузьма Ол. *див.* Кузьма Олекса
Кузьма Олекса 218, 315
Кулматицький Володимир 228, 229, 235, 236,
238, 239, 243
Кульчицкий Лесь 269
Куницький Володимир 185
Кунцевич Іван 234
Купчанко Григорій 190, 208

Л

Левицкий Евгеній 218, 224
Левицкий Ярослав 288
Левицький Кость 218
Левицький Лев 248
Левіцкий Евген *див.* Левицкий Евгеній
Леонтович Володимир 301
Лисенко О. 221
Лисяк Павло 218
Лѣсковацкая Марія Ю. 277
Ловицкий Юліян 218
Ловицький Євген 198
Лозинський М. 281
Лотоцький Антін 228, 229, 235, 236, 238, 239,
243
Лотоцький В. *див.* Лотоцький Володимир
Лотоцький Володимир 191, 228, 229, 235, 236,
238, 239, 243

Луканъ Роман 210
Луцькь Володиміръ Ф. 188
Луцькь Іеронимъ Я. 257
Людкевич Станіслав 300

М

М. Б. К. Т. Е. 184
М. Б. К. Т. Перекінчик де Боньча 184
М-я 304
Майба Іванъ 199
Макар Стефан 191
Маковей Осип 200, 221
Макух Іван 198, 290
Малама П. Н. 321
Малицкий Олександр 288
Мандичевский Евген 286
Марисюк Маркіян 210
Маркевич Гр. 313
Марковъ Осипъ А. 188
Матвієнко Василь 282
Матеїк Ілько 198
Матушевський Федір 301
Мегас Осип 266
Мерена Мирослав 285
Мишуга Лука 191
Мончаловскій О. А. 225

Н

Навроцький Осип 198
Навчук Ярослав 254
Нагѣрный Василь 218
Небиловець Ярослав 314
Негрич П. І. 266
Немоловскій А. 217
Нижицькій А. К. 313
Новак А[полінарій] 266
Новиков (Новиків) Петро 313

О

Обушкевичъ Феофанъ А. 257
Олеарчукъ Павло 254
Олесь О. 221
Орун Захар 240
Остапович Григор 198
Осташекъ Адріанъ 287
Охримович Володимир 204, 218, 224

Охримович Володимиръ *див.* Охримович
Володимир

П

Павлик Михайло 181, 198
Панейко Василь 221, 307
Паньківський Кость *див.* Паньковский Кость
Паньковский Кость 193, 280
Пашківський Роман 218
Пелех Модест 210
Пелехъ Ив. Н. *див.* Пелехъ Иванъ Н.
Пелехъ Иванъ Н. 177, 188
Петрицький Михайло 250
Пыжъ Симеонъ 257
Пирч Д. Д. 182, 296, 312
Пырчъ Д. *див.* Пирч Д. Д.
Пирчъ Д. Д. *див.* Пирч Д. Д.
Плакида Григорій 282
Поклітаръ Вас. Феод. 189
Полотнюкъ Игнатій 199
Попович Омелян 195
Постолук Петро 221
Постригач Остап 291
Пушкар Микола 307

Р

Раковський І. 221
Рев'юк Омелян 191
Рильський Тадей 279
Рудницький І. 218
Руснак Танасій (Атанасій) 195

С

Савчакъ И. П. 253
Савчукъ Георгій Н. 203, 226
Саєвич Омелян 280
Салагуб Ілля 198
Свенціцький І. 253
Святитський І. С. (Святицький) *див.* Свенціць-
кий. І.
Сембратович Александер Денис 218, 250,
314
Семенюк Никола 282
Секерський Володислав 223
Сиротюк Теофіль 287
Ситник Юліан 266, 312

Сімович Василь 183
Сірецький Роман 289
Смагин А. И. 292
Смалъ-Стоцкий Стефан 298
Смитъ Іоаннъ *див.* Смитъ Іоаннъ Ж.
Смитъ Іоаннъ Ж. 182, 257
Снежикъ Тома 296
Созанський Іван 223
Саміровський Тадей 241
Станько Михайло 262
Старицька-Черняхівська Л. 221
Стахів М. 198
Стефчик Франц 299
Стрипенко М. 304
Строїч Віктор 223
Струтинський Микола 191, 256
Струтинський Михайло 218
Струхманчук Яцко 228, 229, 235, 236, 238,
239, 243
Студинський Кирило 183

Т

Тарасевичъ Г. Ф. 313
Тварецький Леон 299
Теодорович Епіфаній 210, 267
Теодорович Епіфаній *див.* Теодорович
Епіфаній
Терлецький Станіслав *див.* Терлецький
Станіслав
Терлецький Станіслав 249, 270
Терлецький Степан 198
Тимчук Є. 210
Ткачук Захар 198
Трильовський Кирило *див.* Трильовський К.
Трильовський Кирило *див.* Трильовський К.
Трильовський К. 207, 254, 273
Труш Іван 224, 300
Тузяк Франціск 237
Туркевичъ В. І. 217

Ф

Фекула В. Г. 257
Фенцик Є. 179
Фещак Яким 210
Филиповський А. 217
Філяс Плятонід 210

Франко Іван 181, 194, 198, 221
Франко Ольга 194

Х

Хомин П. 288

Ц

Цебровський Віктор 237
Цегельський Льонгін *див.* Цегельський
Льонгін
Цегельський Льонгін 218, 221
Целевич Володимир 218
Целевич Юліян 183
Церкевич Нестор 290

Ч

Чикаленко Євген 301
Чупрей Іван 254, 273
Чучка Юлій *див.* Чучка Юліян
Чучка Юліян 211, 274

Ш

Шемет Микола 318
Шимковъ А. П. 321
Шпитко Осип 249, 302
Штокалко Павло 255

Щ

Щепковичь Франць 230
Щипавка Гриць 249

Я

Я. Ч. 240
Яворскій Ю. А. 225
Яновский Антін 289
Ярембецкій Іосифъ 193
Яремко Д. 288
Яремко Іван 198
Яримович І. 281
Яричевскій Сильвестръ 205
Ярошевич Д. И. 292, 321
Ясиницкая Иванна 277

В

Balandiuk Michael P. 257

С

Chmieliewski Zygmunt 279
Curkowskyj Anthony 191

Н

Hanchin Michael J. 182
Hlynczak Iwan *див.* Ганкевич Микола
Hodak W. 186

І

Ihnatowich Zygmunt 279

Ј

Jasiński Konstanty 279
Jaworskyj Basil Ritter von 325

К

Kaindl Maximilian 326

М

Maczkov P. J. 182
Mikita Sándor 323
Mosler Anzelm 316

Р

Pačuta N. 182
Poliński J. 186
Pryšlak J. M. 210

R

Romanecz Aladár 320

S

Sembratowycz Roman 324, 325
Stetkewicz Joseph 191

W

Wolyczko Nicholas D. 191

Z

Zsatkovich Theophil A. 182
Zseltvay Emil 320

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

А. Б. 275
А. В. 50, 74, 142
А. В. *див.* Волошин Августин
А. Г. 96
А. П. *див.* Павлович О.
А. П. III. *див.* Шанковський Амвросій
А. Х. 193
А. Я. *див.* Яковлів А.
Абрамович Р. 194
Августин, о. 317
Авдиковський О. *див.* Авдиковський Орест
Авдиковський Орест 23, 49, 50, 311
Авдыковскій О. А. *див.* Авдиковський Орест
Аверченко А. 113, 115
Авраменко В. 277, 281
Адам Іван 14, 342
Адвокат 130
Аз. 258
Азъ.-Азъ. *див.* Козарищук Василь
Айхельбергер Іван 164, 301
Айшин М. 345
Академік 158
Аксить Я. *див.* Аксіт Я.
Аксіт Я. 394, 396
Александрович Митрофан 359
Александръ, єпископъ 159
Алексевич Іван 324
Алчевська Х. *див.* Алчевська Христя
Алчевська Христя 195, 359, 379, 388
Амврозій, єпископ 187
Андрей, митрополит *див.* Шептицький Ан-
дрей
Андрейчук Євсей 127, 128
Андрєєв Л. 72, 73, 249, 380

Андрієвський В. 193
Андрійко *див.* Могилянський Михайло
Андріюк М. 99
Андрухович Кость 38, 55
Андруховичъ Константинъ *див.* Андрухович
Кость
Анонім Ієронім *див.* Хиляк В.
Антків М. 363
Антонович В. *див.* Антонович Володимир
Антонович Володимир 64, 156, 243, 359, 379
Антонович Д. *див.* Антонович Дмитро
Антонович Дмитро 12, 245, 246, 284, 290,
340, 342
Антонюк Олекса 39
Араде *див.* Студинський Кирило
Ардан Іван 80
Ареф'єв М. 394, 396
Арефьевъ Н. В. *див.* Ареф'єв М.
Арій 276, 277
Аркас М. 281
Арсенич 348
Афанасьєв Л. 73
Ашкаренко Григорій 378

Б

Б. 366
Б. А. П. 308
Б. Я. *див.* Ярошевський Богдан
Бабій О. 189, 195
Бабій Ю. 317
Бабюк А. *див.* Баб'юк А.
Баб'юк А. 170, 342
Багалій Д. 281
Багров М. 163
Бадені Я. *див.* Бадені Ян

- Бадені Ян 108, 123
Бадура В. 355
Бажанський І. 147, 342
Бажанський П. *див.* Бажанський Порфирій
Бажанський Порфирій 119, 120, 356
Бажанський І. *див.* Бажанський І.
Байздренко Микола 379
Байрон Дж. 203
Бакумов В. 246
Балаким Михайло 336
Баландюк М. *див.* Баландюк Михайло
Баландюк Михайло 38, 255, 258
Балей С. 193
Балицький Микола 104
Балицький Юліян 367
Балога Михайло 198, 200
Бальман Таїса 185
Бальч Е. 277
Бамбурак Семен 290
Бандурист Мусій *див.* Федоров Мусій
Баран С. *див.* Баран Степан
Баран Степан 21, 163, 164, 167, 168, 169, 170, 171, 202, 222
Барановський Теофіль *див.* Барановський Теофіль
Барановський Теофіль 150, 158
Барбір О. 342
Барвінок Ганна 87, 188, 281, 379
Барвінський *див.* Барвінський Олександр
Барвінський Б. 157
Барвінський В. *див.* Барвінський Василь
Барвінський Є. *див.* Барвінський Євген
Барвінський Євген 158, 159
Барвінський О. *див.* Барвінський Олександр
Барвінський Олександр 9, 25, 26, 62, 64, 125, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 229, 232, 281, 316, 392
Барвінський Василь 150, 158
Барвінський Олександр *див.* Барвінський Олександр
Барда Захар *див.* Шкурган М.
Бардовський Петро 148
Барський П. 177
Бартошевський 157
Бачинський 316
Бачинський А. 157
Бачинський В. *див.* Бачинський Володимир
Бачинський Василь 284
Бачинський Володимир 163, 169
Бачинський І. *див.* Бачинський Іван
Бачинський Іван 30, 94
Бачинський Лев 111
Бачинський Микола 20
Бачинський О. 72
Бачинський Федір 142
Бачинський Ю. *див.* Бачинський Юліан
Бачинський Юліан 19, 37, 88, 99, 125, 208
Беднарський К. *див.* Беднарський Кароль
Беднарський Щасний *див.* Беднарський Щасний
Беднарський К. *див.* Беднарський Кароль
Беднарський Кароль 62, 94, 175, 177, 228, 232, 234, 301, 355
Беднарський Щ. *див.* Беднарський Щасний
Беднарський Щасний 177, 288, 313
Бедрило М. 323
Безпалко О. 342
Безпалко Теодор 403
Безсонов П. 157
Безушко В. 277
Бекер С. 313
Бекс Б. 98
Белей І. 19
Бельговський К. 256
Бен 267, 366
Бен М. 100
Бендасюк Семен Ю. 255
Бенедикт XV, Папа Римський 318, 324
Бердяєв С. *див.* Бердяєв Сергій
Бердяєв Сергій 158, 176, 209, 218, 221, 333
Бережницький Олександр 29, 355
Березинський М. 372
Березовський Л. *див.* Березовський Лазар
Березовський Лазар 32, 135, 138, 282
Берест Р. 317
Берещанин Орест *див.* Гандяк О.
Бернштейн М. 210
Бжеський Р. 185, 186, 190, 194
Бирчак Володимир *див.* Бірчак Володимир
Бисага Михайло 200
Бичинський Зигмунт 39, 88, 268, 308

- Бичинський Зигмунт *див.* Бичинський Зигмунт
Біберович В. 268, 274
Бібік Іван 379
Бігеляйзен Г. 98
Бігун П. *див.* Бігун Павло
Бігун Павло 141, 142, 340
Бѣгунъ Павель *див.* Бігун Павло
Біднова Л. 359
Біленький С. 319
Біленький Я. 191
Білецький В. 193
Білецький І. *див.* Білецький Іван
Білецький Іван 14, 125, 127, 128, 212
Бѣлецкій Іванъ *див.* Білецький Іван
Білецький К. 175
Білик Іван 284
Білінський Василь 90
Білінський І. 363
Білінський С. 305, 306
Білобородов О. 99
Біловежан *див.* Павлович О.
Білозерський О. 115
Білоус М. *див.* Білоус Михайло
Білоус М. І. *див.* Білоус Михайло
Білоус Михайло 17, 56, 131, 212, 251, 293
Бѣлоус Михаил *див.* Білоус Михайло
Білоус Т. 171
Білоус Федір 50
Білоусенко О. *див.* Лотоцький О.
Біляк С. 171
Біляшівський М. 190
Біргер А. 87
Бірчак В. *див.* Бірчак Володимир
Бірчак Володимир 28, 31, 212, 253, 266, 380
Бічер-Стоу Г. 189
Бйорнсон Б. *див.* Бйорнсон Бйорнстьерне
Бйорнсон Бйорнстьерне 11, 195, 280, 311, 400
Благ А. 275
Блажкевич І. 115, 279
Блок О. 195
Бобикевич О. 170
Бобрів Василь 90
Богацький Павло 238
Богачевський О. 153
Богун І. 170
Богун В. 90
Бодак Клим *див.* Поліщук К.
Бодасюк Ф. 163
Бодлер Ш. 189, 195
Боднарчук В. 115
Боднаръ Георгій 54
Бодревич Данило 158
Бодруг І. *див.* Бодруг Іван
Бодруг Іван 39, 269, 372, 375
Бодруг М. 274
Бодруч Микола 236
Бодуен де Куртене Я. *див.* Бодуен де Куртене Ян
Бодуен де Куртене Ян 184, 192
Бож Р. 266
Божик П. 276, 278, 375
Бойків А. 90
Бойчук Ілля 128
Бонкало Олександр 198
Бонч М. *див.* Бонч Максим
Бонч Максим 65, 66
Бончевський Антін 88
Бордуляк Т. *див.* Бордуляк Тимотей
Бордуляк Тимотей 85, 170, 188, 195, 252, 280, 284, 324
Бордуляк Тимофій *див.* Бордуляк Тимотей
Борель П'єр 190
Боржковський В. 359
Борис П. *див.* Борис Пахомій
Борис Пахомій 32, 135, 138
Борисов С. А. 357
Борковский Александер *див.* Борковський Олександр
Борковський О. *див.* Борковський Олександр
Борковський Олександр *див.* Борковський Олександр
Борковський Олександр 19, 27, 99, 163, 164, 176
Бородайко Богдан 163
Бор-ський З. А. 131
Бортнянський Д. 320, 356
Борум А. 104
Борух І. 254, 258
Борхард Ю. 266
Босий В. 275

- Боцян Й. *див.* Боцян Йосиф
 Боцян Йосиф 318, 324
 Боян Федір 202
 Брайліх Герман 366
 Брайтер Ернест 217
 Брандес Г. 400
 Браник І. 73
 Браунер Вільгельм 284, 293
 Браунінг О. 11
 Бращайко Михайло 201, 202
 Бращайко Юлій 201, 202, 203
 Брик І. 225
 Брикович В. 337
 Бриндзан Т. 345
 Брікнер А. 192
 Брук І. *див.* Брук Ян
 Брук Ян 56, 131
 Брязанин 103
 Бугайчук М. 149
 Будаї Леопольд 264
 Будзиновський Вячеслав *див.* Будзиновський В'ячеслав
 Будзиновський В. *див.* Будзиновський В'ячеслав
 Будзиновський В'ячеслав 12, 17, 18, 90, 104, 107, 108, 110, 123, 147, 163, 164, 170, 260, 280, 284, 380
 Будзиновський С. 50
 Будилович О. 4, 70, 72, 73, 391, 393
 Будка Д. 268
 Будка Н. 272, 319
 Будяк Юрій *див.* Покос Ю.
 Бужанин Іван 119
 Буква Спондей *див.* Крушинський Осип
 Буковинець Н. *див.* Монастирський Олександр
 Булгаков Ф. 72
 Булик С. 250
 Булівна Меланія 284
 Бунін І. 73
 Бурлака Н. 375
 Бурлюк Д. Ф. 394
 Буховицький Йосип 9, 77
 Буховієцький Йосиф *див.* Буховицький Йосип
 Бучацький А. 316
 Бучинський М. 159
 Бучко І. 274, 326
 Б-ч 334
В
 В. 141
 В. Б. 50
 В. В. 362
 В. Г. *др. див.* Гаджега Василь
 В. Д. 392
 В. Д. М. 395
 В. К. 153, 334
 В. К. *див.* Король Василь
 В. К. *див.* Камінський Віктор
 В. Л. 143, 217
 В. М. 321
 В. Н. 310
 В. П. *див.* Піснячевський В.
 В. П. 54
 В. С. 277
 В. С. К. 214
 В.-ський М. 345
 Вавриків М. 279
 Вазов Іван 203
 Вайденфельд Е. 164
 Вакаров Павло 202
 Валентинович А. 120
 Валія Іоанн 200
 Вальчак В. 227
 Вант-Гофф Я. Г. 193
 Ванченко К. *див.* Писанецький Костянтин
 Ванчик І. 307
 Вань Л. 319
 Варнич Ю. 159
 Вартовий П. 99
 Варчин Ю. 155, 329
 Василевич М. 364
 Василевська Л. 359
 Василевський Л. 98, 99, 100
 Василенко М. 359
 Василь з Біжкова 284
 Васильєвич І. *див.* Кралицький А.
 Васильєвич Ів. *див.* Кралицький А.
 Василько М. 103, 312
 Васков І. *див.* Васков Іван
 Васков Іван 143, 202
 Вассиян Ю. 275

- Васютинський Ф. 76
Вахнянин *див.* Вахнянин А.
Вахнянин А. 152, 156, 159
Вахнянин Б. 356
Вашингтон Дж. 61
Вашкович А. 142
Вдовиченко М. 380
Великанович Д. 170, 171
Величенко В. 364
Венгер Ліза 311
Венгжин М. *див.* Венгжин Микола
Венгжин Микола 363, 364
Вербин Гнат 290
Вербицкий Л. 334
Вербицкий М. 320
Вергун Віра 249
Вергун Д. 35, 73, 210, 249, 250
Веретельник А. *див.* Веретельник Андрій
Веретельник Андрій 29, 252, 284, 288, 311, 360, 363, 368
Верещагін В. 72
Верн Ж. *див.* Верн Жуль
Верн Жуль 280, 311, 363
Верн М. 98
Вернай Ів. Н. *див.* Вернай І. Н.
Вернай І. Н. 73, 164
Верниволя О. Я. 329
Вертопоріг Пафнутій 218
Верхліцький Я. 210
Верхратський І. *див.* Верхратський Іван
Верхратський Іван 191, 232
Веселовський Сергій 176
Весоловський Я. *див.* Весоловський Ярослав
Весоловський Ярослав 6, 207, 220, 283, 284, 343, 345
Ветлина Т. *див.* Бордуляк Тимотей
Верховський Г. 317
Вигодівна Іванна 403
Винниченко В. 115, 181, 188, 189, 195, 217, 245, 246, 277, 280, 284, 292, 321, 359
Винярський М. *див.* Винярський Михайло
Винярський Михайло 104, 345
Вислоцький О. 171
Височанський М. 225
Витвицький С. *див.* Витвицький Степан
Витвицький Степан 163, 168, 169
Вишенський І. *див.* Вишенський Іван
Вишенський Іван 56, 231
Вишницький З. 304
Вишня Остап 115
Вишнянський *див.* Желтвай Віктор
Віглер *див.* Віглер Ізідор
Віглер *див.* Віглер Ізідор
Віглер Ізідор 261, 264, 283
Віктор П. *див.* Піснячевський В.
Вільсон В. 88, 89
Вільчинський А. 375
Вінницький І. 237, 238
Вінцковський Д. 50, 73
Вірний Т. *див.* Венгжин Микола
Вірний Тарас *див.* Венгжин Микола
Вітик С. *див.* Вітик Семен
Вітик Семен 19, 22, 215, 218, 262, 290, 340, 366, 370
Вітте С. Ю. 339
Вітазевський С. 162, 163
Вйонцек В. 355
Власюк Ігнатій 104
во-во 392
Вовчинський 206
Вовчок Марко 76, 85, 115, 170, 203, 206, 310, 311, 379, 400
Возняк Іван 218
Возняк М. 170, 343
Войнаровський Т. *див.* Войнаровський Тит
Войнаровський Тит 260, 324
Войнилович С. *див.* Антонович Дмитро
Войнилович Северин *див.* Антонович Дмитро
Вол. Л. 307
Володимир Мономах 310
Волосенко Павло *див.* Волосенка Павло
Волосенка Павло 21, 104, 111, 264, 329
Волох С. *див.* Прокопович В.
Волохатюк Т. Д. 278
Волошин А. *див.* Волошин Августин
Волошин Августин 36, 92, 138, 142, 143, 200, 203, 339, 340, 349, 393, 397, 398
Волошин Іван 104
Волошин Михайло 235
Волошин Настя 316, 325
Волошинъ А. Ів. *див.* Волошин Августин

Волошинъ Августинъ *див.* Волошин Августин
Волян В. 103
Волянський Іван 38
Волянський О. *див.* Волянський Онуфрій
Волянський Онуфрій 305, 306, 313, 316, 317, 318, 321, 324
Волянський Онуфрій *див.* Волянський Онуфрій
Воробкевич Емануїл 103
Воробкевич О. *див.* Воробкевич Омелян
Воробкевич Омелян 76, 77
Воробкевич С. *див.* Воробкевич Сидір
Воробкевич Сидір 156, 206, 207
Ворог А. Г. 225
Вороний М. *див.* Вороний Микола
Вороний Микола 87, 100, 188, 190, 195, 310, 359
Врабель М. *див.* Врабель Михайло
Врабель Матфей 142
Врабель Мих. *див.* Врабель Михайло
Врабель Михайло 37, 54, 196, 198, 200, 201, 202, 203
Вудя 290
Вуйко 258
В'яземський П. 249

Г

Г. 141
Г. А. П. 200, 201, 203, 212
Г. И. Тр. *див.* Третьяк Григорій
Г. К. 396
Г. Ц. 307
Г. Ш. *див.* Шерстюк Григорій
Г. Гр. *див.* Грушка Григорій
Габла І. 210
Габор В. 37
Гавлічек-Боровський К. 99, 115
Гаврилюк А. *див.* Гаврилюк Афанасій
Гаврилюк Афанасій 127, 128, 212
Гаврилюк І. *див.* Гаврилюк Ілько
Гаврилюк Ілько 185, 225, 266, 284
Гавриш О. 159
Гаврищук М. *див.* Гаврищук Микола
Гаврищук Микола 342, 403
Гаджега В. *див.* Гаджега Василь

Гаджега Василій *див.* Гаджега Василь
Гаджега Василь 36, 138, 141, 142, 143, 340
Гаджега Юлій 37, 397
Гадзевич 321
Гаєк А. 260
Гаєнко П. 379
Газда Іван *див.* Врабель Михайло
Газда Іван *див.* Демко Коломан
Гай Петро *див.* Гаєнко П.
Гайворонський М. 190
Гайда Ю. 76
Гайдукевич Остап 31, 212, 213, 221, 222, 226, 234
Гайдучок С. 278
Гайне Г. 195
Гайош Ернест 122
Гайсам Василь 254
Галабурда Г. 190
Галан С. 169
Галандюк А. 319
Галаціньський Ж. 360
Галер Й. 301
Галіп Т. *див.* Галіп Теодот
Галіп Теодот 76, 120, 122, 311
Галушак Осип 104
Галушинський М. *див.* Галушинський Михайло
Галушинський Михайло 170, 171, 189, 190, 223, 225, 276
Галушинський Т. 316, 317
Гамсун К. 380
Гандяк О. 96
Ганкевич *див.* Ганкевич Микола
Ганкевич М. *див.* Ганкевич Микола
Ганкевич Микола 19, 148, 215, 267, 290, 340, 366, 370
Гануляк Г. *див.* Гануляк Григорій
Гануляк Григорій 198, 202, 203, 258, 296
Гануляк Григорій *див.* Гануляк Григорій
Ганусенко Кость *див.* Кракалія Кость
Ганущак Ст. *див.* Ганущак Степан
Ганущак Степан 31, 212
Ганько П. 158
Ганько П. П. 393
Гапон 348
Гарайда І. 397, 398

- Гарборг Арне 176
Гартль 154
Гатцук Микола 379
Гауптман Г. 122, 195
Гашек Я. 115
Гвоздецький Євген 236
Гебей Петро *див.* Гебей Петро
Гебей Петръ *див.* Гебей Петро
Гебюк Іоан 104
Гедберг Т. 209
Гедін А. 11
Гейнце М. 73
Геккель Ернест 345
Гельф 309
Гемерлінг А. 135
Геміль Джеймс 90
Геник К. 269
Герасимович В. *див.* Герасимович Володимир
Герасимович Володимир 96, 122, 314
Герасимович Гриць 294
Герасимович І. *див.* Герасимович Іван
Герасимович Іван 14, 17, 170, 171, 206, 342, 345, 346, 401, 403
Герасимович Іляріон 56
Герберт 319
Гермайзе О. 114
Геровський А. 249
Герус Л. 88
Герцег Франц 311
Герцен О. 98
Гессен-Дармштадська Аліса 393
Гете Й. В. 113, 195, 202, 260, 311
Гехтер М. 90, 193, 194
Гикавий О. *див.* Гикавий Онуфрій Г.
Гикавий Онуфрій Г. 268, 271, 277
Гирич М. О. 357
Гирич Н. А. 357
Гіжовський Бруно 218, 221, 304
Гіжовський В. 343
Гійо І. 11
Гірняк 266
Гірняк Ю. 321
Гітлер 275
Гладик В. *див.* Гладик Віктор
Гладик Віктор 38, 255, 258
Гладикъ Викторъ *див.* Гладик Віктор
Гладкий Г. *див.* Гладкий Гриць
Гладкий Гр. *див.* Гладкий Гриць
Гладкий Гриць 163, 168, 171
Гладкий Семен 235
Глек Микола *див.* Гатцук Микола
Глібов Л. *див.* Глібов Леонід
Глібов Леонід 99, 162, 260, 284, 363
Глібовицький І. 101
Глібовицький М. 73
Глібовицький Я. 250
Глінка М. 72
Глова П. 39
Глодзінський А. *див.* Глодзінський Антін
Глодзінський Антін 20, 303, 323
Глубковський М. *див.* Глубковський Матвій
Глубковський Матвій 76, 77
Глушкевич Б. 29, 250, 251
Глушкевич Зенон 294
Глушкевич М. 73, 250
Глюрн Ганс 399
Гмиря Микола 340
Гнатишак М. 190
Гнатюк В. *див.* Гнатюк Володимир
Гнатюк Володимир 27, 28, 62, 86, 99, 123, 125, 175, 176, 177, 179, 187, 189, 190, 191, 192, 195, 203, 232
Гогенберг Софія 156
Гоголь М. 30, 50, 72, 96, 113, 170, 195, 206, 231
Гоголь Михайло 379
Годак В. 56, 66, 106, 123, 128
Годур Яків 311
Гоздовський А. 396
Гойняк І. К. 159, 255
Голлій Іосиф 203
Головацький Я. 73
Головачко Корнило 202
Головко А. *див.* Головко А. Г.
Головко А. Г. 395, 396
Головко Пилип 379
Головня В. Я. 337
Голсуорсі Дж. 195
Голубець М. 163, 190, 277
Голубович Ізидор 334
Гольдман А. 106

- Гольдманъ Э. 256
Гольоб Жигмонт 129, 288
Гольц Арно 337
Гомилевскій В. О. *див.* Гомілевський Василь
Гомілевський Василь 394, 396
Гонта Іван 284
Гор. І. 277
Гордий Г. 207, 345
Гординський Я. *див.* Гординський Ярослав
Гординський Ярослав 62, 189
Гордієнко 88
Гориславич І. 258
«Горкгедеъ» *див.* Бігун Павло
Горникевич Т. 214, 320
Горничак С. *див.* Горничак Стефан
Горничак Стефан 142, 202
Горнівський Ярослав 227
Городиський І. 94, 96
Горуцький О. 362, 363
Горчар Іоан 202
Горький М. *див.* Горький Максим
Горький Максим 162, 195, 207, 210, 249, 280, 288, 363
Готнер-Грефе А. 158
Готье Ж., де 193
Гоцький І. 214
Гошовський Андрій 222, 236
Гоянюк М. 306
Гр. Гр. *див.* Грушка Григорій
Гр. К. 396
Граб Павло *див.* Грабовський П.
Грабар О. 256
Грабовецький Аркадій 359
Грабовик Іосиф П. 68
Грабович Іларіон 380
Грабович Ілля 311
Грабовський П. 86, 98, 99, 195, 363
Грабчук Володимир 368
Грабчук Микола 283, 364
Грановський 122
Гранчак І. 142
Гребенщиков Г. 163
Гребінка Є. *див.* Гребінка Євген
Гребінка Євген 72, 170, 189, 363, 379, 400
Греняк Іоаким 68, 97, 164
Греняк Іоакимъ *див.* Греняк Іоаким
Гречанівський 122
Грибоедов О. 249
Григораш І. 375
Григоренко Грицько *див.* Косач Олександр
Григорієвна Ірена 258
Григорчич С. 113
Григорьевичь Гр. *див.* Гануляк Григорій
Гриневецький Модест 98
Гриневичева К. *див.* Гриневичева Катря
Гриневичева Катря 9, 188, 195, 311
Гриневичь П. И. 393
Гринцишин Антін 14, 342
Гринцишин Прокоп 312
Гринюк Л. *див.* Гринюк Лесь
Гринюк Лесь 206, 284
Грицай О. *див.* Грицай Остап
Грицай Остап 90, 271, 375
Грицак С. 190
Гриців В. 349
Грівець Ф. 318
Грінченко Б. *див.* Грінченко Борис
Грінченко Борис 12, 87, 96, 99, 176, 189, 190, 195, 279, 281, 310, 329, 345, 359, 363, 379, 400
Грінченко М. 359
Громадянин 312
Громницький Сидір 232
Грубий М. 363
Грушевська М. *див.* Грушевська Марія
Грушевська Марія 195, 231
Грушевський *див.* Грушевський Михайло
Грушевський М. *див.* Грушевський Михайло
Грушевський Михайло 19, 27, 40, 62, 90, 92, 113, 154, 168, 170, 176, 179, 181, 182, 184, 185, 186, 189, 190, 191, 192, 225, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 277, 317, 359, 400
Грушевський О. 188, 192
Грушка Г. *див.* Грушка Григорій
Грушка Гр. *див.* Грушка Григорій
Грушка Григорій 38, 52, 55, 80, 84, 85, 159, 161, 162
Грущенко С. *див.* Іваницький С.
Грюн А. 99

- Губаш Микола 202
 Губчакъ Михайло 163
 Гудецъ Йосиф 217
 Гудима Ілля 403
 Гузар Іосиф *див.* Гузар Йосиф
 Гузар Йосиф 68, 97, 164
 Гузаръ Іосифъ *див.* Гузар Йосиф
 Гук І. 375
 Гулак-Артемівський П. 158, 400
 Гуленко Корній 379
 Гулянич Михайло 202
 Гуменецький М. 170
 Гуменюк М. 98
 Гумецькая Божена 296
 Гумецькій Даниїль 255
 Гумецький Л. 72
 Гуньовський М. 323
 Гургула В. 214
 Гурей Іоан 202
 Гурик Йосип 20
 Гуркевич Володимир 223, 225
 Гус Ян 373
 Гутникевич М. 236
 Гуцул 225
 Гуцуляк Ілько 58
 Гушалевич І. 392
 Гюго *див.* Гюго В.
 Гюго В. 76, 99, 189, 195
 Гюс Говард 281
- Г**
 Гарборг А. 209
 Гартнеръ Федір 76
 Ге Микола 122
 Гебей П. *див.* Гебей Петро
 Гебей Петро 37, 141, 143, 349, 350
 Гела Андрій 86, 88
 Геринович В. 206
 Герлах Г. фон 400
 Гіжовський Б. *див.* Гіжовський Бруно
 Глова І. М. 372, 375
 Горук Сень 50
 Гумовський Й. 227
 Гутковський Клим 329
- Д**
 Д. *див.* Садовський
- Д. Г. 277
 Д. Д. *див.* Винниченко В.
 Д. Ч. 220
 Д. Я. 395
 Д. Я...к *див.* Давидяк Василь
 Д'Аннунціо Габрієле 281
 Давидяк Василь 50, 129
 Давм Адольф 311
 Дамов *див.* Марков Д.
 Данилевич І. 342
 Данилів Іван *див.* Осадчук І.
 Данилович С. *див.* Данилович Северин
 Данилович Северин 17, 56, 111, 332
 Данильчук Іван 349
 Данилюк І. *див.* Данилюк Осип
 Данилюк Іосиф *див.* Данилюк Осип
 Данилюк Осип 68, 106, 164, 209, 213, 218, 248
 Данкевич І. 118
 Данте 189, 195
 Данчул Партеній 403
 Дараней І. 141
 Даранья Ігнатій 198
 Дацків Т. 268, 271, 281
 Дашинський 217
 Дашкевич М. *див.* Дашкевич Михайло
 Дашкевич Михайло 207, 288, 342, 345
 Деде В. *див.* Винниченко В.
 Демидчук Семен 90
 Демко Коломан 37, 197
 Дем'ян Іван 202
 Дем'ян Лука 202
 Демянчук Витовт 163, 288
 Деновський Й. 355
 Дерев'янка Остап 266, 267
 Державник Д. 319
 Дерлиця Микола 311
 Дермань С. 185
 Дершикіра 254
 Дженоккі Іван 326
 Джером К. Джером 162, 176
 Джиджора І. 182
 Джульїнський Н. 118, 134, 144, 172, 246
 Дзвоник І. Гр. 255
 Дзедзик П. 317, 324, 325
 Дзєрович Ю. 214, 314, 319, 320, 323, 324

- Дикарив Митрофан 232
Диккенс Т. Келлі 278
Дим. Іван *див.* Димушевський І.
Дима С. 279
Димушевський І. 130
Дирворіз Г. 349
Діброва Іван *див.* Гордий Г.
Дідицький Б. *див.* Дідицький Богдан
Дідицький Богдан 98, 156
Діккенс Ч. 189, 280
Дікштейн 215
Д-ка О. 220
Дмитрів Н. *див.* Дмитрів Нестор
Дмитрів Нестор 80, 88, 147
Дмитрієв А. В. 375
Дмитрієв Є. 73
Дмитрієв М. 6, 339, 375, 378, 379
Дніпрова Чайка *див.* Василевська Л.
Дніпровий Микола *див.* Кашенко Адріан
Дністрова Чайка *див.* Малицька Костянтина
Дністрянський С. *див.* Дністрянський Станіслав
Дністрянський Станіслав 33, 229, 234, 235, 236
Дністрянський Станіслав *див.* Дністрянський Станіслав
днр 54
Добрянський 157
Добрянський А. 36, 72
Довгий Федір 128
Доде А. 50, 195
Дойль А. К. 280
Долинський А. *див.* Дольницький Антін
Дольницький Антін 236, 317
Дольницький Ісидор 307, 318
Дольницький Микола 24
Доманицький В. 188, 194, 231, 359, 375
Дон Карлос 158
Донцов Д. *див.* Донцов Дмитро
Донцов Дмитро 28, 90, 92, 177, 180, 182, 184, 185, 186, 187, 189, 193, 194, 325
Дорожинський Д. 213, 214, 318
Дорожинський Діонісій *див.* Дорожинський Д.
Дороцький М. 305, 318
Дорошевич *див.* Дорошевич В.
Дорошевич В. 288, 379
Дорошенко В. 179, 186, 190, 192, 195, 233, 277, 360
Дорошенко Д. *див.* Дорошенко Дмитро
Дорошенко Дмитро 4, 10, 88, 92, 188, 277, 359
Дорошенко Н. 278
Дорундяк Іван 58
Досвітній Олесь 90
Достоевський Ф. 113, 189, 249
Дохман І. А. 337
Доячек 272
Доячек Ф. 269
Др. 3. 323
др. К. Д. 201
Драгоманов М. *див.* Драгоманов Михайло
Драгоманов Михайло 27, 56, 58, 97, 98, 99, 100, 111, 113, 131, 188, 276, 284, 319, 333, 345, 380
Драгомирецький В. 4, 391
Драгомирецький М. 363
Драгомирецький В. С. *див.* Драгомирецький В.
Драла *див.* Левицький Остап
Дречевич Йосиф 149
Дрималик 119
Дроздов П. 163
Дуб Я. 185
Дубчак Андрій 368
Дуда А. 138
Дудикевич В. 209
Дудревич Жигмонт 227
Дулишкович Алексій 397
Дума Стефан 202
Думка Павло 56, 58, 104
Дурбак Р. 318
Дурдуківський В. 114, 360
Дуткевич Ю. 237, 238
Дутко М. 143
Духнович Александр *див.* Духнович О.
Духнович О. 36, 54, 202
Дучимінська О. 277
Дядько Дмитро *див.* Антонович Дмитро
Дяків Василь 235
Дяків І. 363

Е
Е. К. 403

Е. М. 310
Е. М. *див.* Мандичевський Євген
Е. Т. Б. 65
Еберс Георг 280
Еванс П. 98
Евин Филип 107
Еган Е. *див.* Еган Едмунд
Еган Едмунд 141, 198, 203
Едвард VII 281
Едингер Йосиф 346
Екгардт Р. 100, 101
Емельянов І. В. *див.* Емельянов І.
Еміліан П. 141
Енгельгардт М. 72
Енгельс Ф. 217
Епштейн С. С. 193, 275
Ерастов Г. 210
Ечегарай Й. 311

Є

Є. Ф. *див.* Фенцик Є.
Євшан М. 179, 188, 189
Єгер Гнат 106
Єлпатьєвський С. 380
Ємельянов І. 394, 396
Єрмолаєв Я. 176, 388
Єрузалем В. 266
Єфремов С. *див.* Єфремов Сергій
Єфремов Сергій 6, 100, 114, 176, 181, 188,
203, 359, 360

Ж

Жаковицький Олександр 202
Жаткович П. *див.* Жаткович Павло
Жаткович Павло 38, 58, 59
Жаткович Ю. *див.* Жаткович Юрій
Жаткович Юрій 141, 142
Жаткович Павель Юрієвич *див.* Жаткович
Павло
Желтвай Віктор *див.* Желтвай Віктор
Желтвай Віктор 36, 138, 143
Жеребко О. 348
Живий А. 343
Животко А. 115, 238, 258, 393, 398
Жигмайло Л. *див.* Біднова Л.
Житецький П. *див.* Житецький Павло

Житецький Павло 232, 360, 379
Жорес Ж. 400
Жук А. 301, 303
Жук Григорій 203
Жук Евтихій *див.* Крушинський Осип
Жук Матвій 198
Жуківський І. 220
Жуковська Ольга 403
Жуковский В. 72
Жуковский О. *див.* Жуковский Омелян
Жуковский Омелян 177, 403
Журавленко 266
Жуцький Василь *див.* Козарищук Василь
Жученко М. 229

З

З. В. 68
Заборовський Юрій 364
Завадський В. 185
Заверуха І. *див.* Заверуха Іван
Заверуха Іван 305, 321
Загаєвич Василь 122
Загайкевич В. 99
Загородній С. *див.* Ярошевський Богдан
Задорожній С. 253
Заїкін В. 185, 276
Заклинський Р. 101, 113, 190
Заклинський Ф. 73
Залеський О. 190
Залеський Тадей 367
Залізняк В. 158, 176
Залізняк М. 182, 184, 186
Залізняк Максим 252
Залізняк Микола 378
Залітач Мирон 21, 222
Залізняк Іван 253
Залозецький В. *див.* Залозецький Василь
Залозецький Василь 50, 73, 103, 104, 190,
210
Залуквич Володимир *див.* Масляк В.
Занд Жорж 72
Заневич І. 98
Заньковецька М. *див.* Заньковецька Марія
Заньковецька Марія 231, 379
Заревич Ф. 98
Зарицький Федір 226

Застирець Й. *див.* Застирець Йосип
Застирець Йосип 32, 138, 276
Заточник Михайло 345
Захарко Ів. *див.* Захарко Іван
Захарко Іван 12, 125, 204, 207, 258, 283, 350, 352
Захер-Мазох Л. 50, 280
Західний Михайло 226
Зацерковний Григорій 236
Зацерковний Іосиф *див.* Зацерковний Йосип
Зацерковний Йосип 30, 238
Заяць Ю. 236
Заячківський Микола 163
Збрученко Генік 345
Зварич П. *див.* Зварич Петро
Зварич Петро 273, 294, 375
Звездич П. 24
Згарський Є. 73
Зелінський Т. 187
Зелінський В. 236, 238
Зеліб Артур 266, 290, 364
Зеров М. 188, 195
Зиновій В. 68
Зілот 340
Зінчук Арсен 308
Зленецька П. 278
Знакомий 290
Зобков М. *див.* Зобков Михайло
Зобков Михайло 231, 236
Зозуля І. 96
Золя Е. 50, 72, 73, 99, 195, 280
Зощенко М. 115
Зруб Іван 131
Зубжицький Тадей 290
Зубрицький Д. 98
Зубрицький М. *див.* Зубрицький Михайло
Зубрицький Михайло 20, 94, 96, 98, 100, 190, 232

И

И. 395
И. К. 349
И. Н. *див.* Негребецький Іван
И. С. *див.* Свенціцький І.
И. С. Т. *див.* Тургенєв Іван
И. Вас. *див.* Кралицький А.

И. Гр. 50
Ив. Вас. *див.* Кралицький А.
Ивановичъ 340
Ивановъ Е. 144
Ицькович И. Л. 386

І

І. Г. 96
І. З. *див.* Заверуха Іван
І. Кв. 375
І. Н. *див.* Негребецький Іван
І. При. 109
І. С. 328
І. Т. 253
І. Ф. 334
І. Ц. 170
І. Я. 158
Ібсен Г. 195
Ів. Б. *див.* Бодруг Іван
Ів. П. 316
Іван А. 225
Іваненко М. 359
Іванець 321
Іванець В. 380
Іваницький С. 176
Іванів *див.* Творовський Щасний
Іванов Е. *див.* Сабов Євмен
Іванович 142
Іванович Іларіон 127
Іванчук Данило *див.* Данильчук Іван
Іванчук О. 191
Іватів К. 332
Івах О. 277
Ігн. К. 321
Ігнатієнко В. 131, 221, 261
Ігнатович В. 277
Ігнатюк Дмитро 202
Ієгер Варооломей 52
Ієрей Іулій 141
Ізянський 198
Ілюк І. *див.* Ілюк Ілля
Ілюк Ілля 206, 342
Ільницький Ярослав 236
Ільчишин Д. 279
Іорданський І. 50
Ісаєвич 308

Ішевський Д. 163
Іщак А. 316, 317

І

Їден із толпи 308
Їжакевич І. 380

Й

Й. Т. українець 349

К

К. К. *див.* Квітка К.
К. Л. 170
К. П. *див.* Поліщук К.
К. Т. С. 68
Кабань Ів. 68
Кавцький Кароль 217
Казанська А. 250
Кайндль Раймунд 122
Калинець С. *див.* Калинець Сильвестр
Калинець Сильвестр 115, 198, 200, 202, 258,
280, 363
Калинович Іван 232
Калитовський Ієронім 20, 220
Калитовський Ф. 103, 104
Калішер Г. 72
Каляєв Іван 366
Каляло Кароль 364
Каменський Віктор 37
Каменський Г. 34
Каминський Попик 258
Камінський Андрій 88
Камінський Боніфат 12
Камінський В. *див.* Камінський Віктор
Камінський Віктор 141, 142, 397
Камінський Григорій 225, 235
Камінський Й. 138, 397
Камінський Ю. 98
Кам'янський В. 96
Канадиец 271
Канівський А. 156, 159
Канівський А. *див.* Канівський А.
Кант І. *див.* Кант Іммануїл
Кант Іммануїл 193, 345
Канюк Зиновія 207
Канюк С. *див.* Канюк Сергій

Канюк Сергій 14, 202, 207, 260, 342, 401,
403
Капельгородський Пилип 379
Капій М. 280, 364
Карабут М. 278
Карбулицкий І. *див.* Карбулицький Ілярій
Карбулицький В. 207
Карбулицький І. *див.* Карбулицький Ілярій
Карбулицький Ілярій 14, 204, 342, 343, 345,
401, 403
Кардучі Дж. 189
Карсєв Микола 223
Кармазин В. 317
Карманський П. *див.* Карманський Петро
Карманський Петро 28, 158, 195, 271, 305,
380, 382
Каровець М. *див.* Каровець Макарій
Каровець Макарій 135, 138, 187
Карпатський І. *див.* Гайда Ю.
Карпенко-Карий І. *див.* Тобілевич Іван
Карпович І. 325
Катамай Б. 279
Катамай Дмитро 104, 111
Катерина II 386
Катренко Олександр *див.* Катрухін Олек-
сандр
Катрухін О. *див.* Катрухін Олександр
Катрухін Олександр 122, 159
Каутський Карл 207
Качала С. 98, 100, 229
Качковський М. 212
Кашубинський І. 392
Кашченко А. *див.* Кашченко Адріан
Кашченко Адріан 343, 378, 379
«Квакус» 122
Кванг-су 288
Квасницький Ю. 359, 360
Квитка Д. К. 393
Квік Г. Р. 345
Квіт О. 319, 320, 321
Квітка К. 360
Квітка-Основ'яненко Г. 30, 96, 122, 158, 203,
379, 400
Кедровський Володимир 90
Кишиш О. 304
Келог Вернан 275

- Кербер Ернст, фон 8
Керницький І. 171
Кетлер, єпископ 320
Кибальчич Н. *див.* Кибальчич Надія
Кибальчич Надія 176, 195, 202, 379
Кивко Іванъ 255
Кивлицький Євген 3
Кипріяні Іван 119
Кирилишин Іван 290
Кирилів О. 375
Кирчів К. 52
Кирчів П. 96
Кисілевська О. 170, 278, 279
Кисіль П. 314
Кисілевський 251, 293
Кишковський Г. 240
Кінаш М. 307
Кіплінг Дж. Р. 189, 209, 279
Кіцула Василь 104
Кічура Мелетій 28
Клейнберг 340
Клемертович М. *див.* Клемертович Михайль М.
Клемертович Михайль М. 23, 68
Кливак І. 306
Кліщ В. 65
Клодзінський М. 317
Кміт Ю. 231
Книгинич Сусід 290
Коберський К. 111
Кобилецький Іван 21, 222
Кобилянській Юл. Яковл. 73
Кобилянська О. *див.* Кобилянська Ольга
Кобилянська Ольга 122, 170, 176, 188, 189, 195, 277, 311, 380, 400
Кобилянський А. 98
Кобилянський І. 72, 214
Кобринська Н. *див.* Кобринська Наталія
Кобринська Наталія 87, 188, 311, 345, 380
Кобылянский Юл. Яковл. 73
Кобылянский М. 311
Кобяков М. С. 276
Ковалевський Микола 379
Коваленко Г. 87, 189, 360, 375, 377, 378, 379
Коваленко Гр. *див.* Коваленко Г.
Коваленко Микола 379
Коваленко О. *див.* Коваленко Олександра
Коваленко Олександра 311, 345, 379, 380
Коваленко-Коломацький Г. 277
Ковалів Р. 159
Ковалів С. 170, 316, 317
Коваль Г. 275
Ковальський А. 77
Ковальський В. 380
Ковальський Лев 288
Ковальчик М. 323
Ковбасюк *див.* Левицький Остап
Ковшевич Р. 323
Когут Дмитро 163, 288
Когут Лев 13, 243, 245, 258, 264, 266, 283, 290
Козакевич Я. 217
Козаришук В. *див.* Козаришук Василь
Козаришук Василь 12, 50, 101, 104, 127
Козаркевич К. *див.* Козаркевич Костянтин
Козаркевич Костянтин 9, 73, 75, 77, 311
Козаркевич Конст. Ів. *див.* Козаркевич Костянтин
Козаркевич Константин *див.* Козаркевич Костянтин
Козицький С. 343
Козицький П. 313
Козловський В. 357
Козловський Михайло 334, 385
Козоріз Михайло 311
Коковський Ф. *див.* Коковський Франц
Коковський Франц 25, 113, 226
Колесса О. 85, 100, 189
Колесса Ф. *див.* Колесса Філарет
Колесса Філарет 189, 232, 356, 357
Колодяжний Данило 379
Колоколинець 290
Коломійцев Д. *див.* Коломійцев Даніиль
Коломійцев Д. В. *див.* Коломійцев Даніиль
Коломійцев М. М. 385
Коломійцев Даніиль 385, 386
Колцун А. 279
Колцуняк М. *див.* Колцуняк Марія
Колцуняк Марія 176, 345
Колцуняк Юліан 293
Коляж А. 355
Колька О. *див.* Шпитко Осип

- Кольцов О. 50, 249
Комар *див.* Шпитко Осип
Комаров М. 360
Конак С. Д. 339
Конашевич-Сагайдачний Петро 284
Кониський О. *див.* Кониський Олександр
Кониський Олександр 64, 100, 158, 202, 225, 229, 232, 363, 375
Кониський Я. 158
Коновалець Євген 91
Кононенко М. 96
Конопницька М. 50, 72, 73, 148, 210, 281
Констанкевич Іван 80
Конятинський Петро 104
Копач І. *див.* Копач Іван
Копач Іван 158, 176, 188, 267
Копач Олександр 290
Кордуба М. *див.* Кордуба Мирон
Кордуба Мирон 122, 187, 277, 401, 403
Коренець Д. 167, 311
Коренець Ольга 337
Корженко В. 329
Корженко *див.* Коцовський В.
Коритко Марія 324
Кормош Теофіл 34, 144, 172, 246
Кормош Теофіл *див.* Кормош Теофіл
Кормош Теофіл *див.* Кормош Теофіл
Корниляк В. *див.* Корниляк Володислав
Корниляк Володислав 206, 345, 401
Королева Н. 325
Короленко В. 56, 162, 189, 210, 225, 249, 280, 363
Королів-Старий В. *див.* Королів-Старий Василь
Королів-Старий Василь 122, 277
Король В. *див.* Король Василь
Король Василь 19, 163, 218, 237, 238
Король М. 202
Кортезі Філіп 325
Корш Федір 232
Кос А. 10, 399
Кос Михайло 380
Косар А. 363
Косарчин Теодор 25, 134
Косарчинъ Теодоръ *див.* Косарчин Теодор
Косач М. 99
Косач О. *див.* Пчілка Олена
Косач Олександра 379
Косач Ольга *див.* Пчілка Олена
Косач Ю. 195
Косевич Євген 223, 225
Косенко І. 375
Косовий Йосип 39, 346
Коссовичъ М. 76
Коссовский Ст. 238
Костельник Г. 189, 305, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 323, 325
Костенський А. 249
Костецький Микола-Іван 122
Костик О. *див.* Костик Олександр
Костик Олександр 163, 164
Костомаров М. *див.* Костомаров Микола
Костомаров Микола 50, 72, 94, 98, 225, 379, 400
Костриж А. *див.* Кострижъ Александръ
Кострижъ Александръ 12, 101
Коструба Т. 189
Костюк Мр. Ю. 135
Костюк Петро 104, 106
Кот А. 142
Кот Л. 201, 202
Котербський Йозеф 319
Котик Павло 202
Котляревський І. *див.* Котляревський Іван
Котляревський Іван 27, 87, 96, 158, 179, 184, 186, 189, 284, 289, 379, 400
Котович П. 114
Котрадов М. 200
Коханик Георгій 79
Коханик Петро 159, 162
Коханикъ П. *див.* Коханик Петро
Коховський В. 185
Коцан І. 375
Коциловський Й. 305
Коцко Адам 88, 272
Коцовський В. 152, 176, 188
Коцюба Михайло 20, 301, 303
Коцюбинський М. *див.* Коцюбинський Михайло
Коцюбинський Михайло 27, 87, 96, 99, 113, 181, 188, 189, 260, 279, 280, 310, 311, 360, 400

- Кочубеївна Н. *див.* Пчілка Олена
Кошиць Олександр 90
Кравченко Михайло 379
Кравченко Уляна 99, 158, 195, 217
Кравчук 321
Кракалія К. *див.* Кракалія Кость
Кракалія Кость 207, 345
Кракалія Михайло 206
Кралицький А. 54, 98
Красицький Роман 297
Красицький Ф. *див.* Красицький Фотій
Красицький Фотій 176, 357
Крат П. *див.* Крат Павло
Крат Павло 39, 284, 290, 292, 342, 372
Крац 309
Крашкевич І. 159
Кревецький І. *див.* Кревецький Іван
Кревецький Іван 189, 192, 232
Крезуб А. 185
Крик Іван 290
Крилов І. 133
Кримський А. *див.* Кримський Агатангел
Кримський Агатангел 27, 91, 98, 99, 100, 188, 195, 232, 360
Криницький Р. *див.* Криницький Рафаїл
Криницький Рафаїл 32, 135, 138
Крип'якевич І. *див.* Крипякевич Іван
Крипякевич Іван 62, 170
Кріп. 220
Кропивницький М. 281, 379
Кропідра Василь 198, 202, 203
Кроче Б. 193
Крушельницька С. 130, 277, 380
Крушельницький А. *див.* Крушельницький Антін
Крушельницький Антін 21, 188, 195, 217, 222, 231, 280, 284, 378
Крушельницький І. 115, 209
Крушибіда С. 103
Крушинський Осип 103, 104
«К-то» 308
Кубесь Людвик 288
Кубійович В. 325
Кубіцький Володимир *див.* Кубіцький Володимир
Кубіцький Володимир 21, 298
Кудерна Густав 345
Кудрик Б. 325
Кудрик Т. 306
Кузеля З. *див.* Кузеля Зенон
Кузеля Зенон 189, 225, 232
Кузик П. 280
Кузич Михайло 293
Кузьма *див.* Колцуняк Марія
Кузьма Ол. *див.* Кузьма Олекса
Кузьма Олекса 163, 382
Куїловський Юліан 120
Кулак Ф. 355
Кулаковський Платон 76
Кулачковський Я. 303
Кулжинській С. *див.* Кулжинський С.
Кулжинський С. 395, 396
Куліш П. *див.* Куліш Пантелеймон
Куліш Пантелеймон 98, 99, 113, 122, 156, 157, 203, 225, 280, 359, 363, 379, 400
Кулматицький Володимир 212, 213, 221, 222, 226, 234
Кульчицький Кость 236
Кульчицький С. *див.* Кульчицький Стефан
Кульчицький Стефан 150, 321
Куницький Володимир 65
Куніцький Станіслав 148
Кунцевич І. *див.* Кунцевич Іван
Кунцевич Іван 25, 218, 221
Кунцевич Йосафат 307
Купчанко Г. *див.* Купчанко Григорій
Купчанко Григорій 9, 73, 77, 78, 79, 80, 127, 132
Купченко В. 278
Купчинський В. 269, 375
Купчинський Р. 170, 280
Курах Павло 202
Курбас Роман 22, 225
Курдидик А. 170, 171
Курдидик Г. І. *див.* Курдидик Григорій (Іванів)
Курдидик Григорій (Іванів) 268, 274
Курилас А. 113
Куровець І. 278
Курцеба М. 138
Курчинський Л. 72
Кухаренко Я. 189

Кучабський В. 275
Кушницький 340

Л

Л. 115
Л. П. 144, 339
Л. Ц. 223
Лабрюєр 76
Лаврів Н. 175
Лаврівський К. 194
Лаврінович К. 323
Лавров П. 223
Лагодинський М. 111
Лагутенко А. 190
Лазаревич Лазар 159
Лазеба С. 115
Лазор І. *див.* Лазор Іоан
Лазор Іоан 118, 172, 246
Лаптев В. 133
Лассаль Ф. *див.* Лассаль Фердинанд
Лассаль Фердинанд 111, 340
Лафарг П. *див.* Лафарг Поль
Лафарг Поль 246, 266
Лашин Л. 210
Лашкай Василь 202
Лашкевич Олександр 3
Лебединцев Т. *див.* Лебединцев Федір
Лебединцев Федір 3, 158
Лебедова В. *див.* Малицька Костянтина
Лебедова Віра *див.* Малицька Костянтина
Лев XIII, Папа Римський 200, 214
Левитський Олексій 359
Левицький Євгеній *див.* Левицький Є.
Левицький Ярослав *див.* Левицький Я.
Левицький Кость *див.* Левицький Кость
Левицький А. 250
Левицький В. *див.* Левицький Володимир
Левицький Володимир 90, 267, 276, 307, 323,
325
Левицький Д. 168, 169, 171
Левицький Є. 10, 20, 163, 182, 207
Левицький З. 104
Левицький І. *див.* Левицький І. О.
Левицький І. О. 25, 96, 159, 231
Левицький К. *див.* Левицький Кость
Левицький Казимір 239

Левицький Кость 19, 20, 33, 96, 163, 164, 167,
168, 170, 171, 204, 236, 303
Левицький Лев 30, 238
Левицький М. *див.* Левицький Модест
Левицький Микола 368
Левицький Михайло 218
Левицький Модест 87, 191, 337, 359, 360,
379
Левицький Остап 220
Левицький Софрон 20
Левицький Федір 127
Левицький Я. 312, 314, 319, 323
Левіцький Євген *див.* Левицький Є.
Левканич Емілій 202, 340
Левканичъ Емилианъ Авг. *див.* Левканич Емілій
Левко Іван 281
Левстик Ф. 311
Левченко Гаврило 379
Левченко І. 379
Легеза В. 202, 203
Легеза Тодор 200, 201
Легеза Іриней 143
Лежогубський Т. 214
Лелекач М. 397, 398
Леонід *див.* Яричевський Сильвестр
Леонтович Володимир 7, 357
Лепкий Б. *див.* Лепкий Богдан
Лепкий Богдан 28, 85, 90, 158, 159, 170, 176,
188, 195, 203, 206, 252, 284, 293, 311, 277,
280, 323, 363, 370, 380, 400
Лепкий Д. *див.* Лепкий Данило
Лепкий Данило 20, 96, 152
Лепкий Л. 277
Лепкий С. 96
Лермонтов М. 50, 122, 195
Лесевич В. *див.* Лесевич Володимир
Лесевич Володимир 232, 233, 359
Лессінг Г. Е. 260
Лещук Осип 138
Либерман Я. І. 391
Ливицький Корнелій 125
Ливчак І. 73
Лиманський В. *див.* Мова В.
Липа І. 176, 206, 360
Липа Ю. 189, 195
Липинський В. *див.* Липинський В'ячеслав

- Липинський В'ячеслав 214, 324
 Липківський В. 187
 Липовецька Млада *див.* Бальман Таїса
 Лисенко М. *див.* Лисенко Микола
 Лисенко Микола 72, 87, 162, 206, 225, 231, 232, 284, 356, 360, 378, 379, 380
 Лисенко О. 176
 Лисенко Христя 276
 Лисицин І. 163
 Лиско В. 306, 316, 321
 Лиско Р. 320
 Лисяк Павло 164
 Литвинович Спиридон 213
 Лициняк В. 323, 324
 Лібкнехт К. 246
 Лівицька-Холодна Н. 195
 Лімниченко В. *див.* Мельник В.
 Лінгерський Й. 301
 Ліндберг Чарльз 281
 Лінкеус 366
 Лісінецька Ірена 403
 Лѣсковацкая Марія Ю. 296
 Лісовецький О. 360
 Ліськевич Михайло 236
 Літинський Я. 321
 Ліщинський І. 170
 Лобановська М. 76
 Лобановська-Кречет М. П. 162
 Лободовський М. 386
 Ловицький Юліян 163
 Ловицький Євген 104
 Лозинський 316
 Лозинський А. 138
 Лозинський Володислав 122
 Лозинський М. *див.* Лозинський Михайло
 Лозинський Михайло 86, 87, 90, 182, 189, 193, 195, 207, 225, 245, 275, 293, 294, 304, 332, 333, 334, 359, 360
 Лозинський О. 98
 Ломоносов М. 59, 72
 Лопатинський Л. *див.* Лопатинський Лев
 Лопатинський Лев 25, 150, 158
 Лоський І. 185
 Лотоцький А. *див.* Лотоцький Антін
 Лотоцький Антін 31, 90, 170, 212, 213, 221, 222, 226, 234, 280, 325
 Лотоцький В. *див.* Лотоцький Володимир
 Лотоцький Володимир 31, 80, 212, 213, 221, 222, 226, 234
 Лотоцький Л. *див.* Лотоцький Лев
 Лотоцький Лев 170, 311
 Лотоцький О. 96, 184, 187, 275, 360
 Лоцуга Іван *див.* Легеза Іриней
 Луб Ісидор 138
 Лугович Юрій *див.* Капій М.
 Луженко 147
 Лужницький Г. 188
 Лука Дем'ян 143
 Лукань Р. *див.* Лукань Роман
 Лукань Роман 32, 135, 138, 317, 325
 Лукач Дем'ян *див.* Лука Дем'ян
 Лукач Іван 202
 Лукіянович Володимир 403
 Лукіянович Д. 220
 Луцик В. 23, 50, 68, 210
 Луцик І. *див.* Луцик Ієронім
 Луцик Іван 363
 Луцик Ієронім 38, 203, 255, 258
 Луцик Р. 29
 Луців Л. 189, 192
 Луцькь Владимір Ф. *див.* Луцик В.
 Луцькь Ієроним Я. *див.* Луцик Ієронім
 Луць 363
 Луцький О. 28, 195, 280, 380
 Лучицький І. 64
 Л-ь-т *див.* Щурат Василь
 Любенський О. *див.* Лотоцький О.
 Людкевич Домет *див.* Садовський В. Д.
 Людкевич С. *див.* Людкевич Станіслав
 Людкевич Станіслав 29, 190, 225, 320, 323, 325, 355, 356
 Лютницький *див.* Лютницький А.
 Лютницький А. 88, 343, 345
 Лютон Артур 190
 Ляндфрид Ян 348
 Ляфоре Клод 190
 Лях Іван 54
 Ляхович Євген 90
- М**
 М. Б. 201, 233
 М. Б. К. Т. Перекінчик де Боньча 65

- М. Б. К. Т. Е. 65
М. Г. 200
М. Д. *див.* Дмитрієв М.
М. З. *див.* Грінченко М.
М. К. 204
М. Л. 194, 204, 333
М. Л. *див.* Лозинський Михайло
М. П. *див.* Левицький Модест
М. С. 114, 316
М. Як. 343
Магалецький Ю. 185
Магістер *див.* Кот Л.
Мадяр Ю. *див.* Мадяр Юрій
Мадяр Юрій 198, 201, 203
Мазепа І. *див.* Мазепа Іван
Мазепа Іван 50, 170, 284
Мазураніч Ф. 380
Мазурик 65
Майба Іванъ 118, 120
Майба І. *див.* Майба Іванъ
Майєр К. Г. 99
Макар Степан 80, 88
Макар Стефан *див.* Макар Степан
Макаревич Юліан 356
Макарушка Є. 154
Макарушка Осип 99
Макарушка Остап 120
Маковей О. *див.* Маковей Осип
Маковей Осип 14, 25, 27, 99, 120, 122, 148,
157, 158, 159, 170, 176, 179, 189, 190, 195,
280, 343, 345, 359, 360, 375, 380, 401, 403
Маковицький О. 142
Макогон Д. *див.* Макогон Дмитро
Макогон Дмитро 113, 207, 220, 345, 363
Макогоненко *див.* Макогон Дмитро
Максимович Наталя 273
Макух І. *див.* Макух Іван
Макух Іван 34, 104, 329
Макушенко І. 357
Малама П. Н. 393
Маланюк Є. 189, 195
Малик Е. 193
Малинін П. 75
Малиновський М. 99
Малицька К. *див.* Малицька Костянтина
Малицький Олександр 312
Малицька К. *див.* Малицька Костянтина
Малицька Костянтина 14, 207, 221, 280, 311,
329, 333, 342, 345, 363, 401, 403
Малищук Кость 206
Мальований В. 99
Манастирський Олександр 212
Мандзюк Іван 202
Мандичевський Євген *див.* Мандичевський
Євген
Мандичевський Є. *див.* Мандичевський Єв-
ген
Мандичевський Євген 158, 159, 310, 311, 337,
379
Мандичевський І. 185
Мандюкова Я. 280
Манецкий В. *див.* Манецкий Войтіх
Манецкий Войтіх 56, 66, 106, 123, 128
Манецкий Ст. *див.* Манецкий Станіслав
Манецкий Станіслав 106, 207
Манн Т. 195
Маньковський Т. 355
Марисюк М. *див.* Марисюк Маркіян
Марисюк Маркіян 32, 135, 138
Марисюк Франц 225
Маркевич Гр. 375
Марков Д. 76
Марков О. 23, 35, 50, 68, 72
Маркович Д. 360
Маркович Людмила 379
Маркович Марія *див.* Вовчок Марко
Марковъ Осипъ А. *див.* Марков О.
Маркс К. 111, 193, 217
Маррене В. 50
Мартін Еверен Дін 275
Мартович Лесь 113, 170, 195, 203, 206, 225,
252, 277, 280
Мартос Сергій 379
Марунчак М. 39, 372
Марцинюк А. *див.* Марцинюк Андрій
Марцинюк Андрій 56, 58
Марцін Ян *див.* Марцинюк Андрій
Масарик Т. 266
Масляк В. 157, 252, 284
Массані П. 380
Массон Ф. 73
Масцюх В. *див.* Масцюх Василь

- Масцюх Василь 318, 323, 324
Матвієнко Василь 305
Матвіїв В. 194
Матвіїв І. 250
Матеїк Ілько 104
Матіїв-Мельник М. 115
Матковський С. 320
Матушевський Ф. *див.* Матушевський Федір
Матушевський Федір 7, 182, 357
Матюк В. *див.* Матюк Віктор
Матюк Віктор 119, 320, 356
Матяцков Василь 142, 202
Мафтейків Микола *див.* Бучинський М.
Мацежинський В. 15
Мацинський І. 397
Мацісвич Левко 12
Мачула Ю. 280
Мегас О. *див.* Мегас Осип
Мегас Осип 268, 269, 271, 278
Мекелита 233
Мелень Теофіл 225
Мельник В. 280
Мельничук Михайло 202
Мендельсон А. 76
Меннінг К. А. 92
Меншиков М. 210
Мервін Б. 276
Мердін О. С. 279
Мерена Мирослав 10, 309
Меріме П. 280
Мерсьє, кардинал 187
Метеля Сильвестр 252
Метеор Урііл *див.* Сільвай Іван
Метлинський А. 152
Метью Т. 77
Мигалка І. *див.* Мигалка Іван
Мигалка Іван 141, 142, 202, 340
Мигалка Іоан *див.* Мигалка Іван
Мигалка Іоанн *див.* Мигалка Іван
Мигалка Іоанн *див.* Мигалка Іван
Микита Олександр *див.* Микита Олександр
Микита Олександр 37, 340, 398
Микола II 132, 267, 377, 393
Микола Ч... *див.* Чайковський Микола
Миколаїв В. *див.* Гуркевич Володимир
Миколів П. 305
Милевський К. Н. 375
Милорадович Є. 229
Мирний Панас 87, 158, 188, 194, 195, 225, 280, 377, 379
Миров М. 375
Мировець В. *див.* Дурдуківський В.
Миронюк І. 320
Миронюк Мирон 157, 159
Мислінський М. 15
Митропольський І. 207
Митруньо 280
Михайлів Ф. *див.* Михайлів Франц
Михайлів Франц 345, 369, 380
Михайлюк Георгій 128
Михалюньо Г. 170
Михнєвський М. 380
Мицула Денис 352
Мицюк О. 194
Мишковський Тит 324
Мишуга Л. *див.* Мишуга Лука
Мишуга Лука 80, 90, 91, 92
Міксат К. 380
Мікуловський-Поморський Й. 227
Міліцина Е. 210
Мількович 70
Мітломах 258
Міхас Іван 58
Міхневич В. 72
Міхновський В. 263
Міхновський М. 5, 23
Міцкевич А. *див.* Міцкевич Адам
Міцкевич Адам 104, 195, 321
Міщанин 328
Млака Данило *див.* Воробкевич Сидір
М-о *див.* Макогон Дмитро
Мова В. 64, 181, 195, 310
Могила Петро 162
Могильницький 21
Могильницький Іван 318
Могильницький Р. 171
Могилянський Михайло 100
Мозлер А. 384
Мокрицька О. 250
Молотільник 336
Мольєр 176
Моммзен Т. 400

Монастирський О. *див.* Монастирський Олександр
Монастирський Олександр 75, 76, 128
Мончаловський О. А. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловський О. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловський Осип 28, 35, 70, 72, 162, 209
Мопассан Гі, де 50, 59, 122, 158, 195, 280
Морарь-Андрієвич Сильв. *див.* Морарь-Андрієвич Сильвестр
Морарь-Андрієвич Сильвестр 101, 125
Мордовець Д. *див.* Мордовець Данило
Мордовець Данило 280, 284, 380
Морза К. 163
Морі Єлисавета 279
Мороз Сава 122
Мосендз Л. 195
Мосор Михайло 368
Мосора М. 324
Мочульський М. 190
Мудрий В. 169, 277
Мужик-хлібороб 312
Мужикоум Данило 128
Музика Бодак *див.* Луцик В.
Мурава Марко *див.* Лепкий С.
Мураха Василь 240
Мусяновичч Емиліанъ 340
Муха *див.* Левицький Остап
Мушка Данило 76
М-я 363, 364

Н

Н. 305, 368
Н. *див.* Негребецький Іван
Н. Н. 223
Н. Олена 283
Навроцький В. 98, 250
Навроцький Осип 104
Навчук Т. 352
Навчук Ярослав 251
Нагаєць М. 275
Нагідка П. *див.* Ганько П.
Нагірний В. 19, 87, 163
Нагёрный Василь *див.* Нагірний В.
Нагірня Марія 170

Назарів А. 194
Назарко І. *див.* Назарко Іриней
Назарко Іриней 32, 138
Назарук О. *див.* Назарук Осип
Назарук Осип 90, 111, 113, 168, 271, 280, 294, 303, 333, 368, 385
Найдухъ Михайль 255
Найман Й. 301
Нарбут Ю. 190
Наріжний С. 189
Наталка 403
Науменко В. *див.* Науменко Володимир
Науменко Володимир 3, 210
Науменко О. 27
Наумович В. 225
Наумович І. *див.* Наумович Іван
Наумович Іван 9, 17, 56, 72, 258, 276, 393
Небиловець Ярослав 380
Невестюк Яків 58
Невицький Константинъ *див.* Невицький Костянтин
Невицький Емиліан 349
Невицький Костянтин 349, 350
Не-вікраїнець 256
Негребецький І. *див.* Негребецький Іван
Негребецький І. *див.* Негребецький Іван
Негребецький Іван 96, 147, 172, 175, 323, 324
Негрич І. *див.* Негрич Іван
Негрич П. І. 268, 269
Негрі Ада 195
Негрич Іван 39, 269, 271
Не-Даниїл 220
Недільницький І. 162
Недільський І. 138
Недолев А. *див.* Полянський А.
Некрасов М. 72, 249, 250
Не-Луцик 163
Немеш Михайло 142, 202
Немоєвський А. 195
Немолдовський А. 162
Немолдовський П. 176
Нестерводський В. 278
Нестеренко М. 396
Несух Іван 202
Несух П. 142

- Не-хрунь 337
Нечуй-Левицький І. *див.* Нечуй-Левицький Іван
Нечуй-Левицький Іван 64, 85, 87, 158, 232, 284, 333, 345, 363, 369, 380
Нижанківський Остап 357
Нижанківський Петро 364
Нижицький А. К. 375
Николук Степан 283
Никорович Григорій 101
Никорович Омелян 127
Ничай 334
Ничай І. 218
Нікітін Іван 79
Ніковський А. 114, 188, 190
Німчук І. 171
Ніцше Ф. 193, 195, 317
Ніщинський П. *див.* Ніщинський Петро
Ніщинський Петро 157, 359
Новак Анна 202
Новак Аполінарій 268
Новак С. *див.* Новак Стефан
Новак Стефан 197, 200
Новаківський О. 190
Новаковський Михайло 236
Новиков (Новиків) Петро 6, 375
Новицький Микола 379
Новосад І. *див.* Новосад Іван
Новосад Іван 218, 375
Няраді Дионізій 137
- О**
О. А. А. *див.* Авдиківський Орест
О. В. 317
О. В-о 66
О. К. 158, 266
О. М. *див.* Герасимович Іван
О. Н. 260
О. Н. *див.* Назарук Осип
О. П. 336, 337
О. П. *див.* Попович Омелян
Оболешев Ф. 163
Обух Клим *див.* Трильовський Кирило
Обуховець С. *див.* Бердяєв Сергій
Обушкевич *див.* Обушкевич Феофан
Обушкевич Т. *див.* Обушкевич Феофан
Обушкевич Феофан 38, 254, 255, 258
Обушкевич Феофан А. *див.* Обушкевич Феофан
Овсянніков Б. *див.* Овсянніков Б.
Овсянніков Б. 395, 396
Овчар В. 375
Огієнко І. 190, 191, 192, 277, 278, 325, 359, 360, 378
Огоновський І. 68
Огоновський О. 225
Одер Б. 395, 396
Одер Б. *див.* Одер Б.
Один з присутніх 328
Ожешко Е. *див.* Ожешко Еліза
Ожешко Еліза 50, 158
Озаркевич Є. 19, 206, 363
Озаркевич І. 50
Окуневський Т. 99, 109, 123
Окуневський Я. *див.* Окуневський Ярослав
Окуневський Ярослав 193, 310, 311
Олеарчук Павло 251
Олександр III 393
Олексів О. 86
Олексій, інок 163
Олексюк Василь 403
Олелькович 163
Олесницький Є. *див.* Олесницький Євген
Олесницький Євген 10, 129, 153, 167, 170, 206, 242, 289
Олесницький Ю. 236
Олесницький Ярослав 236
Олесь О. *див.* Олесь Олександр
Олесь Олександр 177, 195, 379
Олехнович В. 186
Олійник М. 113, 380
Ольжич О. 195
Омельянович В. *див.* Павленко В.
Омікрон *див.* Маковей Осип
Онацький Є. *див.* Онацький Євген
Онацький Євген 90, 91, 92
Онацький Никонор 379
Онишкевич О. 72
Онишкевич С. 334
Опенгаймер Ф. 11
Орелецький Микола 352
Орелецький Степан 206

Орест О. 157
Орлинський Остап 290
Ортинський С. *див.* Ортинський Сотер
Ортинський Сотер 59, 256, 271, 306
Ортинський, єпископ *див.* Ортинський Сотер
Ортолог 50
Орун Захар 226
Осадчук І. 364
Осінчук Р. 171
Осолінський М. 98
Оссовський Михайло 148
Остап І. 305
Остапович Гр. *див.* Остапович Григор
Остапович Григор 104, 106
Осташек Адріанъ 311
Островський В. 171
Островський М. 225, 375
Островський Омелько 379
Осьмак Іван 207
Охнич М. 218
Охримович В. *див.* Охримович Володи-
мир
Охримович Володимир 17, 20, 27, 98, 128, 163,
164, 207, 208
Охримович І. 323
Охримовичъ Володимиръ *див.* Охримович
Володимир
Очевидець 103
Ошко *див.* Шпитко Осип

П

П. *див.* Гебей Петро
П. Б. *див.* Борис Пахомій
П. В. 189
П. Г. *див.* Гебей Петро
П. Дз *див.* Дзедзик П.
П. П. 157
П. Р. 339
П. Т. 50
Павленко В. 360
Павленко Сергій *див.* Шелухін С.
Павлик *див.* Павлик Михайло
Павлик М. *див.* Павлик Михайло
Павлик Михайло 17, 56, 86, 87, 98, 99, 104,
107, 111, 113, 220, 225, 276, 333, 334, 345,
380

Павликовський Ю. 194
Павлович О. 54, 142, 202
Павловський І. 227
Павлюк Василь 175, 352
Павлюк С. 169
Падалка Л. 378
Палацький Франтішек 104
Палій А. 169
Палій Семен 284
Пальмов 35
Панейко В. *див.* Панейко Василь
Панейко Василь 182, 193, 236, 367
Панькевич Юліан 357
Паньківський Кость *див.* Паньківський Кость
Паньківський Кость 30, 94, 301, 303
Паньковский Кость *див.* Паньківський Кость
Папп Антоній 200
Парафіянин 375
Партицький О. 156, 225
Парфенов С. 163
Пасічинський І. *див.* Пасічинський Ісидор
Пасічинський Ісидор 202, 363
Пасічинський Т. 306
Пасічник з гір Медоборських *див.* Левиць-
кий І. О.
Пахаревський Л. 359, 360
Пачовський В. *див.* Пачовський Василь
Пачовський Василь 26, 28, 31, 113, 195, 225,
267, 277, 280, 363, 380
Пачовський Я. 236
Пашківський Роман 164
Пашенко П. 76
Пашенко С. 280
Пеленський З. 169, 171
Пелех І. *див.* Пелехъ Іванъ Н.
Пелех Модест 135
Пелехъ Ів. Н. *див.* Пелехъ Іванъ Н.
Пелехъ Іванъ Н. 23, 49, 68
Перекинчик 65
Перекладчик 188
Перепічка Іван 290
Перетц В. 189, 360
Перхач М. 162
Петев Іосиф 142
Петефі Ш. 195, 202
Петлюра 122

- Петлюра С. *див.* Петлюра Симон
Петлюра Симон 90, 91, 187, 194, 274
Петр *див.* Гебей Петро
Петрарка Ф. 195
Петрашук К. 403
Петрецький Василій 54
Петрицький Михайло *див.* Петрицький Михайло
Петрицький М. *див.* Петрицький Михайло
Петрицький Михайло 20, 21, 240, 243, 298
Петровський Л. 175
Петрусінський Ян 148
Петрушевич А. 70, 73
Петрушевич Є. 91
Петрушевич І. 209, 260, 303
Петрушевич С. 319
Печковський М. 163
Пилать Ф. 72
Пилипенко П. 280
Пилипець Петро 297
Пилипович М. *див.* Левицький Модест
Пилипчук С. 276
Пильчиков Д. 229
Пипін Олександр 232
Пирч Д. Д. *див.* Пирч Денис
Пирч Денис 86, 346, 372
Пирч Д. Д. *див.* Пирч Денис
Писанецький Костянтин 379
Писемський О. 72
Пігуляк Д. 342
Пігуляк Є. *див.* Пігуляк Єротеї
Пігуляк Єротеї 103, 128, 312, 345
Підгорецький Микола 88
Пій Х, Папа Римський 200, 289, 307
Пій XI, Папа Римський 281, 318, 324
Пій XII, Папа Римський 318
Піллер 237, 300
Пінчук С. 195
Піснячевський В. 182, 359, 360
Плакида Григорій 305
Плеханов Г. 99
Плешкано Іван 202
Плещеев О. 132
Пляцко Гнат 269
По Е. А. 189
Подкарпатов Сергій 127
Подорожний 246, 340
Поземский Д. Н. 393
Поклітарь Вас. Феод. 73
Покос Ю. 388
Поливка І. 200, 202
Полінський Йосиф 66, 67
Поліщук В. 225
Поліщук К. 170, 195, 360, 363, 378
Поліщук Т. 363
Полотнюк Гнат *див.* Полотнюк Ігнатій
Полотнюк І. *див.* Полотнюк Ігнатій
Полотнюк Ігнатій 33, 118, 119, 120
Полотнюк Ігнатій *див.* Полотнюк Ігнатій
Полтавець Ф. 379
Полянський А. 73, 214
Полянський Г. 200, 212
Полянський Петро 104, 127
Понурий С. 378
Понятенко П. 292
Попіль Т. Ю. 375
Попов А. 163
Попович О. *див.* Попович Омелян
Попович Омелян 14, 100, 101, 103, 128, 342, 345, 401, 403
Порфирій 127
Постолук Петро 177
Постригач Остап 334
Потій Іпатій 213
Потоцький *див.* Потоцький А.
Потоцький А. 182, 256, 276
Почульський М. 277
Пр. *див.* Гебей Петро
Правдолюб 206, 290
Православний 163
Православний Русин 375
Прамер А. 200, 201, 202
Пригода Максим 258
Придвірний Андрій 375
Примо М. Я. 395
Приходько В. 186
Продан К. 278
Проданюк А. 352
Прокопович В. 176, 360
Прокопович Дмитро 127
Прокопович Ілля 352
Проскурчин Степан 252, 284

Процькь Димитрий П. 255
Прус Б. 158, 195
Прутков Козьма 304
Пстрак Я. 221
П-ський В. *див.* Піснячевський В.
П-ський Л. *див.* Пахаревський Л.
Пулюй І. 225, 307, 400
Пухир І. О. *див.* Пухир І.
Пухир І. 49, 68, 97
Пухирь І. Ф. *див.* Пухир І.
Пушкар Микола 367
Пушкін О. 54, 59, 72, 133, 195, 210
Пчілка Олена 6, 87, 157, 188, 375, 378, 379
Пшибильський П. 355
Пыжь Симеонъ С. 255
Пырць Д. 58
Пюрко Б. 214

Р

Р. 153, 198
Р. К. 264, 266, 267
Р. С. 334, 336
Рабій В. *див.* Рабій В. Р.
Рабій В. Р. 320, 321, 323
Равлюк І. 280
Радецький І. 343
Радик В. 127
Радомскій Михайль *див.* Радомський Михайло
Радомський М. *див.* Радомський Михайло
Радомський Михайло 202, 203, 340
Радуляк Іван 111
Радяннин *див.* Гехтер М.
Расвський Петро 159
Раковський 273
Раковський І. *див.* Раковський Іван
Раковський Іван 177, 225, 275, 284
Раковський Іван, о. 36
Ракоші В. *див.* Ракоші Віктор
Ракоші Віктор 195, 252
Ратич І. 321
Ревуха А. 131
Рев'юк О. *див.* Рев'юк Омелян
Рев'юк Омелян 80, 92
Рей Н. 155
Ренский М. 396

Репортер *див.* Яричевський Сильвестр
Реріх М. 163
Рефць М. *див.* Рефць Михайл
Рефць Михайл 68, 164, 248, 296, 313
Ржепецька О. 321
Рилєєв К. 99
Рильський М. 195
Рильський Тадей 300
Римар Г. 58
Ріжко-Незбієнко А. 276
Рільке Р. М. 195
Річицький А. 187
Ровел Гю Грент 278
Роден Огюст 190
Розвадовська Н. 250
Розвій-Поле П. *див.* Крат Павло
Роздольський О. 98
Розетгер П. 209
Розен І. Б. 396
Рой К. 375
Роман з Волині 66
Романенчук І. 117
Романець Владимир *див.* Романець Володи-
мир
Романець Володимир 37, 393
Романович-Ткаченко Н. 195
Романовський В. 214
Романовський Володислав 352
Романченко Трохим 379
Романчук *див.* Романчук Юліан
Романчук Ю. *див.* Романчук Юліан
Романчук Юліан 10, 19, 154, 166, 231, 232,
242, 392
Романюк Й. 277
Рондяк Петро 235
Ростовський *див.* Ростовський Р.
Ростовський Р. 202, 203
Рошкович Емануїл 200
Рубан Василь 157
Рубінський К. 280
Руданський С. *див.* Руданський Степан
Руданський Степан 30, 85, 96, 100, 101, 113,
148, 252, 260, 280, 370
Рудий Іван 379
Рудницька М. 170
Рудницький І. 163

- Рудницький М. 28, 193
Рудович І. 214, 317, 318, 319
Рудольф, архієпископ 256
Рудченко Панас *див.* Мирний Панас
Рудяк Д. 170, 171
Рузвельт *див.* Рузвельт Ф.
Рузвельт Ф. 256, 273
Рулька Іван *див.* Огієнко І.
Рус М. 380
Русин 163, 206
Русин Георгій 202
Русин Лемко 258
Рускій Іван 254
Руснак Танасій (Атанасій) 100
Русов М. *див.* Русов Михайло
Русов Михайло 12, 245, 246
Русов О. 360
Русова С. 171, 176, 189, 190, 277, 279, 360
Русский 163
Руссо 76
Рюмин 203
- С**
С. Б. *див.* Крушинський Осип
С. В. 266
С. В. *див.* Антонович Дмитро
С. І., нар. учитель 319
С-а Т-а 364
Сааді 99
Сабасній Манько *див.* Сабатій Марко
Сабатій Марко 208
Сабов Євмен 141
Савин Ігор 311
Савойка Т. 307
Савчак Д. 19
Савчак І. 29, 248, 249
Савчакъ И. П. *див.* Савчак І.
Савченко Я. 189
Савчишин Федько *див.* Залозецький Василь
Савчук Г. *див.* Савчук Георгій
Савчук Георгій 103, 104, 125, 127, 128, 211, 212, 258
Савчук Георгій Н. *див.* Савчук Георгій
Савчук Микола 13
Савчукъ Георгій Н. *див.* Савчук Георгій
Сагайдачний П. 170
Садовський 320
Садовський В. *див.* Садовський В. Д.
Садовський В. Д. 194, 317, 356
Садовський М. 321
Саєвич О. *див.* Саєвич Омелян
Саєвич Омелян 301, 303
Салагуб І. *див.* Салагуб Ілля
Салагуб Ілля 104, 115
Салевич А. 177
Салей Д. 55
Саліковський О. 277
Салтиков-Щедрін М. 162, 385
Сальочий Вартоломей 158
Самбірський К. 194
Самійленко В. 260, 359, 360, 375, 379
Самотній Яким *див.* Єрмолаєв Я.
Самчук У. *див.* Самчук Улас
Самчук Улас 90, 195
Сандуляк І. *див.* Сандуляк Іван
Сандуляк Іван 108, 333
Сапіга Л. 307
Сатир Олег *див.* Весоловський Ярослав
Сачинський Ф. 273
Сверщок 258
Свенціцький І. 29, 209, 248, 249, 250, 251, 323
Свирипа Ф. 372
Свистун П. 72, 73, 209
Світлик О. 246
Свояк 343
Святитській И. С. *див.* Свенціцький І.
Священик *див.* Лепкий Данило
Седеберг Г. 210
Секерський Володислав 12
Селецький К. 214
Селянин 239
Селянин з Драчинець 206
Селянин К. *див.* Коваленко Микола
Семака Василь 385
Семанюк Федір 127
Сембратович Александер Денис 163, 240, 380
Сембратович Д. *див.* Сембратович Денис
Сембратович Денис 28, 303, 380
Сембратович Йосиф 158
Сембратович Р. *див.* Сембратович Роман

Іменний покажчик

- Сембратович Роман 10, 11, 207, 281, 345, 398, 399, 400
Сембратович С. 9, 72
Семенова Н. 250
Семенюк Никола 305
Семешко Григор 90
Сенкевич Г. *див.* Сенкевич Генрик
Сенкевич Генрик 73, 158
Серао Матільда 176
Сергій Олександрович, князь 281
Сержпинський *див.* Антонович Дмитро
Секерський В. *див.* Секерський Володислав
Секерський Володислав 125, 204, 211, 243
Сенявін Л. 396
Сивенький *див.* Самійленко В.
Сивч Йосиф 202
Сидорак Ю. 106
Сидоренко Н. 363
Сидоров А. 392
Сильвестр, митрополит Львівський 50
Симиренко В. 357
Син України 193
Синюк І. 342
Сироїдів Микола 90
Сиротюк Теофіл 311
Ситник Юліан 88, 268, 372
С-ій А. 209
Сільвай Іван 142
Сімович В. 62, 171, 245, 280
Сірополко С. 277
Січинський В. 190
Січинський М. 87, 182, 276, 279
Сірецький Роман 326
Січовий батько *див.* Трильовський Кирило
Скарба Феодосій 128
Сковорода Григорій 284
Скоропадський П. 90
Скр... *див.* Яричевський Сильвестр
Скрутень Й. 314
Скубенич М. 142, 143
Славінський М. 360
Сластіон О. *див.* Сластіон Опанас
Сластіон Опанас 158, 159, 360, 377, 378
Сливич Сава *див.* Лепкий Данило
Сліпий Й. 315, 320, 323, 325
Слуцький В. 99
Слюнин Іоанн 162
Слюсар Е. 301
Смагин А. І. 337
Смаль-Стоцький Степан *див.* Смаль-Стоцький Степан
Смаль-Стоцький Стефан *див.* Смаль-Стоцький Степан
Смаль-Стоцький С. *див.* Смаль-Стоцький Степан
Смаль-Стоцький Степан 15, 76, 99, 103, 128, 189, 192, 204, 232, 260, 277, 312, 350, 352
Смерчинський Й. 315
Смить Іоанн *див.* Смить Іоанн Ж.
Смить Іоанн Ж. 58, 255
Смотрич Ю. 190
Смук В. 375
Смуток П. *див.* Стебницький П.
Снежик Тома 346
Созанський І. *див.* Созанський Іван
Созанський Іван 12, 204, 231
Созанський Іван *див.* Созанський Іван
Сокира Гриць 290
Сокол 142
Соколик 66
Солодкович Г. *див.* Гануляк Григорій
Солодкович Гр. *див.* Гануляк Григорій
Сольський М. 189
Соняшник *див.* Немоловський А.
Сорока І. 77
Сорочинський П. 378
Сосенко М. 357
Сотник І. *див.* Сотник Іван
Сотник Іван 328, 329
Сотрудник 320
Софокл 99
Софронович М. 194
Сохоцький М. 250
Сошенко В. 267
Спинул М. 345, 403
Співомір Маринич 119, 120
Спілка І. *див.* Зозуля І.
Сріблянський М. *див.* Шаповал М.
Срібний О. 99
Ст. Я-ч 328
Стажинський 154
Стаміровський Тадей 227

- Станканинець Ю. 141, 142
Станько Михайло 262
Старий газда *див.* Чучка Юлій
Старий газда *див.* Торма Іван
Старий Іван 201
Старицька Л. *див.* Старицька-Черняхівська Л.
Старицька-Черняхівська Л. 177, 195, 377
Старицький М. *див.* Старицький Михайло
Старицький Михайло 87, 157, 190, 195, 284, 311, 345, 379
Старожицький М. 393
Старосольський В. *див.* Старосольський Володимир
Старосольський Володимир 34, 136, 223, 225, 266
Стасюк М. 194
Стахевич Т. 118
Стахів М. 104
Стахурський М. 278
Стебелицький Анатолій 56
Стебницький П. 303
Стендаль 280
Степанов 308
Степко Йосиф 310, 334
Степовик 278
Стеткевич О. 80, 88
Стеф.-ичь 258
Стефан *див.* Маковей Осип
Стефанік В. *див.* Стефанік Василь
Стефанік Василь 113, 115, 148, 170, 188, 203, 206, 209, 210, 252, 280, 284, 333
Стефанів Іван 218
Стефанович М. *див.* Стефанович Микола
Стефанович Микола 88, 236
Стефанович О. *див.* Стефанович Олександр
Стефанович Олександр 170, 195, 314, 318
Стефанович Т. 175
Стефанович Ярослав 222
Стефанович, о. 229
Стефчик Ф. *див.* Стефчик Франц
Стефчик Франц 353, 354, 355
Стешенко І. 25, 87, 157, 184, 188, 191
Стівенсон Дж. 61
Стівенсон Р. Л. 280
Столипін П. 256
Стороженко В. 280
Стороженко Олекса 96, 170, 203, 207, 252, 363
Сторонній *див.* Залізник Микола
Сторонський 103
Стоян Кирило 324
Стоян П. 367, 368
Стрийський І. 206
Стрипенко М. 363, 364
Стрипний М. 362
Стрипський Гіядор 202
Стрільбицький, о. 318
Строїч Віктор 12, 204
Струтинський М. *див.* Струтинський Михайло
Струтинський Микола 39, 80, 253
Струтинський Михайло 163, 168
Струхманчук Я. *див.* Струхманчук Яків
Струхманчук Яків 31, 212, 213, 221, 222, 226, 234
Струхманчук Яцко *див.* Струхманчук Яків
Стручавський Р. 301
Студинський К. *див.* Студинський Кирило
Студинський Кирило 25, 62, 156, 157, 158, 159, 328
Студит Теодор 318
Стыфій Йосиф 295
Суботенкова Олена *див.* Пчілка Олена
Суворін 76
Сук Іван 218
Сулима П. *див.* Понятенко П.
Супига Яким *див.* Єрмолаєв Я.
Суриков І. 133
Сурмач Роман *див.* Луцик Ієронім
Сусід 334
Сухий Тарас 66
Сушкевич Корнило 229
Сушко О. *див.* Сушко Олександр
Сушко Олександр 39, 271, 280
Сушков Іван 79
Сьогобочний Гр. *див.* Коваленко Г.
Сьокало 35
- Т**
Т. А. Б. 158
Т. М. 223

- Т. К. *див.* Косарчин Теодор
Т. С. *див.* Стефанович Т.
Танчаковський Йосиф 147
Танчаковський Стефан 329
Танячкевич Данило 324, 359
Тарасевич Г. Ф. 375
Тарнавскій Т. 75
Тарнавський М. 281
Тарнавський Теодор 77
Тарнавський Я. 305, 316
Тарнович Ю. 325
Тарханов І. 50
Татарин Т. 379
Тварецький Л. *див.* Тварецький Леон
Тварецький Леон 353, 355
Твен Марк 122, 280
Твердохліб Іван 111
Творовський Щасний 58
Тежисадець 253
Темницький В. *див.* Темницький Володимир
Темницький Володимир 28, 110, 223
Темницький М. 225
Темницький О. 304
Теннісон А. 99
Теодорович Епіфаній 135, 282
Теодорович Епіфаній *див.* Теодорович Епіфаній
Терлецький Станіслав *див.* Терлецький Станіслав
Терлецький В. 223
Терлецький О. *див.* Терлецький Остап
Терлецький Остап 27, 113, 188, 225
Терлецький Станіслав 13, 14, 239, 286
Терлецький Станіслав *див.* Терлецький Станіслав
Терлецький Степан 104
Терлецький Теофіл 122
Тесленко А. 359
Тивадар М. 143
Т-ий Василь 158
Тимінський І. *див.* Тимінський Іван
Тимінський Іван 103, 127
Тимкевич Павло 88
Тимочко Омелян 138
Тимченко Є. 360
Тимчук Є. 32, 135
Титаренко С. 185
Тихий Стефан 284
Тиходум Павло *див.* Савчук Георгій
Тихоміров Л. 210, 211
Тичина П. *див.* Тичина Павло
Тичина Павло 321, 379
Тишкевич М. 190
Тітов Ф. 75, 77
Ткач Федько 134
Ткачук Володимир 206
Ткачук Захар 104
Ткачук Л. *див.* Ткачук Лесь
Ткачук Лесь 328, 329, 345
Т-кий М. *див.* Русов Михайло
Тобілевич І. *див.* Тобілевич Іван
Тобілевич Іван 195, 206, 379
Тої Мішель 190
Той сам 336
Толстой Л. *див.* Толстой Лев
Толстой Лев 54, 72, 73, 79, 96, 113, 122, 133, 162, 189, 203, 207, 210, 252, 280, 281, 288, 375
Толстой О. 50
Тома Людовик 311
Томашевський Т. 269, 375
Томашівський С. 232
Топольницький Іван 225
Торма Іван 142
Торонський О. 30, 94
Трејман Гр. *див.* Квасницький Ю.
Трепке В. 194
Третьак Григорій 50, 215
Третьак Д. *див.* Третьак Дмитро
Третьак Дмитро 96, 128
Третьяков С. 395
Три. Ловський 290
Трильовскій Кирило *див.* Трильовський Кирило
Трильовський К. *див.* Трильовський Кирило
Трильовський Кирило 17, 30, 58, 90, 111, 131, 251, 252, 293, 294, 334, 380
Трип...ий 122
Трусевич Марія 403
Труш І. *див.* Труш Іван
Труш Іван 20, 29, 190, 207, 209, 225, 355, 356, 357

Туган-Барановський М. 303, 360
Тузяк Франціск 222
Тур К. 68
Турай І. 141
Тургенєв *див.* Тургенєв Іван
Тургенєв І. *див.* Тургенєв Іван
Тургенєв Іван 76, 99, 162, 203, 249, 280
Турин Микола 58
Туркевич Леонід 161
Туркевич В. І. 159
Туркинян А. 198
Тучапський П. 99, 125
Тылявскій В. 256
Тютчев Ф. 72, 249
Тютюнник Ю. 195

У

Уайльд О. 333
Угнівець Денис 311
Укач В. 280
Українець 86, 123
Українець з-під Бескида *див.* Левицький І. О.
Українка Леся 27, 56, 88, 98, 99, 100, 162, 176, 189, 195, 225, 277, 279, 281, 310, 379
Уманов-Каплуновський В. 392, 393
Ур...лов Я. 122
Урбан VIII, Папа Римський 305
Устиянович К. *див.* Устиянович Кирило
Устиянович Кирило 96, 98, 252, 284
Устиянович М. 85
Учасник 375
Участник 328, 332
Учитель 332, 343
Учитель з Кіцманьщини 332

Ф

Ф. А. 210
Ф. І. С. 250
Ф. У. *див.* Мандичевський Євген
Ф. Ф. 277
Фацієвич О. 323
Федак Я. 32, 33
Феденко Панас 90
Федів В. 305

Федоров Мусій 379
Федькович О. *див.* Федькович Юрій
Федькович Ю. *див.* Федькович Юрій
Федькович Юрій 85, 98, 101, 113, 122, 149, 203, 206, 252, 280, 284, 329, 370
Фекула В. *див.* Фекула Василь
Фекула Василь 38, 258
Фенцик Є. 36, 52, 54, 55
Фер Л. 98
Ферлей Т. 271, 343
Ферлієвич Василь 127
Феррі Енрік 266
Фешак Яким 135
Филипович П. 189
Филиповскій А. *див.* Филиповський Адам
Филиповський Адам 38, 159
Филипчак І. 171
Фіголь В. 316
Філевич І. 4, 72, 391, 393
Філяс П. *див.* Філяс Плятонід
Філяс Плятонід 32, 135
Фірт Генрієта 403
Фірцак Юлій 36, 53, 141, 198, 200, 350
Фламаріон К. 193
Флобер Г. 189
Флоринський Т. 70, 73
Франк Олівер 269
Франко *див.* Франко Іван
Франко І. *див.* Франко Іван
Франко Іван 17, 18, 19, 27, 30, 56, 85, 86, 87, 88, 97, 98, 99, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 117, 123, 125, 131, 142, 144, 148, 149, 170, 176, 179, 181, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 195, 203, 207, 217, 220, 225, 229, 230, 231, 232, 233, 236, 252, 254, 260, 275, 277, 279, 280, 284, 293, 307, 311, 321, 329, 333, 334, 345, 349, 356, 379, 392, 399, 400
Франко О. *див.* Франко Ольга
Франко Ольга 26, 97
Франко, генерал 273
Франс А. 176, 187, 195
Франц Йосиф I 158, 324
Франц-Фердинанд 156, 202
Франчук І. 380
Фриде М. *див.* Фріде М.
Фріде М. 394, 396

Фромл М. 310

Х

Х. 328

Х. У. 227

Хабурський С. 319, 320

Ханєвський С. 227

Хашенко Микола 128

Хв. Ил. 96

Хвильовий М. 195

Хиляк В. 72, 73, 392

Хлоп 328

Хлопський син 332

Хлопська дитина 110, 334

Хмельницький Б. *див.* Хмельницький Богдан

Хмельницький Богдан 184, 252

Хованець Ст. 326

Ходовицький О. *див.* Колесса О.

Хойнацкій А. 97

Холодний П. 190

Хомин П. 313, 317

Хомишин Григорій 306, 316, 328

Хоткевич Г. 188, 195, 280

Хотовицький А. 161

Хрін Гаврило 128

Хромовський Іван 147

Хронович В. 170

Хруцький С. 171

Хрущ Трохим 336

Хтось *див.* Пчілка Олена

Ц

Цанков С. *див.* Цанков Степан

Цанков Степан 75, 76, 77

Цебровський Віктор 222

Цегельський *див.* Цегельський І.

Цегельський І. 318, 321

Цегельський Л. *див.* Цегельський Лонгин

Цегельський Лонгин 90, 91, 163, 167, 176, 179, 181, 182, 223, 225, 264, 277

Цегельський Льонгин *див.* Цегельський Лонгин

Цегельський Льонгін *див.* Цегельський Лонгин

Цегельський Р. 193

Цегельський Т. 317

Цеглинський Г. 85, 310

Целевич В. *див.* Целевич Володимир

Целевич Володимир 163, 164, 168, 169, 170, 171

Целевич Юліян 62

Ценкер Е. 8

Церкевич Нестор 329

Цемброневич Й. 354, 355

Цибульський Н. 56

Цимбал І. 321

Ціллер 319

Цінн Кай Септимій 158

Цукорник Георгій 203

Цурканович С. 76

Цурковський Антін 80, 226

Цурковський М. Р. 323

Цюпа А. 378

Ч

Ч. 144

Ч. *див.* Чучка Юлій

Ч. Т. 157

Ч.....й *див.* Чучка Юлій

Ча. *див.* Чучка Юлій

Чабиняк Анна 202

Чабиняк Михаїл 54

Чайка Катерина 379

Чайківський А. 98

Чайківський М. 278

Чайківський Павло 222

Чайковський А. *див.* Чайковський Андрій

Чайковський Андрій 85, 170, 188, 189, 226, 260, 280, 284

Чайковський Богдан 226

Чайковський М. *див.* Чайковський Микола

Чайковський Микола 226, 375, 380

Чайченко В. *див.* Грінченко Борис

Чалий М. 254

Чанка В. 98

Чарнецький С. *див.* Чарнецький Сава

Чарнецький Сава 88, 158, 220, 225

Чемберлен Г. 92, 193

Черемшина Марко 195

Черкасенко С. *див.* Черкасенко Спиридон

Черкасенко Спиридон 184, 195, 379

- Черкес Микола 109
Черний Адольф 225
Чернишевський М. 99
Чернявський Іван 236
Чернявський Й. 375
Чернявський М. 359
Черняк Костянтин 79
Чехов А. *див.* Чехов Антон
Чехов Антон 72, 73, 195, 203, 249, 252, 258, 267, 280, 311
Чехович К. *див.* Чехович Костянтин
Чехович Костянтин 189, 193, 307, 314
Чикаленко Є. *див.* Чикаленко Євген
Чикаленко Є. Х. *див.* Чикаленко Євген
Чикаленко Євген 6, 7, 13, 232, 357, 359
Читальник з над Дністра 206
(Чй.) *див.* Чучка Юлій
член «Родина» 158
Чоп Г. *див.* Чопп Г.
Чопівський І. 194
Чопп Г. 73, 100, 120, 125, 239
Чорнега М. 320, 323, 324
Чорнобривий Я. *див.* Боднарчук В.
Чорногуз Іван 212
Чубай П. 185
Чупрей Іван 251, 293
Чупринка Г. *див.* Чупринка Грицько
Чупринка Грицько 189, 195
Чучка Ю. *див.* Чучка Юлій
Чучка Юліан *див.* Чучка Юлій
Чучка Юлій 36, 39, 86, 138, 141, 142, 295
- Ш**
Ш. Анна 225
Шаль І. 185
Шальвір *див.* Яричевський Сильвестр
Шанковський Амвросій 50
Шаповал М. 188, 277
Шаповал Ю. 27
Шарабун Дам'ян 203
Шараєвський С. 238
Шараневич Ізидор 158
Шаров М. 163
Шахматов Олексій 232
Шахнович Андрій 225
Шашкевич В. *див.* Шашкевич Володимир
Шашкевич Володимир 98, 369
Шашкевич Г. 98
Шашкевич М. *див.* Шашкевич Маркіян
Шашкевич Маркіян 30, 72, 96, 150, 162, 170, 306, 323, 326, 328, 400
Швайгер Павліна 403
Ш-гий А. 264
Шевкеник В. 278
Шевченко 276
Шевченко Е. П. 396
Шевченко Т. *див.* Шевченко Тарас
Шевченко Тарас 66, 72, 73, 85, 96, 100, 113, 122, 130, 156, 162, 170, 189, 206, 207, 225, 232, 234, 250, 252, 260, 280, 286, 288, 289, 292, 293, 310, 329, 339, 356, 359, 363, 369, 375, 379, 380, 385, 386, 396, 400
Шевчук Іван 207
Шевчук Тетяна 279
Шекспір В. 225
Шелест Петро *див.* Липа І.
Шелестинський І. 280
Шелухін С. 176, 189
Шемет В. *див.* Шемет Володимир
Шемет Володимир 5, 386, 388
Шемет Микола 386
Шемет Сергій 5
Шенборн, граф 53
Шепедій Стефан 147
Шептицький А. *див.* Шептицький Андрей
Шептицький Андрей 32, 120, 136, 187, 158, 230, 256, 272, 274, 282, 307, 314, 316, 318, 320, 325, 326
Шептицький Андрій *див.* Шептицький Андрей
Шептицький, митрополит *див.* Шептицький Андрей
Шерстюк Г. *див.* Шерстюк Григорій
Шерстюк Григорій 378, 379
Шийковський А. В. 106
Шийковський В. А. 106, 150
Шимковъ А. П. 393
Шимчук Д. 98
Шиндлер (Шіндлер) Ф. Ф. 375, 377
Шипинський 329
Шілер Р. 123
Шіллер Ф. 142, 189, 202

Школиченко М. *див.* Кононенко М.
Шкрібляки, родина 357
Шкрумеляк Ю. 113, 280, 321
Шкурган М. 76
Шлезінгер Р. 280
Шлемкевич М. 193
Шлянта А. 258
Шляф Й. 11
Шмигельський А. 123, 125, 331
Шмідт І. 10
Шнайдер Саша 209
Шнобель І. 345
Шовіре Р. 185
Шопен Ф. 72
Шостаківський П. 278
Шпитко О. *див.* Шпитко Осип
Шпитко Осип 13, 29, 220, 239, 240, 242, 252,
293, 360, 363, 380
Шпікула П. 349
Шраг І. 191, 360
Шредер Ф. 193
Штегер Йосиф 311
Штокалко Павло 253
Штокало П. *див.* Штокало Павло
Штокало Павло 31, 305, 311
Шульга Я. 195
Шульгин О. 275
Шульгин Яків 232
Шумейко Степан 83
Шухевич Володимир 9
Шухевич Осип 222

Щ

Щ. Гр. 220
Щавінський 35
Щепанюк М. 305
Щепковичь Франць 213
Щипавка Гриць *див.* Шпитко Осип
Щирий *див.* Полянський Г.
Щурат В. *див.* Щурат Василь
Щурат Василь 96, 99, 100, 122, 125, 138, 157,
207, 225, 231, 321, 380

Ю

Ю. Д. 158, 311
Ю. Ж. 142

Ю. Ст. *див.* Станканинець Ю.
Юліан 65
Юрик С. 214
Юрин 343
Юродивий *див.* Бачинський Юліан

Я

Я. *див.* Якубянський
Я. Ч. 226
Яблоновський І. 198
Яворницький Дмитро 379
Яворський Ю. *див.* Яворський Ю.
Яворський Ю. А. *див.* Яворський Ю.
Яворський В. 10
Яворський О. 168
Яворський Ю. 4, 29, 98, 99, 209, 210, 249,
392, 393
Якимець Іван 58
Якимович Богдан 226
Якимович Григорій 120
Яклик 99
Якович І. *див.* Якович Іван
Якович Іван 36, 141
Яковлів А. 194, 360
Якубович Є. 329
Якубянський 200, 201, 203
Яницький Т. 96
Яновський Антін *див.* Яновський А.
Яновський А. 326, 329
Яновський Б. 227
Янчак В. 250
Ярема Д. 280
Ярембецький Іосифъ *див.* Ярембецький Йо-
сип
Ярембецький Й. *див.* Ярембецький Йосип
Ярембецький Йосип 30, 94
Яремецький Гліб 223
Яремко Д. 312, 319
Яремко Іван 104
Яремченко О. 188, 190
Яримович І. 304
Яринович А. 276
Яричевський Сильвестр *див.* Яричевський
Сильвестр
Яричевський С. *див.* Яричевський Силь-
вестр

Яричевський Сильвестр 30, 31, 129, 130, 176,
220, 221, 284, 311, 329, 345, 356, 363, 370,
380

Яросевич Р. 19, 99, 109, 215, 217

Ярошевич Д. И. 337, 393

Ярошевський Б. *див.* Ярошевський Богдан

Ярошевський Богдан 263, 357, 360

Ярошинська Е. *див.* Ярошинська Євгенія

Ярошинська Є. *див.* Ярошинська Євгенія

Ярошинська Євгенія 87, 310, 342, 345, 368,
403

Ясеницька М. 250

Ясенко Прометей *див.* Раковський Іван

Ясиницкая Иванны 296

Ясинський Г. 379

Ясільковський Мар'ян 239

Ясінчук Лев 90

Яспер Фридрих 77, 132

Яструбецький Віт. 238

Яськов А. 106, 313

Яхимович Г. 72

Яценко З. 379

Яцків М. *див.* Яцків Михайло

Яцків Михайло 113, 170, 176, 188, 195, 207,
221, 224, 225, 280, 284, 334, 380

Яшек Адольф 324

А

Acer 343

Adels 398

Amicus *див.* Вороний Микола

В

Balandiuk Michael P. *див.* Баландюк Ми-
хайло

Barry J. A. 268, 269

С

Chmieliewskiej Zygmunt 300

Chowańca St. 384

Curkowskyj Anthony *див.* Цурковський
Антін

Ф

Ferko Roman 353

Ferula W. H. 255

Г

Gazda Iván *див.* Газда Іван

Godian 398

Gutta B. *див.* Поліщук В.

Н

Hanchin Michael J. 58

Hynczak Iwan *див.* Ганкевич Микола

Hodak W. *див.* Годак В.

Homo *див.* Вороний Микола

Hrushka Gregory *див.* Грушка Григорій

І

Ihnatowich Zygmunt 300

Ј

Jakubowska Teresa 353

Jasiński Konstanty 300

Jaworskyj, Basil Ritter von 399

К

Kaindl Maximilian 401

Kos A. *див.* Кос А.

Kozickyj P. *див.* Козіцький П.

Л

Lototsky Vladimir B. *див.* Лотоцький Воло-
димир

М

Maczkov P. J. 58

Manieckiej W. *див.* Манецкий Войтіх

Mikita Sándor *див.* Микита Олександр

Mosler Anselm 384

О

Observator 320

Obushkevitch F. A. *див.* Обушкевич Феофан

Ostruszki E. 148

Р

Pačuta N. 58

Pardini Heinrich 401

Pelar I. A. 300

Іменний покажчик

Piller Leon *див.* Піллер

Poliński J. *див.* Полінський Йосиф

Pryślak J. M. 135

R

Raimann 398

Romanecz Aladár *див.* Романець Володимир

Rötting Gustav, von 399

Rylski Tadeusz *див.* Рильський Тадей

S

Schwarzinger 398

Sembratowycz Roman *див.* Сембратович
Роман

Skriptor *див.* Антонович Дмитро

Spectator 182

Spectator *див.* Єфремов Сергій

Stefsczyk Franciszek *див.* Стефчик Франц

Stetkewicz Joseph *див.* Стеткевич О.

T

Twarecki Leon *див.* Тварецький Леон

V

Vanellus *див.* Малицька Костянтина

W

Wiesnér K. 148

Wolyczko Nicholas D. 80

X

X. 320

Z

Zenker E. V. 399

Zetterbaum M. 207

Zsatkovich Paul *див.* Жаткович Павло

Zsatkovich Theophil A. 58

Zseltvay Emil 393

ω

ω. 261

Δ

Δ 261

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

адм.	адміністрація
адр.	адреса
г.	годник
ДАПО	Державний архів Полтавської області
ДНАБ	Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ
експ.	експедиція
ЛННБ	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
НБ ЛНУ	Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка
НБ ЧНУ	Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
НБУВ	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, м. Київ
НДБ ЦДІАУ	Науково-довідкова бібліотека Центрального державного історичного архіву України, м. Львів
обс.	обсяг
ОДНБ	Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького
ПДОУНБ	Полтавська державна обласна універсальна наукова бібліотека
передпл.	передплата
р.	річник
РНБ	Російська національна бібліотека, м. Санкт-Петербург
СБ	Слов'янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки, м. Прага
т.	тираж
ф.	формат
ХДНБ	Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
ЦДАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ч.	число
част.	частина
IHRC	Дослідницький центр історії імміграції, штат Міннесота, США (Immigration History Research Center. University of Minnesota)
J.	Jahrgang (рік виходу)

ЗМІСТ

<i>Сніцарчук Л. Українська преса 1891—1905 рр.:</i>	
«Збудити і з'єднати нашу надпартію, якій на ім'я Нація!»	3
Від укладачів	44
Бібліографія української преси	47
Галицкая Русь (<i>М. Галушко</i>)	49
Новый Свѣтъ (<i>Я. Сенник</i>)	52
Полезныя Знанія для Угро-Русскаго Народа (<i>В. Габор</i>)	52
Руске Слово (<i>Я. Сенник</i>)	55
Хлібороб (<i>М. Галушко</i>)	56
Американскій Русскій Вѣстникъ (<i>Я. Сенник</i>)	58
Записки Товариства імени Шевченка (<i>М. Галушко</i>)	62
Кропива (<i>М. Галушко</i>)	65
Основа (<i>М. Галушко</i>)	65
Stenograf polsko-ruski (<i>В. Габор</i>)	66
Бурсакъ (<i>М. Галушко</i>)	68
Галичанинъ (<i>М. Галушко</i>)	68
Православная Буковина (<i>М. Романюк, М. Галушко</i>)	73
Просвѣщеніе (<i>О. Дроздовська</i>)	77
Свобода (<i>Я. Сенник</i>)	80
Сикавка (<i>М. Романюк</i>)	93
Читальня (<i>М. Галушко</i>)	94
Житє і Слово (<i>М. Галушко</i>)	97
Ластівка (<i>М. Романюк</i>)	100
Маска (<i>О. Дроздовська</i>)	101
Буковинскій Вѣдомости (<i>М. Галушко</i>)	101
Громадський Голос (<i>Л. Сніцарчук</i>)	104
Дяківській Гласъ (<i>М. Галушко</i>)	118
Неділя (<i>М. Романюк</i>)	120
Плахта (<i>В. Габор</i>)	122
Радикал (<i>М. Галушко</i>)	123
Селянинъ (<i>М. Романюк</i>)	125
Стрийскій Голосъ (<i>О. Дроздовська</i>)	128
Стрѣла (<i>М. Романюк</i>)	129
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (<i>М. Романюк</i>)	130
Громада (<i>М. Галушко</i>)	131
Вѣночокъ для Русскихъ Дѣточокъ (<i>М. Комариця</i>)	132
Громадске Слово (<i>М. Галушко</i>)	134
Місіонарь (<i>О. Дроздовська</i>)	135

Наука (В. Габор)	138
Перші Проби (О. Дроздовська)	144
Прапоръ (О. Дроздовська)	144
Праця (Л. Сніцарчук)	147
Robitnyk (В. Габор)	148
Руслан (Л. Кульчицька)	150
Свѣтъ (Я. Сенік)	159
Свобода (М. Галушко)	163
Господаръ (О. Дроздовська)	172
Левада (М. Романюк)	175
Літературно-Науковий Вістник (М. Комариця)	176
Недѣля (В. Габор)	196
Руска Рада (М. Галушко)	204
Будучність (М. Галушко)	207
Живое Слово (М. Романюк)	209
Народный Вѣстникъ (М. Романюк)	211
Праця і Згода (М. Романюк)	212
Баба (М. Галушко)	212
Бжола (М. Галушко)	213
Богословскій Вѣстникъ (М. Галушко)	213
Воля (М. Галушко)	215
Додаток до «Свободи» (М. Галушко)	218
Іскра (М. Комариця)	218
Комар (Л. Сніцарчук)	218
Комар (М. Галушко)	221
Мітла (М. Галушко)	222
Молода Україна (Н. Антонюк)	222
Муха (М. Галушко)	226
Оса (М. Галушко)	226
Поступ (О. Дроздовська)	226
Провідник «Рільничих Кругків» (М. Галушко)	227
Хроніка Наукового Товариства імені Шевченка (М. Комариця)	228
Циган (М. Галушко)	234
Часопись Правнича і Економічна (М. Галушко)	234
Бонза (В. Габор)	236
Газета Господарска (М. Галушко)	237
Проба сил (В. Габор)	238
Просьвіта Бобрецька (О. Дроздовська)	238
Анцихрист (М. Романюк)	239
Гайдамаки (В. Передирій)	240
Гасло (М. Галушко)	243
Економість (О. Дроздовська)	246
Живая Мысль (В. Передирій)	248
Зоря (М. Галушко)	251
Новий Вістник (Л. Кульчицька)	253
Оса (У. Чубай)	253
Правда (У. Чубай)	254
Український Листок (М. Романюк)	258
Вістник Союзу руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса» (М. Галушко)	258
Вістник Української Київської Студентської Громади (У. Чубай)	261

Дневник Київського загального страйку (Л. Сніцарчук)	261
Добра Новина (Н. Антонюк, О. Дроздовська)	261
Домашній Вістник (О. Дроздовська)	264
Іскра (М. Романюк)	264
Іскра (М. Савка)	266
Канадський Фармер (М. Комариця)	268
Малий Місіонарчик (О. Дроздовська)	282
Наука і Розвага (М. Романюк)	283
Поступ (М. Галушко)	284
Приятель (М. Романюк)	286
Руский Селянин (І. Павлюк)	288
Селянин (М. Романюк)	290
Хлопська Правда (М. Галушко)	293
Церковная Наука (О. Дроздовська)	295
Цѣнникъ ... Спѣлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли (В. Габор)	295
Бразилійська Русь (В. Габор)	296
Вѣночекъ (Н. Антонюк)	296
Вольне Слово (Н. Антонюк)	298
Gazeta Mleczarska (М. Галушко)	300
Економіст (О. Терещук)	301
Живий Дневник (М. Галушко)	304
Католицкий Вхїд (М. Комариця)	305
Листочок (О. Дроздовська)	308
Мысль (О. Дроздовська)	308
Місячний Календар (Л. Сніцарчук)	309
Молодіж (М. Галушко)	310
Народна Рада (М. Романюк)	311
Нива (М. Комариця)	312
Нова Сїч (М. Галушко)	326
Новий Громадський Голос (Л. Кульчицька)	329
Подільський Голос (О. Дроздовська)	334
Полтавщина (В. Габор)	337
Поучительное Чтеніє (В. Габор)	339
Праця (І. Павлюк)	340
Промінь (М. Галушко)	342
Слово (М. Комариця)	346
Слово Божіє (В. Габор)	349
Хлібороб (М. Галушко)	350
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спїлок рїльничих (М. Галушко)	353
Артистичний Вістник (Н. Антонюк, О. Біла)	355
Громадська Думка (М. Процик)	357
Дзвїн (М. Галушко)	360
Записки питомців Руської Колегії в Римі (М. Галушко)	363
Ідея (М. Галушко)	363
Іскра (У. Чубай)	364
Лысток Правды (Н. Антонюк)	366
Молода Україна (Н. Антонюк)	367
Народна Бібліотека (М. Галушко)	368
Народна Воля (М. Галушко)	370
Перший Промінь (М. Галушко)	370

Правда (М. Савка)	370
Ранок (Л. Сирота)	372
Рідний Край (М. Галушко)	375
Руска Хата (М. Савка)	380
Самостійна Україна (М. Савка)	382
Służba dworska = Двірська Служба (М. Галушко)	384
Тавричанинъ (М. Комариця)	385
Хлібороб (М. Процик)	386
Бібліографія української іншомовної преси	389
Галицько-Русскій Вѣстникъ (О. Дроздовська)	391
Kárpát Lapok (В. Габор)	393
Хуторянинъ (О. Дроздовська)	393
Görög Katholikus Szemle (В. Габор)	397
Felvidéki Sion (В. Габор)	398
X-Strahlen (П. Тимняк)	398
Ruthenische Revue (П. Тимняк)	399
Bukowiner Schule (В. Габор, Н. Кулеша)	401
<i>Додаток. Порічний реєстр часописів</i>	<i>404</i>
<i>Алфавітний покажчик часописів</i>	<i>427</i>
<i>Іменний покажчик редакторів і видавців</i>	<i>432</i>
<i>Іменний покажчик</i>	<i>437</i>
<i>Покажчик місць видання часописів</i>	<i>472</i>
<i>Список умовних скорочень</i>	<i>475</i>

Наукове видання

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 2

1891—1905 рр.

Укладачі:

Мирослав Романюк (керівник проекту),

Марія Галушко,

Лідія Сніцарчук

Відповідальний редактор:

Лідія Сніцарчук

Редактори:

Олена Бошко,

Ольга Катола,

Зоряна Наконечна

Комп'ютерна підготовка авторських оригіналів:

Данута Алєнішко,

Надія Браїлян,

Галина Ткачук,

Христина Храмович

Підбір ілюстрацій: *Василь Габор, Надія Кулеша*

Обробка ілюстрацій, дизайн, комп'ютерне верстання: *Надія Кулеша*

Обкладинка: *Сергій Іванов*

Матеріали для ілюстрацій надали:

Відділення «Палац мистецтв ім. Тетяни та Омеяна Антоновичів»,

відділ україніки, відділ рукописів і відділ рідкісної книги

Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника

Підписано до друку 25.12.2009

Формат 84×108/16. Друк офсетний

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 50,0

Обл.-вид. арк. 40,0. Ум. фарбовідб. 50,0

Наклад 1000 пр. Зам. № 164

Надруковано з готових діапозитивів
у Львівській обласній книжковій друкарні
79008, Львів, вул. Пекарська, 11